

KKK
IX.

ZVARA EDINA: PROTESTÁNS LELKÉSZEK KÖNYVEI

**A KÁRPÁT–MEDENCE KORA ÚJKORI KÖNYVTÁRAI
IX.**

ZVARA EDINA

**NYUGAT-DUNÁNTÚLI PROTESTÁNS
LELKÉSZEK KÖNYVEI A KÉSŐ
HUMANIZMUS KORÁBAN**

*Sum Andreae Brijthne et
fratrum christianorum*

**Szeged – Budapest
Szegedi Tudományegyetem
Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány
2013**

A KÁRPÁT–MEDENCE KORA ÚJKORI
KÖNYVTÁRAI IX.

BIBLIOTHEKEN IM KARPATENBECKEN
DER FRÜHEN NEUZEIT IX.

A KÁRPÁT–MEDENCE KORA ÚJKORI
KÖNYVTÁRAI

BIBLIOTHEKEN IM KARPATENBECKEN
DER FRÜHEN NEUZEIT

IX.

Szerkeszti / Hrsg. von
MONOK ISTVÁN

Bücher protestantischer Pfarrer im Pannonischen
Raum zur Zeit des Späthumanismus

ISSN 1416-1044

ISBN 978-963-306-238-8

A borítón

Beythe András possessorbejegyzése
(193. l. 15. tétel)

ZVARA EDINA

**NYUGAT-DUNÁNTÚLI PROTESTÁNS
LELKÉSZEK KÖNYVEI A KÉSŐ
HUMANIZMUS KORÁBAN**

Szeged – Budapest
Szegedi Tudományegyetem
Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány
2013

Készült
a Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség (METEM) és
a Szegedi Tudományegyetem BTK
Könyvtár- és Humán Információtudományi Tanszék
együttműködésében

Szerkesztette és lektorálta
MONOK ISTVÁN

Technikai szerkesztő
DETRE ILDIKÓ

A könyv
a Társadalmi Megújulás Operatív Program
IKT a tudás és tanulás világában - humán teljesítménytechnológiai
(Human Performance Technology) kutatások és képzésfejlesztés címet viselő,
TÁMOP-4.2.2.C-11/1/KONV-2012-0008 azonosítószámú
projekt keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával és
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Megjelent
a Magyar Tudományos Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap
támogatásával

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés	7
II. Beythe István (1532–1612)	15
1. Élete, művei – Családja – Az író – A természettudós	15
2. Könyvei – „Stephanus Beythe et amicorum” – Ismert possessorok bejegyzései Beythe Ist- ván könyveiben – Olvasmányai	41
III. Beythe András (1564–1599)	74
1. Élete, művei	74
2. Könyvei – Ismert possessorok bejegyzései Beythe András könyveiben – Olvasmányai	80
IV. Beythe Imre (†1624).....	92
1. Élete, művei – A németújvári könyvtár és nyomda gondnoka	92
2. Könyvei – Ismert possessorok bejegyzései Beythe Imre könyveiben	100
V. Kanizsai Pálfi János (1582–1641).....	107
1. Élete, művei	107
2. Könyvei – Olvasmányműveltsége	108
VI. Ceglédi Szabó Pál (†1649).....	125
1. Élete, művei	126
2. Könyvei – Olvasmányműveltsége	134
3. Ceglédi István könyvei	160
4. Ceglédi János könyvei	161
VII. Felhasznált szakirodalom	164

VIII. Mellékletek	186
A Beythe család könyvei	186
Beythe András, Imre és István kéziratos és nyomtatásban megjelent művei	345
Kanizsai Pálfi János könyvei	354
Kanizsai Pálfi János kéziratos és nyomtatásban megjelent művei	362
Ceglédi Szabó Pál könyvei	366
Ceglédi Szabó Pál nyomtatásban megjelent művei	420
Czeglédi István könyvei	422
Czeglédi János könyvei	424
IX. Zusammenfassung	427
X. Mutatók	431
Személy- és helynévmutató	431
Possessormutató a Beythe család könyveihez	459
Nyomdahelyek, nyomdászok és kiadók mutatója a Beythe család könyveihez	468
Possessormutató Kanizsai Pálfi János könyveihez	485
Nyomdahelyek, nyomdászok és kiadók mutatója Kanizsai Pálfi János könyveihez	486
Possessormutató a Ceglédiek könyveihez	488
Nyomdahelyek, nyomdászok és kiadók mutatója a Ceglédiek könyveihez	490
XI. Képek jegyzéke	497
XII. Táblázatok	499

I. BEVEZETÉS*

Multa disces, si libenter disces¹

A 16. század közepétől a 17. század első harmadáig tartó időszak mind a magyarországi történelem, mind az egyház- és művelődéstörténet egyik legmozgalmasabb időszaka. A Beythe család tagjai, István (1532–1612) az apa, és fiai, András (1564–1599) és Imre (+1624), ebben a korban éltek. Amikor Beythe István 1576-ban Németújvárra került, s ahol közel negyven évig szolgált a Batthyányaknál, akkor zajlottak a hazai protestánsok között a legnagyobb hitviták, ekkor kezdtek szétválni egyházszervezetileg is a lutheránus és a kálvinista gyülekezetek. Beythe István még nem sorolható az irénikus meggyőződésű lelkészek közé, ő a gyakorlatban tett sokat a hazai protestáns felekezetek békés egymás mellett éléséért. András és Imre szintén részt vettek ezekben a hitvitákban. Mindhármasukról elmondható, hogy a magyarországi művelődéstörténetben is maradandót alkottak: hazai és külföldi humanistákkal álltak kapcsolatban, könyveket írtak és gyűjtöttek, aktív részesei voltak a hazai nyomdászattörténetnek. Azon kevés protestáns lelkészek közé tartoznak, akiknek fennmaradt egykori könyvtáruk. A közel 400 kötetes gyűjtemény kiváló lehetőséget teremt arra, hogy bemutassuk olvasmányműveltségüket, szellemi környezetüket, valamint további adatokkal gazdagítsuk ismereteinket a Nyu-

* A könyv a Társadalmi Megújulás Operatív Program *IKT a tudás és tanulás világában - humán teljesítménytechnológiai (Human Performance Technology) kutatások és képzésfejlesztés* címet viselő, TÁMOP-4.2.2.C-11/1/KONV-2012-0008 azonosítójú projekt keretében készült. A projekt az Európai Unió támogatásával, és az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg. – Kutatásaimat az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

¹ Beythe András egyik könyvbejegyzése. Talán ebből a szentenciából származik: *Disce libens, quid dulcius est, quam discere multa*. Vö.: Andreas SUTOR: *Latinum Chaos de, ex et pro omni, seu compendiolum pro usu quotidiano = Ein Teutsches durcheinander von unterschiedlichen Sachen*. Augsburg, 1716. 808. l. 56. sz. jelmondat.

gat-Dunántúlon működő művelődési körök működéséről és résztvevőiről.

A három Beythe, élete nagy részét a Batthyányaknál, Boldizsár (1537–1590) és Ferenc (1573–1625) szolgálatában töltötte. Annál a családnál, amelynek németújvári udvara „nemzetközi humanista kapcsolataival, a magyarországi egyházi, tudományos és kulturális életben aktív tagjaival, iskolájával, nyomdájával és nem utolsósorban könyvtárával a térség egyik legnagyobb hatású művelődési intézményévé vált a század fordulóján”.² Ez a szellemi környezet kivételes lehetőségeket jelentett számukra, hiszen többek között találkozhattak a korszak jelentős hazai és európai személyeivel, s mindennek előtt azt, hogy használhatták a kortársak előtt is elismert gazdag könyvtárat – amelynek részben ők is alakítói voltak.

Ma már jól ismert az a tény, hogy a két Batthyány idején számos menekült érkezett Karintiából, Stájerországból, Felső-Bajorországból, Felső-Pfalzból, Thüringiából és Württembergből a Habsburgok örökös tartományaiba.³ Közülük sokan továbbmentek Nyugat-Magyarországra, így a Batthyány-birtokokra is. Itt többek egy-

² MONOK István: *A művelt arisztokrata. A magyarországi főnemesség olvasmányai a XVI–XVII. században*. Budapest: Kossuth; Eger: Eszterházy Károly Főiskola, 2012. (Kulturális örökség) 92.; Lásd még: Uő: *Die kulturvermittelnde Rolle des Batthyány-Hofes an der Wende vom 16. zum 17. Jahrhundert*. In: *Deutsche Sprache und Kultur, Literatur und Presse in Westungarn/Burgenland*. Hrsg. von Wynfrid KRIEGLEDER, Andrea SEIDLER. Bremen: Edition Lumière, 2004. 75–90.; Uő: *A Batthyány-család németújvári udvara és könyves műveltsége*. In: *Kék vér, fekete tinta. Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500–1700*. Szerk.: MONOK István. Budapest: OSZK, 2005. 87–104.

³ MONOK István: *Württembergi exulánsok Batthyány Ferenc udvarában*. Magyar Könyvszemle, 2003/2. 205–211.; Uő: *Die Bibliothek des Johann Jacob Knaus. Die Reste einer württembergischen protestantischen Bibliothek in Güssing*. Jahrbuch des Ungarischen Kulturinstitutes in Stuttgart. Hrsg. von Gyula KURUCZ. Stuttgart, 2003. 138–146.; Uő: *Exulanten aus Bayern, Oberpfalz und Pfalz am Batthyány-Hof an der Wende des 16. und 17. Jahrhunderts*. Ungarn Jahrbuch, Bd. 27. 2004. 331–340.; ÖTVÖS, Péter: *Balthasar III. Batthyány. Ein Forschungsbericht und Porträt*. In: István MONOK–Péter ÖTVÖS–Edina ZVARA: *Balthasar Batthyány und seine Bibliothek*. Eisenstadt: Burgenländische Landesregierung, 2004. (Burgenländische Forschungen. Sonderband XXVI. – Bibliotheken in Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Band II.) 10.; REINGRABNER, Gustav: *Protestanten in Österreich. Geschichte und Dokumentation*. Wien–Köln–Graz: Böhlau, 1981. 81–158.

házi szolgálatot végezhettek, annak ellenére, Rudolf király megtiltotta a Ferdinánd főherceg által Stájerországból elűzött protestáns papoknak a magyar főurak birtokain történő alkalmazását.⁴ Talán a szükség kényszerítette őket, hogy egyes könyveiket eladják, esetleg a hála ösztönözte őket, hogy Batthyány Boldizsárnak és Ferencnek, a helyi protestáns iskolának vagy a környezetükben élőknek, így a Beythéknek is, ajándékozzanak egy-egy kötetet.⁵

A Beythe család könyveinek nagy része a németújvári ferences kolostor könyvtárában⁶ maradt fenn. Batthyány Ádám (1610–1659) 1634. január 19-én írta meg azt a levelét, amelyben felszólította a protestáns prédikátorokat, hogy hagyják el birtokait. Ez év tavaszán és nyarán Lónyi Mihály (†1645) egykori udvari lelkész írta össze a hátra hagyott ingóságokat, köztük a könyveket is;⁷ ezeket Németújvárra szállították, s így a Batthyány-bibliotéka nagysága szinte megduplázódott. A bejegyzések arról is tanúskodnak, hogy mind Batthyány Boldizsár, mind Batthyány Ferenc ajándékoztak könyveket a könyvtárból a környezetükben működő prédikátoroknak. Lónyi írja egyik levelében, hogy: „midön az Böyték könyveit

⁴ Rudolf király Batthyány Ferenchez, Pilsna, 1600. április 1. Kiad.: *A körmendi Batthyány-levéltár reformációra vonatkozó oklevelei I. 1527–1625.* IVÁNYI Béla anyaggyűjtése. Az előszót írta: MÁLYUSZ Elemér. Sajtó alá rend.: SZILASI László. Szeged: JATE, 1990. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 29/1.) 140. tétel, 118. l. – Egyik Batthyány sem cselekedett így, ezért a stájer rendek köszönetet mondtak: *A stájer rendek Batthyány Boldizsárhoz, Grác, 1582. október 12.* Kiad.: Adattár 29/1. 119. tétel, 96. l.; *Az ágostai hitvallású stájer rendek Batthyány Ferencknek, Grác, 1604. március 6.* Kiad.: Adattár 29/1. 144. tétel, 120–121. l.

⁵ MONOK: *Württembergi exulánsok...*, 206.

⁶ A gyűjteményről lásd: MAGYAR, Arnold: *340 Jahre Franziskaner in Güssing (1638–1978).* Graz: Franziskanerkloster, 1980. 236–269.; Uő: *Güssing. Ein Beitrag zur Kultur- und Religionsgeschichte des Südburgenlandes bis zur Gegenreformation.* Graz: Franziskanerkloster, 1976. 124–127.; PUMM, Liesbeth: *Die Klosterbibliothek Güssing. Ein Zeitzeuge der Reformation und Gegenreformation im burgenländischen Raum.* Diplomarbeit an der Universität Wien, 1992.; REINGRABNER, Gustav: *A güssingi kolostor könyvtára és a reformáció.* In: *Megújulás és megmaradás. Fabiny Tibor-émlékkönyv.* Szerk.: KORÁNYI András. Budapest: Luther Kiadó, 2009. 63–74.; ÖTVÖS Péter: *A németújvári ferences kolostor könyvtára.* Vigilia, 1990. 745–748.

⁷ MOL P 1313, Pátensek (tisztázat); MOL P 1322, Vall., f. 13. (egykorú fogalmazvány Batthyány Ádám saját kezű aláírásával); KOLTAI András: *Batthyány Ádám és könyvtára.* Budapest: OSZK, 2002. (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai, IV.) 94.

meghántam, nam nagysagodnak is magának is mutattam olliakat ott, a melyben Bottiani Boldisar neve azon kézzel volt irván, melliel a többiben”.⁸

Batthyány Ádám hívására telepedtek le Németújváron a ferencesek.⁹ Valamikor 1649 után határozhatta el, hogy ellenőrizteti könyvgyűjteményét, s annak egy részét átadja a barátoknak. A ferences rend történetírója, Karácsonyi János szavaival: Batthyány „tetézte jóságát azzal, hogy nagyatyjának híres, részben eretnek könyvekből álló könyvtárát is a kolostornak ajándékozta”.¹⁰ Az átadott könyvekről jegyzék sajnos nem ismert, az azonban a meglévő könyvanyag alapján tudható, hogy milyen szempontok szerint történt a válogatás.¹¹ A kolostorba került könyvek között voltak az egykori protestáns iskola és az elűzött prédikátorok könyvei, köztük a Beythéké is.

Johannes Manlius, a Beythék nyomdásza

Beythe Istvánnak szinte az összes, ma is ismert műve Johannes Manlius (Mandelz, Mannel) nyomdájából került ki, ezért is fontos külön szólni németújvári működéséről.

A 16. században a Dunántúlon az első nyomda Nádasdy Tamás szellemi és anyagi támogatásával jött létre Sárvár-Újszigeten,

⁸ Lónyi Mihály levele Batthyány Ádámnak. Győr, 1635. november 30. In: *A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése*. Sajtó alá rend. és a függelékét összeáll.: HERNER János, MONOK István. Szeged: JATE Központi Könyvtár, 1983. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 11.) 206. Nr. 332.; KOLTAI: *Batthyány Ádám és könyvtára*, 95.

⁹ MAGYAR: *340 Jahre Franziskaner...*; KARÁCSONYI János: *Szent Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. 1. köt.* Budapest: MTA, 1923. 212–213.; PUSKELY Mária: *Mozaikok a németújvári ferences kolostor történetéből*. In: *A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára. 1. köt.* Szerk.: ÓZE Sándor, MEDGYESY-SCHMIKLI Norbert. Piliscsaba–Budapest: METEM, 2005. (Művelődéstörténeti műhely. Rendtörténeti konferenciák) 227–235.; RÁCZ Piusz: *Ferencesek az ország nyugati részén*. Zalaegerszeg: Szűz Máriáról Nevezett Ferences Rendtartomány, 2004. 134–136.

¹⁰ KARÁCSONYI: *Szent Ferencz rendjének története, 1. köt.*, 1923. 213.

¹¹ KOLTAI: *Batthyány Ádám és könyvtára*, 100–101.

de sajnos csak igen rövid ideig működött.¹² Ezen az országrészen majd csak a század végén dolgozott új tipográfia, ezek közül az egyik Manlius vándornyomdája. Műhelyét Németújváron a Batthyány, Monyorókeréken az Erdődy család, Sopronkeresztúron pedig Nádasdy Ferenc patronálta, tehát olyan főurak, akik biztosították könyvkiadásának költségeit.¹³

A protestantizmusnak elkötelezett Johannes Manliusról 1575-től rendelkezünk adatokkal, ekkor Laibachban (Ljubljana) nyomtatott. Ebben az évben adta ki az első szlovén nyelvű, szlovén földön megjelent bibliaresztet.¹⁴ Innen menekült hazánkba, s Batthyány Boldizsár németújvári birtokán működött, először 1582 és 1585, majd 1594 és 1597 között. Boldizsárral és Beythe Istvánnal Jeremias Homberger (1529–1595) grazi evangélikus lelkészen keresztül került kapcsolatba. Ezzel is magyarázható, hogy Manlius legelső itteni kiadványai közé tartozik Homberger oktatása a gyónásról¹⁵ s bibliai kommentára¹⁶ – ez utóbbi mű elején egyébként

¹² A korszak nyomdászattörténetére lásd: V. ECSÉDY Judit: *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában, 1473–1800*. Budapest: Balassi, 1998. 35–84.

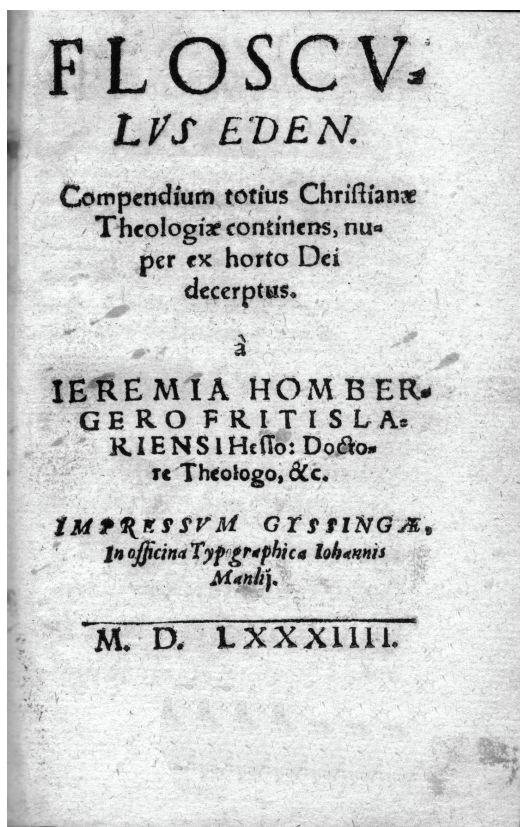
¹³ V. ECSÉDY Judit: *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszai, 1473–1600*. Budapest: Balassi–OSZK, 2004. (Hungaria Typographica, 1.) 23.; BORSA Gedeon: *Johannes Manlius könyvkötői tevékenysége*. In: Uő: *Könyvtörténeti írások III. Az OSZK Évkönyveiben megjelent tanulmányok*. Budapest: OSZK, 2000. 99–113.

¹⁴ V. ECSÉDY: *A könyvnyomtatás Magyarországon...*, 1998. 70.; Johannes Manliusról és műhelyeiről: Uo.: 70–73.; SEMMELWEIS, Karl: *Der Buchdruck auf dem Gebiete des Burgenlandes bis zu Beginn des 19. Jahrhunderts (1582–1823)*. Burgenländische Forschungen, Sonderheft IV. Eisenstadt, 1972. 7–52.; Nyomdafelszereléseiről, könyvdíszairól, illusztrációiról: V. ECSÉDY: *A régi magyarországi nyomdák...*, 2004. 117–122.; Lásd még: BORSA Gedeon: *Johannes Manlius, a nyomdász és könyvkereskedő a délszlávok szolgálatában*. In: Uő: *Könyvtörténeti írások I. A hazai nyomdászat, 15–17. század*. Budapest: OSZK, 1996. 346–349.; KOHNLE, Armin: *Der Drucker und Buchhändler Johannes Manlius als Förderer der Reformation in Krain und Ungarn*. In: *Primus Truber 1508–1586. Der slowenische Reformator und Württemberg*. Hrsg. von Sönke LORENZ, Anton SCHINDLING, Wilfried SETZLER. Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag, 2011. 217–228.

¹⁵ HOMBERGER, Jeremias: *Viola Martia ... Habet hic libellus piam praeparationem ad percipiendam coenam dominicam forma colloquij inter pastorem et confitentem instituti expositam*. Güssing, 1582, Johannes Manlius. (RMNy 518) – A könyv ma is megvan a németújvári gyűjteményben, egy Homberger-kolligátum tagja. A beírás szerint Beythe András tulajdona

Beythe dicsérő verse szerepel *Stephanus Beythe minister ecclesiae Gissingen ...* címmel.

Johannes Manlius legtöbb nyomtatványát Boldizsár életében jelentette meg, s ezek nagy része Beythe István művei. Jelentőségüket tekintve a kiadványok közül kiemelkedik a Carolus Clusiussal együtt összeállított *Stirpium nomenclator Pannonicus ...* (Németújvár, 1583) magyar-latin növénynévjegyzék¹⁷ és Beythe postilláskötetei.¹⁸

1. Johann Manlius egyik németújvári nyomtatványa

volt – de nagyon valószínű, hogy az első possessor Beythe István volt, s fia tőle örökölte meg.

¹⁶ HOMBERGER, Jeremias: *Granum frumenti. Explicatio LIII. capitis Iesaiæ prophetae ...* Güssing, 1583, Johannes Manlius. (RMNy 534)

¹⁷ Lásd a 353. l. 23. tételt – RMNy 536

¹⁸ Lásd a 349. l. 8., 9.; 352. l. 19. tételeket. – RMNy 552, 553, 554

Manlius első németújvári korszakában jelent meg Frankovics Gergely: *Hasznos és fölötte szükséges könyv*-e (Németújvár, 1582–1585). Az RMNy műfaji besorolása szerint „evangélikus valláserkölcsi elmélkedés orvosi tanácsokkal”, amelyben Beythe István egy latin nyelvű verse is olvasható (*Stephani Beythe testatum...*).¹⁹ A kiadvány több szempontból is művelődéstörténeti jelentőségű, hiszen ez a hazai orvostörténet első magyar nyelvű nyomtatványa, másrészt pedig ez az első, rézmetszetekkel díszített magyarországi könyvünk.²⁰

Szintén Manlius műhelyében jelent meg Beythe András egyetlen nyomtatott műve, a *Fives könyv* (Németújvár, 1595)²¹ is, amely már második németújvári korszakának terméke, s pártfogója immár Batthyány Ferenc.

Johannes Manliusnak összesen huszonkét olyan kiadványa ismert, amely Németújváron jelent meg, ebből tíz köthető a Beythékhez, s ez alapján házi kiadójuknak is nevezhetnénk – mindenek háttérében természetesen ott állnak a mecénások, Batthyány Boldizsár és Ferenc. Gazdag és változatos nyomdafelszerelésének köszönhetően kiadványai gazdagon illusztráltak,²² s ez a könyvek népszerűségéhez is hozzájárulhatott.

Később azonban megromlott a viszony Manlius és Beythe István között, s utóbbi *Igaz mentség*-ében így panaszkodik rá: „Mind könyvnyomtatótokkal öszvejegyzettek vagytok, az amint él, az áru-ló, tudja az maga nyughatatlan lelkiismereti. Beythe István mentötte azt meg az haláltúl mind feleségével öszve és az jótéte-ményért ez az haladás...”²³ Manlius ugyanis 1598-ban kinyomtatta

¹⁹ RMNy 532 – BORSA Gedeon: *Frankovith Gergely*. In: Uő: *Könyvtörténeti írások I. A hazai nyomdászat, 15–17. század*. Budapest: OSZK, 1996. 342–345.

²⁰ V. ECSÉDY: *A régi magyarországi nyomdák...*, 2004. 118.

²¹ RMNy 766 – A németújvári könyvtárban nem maradt fenn belőle példány. Több hasonmás kiadásban is hozzáférhető: NAGY Dénes utószavával, az Alföldi Nyomda gondozásában, Debrecenben, 2003-ban a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtárának példány; 2006-ban GÉCZI János ajánlásával a Kossuth Kiadó gondozásában az OSZK példány (*Amor librorum* sorozat).

²² V. ECSÉDY Judit: *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei, XVII. század 1. köt. Nyugat- és észak-magyarországi nyomdák*. Budapest: Balassi–OSZK, 2010. (Hungaria Typographica, 2.) 45.

²³ BEYTHE István: *Az igaz keresztyénekből meghasonlott professionariusoknak rágalmazó articulások ellen irattatott IGAZ MENTSÉG, kiket ők Beythe Ist-*

az *Egyesség Könyvét*,²⁴ ráadásul az előszóban főként a Beythével való vitáról is írnak a kötet összeállítói, s ezt a németújvári lelkész természetesen igen zokon vette.

Munkámat sokan segítették, különösen Turócszentmártonból Klára Komorová és Helena Saktorová, Budapestről Hubert Gabriella és Orlovsky Géza, Debrecenből Fekete Csaba, Győrből Kiss Tamás, Pápáról Mezei Zsolt, Székesfehérvárról Smohay Péter, Szegedről Simon Melinda, Nagyillés János és Farkas Katalin. A legtöbb köszönettel egykori tanárimnak, Monok Istvánnak és Ötvös Péternek tartozom. Diákként többször is elvittek a németújvári ferences páterek kolostorába, ahol együtt dolgozhattam velük a könyvtárban Batthyány Boldizsár és a Beythe család könyvei között. Az elkészült összefoglalás az ő munkájuk is – szívesen és sokat tanultam tőlük.

ván bosszúságára nagy kalandosságban, értetlenül, rágalmazóul, nagy hazugul eltitkoltatott mester dolgából foldozgattak öszve az másunnét koldultatott confessiok szerint. Németújvár, 1599. Kiad.: THURY Etele, MPEA 1908. 72–73.

²⁴ *Summaia azoknak az articulosoknak, kikrevl vetekeodesek tamadtanak Augustana Confessioban valo tanettok között, es akkik ez keovetkeozendo irásban, mely az Egyessegnek Könuebül magyar nieluen irattatott Isten igeienek tanettasa zerent es az hütnek egienlő folyasa zerent isteni felelemmel meg magyaraztattanak. (Kerezturat), 1598, Johannes Manlius. (RMNy 834)*

II. BEYTHE ISTVÁN (1532–1612)

1. ÉLETE, MŰVEI

„1532. *Natu dei maximi in lucem editus sum, circa inventionem corporis Stephani*” – Beythe István saját maga jegyezte fel születésének évét Johannes Funck kronológiájába (Bázel, 1554),²⁵ a Johannes Oporinus szerkesztette *Dramata sacrá*-ban (Bázel, 1547) pedig születési helyét, Kőtv (Baranya megye) is megnevezi: „Sum Stephani Beythe geniti in villa lapidana (patria, cui Baranie nomina pulchra dedit). St. B.”²⁶ Életéről ő maga sok megbízható adatot jegyzett fel, ezek közül azonban nem mind került be a róla készült összefoglalókba.²⁷ Hazai tanulmányairól szinte semmit nem tudunk. Többen feltételezték, hogy Tolnán tanult, s Szegedi Kis István tanítványa volt; Botta István szerint azonban ez nem lehetséges, mert annak Tolnára érkezése előtt Nádasdy Tamás szervitora volt Sárváron.²⁸ Beythe 1550 körül kerülhetett a Nádasdyakhoz,

²⁵ A Johann Funck-kötet eredetileg a szent-antali ferences kolostorban volt, innen került a Szlovák Nemzeti Könyvtárba. A könyvbe lejegyzett életrajzi adatokat Kisfaludy Zsigmond még 1865-ben publikálta: *Adalékok Beythe István életrajzához*. Idők tanúja, 1865. december 12. 283. szám, 1131. – A könyv leírása: 244–245. l. 143. tétel

²⁶ 295. l. 257. tétel

²⁷ FABÓ András: *Beythe István életrajza*. Pest, 1866.; THURY Etele: *A Dunántúli Református Egyházkerület története. 1. köt. 1523–1674*. Sajtó alá rend.: KONCSOL László. Pozsony: Kalligram Kiadó, 1998. (Csallóközi kiskönyvtár) 84–123., 163–165.; *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai*. Szerk.: KÖBLÖS József, KRÁNITZ Zsolt. Pápa: Pápai Református Gyűjtemények, 2009. (A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 10.) 353.; TAMÁS Zsuzsanna: *Beythe István*. In: *Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. 1. köt. Aachen–Bylica*. Főszerk.: KŐSZEGHY Péter. Szerk.: TAMÁS Zsuzsanna. Budapest: Balassi, 2003. 373. (A továbbiakban: MAMÚL)

²⁸ BOTTA István: *Melius Péter ifjúsága. A magyarországi reformáció lutheri és helvét irányai elkülönülésének kezdetei*. Budapest: Akadémiai K., 1978. (Humanizmus és reformáció, 7.) 47–49, 70. – Botta szerint Beythe tanárként Huszár Gál „magyaróvári iskolájában is megfordult”. Vö.: BOTTA István: *Huszár Gál élete, művei és kora (1512?–1575)*. Budapest: Akadémiai K., 1991. (Humanizmus és reformáció, 18.) 79.

hiszen az 1550. évi számadásokban őt emlegetik 'Istuan deak' néven;²⁹ valamint 1551-ben Zoltán Imre, Nádasdy egyik bizalmasa említi „Beythe uramat” egy Sárvárról keltezett levelében.³⁰ Egy bejegyzéséből ismert 1554-es bécsi tartózkodása, s az, hogy ekkor vette meg az említett Funck-kötetet: „Emptus Viennae Austriae flor. 2 Hung. d. 28. 1554 mense Septemb. (...) Sum St(e)ph(an)i Beythe lapidani et amicor(um) (...)”.³¹

1555-től felsőbb tanulmányait valamely külföldi egyetemen folytathatta, valószínűleg erre utal saját feljegyzése: „1555. Patrium solum dereliqui circa festum Martini”.³² Olvasmányai, könyvei alapján feltételezzük, hogy Wittenbergbe, „a magyarok szokott tanuló helyére ment ki”,³³ erre azonban egyelőre semmilyen bizonyítékkal nem rendelkezünk. (Nádasdy embereként valószínűleg a főúr volt peregrinációjának támogatója.)

²⁹ *Kultúrtörténeti szemelvények a Nádasdiak 1540–1550-es számadásaiból. Kézirat gyanánt.* Az anyagot közli: KUMOROVICZ L. Bernát, M. KÁLLAI Erzsébet. Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum–Néprajzi Múzeum, 1959. (Történeti-néprajzi füzetek, 1.) 145, 159.

³⁰ Zoltán Imre Nádasdy Tamásnak, Sárvár, 1551. márczius 5. Kiad.: KOMÁROMY András: *Magyar levelek a XVI. századból.* Történelmi Tár, 1908. 450.

³¹ BOTTA: *Melius Péter ifjúsága...*, 64. – Lásd a 244–245. l. 143. tételt. – Ha 1554-ben Nádasdy Tamás szervitora volt, akkor a már nádorrá választott Nádasdy kíséretében tartózkodott Bécsben. (1554. április 15-én hirdették ki a választás eredményét, s ezt még aznap megírta feleségének, „szerelmes Orsiká”-jának: „Adom tudtodra, hogy ez mai napon ... király úfölsége egész országával, az mindenható Úristennek elvégzett akaratjából, nem az én érdememből ... Magyarországnak nádorispánjává ... tőnek”. Kiad.: *Monumenta Comitialis regni Hungariae = Magyar országgyűlési emlékek történeti bevezetésekkel.* 3. köt. 1546–1556. Szerk.: FRAKNÓI Vilmos. Budapest, 1876. 469.

³² KISFALUDY: *Adalékok...*, 1865. 1131.

³³ PAYR Sándor: *A dunántúli evangélikus egyházkerület története.* 1. köt. Sopron, 1924. 620.

CHRONOLOGIA.

HOC EST,

Omnium temporum &

ANNORVM AB INITIO MVNDI,

usq; ad annum à nato Christo M. D.

LIII. computatio:

IOANNE FUNCCIO NORI

bergensi autore.

IN QVA METHODICE ENVMERANTVR
omnium populorum, regnorumq; memorabilium origines ac
successiones: item omnes eorum reges, quando quisq; coepe-
rit, quamdiu regnarit, quid dignum memoria gesserit: quis sta-
tus populi Dei fuerit: ac quemadmodum translata sint Imperia à
populo in populum, &c. Et si qui uiri illustres, quæ facinora
egregia, ac si quid amplius memoratu dignum extitit,
ea omnia breuiter suis locis referuntur.

*Emptus Vicina Austria flor. 2 Hung: d. 28 1554
mensē Septemb.*

SVNT QVE IN HAC COMPUTATIONE
omnia tempora, tum ex Sacris Biblijs, tum ex optimis quibusc; au-
toribus, Historicis, & Astronomorum obseruationib.
summa fide ac diligentia conciliata.

*neges hi stephanus nos clare notit Beith. Sum 22 pti Brysh
dum opus quicquid modo clarius est fin tibi reuol. lapidum 2 mmtay*

Item COMMENTARIORVM Libri decem, in quibus
quid tradatur, proprio titulo
indicatur.

BASILEAE,

1554.

Johannis Pauli

2. Beythe István és Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése

Anno christi			
1558	Tata a Thibaudis castra cepit.	ferdinandus in castrum Remhorviam (Cetiv).	7. maj. assensu infirmo domi apposui.
			27 Aug. ista iuxta hospitium dei max. matrimonii sacra hinc sumptibus.
1559	Aprilis die 9. filius in primo dentis per mense Baptizatus obiit morte et humilis sepelitus.	7. junij. Magaretha per nuptias iuxta amantiss. una cenavit mortem obiit: et sepulta die 8.	10. julij. Belnaoqum sum vocatus, et pridie nuptiarum sumus: ha: tam factus, circa festum Michaelis lym. Daim de fcon. & rector scholae prae Galla fcon.
1560			hunc annu in luctu transegi nobilem sum, cu miseriis fratribus.
1561	26. Januarij. postidit pauli filij. Maximij.		1564. In festo Jacobi. Ap. 25. julij. Ferdinandus Caesar mortis vicem.
1563	Maximilianus puerum in regem Hung. coronavit in festo Martinij. moris.		1565. Lyndham de pendi ut ministerii rebus dion.
1564	18. die octob. feria 4. in festo Luce. aduigis filij. ut eis natus. Sarravini.		1566. Thureius Caesar in mense Augusto obledit. Legatione. et pridie. Rex. moris curat. occisus. mil. bellis. Vagor.
1572	Rudolphus coronatus in reg. Hungar.		
1609	Martinus 2. coronatus in Regem Hungar.		

3. Beythe István feljegyzései Johannes Funck: Chronologia ...
(Basel, 1554) című művében

1556-ban már ismét Magyarországon találjuk, hédervári rektor;³⁴ innen Ószombatra, 1557-ben Ráróra ment, majd szakolcai iskolamester lett. 1559-ben a Bánffyak bolondóci birtokán Bánffy László szervitora; ugyanebben az évben Szent Mihály napján került Alsólindvára Bánffy István (†1568) meghívására,³⁵ ahol 1564-ig iskolai rektor. 1560-ban gyászolta első feleségét és gyermekét; feljegyezte még, hogy testvéreivel együtt nemességet kapott: „hunc annum in luctu transegi, nobilem sum cum miseris fratribus”. Egy rövid ideig, 1564-től 1565-ig a Nádasdyaknál, Sárváron tanított,³⁶ majd 1565-ben ismét Alsólindván szolgált mint lelkész és prédikátor.

³⁴ Ezen életrajzi adatokat maga Beythe jegyezte fel Funck-kötetébe. Kiad.: KISFALUDY: *Adalékok...*, 1865. 1131.

³⁵ PAYR: *A dunántúli evangélikus...*, 1924. 406.

³⁶ Beythe itt Nádasdy (II.) Ferenc (1565–1604) tanítója(?) is volt. Vö.: STIRLING János: *A nyugat-magyarországi humanista kör és hatása díszkertkulturánk-*

A soproniak meghívták magyar lelkésznek, a Bánffy család azonban egyelőre nem engedte el, Beythe ezért is utasította el ezt még 1573. június 27-én írt levelében.³⁷ 1574-től viszont már Sopronban van, a püspöki engedélyt Bornemisza Péter (1535–1584) szuperintendenstől kapta meg. Bornemisza a városi tanácsnak írt levelében ajánlja a soproniak figyelmébe „kői Beythe István urat, kiről nemcsak én vallom, hogy sok év óta jelesül állt Isten egyházának élén, és mindig hűségesen ügyelt arra, hogy az egyháznak hasznára legyen, de eddigi élete is szép dicséretekkel ajánlja. Krisztus egyházát már régóta nagy becsülettel szolgálta mind az isteni ige hirdetésében, mind a szentségek kiszolgáltatásában...”³⁸ Beythe maga kérte ezt az ajánlást annak igazolására, hogy az „egészséges tan” követője,³⁹ ugyanis a városba érkezésekor „abba a gyanúba keveredett, hogy Kálvinhoz szit” – ezért elrendelték, hogy igazolja lutheránus hithűségét.⁴⁰

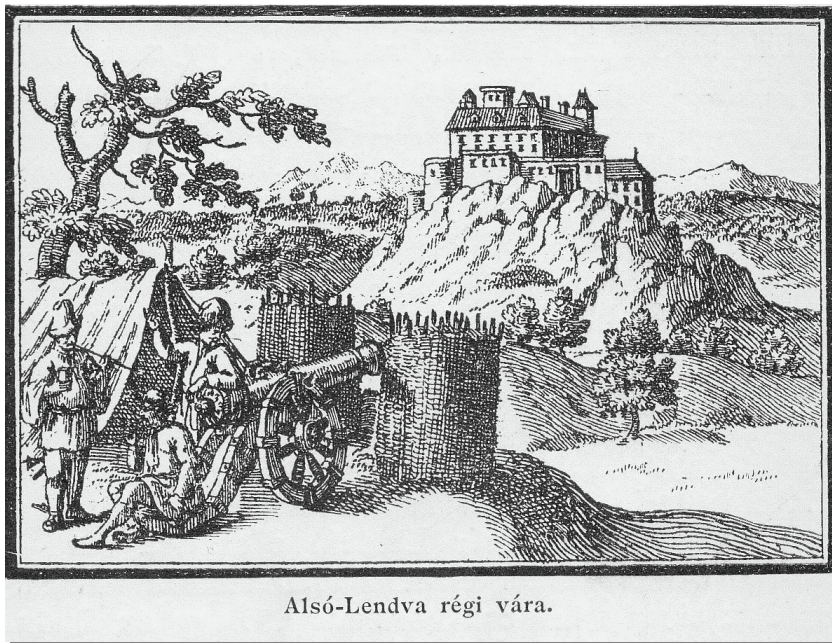
ra. In: Uó: *Magyar reneszánsz kertművészet a XVI–XVII. században. Művelődéstörténeti tanulmányok*. Budapest: Enciklopédia Kiadó, 1996. 30.

³⁷ Kiadta HÁZI Jenő: *Sopron a régi magyar irodalomban*. Budapest, 1937. 102. (E kötetben Házi összegyűjtötte a soproni városi számadásjegyzőkönyvekből a Beythe Istvánra vonatkozó adatokat az 1574–1576. évekből, valamint a városi tanácsjegyzőkönyvekből az 1575–1587 közötti időszakból a vele kapcsolatos leveleket. (102–118.)

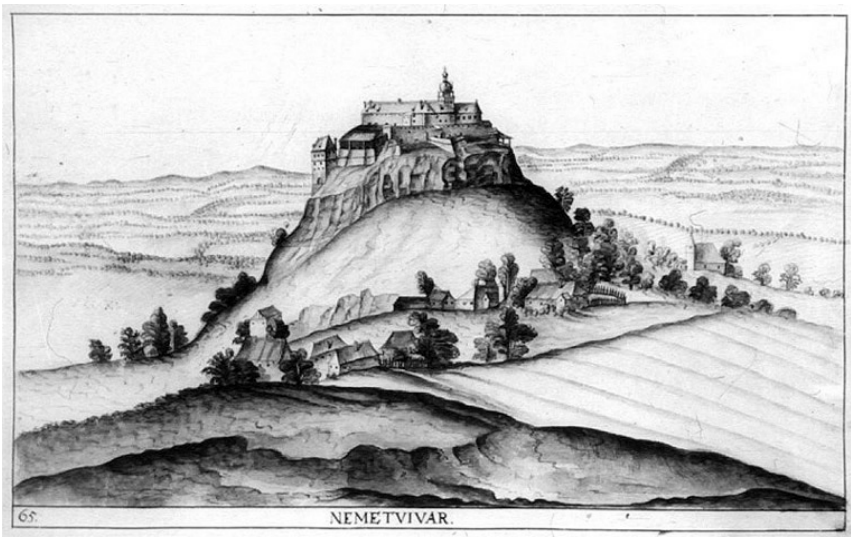
³⁸ Bornemisza Péter *Sopron város tanácsának. Sempte, 1574. április 24.* Kiad.: *Régi magyar levelestár. XVI–XVII. század 1. köt.* TOLNAI Gábor irányításával vál., sajtó alá rend., bevezette és a jegyzeteket írta: HARGITTAY Emil. Budapest: Magvető, 1981. (Magyar Hírmondó) 165–166.; FABÓ: *Beythe István...*, 1866. 49–50.; HÁZI: *Sopron a régi magyar irodalomban*, 1937. 103–104.

³⁹ ZOVÁNYI Jenő: *A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig*. Budapest: Akadémiai K., 1977. (Humanizmus és reformáció, 6.) 247.

⁴⁰ KOVÁCS József László: *Irodalmi élet, polgári és főúri kultúra, udvari élet Nyugat Magyarországon a XVI–XVII. században. (Vázlat)* In: Házi Jenő emlékkönyv. *Emlékkönyv Házi Jenő [1892–1986] Sopron város főlevéltárosa születésének 100. évfordulója tiszteletére*. Szerk.: DOMINKOVITS Péter, TURBULY Éva. Sopron: Soproni Levéltár, 1993. 227.; uez: In: *A szülőföld nem enged. Kovács József László válogatott irodalomtörténeti-helytörténeti írásai*. Sopron: Széchenyi István Városi Könyvtár, 2002. 73.; HORVÁTH János: *A reformáció jegyében. A Mohács utáni félszázad magyar irodalomtörténete*. Budapest: Akadémiai K., 1953. 240.

4. Alsó-Lendva, metszet, 17. sz. vége

5. Nemetújvár, metszet, 17. sz. vége

1576-ban már Németújvárról ír levelet Batthyány Boldizsár (1537–1590) udvari papjaként,⁴¹ s 1612-ig, haláláig szolgált ott. Nem tudni pontosan, hogyan ismerték meg egymást, valószínűleg a család kiterjedt rokonsági, baráti, politikai kapcsolatai révén. A Batthyányiak szoros kapcsolatban voltak mind a Bánffy, mind a Nádasdy családdal – azaz azon famíliákkal, akikkel Beythe is. Boldizsár apjának testvére volt Batthyány I. Ferenc (1497–1566), aki levelezésük szerint is rendszeresen érintkezett Nádasdy Tamással; a horvát báni tisztséget is betöltő (1524–1533) nagybácsi a Bánffy családdal is szoros viszonyban állt, hiszen első felesége Bánffy Kata volt. Gyermeük nem lévén, „vagyonukat nem hagyták parlagon: az ország főurainak gyermekeit három évtizeden át magukhoz fogadták és nevelték”,⁴² köztük három Zrínyi-lányt is, ezek egyike pedig Boldizsár későbbi felesége, Dorica volt. Beythe István bátyja, Beythe János (†1566) pedig horvát területeken is élt (Zrínyi Miklós szolgálatában(?), ámbár a szigetvári vár védelmében nem vett részt),⁴³ valószínűleg testvérével együtt. Azt is szem előtt tarthatjuk, hogy Batthyány Boldizsár tanulóéveinek egy részét Zágrábban töltötte.⁴⁴

Ismert Beythének néhány olyan, Boldizsárhoz írt levele, amelyből az derül ki, hogy kölcsönösen érdeklődtek egymás iránt⁴⁵ – joggal valószínűsíthetjük, hogy ahogy később fia, Batthyány II. Ferenc (1573–1625), úgy Boldizsár is előnyben részesítette birtokain a tanult, művelt prédikátorokat. Beythének pedig már jó híre volt, hiszen korábban olyan főurak szolgálatában állt, mint a Bánffyak vagy a Nádasdyak, s feltehetően külföldi egyetemen is tanult.

Mindeközben 1599-től 1612-ig németújvári esperes, 1585-től 1595-ig pedig betöltötte egyháza legmagasabb hivatalát, dunántúli protestáns püspök volt. 1612. május 3-án halt meg: „...a Krisztusért

⁴¹ Adattár 29/1. 115. tétel, 82–83.

⁴² BARLAY Ö. Szabolcs: *Romon virág. Fejezetek a Mohács utáni reneszánszról*. Budapest: Gondolat, 1986. 186.

⁴³ BOTTA: *Melius Péter ifjúsága...*, 1978. 48.

⁴⁴ IVÁNYI Béla: *Batthyány Boldizsár a könyvbarát*. In: *A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése*. Sajtó alá rend. és a függelékét összeáll.: HERNER János, MONOK István. Szeged: JATE Központi Könyvtár, 1983. (Adattár 11.) 394–395.

⁴⁵ Adattár 29/2. 106. tétel, 76–77. l.; 112. tétel, 79–80. l.; 113. tétel, 80–81. l.; 115. tétel, 82–83. l.

való megszámlálhatatlan munka, kimerítő fáradtság s bajvívás után, a harc és küzdelem teréről elhivatott, és mennyei karddal ajándékozott meg” – olvashatjuk Kanizsai Pálfi János feljegyzésében.⁴⁶

Családja

Testvére a „dúsgazdag hercegszöllősi Beythe János” (†1566), aki szigetvári szolgálatban is állt.⁴⁷ A gazdag nemesemberről és szörnyű halálának körülményeiről részleteket Orosztony Péternek 1566-ban, Csányi Ákoshoz (mindketten Nádasdy Tamás szervitorai) írt leveléből tudunk: negyvenöt drabant elfogta, megkínoztta, „hatezer forintját kész pénzt, három aran tánért, két darab ezüstet hoztak el, a nekül minden drága ruhát. Ő magának az kéznás után kapuja előtt fejét vették, házát megégették”.⁴⁸ Ugyanabban a levélben írja Orosztony, hogy Beythe Jánosnak van egy fia, aki a zágrábi püspöknél szolgál, s „isméglen egy öccsie az Bánffyak praedikátora István deák neve”.⁴⁹ Beythe Istvánnak volt egy Ferenc nevű testvére, aki szintén a Bánffyak alsólivdai birtokán szolgált lelkészként. Míg Istvánt Kulcsár György váltotta, addig Kulcsárt halála után Beythe Ferenc, s 1577 és 1595 között szolgált

⁴⁶ Idézi: THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 123.; haláláról Pathai István szalonaki prédikátor is megemlékezik Batthyány Ferencnek írt levelében (Szalónak, 1612. május 5.). Kiad.: Adattár 29/1. 195 tétel, 155.

⁴⁷ BOTTA: *Melius Péter ifjúsága...*, 1978. 48. Botta Beythe Jánost Beythe István apjának tartja, de más levelekből az derül ki, hogy testvérek voltak. A szerző szerint a családból többen is szigetvári szolgálatban állhattak. Egy 1564(!) évi, a Magyar Kamarának szóló felterjesztésben felsorolják azokat, akik nem vettek részt Szigetvár védelmében – köztük szerepel „Petrus Bewythe”.

⁴⁸ *Orosztony Péter Csányi Ákosnak, Szigetvár, 1566. márczius 19.* Kiad.: KOMÁROMY András: *Magyar levelek a XVI. századból.* 6. közl. Történelmi Társ., 1908. 223–224. „Mostan is minémű dolog eset, ki az egész Duna mellékének nagy kárára esett, azt irhatom kegyelmednek, hogy volt ide alá az Duna mellett egy kazdag nemes ember Herczeg Szeleön, kinek neve volt Bewjthe János, vélem penéglen, hogy kgd is hallotta hírét, ennél kazdagabb mind az egész Duna Dráva kezett nem volt, ki ő felségének az ki érte volt, hivséges szolgálattal nem kicsin dolgokban szolgált ő felsége házához, mind az elébbi kapitánoknak mind penéglen ezidőbelieknek, kinek halála mind az ide alá való darab feldnek nagy kárára lett.”

⁴⁹ Uo. 224.

itt.⁵⁰ Róla Kanizsai Pálfi emlékezett meg, feljegyezte halála dátumát, 1595. április 3., s mellé írta: „pastor ecclesiae Also Lindvensis”.⁵¹

Valószínűleg rokonsági viszonyban állt németújvári lelkész utódával, Kanizsai Pálfi Jánossal, „a mennyiben Beythe első vagy második nejének anyja Pálfi Erzsébet volt”.⁵² (Könyves kapcsolatról a későbbiekben lesz szó.)

Beythe Istvánnak két felesége volt. Először 1558. augusztus 27-én házasodott meg, Pozancsics Margitot vette feleségül. Tőle egy fia született 1559-ben, de mind ő, mind a szeretett feleség Szakolcán elhunyt. 1560-ban nősült meg újra, Czipán Zsófia lett az új asszony. Több közös gyermekük volt, András, Imre és egy leány, Kata. (Leányát Marusics Mátyás németújvári főporkoláb vette feleségül.)⁵³

Az Iványi Béla anyaggyűjtésében kiadott levelek szerint Beythe Istvánnak volt egy István nevű gyermeke is. A két fivér, Imre és István között igen elmérgesedett a viszony az apai örökség miatt, s minden esetben azért írtak felváltva uruknak, Batthyány Ferencnek, hogy panaszkodjanak testvérükre; egymás megkárosításáról, meglopásáról van szó. 1618-ban ifjabb Beythe István így panaszodik testvére: „Nagysagodnak mint kegielmes Vramnak errwlis akarek irnom, itthon nem lettömben Bwyte Imre az szőlőtül az deakokat rea uiuen minden giwmölczömet el lopatta”;⁵⁴ Beythe Imre panasza pedig így szól a németújvári főúrhoz: „Alitottam azt is hofi meg ismervén gonoz cheleködetit ellenöm az én Böythe Istók eöchém el tágul és el igazit köztünk zeretetettel es bekessögössen mindeneket, az melljekben eddig igienetlenködtünk

⁵⁰ ŠKAFAR, Ivan: *Gradivo za zgodovino kalvinizma in luteranstva na ozemlju belmurskega in beksinskega archidiakonata*. Acta Ecclesiastica Sloveniae 3. Miscellanea. Ljubljana, 1981. 88–89.

⁵¹ *Adatok a dunántúli ref. egyházkerület történetéhez*. MPEA, 1910. 92.; ŠKAFAR, Ivan: *Gradivo za zgodovino kalvinizma...*, 88–89.; PAYR: *A dunántúli evangélikus...*, 1924. 409.; *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai...*, 2009. 352.

⁵² KISFALUDY Zsigmond: *Kanizsai Pálfi (Paulides) János följegyzései, 1600–1634*. Történelmi Tár, 1909. 450.

⁵³ PAYR: *A dunántúli evangélikus...*, 1924. 201. – Marusicsra lásd még: „Kivonat Marusits Mátyás németújvári fővárnagy számadásából. 1610. április 3. In: Adattár 29/1. 173. tétel, 140. l.; 218. tétel, 176. l.

⁵⁴ Adattár 29/1. 258. tétel, 231. l.

... Neminemő gyömülchömnek meg hozásáért ez zölő zedet előtt, mely gyömülchömet ő hordot rablot el hét eztendőtől fogva: es ez idénis nagioz rézére ő hordatta el és házamatais el puztitta, törte foztotta ez fölött; reyám támadot az váras kapuyában izonyu tolvay, lopó, gialazatos nevet reyám kiáltot; és magam előle el mönvén, feleségömet bestiázta, kurvázta, czinkos névvel illetvén”.⁵⁵ Erről az Istvánról azonban egyelőre semmilyen más adattal nem rendelkezünk és sajnos a hivatkozott szövegkiadásban az ő leveleinek aláírása egyetlen esetben sem szerepel.

Beythe Istvánnak egy János nevű fia is volt, a Zala megyei helytörténeti lexikon adatai szerint:⁵⁶ „1570. Baglad possessio. Kew-i Beythe István és felesége, valamint András és János nevű fiaik beiktatása a Gewrkffalwa-i Chethe Bernáttól és Farkastól vásárolt Zala m-i Baglyad possessio-ban fekvő 3 jobbágytelek birtokába...”

A vasvár-szombathelyi káptalan hiteleshely alkalmazottai között szerepel egy Beythe Miklós (1582–1640), aki 1617-ig Döbrössy György jegyző mellett dolgozott. Sill Ferenc adatai szerint Miklós „apja protestáns lelkész volt”⁵⁷ – vagyis akár valamelyik Beythe-fiú is lehetett az apja. Miklós 1609-ben a grazi egyetem hallgatója volt, ahol baccalaureatusi fokozatot szerzett. 1617-ben a káptalan jegyzőjeként lett klerikus. Náprágy Demeter szentelte pappá, később esztergomi és győri kanonok lett.⁵⁸

⁵⁵ Adattár 29/1. 260. levél, 232. l. Továbbá: 316. levél, 284. l.; 321. levél, 287. l.

⁵⁶ *Zala megye helytörténeti lexikona. Kézírtos regesztagyűjtemény. (Babat-Batyk.)* 32. l., 70. tétel, „Zalavári hht. Lt. I/1521.”

<<http://archivportal.arcanum.hu/mltk/opt/a100322.htm?v=pdf&q=WRD%3D%28beythe%29&s=SORT&m=55&a=rec>>

⁵⁷ SILL Ferenc: *A vasvár-szombathelyi káptalan hiteleshelyi tevékenysége*. Levéltári Évkönyv 1. Vas Megye Múltjából. Szombathely, 1976. 32.

⁵⁸ Uo. 32.; KÓTA Péter: *Káptalani, megyei, városi jegyzők a XVI–XVII. századi Szombathelyen*. In: *Előadások Vas megye történetéről III. Autonómia, önkormányzat, közigazgatás Vas megyében a XV–XX. században*. Szerk.: TILCSIK György. Szombathely: Vas Megyei Levéltár, 2000. (Vas megyei levéltári füzetek, 9.) 155.

Az író

Beythe István nemcsak lelkész, hanem író is volt: költeményeket (ajánlóverset, dicsérőverset és szatirikust egyaránt), elmélkedéseket, apológiát, agendát, katekizmust, postillákat írt, továbbá egyházi kánonokat és énekeskönyvet állított össze.⁵⁹ Ezen kiadványokkal segíteni akarta híveit és lelkésztársait, hogy a protestantizmuson belüli viták ellenére is tudják, milyen hitelveket valljanak – hiszen püspöksége idején, amikor végbement a Dunántúlon a protestáns felekezetek szétválása, különösen fontos volt ez. Ezért is adta ki a *Körösztényi tudománnak rövid summája*-t (Németújvár, 1582),⁶⁰ amely Heltai János megítélése szerint a csepregi hitvitához vezető események kiindulópontja volt, habár eredetileg Beythe azt nem vitairatnak szánta.⁶¹ Horváth János megfigyelése szerint a „lutheritől való eltérés alig-alig mutatható ki benne”, akárcsak agendájában.⁶²

Az 1591. június 2–3-án lezajlott csepregi kollokvium⁶³ és annak következményei mind Beythe István életének, mind a hazai protestantizmus történetének egyik legfontosabb eseménye volt. Az evangélikus Nádasdy II. Ferenc (1555–1604) birtokán megtartott összejövetel célja az volt, hogy a helvét irány képviselői nyíltan vall-

⁵⁹ Műveinek részletes leírását lásd: 347–353. l.

⁶⁰ RMNy 516

⁶¹ HELTAI János: *A 16–17. századi magyarországi hitviták adattárának tervezete*. In: „Tenger az igaz hitrül való egyenetlenségek vitatásának eláradott özöne...” *Tanulmányok XVI–XIX. századi hitvitáinkról*. Szerk.: HELTAI János, TASI Réka. Miskolc: Miskolci Egyetem BTK RMI Tanszék, 2005. 260.

⁶² HORVÁTH: *A reformáció jegyében...*, 341.

⁶³ A hitvita jegyzőkönyve még abban az évben nyomtatásban is megjelent: *Historia colloquii Chepregiensis de coena Domini, inter reuerendos viros d. Seuerinum Sculteti Bartphensis liberae in superiori Hungaria ciuitatis pastorem et d. Stephanum Böyte, pastorem in Nemeth Vyvar ... praeside ... Francisco de Nadasd ... Barthphae*, 1591, Gutgesell. (RMNy 653) Kiad.: THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület*, 92–112. – Lásd még Orlovsky Géza összefoglalását: *Régi Magyar Költők Tára*, 16/12. *Illyefalvi István, Cserényi Mihály, Csáktornyai Mátyás, Póli István, Beythe István, Baranyai Decsi János, Ceglédi Nyíri János, Munkácsi János és ismeretlen szerzők históriái, Telegdy Kata verses levele, Fortuna sorsvetőkönyv, nap-tárversek, 1587–1600*. Sajtó alá rend.: ORLOVSKY Géza. Budapest: Balassi, 2004. 724–729.; ZOVÁNYI: *A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig...*, 250–263.

janak színt, s fogadják el az általuk helyesnek vélt hittételeket, közülük is legfőképpen az úrvacsoráról vallottakat. A vita folyamán Nádasdy vendége, a lutheri irány elkötelezett híve, Skultéti Severin (+1600) és a már helvét irányba hajló Beythe István próbálta meg tisztázni a nézeteltéréseket, amely „teológiai értelemben nem járt eredménnyel, egyházszervezeti szempontból azonban igen”.⁶⁴ A második nap a püspök András fiával (aki az egyik jegyzőkönyv-író volt) elvonult a vitáról, amit az ellenfelek Beythéék vereségeként értelmeztek.

Az 1595-ös meszlényi gyűlés után Beythe lemondott hivataláról. (Ennek ellenére a helvét irányhoz tartozók továbbra is Beythét tartották püspöküknek, s a lutheránusok sem választottak haláláig, 1612-ig új szuperintendenst.) A következő évben Csepregre hívták össze a Nádasdy-birtokok lelkészeit,⁶⁵ s a megjelenteket felszólították az *Ágostai Hitvallás* és a *Formula Concordiae* aláírására – ez egyben az evangélikus és a református egyház de facto szétválását jelentette a dunántúli egyházkerületben.⁶⁶

Az pusztán barátságos.

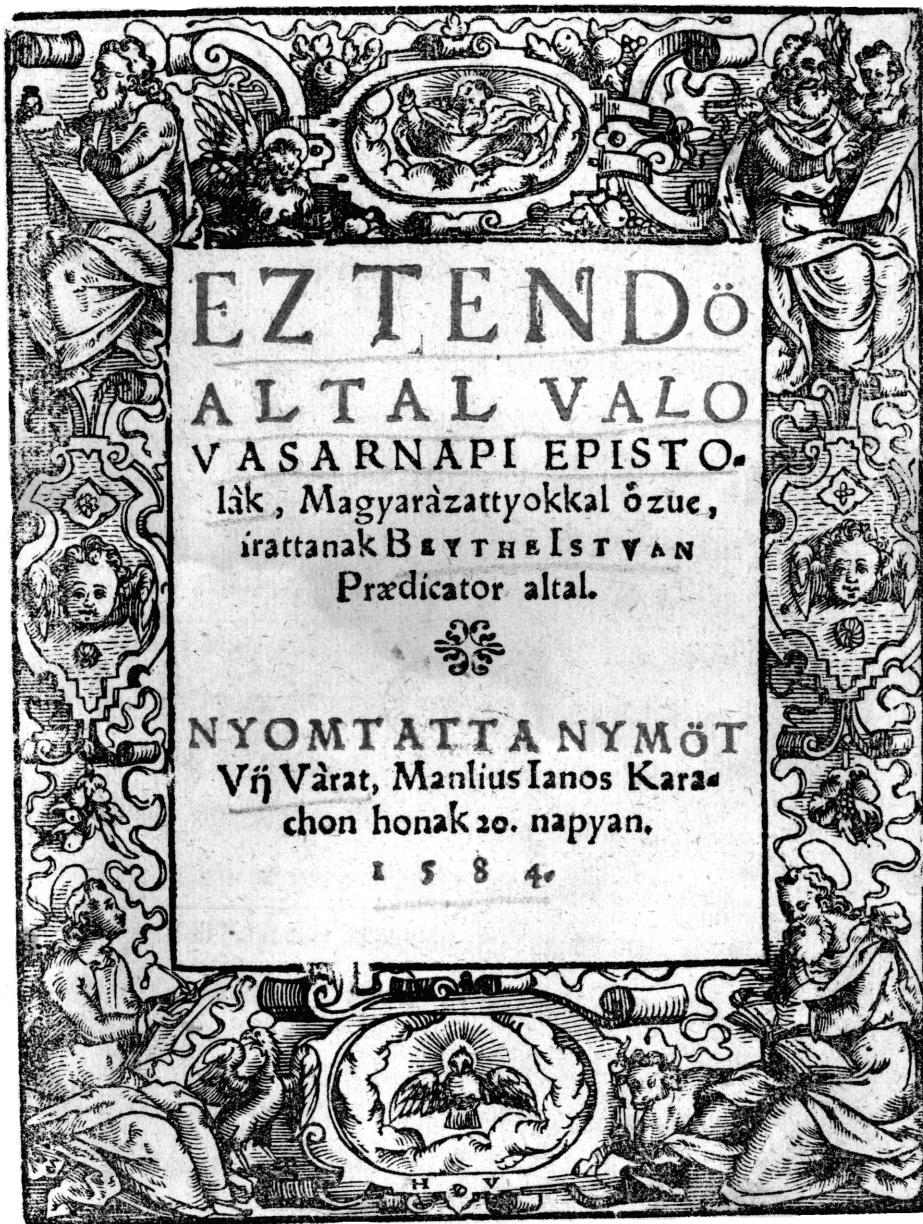
Anni	Anni	R E G N A			
mundi	Christi	ECCLESIAE,	IMP. GERM.	FRANC.	HISP.
		PP. 140.	A		
5342	1380	2 an. 11. men	3 Machinarum bellica-	17	2
		fib. 3.	rum ufus, quas Bombar		
			das uocant, 4 Monacho		
			quodam, excogitatus,		
			4 et publicatus.		

6. Beythe István bejegyzése Johannes Funk: *Chronologia ...* (Basel, 1554) című kötetében

⁶⁴ KÖSZEGHY Péter: *Hitvita*. In: MAMÚL IV. köt. 150.

⁶⁵ Valószínűleg Beythe István a szerzője annak a csepregi zsinatról készült versnek, amely „afféle biblikus mezbe öltöztetett «kulcsregény»”, s amely az 1596–1597-es esztendő pasquillus-irodalmának egy terméke. RMKT 16/12. 728, 729. – Kiad.: RMKT 16/12. 481–501.

⁶⁶ RMKT 16/12. 729.

7. Beythe István: Esztendő által való vasárnapi epistolák ...
(Németújvár, 1584, Johannes Manlius)

Beythe István a vallási kérdésekben s gyakorlati tevékenységében is türelmes volt. Mindvégig közvetíteni próbált a két protestáns vélekedés között, „az általa nem lényeges tanoknak ítélt kérdésekben”.⁶⁷ Az 1599-ben írt *Igaz mentség* című apológiájában így fogalmaz: „Tudja Isten, és az igaz lelki isméret, hogy mi nekünk nem kellene sem az veletők való háborgás, sem visszavonyástok. Tisztünk és hivatalunk szerént azzal elégödnénk meg, hogy az Isten igéjének praedikállása és tanítása se jobb felé se bal felé ne tántorgana, hanem az ő igazsága szerént terjedne mindönnök akadék nélkül. Miért hogy azért okot adtok és minket mind éltünkben, és mind az körösztyénség tudományában káromlottok. Mi tudomántokat még eddig nem kergettök volt.”⁶⁸

Apológiáját az után írta meg, hogy 1598-ban megjelent a *Summaia azoknak az articulokoknak, kikiről veteködések támadtanak...* (Keresztúr, 1598)⁶⁹ című kiadvány, amely evangélikus lelkipásztorok hitvallása, de egyben egy Beythe-ellenes, személyeskedésekkel tűzdelt vitairat is.⁷⁰ A lemondott püspök válaszát egyes szám harmadik személyben írta meg,⁷¹ s az őt ért sérelmekre válaszol megrendült hangnemben. Nem érti, hogy miben háborította meg lelkésztársait, „jámbor szolgálattyáért mit terytétök neki. Ezt hogy immár hurogattyátok, és ki átkozzátok”. Türelmes volt, amennyire lehetett, hiszen mikor arra kérték, hogy az Augustana

⁶⁷ URAY Piroska: *Az irénizmus Magyarországon a 16–17. században*. In: *Irodalom és ideológia a 16–17. században*. Szerk.: VARJAS Béla. Budapest: Akadémiai K., 1987. (Memoria Saeculorum Hungariae, 5.) 194.

⁶⁸ BEYTHE: *Igaz mentség...*, 90.; URAY: *Az irénizmus Magyarországon...*, 194–195. – Payr Sándor adatai szerint a mű eredeti kézírata „ma is megvan Révész Kálmán püspök birtokában. 1816-ban Hrabovszki György várpalotai, majd Gamaulf Teofil soproni lelkész birtokában volt. Innen került Jankovics Miklós gyűjteményébe, ahonnan Schrott bécsi antikvárius vásárolta meg. Ettől pedig 1860[-ban] Révész Imre debreceni lelkész.” Vö.: PAYR: *A dunántúli evangélikus...*, 1924. 750. – A kézirat egy másolata megvan a Pápai Református Gyűjtemények Könyvtárában: Szabó György-féle nyomtatásban megjelent kéziratkatalógus, 32. sorszám alatt, jelzete: O. 40. (Tóth Ferenc püspök másoltatta le a 19. században.) Mezei Zsoltnak köszönöm az adatokat.

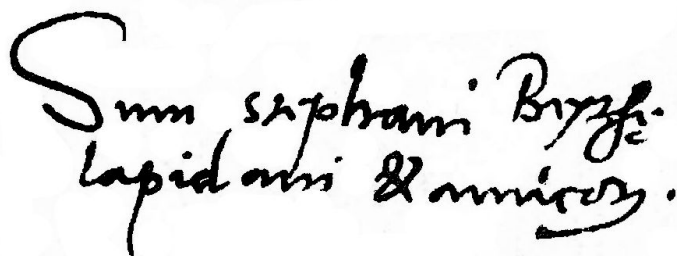
⁶⁹ RMNy 834 – Kiad.: *Egyesség könyve 1598*. Sajtó alá rend.: MASZNYIK Endre. Pozsony, 1908. 1–167.

⁷⁰ RMKT 16/12. 728.

⁷¹ A szöveg szerzőségéről és a műről: RÉVÉSZ Kálmán: *Beythe István Apológiája*. Protestáns Szemle, 1895. 594–595.

Confessio felől ne háborgassa őket, nem tette;⁷² amit megtehetett, megtette, s megoltalmazta az egyességet.⁷³ Jámbor szolgálatát „eretnökségnek magyarázatok, hamis gondolatokkal (mert ítéletöt felőle tenni nem hogy akkor, de most sem tudtok), és hív munkájáért az körösztyénségben megpöllöngérőzétök”.⁷⁴ Keserű szívvel emlékszik vissza a csepregi kollokviumra is, ahol „egy sem állta mellé, hanem ő maga szegény másfél egész nap felele nekik. Ha az boldonság kellett kedvöknek, miért nem kídték ki közöllök. Jó kedvvel ott hadta volna őket. Ott is tudjátok, hogy ő magok az vetekedő Jámborok meg hasonlanának”.⁷⁵ Külön kitér az összejövétel fő témájára, az úrvacsora tanra is: „Egyik azt mondá, hogy az kenyér az Christus Urunk teste. Másik kedig, hogy alatta vagyon. De ti néktök nem fér az Isten igazsága fejetökbe, mert megvakított az Isten ítéleti bennötök.”⁷⁶

Beythe humanista magatartása tükröződik többek között agendájában is, hiszen ahogy Thury Etele írja: „olyan óvatosan tárgyalta az úrvacsora kérdését, hogy a reformáció bármelyik irányzatához tartozó lelkész meg tudta vele egyeztetni a maga véleményét, mert abban ostya, kenyér, Krisztus teste és vére, lelki eledel, hit általi részesülés: ezek a külső és belső ismertető jelek mind előfordultak”.⁷⁷

8. Beythe István possessorbejegyzése Tertullianus-kötetében (Basel, 1550)

⁷² BEYTHE: *Igaz mentség*, 68.

⁷³ Uo. 73.

⁷⁴ Uo. 69.

⁷⁵ Uo. 74.

⁷⁶ Uo. 74.

⁷⁷ THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 90.

AZ IGAZ KÖRÖZTYÉNÖKTEVL.

MEG HASONLÓT CONFESSIONARIJSOKNAK
ragalmazó Articulusok ellen
irattatott, Igaz mentiség: kiket
evk Bóythe István Bozruságam
eggy kalandosságban, értetlenül,
ragalmazóul, nagy hazugól,
el titkoltatott Mestor dolgából,
fodorzattanak özme, az másón-
nét koldultatott, Confessioik
zerént, ez végres.

Hogy az V. Isten várasa ártaló
zent Igének tisztaságos folyását
Iccégysegből el vehetnének, az
ev nékyök teozót Isten Lelke
nélkevl való ahjttatos kíván,
ságok zerént.

Ecclesiast. 10.

Mint az kígyó halgatván marmeg.
akképen az titkon ragalmazó.

1599.

9. Beythe István: Igaz mentiség ... (Németújvár, 1599) című
kézirátának 19. századi másolata

Az 1587. évi csepregi zsinaton kihirdetett egyházi törvénykönyvekben is igen óvatosan fogalmaz a hittételeket illetően: a VII. cikkelyben csak annyit ír, hogy „Az egyháznak igaz és elfogadott hitvallása mellett mindenki megálljon; tanítsa, hogy Krisztus a mi egyedüli üdvösségünk, s kerüljön minden babonát. Ha valaki bálványimádásra vetemedik, többé be ne fogadják.”⁷⁸ A többi huszonhat cikkely pedig tulajdonképpen az egyházi közigazgatás, a lelkészek és tanítók fegyelmezésére tér ki.

*Énekeskönyve*⁷⁹ 1590 körül jelent meg Monyorókeréken, Johannes Manlius kiadásában, felekezeti besorolása szerint evangélikus. Kelecsényi Ákos egyedülállónak tartja, hogy Beythe a temetési énekeket a könyv elejére csoportosítja. „Úgy tűnik, mintha eredeti elképzelése egy halottas lett volna, amelyet aztán Bornemisza mintájára kibővített 'három rendbe' csoportosított énekekkel.”⁸⁰ Beythe „folytatta az időről időre megújuló evangélikus szerkesztmények sorát”.⁸¹ Szenci Molnár Albert ha nem is a legszebb, de a szép énekeket tartalmazó gyűjtemények közé sorolja: „Kic közöl az én tettzésem szerint legszebbec az Szegedi Gergelyé, es Sztarai Mihályé, vadnak, Istennec hála egyéb szép énekeki, mellyekkel rakva az Debreceni Annya sz: Egyház énekes könyve, az Bornemisza Peteré, Huszár Galé es Böythe Istvané”.⁸²

Beythének négy beszédgyűjtemény-kötete ismert. Johannes Manlius Beythe ezen műveit adhatta ki a legnagyobb számban, hiszen ezek azok a kiadványok, amelyekből a legtöbb példány maradt fenn hazai és külföldi könyvgyűjteményekben az Országos Széchényi Könyvtár nyilvántartása szerint. Postilláit „az szegény egyigyő körösztvényöknek értelmére” és „az Istenfélő emböröknek lelkök

⁷⁸ Az 1587. március 12-dikén tartott csepregi zsinat kánonai. *Egyházi törvények, melyeket tisztelendő Beythe István úr hirdetett ki.* In: THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 88.

⁷⁹ A 16–17. századi magyar nyelvű gyülekezeti énekeskönyvek történetére lásd: H. HUBERT Gabriella: *A régi magyar gyülekezeti ének.* Budapest: Universitas, 2004. (Historia litteraria, 17.) 102–254.

⁸⁰ KELECSÉNYI Ákos: *Beythe István énekeskönyve.* Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve, 1965–1966. Budapest: OSZK, 1967. 156.

⁸¹ HUBERT: *A régi magyar gyülekezeti ének*, 135.

⁸² A *Psalterium Ungaricum*. (Herbornaban, 1607, Hollos [Corvinus] – RMNy 962) előszava, kiad.: *Régi magyar költők tára. XVII. század. 6. köt. Szenci Molnár Albert költői művei.* Sajtó alá rend.: STOLL Béla. Budapest: Akadémiai K., 1971. 15.

vigasztalására” szánta. *Az szentök fő innepiről való evangéliomok* (Németújvár, 1584) című kötetet németújvári patrónusa feleségének, Zrínyi Dorottyának ajánlotta. Itt három okot sorol fel, mi is a célja ezen beszédgyűjteménnyel: először is, hogy amit ifjúságától fogva prédikált, afelől bizonytságot tegyen; másodszor, mert úgy látja, hogy szegény magyar nemzete „meg fogyatkozot taníjtó és gondviselő nékil”, pedig sokan örömmel tanulnának, ha volna kitől; „de kik ez velági tisztösség kívánásért, kik kedig tunyaságokért, Isten igéjére nem viselnek gondot, azért hogy szolgálják sokaknak ez munkával, ez okájért kellött ez terhet fölvennöm.” Harmadik okként pedig a család iránt érzett háláját említi.⁸³ Egyik beszédében, a ’vetekedés’ cáfolatában a ’Lutherok’-at védi meg a vádtól, hogy vétkeznek, mivel eltávolztak a ’rendölt hatalmasságoktul’: igen, eltávoznak az egyházban, de Isten parancsolatjától kényszerítve. Hitállása egészben véve nem Luther-ellenes; úrvacsoratanában azonban (’emlékőzet’, ’bizonyosság’; – az ostya ellenzése), meg az ’Isteni választás’ (predestináció) kérdésében helvét elveket vall. Alkalomadtán katolikus elveket, szokásokat helytelenít, de nem durván.” – véli Horváth.⁸⁴

Beythe beszédgyűjteményei már sokkal kevésbé tetszettek Szenci Molnárnak, mint énekei. A *Postilla Sculteticá*-ja (Oppenheim, 1617) ajánlásában írja, hogy négy magyar nyelvű postillás-kötetet ismer, nevezetesen Kulcsár Györgyét, Bornemisza Péterét, Telegdi Miklósét és Beythe Istvánét – az utolsó hármat azonban nem sokra tartja, mert „az elsőtől kiválva, alig méltóc az többi, hogy uyjobban ki nyomtattassanac, mivelhogy azonközben soc bölcz emberektől deakul és egyéb nyelven sockal hasznosb Postillác irattattac”.⁸⁵

Összes művével tulajdonképpen iránytűt akar adni a hívek és a lelkészek kezébe. Agendájával kimondottan ez utóbbiakat akarja

⁸³ BEYTHE István: [1] *Az zentök fő inepiiről való evangeliomok, magyarazattyokkal özue, eztendő által. Az zegeny egyigyö köröztyenöknek értelmére iratot ...* – [2] *(Fő innep napocra való epistolak magyarazatij eztendő által, irattanak ...)* Nimöt Vij Várat, 1584, Manlius Janos. (RMNy 554), az első címlével után Beythe ajánlása: *Zrínyi Dorottya asszonyinak ... Batthyani Boldizsár ... feleségének.*

⁸⁴ HORVÁTH: *A reformáció jegyében...*, 342.

⁸⁵ RMKT 17/6. 486.

segíteni, hiszen „vannak kedig az köröztényi gyöleközetben, szentségök szolgáltatósi, úgymint az körösztég és úr vacsorája, annak fölötte egyéb szent egyházi szolgálatban való tisztök, mint gyóntás, oldozat, esköttetésök az hazasságra, etc.” Ezeket pedig az egyházi szolgának mind érteni kell, „hoggy Istennek hív szolgája, és mindön jó cselekedetökben gyakorlattatott legyön: hoggy tudja Istennek népét jó útra vezérteni.”⁸⁶

A természettudós

A természettudományokban, így az orvoslásban és a botanikában is nagyfokú jártasságra tett szert. Ez irányú alapismereteit még fiatal korában, Sárváron szerezhette meg, s nem kisebb személy, mint Nádasdy Tamás udvari orvosa, Szegedi Kőrös (Fraxinus) Gáspár (1525–1563) volt a tanítója.⁸⁷

Charles de L'Écluse (1526–1609) flamand botanikus, Batthyány Boldizsár tudós barátja, humanista körének egyik jeles tagja többször is járt Németújváron.⁸⁸ Clusius megtervezte a szalónaki díszkertet, amely „kuriózumnak számító egyedeivel és a rendező elv

⁸⁶ BEYTHE István: *Mikeppen az koroztyényi gyeuleközetben az köröztségöt, vr vachorayat, hazasok esköttétését, oldozatot, gyontást etc. zolgáltassanak az egy házi tanijtök, arról iratot könyuechke ...* Gyzzing varasában, 1582, Manlius Janostul (RMNy 517), a címlével után Beythe előszava: *A keresztyényi gyülekezetben tanító hív szolgáknak.*

⁸⁷ UBRIZSY SAVOIA Andrea: *Olasz-magyar botanikai kapcsolatok a Nagyszombati Egyetem megalapításáig (1635).* Pécs: PTE, 2002. 200–205. („A két Beythe”); Ennek olasz nyelvű kiadása: Uő: *Rapporti italo-ungheresi nella nascita della botanica in Ungheria.* Roma: La Sapienza, 2002. 217–222.; BOBORY Dóra: *Batthyány Boldizsár és humanista köre. Erudíció, természettudomány és mecenatúra egy 16. századi magyar főúr életében.* Századok, 2005. 12. – Fraxinusról lásd még: BOTTA: *Melius Péter ifjúsága...*, 66–78.

⁸⁸ BARLAY Ödön Szabolcs: *Boldizsár Batthyány und sein Humanisten Kreis.* Magyar Könyvszemle, 1979. 231–251.; *Führer durch die Clusius-Gedächtnisstätten in Güssing.* Bearb. von Stephan A. AUMÜLLER. Mit zwei Beiträgen von Otto GUGLIA. Eisenstadt, 1973.; *Festschrift anlässlich der 400jährigen Wiederkehr der wissenschaftlichen Tätigkeit von Carolus Clusius (Charles de l'Ecluse) im pannonischen Raum.* Eisenstadt, 1973. (Burgendländische Forschungen. Sonderheft V.); PÁL Albert: *Carolus Clusius.* In: *MAMŰL 1. köt.* 59–60.; BOROSS Klára: *A Pozsonyi Humanista Kör könyvei.* Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei. XIII. köt. Budapest: ELTE Könyvtára, 2007. 160–163.

tudatosságával emelkedik ki a korabeli magyar kertek sorából. Ezen abszolút kuriózumok és újdonságok közé tartozik a paprika, mely itt, a szalónaki kertben jelenik meg esőként Magyarországon.”⁸⁹ Clusius munkáját Beythe István is segítette, s együtt állították össze a *Stirpium Nomenclator Pannonicus*-t (Németújvár, 1583),⁹⁰ az első önálló etnobotanikai könyvet. A címlapon Beythe ajánlóverse olvasható 'S. B.' monogrammal, az előszóban pedig Clusius kiemeli Beythe István érdemét a növények magyar neveinek megállapításában. Beythe nevéhez köthető „Pannónia és Ausztria első florisztikai monográfiájának terep-, illetve etnobotanikai adatai (*Rariorum aliquot Stirpium per Pannoniam, Austriam, et vicinas quasdam Provincias observatarum Historia, quatuor libris expressa...*, Antwerpen, 1583),⁹¹ továbbá az első önálló gombászati monográfia (*Fungorum in Pannoniis observatorum...* Antwerpen, 1603)⁹² magyar gombanevei és számos előfordulási adata is”.⁹³

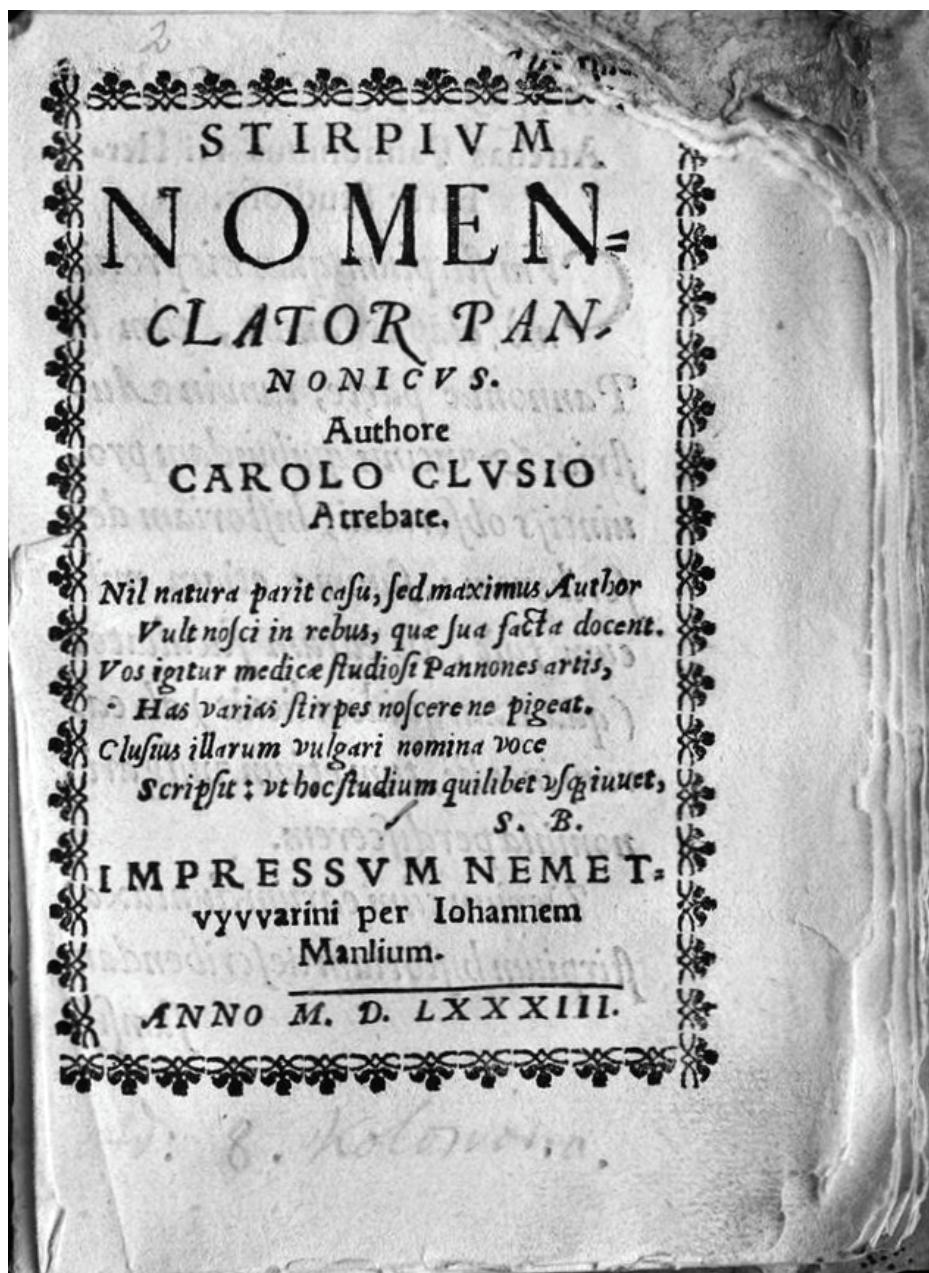
⁸⁹ BOBORY: *Batthyány Boldizsár...*, 10.; Lásd még: BOBORY Dóra: *Qui me unice amabat. Egy fejezet a botanika történetéből: Carolus Clusius és Batthyány Boldizsár*. Iskolakultúra, 2004. október, 94–104.; STIRLING: *A nyugat-magyarországi humanista kör...*, 21–31.; KUSTÁN Magdolna: *Az arisztokrácia kertjei a 16–17. századi Magyarországon*. In: *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században*. Szerk.: G. ETÉNYI Nóra, HORN Ildikó. Budapest: Balassi, 2005. 465–490.

⁹⁰ RMNy 536 – Egykor megvolt a németújvári gyűjteményben is, ma már azonban elveszett. Egyetlen ismert példánya a Göttingeni Egyetemi Könyvtárban található.

⁹¹ RMNy 538, App. 498

⁹² L'ÉCLUSE, Charles de: *Fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia et Codex Clusii*. Hrsg. von Stephan A. AUMÜLLER, József JEANPLONG. Repr. Budapest: Akadémiai K.; Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1983.

⁹³ SZABÓ T. Attila kísérőtanulmánya. In: MELIUS JUHÁSZ Péter: *Herbarium az faknac füveknek nevekről, természetekről és hasznairól ... Colosuárat, 1578, Heltai Gaspárne*. (RMNy 413) A fakszimile szövegét közzéteszi: KÖSZEGHY Péter. Budapest: Balassi: MTA ITI–OSZK, 2002. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 37.) 20.

10. Charles de L'Écluse: *Stirpium Nomenclator Pannonicus* ...
 (Németújvár, 1583, Johannes Manlius)
 A címlapon Beythe István ajánlóverse 'S. B.' monogrammal

A fentebb említett főurak udvaraiban olyan művelt személyekkel került közeli kapcsolatba, akik az ország politikai és szellemi életének irányítói, a kor kiemelkedő mecénásai voltak, s akik életét, lelkeszi hivatását és műveltségét nagymértékben meghatározták – közülük említünk meg néhányat.

Beythe István a prédikátor-író Bornemisza Péterrel (1535–1584) a Nádasdy és a Bánffy családon keresztül ismerkedhetett meg. Bornemisza még bécsi fogsága után, de külföldi tanulmányútja (1557 és 1563 között)⁹⁴ előtt tartózkodott egy ideig Nádasdy Tamás birtokán,⁹⁵ s Sárvárról ment peregrinációs útjára a főúr támogatásával – ahogy ezt talán Beythe is tette. *Foliopostilla* előszavában hálás szívvel emlékszik meg támogatójáról: „Nádasdi Tamás uram, Magyar országnak fő nádari ispánja, Bécsbe, még tanuló ifjú koromba is tengetett, ki igen kevés esmeretségemre is igen megbecsült, még az is kezdete volt e féle épületre való munkáim segítségének isteni gondviselésből.”⁹⁶ Bornemisza és Nádasdy Tamás művelt jószágigazgatója, Perneszith György (†1560)⁹⁷ jó kapcsolata

⁹⁴ SZLAVIKOVSKY Beáta: *Magyarországi diákok itáliai egyetemeken, 1526–1918 = Gli studenti ungheresi in Italia dal 1526 al 1918*. Budapest: ELTE Levéltára, 2007. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban) 205. tétel, 45. l.; SZÖGI László: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken és akadémiákon, 1526–1700 = Ungarländische Studenten an den deutschen Universitäten und Akademien, 1526–1700*. Budapest: ELTE Levéltára, 2011. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban, 17.) 3019. tétel, 266. l.

⁹⁵ BORNEMISZA Péter: *Enekec három rendbe: külömb külömb felec. Detrekő, 1582*. Facs. kiad. Sajtó alá rend.: VARJAS Béla. Tanulm.: KOVÁCS Sándor Iván. Budapest: Akadémiai K., 1964. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 6.) 11–13.; KOVÁCS Sándor Iván: *Bornemisza Péter és Sárvár*. Vasi Szemle, 1964. 369–380.

⁹⁶ BORNEMISZA Péter: *Predikatioc, egesz altal minden vasarnapra rendeltetet euangeliombol ... Detrekoebe (és Rarbokon), 1584*, typ. Bornemisza. (RMNy 541), a címlevél után olvasható ajánlásban (*Gyarmati Balassi Istvánnak, Detrekő és Nagytapolcsány várának szabad urának ... patrónus uramnak*) fol. iij’ – Idézi: SCHULEK Tibor: *Bornemisza Péter, 1535–1584. A XVI. századi magyar művelődés és lelkiség történetéből*. Sopron–Budapest–Győr: Keresztén Igazság, 1939. 10–11.

⁹⁷ Műveltségéről újabban: SZAKÁLY Ferenc: *A sárvári „provinciális humanista kör” és a reformáció kezdetei. (András deák sárvári iskolamester levele 1545-ből)*. In: *A tudomány szolgálatában. Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára*. Szerk.: GLATZ Ferenc. Budapest: MTA TTI, 1993. 87–96.; SZAKÁLY Ferenc: *Sárvár, mint helyi kulturális központ*. In: *Nádasdy Tamás (1498–1562). Tudományos emlékülés: Sárvár, 1998. szeptember 10–11*. Szerk.:

is ismert, elég itt csak az *Elektra*⁹⁸ című művének ajánlására gondolni. Bornemisza és Beythe egyaránt érdeklődött az orvoslás, a természettudomány iránt, s a Nádasdy családnál szolgáló Kőrös Gáspár mindkettejüket taníthatta, s talán ő irányította a fiatalokat ezen tanulmányaik felé.

Bornemisza kapcsolatait tekintve még egy kapcsolódási pontról kell szólni, nevezetesen Bánffy Lászlóról, akivel, monográfusa szavaival „a legszorosabb lelkipásztori kapcsolatban állott”. „A nagyságos Alsó Lindvai Bampfi László uram ... Beczkó várából minden esztendőbe e munka közt is aprónként szekereken tengetésre valót küldezet. Azon várba két holnapig titkon röjtökbe tisztességesen éltetett Bécsből való kiszaladásom után. És ott kezdtem el írni is ez könyvet, és onnét tértem Detrekő várába” – olvashatjuk a *Foliopostilla* előszavában.⁹⁹ Beythe István pedig, életrajzi feljegyzése szerint biztosan Bánffy László szolgálatában állt 1559-ben, Bolondócon, s innen ment le Alsólindvára. Későbbi kapcsolatukról az a korábban már említett levél ismert, amelyben Bornemisza mint püspök meleg szívvel ajánlja a soproniak figyelmébe Beythét.¹⁰⁰

Ez ideig egyetlen forrásunk van arra vonatkozóan, hogy Illésházy István (1540–1609) és Beythe István ismerhette egymást. Illésházy egy 1593-ban, Batthyány Boldizsárné Zrínyi Dorottyának írt levelében szól aggódóan és gondoskodóan a püspökről: „Beöithe Isthwan Vram ieót vala ide [Bazinba] latogattny hozzank, k: ne hadgia zeginth ott Venheódeóth megh, es vgian zemerem volna immar, ha vensegere ky keöllene onnan búdosny, az my ioth vele k: celekezyk, az Vr isten megh fyzety k.nek.”¹⁰¹

SÖPTEI István. Sárvár: Nádasdy Ferenc Múzeum, 1999. (Nádasdy Ferenc Múzeum kiadványai, 3.) 93–103.; MONOK: *A művelt arisztokrata...*, 117.

⁹⁸ BORNEMISZA Péter: *Tragoedia magyar nelvenn az Sophocles Electraiabol. Nagiob rezre fordítatot éz[!] az kerezeneknek erkoeözöknek iobitasokra peldaul szepen iateknak mogia szerint rendeltetet ... Viennae Austriae, 1558, Raphael Hoffhalter. (RMNy 144)*

⁹⁹ 'Fol. P. Előszó. iij' – Idézi: SCHULEK: *Bornemisza Péter...*, 1938. 127.

¹⁰⁰ Lásd a 37. jegyzetet.

¹⁰¹ Illésházy István Batthyány Boldizsárné Zrínyi Dorottyának, Bazin, 1593. augusztus 15. Kiad.: *Literátor-politikusok levelei Jenei Ferenc gyűjtéséből (1566–1623)*. Sajtó alá rend.: JANKOVICS József. A mutatót összeáll.: HOFFMANN Gizella. Budapest–Szeged: MTA ITI–JATE BTK Magyar Irodalomtudományi Tanszék, 1981. (Adattár, 5.) 22–23.

Pázmány Péter (1570–1637) *Isteni igazságra vezérlő kalauz*-nak első kiadása 1613-ban jelent meg.¹⁰² Beythe István ekkor már nem élt, nem olvashatta a róla írtakat. A későbbi esztergomi érsek viszont Beythe több művét is ismerte, idéz is belőlük¹⁰³ – ezen idézeteinek köszönhetően két olyan műről is tudósít, amit csak ebből az írásából ismer az utókor, hiszen ma már egyetlen példányuk sem ismert. Az egyik egy hitvallás,¹⁰⁴ melyről a következőket írja: „Böjthe István így beszél Német-Újvárból”,¹⁰⁵ mellette széljegyzetben: „Confessione edita Typis Manlianis 1597. Art 7.”, majd később „abban a Confessioban, melyet Beythe István zászlója alatt csatázó praedikátorok nyomtatának Német-Újvárban”, széljegyzetben: „An. 1597. Typis Manlianis, art. 1.”¹⁰⁶ A másik mű egy satirikus vers, az *Encomion ubiquisticon*:¹⁰⁷ „Német-Újvárban, 1597. esztendőben Böjthe István ... egy kis könyvet nyomtata.” Mellette széljegyzetben: „Typis Manlianis, sumptibus Andr. Bejthe.” – „Encomion ubiquisticon”.¹⁰⁸

Pázmány és Beythe kapcsolatára az egyik első ismert forrás az a levél, amit a későbbi érsek 1606. január 26-án írt Grazból, az ottani egyetem teológia tanáráként. Még az előző évben, 1605-ben jelent meg *Az mostan támadt új tudományok hamisságának tíz nyilvánvaló bizonyága* című könyve, s értesülései szerint „Böjte István németújvári protestáns lelkész nagy mértékben megbotránkozott” több véleményén, s aki „azokról hevesen és gunyosan nyilatkozott.” Pázmány megírta válaszát, melyből általában azt az egy

¹⁰² PÁZMÁNY Péter: *Isteni igazságra vezérlő kalauz* ... Posonban, 1613, [typ. archiepiscopalis]. (RMNy 1059)

¹⁰³ Lásd a *Kalauz* első kiadásának (Pozsony, 1613) következő részeit: III. Könyvnek VII. része. VI: Bizonyosság, gonosságra vezetnek az újságok. ¶ 3. Első menedék a gonosságra: hogy az Isten törvényének megtartása, lehetetlen; ¶ 4. Második menedék a vétkekre: hogy a jó cselekedetek nem szükségesek az üdvösségre: hanem, a hit elégséges; ¶ 5. Harmadik menedék minden alnakságra: hogy a jócselekedetek mind bűnök: és a bűnök, mind egy-aránt kárhozatot érdemelnek; ¶ 10. A magyar-országi calvinista és lutherista prédikátorok erkölcséről.

¹⁰⁴ »BEYTHE István: *Confessio*. Németújvár, 1597, Johannes Manlius.« (RMNy 811)

¹⁰⁵ RMK I. 443, 203. l.

¹⁰⁶ RMK I. 443, 387. l.

¹⁰⁷ »BEYTHE István: *Encomion ubiquisticon*. Németújvár, 1597, Johannes Manlius.« (RMNy 812)

¹⁰⁸ RMK I. 443, 220–221. l.

mondatot szokták kiemelni, amelyben Beythe felekezeti hovatartozásáról szól. A levél végén azonban ennél sokkal többről van szó, ugyanis ahogy sok más, a helyes útról letért lélekkel tette, Beythe esetében is szelíd kísérletet tesz egy idős, volt katolikus visszatérésére: „Quare ego te per animae tuae salutem, per canum illud mentum oro, obtestorque, ut omni praeiudicio seposito haec sola (sia lia nolis) capita, quae attigi, diligenter considera, et quam periculoso loco res tua sit, vide. Mors iam prae foribus. Iuventutem apud nos, virilem aetatem apud lutheranos, decrepitam in Calvini castris egisti. Probasti omnia, scio, securiorem viam non reperisti, quam sanctis illis (etiam confessione vestra) Augustinis, Cyprianis, Ambrosiis, Chrysostomis etc. calcata, hanc insiste viam, si eo, quo pervenisse hos credis, cupis venire. Cave, ne et aliorum, quorum tecum ruinam trahis, debitor fias. Haec tibi, vir humanissime, spero non ingrata fore; si quid tamen molestum accadat, parce affectui, parce amoris meo, quem in te propensum semper, si voles, experieris. Deus te donis coelestibus augeat, et in effaeto corpore renovet, ut aquilae iuventutem tuam. Vale.”¹⁰⁹ Ez alkalommal azonban nem járt sikerrel, ahogy Magyar Arnold is fogalmaz: már túl késő volt.¹¹⁰ Az idős ember néhány év múlva, halála előtt ezt jegyzi fel Martinus Crusius-kötetében: „Et meus est Stephanus possessor Beythe per aevum, meque legens docta cum pietate fovet. Vyvaria terra pulchra me scire paravit, Octogesimus hic annus et ipse fuit.”¹¹¹

Az esztergomi érsek egy másik, Magyar Istvánnak (1565 k.–1605 k.), Nádasdy II. Ferenc udvari papjának szóló levelében is emlegeti Beythe vallási hovatartozását: „Aki ma lutheránus, mondja, a legvilágosabban látja a szentírásban, hogy Kálvin téved az úrvacsorai hitcikkelyben; két év múlva pedig kálvinista lévén, éppen olyan

¹⁰⁹ Böjti István *németújvári református prédikátorhoz*. Kiad.: PPÖL, 1. köt. 1601–1628. 14.; *Egyháztörténeti emlékek. Forrásgyűjtemény a Dunántúli Ág. Hitv. Evang. Egyházkerület történetéhez*. 1. köt. Összeáll.: PAYR Sándor. Sopron: Dunántúli Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyházkerület, 1910. 158.; FRANKL Vilmos: *Pázmány Péter és kora*. 3. köt. Pest, 1872. 334.; *Jezsuita okmánytár I/2. Erdélyt és Magyarországot érintő iratok, 1601–1606*. Sajtó alá rend.: BALÁZS Mihály, KRUPPA Tamás, LÁZÁR István Dávid, LUKÁCS László. A bevezető tanulmányt írta: BALÁZS Mihály. Szeged: JATE RMI Tanszék, 1996. (Adattár 34.) 518–522.

¹¹⁰ MAGYAR: *Güssing...*, 102.

¹¹¹ Lásd a 224. l. 94. tételt.

világosan látja, hogy a lutheránusok tévednek. Példád vagyon reá, Magyarai – jegyzi meg a margón – a te superintendensedben Bőjthédben.”¹¹²

S végül néhány mondat Beythe István felekezeti hovatartozásáról. A németújvári lelkész, ahogy Pázmány a fentiekben pontosan leírta, 1532-ben katolikus családba született, majd 1554-ben, huszonkét évesen tért át a protestáns hitre. Erről ő maga vall 1599-ben írt apológiájában: „Mert immár azon Bőythe István, negyven öt esztendőteől fogva zolgál az kőröztyénségben...”¹¹³ Azt azonban már nehezebb megmondani, mikor lett a kálvini tanok híve. Ez valószínűleg Beythe életében is egy hosszú folyamat lehetett, s alakulásában, döntésében nagy szerepe lehetett patrónusainak, barátainak, s a szuperintendensként megélt eseményeknek. Ez utóbbiak közül valószínűleg a csepergi kollokviumon elszenvedett megaláztatás adhatta meg számára a végső lökést. Feltehetőleg már Németújvárra érkezésekor szimpatizált a helvét elvekkel, hiszen ekkor meggyanúsították, és a püspök előtt tanúbizonyságot kellett tennie helyes nézeteiről. Felekezeti irányultságában nagy szerepe lehetett Batthyány Boldizsárnak is, aki „nyilvánosan a lutheránus hitvallást követte és támogatta birtokain, de igen valószínű, hogy kálvinista nézetei is lehettek és nem kizárható más irányzatok befolyása sem” – véli Koltai András.¹¹⁴ Kriptokálvinizmus legnyomósabb bizonyítékának tartja, hogy halála után a Batthyány-birtokok lelki vezetésében fia, Ferenc támogatásával nyíltan a kálvinista prédikátorok vették át a vezető szerepet – köztük éppen Beythe István fiai, András és Imre. Talán nem is véletlen, hogy nem tudjuk pontosan, mikor lett Beythe kálvinista, hiszen mindig is a megegyezésre törekedett, s a közöst, a hasonlót igyekezett felmutatni a két protestáns felekezet hitelvei között.

¹¹² PPÖM I. 190.

¹¹³ BEYTHE: *Igaz mentség...*, 65.

¹¹⁴ KOLTAI: *Batthyány Ádám...*, 8.

2. KÖNYVEI

Kutatásunk jelen állása szerint Beythe Istvánnak 216 kötetét (405 mű) ismerjük. Könyveinek legnagyobb része Németújváron maradt fenn, de több hazai és külföldi gyűjtemény is őrzi a püspök egy-egy kötetét.¹¹⁵ Németújváron azért maradhatott fenn oly sok könyve, mert bibliotékájának döntő hányada fiaihoz került;¹¹⁶ ezek pedig a Batthyány-birtokokról a többi, elűzött prédikátorok könyveivel együtt a helyi ferencesekhez. Néhány kötete fiaitól kerülhetett a Batthyány-birtokon élő személyekhez (még mielőtt a ferenceseknél elzárták volna azokat), így például Kanizsai Pálfi János németújvári, majd pápai lelkészhez; Batthyány Ádám familiárisához, Beke Zsigmondhoz; vagy máshol szolgálókhoz, például Ceglédi Szabó Pál pápai lelkészhez.

Beythe István szeretett a könyveibe írni, így sok, általa megörökített adattal rendelkezünk életére, könyvvásárlására és kapcsolataira vonatkozóan. Ezen bejegyzései szinte minden esetben latin nyelvűek. Sokszor leírta, hogy melyik évben vette meg az adott könyvet: ezek szerint egyik legkorábbi vásárlása 1554-ben, Bécsben történt. Nem minden könyvbe írta be nevét, néhány esetben a kézírása alapján tudjuk azonosítani, például a könyv metszésén lévő adatok (szerző és/vagy cím) alapján.

¹¹⁵ A hazai gyűjteményeinkben lévő régi könyves anyag ha feltárt is, nagyon kevés az olyan nyilvántartás, amelyeknek possessormutatója is van. Ezért szinte biztos, hogy még több olyan könyv előkerülhet, amelynek egykor valamelyik Beythe volt a tulajdonosa.

¹¹⁶ Pontosabban még életében Andrásához, majd halála után csak Imre fiához kerülhettek könyvek, hiszen András 1599-ben már meghalt. Hogy nem minden könyve került a fiaihoz, vagy a protestáns iskolába, arra lásd: *Az István prédikátor után maradt javak jegyzéke, 1616. január 11.* Adattár 29/1. 234. tétel, 203–204. l.

*Supra vi Beythe sum nimis expressis annis
ne tamen illi sui seruat omnino pio*

Disputationes
Theologicae.

IN INCLYTA
TVBINGENSI ACADEMIA
PUBLICE DIS-
CVTIENDAE PRO-
POSITAE

A
Jacobo Heerbrando, Theologiae Do-
ctore & Professore.

CATALOGVM SINGVLARVM DISPVTA-
tionum continet sequens pagina.

*Summ. Stephani Beythe
de K. v. 1575.*

Bibliotheca
C.P. Esterházy
N^o Inv. 15,381.

TVBINGAE,
Excudebat Georgius Gruppenbachius,
Anno M. D. LXXV.

H/6.

11. Beythe István possessorbejegyzése

„Stephanus Beythe et amicorum”

Beythe István a neve mellé több alkalommal is beírta az „et amicorum” vagy az „et suorum” kifejezéseket. Legutóbb Monok István hívta fel a figyelmet e bejegyzés-típus fontosságára, s magyarországi és erdélyi példákat említve elemzi azokat.¹¹⁷ Hangsúlyozza, hogy hazánkban a közös használatú gyűjtemények létrejötte leginkább a könyvhiánynak köszönhető – de persze „ezzel együtt a közös érdeklődés, az együttlét egy-egy faluban, főúri udvarban jó lehetőséget kínált az ilyen könyvhasználat terjesztéséhez”.¹¹⁸

Beythe fiatal kora óta olyan főurak mellett élt (Bánffyak, Nádasdyak, Batthyányak), akik anyagilag is áldoztak a hazai művelődésre: udvaraikban a korszak jeles humanistái és tudósai, kiválóan képzett szervitorok éltek, könyveket olvastak és gyűjtöttek, iskolát, nyomdát alapítottak és maguk is tudós baráti társaságok tagjai voltak. Birtokaik, e művelődési központok, s az azokban működő, vagy azokkal kapcsolatban lévő tudós körök példaadóak lehettek Beythe számára.

A 16. század első felében és a század közepén Nádasdy Tamás (és udvara, környezete) lehet fontos számunkra Beythe István kapcsolatait tekintve. A sárvári főúr a Szalkai László (1475–1526) kancellár köré szerveződő körhöz tartozott, amely Oláh Miklós (1493–1568) „történetíró humanista esztergomi érsekkel ápolt barátságot, és kapcsolatot tartott a kortárs humanizmus több ismert alakjával”.¹¹⁹ A 16. század második felének legjelentősebb humanista köreinek egynémely tagjával szoros, sőt baráti kapcsolatban állt. A pozsonyi társaság tagjai közé tartozott Zsámboky János (1531–1587), Radéczy István (†1586), Nicasius Ellebodius (1535–1577),

¹¹⁷ MONOK István: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*” Az „et amicorum” bejegyzésről és a közös könyvhasználatról. In: *Humanizmus és gratuláció. Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jankovics Józsefnek*. Szerk.: CSÁSZTVAY Tünde, NYERGES Judit. Budapest: Balassi, 2009. 266–276.

¹¹⁸ MONOK: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*”..., 276.

¹¹⁹ MONOK: A Nádasdy-család sárvári és pottendorfi udvara és könyves műveltsége. In: *Kék vér, fekete tinta. Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500–1700*. Szerk.: MONOK István. Budapest: OSZK, 2005. 69–70.; Mecenatúrájáról: PÉTER Katalin: *Nádasdy Tamás mecénási tevékenységéről*. In: *Uő: Papok és nemesek. Magyar művelődéstörténeti tanulmányok a reformációval kezdődő másfél évszázadból*. Budapest: Ráday Gyűjtemény, 1995. (A Ráday Gyűjtemény tanulmányai, 8.) 56–65.

Georg Purkircher és Istvánffy Miklós (1538–1615); a bécsi körhöz pedig Zsámboky, Listi János (†1577), Verancsics Antal (1504–1573), Hugo Blotius (1533–1608) és Carolus Clusius (1526–1609). Ezen társaság tevékenysége részben Pozsonyban, részben Németújváron folytatódott, Németújvár felé pedig valószínűleg Clusius volt a kapocs.¹²⁰ A németújvári Batthyány Boldizsár a pozsonyi körhöz sorolható, így „Clusius mellett ő biztosította a közvetlen kapcsolatot a *Bécs–Pozsony–Németújvár* háromszögben”.¹²¹ Beythe ezen személyek közül biztosan kapcsolatban állt Nádasdy Tamással, Istvánffy Miklóssal, Carolus Clusiusszal és Batthyány Boldizsárral.

Beythe életének fontos helyszíne volt Bolondóc, majd Alsólindva, a Bánffy család szellemi központja: először 1559-től 1564-ig, majd 1565 és 1574 között szolgált náluk. Bánffy László és Nádasdy család gyakran érintkezett egymással, kapcsolatuk, levelezésük ismert. (Bánffy László fia, János, a Nádasdy-birtokok egyiken, Kapuváron tanult. 1550. június 5-én írt levelet Nádasdy Tamásnak, hogy Bécsből hozza meg neki Erasmus *Colloquiá*-ját és *Apophthegmatá*-ját, mert könyvek nélkül nem lehet tanulni. 1561-ben Nádasdy nevelt fia, Mayláth Gábor Bánffy László leányát vette feleségül. Bánffy Miklós és Zrínyi Orsolya leányát, Katalint, Beythe István keresztelte meg.)¹²² Ahogy Sárváron, Beythe Alsólindván is egy művelt család udvarában lelkészkedett. Hubert Ildikó kismonográfiájában¹²³ felvázolja Kulcsár György szellemi környezetét, s egy láncszemnek tekinti a Bánffy család és Nádasdy Tamás kap-

¹²⁰ MONOK: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*”..., 270.; BOROSS: *A Pozsonyi Humanista Kör könyvei*, 270–271.

¹²¹ MONOK: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*”..., 271.

¹²² PAYR: *A dunántúli evangélikus...*, 407–408.; KOVÁCS Sándor Iván kísérőtanulmánya. In: BORNEMISZA Péter: *Enekec három rendbe: kulömb külömb felec. Detrekő, 1582.* Facs. kiad. Sajtó alá rend.: VARJAS Béla. Budapest: Akadémiai K., 1964. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 6.) 12.

¹²³ KULTSÁR György: *Az halálra való készöletről rövid tanóság (Alsólindva, 1573).* Sajtó alá rend., bev.: NYÍRI Sándor. Budapest: Ráday Kollégium, 1990. (A reformáció és ellenreformáció korának evangéliumi keresztyén (református és evangélikus) egyházi írói. Új sorozat, I.); HUBERT Ildikó: „*Az mit Istennek művelhetek, örömet kész vagyok hozzája.*” Kulcsár György és művei. Budapest: Luther Kiadó, 2011. Lásd még: HUBERT Ildikó: *Kulcsár György, az alsólindvai prédikátor = György Kulcsár, dohnjelendavski pridigar.* († Alsólendva, 1577. június 11.) Lendva: Galéria-Múzeum, 2001.

csolatát „Kulcsárhoz, Bornemisza Péterhez és az ő munkáikhoz”.¹²⁴ Ezt akár Beythe Istvánról is elmondhatjuk, hiszen az említett özszes személlyel kapcsolatban állt. A protestantizmust támogató Bánffyakon kívül az Alsólindván élők és alkotók közül kiemelhetjük többek között Kulcsár Györgyöt (+1577 – előbb iskolai magiszter, majd Beythe utódaként udvari lelkész), Rudolf Hoffhalttert (1550–1587), Alsólindva első nyomdászát, Tőke Ferenc (16. sz.) író, protestáns lelkészt, s az *Egy szép história az vitéz Franciskóru* és az *ő feleségéről* című verses história szerzőjét, Ráskai Gáspárt (16. sz.).¹²⁵

Ezen szellemi központokat ismerve Németújváron is hasonló kis társaság működhetett, aminek Beythe lehetett az egyik központi személye: azokat a könyveket tekintve, amelyekben Beythe István neve és az „et amicorum” vagy „et suorum” bejegyzés áll, egy olyan kör működését feltételezhetjük, amely a Batthyány-birtokokhoz és az ott működő protestáns iskolához köthető. A kis társaság tagjai lehettek a Beythe család tagjai, a Batthyány-birtokokon működő lelkészek, s az udvarban megforduló tudósok, írók.

Beythe Istvánnak a legkorábbi, a közös használatra utaló bejegyzéssel ellátott kötete a már korábban is említett Funck *Chronologia*-ja (Bázel, 1554)”.¹²⁶ 1554-ben, Nádasdy Tamás szervitoraként vásárolta meg; úgy érezhette, hogy ő is a birtokon működő tudós körhöz tartozik. Ne felejtjük, hogy Nádasdy maga is kapcsolatban állt jeles társaságokkal, s Sárváron is olyan személyek éltek, dolgoztak, mint például Szegedi Kőrös Gáspár, Perneszi György, Csányi Ákos, Sylvester János, Dévai Bíró Mátyás vagy Bornemisza Péter.

¹²⁴ Uo. 23.

¹²⁵ Ezen szellemi környezetről lásd: MONOK: *A művelt arisztokrata...*, 87–92.; HUBERT: *Kulcsár György és művei*, 23–25.; BÁNFI Szilvia: *Rövid összefoglaló Alsólindva nyomdászatának történetéről*. Magyar Grafika, 2008. Klnsz. 110–126.; TANTALICS Béla: *A Bánffy család szellemi hagyatéka*. Lenti: Lenti Honismereti Egyesület, 2009.

¹²⁶ 244–245. l. 143. tétel

Ismert possessorok bejegyzései Beythe István könyveiben

A possessorbejegyzések szerint könyvtárának jelentős részét saját maga gyűjtötte össze: külföldön és hazai piacokon vásárolt, de több kötetrel barátai, pártfogói is megajándékozták. Az azonosítottak közül mutatunk be néhányat.

Aga András

Batthyány Ádám familiárisa.¹²⁷ Talán annak az Aga Mátyásnak a fia(?), aki 1617-ben a pápai presbitérium tagja volt.¹²⁸ A ma Pápán található Georg Witzel és Johannes Lahnstein úrvacsora traktátusának (Leipzig, 1539) több tulajdonosa is volt, köztük Köves András (†1568) veszprémi püspök, Beythe István, aki 1577-ben jutott a könyvhöz. Beythe könyveinek sorsát ismerve feltételezhetjük, hogy tőle Imre fiához került, majd halála után (1624) özvegye eladta Aga Andrásnak, Aga pedig 1637-ben odaajándékozta a pápai kollégiumnak.

Lásd a 342. l. 379. tételt.

Bánffy László (†1584)

Beythe István bolondóci és alsólindvai patrónusa, főajtónálló-, főlovászmester; testvérével, Bánffy Miklóssal (1547–1593) és feleségével, Somi Borbálával a protestantizmus hívei, a terület protestáns egyházának patrónusai (Bornemisza Péter prédikációinak második kötetét nekik ajánlotta).¹²⁹ Bánffy László Philipp Melanchthon *Loci praecipui theologici* (Bázel, 1552) kötetét ajándékozta egykori szervitorának.

Lásd a 280. l. 225. tételt.

¹²⁷ Benda Borbála és Koltai András adatbázisa: Batthyány Ádám földesúri családjára <<http://archivum.piar.hu/batthyany/familia-keret.htm>>

¹²⁸ THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 209.

¹²⁹ „Ladislao Bamphi de Alsolindva” és „Somi Borbála asszonynak ... Alsólindvai Bamphi László ... házastársának”. In: BORNEMISZA Péter: *Másik része az evangéliumokból és az epistolákból való tanuságoknak* ... Sempteről, 1574, [typ. Bornemisza]. (RMNy 355)

Batthyány Boldizsár (ca. 1537–1590)

Két olyan könyvet ismerünk, amelyben szerepel a németújvári főúr neve, s az később Beythe István tulajdonába került – vagy csak járt a kezében, olvasta azt, hiszen a neve nem szerepel egyik kötetben sem, a metszéseken lévő kézírás alapján azonban azonosítani tudjuk a lelkészt. Az egyik könyv a holland humanista Johannes Goropius írásait tartalmazza, köztük a korban igen népszerű francia történelmi összefoglalásokat. A másik pedig a wittenbergi egyetem héber nyelvtanárának, Esrom Rudinger latin nyelvű zsoltárparafrázisa. Mindkét kötetet Németújváron kötötték be.¹³⁰

Lásd a 249–250. l. 151.; 315. l. 305. tételeket.

Beke Zsigmond (17. század első fele)

Batthyány Ádám deákja, udvari számtartó. Beke személyes íródeáki feladatokat is ellátott, hiszen könyvet is másolt Batthyány számára. A „könyvek értő ismerője volt”,¹³¹ ő hívta fel ura figyelmét arra, hogy a Batthyány-könyvtárból „minemű és mennyi könyv”¹³² volt a birtokról elűzött Kanizsai Pálfi János németújvári prédikátornál. Beythének egy olyan kolligátum-kötete ismert, amelyben szerepel Beke Zsigmond neve is, s amelyet 1629-ben vásárolt meg. A kötetben Galenus művei Leonhard Fuchs-annotációival olvashatóak. Beke talán ezt a kötetet is Beythe István fia, Imre hagyatékából vásárolta meg Nicolaus Esch művéhez hasonlóan.

Lásd a 245–246. l. 145. tételt.

¹³⁰ MONOK: *A művelt arisztokrata...*, 105, 327.; BORSA Gedeon: *Johannes Manlius könyvkötői tevékenysége*. In: Uő: *Könyvtörténeti írások III. Az OSZK Évkönyveiben megjelent tanulmányok*. Budapest: OSZK, 2000. 99–113.; SZENDREI Janka: *A magyar középkor hangjegyes forrásai*. Budapest: MTA Zenetudományi Intézete, 1981. F 530, 531

¹³¹ KOLTAI András: *Beke Zsigmond deák élete és műveltsége*. In: *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században*. Szerk.: G. ETÉNYI Nóra, HORN Ildikó. Budapest: Balassi, 2005. 530–546.

¹³² Lónyi Mihály *Batthyány Ádámnak. Győr, 1635. november 30.* Kiad.: Adattár 11. 206. Nr. 332.; KOLTAI: *Batthyány Ádám és könyvtára*, 94.

Biernus, Laurentius

Cseh protestáns lelkész. Erasmus görög-latin nyelvű Újtestamentum-kiadása (Bázel, 1550) maradt fenn Németújváron, amelyben Beythe István kézírása is szerepel.

Lásd a 236. l. 121. tételt.

Bornemisza Miklós (†1603)

Személyéről semmit nem tudunk, egy verses műve ismert: *Historia mikeppen Szent Eleazar pap Antiochus kiraly alatt az Istennek törvényenek megtartasaert martyromsagot szenvedet az ü feleségevel es het fiaival egyetemben ...* (Debrecen, 1605).¹³³

Zoványi szerint „prot. papi embernek kellett lennie, midőn 1568-ban megírta” ezt művét.¹³⁴ Egy Arisztotelész filozófiai műveit tartalmazó kolligátuma került Beythéhez.

Lásd a 195. l. 21. tételt.

Ceglédi Szabó Pál (†1649)

Református lelkész, egyházi író, könyvgyűjtő. Szegedi Gáspár alumnusaként 1612-től a marburgi, majd 1613-tól 1615-ig a heidelbergi egyetem hallgatója volt. Hazatérte után a nagyszombati iskola rektora, majd dunaszerdahelyi, vágssellyei (innen Pázmány Péter esztergomi érsek kitoloncoltatta), majd pápai első lelkész. Közben pápai alesperes, esperes, egyházkerületi jegyző, majd a dunántúli református egyházkerület püspöke. Könyvtárának nagy része a 17. század közepén az Esterházy család gyűjteményébe került.¹³⁵ Ceglédinek négy olyan könyve volt, amelyben a Beythék bejegyzése is olvasható, ezek közül kettő korábban a Beythe István tulajdona volt. Az egyik kötet hét neves 3–6. századi ókeresztény író, egyházatyja – Eusebius Caesariensis, Rufinus, Socrates Scholasticus, Theodoretus Cyrrhensis, Salaminius Hermias Sozomenus, Theodo-

¹³³ RMNy 927 – Kiad.: RMKT VIII. köt. 22–36.

¹³⁴ ZOVÁNYI Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. Szerk.: LADÁNYI Sándor. 3. jav., bőv. kiad. Budapest: Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóoszt, 1977. 90.

¹³⁵ SZELESTEI NAGY László: *Ceglédi Szabó Pál dunántúli református püspök könyvtárának kötetei*. In: *Adalékok a 16–20. századi magyar művelődéstörténethez*. Szerk.: BÁLINT István János. Budapest: OSZK, 1987. 101–121.; ZVARA Edina: *Ceglédi Szabó Pál dunántúli református püspök könyvei*. Magyar Könyvszemle, 2012/3. 293–318.

rus Anagnosta és Evagrius Scholasticus – műve, amely Wolfgangus Musculus és Joachimus Camerarius gondos szerkesztésében jelent meg 1554-ben a bázeli Frobenius nyomdában. A könyv első tulajdonosa Beythe István és baráti köre volt, majd Imre fiához került, s az ő hagyatékából vásárolta meg Ceglédi 1633-ban. A másik kötet Beda Venerabilis Márk evangéliumához fűzött magyarázatait tartalmazza – Ceglédi talán ehhez is Beythe Imre hagyatékából jutott hozzá, ámbár ezt nem jegyezte fel.

Lásd a 238–239. l. 130.; 199 l. 30. tételeket.

Dragonus Gáspár (†1612)

A Batthyány család evangélikus lelkésze Sopron és Vas vármegyében: Körmenden 1576-ig szolgált,¹³⁶ majd a soproniak Beythe István dunántúli református püspök ajánlására hívták meg magyar és horvát evangélikus prédikátornak, itt 1582-ig maradt. 1586-ban körmendi hitszónok (1586–1588),¹³⁷ innen Rábahídvégre (1588–1591), majd Rohoncra (1591–1612) ment papnak, s 1591-ben részt vett a csepregi zsinaton. Saját művéből (*Speculum theologicum et concionatorium ex S. Pauli epistolis aliorumque conditis libris concinnatum ... Monyorókerék, 1591*)¹³⁸ ma már egyetlen példány sem ismert. A németújvári ferences kolostorban hat olyan kötete maradt fenn,¹³⁹ amelyekbe beleírta nevét, s ötben Beythe István neve is olvasható. Dragonus valószínűleg mindet ajándékba adta lelkésztársának, ámbár ennek ténye csak az egyik kötetben olvasható: „Stephano Beythe donatus per Casparem Dragonum”. Az első

¹³⁶ Dragonus Gáspár körmendi plébános Batthyány Boldizsárhoz. 1576. február 25. Szentkút. Kiad.: Adattár 29/1. 114. tétel, 81–82. l.; THURY Etele: *Dragon Gáspár és a körmendi főiskola*. Századok, 1889/3. 215.

¹³⁷ „Dragonus Gáspár körmendi lelkész és iskolamester saját maga által adományozott, nagyzó címe, „a szent teológia professzora”, Thury Etele arra indította, hogy egy sosem volt körmendi teológiai főiskola létét feltételezze.” In: TÓTH István György: *Iskolák és iskolamesterek Körmend környékén*. Savaria – A Vas Megyei Múzeumok értesítője, 17–18. (1983–1984). Szombathely, 1989. 204.

¹³⁸ »DRAGONUS, Casparus: *Speculum theologicum et concionatorium ex S. Pauli epistolis aliorumque conditis libris concinnatum, opera et expensis Casparis Dragoni, praeconis et servi Dei in ecclesia Telepontana, quae est verbo vitae collecta, nunc vero Rohoncziana mysteriorum Domini Jesu indignus dispensator ... Monyorókerék, 1591, Johannes Manlius.*» (RMNy 667)

¹³⁹ MAGYAR: Güssing..., 126.

kötet egy Johann Bugenhagen ó- és újtestamentumi magyarázatait tartalmazó kolligátum; a második szintén egy kolligátum, amelynek első része egy Bugenhagen-zsoltármagyarázat (Luther és Melanchthon előszavával), a másik Martin Luther Zakariás próféta értelmezése német nyelven; a harmadik kolligátum Leonhard Culmann és Philipp Melanchthon egy-egy írása; a negyedik kötetben ókori görög klasszikusok művei szerepelnek Aldus Manutius kiadásában; az ötödik pedig Luther opera omniájának (Wittenberg, 1552) negyedik darabja. Egy hatodik kötet, Georg Maior beszédgyűjteményének egy példánya is Beythe Istvánhoz köthető: a neve ugyan nincs benne, de a kézírása alapján azonosítható.

Lásd a 205. l. 48.; 206. l., 50.; 225. l. 96.; 265–266. l. 188.; 273. l. 205.; 274. l. 209. tételeket.

Falusi Boldizsár

Németújvári polgár, részt vett az 1627. és az 1629. évi zsinaton. Egy 1617. évi levélben „oskola mester”-ként említik.¹⁴⁰ Hat könyve maradt fenn Németújváron, négyben Beythe András, kettőben pedig apja, Beythe István bejegyzése szerepel. Falusi a Beythék halála után jutott hozzá a könyvekhez, mivel Beythe István 1612-ben, András pedig 1599-ben már elhunyt. Beythe beírása a *De exequiis Caroli V. maximi, imperatoris* és egy Lucanus-kötetben szerepel.

Lásd a 239. l. 131.; 269. l. 197. tételeket.

Fejértóy János

Oláh Miklós kancelláriájának titkára Bécsben, Nádasdy Tamás bizalmi embere, több hozzá írt levele is ismert. Botta István szerint Huszár Gállal is szoros kapcsolatban állt, s Beythe István segítő jóakarója lehetett.¹⁴¹ Fejértóy „a reformációhoz csatlakozott magyarok között a fő személyiség”.¹⁴² Valószínűleg ő küldte Heltai Gáspárnak azt a Heinrich Bullinger-művet, amelyet Huszár Gál is tőle kaphatott meg, s mindketten ki is nyomtatták. „1551-ben még ahhoz a bécsi protestáns érzelmű körhöz tartozott, amelynek tagjai a

¹⁴⁰ 1617. február 25. „Bagody Farkas Blaskovits Istvántól jószágának visszaváltására «Beythe Imre vram Vyuari praedicator előte es Falusi Boldisar oskola mester előtt» 100 forintot kölcsön vesz.” Lásd: Adattár 29/1. 241. tétel, 209. l.

¹⁴¹ BOTTA: *Melius Péter ifjúsága...*, 65.

¹⁴² BOTTA: *Huszár Gál...*, 71.

reformáció felé fordultak, a pápaságtól elidegenedtek, s az udvari életet szerették volna felcserélni valami mással, amint Fejértói írta Heinrich Bullingernek.¹⁴³ Miután otthagyta a császárvárost, meg-nősült, s Pozsonyban telepedett le. Innen írta utolsó ismert levelét Bullingernek.¹⁴⁴ Ha Beythe és Fejértóy ismerték egymást, akkor vagy Bécsben (előbbi Nádasdy szervitoraként járt itt), vagy Szakolcán találkozhattak: Fejértói Szakolcán jegyzett el egy „szegény sorsú hajadon leányt”;¹⁴⁵ Beythe pedig itt is volt iskolamester, s első feleségét itt temette el. Két könyve került a Beythékhez: (az egyikben ugyan nincs benne saját, csak András fia neve – de az is lehet, hogy András apjától örökölte azt meg): Heinrich Bullingernek az eredendő bűnről írt könyve és egy Joachimus Vadianus kötet (ez utóbbi kötet csak 1600-ban lett Beythéé, vagy csak ekkor írta be a nevét(?)).

Lásd a 207. l. 51.; 333. l. 359. tételeket.

Hantzch Dániel

Egy Hantzch Dániellel nevű személlyel egy a wittenbergi egyetem által Batthyány Boldizsárnak írt levélben (1584) találkozhatunk, amelyben „Hantzch Dániel egyetemi hallgató adósságának behajtását felkéri”.¹⁴⁶ Démoszthenész művének (Bázel, 1569) első tulajdonosa „Danielis Hantschii Epperiensis”, majd Beythe István volt.

Lásd a 227. l. 100. tételt.

¹⁴³ BOTTA: *Huszár Gál...*, 330.; *Egyháztörténelmi emlékek a magyarországi hitújítás korából. V. köt.* Szerk.: KARÁCSONYI János, KOLLÁNYI Ferenc, LUKINICH J. Budapest: Szent István Társulat, 1902. 598–600. – Bullinger és Fejértóy kapcsolatára lásd: ERDŐS Károly: *Bullinger és Fejértóy János levelezése*. Debrecen, 1913.; ZSINDELY Endre: *Bullinger Henrik magyar kapcsolatai*. In: *A Második Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve*. Szerk.: BARTHA Tibor. Budapest: Magyarországi Református Egyház Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1967. (Studia et acta ecclesiastica. Tanulmányok és okmányok a magyarországi református egyház történetéből a négyszáz éves jubileum alkalmából, 2.) 69–74.; Bullinger Letters Database: List of correspondents:

<http://www.irg.uzh.ch/static/briefwechseldb/briefpartner_engl.php>

¹⁴⁴ *Fejértóy János Heinrich Bullingernek, Pozsony, 1555. július 18.* Kiad.: *Bullinger és Fejértóy János levelezése...* 17–18.

¹⁴⁵ *Fejértóy János Heinrich Bullingernek, Bécs, 1553. november 9.* Uo. 14.

¹⁴⁶ *A wittenbergi egyetem Batthyány Boldizsárhoz, Wittenberg, 1584. február 27.* Kiad.: *Adattár* 29/1. 120. tétel, 87. l.

Istvánffy Miklós (1538–1615)

Költő, történetíró, Oláh Miklós pártfogoltja, aki 1552-ben a padovai egyetemre küldte Istvánffy, ahol Zsámboky János irányításával latin filológiát tanult – műveltségét részben nekik köszönhetette. Életrajzi eseményeiből kiemelhetjük, hogy 1594-ben részt vett Esztergom ostromában, 1603-ban pedig ő fogalmazta és írta alá az Illésházy Istvánt fej- és jószágvesztéssel sújtó ítéletet. „Az ellenreformáció türelmetlen harcosa, a Habsburgok föltétlen híve volt”.¹⁴⁷ Tagja volt a pozsonyi humanista körnek.¹⁴⁸ A bibliofil könyvgyűjtő Istvánffy Miklós könyvtára,¹⁴⁹ amely a horvátországi Vinicán (vagy Paukovecban) volt, sajnos szétszóródott. Az a könyv, amelyben mind Istvánffy, mind Beythe István neve szerepel, a Beythe-könyvtár egyik legérdekesebb darabja.¹⁵⁰ A kötetet Istvánffy 1570-ben ajándékozta Beythének: „Mgrus dominus Nicolaus Istwanfy in signum amicitiae dono dedit 1570”.¹⁵¹ Tőle fia, András kapta meg; ő a nevét egy ismeretlen János (Kauasy?) neve fölé írta.

A kötet egy kolligátum, amelynek csak az első műve volt Istvánffyé: ez a mű pedig Reginaldus Gonsalvius Montanusnak a spanyol inkvizíció kegyetlenségeiről szóló írása, amely egyben Heltai Gáspár *Hálójának* (Kolozsvár, 1570) fő forrása.¹⁵² Beythe István ehhez a

¹⁴⁷ KULCSÁR Péter: *Istvánffy Miklós*. In: *MAMŰL IV. köt.* 376–378.

¹⁴⁸ PAJKOSSY Györgyné: *Ellebodius és baráti körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban*. Magyar Könyvszemle, 1983. 225–242.; BOROSS: *A pozsonyi humanista kör könyvei...*, 157–185.

¹⁴⁹ Könyvtárára vonatkozóan lásd: BERLÁSZ Jenő: *Istvánffy Miklós könyvtáráról*. Az OSZK Évkönyve 1959. Budapest, 1961. 202–240.; Uő: *Újabb információk Istvánffy Miklós könyvtáráról*. Az OSZK Évkönyve 1972. Budapest, 1974. 215–244.; MONOK: *A művelt arisztokrata...*, 57–65.

¹⁵⁰ MONOK: *A művelt arisztokrata...*, 60.; MONOK István–ÖTVÖS Péter: *Nem mindent mondtunk el Beythe István kolligátumáról*. In: *Balázs Mihály köszöntése*. Szerk.: FONT Zsuzsa, ÖTVÖS Péter. Szeged, 2011. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XXX.) 371–374.

¹⁵¹ A dolog érdekessége, hogy „az ellenreformáció türelmetlen harcosa” ajándékozta a könyvet a protestáns Beythének.

¹⁵² BALÁZS Mihály: *Heltai Hálójának forrásairól és eszmetörténeti hátteréről*. Irodalomtörténeti Közlemények, 1993/2. 167–196.; SZÖRENYI László: *Heltai Gáspár és az inkvizíció. Forrástanulmány a Hálóhoz*. Világosság, 1981. 639–643.; Uő: *La traduzione antitrinitaria fatta da Gáspár Heltai del manifesto contro l'inquisizione di Reginaldo Gonsalvio*. In: *Antitrinitarism*

könyvéhez a 16. század második felének jezsuita-ellenes írásait kötötte. A kolligátum második tagjának szerzője, Antoine Arnauld (1560–1619) jezsuita- és spanyolellenességéről is híres volt; műve egy 1594-ben kiadott filippika. A kötet harmadik része és az abban felvetett vita ismert a magyarországi szakirodalomban. A nyomtatvány első fele hiányzik, és nem került elő a könyvtár más köteteiből sem. Felvetődik a kérdés, hogy vajon Beythe István Beregszászi Péter apológiáját vagy Thoracomynus Mátyás Krisztus természetéről írott traktátusait „szándékosan kitepte volna egy könyvből, azért, hogy a magyarországi naptár-vita jezsuita-ellenes darabjait hasonló témájú írások mellé köttesse? Valami ilyesmi történt, hogy miért, nem tudjuk”.¹⁵³ A kolligátum negyedik tagja szintén inkvizíció-ellenes tragicomedia.

Lásd a 248–249. l. 150. tételt.

Kanizsai Pálfi János (1582–1641)

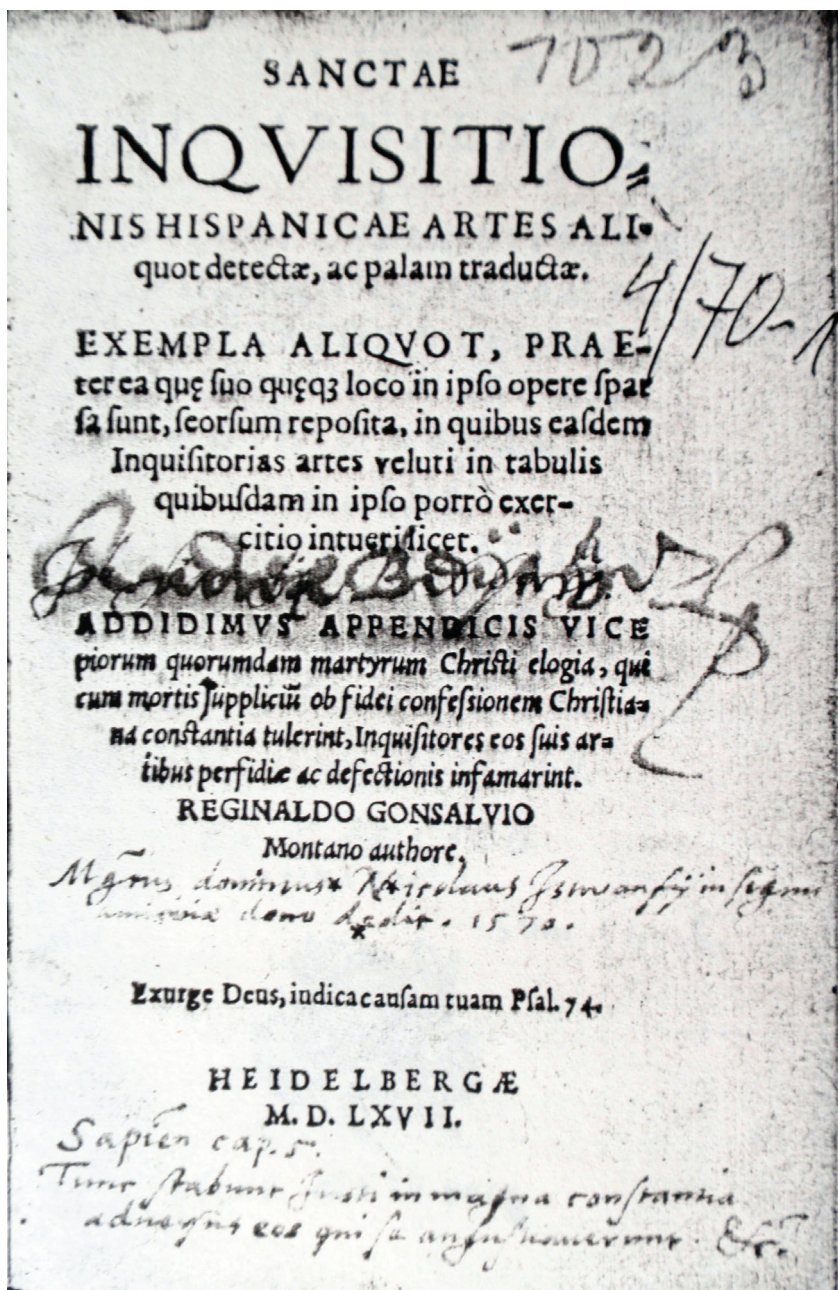
A heidelbergi egyetemen tanult, hazatérte után többek között Pápan volt lelkész, itt hozta létre az első magyarországi presbitériumot. Batthyány Ferenc meghívására 1626-ban Németújvárra ment, majd 1634-től haláláig Kiskomáromban szolgált. 1629-től 1641-ig a dunántúli református egyházkerület szuperintendense volt. Egy olyan könyvről tudunk, amelyben mind Beythe István, mind Kanizsai Pálfi bejegyzése szerepel, ez Johann Funck kronológiája.¹⁵⁴ A kötetben a két prédikátor possessorbejegyzésén kívül érdekes művelődéstörténeti adalékok olvashatók. Beythe István 1554-ben vette meg a könyvet Bécsben, s az egyes évszámokhoz magyar nyelvű megjegyzéseket fűzött.” A kötet Németújváron kerülhetett Kanizsai Pálfihoz.

Lásd a 244–245. l. 143. tételt.

in the second half of the 16th century. Ed.: Róbert DÁN and Antal PIRNÁT. Budapest: Akadémiai K.; Leiden: E. S. Brill, 1982. 243–251.

¹⁵³ MONOK-ÖTVÖS: *Nem mindent mondtunk el...*, 374.

¹⁵⁴ SZELESTEIN NAGY László: *Kanizsai Pálfi János dunántúli püspök könyvei.* In: *Adalékok a 16–20. századi magyar művelődéstörténethez.* Szerk.: BÁLINT István János. Budapest: OSZK, 1987. 125–126. ZVARA Edina: *Kanizsai Pálfi János (1582–1641) könyvei Esterházy Pál gyűjteményében.* Magyar Könyvszemle, 2010/3. 386–398.; ZVARA: *Ismert possessorok...*, 53.

12. Johannes Kauasy(?) és Beythe András possessorbejegyzése, valamint Beythe István beírása arról, hogy a könyvet Istvánffy Miklós ajándékozta neki

Q. SEPTIMI FLO.

RENTIS TERTULLIANI CARTHA-

GINENSIS PRESBYTERI, AVTORIS ANTIQVISSIMI AC DOCTIS-
simi scripta, & plura quàm antè, & diligentius per industriam bene literato-
rum aliquot, ad complures ueteres è Gallicanis Germanicisq; bibliothecis
conquilitos recognita codices, in quibus præcipuus fuit unus longè incorru-
ptissimus in ultimam usq; petitus Britanniam: non omisis accu-

ratis BEATI RHENANI Annotationibus.

Catalogum autem aperiet

uerfa pagina.

floruit auctor Anno salutis 209.
Accersit & Index copiosior.

Conventus

Conuersionis

*Sum saphani Byzæ
lapidarii & amicor.*

BASILEAE M▷ D▷ L▷

Cum gratia & priuilegio Imp. Maiest. ad quinquennium.

Johan. P. Canisæi. et frum Christianorum.

13. Beythe István és Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése

Köves (Kewes) András (+1568)

I. Ferdinánd udvari káplánja, budai prépost, 1553-tól veszprémi megyéspüspök, s megkapta a lövöldi priorságot, valamint a fehérvári prépostság javadalmát is. Három olyan könyve ismert, amelyben Beythe István neve is szerepel, ő a püspök halála után jutott a könyvekhez, beírása szerint 1576-ban és 1577-ben. Az első egy kolligátum, a második Johannes Hofmeisternek Pál apostol korinthusi leveleihez írt beszéde; a harmadik pedig Georg Witzel és Johannes Lahnstein írása az úrvacsoráról – ez utóbbi kötetnek őt tulajdonosa volt: az egerszegi egyház (1562), Köves András püspök, Beythe István (1577), Aga András, s az ő adományából került a pápai református kollégiumhoz (1637).

Lásd a 211–212. l. 61.; 255. l. 165.; 342. l. 379. tételeket.

Nádasdy Tamás (1498–1562)

Beythe István kétszer is a nádor szolgálatában állt: egyszer az 1550-es évek első felében, majd 1564-től 1565-ig. A fiatal Beythének maga Nádasdy adhatta kolligátum kötetét: az első rész Agrippának az okkult filozófiáról írt műve, azaz a mágia kézikönyve, a második pedig Paulus Ricius *De coelesti agriculturá*-ja. Nádasdy supralibrosa az elülső kötéstáblán olvasható: „Comes Thomas de Nadasd palatinus regnj Vngariae”. A kötet azért is figyelemre méltó, mert Nádasdy Tamás könyvtáráról, olvasmányműveltségéről alig van adatunk. Leginkább mecenatúráját (nyomda, templom- és iskolaalapítása), az udvarában hosszabb-rövidebb ideig élő jeles személyeket (Sylvester János, Dévai Bíró Mátyás, Tinódi Lantos Sebestyén, Melius Juhász Péter), művelt jószágigazgatóit (Perneszi György, Csányi Ákos, Szentgyörgyi Gábor) és humanista körének tevékenységét ismerjük.¹⁵⁵

Lásd a 188. l. 6. tételt.

Német János

Talán a köcski (Vas megye) evangélikus lelkész, ő is aláírta a *Formula Concordiae*-t (1614. november 5.): „Ego Joannes Német, pastor Keöczkiensis huic libro Concordiae subscribo.”¹⁵⁶ Egy olyan

¹⁵⁵ SZAKÁLY: *Sárvár...*, 87–103.; MONOK István: *A Nádasdy-család sárvári...*, 69–70.; MONOK: *A művelt arisztokrata...*, 115–127.

¹⁵⁶ *Egyháztörténeti emlékek*, 1. köt. 64.

kolligátum ismert, amelyben Német és Beythe beírása is szerepel, a kötet részei: Justus Jonas annotációja az Apostolok Cselekedeteihez, Melanchthon egy orációja, Johannes Oecolampadius *De genuina verborum Domini, Hoc est corpus meum*-a és Luther négy teológiai írása. A könyv harmadik tulajdonosa: hetesi Pethe László. Lásd a 263. l. 183. tételt.

Nyéki Vörös Mátyás (1575–1654)

A győri székesegyházi könyvtárban maradt fenn az a Domenico Nani Mirabelli-kötet, amelynek első tulajdonosa Beythe István, a második pedig Nyéki Vörös Mátyás, a hazai barokk költészet első mestere. Neve mellé ebbe a könyvébe is beírta jelmondatát, a „Fidelis anchora Jhesus”-t.¹⁵⁷ Nem tudni, hogy kapcsolatban állt-e a Beythékkel. 1617-ből ismert két olyan levele – ekkor egyébként még élt Beythe István fia, Imre –, amit Böről¹⁵⁸ írt Batthyány Ferencnek „servitor humilis et Capellanus M. V. N. Cruciger Soproniensis” aláírással.¹⁵⁹

Lásd a 289. l. 244. tételt.

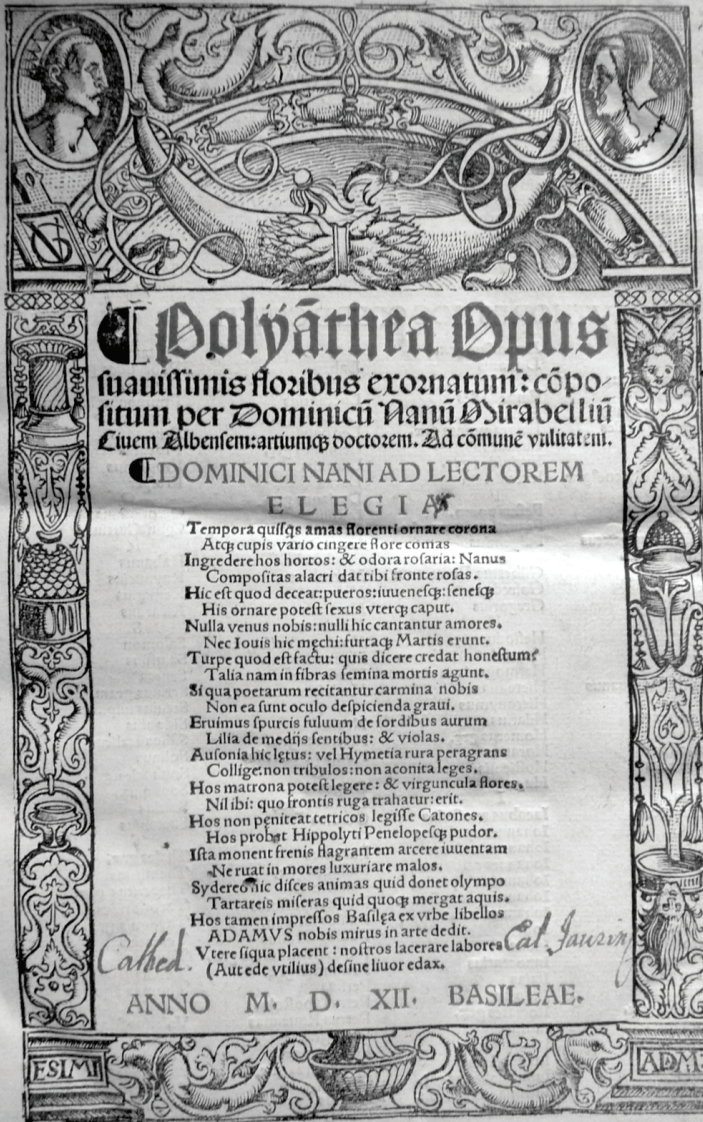
¹⁵⁷ Nyéki Vörös Mátyás könyvtáráról és könyveiről lásd: *Régi Magyar Költők Tára. XVII. század. 2. köt. Pécseli Király Imre, Miskolczi Csulyak István és Nyéki Vörös Mátyás versei*. Sajtó alá rend.: JENEI Ferenc, KLANICZAY Tibor, KOVÁCS József, STOLL Béla. Budapest: Akadémiai K., 1962. 427–435.

¹⁵⁸ Egykor Sopron vármegye, csepregi járás, ma Vas megye.

¹⁵⁹ *Nyéki Veres Mátyás soproni keresztes vitéz Batthyány Ferencnek, Bő, 1617. június 15.; 1617. december 5.* Kiad.: Adattár 29/1. 244. tétel, 210–211. l.; 250. tétel, 217–218. l.

Fidelis ancilla Ihesus.

Matthias Weores de Nyrek.

Dolýarthea Opus

suauissimis floribus exornatum: cōpo-
situm per Dominicū Nanū Dirabellū
Lycem Albensem:artiumq; doctorem. Ad cōmunē vtilitatē.

DOMINICI NANI AD LECTOREM

ELEGIA

Tempora quisq; amat florenti ornare corona
Atq; cupis vario cingere flore comas
Ingredere hos hortos: & odora rosaria: Nanus
Compositas alacri dat tibi fronte rosas.
Hic est quod deceat: pueros: iuuenesq; senesq;
His ornare potest: sexus vterq; caput.
Nulla venus nobis: nulli hic cantantur amores.
Nec Iouis hic mechi: furtaq; Martis erunt.
Turpe quod est factu: quis dicere credat honestum?
Talia nam in fibras semina mortis agunt.
Siqua poetarum recitantur carmina nobis
Non ea sunt oculo despicienda graui.
Eruimus spurcis fuluum de sordibus aurum
Lilla de medijs sentibus: & violas.
Ausonia hic letius: vel Hymetia rura peragrans
Collige: non tribulos: non aconita leges.
Hos matrona potest legere: & virguncula flores.
Nil ibi: quo frontis ruga trahatur erit.
Hos non peniteat tetricos legisse Catones.
Hos probat Hippolyti Penelopeq; pudor.
Ista monent frenis flagrantem arcere iuuentam
Ne ruat in mores luxuriare malos.
Sydereo hic discas animas quid donet olympe
Tartareis miseris quid quoq; mergat aquis.
Hos tamen impressos Basilea ex vrbe libellos
ADAMVS nobis mirus in arte dedit.
Vtere si qua placent: noitros lacerare labores
(Aut ede vtilius) desine liuor edax.

Calhed. *Cal. Januarius*

ANNO M. D. XII. BASILEAE.

Sum suphri Beythe.

Lucretius:

*Florisens ut apes in salubris omnia libant
Omnia nos itidem decerpimus aurea dicta
Aura perpetua semper dignissima vitas*

14. Beythe István és Nyéki Vörös Mátyás possessorbejegyzése

Pethe László, hetesi (†1617)

A szakirodalmat áttekintve létezik egy Pethe László, aki a magyar kamara elnöke (1612–1617), tornai főispán és királyi főajtónálló-mester (1615–1617), Pethe Márton (1552–1605) kalocsai érsek, kancellár testvére.¹⁶⁰ A másik Pethe László kassai kapitány, Pethe Márton kalocsai érsek unokaöccse,¹⁶¹ a harmadik pedig 1637-ben halt meg.¹⁶² Pázmány a kamarai elnök Pethe László feleségének, Kapi Annának ajánlotta *Imádságos könyv*-ét (Graz, 1606).¹⁶³ Egy olyan kolligátum ismert, amelyben Pethe és Beythe beírása is szerepel, a kötet részei: Justus Jonas annotációja az Apostolok Cselekedeteihez, Melanchthon egy orációja, Johannes Oecolampadius *De genuina verborum Domini, Hoc est corpus meum*-a és Luther négy teológiai írása. A könyv harmadik tulajdonosa: Német János köcski lelkész. Nem tudni, hogyan került ez a kötet Németújvárra, de talán akkor, amikor a testvér, Márton, a Bocskai-felkelés idején Somorjára, Németújvárra, majd Bécsbe menekült. Lásd a 263. l. 183. tételt.

Séllyei Helyes Mihály

1635-ben ordinandus, 1635-ben Nórápon, 1639-ben pedig Cseszneken szolgált.¹⁶⁴ A németújvári ferences kolostor Rodolphus Gualther-beszédgyűjteményének (1585) első tulajdonosa Beythe István, majd András fiáé lett, tőle került Séllyei Helyes Mihályhoz, ő pedig 1637-ben ajándékozta Ceglédi Szabó Pál (†1649) pápai lelkésznek.

Lásd a 250. l. 152. tételt.

¹⁶⁰ FALLENBÜCHL Zoltán: *Magyarország főméltóságai*. Budapest: Maecenas, 1988. 136.; *Magyar Katolikus Lexikon*. 10. köt. *Olta!–Pneu*. Főszerk.: DIÓS István, Szerk.: VICZIÁN János. Budapest: Szent István Társulat, 2005. 906.

¹⁶¹ Péter Katalin, Benda Borbála, Horn Ildikó és Koltai András adatbázisa: „A magyar arisztokrácia családi kapcsolatrendszere a 16–17. században”: <<http://archivum.piar.hu/arisztokrata/>>

¹⁶² Uo: <<http://archivum.piar.hu/arisztokrata/genbox/gbweb1498.htm>>

¹⁶³ PÁZMÁNY Péter: [1] *Keresztyeni imádságos keonyv, melybe szep aytatos keoneorgesek, haladasok es tanvsagoc foglaltatnac.* – [2] *es reovid tanvsagh, mint ismerhesse megh akar mely együgiü emberis az igaz hitet.* Greczbe, 1606, Widmanstadius. (RMNy 945)

¹⁶⁴ *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai... 580.*

Tőke Ferenc (16. sz.)

Énekszerző protestáns pap. A Bánffyak alsólindvai birtokán Beythe egyik elődje volt, 1553–1556 között lelkészkedett itt.¹⁶⁵ Beythe két könyvet szerzett meg tőle: egy Cicerót ajándékként kapott meg a költőtől, a Martialis-kötethez pedig hagyatékából jutott hozzá¹⁶⁶ – igaz, hogy ezen könyveibe nem írta be megszerzésük évét, de valószínűleg lindvai szolgálatakor, azaz 1564–1574 között jutottak birtokába.

Lásd a 218–219. l. 79.; 277. l. 217. tételeket.

Olvasmányai

Olvasmányműveltsége szempontjából újra ki kell emelnünk, hogy egész életében művelt arisztokraták környezetében élt, akiknek udvarai a korszak meghatározó művelődési központjai közé tartoztak: Bolondócon és Alsólindván a Bánffyak, Sárváron Nádasdy Tamás, majd Németújváron Batthyány Boldizsár és Ferenc. Ezen főurak és az őket körülvevő kiválóan képzett személyek, valamint a körjük szerveződő tudós, baráti körök működése óriási hatással lehettek Beythe Istvánra, példaadó erejük lehetett. Említettük, hogy hazai és külföldi tanulmányairól szinte semmit nem tudunk. Fennmaradt könyvei azonban kiváló forrásanyagot jelentenek számunkra, s mivel a könyveibe jegyzetelő olvasó-típust képviseli, biztosak lehetünk abban, hogy a könyveket nem csak gyűjtötte, hanem használta is.

Könyveit áttekintve már első látásra is kitűnik, hogy humanista műveltségű ember, s egyben egy gyakorló lelkész gyűjteményéről van szó. Alaposan ismerte a protestáns, különösen a lutheránus szerzők műveit (szövegkiadásait és teológiai írásaikat egyaránt), módszeresen gyűjtötte a humanista tudósok kiváló antik auktor-

¹⁶⁵ *Tőke Ferenc históriás énekei*. Sajtó alá rend., bev. TŐKEI Ferenc. Függelék: SZEPES Erika. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 1996. (Eötvös klasszikusok, 9.); ORLOVSZKY Géza: *Tőke Ferenc*. In: *MAMÚL XII. köt. Deutsch-vízjel*. Budapest: Balassi, 2011. 99.

¹⁶⁶ MONOK István: *Hagyományos és nonkonformista olvasmányok Nyugat-Magyarországon (1550–1650)*. In: *Mindennapi választások. Tanulmányok Péter Katalin 70. születésnapjára*. Szerk.: ERDÉLYI Gabriella, TUSOR Péter. Budapest: MTA TTI, 2007. (Történelmi Szemle, 2007/2. szám CD-ROM melléklete), 470.; ugyanez: Vasi Szemle, 2008/2. 156.

kiadásait, igen járatos volt a szent nyelvekben, valamint a természettudományok iránti érdeklődése is kiemelhető.

A püspök könyveinek legjelentősebb részét természetesen a *teológiai* könyvek teszik ki. Ahogy Pázmány Péter írta Beythe felekezeti hovatartozásáról, ifjúságát náluk, a katolikusoknál, férfikorát a lutheránusoknál, hanyatló éveit pedig Kálvin táborában töltötte,¹⁶⁷ s ez olvasmányanyagában is visszatükröződik, hiszen döntő többségben a lutheránus és filippista szerzők vannak jelen.

A katolikus szerzőket tekintve szinte csak a 16. század első felében éltek írásait találjuk meg, így ezekhez valószínűleg még akkor jutott hozzá, amikor nem kötelezte el magát a protestantizmus tanai mellett. Luther nagy bírálói közül Beythe megszerezte az Ágostonrendi Johannes Hoffmeister (1509–1547), az Odera menti Frankfurt egyetemének rektora, Konrad Wimpina (Koch) (ca. 1465–1531), illetve Johannes Cochlaeus (1479–1552) egy-egy művét. Calisto da Piacenza (Fornari) (1484–1552) itáliai inkvizitornak megvette a *De libero arbitrio* című műve első kiadását (Ingolstadt, 1542)¹⁶⁸ – a szabad akarat kérdése igen foglalkoztatta, hiszen többek között ismerte Pietro Pomponazzi, Luther, Erasmus véleményét is. A gyűjteményben két katekizmus is ott van, az egyik a jezsuita Petrus Canisius (1521–1597) rendkívül népszerű doktrínájának első kiadása¹⁶⁹ (magát Canisiust akár személyesen is láthatta, hiszen 1551-től Bécsben tartózkodott, s Nádasdy szervitoraként Beythe is többször megfordult ott); a másik pedig Friedrich Nauseaé (1496–1552).¹⁷⁰

Az egyházatyák igen kevés művel képviseltetik magukat: Basilius Magnus, Cyprianus, Irenaeus egy-egy műve megvan, ráadásul mindhárman Erasmus előszavával, annotációival a bázeli Frobenius nyomda kiadásában – Ágoston vagy Jeromos írásai azonban hiányoznak.

A református irányzat képviselői közül többek közül megtaláljuk Ulrich Zwinglit (1484–1531), zürichi örökösét, Heinrich Bullingert (1504–1575), Rodolphus Gualtherust (1519–1586), s a Zürichi Biblia fordítóját, Leo Judot (Keller) (1482–1542) – azonban Jean

¹⁶⁷ „Juventutem apud nos, virilem aetatem apud lutheranos, decrepitam in Calvinii castris egisti.” – *PPÖL 1. köt.* 14.

¹⁶⁸ 339–340. l. 371. tétel, coll. 1.

¹⁶⁹ 210. l. 58. tétel

¹⁷⁰ 222. l. 88. tétel, coll. 1.

Calvin és Théodor de Bèze műveit hiába keressük. A hugenotta François Hotmannak (1524–1590) talán nem a legismertebb műve volt meg Beythének, de tartalma miatt mindenképpen fontos lehetett számára a *De statu primitivae Ecclesiae eiusque sacerdotis* (Hierapolis, 1554)¹⁷¹ írás is. A franciaországi uralkodói körökben ismert Hotmannak nagy szerepe volt korának jogi, politikai és vallási kérdéseiben. Beythe István 1586-ban vette meg ezt a művet (vagy ekkor köttette össze a kolligátumot), tehát akkor, amikor már a hugenotta Hotman elmenekült Franciaországból, először Genfbe, majd Bázélbe. Beythe ismerhette mind Hotman életét és szerepét a franciaországi vallásháborúkban, mind írásait, hiszen Batthyány Boldizsár megvette ezeket.¹⁷²

A teológián belül a lutheránus teológusok képviselik magukat a legtöbb kötettel: megtaláljuk mind az első nemzedék, mind a következő generációk, tanítványok képviselőit is: Martin Luther (1483–1546), Justus Jonas (1491–1555), Johannes Agricola (1494–1566), Johann Brenz (1499–1570), Bartholomäus Westheimer (1499–1567), Johannes Bugenhagen (1485–1558), Johannes Spangenberg (1484–1550), Johannes Aepinus (ca. 1499–1553), Erasmus Sarcerius (1501–1569), Georg Witzel (1501–1573), Lucas Lossius (1508–1582), Stephan Reich (Riccius) (1512–1588), Andreas Musculus (1514–1581), Cassiodoro di Reina (1520–1597), Jacobus Heerbrand (1521–1600), Johannes Wigand (ca. 1523–1587), Theodoricus Schnepf (1525–1586), Matthaeus Judex

¹⁷¹ 204. l. 45. tétel, coll. 2.

¹⁷² István MONOK–Péter ÖTVÖS–Edina ZVARA: *Balthasar Batthyány und seine Bibliothek*. Eisenstadt: Burgenländische Landesregierung, 2004. (Burgenländische Forschungen. Sonderband XXVI. – Bibliotheken in Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Band II.) 19. tétel: HOTMAN, François: *Histoire. Des Massacres et Horribles Cruautez Commises en la personne de messire Gaspar de Coligny grand Amiral de France, et autres seigneurs gentilhommes, personnages honnorables de diuerses qualitez, hommes femmes et enfans, tant en la ville de Paris qu'en plusieurs lieux et endroits du Royaume, le 24 iour d'Aoust 1572, et autres suiuians ...* S. l., 1573, s. typ.; 276. tétel: HOTMAN, François: *Francisci Hotomani Francogallia ...* Francofurdi, 1586, Andreae Wecheli haer.; 668. tétel: HOTMAN, François: *P. Sixti V. fulmen Brutum in Henricum ... regem Navarrae et ... Henricum Borbonium principem ... Condaeum evibratum*. Romae, 1585, haer. Antonii Bladii.

(Richter) (1528–1564), Nicolaus Selnecker (1532–1592), Simon Pauli (1534–1591).

David Chytraeus (1531–1600) és Mathias Flacius Illyricus (1520–1575) azon szerzők közé tartozik, akik számos művel vannak jelen. Chytraeus 1568-tól szervezte meg Alsó-Ausztriában és Stájerországban az evangélikus egyházat – érthető, hogy maga Beythe is meg akarta ismerni őt. Nem valószínű, hogy a szinte azonos korú Beythe találkozott vele, de hallhatott róla (ő még ebben az időben Alsó-lindván szolgált), írásait olvasta, melyeket megjelenésük után nem sokkal szerzett meg. Őt műve volt meg, köztük katekézise, s a *regula vitae*-je két példányban. A lutheri tanítások nagy harcosának, Flacius Illyricusnak hét írását találjuk meg Beythe gyűjteményében, köztük egy teológiai traktátust az eredendő bűnről, a tridenti zsinatról, melyben a katolikus egyházat támadja, s Újtestamentum kommentárát.

A filippisták is sok polcot töltöttek meg: Caspar Peucer (1525–1602), Martin Crusius (1526–1607), az egyik utolsó humanistaként emlegetett Matthaeus Dresser (1536–1607), Joachim Camerarius (1500–1574), Vitus Winshemius (1501–1570), Victorinus Strigel (1524–1569) – ez utóbbi írásait megkülönböztetett figyelemmel gyűjtötte, tizenhat művéhez jutott hozzá. Strigelt művei és személye azért is érdekelhette ennyire, mert miután lutheránus egyetemeken tanított (Jéna, Lipcse, Wittenberg), 1567-ben Heidelbergbe került, ahol elfogadta a reformátusok úrvacsora tanát.

A teológiai kérdések közül sokat olvasott a lélekről, így a szerzők között ott találjuk az ókori filozófia nagy klasszikusát, Arisztotelészt, Vitus Amerbachot és Melanchthont (három példányban is!); s természetesen az úrvacsoráról Luther, Georg Witzel, Johannes Lahnstein írásait. Beythe érdeklődése és tájékozottsága szempontjából kiemelnénk még azt a kolligátumot,¹⁷³ amelynek első tagja David Chytraeus *Regula vitae*-je (Wittenberg, 1570); a második Francesco Stancaro műve (*De trinitate et Mediatore Domino nostro Jesu Christo ...* Krakkó, 1562), melyben arról vall, hogy Jézus Krisztus csupán emberi természete szerint közbenjáró. A harmadikban pedig Melanchthon válaszanak (*Responsio ... de*

¹⁷³ 214–215. l. 67. tétel

controversiis Stancari, Brassó, 1554)¹⁷⁴ 16. század végi kéziratoss másolata olvasható.

A franciaországi egyházi és vallási helyzetről valószínűleg magától Batthyány Boldizsártól, illetve könyveiből értesülhetett. A humanista Jean de Serresnek (1540–1598) többször is kiadott összefoglaló kortárs elemzése a *Commentariorum de statu religionis reipublicae in regno Gallicae*,¹⁷⁵ amely a II. Henrik, II. Ferenc és IX. Károly királyok idején történt eseményeket mutatja be. Boldizsár az összes elérhető, addigi kiadást megvette, Beythének pedig egy 1582-es editio első és második, s az 1580-as, leideni ötödik része volt meg.¹⁷⁶ (Nem kizárt, hogy ezeket a példányokat maga Boldizsár ajándékozta lelkészének.)

Beythe István gyűjteményének egyik színfoltjának mondhatjuk Károlyi Péter (1543–1576) vitairatát (*Brevis, erudita, et perspicua explicatio orthodoxae fidei de uno vero Deo. Patre. Filio et Spiritu sancto, aduersus blasphemos Georgii Blandratae, et Francisci Davidis errores ...* Wittenberg, 1571),¹⁷⁷ melyben a „Szentháromsággal kapcsolatos témakört ... a franciscoblandratistákkal kapcsolatban” tárgyalja.¹⁷⁸ Károlyi első könyve a lét értelméből indul ki, mely szerint „az ember létezésének célja az egy igaz Isten megismerése és tisztelete. A keresztény tudománynak ezt a tételét ostromolja leginkább a Sátán. E mostani időkben a Sátán garázda tagja, Davidi Ferenc és Blandrata György mesterkednek ezen. E „ferenci rút moslék” és „ragályos pestis” reformáció ürügye alatt terjesztetik...”¹⁷⁹ (Károlyi Péter művéből Balázs Mihály is több színes szófordulatot idéz „a népszerű teológiai beszédmód kialakulása és sajátosságai”-nak illusztrálásra.)¹⁸⁰ Azt nem tudjuk, hogy Dávid fő művét, a *De falsa et vera unius Dei patris, filii et spiritus*

¹⁷⁴ RMNy 104

¹⁷⁵ MONOK: *A művelt arisztokrata...*, 105.

¹⁷⁶ MONOK–ÖTVÖS–ZVARA: 16, 68, 581, 583. – 326, 327. tétel.

¹⁷⁷ 187. l. 2. tétel, coll. 1.

¹⁷⁸ NAGY KÁLÓZI Balázs: *Károlyi Péter*. In: *A Második Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve*. Szerk.: BARTHA Tibor. Budapest: Magyarországi Református Egyház Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1967. (Studia et acta ecclesiastica. Tanulmányok és okmányok a magyarországi református egyház történetéből a négyszáz éves jubileum alkalmából, 2.) 502.

¹⁷⁹ Uo. 503.

¹⁸⁰ BALÁZS Mihály: *Teológia és irodalom. Az Erdélyen kívüli antitrinitarizmus kezdetei*. Budapest: Balassi, 1998. (Humanizmus és reformáció, 25.) 108.

sancti cognitione-t (Alba Iuliae, 1568) olvasta-e Beythe, mert sem az ő, sem a Batthyány-könyvtárból nem ismert. Nem melleleg, Károlyi műve Boldizsárnak is megvolt.¹⁸¹

A Károlyi-tanítvány Beregszászi Lőrinc Péternek (†1587) és Thoraconymus Mátyásnak (†1586) a református hit védelmére írott műveit a Reginaldus Gonsalvius Montanus-kötettel maga Beythe kötötte egybe.¹⁸²

Beythének a szent *nyelvekben* való jártassága igen magas fokú volt. Míg a latin ismerete természetesnek mondható, a héber és a görög nyelv iránti elkötelezettsége nem. Részben vagy teljesen héber nyelvű könyve tizenkettő, görög pedig közel harminc volt. A legtöbb esetben nem tudjuk, hogy Beythe mikor vette ezen könyveit, hiszen csak néhányszor írta neve mellé a vásárlás(?) dátumát. Feltűnő, hogy e feljegyzett évek mindegyike 1575 utáni – ezekben az években Sopronban és Németújváron szolgált. Azt kevésbé tartjuk valószínűnek, hogy 40–50 évesen kezdte el a szent nyelveket tanulni – ámbár nem lenne példa nélküli. A sok nyelvtankönyv és a beszerzések dátuma arra is utal(hat), hogy Beythe Németújvárra érkezése után lett igazán színvonalas a helyi, Batthyány Boldizsár alapította protestáns iskola.¹⁸³ A könyveket nem csak magának, hanem a diákoknak és az ottani tanároknak vásárolta meg.

Alapos héber és görög nyelvismeretét Wittenbergben szerezhetette meg, hiszen Luther és Melanchthon egyeteme e nyelvek egyik központjának számított, s a kor neves filológusai tanítottak itt. Melanchthon megítélése szerint a klasszikus nyelvek megismerésé-

¹⁸¹ MONOK–ÖTVÖS–ZVARA: 373. tétel

¹⁸² 151. tétel; ÖTVÖS Péter: *Thoraconymus Mátyás*. In: *Acta historiae litterarum hungaricarum*, 10–11. (1971). 29–36.; SZABÓ András: *Magyarok Wittenbergben, 1555–1592*. In: *Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon*. 2. köt. Szerk.: BÉKÉSI Imre, JANKOVICS József, KÓSA László, NYERGES Judit. Budapest: Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság–Scriptum, 1993. 633.; uéz: UŐ: *Respublica litteraria. Irodalom- és művelődéstörténeti tanulmányok a késő humanizmus koráról*. Budapest: Balassi, 1999. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok, 2.); UŐ.: *A késő humanizmus Sárospatakon*. Debrecen: Hernád, 2004. 53–54.; Vö. SEBŐK Marcell: *Humanista a határon. A késmárki Sebastian Ambrosius története*. Budapest: L'Harmattan, 2007 (Mikrotörténelem, 1.): Thoraconymus, mint Sebastian Ambrosius Lam tanára.

¹⁸³ MAGYAR: *Güssing*..., 116.

re vezető grammatika az isteni kinyilatkoztatás hiteles interpretálását segíti. Saját magát is elsősorban „*grammaticus*”-nak tekintette, amióta gyermekkori mestere, Johannes Hungarus azzá nevelte.¹⁸⁴ Borzsák István Melanchthon-recepciójáról írott tanulmányában hangsúlyozza, hogy a „mint fél Európa fiatalságának 42 éven át működő tanítója, következetesen vallotta: „*Non potest scriptura intelligi theologice, nisi ante intellecta sit grammaticae.*”¹⁸⁵ (Érdekes módon azonban a fennmaradt könyvek között nem található meg (nem maradt fenn?) Melanchthonnak se a görög, se a latin nyelvtana.)

A filológiai érdeklődés, a Reuchlin-per és Erasmus hatására a 16. század első felében leginkább a humanisták és a reformátorok adtak hangot a héber nyelv fontosságának; sorra jelentek meg a héber nyelvtanok, bibliafordítások és kommentárok, s ez jól tükröződik Beythe könyveinek megjelenési évében is.¹⁸⁶

A szerzőket és műveiket tekintve ott találjuk a legismertebbeket, a héber esetében: a strasbourgi reformátor, Fabritius Capito (1478–1541) *Institutio hebraicarum*-a (Strasbourg, 1525),¹⁸⁷ Matthaeus Aurigallus (1480–1553), a wittenbergi egyetem héber és görög nyelv professzorának héber-kaldeus kompendiuma (Wittenberg, 1525),¹⁸⁸ a wittenbergi egyetem hebraista professzorának Valentin Schindlernek (†1604) *Institutionum hebraicarum*-a (Wittenberg, 1575) két példányban,¹⁸⁹ az itáliai teológus Sante Pagnini (1470–1541) *Epitome thesauri linguae sanctae*-jét Plantin kiadásában (Antwerpen, 1578).¹⁹⁰ A legjelentősebb szerző a Reuchlin-tanítvány Sebastian Münster (1489–1552),¹⁹¹ akinek többek között

¹⁸⁴ BORZSÁK István: *A magyarországi Melanchthon-recepció kérdéséhez.* In: Uő: *Dragma. Válogatott tanulmányok. 2. köt.* Budapest: Telosz, 1996. 371.; uez: ItK, 1965. 441.

¹⁸⁵ Uo.

¹⁸⁶ Erasmus ugyan 1504-ben lemondott arról, hogy megtanul héberül, e nyelv fontosságát azonban egész életében hirdette, „nem hallgatva el azt sem, hogy a ’judaizálás’ veszélyét idézheti fel.” DÁN Róbert: *Humanizmus, reformáció, antitrinitarizmus és a héber nyelv Magyarországon.* Budapest: Akadémiai K., 1973. (Humanizmus és reformáció, 2.) 20–21.

¹⁸⁷ 210–211. l. 59. tétel

¹⁸⁸ 210–211. l. 59. tétel, coll. 1.

¹⁸⁹ 223. l. 91. tétel, coll. 2.

¹⁹⁰ 297. l. 262. tétel

¹⁹¹ DÁN: *Humanizmus, reformáció...*, 23.

kiemelkedő a grammatika-kiadása: sajtó alá rendezte Elija Levita műveit – Beythe egy 1543-as, bázeli kiadáshoz¹⁹² jutott hozzá – és héber-latin bibliája: a gyűjteményben megtalálható még Máté evangéliuma (Bázel, 1575),¹⁹³ valamint a *Proverbia Salomonis* (Bázel, ca. 1524) is.¹⁹⁴

Az antik görög szerzők közül Arisztophanészt, Homéroszt, Démoszthenészt és Arisztotelészt említhetjük meg – utóbbi művei egyébként kiemelkedően nagy számban találhatók meg a Beythe-könyvtárban. Az Iliász szerzője kapcsán pedig olvashatta Philipp Melanchthon székfoglalóját, amelyet 1518. augusztus 29-én mondott el az egyetem hallgatóinak *Az ifjúság képzésének megjavításáról* címmel: „Egyik kezünkben Homérosz, a másikban Pál apostol; mindkettő forrásunk.”¹⁹⁵ (A Beythe-könyvtárban összesen hat Homérosz-mű található.) Melanchthon előszava Démoszthenész orációjához is fontos a széptudományokban való tájékozottsághoz: „azt mérlegeli, hogy nyilván isteni végzésből állítottak helyre a széptudományok, amelyek az egyház igaz tanítását segítik. Súlyosabban károsítják a vallási tanokat azok, akik a széptudományokban járatlanok”.¹⁹⁶

A főként nyelvtanokat tartalmazó görög könyvek között ott találjuk a flamand nyelvész, Nicolaus Clenardus (1495–1542) institutióját (Köln, 1588),¹⁹⁷ a tübingeni egyetem tanárának, Martinus Crusiusnak (1526–1607) görög nyelvtanát (Bázel, 1568),¹⁹⁸ Stobaeus szentenciáit (Zürich, 1543),¹⁹⁹ a rostocki egyetem professzorának, Johann Posselnek (1528–1591) szintaxisát (Wittenberg, 1568),²⁰⁰ a Konstantinápolyból elmenekült Constantinus Lascaris (1434–1501) oratióit Aldus Manutius kiadásában

¹⁹² 287–288. l. 240. tétel

¹⁹³ 223. l. 91. tétel, coll. 1.

¹⁹⁴ 210–211. l. 59. tétel, coll. 2.

¹⁹⁵ MELANCHTHON, Philipp: *De corrigendis adolescentiae studii*. Idézi: IMRE Mihály: *Cicero és/vagy Krisztus. A reformáció 16. századi retorikáinak egyik dilemmája*. In: Uő: *Az isteni és emberi szó. Tanulmányok a 16–18. századi protestantizmus irodalmából*. Sárospatak: Hernád, 2012. 17.

¹⁹⁶ IMRE: *Cicero és/vagy Krisztus...*, 18–19. – 263. l. 183. tétel, coll. 1.: *Praefatio in Aeschinís et Demosthenis orationes*.

¹⁹⁷ 221. l. 85–87. tétel

¹⁹⁸ 224. l. 95. tétel

¹⁹⁹ 325–326. l. 335. tétel

²⁰⁰ 308. l. 291. tétel

(Velece, 1512),²⁰¹ Johannes Oecolampadius (1482–1531) *Graecae literaturae dragmatá-ját* (Bázel, 1539)²⁰² és görög-latin Újtestamentumát (Bázel, 1538);²⁰³ a jenai egyetem görög nyelv tanára, Michael Neander (1529–1581): többek között görög-latin antológia, gnomológia, erotemata.²⁰⁴ A lutheri hitelvek megőrzéséért küzdő Mathias Flacius Illyricus (1520–1575) is azon szerzők közé tartozik, akik több művel képviselik magukat, melyek közt Újtestamentumát is megtaláljuk (Bázel, 1570).²⁰⁵ Természetesen egy humanista képzettségű lelkész könyvtárából nem hiányozhat Erasmus görög-latin Újtestamentuma sem, Beythének két kiadása is megvolt, egy 1550-es és egy 1553-as bázeli.²⁰⁶ Justus Lipsiusnak (1547–1606) pedig, ha nem is a legnagyobb hatású műve, de a *De militia Romana* (Antwerpen, 1598)²⁰⁷ olvasható a görög nyelvű kiadványok között.

Beythe *természettudományi* és az *orvoslás* iránti érdeklődése jól ismert. A Nádasdy-udvarban Szegedi Kőrös Gáspár tanítványa volt, ő adhatta a legnagyobb ösztönzést, hogy ez irányba is képezze magát. (Sárváron nemcsak Fraxinus doktornak, hanem magának Nádasdynak és több szervitorának – köztük Perneszith Györgynek – az orvoslásban való jártasságáról is tudunk.)²⁰⁸ Beythének erre Wittenbergben volt lehetősége, hiszen ott az „ókori szerzők alapján botanikai gyakorlatokat is tartottak, ami magában foglalta a gyógynövényismeretet.” – írja Ritoókné.²⁰⁹ Szabó András is kiemeli ezt,

²⁰¹ 265–266. l. 188. tétel

²⁰² 294. l. 255. tétel

²⁰³ 295. l. 256. tétel

²⁰⁴ 286. l. 236. coll. 2.; 289–290. l. 245.; 290–291. l. 248.; 291. l. 250.; 338. l. 369. coll. 1.

²⁰⁵ 243–244. l. 141. tétel

²⁰⁶ 121, 122. tétel

²⁰⁷ 191. tétel

²⁰⁸ Lásd például: „*Szerelmes Orsikám...*” A Nádasdyak és Szegedi Kőrös Gáspár levelezése. Vál., a szöveget gond., és a jegyzeteket írta: VIDA Tivadar. Az utószót írta: GRYNÆUS Tamás. Budapest: Szépirodalmi K., 1988. (Magyar Levelestár)

²⁰⁹ RITOÓKNÉ SZALAY Ágnes: *A wittenbergi egyetem magyarországi promoveáltjai a 16. században*. In: *Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből. Luther Márton születésének 500. évfordulójára*. Szerk.: FABINY Tibor. Budapest: Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1984. 222.; uez: *Kutak. Tanulmányok a XV–XVI. századi magyarországi művelődés köréből*. Budapest: Balassi, 2012. (Humanizmus és reformáció, 33.) 220.

hiszen „Wittenberg erőssége a gyógynövénytan és a gyógyszerstan volt, feltehetően ennek köszönhetjük 16. századi füveskönyveinket, köztük Melius Péter *Herbariumát*.”²¹⁰ (Azonban ismételten megjegyezzük, hogy semmilyen biztos adatunk nincs arra vonatkozóan, hogy Beythe Luther és Melanchthon egyetemén tanult volna – csak könyvei és más közvetett adatok alapján mondhatjuk a fentieket.)

Németújvárra már mint a természettudományokban járatos, gyógynövényismeretekkel rendelkező lelkészként érkezett, s ahogy Sárváron maga a főúr, Nádasdy, úgy Németúváron Batthyány Boldizsár is a természettudományok értője, sőt, művelője volt.²¹¹ Ezen tények ismeretében nem meglepő, hogy Beythe könyvei között találjuk Agrippa (1486–1535) okkult filozófiáját (Köln, 1533), Raimundus Lullus (1232–1315) alkímiáját (Nürnberg, 1546), Paulus Ricius (ca. 1480–1541/1542) fő műveinek első kiadását, amely egykori tanára, Pomponazzi előszavával jelent meg. Pomponius Mela *Cosmographia*-ájához (Velence, ca. 1495) van kötve még többek között Julius Solinumnak a világ csodáiról írott műve Philippus Beroaldus szerkesztésében (Bologna, 1500) és Periegesis Dionysius *Situs orbis*-a (Bologna, 1513), s Wilhelm Adolf Scribonius (1550–1600), a „boszorkánytudós” asztronómiai könyve, az *Isagoge sphaerica* (Frankfurt, 1580) André Wechel kiadásában.

Az orvosi művek sorában ott találjuk Paulus Aegnita (7. sz.) bizánci görög orvos könyvét (Bázel, 1546), az ókor legismertebb orvosának, Galénosznak több írását Johann Fuchs kiadásában (Lyon, 1546; Tübingen, 1541), Paracelsust (Nürnberg, 1553; Bázel, 1575) és Gulielmus Gratarolusnak a pestisről szóló művét (1562). Nem tudjuk, Beythét érdekelték-e az újplatonikus eszmék, mindenesetre kíváncsi lehetett egy 15. századi humanista, Marsilio Ficino (1433–1499) gondolataira a testről és az orvoslásról, ezért is szerez-

²¹⁰ SZABÓ: *Magyarok Wittenbergben ...* 633.; uez: Uő: *Respublica litteraria ...* 86.

²¹¹ BOBORY Dóra: *Batthyány Boldizsár és a természettudományok. Egy kísérletező és befogadó főúr a XVI. századi Magyarországon*. In: *A Batthyányak évszázadai. Tudományos konferencia Körmenden, 2005. október 27–29.* Szerk.: NAGY Zoltán. Körmend–Szombathely: Körmend Város Önkormányzata, 2006. 65–72.; BOBORY Dóra: *The Sword and the Crucible: Count Boldizsár Batthyány and Natural Philosophy in Sixteenth-Century Hungary*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2009.

te meg a *De vita libri tres. Item Apologia. Epidemiarum antidotus* című kötetét.²¹²

Beythe barátai közt tudhatta a magyar orvostörténet és botanika jeles személyét, Frankovith Gergelyt (ca. 1557–1599) is.²¹³ *Hasznos es fölötte szükséges könyv* (Németújvár, 1583–1585)²¹⁴ című művében, amely valláserkölcsei elmélkedéseket tartalmaz orvosi tanácsokkal, Beythe István verse is olvasható: *Stephani Beythe testatum...*²¹⁵ címmel. Habár könyvei között nem maradt fenn egyetlen példány sem ebből a műből, az „István prédikátor után megmaradt javak jegyzéké”-nek egyik tétele szerint biztosan megvolt neki: „Item marat könj 28 a kiknek neuek megh vagion irua könj közöt Franchich[!] oruos Gergelj könueken”.²¹⁶

Boldizsár apja, Batthyány Kristóf „képzelt beteg lévén orvosi könyveket is olvasott”, s humanista orvosokkal is kapcsolatban állt, például Peter Cortonaeuusszal.²¹⁷ Boldizsárt apja egykori nevelője, Pomagaics Mihály is tanította, aki „tanítványát a botanikában és a kertészetben gyakorlatilag is oktatta, így akarván ezt a stúdiumot tanítványával megkedveltetni. Innen van, hogy Boldizsár 1553 tavaszán atyjától kerti növényeket, úgy mint ciprust, majorannát, lavendulát és más növényeket kért, mert kertet óhajt művelni.”²¹⁸ Beythe idősebbik fia, András örökölte apja botanikai szenvedélyét, hiszen kiadta a *Fives könyvet* (Németújvár, 1595). Sajnos ma már egyik könyvből sem maradt fenn példány a Beythék gyűjteményében; ráadásul míg András orvosi füveskönyvéből tíz példány ismert

²¹² 240. l. 135. tétel

²¹³ BOBORY: *Qui me unice amabat...*, 105; ALFÖLDI-FLATT Károly: *Frankovith Gergely és orvosbotanikai műve*. Természettudományi Közlöny, 1895. 37. 2. pótfüzet, 49–59.; BORSA Gedeon: *Frankovith Gergely*. Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica. 1956.; A. SZÁLA Erzsébet: *Frankovith Gergely és az első magyar gyógyító célú könyvecske. Egy 1588-as könyvészeti ritkaságról*. <http://www.orvostortenet.hu/tankonyvek/tk-05/pdf/5.1.2/szala_frankovith_gergely.pdf>

²¹⁴ RMNy 532

²¹⁵ A második kiadásban (Monyorókerék, 1587, Johannes Manlius): *Stephani Beythe, superattendentis per Ungariam ... testatum*; ezt követi egy megjegyzés arról, hogy Böite István ... püspök ... reávetette keze írását e könyvre... (RMNy 617)

²¹⁶ 1616. január 11. Kiad.: Adattár 29/1. 234. tétel, 203. l.

²¹⁷ IVÁNYI: *Batthyány Boldizsár, a könyvbarát*, 392–393.

²¹⁸ Uo. 396.

hazai könyvtárakból, addig a magyar-latin növényyszótárból csak a Göttingeni Egyetemi Könyvtár őriz egyetlen példányt.

Az *antik auktorok* nagyszámú jelenléte, nagyobb részt humanista tudósok és reformátorok kiadásában, Beythe humanista műveltségét tükrözik. A szerzőket végigvéve tulajdonképpen ott látjuk az ókori irodalom, történetírás és filozófia legjelesebb íróit. Nem soroljuk fel őket részletesen, a következőket azonban kiemeljük: a legtöbb művel Cicero és Arisztotelész szerepel, s ha minden művet – szövegkiadást, kommentárt – ide veszünk, tizenöt–tizenöt írásukat sorolhatjuk fel. A kiadások szempontjából nagy a szóródás, az európai nyomdászcentrumok legjelesebbjei mind felsorolhatók, de mindkét író szempontjából Lyon, Lipcse, Velence és Bázeli emelhető ki. A strasbourgi iskolaszervező Johannes Sturm, akitől régebbi és újabb monográfiái saját szavait idézik életművének legmélyebb jellemzésére: „Szemben állnak egymással Krisztus és Cicero, mindketten harcolnak és mindketten győznek”.²¹⁹ Stephanus Reich (Riccius) kiadásainak előszavában arról szól, hogy Cicero olvasása mennyire fontos az ifjúság számára, s megnevezi e képzési modell két legfontosabb elemét és két legfontosabb emblemikus személyét, Cicerót és Krisztust. „Isten szavának, a tiszta krisztusi tanításoknak és Cicero nyelvének-beszédének megértéséhez kell elvezetni az ifjakat tanulmányaik során.”²²⁰

Nem tudjuk, Beythe mennyire volt tájékozott korának arisztotelianus vitáiban, a padovai szellemi életéről, mennyire ismerte az alexandrista és averroista irányzatokat és képviselőit,²²¹ mindenesetre feltűnő a nagy filozófus műveinek magas száma. Az Arisztotelész-ediciók esetében megemlíthetjük Themistiust (317–390), akinek kommentárjai legjelentősebb filozófiai munkái közé tartoznak, kettejük szövegeit Hermolaus Barbarus interpretálta (Velence, 1549);²²² Johannes Argyrophylus (1415–1487) konstantinápolyi

²¹⁹ Idézi: IMRE: *Cicero és/vagy Krisztus...*, 35.

²²⁰ Uo. 36.

²²¹ PIRNÁT Antal: *Arisztotelianusok és antritrinitáriusok*. Budapest: MTA ITI, 1971. (Reneszánsz-füzetek, 13.) 374–375.; KLANICZAY Tibor: *A reneszánsz válsága és a manierizmus*. ItK, 1970. 436.; In: UŐ: *A múlt nagy korszakai*. Budapest: Szépirodalmi K., 1973. 493.; KÖPECZI Béla: *A magyar politikai irodalom kezdeteihez. Kovacsóczy Farkas Dialógusáról*. ItK, 1970/5–6. 580–581.

²²² 332. l. 355. tétel

humanista három kiadványa (Lyon, 1553 és 1559; Lipcse, 1504)²²³ is megvolt Beythének; az Argyropoluos-tanítvány, bibliafordító, francia humanista Jacques Lefèvre d'Étaples (ca. 1455–1536) előszót írt Arisztotelész *De animá*-jához, ezt a németújvári lelkész egy lipcsei kiadásban olvashatta.²²⁴ Rudolf Agricola (1444–1485) ugyan a bölcsesség fő forrásának Arisztotelészt tekintette, azonban rendszerének logikai alapjait bírálta. Németújváron a *De inventione dialectica*-ja volt meg, melyben így ír a filozófusról: „kétségtől zseniális ember, de semmi más, csak ember, akinek figyelmét sok dolog elkerülte”.²²⁵ A anti-arisztotelianusokat képviseli a Szent Bertalan-éjen meggyilkolt Petrus Ramust (1515–1572), Beythe a *Scholarum physicarum*-át (Párizs, 1565) szerezte meg.²²⁶

A bázeli és a párizsi műhelyek versengése a klasszikus szerzők kiadása terén a 16. század első felében jól ismert a művelődéstörténészek számára.²²⁷ E szempontból végigtekintve Beythe könyvein a bázeli kiadványok elsőbbséget élveznek, s szinte az összes itt nyomtatott kiadvány a 16. század 50-es és 60-as éveiben jelent meg.

A 14–15. századi humanisták is kedvelt olvasmányai lehettek németújvári lelkészünknek: Giovanni Boccaccio (1313–1375) genealógiája, Francesco Filelfo (1398–1481) orációi, Albrecht von Eyb (1420–1475) humanista retorika tankönyve, Marsilio Ficinónak (1433–1499) az életről írt műve, apológiája és az *Epidemiarum antidotus*-a, Pomponius Mela kozmográfiája, Bartolomeo Platina (1421–1481) *De optimo civé*-je, Pietro Pomponazzi (1462–1525) írásai (többek között a sorsról, a szabad akaratról, a predesztinációról). A 15–16. századi nagy humanisták opusainak szép példánya az a kolligátum, amely Lippus Brandolinus (ca. 1449–1497), Juan Luis Vives, Erasmus, Conrad Celtis, Christophorus Hegendorphinus és

²²³ 194. l. 18, 19; 195. l. 21. tétel coll. 4.

²²⁴ 195. l. 21. tétel coll. 2.

²²⁵ 216. l. 71. tétel coll. 1. – KLANICZAY: *A reneszánsz válsága és a manierizmus*, 436.

²²⁶ 190. l. 11. tétel coll. 1.

²²⁷ BIETENHOLZ, Peter G.: *Der italienische Humanismus und die Blütezeit des Buchdrucks in Basel. Die Basler Drucke italienische Autoren von 1530 bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1959.; UŐ: *Basle and France in the Sixteenth Century. The Basle Humanists and Printers in Their Contacts with Francophone Culture*. Genève: Droz, 1971.; LUCHSINGER, Friedrich: *Der basler Buchdruck als Vermittler italienischen Geistes, 1470–1529*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1953.

Georgius Macropedius episztolás gyűjteményéből áll (Frankfurt, 1568).²²⁸

Beythe *történelmi* érdeklődéséről keveset tudunk, ez a csoport igen szegényes, azonban itt is találunk egy-két érdekes kiadványt. A francia történelem klasszikusának mondható Johannes Goropius (1519–1572) történeti összefoglalásai (*Gallica, Francica, Hispanica*) igen népszerűek voltak,²²⁹ ezeket Christoph Plantin antwerpeni nyomdász barátja adta ki. A könyvek előző tulajdonosa Batthyány Boldizsár volt, ő ajándékozhatta hű lelkészének. Részben a történelmi könyvek közé sorolható a fentebb már említett Jean de Serres kortárs összefoglalása a franciaországi egyházi és vallási eseményekről.²³⁰ Ezek a művek is jelzik, hogy a Franciaországban történelekről Batthyány Boldizsártól, s az általa frissen beszerzett könyvekből értesült, így Beythe tájékozottsága is naprakész volt ebben a témában.

Ahogy az előbbi művek, úgy az alábbiak is részben történeti, részben vallási írásoknak mondhatóak: Johannes Carion (1499–1537) krónikája (Frankfurt, 1550)²³¹ és Bernhard Breidenbach (ca. 1440–1497) szentföldi utazásának leírásának (Mainz, 1486) első kiadása.²³² A két mű a 16. század legnépszerűbb olvasmányai közé tartozott.

Ahogy más hazai lelkész és tudós esetében, úgy Beythe bibliotékájában is alig találunk magyar szerző művét: csak a már korábban is említett Károlyi Péter, Beregszászi Lőrinc Péter, Thoraconymus Mátyás, a Clusius-Beythe-féle növényyszótár említhető meg. Magyarországon megjelent mű több is van, Johannes Manlius nyomdájának köszönhetően, így Jeremias Homberger művei. Kortársai magyar (és latin) nyelvű kiadványait olvasta, de példány belőlük nem maradt fenn – és ezeket a könyveket nem találjuk sem a Batthyány-, sem a németújvári protestáns iskola gyűjteményében.²³³

²²⁸ 202. l. 37. tétel

²²⁹ 249–250. l. 151. tétel – MONOK István: *Batthyány Boldizsár, a franciás*. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, Tomus XXIX. Ötvös Péter Festschrift. Összeáll.: FONT Zsuzsa, KESERŰ Gizella. Szeged, 2006. 191–192.

²³⁰ 321–322. l. 325, 326. tétel – MONOK: *Batthyány Boldizsár, a franciás*, 192.

²³¹ 211. l. 60. tétel

²³² 204. l. 44. tétel

²³³ Kiadása előkészületben.

III. BEYTHE ANDRÁS (1564–1599)

1. ÉLETE, MŰVEI

Életéről közel sem rendelkezünk olyan sok adattal, mint apja esetében, de éppen neki köszönhetően ismerjük születési helyét és idejét: 1564. október 18-án született Sárváron, anyja Czipán Zsófia volt.²³⁴ Nem tudni, hol végezte iskoláit, járt-e külföldön, mindenesetre fennmaradt kevés műve, levelei és könyvei alapján humanista iskolázottságra tett szert – méltó utódja volt apjának. A Batthyány Boldizsár alapította németújvári iskolában²³⁵ mind apja, mind a két Beythe-testvér: András is Imre is tanított. Az iskola legalább három osztályos volt: erre utal az a könyvbejegyzés („Cathalogus studentium tertiae classis”), amely harminchárom diák nevét örökítette meg.²³⁶ Andrásnak több olyan könyve is ismert, amelyben feljegyezte, hogy ő a németújvári iskola rektora (ezt a tisztséget az 1580-as évektől 1590-ig töltötte be): „Ex libris Egregii Andreae Beythe de Köv, Rectoris studii litterarii in Wywar Anno 1587”.²³⁷ Mindeközben 1582-ben a nyolcéves Batthyány II. Ferenc nevelője is: „Andreas Beythe et fratrum christianorum 1582. Praeceptoris Magn. Francisci de Batthyány”.²³⁸ 1591 és 1599 között surányi lel-

²³⁴ „1564. 18 die octobr. feria IV. in festo Lucae Andreas filiulus noster est natus Saaruarini.” A bejegyzés a Johannes Funck-kötetben olvasható, lásd a 244–245. l. 143. tételt.

²³⁵ Az iskoláról lásd: MAGYAR: *Güssing...*, 115–118.; LESER, Gratian: *Die Schulen und Studenten*. Güssinger Zeitung, 1925. 26.

²³⁶ MAGYAR: *Güssing...*, 117. – A könyv ma már nincs meg, de szerencsére a 20. század elején Gratian Leser publikálta az adatokat: Güssinger Zeitung, 1922. 21.; 1926. 26.

²³⁷ WINSEMIUS, Vitus: *Interpretatio eidylliorum theocriti, dictata in Academia Witebergensi ...* Francofurti, (1558), per Petrum Brubachium. (342. l. 377. tétel) – Lásd még a 292. l. 253.; 316. l. 309. tételeket.

²³⁸ *Fasciculus temporum*. Venetia, 1484, Erhard Ratdolt. – Lásd a 240. l. 134. tételt. – MAGYAR: *Güssing...*, 103, 115.

kész, 1597-től 1599-ig németújvári esperes.²³⁹ 1599-ben halt meg, feltehetően Németújváron.²⁴⁰

Apja mellett több zsinaton és kollokviumon vett részt. Az 1591. évi csepregi összejövetelen ő volt az egyik jegyzőkönyvvezető, ahonnan is a vita másnapján apjával együtt eltávozott. A lutheránusok és a kálvinisták összetűzései folyamatosak voltak a kilencvenes években, de többen, így a Beythék is, megpróbáltak még a csepregi kollokvium után is egyezségekre jutni. Beythe István 1597-ben gyűlést hívott össze Vépre, amelyre az ellenfelek, Réczés Jánosék, nem mentek el. Ők a Hegyfaluban megtartott összejövetelükről egy igen goromba levelet küldtek el a vépieknek. Beythe András 1597. március 6-án írt levele szerint úgy határoztak, hogy felelnek a zsinatra s a követek útján hozzájuk eljuttatott levél három pontjára, „amelyek kiváltképpen az egyházra, az istenfélők anyjára és annak törvényes püspökére; azután, melyek testvérünkre, a jóságos és tiszta életű öreg Batthyány úrra, aki ítéletében bizony felettebb erős; végül is melyek rám magamra áradnak, aki (ahogy tudom) még csak egy szócskával sem sértettelek benneteket”.²⁴¹ Az igaztalanul megbántott ember sorai olvashatóak a levélben, amelyben azonban ő sem kíméli támadóit: „...meggyötört engem ártatlanul goromba és ördögi búzzal teli leveletek, mely kimondhatatlan tévelygések sokféle szörnyűséges seregéből volt összerakva, egész szekérhadni szidalomból, sőt sátáni hízelkedésekből és némely íródeákotok sátán árnyékszékének búzával teljes bamba elméjéből, utálatos ítéletéből”.²⁴² Ne csodálkozzanak válaszán, írja, mert valamivel szabadabban felelne, mint ők, ha nem

²³⁹ A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai..., 330.; THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület története...* 92.; *Historia colloquii Chepregiensis de coena Domini, inter reuerendos viros d. Seuerinum Sculteti Bartphensis liberae in superiori Hungaria ciuitatis pastorem et d. Stephanum Böyte, pastorem in Nemeth Vyvar ... praeside ... Francisco de Nadasd ... Barthphae, 1591, Gutgesell. (RMNy 653): „Consignata ... partim per delectos ad id notarios, ut Andream Böythe filium superattendentis, in Suran ecclesiae pastorem...”*

²⁴⁰ MAGYAR: *Güssing...*, 103.

²⁴¹ Kiad.: *Beythe András Réczés Jánosnak, Thokoics Györgynek, Klaszekovics Istvánnak és más espereseknek és püspököknek, akik a Szentegyház társaságán kívül Csepregen vagy másutt időznek. Németújvár, 1597. március 6.* In: *Régi magyar levelestár...*, 298–299.; FABÓ: *Beythe István*, 64.

²⁴² *Régi magyar levelestár...*, 299.; FABÓ: *Beythe István*, 65.

jutna eszébe az ismert vers: „Azt biztosan tudom, hogy valahányszor ganéjjal birkózom, akár győzök, akár vesztek, mindenképpen én mocskolódom be.” Ezért hát ők csak maradjanak meg a saját mocskukban, ő örömetst átlép ezeken, ha nem provokálják.²⁴³ A levél végén azonban békülékeny hangon szól hozzájuk, újra felveti a megegyezés lehetőségét: „Ha szívetek kíván buzgólnodni az egyház egységén, ha ezentúl az istenfélelem igaz szeretői lesztek, jöjjetek a fényre, ne rejtegetsetek magatokat tovább, ahogyan eddig tettétek. Mert mindenki, aki gonoszul él, gyűlöli a fényt, s nem jön a fényre, nehogy szembeszökővé váljanak gazzettei: jöjjetek, álljatok elő. A mostani március hónap 18-án Rohoncra zsinatot hívtunk össze, ahol igazul beszélünk az egyház ügyéről”.²⁴⁴

Kevés műve maradt ránk. A mai napig nem teljesen tisztázott az a kérdés, hogy a Pázmány Kalauzában megörökített gúnyverset (*Encomion ubiquisticon*, Németújvár, 1597)²⁴⁵ ki írta: az érsek szerint Beythe István, s fia, András költségén jelent meg Manlius nyomdájában. A szerző a „bakkbúzü fűzfaversekben megdicsíri az alatta való fő-fő prédikátorokat. Némelyekről azt írja, hogy feleségeket ebül kapták és most magok kerítői asszony-hölgyöknek, paráznák, méreg-oszogatók, emberétetők...”²⁴⁶ Nádasdy II. Ferenc Beythe Istvánt vonta felelősségre a versért, azonban fia magára vállalta a szerzőséget, így neki kellett bocsánatot kérnie. Mindenesetre a lutheránusok továbbra is a püspököt tartották a vers szerzőjének²⁴⁷ – ámbár a *Pazman Peter pironasagi*²⁴⁸ című vitairatban Beythe András verseiként emlegetik: „Az mi penig Böythe András koszos rühes verseit illeti ... Mi az oka, hogy ötöt meg nem kerestük róla, ha méltatlan nyomatta reánk, ez féle szörniüségeket? ... Igenis megkerestük erről ő kegyelmét: Esküüéssel menteti magát, hogy azokat az rosz verseket sem ő nem írta, sem pedig ő akarattyából ki

²⁴³ *Régi magyar levelestár...*, 300–301.; FABÓ: *Beythe István*, 65.

²⁴⁴ *Régi magyar levelestár...*, 303.; FABÓ: *Beythe István*, 67.

²⁴⁵ RMNy 812

²⁴⁶ *PPÖM*, 3. köt. 346–347.

²⁴⁷ RMKT 16/12. 727–728.

²⁴⁸ ZVONARICS Imre–NAGY Benedek: *Pazman Peter pironasagi, az az azokra az szitkos karomlasokra es orczatlan pantolodasokra, melyeket Szyl Miklos neue alatt Hafnenreffer tudos doctornak könyue eleiben függesztet leuelek ellen all-orczassan ki bocziattot vala, derek felelet ...* Kereszturat, 1615, Farkas Imre. (RMNy 1091)

nem nyomtatták... Böythe Andrásis penig az után (az ki oka vala ez Tragoediának) sirua köuette az egész Coetust ... hogy az marczonasága nem egyéb vitte, hanem az szeles iffiuságnak hertelen mérges dagállia, az el szakadásért.”²⁴⁹

A Füves könyv

Egyre több bizonyíték szolgál arra vonatkozóan – véli Szabó T. Attila –, hogy a korai magyar nyelvű herbáriumok, füveskönyvek, etno- és orvosbotanikai könyvek „nem egymástól elszigetelt egyéni teljesítmények, hanem európai beágyazottságú, egymással kapcsolatban lévő tudományos közösségek, korai doktoriskolák működésének eredményei”.²⁵⁰ Ezen tudományos iskolák meghatározó személyei közé tartozik Beythe István és András fia. Szerény méretű, de hatásában jelentős orvosbotanikai iskolák működtek a Magyar Királyság és Erdély területén, nevezetesen Sárváron, Németújváron, Debrecenben, Kolozsváron és Gyulafehérváron.²⁵¹ A Beythék ismerték a doktoriskolákat, hiszen életük fő helyszínei közé tartozott Sárvár és Németújvár – e két főúri központ szerepe pedig kiemelkedő a hazai magyar nyelvű természettudományi irodalom megszületésében.²⁵² Itt jelentek meg az első hazai természettudományos szövegek: az első botanikai lecke Sylvester latin-magyar grammatikájában (Sárvár, 1536/1539), az első magyar nyelvű nyomtatott orvosi szöveg Sylvester János Újtestamentum-fordításában (*Az betegségekről, melyekről az evangéliomban emlékezet vagyon*, Sárvár, 1541), a Clusius és Beythe István által összeállított első önálló etnobotanikai kismonográfia (Németújvár, 1583) s Beythe András herbárium (Németújvár, 1595).

²⁴⁹ Zvonarics és Nagy itt Pázmány vádjaira válaszolnak, amiket a *Csepregi mesterség* (Becsben, 1614, [Margarete Formica?]) (RMNy 1061) című vitairatában fogalmazott meg. Vö.: KOVÁCS: *Irodalmi élet, polgári és főúri kultúra...*, 228.

²⁵⁰ SZABÓ T. Attila tanulmánya, In: MELIUS JUHÁSZ: *Herbarium...*, Facs. kiad. 5.

²⁵¹ Uo. 5.

²⁵² SZABÓ T. Attila: *Beythe András (1564–1599?) emlékezete és helye a magyar élettudomány történetében*. Praenorica folia historico-naturalia – „Miként a virágos mező fénylik...” Beythe András (1564–1599?) halálának 400. évfordulójára rendezett emlékülés előadásai. 2001/4. szám, 16.; UBRIZSY SAVOIA: *Olasz-magyar botanikai kapcsolatok ...* 200–205.

FIVES KÖNÜV.

FIVEKNEK ES

FAKNAC NEVÖKRÖL,

TERMEZETÖKRÖL ES HASZNÓ

krul irattatot es szöröztetöt Magyar nyelűn az

fő Doctöroknak es természet tudo or

vosoknak Dioscoridesnek es

Matthiolusnak böls

irafokbul.

BEYTHE ANDRAS ALTAL.

Ecclesiastic: 38.

ISTENTŐL VAGYON MINDEN

orvosság, mely az Királyoktul veszőn aiandekot: az or

vos Doctornak az ő tudománya föl magasztallya az ő feiet:

es az Nagyságossáknak tekintettyök elöt megh tisztöltet ik.

Az fölséges ISTEN földből, teremtötte az orvosságot,
mellyer az értelmes Embör meg nem vtal.

Tisztöllyed az Orvost az szikseghert.

I 5 9 5.

15. Beythe András: Fives könyv ...
(Németújvár, 1595, Johannes Manlius)

Beythe Andrásnak füveskönyve²⁵³ számít legmaradandóbb alkotásának. Nem tudjuk, hogy milyen képzésben volt része, de „Sárváron született és botanikai érdeklődését, tudományos munkásságát születési helyének szellemisége határozta meg. Az az örökség, melyet önkényesen, de a XVI. század körülményeit tekintve talán nem alaptalanul, *Sárvári Orvosbotanikai Iskolának* nevezhetünk.”²⁵⁴ Később a németújvári udvarban szintén egy hasonló szellemi kohó melegében élhetett és nevelkedhetett, mindezt tudós apja vezetésével, Batthyány Boldizsár pártfogásával és talán gyermekként együtt kutakodva Carolus Clusiussal.

Beythe András művének fő része 275 növény magyar és latin nevét, magyar névváltozatát, annak hatását és gyógyászati felhasználását sorolja el. Gombocz Endre megállapítása szerint²⁵⁵ Beythe 185 növény ismertetését Melius Juhász Péter *Herbarium*ából (Kolozsvár, 1578)²⁵⁶ másolta ki szinte szó szerint; a többi 90 növény leírását pedig Pietro Andrea Mattioli (1501–1577), I. Ferdinánd, majd II. Miksa császár orvosának művéből: *Commentarii in libros sex Pedacii Dioscoridis de Materia medica* (Veleence, 1544) és az

²⁵³ BEYTHE András: *Fives köniuv[!]. Fiveknek es faknac nevökröl, természetökröl es hasznokrul irattatot, es szöröztetöt magar nyeluön az fő doctoroknak es természet tudo orvosoknak Dioscoridesnek es Matthiolusnak böls irasokbul ...* (Nymet Vivaratt), 1595, (Johannes Manlius). (RMNy 766) Hasonmásai: lásd a 21. jegyzetet.

²⁵⁴ SZABÓ T.: *Beythe András...*, 11.

²⁵⁵ GOMBOCZ Endre: *A magyar botanika története. A magyar flóra kutatói 92 képpel.* Az előszót írta: TÖLLI Balázs. Hasonmás kiad. Sopron: Berzsényi Evangélikus (Líceum) Gimnázium, Kollégium és Szakképző Iskola, 2007. 56–59. – A 2001-ben rendezett Beythe András-konferencia alkalmat adott arra, hogy a kutatók a korábbi szakirodalmakban olvasható megjegyzéseken változtassanak. Szabó T. Attila Gombocz Endrére is utalt: „Alaposabb elemzés alá kell venni a fiatal Gombocz Endre által részben kimondott, részben sugalmazott sommás ítélet, mi szerint Beythe András felületes kompilátor, vagy éppenséggel „tudományos tolvaj”, plagizátor volt.” SZABÓ T.: *Beythe András...*, 14.

²⁵⁶ MELIUS JUHÁSZ Péter: *Herbarium az faknac fuveknec nevekröl, természetekröl és hasznairól ...* Colosuárat, 1578, Heltai Gaspárne. (RMNy 413) Facs. kiadása: SZABÓ T. Attila tanulmányával. A fakszimile szövegét közléteszi: KÖSZEGHY Péter. Budapest: Balassi: MTA ITI–OSZK, 2002. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 37.) – Sem a Beythék, sem Batthyány Boldizsár, sem a németújvári protestáns iskola könyvei között nem maradt fenn belőle példány.

abból készült *Compendiumból* (Velence, 1571) merítette.²⁵⁷ Mattioli nevét egyébként maga Beythe is megadja művének címében, s rajta kívül még Dioszkoridészét.²⁵⁸ A forrás szerzőjének, Melius Juhásznak azonban hiába keressük a nevét Beythe András művében, akár csak a *Herbariumban* használt tudósokét: Galénoszét, Pliniusét vagy Adam Lonizerét.

Igaz ugyan, hogy a *Füves könyv* nem eredeti alkotás, a mű megjelenése azonban tudománytörténeti jelentőségű. Beythe András felismerte, hogy szükség van egy ilyen botanikai kiadványra, s nem mellesleg ez egyben erkölcsi és üzleti hasznot is jelentett. Ez esetben pedig nem a munka tudományos értéken van a hangsúly, hanem azon az igényen, amit kielégített – véli Szabó T. Attila.²⁵⁹

2. KÖNYVEI

Beythe Andrásnak 173 könyve ismert (369 mű). Viszonylag fiatalon, 33 évesen halt meg, így apjához is került néhány könyve. 12 kötetben apja, 17 kötetben pedig Imre testvére neve is olvasható, tehát ez is mutatja, hogy könyveinek egy része a családban maradt; a nagyobb hányada azonban a protestáns iskolába, majd a helyi ferencesek bibliotékájában került. Legtöbb könyvét saját maga gyűjtötte össze, de ahogy apja, úgy ő is több ismeróstől, baráttól kapott ajándékba egy-egy kötetet. Szívesen jegyzetelt, írt ezekbe disztichonokat, szentenciákat, és sokszor feltűnik az „et amicorum” és az „et fratrum christianorum” bejegyzés-típus.

Ismert possessorok Beythe András könyveiben

Batthyány Boldizsár (ca. 1537–1590)

Andráshoz két olyan kötet került, amelyben a németújvári főúr és Beythe András beírása is szerepel: az egyik egy latin nyelvten, a

²⁵⁷ Ez a mű sem található a Beythék, Batthyány Boldizsár vagy a németújvári protestáns iskola könyvei között.

²⁵⁸ DIOSZKORIDÉSZ: *De materia medica*. Ez a mű sem található a Beythék, Batthyány Boldizsár vagy a németújvári protestáns iskola könyvei között.

²⁵⁹ SZABÓ T. Attila: *Beythe András...*, 13.

másik Antonius Mancinellus opusculája, melyet Batthyány Boldizsár kamarása, Szabó András ajándékozott 1582-ben Andrásnak. Lásd a 227. l. 101.; 275. l. 212. tételeket.

Beke Zsigmond (17. század első fele)²⁶⁰

Nicolaus Esch *Margarita evangelica* (Köln, 1545) című műve először Beythe Andrásé volt, majd halála után testvéréhez, Imréhez került. Beke az ő hagyatékából vásárolta meg 1633-ban. Lásd a 238. l. 127. tételt.

Ceglédi Szabó Pál (†1649)²⁶¹

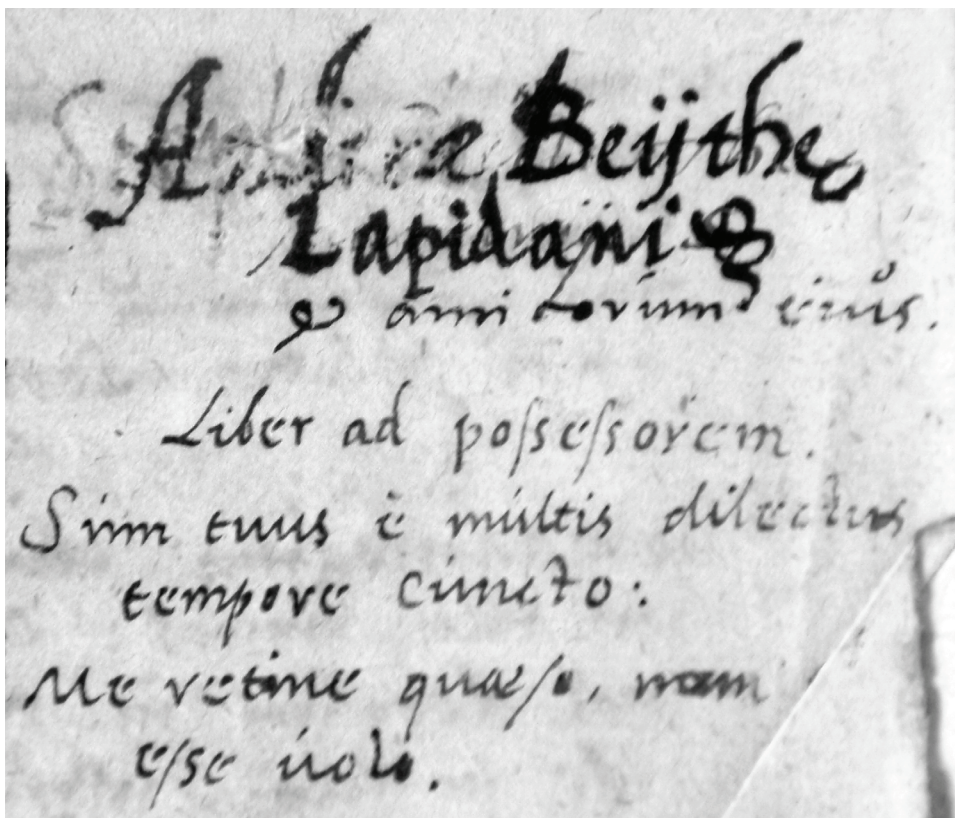
Benito Arias Montano evangéliumi magyarázatának és héber nyelvtanának (Antwerpen, 1571–1572) első tulajdonosa Beythe András, majd a kolligátum 1630-ban került Ceglédi Szabóhoz, aki ekkor pápai lelkész volt. A németújvári gyűjteményben lévő Rodolphus Gualther-beszédgyűjteményének (1585) első tulajdonosa Beythe István, tőle került András fiához, majd Séllyei Helyes Mihályhoz; utóbbi 1637-ben ajándékozta Ceglédi Szabó Pálnak. Lásd a 193. l. 16.; 250. l. 152. tételeket.

**Beythe Andras az Nemetvjuari
Körözttyeni gyöleközetnek az
Iazatos szolgaia es ISTE
NEK titkos dolgainak megtato
lan lafara,**

16. *Beythe András aláírása füveskönyve ajánlása végén (Németújvár, 1595)*

²⁶⁰ Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 47. l.

²⁶¹ Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 48–49. l.

17. Beythe István és András fia possessorbejegyzése Rodolphus Gualther: *Homiliarum ...* (Leiden, 1585) című munkájának címlapján

Dragonus Gáspár (†1612)²⁶²

Publius Faustus Andrelinus episztoláit Beatus Rhenanus kiadásában (Strasbourg, 1510) Dragonus Gáspár vásárolta meg, tőle került Andráshoz (vagy mint más könyve, először Beythe Istvánhoz). E kötetben még hét további mű található, így többek között Sallustius, Vergilius, Plautus, Erasmus, Hieronymus Paduanus és Jakob Wimpfeling írásai.

Lásd a 191. l. 12. tételt.

²⁶² Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 49–50. l.

Dresingius, Benedictus

A cseh protestáns lelkész Johannes Ludovicus Vives: *Linguae Latinae exercitatio* (Lyon, 1553) könyve először Beythe Andrásához, majd Imréhez került.

Lásd a 338. l. 368. tételt.

Eck, Valentin (1494–1547 után)

Humanista költő, író. 1517-től bártfai iskolamester, s Thurzó Elek lányának, Annának a nevelője. 1522-től bártfai jegyző és főbíró. 1533-tól Kassán tanított, majd 1539-ben ismét Bártfán találjuk, itt immár Révay Ferenc fiainak praeceptora.²⁶³ Egy Martinus Urbanus-féle nyelvtankönyve (Bázel, 1524) ismert a németújvári gyűjteményből, amit 1525-ben, Bártfa jegyzőjeként adott a szebeni Servatius Placuntopoetusnak(?).

Lásd a 333. l. 358. tételt.

Enyedi György (1550–1597)

Az utóbbi évek kutatási eredményei szerint Enyedi 1574 és 1575 között Nyugat-Magyarországon és Bécsben tartózkodott. Erre az alábbi bizonyítékok szolgálnak: Molnár Gergely grammatikájának ajánlása,²⁶⁴ melyben „a Csepreg környéki iskolák színvonaláért aggodó világi értelmiségi látszik megszólalni, de hogy miképp került a Vas vármegyei főispán szolgálatába, arról semmit nem tudunk”.²⁶⁵ (Ez valószínűleg azért volt lehetséges, mert ekkor még Enyedi nem kötelezte el magát az antritrinitárius eszméknek.)²⁶⁶ Ismert egy Nádasdy Ferenc és Báthory Erzsébet esküvőjére megjelent kiadvány, amelynek ajánlottjai között ott olvashatjuk 'Georgius Eniedinus Transylvanus' nevét is. Mindezt megerősíti továbbá az a

²⁶³ LUX Etelka: *Valentin Eck*. In: *MAMŰL, II. köt.* 272–273.

²⁶⁴ MOLNÁR Gergely: *Elementa grammaticae Latinae ...* [Bécs, 1575.] A nyomtatványt Keserű Bálint fedezte fel a nagyszebeni Brukenthal Sámuel-könyvtárban. Az ajánlás szövege Latzkovits Miklós fordításában: *Enyedi György válogatott művei*. Vál.: BALÁZS Mihály, KÁLDOS János. Bukarest–Kolozsvár, Kriterion, 1997. (Téka) 29–32.

²⁶⁵ *Enyedi György válogatott művei*, 6.; *Bibliotheca Dissidentium. Répertoire des non-conformistes religieux des seizieme et dix-septieme siècles. Tom. 15. Ungarländische Antitrinitarier II. György Enyedi*. Ed.: János KÁLDOS, Mihály BALÁZS. Baden-Baden; Bouxwiller: Koerner, 1993. (BBA, CXXXVII.) 12.

²⁶⁶ *Bibliotheca Dissidentium...*, 12.

régóta ismert adat is, hogy Enyedi *Historia elegantissima*-jának²⁶⁷ kolofónja szerint ezt a Boccaccio-fordítását 1574 májusában, Bécsben írta. A Németújváron fennmaradt Cicero-kötetében Enyedi²⁶⁸ saját neve mellett Beythe András beírása szerepel. Amikor Enyedi Nyugat-magyarországon járt, András 10–11 éves volt, apja pedig ekkor soproni magyar lelkészként szolgált. Enyedi csepregi iskola-mestersége idején (1574–1575) vásárolhatta meg a könyvet – ebben az esetben tehát ő lehetett az első tulajdonos, és amikor Kolozsvárra költözött (1575?) vagy elindult peregrinációjára (1582), akkor a könyvet a Dunántúlon hagyta (Beythe Andrásra?, a csepregi iskolára? vagy Nádasdyra?). Elképzelhető az is, hogy Nádasdy Ferenc 1592-es kolozsvári látogatásakor adta neki Enyedi a könyvet. Mint látható, csak feltevéseink vannak.²⁶⁹

A Cicero-kötet Jacobus Bedrotus (+1541) kiadásában és előszavával jelent meg. Számunkra érdekes magyar művelődéstörténeti adalék, hogy Bedrotus volt az, aki értesítette Heinrich Bullingert a Buda elestével kapcsolatos harcokról 1541. március 31-én kelt levelében.²⁷⁰ Lásd a 199. l. 31. tételt.

Fejértóy János²⁷¹

Egy könyve került Beythe Andráshoz, ez Heinrich Bullinger: *De origine erroris libri duo* (Zürich, 1539) című írása, amely András előtt valószínűleg apja tulajdona lehetett.

Lásd a 207. l. 51. tételt.

²⁶⁷ ENYEDI György: [*Gismunda és Gisquardus históriája.*] *Historia elegantissima Gismvndae, regis Tancredi filiae, secretarii regis Gisquardi amoris vinculo indissolubili mortem appetentium, nunc primum lingua Tuscana opera Phocatij[!] latinitate donata* ... Debreczenbe, 1577. Rodolphus Hoffhalter. (RMNy 380)

²⁶⁸ A kötet a *Bibliotheca Dissidentium*-ban nem szerepel, akkor még nem volt ismert: *Über die Bibliothek von György Enyedi*. In: *Bibliotheca Dissidentium*, 151–154.

²⁶⁹ Balázs Mihálynak és Káldos Jánosnak köszönöm az együttgondolkodást.

²⁷⁰ ZSINDELY Endre: *Bullinger Henrik magyar kapcsolatai*. In: *A Második Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve*. Szerk.: BARTHA Tibor. Budapest: Magyarországi Református Egyház Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1967. (*Studia et acta ecclesiastica*. Tanulmányok és okmányok a magyarországi református egyház történetéből a négyszáz éves jubileum alkalmából, 2.) 56. l. 6. lábjegyzet, a levél lelőhelye: Zürich, Staatsarchiv (StA), E II. 350, 455.

²⁷¹ Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 50–51. l.

Hantzch Dániel

Ilyen nevű személlyel egy a wittenbergi egyetem által Batthyány Boldizsárnak írt levélben (1584) találkozunk, amelyben „Hantzch Dániel egyetemi hallgató adósságának behajtását kéri.²⁷² Michael Neander latin nyelvtanát (Bázel, 1567) 'Danielis Hantschii Epperiensis' 1577-ben vásárolta Grazban, a kötet később Beythe Andrásához került.

Lásd a 290. l. 247. tételt.

Istvánffy Miklós (1538–1615)*

A kötetet Istvánffy Miklós 1570-ben ajándékozta Beythe Istvánnak: „Mgrus dominus Nicolaus Istwanfy in signum amicitiae dono dedit 1570.” – ezt Beythe maga jegyezte fel a mű címlapjára. A mű másik tulajdonosa fia, András; ő a nevét egy ismeretlen János (Kauasy?) neve fölé írta.

Lásd a 248–249. l. 150. tételt.

Kornmann, Johann

Ober-Pfalzból, Pessathból érkezett Batthyány Boldizsár idején, s a stájer Ebersdorfbán telepedett le.²⁷³ Három könyve maradt Németújváron, Beythe András neve kettőben szerepel: Georgius Liebler: *Epitome philosophiae naturalis, ex Aristotelis...* (Bázel, 1575); Reginald Pole: *Pro ecclesiasticae unitatis defensione...* (Strasbourg, 1555).

Lásd a 266. l. 189.; 307–308. l. 288. tételeket.

Kröll, Leonard

Ahhoz az exuláns körhöz tartozott, amely Ober-Bayern, illetve Ober-Pfalz területéről érkezett a Batthyány család birtokaira a 16. század második felében. Szalónakon szolgált 1570 és 1574 között.²⁷⁴

²⁷² *A wittenbergi egyetem Batthyány Boldizsárhoz, Wittenberg, 1584. február 27.* Kiad.: Adattár 29/1. 120. tétel, 87. l.

* Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 52–53. l.

²⁷³ MONOK: *Württembergi exulánsok...*, 207.

²⁷⁴ MONOK: *Württembergi exulánsok...*, 207.; *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai...*, 483.; Gerengel Simon és Pharerus Gergely Batthyány Boldizsárhoz, 1570. február 4. Sopron. In: Adattár 29/1. 64–65.; Payr Sándor 'Krull'-nak írja a nevét. Az írja róla, hogy „1580. irta alá az Einfältig Bedenken című apológiát, evangélikus volt, sőt fláciánus, miként az ekkori

Simon Gerengel és Phareus Gergely 1570. február 4-én, Sopronból írt levelet Batthyány Boldizsárnak, melyben Leonhard Kröll Szalónakra való meghívásáról értesítik.²⁷⁵ 1574. augusztus 7-én Rohoncon kelt az a levél, amelyet Rheticus György írt Leonard Kröll szalónaki prédikátornak, tehát ebben az évben még biztosan ott szolgált.²⁷⁶ Kröll egyetlen ismert, Németújváron fennmaradt könyvének (Antonius Corvinus: *Colloquia theologica, libri tres*. Strasbourg, 1538/1540) későbbi tulajdonosa Beythe András volt. Lásd a 223. l. 92. tételt.

Lang Mátyás (1622–1682)

A soproni evangélikus lelkésznek Benedictus Aretius egy kolligátuma került Németújvárra. A kötet első tulajdonosa Beythe András volt, tőle került Imre testvéréhez, majd Lang Mátyáshoz. Lásd a 192–193. l. 14. tételt.

Radkespurge, Jakob

A Batthyány Boldizsár idején érkezett stájerországi menekültek egyike.²⁷⁷ Radkespurgének Németújváron két olyan kolligátuma maradt (Dorbellus, Nicolaus: *Summulae philosophiae rationalis seu logica* ... Bázél, 1505; Dorbellus, Nicolaus: *Summulae philosophiae rationalis seu Logica secundum doctrinam doctoris subtilis Scoti*. Bázél, 1505), melyek Arisztotelész és Albertus Magnus műveit tartalmazzák. A kötetek később Beythe András tulajdonába kerültek.

Lásd a 230–231. l. 106., 107. tételeket.

Rusa Imre

Nádasdy Ferenc csepregi lelkésze.²⁷⁸ Martin Bucer álnéven (Hermannus Bodius) megjelentetett *Unio dissidentium* (Bázél, 1537) kötetében szerepel Rusa Imre és Beythe András neve. Lásd a 200. l. 34. tételt.

borostyánkői, pinkafői, felsőlövői és kiczlédi lelkészek nem különben.” Vö.: PAYR: *A Dunántúli Evangélikus Egyházkerület története*, 221.

²⁷⁵ Kiad.: Adattár 29/1. 86. tétel, 64–65. l.

²⁷⁶ Kiad.: Adattár 29/1. 100. tétel, 72. l.

²⁷⁷ MONOK: *Württembergi exulánsok...*, 206.

²⁷⁸ *Moson város Nádasdy Ferenchez, Moson, 1571. október 29.: a mosoniak kérik Nádasdyt, hogy engedje el hozzájuk csepregi papját, Rusa Imrét.* Kiad.: *Egyháztörténeti Emlékek*, 1. köt. 36.; Történelmi Tár, 1893. 575.

Séllyei Helyes Mihály

A németújvári gyűjteményben lévő Rodolphus Gualther-beszéd-gyűjteményének (1585) első tulajdonosa Beythe István (1585) volt, tőle került András fiához, majd Séllyei Helyes Mihályhoz; utóbbi 1637-ben ajándékozta Ceglédi Szabó Pál pápai lelkésznek.

Lásd a 250. l. 152. tételt.

Szentgyörgyi János († ca. 1633)

Mezőlakon (1623–1626), majd Körmenden (1626–1632) szolgált, s közben 1627 és 1632 között németújvári alesperes.²⁷⁹ A németújvári egyházközségbe Kanizsai Pálfi János ajánlotta Batthyány Ferencnek. Kanizsai Pálfi tudta, hogy Batthyány is művelt prédikátort keresett birtokaira, s habár Szentgyörgyi nem tanult külföldi egyetemen, mindazonáltal abban, amire „őtet Isten hitta, ugy mint az praedicallasban, ölegendő ajandeka vagy on Istennek nala”.²⁸⁰ Örömmel ajánlana akademikust, de mint írja, ezek köre „igen szük. Mert az fő patronusoc fölötte igen meg vontác magokat, es jo indulatu iffiaknac idegen orszagban valo tanettatasatul kemellic el maradando es veszendő penzöket. Ha kic pedig az Dunan tul talaltatnac, az kic iffiac tanusagara valamint költenec, azoc ismeg az kiket tanittattac, azockal egyebeknec nem örömet kedvesködne.”²⁸¹

Szentgyörgyinek egy Benedictus Aretius kötete (*Problemata theologica...*, 1583) ismert Németújvárról, amelyet Beythe Imre hagyatékából vásárolt meg 1627-ben. Beythe Imre a könyvet testvérétől, Andrástól kapta.

Lásd a 193. l. 15. tételt.

Olvasmányai

Tanulmányairól szinte semmit nem tudunk, de apjához hasonlóan Beythe András is szívesen gyűjtötte a *szent nyelvek* megismeréséhez szükséges könyveket. Ez az ő esetében is azt jelzi, hogy egyrészt

²⁷⁹ *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai...* 608.

²⁸⁰ *Kanizsai Pálfi János pápai prédikátor Batthyány Ferenchez, 1624. október 30. Pápa.* In: Adattár 29/1. 339. tétel, 304. l.

²⁸¹ Uo.

nyelvileg képzett, tudós ember volt, másrészt pedig a németújvári protestáns iskola vezetőjeként az ott tanuló diákokat és tanárokat látta el ezekkel a kiadványokkal. Ezzel magyarázható a nagyszámú szövegkiadás, lexikon és grammatika, melyek egy részekorábban apja tulajdonában volt, de részben ő maga szerezte be ezeket. Elképzelhető, hogy miután Beythe András lett a rektor, apja átadta az oktatásban használható könyveket az iskolának.

Számos, a latin nyelv tanulásához szükséges tankönyv található András gyűjteményében, köztük természetesen nyelvtanok, szótárak és az ókori klasszikusok szövegei. Különösen kedvelhette a spanyol humanistát, Ludovicus Johannes Vivest (1493–1540), akinek több, köztük a latin nyelvről írott művét is megszerezte.

A görög nyelv gyakorlásához kiváló művek által rendelkezésére, köztük például a spanyol orientalista Benito Arias Montano (1527–1598) újtestamentum-kiadásai, Johannes Oecolampadius (1482–1531) Újtestamentuma, latin-görög biblia-editiók, Arisztotelész latin-görög textusai, a flamand nyelvész, Nicolaus Clenardus (1495–1542) institutiója két példányban is, Petrus Dasypodius (†1599) görög-latin lexikona, a filippista Matthaeus Dresser (1536–1607) tankönyve és egy Isocrates-kolligátum Hieronymus Wolf kiadásában.

A 16. század tudós humanisták szövegkiadásai, nyelvtankönyvei és lexikonai biztosították a magas színvonalat e szent nyelvű szövegek gyakorlásához, néhány név közülük: Benito Arias Montano (1527–1598), Sante Pagnini (1470–1541), Johannes Avenarius (1516–1590), Michael Neander (1529–1581), Fabritius Capito (1478–1541), Valentin Schindler (†1604), Matthaeus Aurigallus (1480–1553) és Sebastian Münster (1489–1552).

Lelkészként természetesen könyveinek nagy részét a *teológiai* témakör öleli fel. A legtöbb műve a lutheránusoknak volt a gyűjteményben, s megtaláljuk mind az első, mind a következő nemzedékek, tanítványok képviselőit is. Pázmány szavait idézve Beythe István „férfikorát a lutheránusoknál, hanyatló éveit pedig Kálvin táborában töltötte,”²⁸² ez lehet a magyarázata, hogy miért olyan nagy a lutheránus/filippista fölény. András, Beythe István gyermekeként és társaként, több teológus könyvét apjától kaphatta: így nála is hasonló a helyzet: a szerzőket végigtekintve ott találjuk többek kö-

²⁸² PPÖL 1. köt. 14.

zött Martin Luthert (1483–1546), Johannes Spangenberg (1484–1550), Johann Brenzet (1499–1570), Johannes Bugenhagent (1485–1558), Georg Maiort (1502–1574), David Chytraeust (1531–1600), Mathias Flacius Illyricust (1520–1575), Caspar Crutzigert (1504–1548), Anton Corvinust (1501–1553), Jacobus Heerbrandot (1521–1600) és Aegidius Hunniust (1550–1603).

Johannes Manlius nyomdász Jeremias Homberger (1529–1595) grazi evangélikus lelkészen keresztül került kapcsolatba Batthyány Boldizsárral és Beythe Istvánnal. A támogatásért érzett hála nem maradt el, hiszen Manlius legelső németújvári kiadványai között több Homberger-művet is találunk. Furcsa mód mégsem ismert olyan Homberger-mű, amelyben Beythe István bejegyzése szerepelne; viszont fennmaradt két olyan kolligátum kilenc Homberger-művel, amelyben Beythe András beírása olvasható.²⁸³ Talán ezen könyvek is azokhoz tartoznak, amelyekbe Beythe István nem írta bele a nevét, fia viszont igen.

A kálvini és a svájci irányzat képviselői csak szerény mértékben vannak jelen, többek között Heinrich Bullinger (1504–1575), Rodolphus Gualtherus (1519–1586), Laskai Csókás Péter (†1587), Johannes Oecolampadius (1482–1531), Martin Bucer (1491–1551) – utóbbi több írásában is közvetíteni próbált a protestáns felekezetek nézetei között, ezek egyike az *Unio dissidentium* ... (Bázel, 1537), melyet Hermannus Bodius álnéven jelentetett meg.²⁸⁴

A fenti szerzők könyveinek egy igen jelentős része a Bibliához, s kiemelten az evangéliumok egyes könyveihez fűzött magyarázatokból áll. Természetesen több teológiai (és egyben filozófiai) kérdés taglalása is jelen van, ezek közül az alábbiakat emeljük ki: az úrvacsoráról (Flacius Illyricus, Heshusius, Theobaldus Billicanus), a szabad akaratról (Erasmus két kiadásban, Andrzej Frycz Modrzewski, Heshusius, Franciscus Niger), az eredendő bűnről (Andrzej Frycz Modrzewski, Bullinger, Flacius Illyricus két kiadásban), a lélekről folytatott vita (Arisztotelész négy kiadásban is!, Albertus Magnus két kiadásban, Magnus Hund).

Az egyház- és vallástörténeti írások közül még néhány figyelemre méltó mű: Wolfgang Drechsler: *De Saracenis et Turcis chronicon* (Strasbourg, 1550) című munkája, amelyben Mohamed

²⁸³ 255–257. l. 166., 167. 167, 168. tétel

²⁸⁴ 200. l. 34. tétel

és az általa alapított vallás történetét is bemutatja;²⁸⁵ a manicheizmussal kapcsolatban két írás egy kolligátumban,²⁸⁶ az egyik Flacius Illyricusé (*De Augustini et Manicharorum Sententia in Controversia Peccati*, 1572), a másik Cyriacus Spangenbergé (*Historia manichaeorum: De furiosae et pestiferae huius sectae origine et propagatione ...* Ursel, 1578). Heinrich Bullinger két levele a lengyel egyházhoz, amelyben Francesco Stancaro tanítására válaszol, miszerint Jézus Krisztus csak emberi természete szerint volna közbenjáró: *Epistolae duae, ad ecclesias Polonicas ... de negotio Stancariano, et mediatore Dei et hominum Jesu Christo* (Zürich, 1561).²⁸⁷ A dolog érdekességéhez tartozik, hogy Beythe Istvánnak megvolt az eredeti írás is, azaz Stancaro: *De trinitate et Mediatore Domino nostro Jesu Christo*-ja (Krakkó, 1562), s ahhoz hozzákötve Melanchthon cáfolata.²⁸⁸ Georgius de Hungaria libellusa a törökökről Luther előszavával (Nürnberg, 1530).²⁸⁹ (A Reginaldus Gonsalvius Montanus-kolligátumról már szoltunk Beythe István könyveinél és olvasmányainál.)²⁹⁰

A humanista fejedelem, Rotterdami Erasmus az ő könyvtárából sem hiányzik, tíz műve található meg, így többek között Adagiája, Familiarum colloquioruma, bibliakiadásai, teológiai-filozófiai írásai.

Az antik auktorok nagyszámú jelenléte, nagyobb részt humanista tudósok és reformátorok kiadásában Beythe András esetében is humanista műveltségét tükrözik és természetesen azt már többször említett tényt, hogy a helyi iskola vezetője volt. A szerzőket számbavéve tulajdonképpen az ő esetében is elmondhatjuk, hogy megtalálhatjuk az ókori irodalom, történetírás és filozófia legjelesebb íróit. Felsorolásuktól ez esetben is eltekintünk, de itt is ki kell emelnünk Arisztotelészt és Cicerót, akiknek a Beythe fiú is számos kiadását gyűjtötte össze. (Ciceróval kapcsolatban említjük meg, hogy a Jakob Bedrott-féle kiadásának egyik tulajdonosa Enyedi György volt.)²⁹¹

²⁸⁵ 228. l. 103. tétel coll. 1.

²⁸⁶ 241–242. l. 136. tétel coll. 3., coll. 8.

²⁸⁷ 242. l. 137. tétel coll. 2.

²⁸⁸ 214. l. 67. tétel coll. 1.

²⁸⁹ 247. l. 148. tétel coll. 2.

²⁹⁰ 248–249. l. 150. tétel

²⁹¹ Lásd még a 84. oldalon írtakat és a 199. l. 31. tételt.

Beythe András fennmaradt könyveinek valószínűleg csak egy részét ismerjük, hiszen alig találunk köztük kálvinista és katolikus szerzőket, gyakorlatilag hiányzik a történelem, a jog, s ami még ennél is feltűnőbb, hogy szinte egyáltalán nem találjuk az orvosi, természettudományi műveket. Azt pedig szintén csak ismételni tudjuk, hogy a *hungarikumok*, köztük is a magyar szerzők művei csak elvétve találhatók meg. Ez utóbbiakhoz tartozik Laskai Csókás Péter egyik legjelentősebb írása, a *De homine magno illo in rerum natura miraculo et partibus eius essentialibus* (Wittenberg, 1585),²⁹² illetve Johannes Honterus: *Rudimentorum cosmographicorum*-a (Zürich 1549, 1552) két példányban is, mindkét esetben egy-egy kolligátum tagjaként.²⁹³

²⁹² 265. l. 187. tétel

²⁹³ 229. l. 104. tétel coll. 1. ; 262. l. 182. tétel coll. 2.

IV. BEYTHE IMRE (†1624)

1. ÉLETE, MŰVEI

Beythe Imre anyja Czipán Zsófia, apja István, testvérei Kata, András és István(?).²⁹⁴ Imre és István testvére kapcsolatát megmérgezte az apai örökség körüli vita: sűrűn panaszkodtak Batthyány II. Ferencnek (1573–1625), s kérték, hogy tegyen igazságot (egyedül e levelekből ismert az ifjabb István).²⁹⁵ Beythe Imre azonban hiába várt erre, a testileg-lelkileg megtört lelkész így kesergett: „El betegüsültem szintén bumban és az bozszu nyelésben: az nap is mint verrad reyám átokkal, nem mondhatom ... Nékem senki nem enged: én meg nem birom magamat. Idő előtt el veszek ... én elbetegösködtem, talánd ugyan nem is szolgálhatok? Nagyságod inkább mastan engedgyen el mehetést, ahol czöndezben élvén, testi lelki egészséget találok...”²⁹⁶ Beythének egy kislányáról tudunk: leveleiben kéri Poppel Évát, hogy két kisgyermeküket, Boldizsárt és Magdolnát engedje el komáknak az ő „kicsiny új vendégöcskéjének” keresztelőjére.²⁹⁷

Talán apját követte, amikor 1592. március 28-án beiratkozott a wittenbergi egyetemre;²⁹⁸ abban az évben, amikor az egyetem egy jelentős korszaka lezárult,²⁹⁹ a magyar diákok közössége azonban

²⁹⁴ Lásd a 23–24. oldalon írottakat.

²⁹⁵ Lásd az 54–55. jegyzetet.

²⁹⁶ *Beythe Imre Batthyány Ferencnek, Németújvár, 1615. október 22.* Kiad.: Adattár 29/1. 232. tétel, 200. l.

²⁹⁷ *Beythe Imre Batthyány Ferencé Poppel Évának, év nélkül.* Kiad.: Adattár 29/1. 314. tétel, 283. l.

²⁹⁸ SZÖGI: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken...*, 3734. tétel, 303. l.

²⁹⁹ SZABÓ András: *Magyarok Wittenbergben, 1555–1592.* In: Uő: *Respublica litteraria. Irodalom- és művelődéstörténeti tanulmányok a késő humanizmus koráról.* Budapest: Balassi, 1999. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok, 2.) 90.; uez: *Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon. 2. köt.* Szerk.: BÉKÉSI Imre, JANKOVICS József, KÓSA László, NYERGES Judit. Budapest: Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság–Scriptum, 1993. 638.

„majdnem másfél évtizeden át még éppenséggel virágzott.”³⁰⁰ „So-
ha nem volt annyi jelentékeny magyar humanista és általuk kísért
főúri sarjadék Wittenbergben, mint a 80-as 90-es évek fordulóján”
– fogalmaz Keserű Bálint,³⁰¹ nevezetesen: Krakkai Demeter huma-
nista orvos, Bánffy Ferenc, Esterházy Tamás, Baranyai Decsi János,
Forgách Mihály és Újfalvi Imre. (Ebben az évben egy rövid ideig
Lackner Kristóf is a wittenbergi egyetem diákja volt.)³⁰²

Hazaérve Batthyány örömmel alkalmazhatta, hiszen kifejezet-
ten a tanult prédikátorokat kereste, továbbá jól ismerte már apját
és testvérét is. 1607-től(?) Körmenden szolgált, aminek a városla-
kók egyáltalán nem örültek. Levelet írtak Batthyáynak, hogy ők
meg vannak elégedve a prédikátorukkal: „az minemw
praedikatorunk uan mi evel megh eryök s megis marastyok, vgy
vettwk eszwnkben, hogy Beythe Imre vram akarna ide iwnny, mi
peniglen w kegyelme megh boczassa tisztessegh adassek neki,
nekwnk nem köl”.³⁰³ Batthyány nem vette figyelembe a körmendi-
ek kérését, hiszen Beythe 1608. március 27-től már mint ottani
prédikátor írt levelet a főúrnak.³⁰⁴ Nem érezhette túl jól magát itt,
hiszen 1608 októberében panaszkodik híveire és áthelyezését kéri,
de a fennmaradt levelekből kiderül, hogy erre 1612-ig nem került
sor.³⁰⁵ Apja halálától, 1612-től németújvári református lelkész volt.
Sűrűn levelezett Batthyány Ferencsel, s gondos gazdaként beszá-

³⁰⁰ KESERŰ Bálint: *Újfalvi Imre és az európai „későhumanista ellenzék”*. Acta historiae litterarum hungaricarum, 1969. 9.

³⁰¹ Uo. 10–11.

³⁰² Lackner Kristófnak, mindkét jog doktorának rövid önéletrajza = *Vitae Christophori Lackner I. U. D. Hominis, brevis consignatio*. A szöveget gond. és ford., a jegyzeteket, a bev. tanulmányt és a mutatókat kész.: TÓTH Gergely. Sopron: Soproni Levéltár, 2008. (Sopron Város Történeti Forrásai. C sorozat, 5.) 19.: Házi Jenő találta meg azt az Isaac Spänespergernek a soproni polgármesterhez írt levelét, melyben megemlíti, hogy 1592-ben együtt voltak diákok Wittenbergben. Lackner Kristóf neve nem szerepel az egyetem anyakönyvében, valószínűleg ezért maradt ki az ELTE-kiadványból (SZÖGI: *Magyarországi diákok németországi egyetemeken...*).

³⁰³ *Körmend város közönsége Batthyány Ferenchez, Körmend, 1607. november 4.* Kiad.: Adattár 29/1. 155. tétel, 128. l. – Beythe Imre körmendi elődje Velikai Gáspár lehetett. Vö.: *A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai...*, 201.

³⁰⁴ Adattár 29/1. 156. tétel, 129. l.

³⁰⁵ Adattár 29/1. 159. tétel, 131. l. Ehhez lásd még: 171. tétel, 139. l.; 183. tétel, 146. l.

molt a Batthyány-birtokok, az azokon szolgáló prédikátorok ügyesbajos dolgairól, a nyomdáról, iskoláról és saját helyzetéről. A nem is olyan rég, András testvére életében még virágzó németújvári iskola kapcsán 1623. évi levelében az iskola mostani szomorú helyzetéről írja, hogy: „Az mi iskolánk puzta immár sok időtől fogva, az Mester ki állot, eleget hattam néki, hog helére állatná az scholát, mint kezébe adtam, de chak azt feleli, hog ő senkinek nem tud deákokat éltetni. Az Nagyságod büntetésével is fenyegettem, de chavarog.”³⁰⁶

Beythe a körmendi és a németújvári senioratus esperesi tisztségét is viselte András fivére halálától, 1599-től. 1624. március 14-én halt meg, feltehetően Németújváron.³⁰⁷

A németújvári könyvtár és nyomda gondnoka

Beythe Imre jól ismerte a Batthyány család könyvtárát, többször is segítségére volt urának egy-egy könyv megszerzésében, így apjához és Szenci Molnár Alberthez hasonlóan ő is befolyásolta a németújvári udvar arculatát.³⁰⁸ Ha kellett, könyvet keresett a főúrnak: „Az mely könyvet Nagiságod parancholt vólt meg keresnem, egiebet alkalmatosbat ennél nem találtam: ez penig másodszor meg vagion az Nagiságod Bibliothecáiában, és azért küldtem Nagiságodnak. Más kettőtis válaztottam volt, Fides Jesu et Jesuitarum et Assertio[n]es Jesuiticae: de azokat helién hattok. Ez az Jesuiták eredetit, alnokságit eléggé meg tanitya és alig talál zebb colloquiumot ennél.”³⁰⁹ Egy másik levelében pedig arról ír, hogy

³⁰⁶ Beythe Imre Batthyány Ferencnek, Németújvár, 1623. szeptember 13. Kiad.: Adattár 29/1. 301. tétel, 270. l.

³⁰⁷ Kanizsai Pálfi, MPEA, IX. 58, 93.; Szenci Molnár Albert naplója. Közzéteszi: SZABÓ András. Budapest: Universitas, 2003. (Historia Litteraria, 13.) 193.; A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai..., 352.; MAGYAR: Güssing..., 103.

³⁰⁸ KOLTAI: Batthyány Ádám és könyvtára, 146.

³⁰⁹ Beythe Imre Batthyány Ferencnek, Németújvár, 1620. január 12. Kiad.: Adattár 29/1. 261. tétel, 233. l. Ehhez lásd még: KOLTAI: Batthyány Ádám és könyvtára, 87. – VISUS, Donatus (= FISCHART, Johann); MARBACHIUS, Johannes, praef.: *Fides Iesu et Jesuitarum. Hoc est, Collatio doctrinae ... Iesu, cum doctrina Jesuitarum: collecta ex S. literis, Patrum scriptis, ac Jesuitarum libris et per Fidei Articulos disposita. Item Iuramentum Pii*

elküldte a kért Augustana Confessiót: „az első az, es ugi vagon chinálva, hog ha másik más képpen volna többítve arroljs meg emlekezik, vtánna vagon az Apologia melyben jobbá akarták tenni, de az beveb magiarázat töbre adot okot. Követközik az szép Locus Communis mely Philöpnek minden írásának az lelke es meg mutat-ta benne hoga mienk vólt. Szép az Bavarica Disputatioja az papista obiectiokra. Az többít Nagiságod egi levél fordétásra meg találja. Ha egi könyw vagon ez velágon, ez az egyyk es feő az Evangelium után, iden dichérte D. Luther”.³¹⁰ Máskor pedig a bécsi könyvvásárból lehozott sok szép könyvről tudósít, s „ezeket kellene mast elsőben meg zörözni. Nem kár pénzt rejájok költeni” – írja.³¹¹

Batthyány Ferenc 1615-ben megvette a bécsi Johann Fidler nyomdáját, többek között Kanizsai Pálfi János (1582–1641) pápai lelkész javaslatára,³¹² hiszen a nyugat-dunántúli reformátusoknak igen nagy szüksége volt már egy tipográfiára.³¹³ Nyomdászt egy ideig nem sikerült találni, s Pathai István prédikátor még 1617. január 4-én írt levelében is arra kéri Batthyány Ferencet, hogy „...hozasson egy Typographust, ki minden modon helére állatna, a hol nagyságodnak tétzik, vagy Vyvarat, vagy Rohontzon, az mi szer-szám az satuhoz kiuántatik és az botwknek egybe valogatásához. Ne állyon vram heába vesteg...”³¹⁴

Johannes Korzenki valószínűleg Batthyány Ferenc felesége, Lobkovitz Poppel Éva kapcsolatainak köszönhetően került Németújvárra, ahol rövid ideig dolgozott. A nyomda gondviselője, Beythe Imre, elégedetlen volt a cseh nyomdász munkájával.³¹⁵ A németújvári prédikátor egy valószínűleg 1618-ban írt levelében azt

Papae IIII. continens capita Pontificiae Religionis, cum confutatione eiusdem per Donatum Gotuisum ... Excusum Christlingae per Guadrichium Gotwinum, 1573, [Straßburg, Bernhard Jobin]. – MONOK-ÖTVÖS-ZVARA, 28. tétel, 27. l. (A könyv ma is megvan.)

³¹⁰ *Beythe Imre Batthyány Ferencnek, év nélkül.* Kiad.: Adattár 29/1. 306. tétel, 275. l. – A ma meglévő könyvek között több is tartalmazza a Konfessziót, de a levélben emlegetett kolligátumot nem találjuk.

³¹¹ *Beythe Imre Batthyány Ferencnek, év nélkül.* Kiad.: Adattár 29/1. 329. tétel, 296. l.

³¹² V. ECSÉDY: *A könyvnyomtatás Magyarországon...*, 105.

³¹³ A Batthyány Ferenchez írt levelek a nyomda ügyében: Adattár 11. Nr. 265. 169. l.; Nr. 266. 169–170. l.; Nr. 267. 170–171. l.; Nr. 271. 174–175. l.

³¹⁴ Adattár 11. Nr. 278. 180–181. l.

³¹⁵ V. ECSÉDY: *A régi magyarországi nyomdák betűi...*, 56–57.

írja urának, hogy „...a beteges könyw nyomtató az zekerekkel element, es az ulta hozzánk meg nem iütt. Az nekünk való sem vólt, sem lehetet, amint az után ismérőitül meg értettem. Eörizetben tartottam eddig az Typographiát, semmi fogiatkozása, ami it volt, mastis ninchen.”³¹⁶ Továbbá javasolja, hogy hívják meg Berhard Mátét, aki éppen akkor hagyta el a Nádasdy család keresztúri nyomdáját. Ez a nyomdász „tudósb az másiknál es fogadgia, ha kedves lezen Nagyságodnál zolgálatia hog zép rendben es állapotban rendeli es hadgia az typusokat es az egez typographicum instrumentomot, kijs tiztittia az rosdából es porbol”.³¹⁷

Beythe Imrének ismert egy fordítása, amelyből ma már egyetlen példány sincs: ez Martin Möller prédikációja az úrvacsoráról.³¹⁸ A második, mostanában előkerült nyomtatvány az egyetlen olyan munka, amelyből jelenleg példány is ismert és kézzelfogható bizonnyítéka Korzenski németújvári működésének. Technikai kiállítása igényes: a nyomdász – az üdvözlővers címzettje – az új németújvári nyomda kétféle nagyobb fokozatú betűtípusával készítette és széles, nyomdai cifrákból összeállított kerettel díszítette. A nyomtatvány címléírása a következő:

S1143 C

BEYTHE Imre: Typographo. Artes, literae, gratia. Ars claret literis, literae sic arte probatae // Claescunt, errant docta per ora, vagae. // Dic tua sint veris ut semper consona dicta; // Quid placeant artes? quid literae valeant? // Artibus ingenuis stet honos, literis decus almīs // Arte Typographiae Gloria docta iuvet. // Anno 1617. // EMERICVS Beythe faciebat. // Johanni Korzenskio Typographo Vyvariensi.

³¹⁶ Adattár 29/1. 308. tétel, 276. l.

³¹⁷ Uo. – Beythe Imre ezen levelében még azt is kéri Batthyánytól, hogy adjon ki egy kalendáriumot, amely egyrésztől jó hírnévvel szolgálna a nyomdának, másrészt pedig „halhatatlan nevet talál véle Nagyságod”.

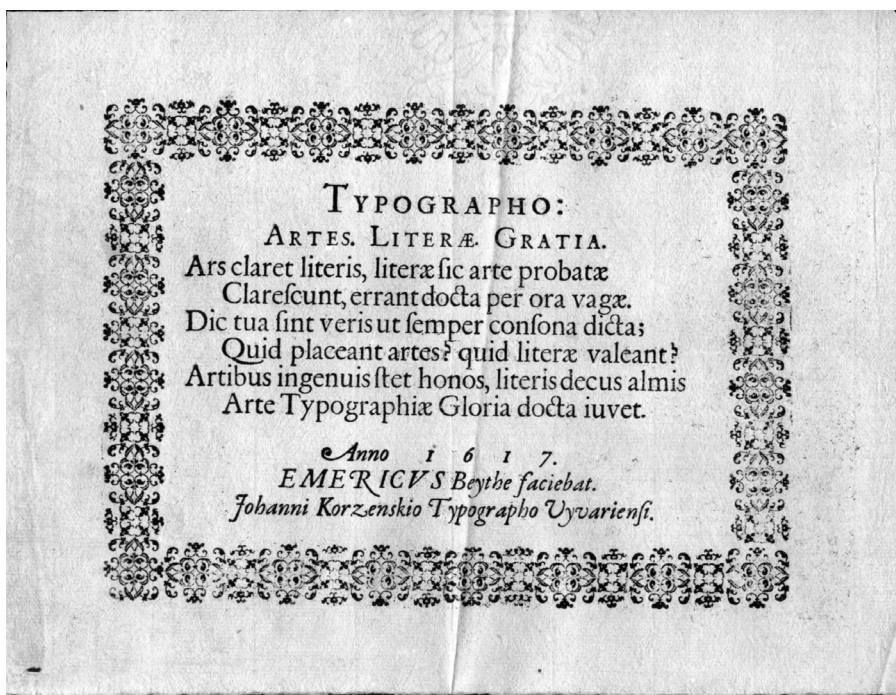
³¹⁸ MÖLLER, Martin; BEYTHE Imre, transl.: *Az Vr Christusnak szentséges vachoráiáról való praedicatio...* (Németújvár, 1617) (RMNy S1143B) – BORSA Gedeon: *Pótlások és igazítások a „Régi Magyarországi Nyomtatványok” első két kötetéhez.* VI. Magyar Könyvszemle, 1987. 59–60.; SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza: *Pótlás az RMNy-hez.* Magyar Könyvszemle, 1993. 433.

(Ujvarini 1617, Korzenski)

[]¹ = [1] fol. -- 4° haránt

A szöveg magyar nyelvű fordítása:³¹⁹

A nyomdásznak. Művészet, betűk, dicsőség. A művészet a betűk segítségével válik érthetővé, s így a betűket a művészete alapján ítélik meg. Az irodalom elhíresedik, körbe-körbejár a tudós ajkain. // Úgy beszélj, hogy szavaid mindig egybehangzóak legyenek az igazsággal! Miért arat tetszést a művészet? Mire valók a betűk? // Legyen dicsőség az őszinte művészetnek, tisztelet a tápláló betűknek, a nyomtatás művészetének örvendezzen a tudós dicsőség! // Az 1617. esztendőben // Beythe Imre készítette // Johannes Korzenski németújvári nyomdásznak.

18. Beythe Imre németújvári kiadványa

³¹⁹ Nagyllés János és P. Vásárhelyi Judit fordítása, köszönet Nekik.

Az újonnan előkerült kisnyomtatványnak művelődéstörténeti hozadéka is van. Ez a mű ugyanis Ceglédi Szabó Pál egy kötetéből került elő és nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy nem véletlenül. Ceglédi Szabónak négy olyan könyve ismert, amely korábban a Beythe család valamely tagjáé (István, András, Imre) volt.³²⁰ A könyvekhez részben Beythe Imre hagyatékából jutott: „Emptus a Relicta D. Emerici Bejthe pro fl. 3. Iterum Pauli Cegledini ab Anno 1633. 15. Martij”.³²¹ (Arra még nem sikerült adatot találni, hogy Ceglédi Szabó Pál személyesen ismerte volna Beythe Imrét, de életkorukat figyelembe véve egyáltalán nem kizárt, másrészt pedig azonos egyházkerületben szolgáltak.) Néhány kötethez pedig úgy juthatott Ceglédi Szabó, hogy pápai lelkészként elődje, Kanizsai Pálfi János³²² ajándékozta neki, vagy a hagyatékából kaphatta meg. Pálfi egyébként Beythe István és Beythe Imre utóda volt a németújvári lelkészségben, s itt a Beythéktől megörökölt néhány kötetet – két ilyenről biztosan tudunk,³²³ ezek később Ceglédi Szabó Pál tulajdonába kerültek. A Guilielmus Whitaker-kötet biztosan nem volt egyik Beythe tulajdonában sem, hiszen Ceglédi Szabó possessorbejegyzéséből kiderül, hogy azt külföldi peregrinálása idején vásárolta meg. Az abból előkerült Korzenski-nyomtatvány viszont vagy valamelyik Beythe-kötetben lehetett, vagy a Beythe-könyvek vásárlásakor ezt a kisnyomtatványt is megvette a családhoz való (könyves) kötődése és a mű igen szép tartalma miatt. Így kerülhetett át a Whitaker-kötetbe, ahol mintegy négyszáz évig megőrződött. Bárhogy is jutott hozzá, kötetében fennmaradt ez a ma unikumnak számító munka.

Beythe Imre még körmendi prédikátorként egy hosszabb levélben áttekintette a körmendi protestáns egyház történetét. Mindebben gyakorlatias okok vezették: úgy vélte, elődei magasabb fizetést kaptak, s ez után nyomozott.³²⁴

³²⁰ ZVARA Edina: *Ismert possessorok ...*, 51–55.

³²¹ 238–239. 130. tétel

³²² SZELESTEI: *Kanizsai Pálfi ...*, 125–126.; ZVARA: *Kanizsai Pálfi ...*, 386–398.

³²³ ZVARA: *Kanizsai Pálfi János...*, 391.

³²⁴ TÓTH István György: *Iskolák és iskolamesterek Körmeny környékén (1499–1848)*. Savaria – A Vas Megyei Múzeumok Értesítője, 17–18. Szombathely, 1989. 204.; Uő: *Iskola és reformáció Körmenyben a 16–18. században*. A Ráday Gyűjtemény Évkönyve VII. (1989). 46–83.

A németújvári lelkész kapcsolatairól keveset tudunk, de Beythe István fiaként, Batthyány Ferenc tudós prédikátoraként, a könyvtár és a nyomda gondnokaként a család birtokaira látogató tudós-tanult emberekkel rendszeres kapcsolatban állt. Közülük is kiemelkedik Szenci Molnár Albert, aki naplójában többször is megemlékezik Beythéről: 1612. november 12-énél jegyzete fel, hogy Csémre mentek „a rokonokhoz, Szilágyi Istvánhoz, majd Németújvárra, Beythe úrhoz”;³²⁵ majd: „Az Prédikatori rendben ezec forgolódtnac szeretettel állapotomnac jabbitásában: Böythe Imre, Német Uy várott”.³²⁶ Molnárnak két könyve maradt fenn Németújváron – nem tudni, hogy a helyi iskolának, pártfogójának, Batthyáynak, vagy barátjának, Beythének adta azokat, a könyvekbe írt bejegyzésekből ez nem derül ki.³²⁷

³²⁵ *Szenci Molnár Albert naplója*. Közzéteszi: SZABÓ András. Budapest: Universitas, 2003. (Historia Litteraria, 13.) 162.

³²⁶ *Régi magyar költők tára. XVII. század. 6. köt. Szenci Molnár Albert költői művei*. Sajtó alá rend.: STOLL Béla. Budapest: Akadémiai K., 1971. 486.

³²⁷ A könyvek ma is megvannak: 1) NUDOZIERINUS, Laurentius: *Benedictus Grammaticae Bohemicae, ad leges naturalis Methodi Conformatae ... libri duo*. Praegae, 1603, Othmar. Poss.: 1) Sum Przechii Liberi Baronis ad Hoddiegeva. 4. April, Anno 1610; 2) Alberti Molnar ex donatione Dni. Przechii Liber ab Hoddegon 1616; 3) Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.; 2) KURTZBACH, Heinrich, transl.: *Aussführliche, und in Gottes Wort wolgründete Glaubensbekänntniss, Der Evangelischen Kirchen im Königsreich Böhmen. Vor dem Allerdurchleuchtigsten, Grossmächtigsten und Unüberundlichen Römischen Kayser, als König in Böhmen, Rodolpho dem II. ...* Amberg, 1611, (Johann Schönfeld) (Coll. 1.) – (Coll. 2.) *Christlich und in Gottes Wort wolgegründetes Glaubensbekänntniss, Der verfolgten Evangelischen Kirchen in und ausser Hispanien. Darwider der Baptischen Kotzermeister tyrannische Hispanische Inquisition geübet, und darüber frome glaubige Christen, zum fewer und ander grewlicher Marter unbillicher weisse verdampt worden. Gestellet durch etliche Christgläubige Hispanier. Welche wegen der mißbrauche der Römischen Bapstlichen Kirchen, und Tyranny der Hispanischen Inquisition, ihr liebes vatterland verlassen, damit sie von der Christ glaubtgen Kirchen, als Mitbrüder in Christo aussgenommen würden.* Zu Amberg, 1611, dructis Johann Schönfeld. – (Coll. 3.) BLARER, Ambrosius; WOLFF, Johann Rodolph, ed.: *Der Geistlich schatz Christlicher Vorbereitung unnd gläubigs Trosts, wider Tod und Sterben, auch alle mitlauffende beschwarliche Anfechtungen*. Zürich, 1612, Johann Rodolph Wolff. Poss.: Alberti Molnar 1612 Marpurgi. – A könyvekről és a tulajdonosi bejegyzésekről lásd: BORSA Gedeon: *Szenci Molnár Albert könyvtárának két kötete Németújváron*. In: Uő: *Könyvtörténeti írások. IV. köt. Módszertani cikkek és kutatási eredmények*. Budapest: OSZK, 2000. 310–312.

2. KÖNYVEI

Beythe Imrének 24 olyan könyve (51 mű) ismert, amelybe beleírta a nevét. Könyvgyűjtő, könyvszerető emberek környezetben élt, s apjától és András testvérétől több kötetet is megkapott, ezért joggal mondhatjuk, hogy ennél jóval több könyve lehetett. Ahogy apja és testvére, úgy az ő könyvtárának egy része is a németújvári ferences bibliotékába került.³²⁸

Nem minden könyvbe írta bele a nevét, de a későbbi tulajdonosok beírásából olykor kiderül, hogy az előző tulajdonos Beythe Imre volt: „... emptus a Relicta Emerici Beythe”. Az új possessorok között találjuk például Beke Zsigmondot, Ceglédi Szabó Pált, Kani-zsai Pálfi Jánost és Szentgyörgyi Jánost. Ez a típusú bejegyzés azt is mutatja, hogy Beythe Imre halála után (1624) könyveit eladták (talán az özvegy), ezekből pedig több ismert református lelkész is vásárolt. Possessorbejegyzéseiből kiderül, hogy ahogy apja és testvére, úgy ő is tagja volt a környéken működő művelődési körnek (Emerici Beythe et fratrum christianorum), amely közös használatú bibliotékát működtetett.³²⁹

Olvasmányműveltségéről nem sokat tudunk mondani. Fennmaradt könyveit (amelyekbe beírta nevét), a Batthyány-könyvtárát és a németújvári iskola gyűjteményét ismerve, továbbá tudva azt, hogy Wittenbergben tanult, annyit elmondhatunk, hogy ő is művelt, olvasott ember volt.

Ismert possessorok tulajdonosi bejegyzései Beythe Imre könyveiben

Apponyi Balázs (életéről adatok: 1604–1637)

Katolikus latin versszerző, Bars megye főispánja,³³⁰ aki köztudottan szívesen írta be könyveibe saját kezű ajánlásait.³³¹ Egy Johannes

³²⁸ „Került ide [a németújvári ferences könyvtárba] könyv a két[!] Bejthe prédikátor jóvoltából is, ez utóbbiak szerzeményének egy része azonban elkerült Németújvárról.” Vö.: IVÁNYI: *Batthyány Boldizsár a könyvbarát*. In: Adattár 11. 409.

³²⁹ MONOK István: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*”..., 271.

³³⁰ *MAMÚL* 1. köt. 127. (TAMÁS Zsuzsanna)

Stigel *Poematum* című műve (Jéna, 1577) maradt fenn Németújváron, melynek beírásai alapján jól követhetőek a tulajdonosok: a könyv első possessora Kopcsányi Márton (1579–1638) ferences szerzetes, ő ajándékozta Apponyinak 1604-ben, Apponyi Tornyos Lénárdnak adja a barátsága jeléül, Tornyostól pedig 1605-ben kerül Beythe Imréhez.
Lásd a 325. l. 334. tételt.

Beke Zsigmond (17. század első fele)³³²

Nicolaus Esch: *Margarita evangelica*-ját vásárolta meg Beythe Imre hagyatékából 1633-ban. A könyv Imre előtt András testvéreé volt.
Lásd a 238. l. 127. tételt.

Ceglédi Szabó Pál (†1649)³³³

Hét neves 3–6. századi ókeresztény író, egyházatya – Eusebius Caesariensis, Rufinus, Socrates Scholasticus, Theodoretus Cyrrhensis, Salaminius Hermias Sozomenus, Theodorus Anagnosta és Evagrius Scholasticus – műve Wolfgangus Musculus és Joachimus Camerarius szerkesztésében jelent (Bázel, 1554). A könyv első tulajdonosa Beythe István és baráti köre volt, majd Imre fiához került, s az ő hagyatékából vásárolta meg Ceglédi 1633-ban.
Lásd a 238–239. l. 130. tételt.

Dragonus Gáspár (†1612)³³⁴

Martin Luther opera omniájának (Wittenberg, 1552) negyedik darabját (Melanchthon előszavával), Dragonus vette meg, ő Beythe Istvánnak adta(?), tőle kerülhetett Beythe Imréhez örökség gyanánt.
Lásd a 273. l. 205. tételt.

³³¹ JANKOVICS József: *Apponyi Balázs könyvdedikációi*. Magyar Könyvszemle, 1989. 277–283.; GRÜLL Tibor: *Lackner Kristóf könyvtárának maradványai. Apponyi Balázs verses dedikációja*. Magyar Könyvszemle, 1990/3–4. 132–133.

³³² Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 47. l.

³³³ Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 48–49. l.

³³⁴ Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 49–50. l.

Dresingius, Benedictus

A cseh protestáns lelkész Johannes Ludovicus Vives: *Linguae Latinae exercitatio* (Lyon, 1553) című könyve először Beythe Andrásához került, majd halála után Imréhez.

Lásd a 338. l. 368. tételt.

Kanizsai Pálfi János (1582–1641)³³⁵

Stanisław Sokołowski (1537–1593) lengyel katolikus teológus, prédikátor, Báthory István udvari papjának munkájához (*Nuntius salutis, sive de incarnatione ... sermones quinque*, Krakkó, 1588) Kanizsai Pálfi még németújvári lelkészként, Beythe hagyatékából juthatott hozzá.

Lásd a 324. l. 332. tételt.

19. Szentgyörgyi János possessorbejegyzése a Benedictus Aretius: *Problemata theologica ...* (Morges, 1583) című kötetben

³³⁵ Életrajzát lásd Beythe Istvánnál: 53–54. l.

N V N T I V S
S A L V T I S,

Siue

DE INCARNATIONE,
ad laudem Dñi nostri Iesu Christi,
eiusq; gloriosissimæ matris
honorem.

Ad sereniss. Sigismundum III.

Poloniæ Regem.

Ecet.

Stanislai Socolouij, Canonici Cracouien.
Sermones quinq;

Bibliotheca

C.P.Esterházy

Nº Inv. 15,346.

H/3.

Immerici Beythe Magyarokerekeni Comparatus.
C R A C O V I A E, 1895. Dom: 10. *St*

Ex Officina Lazari. Anno Domini,
M. D. LXXXVIIJ.

Ioh. P. Canisæus.

20. Beythe Imre és Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése

Kopcsányi Márton (1579–1638)

Ferences hitszónok, író, költő. 1608-ban lett a ferencesek mariánus provinciájának a tagja. A nagyszombati, a pozsonyi, majd a győri rendházban működött. 1630-ban az Esterházy Miklós által építtetett kismartoni ferences templom és kolostor fölszentelésekor ő mondta el az első prédikációt, magyar nyelven. Később a nádor hitszónoka, 1638-ig a kismartoni ferencesek rendházában élt.³³⁶ Egy Johannes Stigel: *Poematum* című műve (Jéna, 1577) maradt fenn Németújváron, melynek beírásai alapján jól követhetőek a tulajdonosok: a könyv első possessora Kopcsányi Márton (1579–1638) ferences szerzetes, ő ajándékozta Apponyinak, Apponyi Tornyos Lénárdnak adja, tőle pedig 1605-ben kerül Beythe Imréhez. Lásd a 325. l. 334. tételt.

Szentgyörgyi János (+ ca. 1633)³³⁷

Szentgyörgyinek Benedictus Aretius *Problemata theologicá*-ja (1583) ismert Németújvárról, amelyet Beythe Imre hagyatékából vásárolt meg 1627-ben: „Post exitum Emericj Beythe emptus Relicta sua certo preti fl. 3. per me Johannes Szentgyörgyi A(nn)o 1627.” Beythe Imre a kötetet testvérétől, Andrástól örökölte. Lásd a 193. l. 15. tételt.

Tornyos Lénárd

Tornyos diákként adja a Johannes Stigel-kötetet (*Poematum*, Jéna, 1577) tanárának, Beythe Imrének: „Clarissimo viro virtuteque ac Eruditione praestantissimo Domino Emerico Beythe preceptoris suo cum primis colendo, pro sui memoria dono dedit Leonardus Tornyos 11. Martii Anno 1605.” – ez bizonyítja, hogy 1605-ben is működött az iskola Németújváron.³³⁸ A könyv előző tulajdonosa Kopcsányi Márton és Apponyi Balázs volt. Lásd a 325. l. 334. tételt.

³³⁶ LAKATOS Bálint: *Kopcsányi Márton*. In: *MAMŰL VI. köt.* 48–49.

³³⁷ Életrajzát lásd Beythe Andrásnál: 87. l.

³³⁸ MAGYAR: *Güssing*..., 117.

ÖSSZEGZÉS

A 16–17. századi hazai, fennmaradt tudósi és lelkészi gyűjteményeket áttekintve a Beythe család esetében igen szerencsések vagyunk: közel négyszáz kötetük ismert a hazai és a környező országok gyűjteményeiből. Minden könyvet sikerült kézbe vennünk, vagy ha ez nem volt lehetséges, a könyvtárosok segítségével köszönhetően megkaptuk a szükséges adatokat. A németújvári ferences kolostorban lévő könyvekről pedig kitűnő katalógus állt rendelkezésünkre, amelyet Theodor Tabernigg OFM készített el.³³⁹

Mind Beythe István, mind András és Imre fia beleírták nevüket könyveikbe, s bejegyzéseikből látható, hogy könyveiket használó tudós lelkészek voltak. Tudósok és lelkészek, hiszen mindhárman maradandót alkottak: nevüket ott találjuk az egyház, a könyvtár-, a nyomdászat-, az irodalom- és a természettudományi írásokban.

Szellemi környezetüket megismerve tevékenységükről alaposabb képet kapunk. Ez azonban fordítva is igaz, hiszen a Beythék élete és szellemi alkotásai alapján a korszak főúri udvaraiban folyó művelődési tevékenységeket is részletesebben láthatjuk. Így válik még világosabbá a Nádasdy, a Bánffy és a Batthyány család kultúrapártolása és mecénatúrája is. Mindebben igen sokat segítenek a fennmaradt könyvek: azok tartalma és az azokban fennmaradt korábbi vagy későbbi tulajdonosok beírásai is mind-mind olyan adatok, amelyek a kora újkori Magyar Királyság és Erdély kulturális viszonyait segítenek alaposabban megérteni.

A Beythék egész életükben tanult emberek között éltek: művelt arisztokraták udvarában, ahol a korszak jeles tudósaival, lelkészeivel és udvari embereivel érintkezhetek nap mind nap. Beythe István Nádasdy Tamás sárvári, a Bánffy család bolondóci és alsólindvai, majd Batthyány Boldizsár és Ferenc németújvári udvarában élt és alkotott. Élete nagy részét, harminchat évet a Batthyányaknál töltötte. Fiai is legtöbbit a németújvári grófok mellett szolgáltak apjuk méltó társaiként, illetve utódaiként.

³³⁹ TABERNIGG, Theodor OFM: *Standort Katalog der Bibliothek in Güssing*. Güssing, 1972. Manuskript. – Az egyes leírásokat és főként a bejegyzéseket kiegészítettük. Theodor atya az egyes könyvekről német nyelvű példányleírásokat készített, ezeket magyar nyelvre fordítottuk, a possessorbejegyzéseket pedig autopszai alapján kiegészítettük.

Könyveik jól tükrözik egyéniségüket: olvasott lelkészek voltak. A bibliotékában legnagyobb részt 16. századi protestáns (és főleg lutheránus) teológusok és humanista tudósok beszédgyűjteményeit, bibliamagyarázatait, teológiai vitáit, ókori klasszikusok szövegkiadásait és iskolai könyveket tartalmaz: latin, görög és héber nyelvtanokat, szótárakat. Ahogy igen kevés a katolikus szerző és egyházatya, úgy szinte érthetetlen módon a kálvini irányzat is elég halványan képviseli magát. Nem beszélve a történelemről, a jogról – és különösen a természettudományokról. Az pedig szinte már nem is meglepő, hogy a hungarikumokat, köztük is a magyar szerzők műveit szinte hiába keressük, akárcsak saját műveiket. Ezen hiányok alapján feltételezzük, hogy fennmaradt könyveiknek csak egy részét vehettük kézbe.

Olvasmányaikat elemezve figyelembe kell vennünk azt is, hogy nem csak a saját gyűjteményüket használhatták, hiszen például Németújvárt tekintve, rendelkezésükre állt mind a gazdag Batthyány-, mind a közös használatú protestáns iskolai könyvtár.

V. KANIZSAI PÁLFI JÁNOS (1582–1641)*

1. ÉLETE

Kanizsai Pálfi János személye, munkássága viszonylag jól ismert a hazai egyháztörténetben. Minden alapvető munkában szerepel, s külön kötet is készült életéről.³⁴⁰ Levelezését, egyháztörténeti feljegyzéseit Thury Etele adta ki.³⁴¹ A heidelbergi egyetemen tanult (1609–1610) Szegedi Márton költségén.³⁴² Hazatérte után többek között Pápán volt lelkész (1612–1626), itt hozta létre az első ma-

* A kötet ezen fejezete korábban már önállóan is megjelent (Magyar Könyvszemle 2010/3. 386–398.), azonban jelen kötetben Kanizsai Pálfi János összes könyvének címlírását is közöljük: 354–361. l.

³⁴⁰ *Új Magyar Irodalmi Lexikon*. Főszerk.: PÉTER László. 2. köt. Budapest: Akadémiai K., 1994. 954. (VARGA Imre) (A továbbiakban: *ÚMIL*); *MAMŰL V. köt. Jordánszky-kódex–kolostorépítészet*. Budapest: Balassi, 2006. 80–81. (KISS Anna); ZOVÁNYI: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*, 1977. 291–292.; HELTAI János: *Adattár a heidelbergi egyetemen 1595–1621 között tanult magyarországi diákokról és pártfogóikról*. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve, 1980. Budapest: OSZK, 1981. 285.; *Szenci Molnár Albert naplója*, 2003. 212.; MAKÁR János: *Kanizsai Pálfi János élete és munkássága*. New Brunswick, 1961.; THURY Etele: *Kanizsai Pálfi János püspökké választása és halála*. Protestáns Szemle, 1903. 470–487. – RMNy 1315, 1316, 1553 – RMKT XVII/8. 1976. 182–187.

³⁴¹ *Pathai István, Kanizsai Pálfi János, Alvinczi Péter, Csatári György, Samarjai János, Csene Péter és Pécseli Király Imre reform. papok levelei, 1620–1636*. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár III. évf. 1904. 40–81. (A továbbiakban: MPEA); *Pathai István és Kanizsai Pálfi János levelezése (1607–1636)*. MPEA IV. évf. 1905. 49–92.; *Kanizsai Pálfi János feljegyzései, levelei*. MPEA VII. évf. 1908. 115–140, 146–147, 154, 156–197.; *Adatok a dunántúli ref. egyházkerület történetéhez*. MPEA VIII. évf. 1910. 1–105., MPEA IX. évf. 1910. 43–112.; *Adatok a felsődunamelléki ref. Egyházkerület történetéhez*. MPEA IX. évf. 1910. 1–42.; *Adattár* 29/1. 298–304, 306–307, 313–314, 317–321.

³⁴² SZAKÁLY Ferenc: *Mezőváros és reformáció. Tanulmányok a korai magyar polgárosodás kérdéséhez*. Budapest: Balassi, 1995. (Humanizmus és reformáció, 23.) 216.; HELTAI: *Adattár ...*, 1981. 285.; HELTAI János: *Alvinczi Péter és a heidelbergi peregrinusok*. Budapest: Balassi, 1994. (Humanizmus és reformáció, 21.) 35.

gyarországi presbitériumot. Batthyány Ferenc meghívására Németújvárra ment (1626–1633). Állítólag Batthyány Ádám neve-lője volt,³⁴³ aki miután katolikussá lett, őt sem kímélve, durván el-küldte a birtokán szolgáló protestáns lelkészeket, tanárokat (1633).³⁴⁴ 1629-ben, a pozsonyi országgyűlésen Bethlen Gábor er-délyi fejedelem előtt szónokolt. 1629-től 1641-ig a dunántúli refor-mátus egyházkerület szuperintendense volt. 1634-től haláláig Kis-komáromban szolgált.

2. KÖNYVEI

Kanizsai Pálfi János könyvtáráról túlzás lenne beszélni, helyesebb, ha olvasmányműveltségét vizsgáljuk. Jóllehet számos protestáns lelkész könyvhagyatékáról készült összeírás a korban, sajnos azon-ban a dunántúli püspökről még nem került ilyen elő. Így még in-kább ráutaltak vagyunk a tulajdonjegyével ellátott könyveire. Ezért is nagy öröm, hogy az eddig ismert hat kismartoni mellé újabb he-tet tudtunk állítani a moszkvai kutatásoknak köszönhetően. Három olyan könyvről tudunk, amelyben szerepel ugyan tulajdonosi be-jegyzése, de nem tudjuk, jelenleg mely gyűjteményben vannak ezek a kötetek. Írásait és kapcsolatait ismerve azonban részletesebb ké-pet kaphatunk egykori olvasmányairól. További adatok alapján (pl. levelezése és vitája kortársaival) és saját, kinyomtatott műveit is ideszámítva, kb. még 15 könyvet sorolhatunk könyvei közé. Így kö-rülbelül 30 kötetes kis tékáról beszélhetünk. Valószínűleg több könyve volt Pálfinak, hiszen könyvei között magyarországi kiad-ványt alig találunk.

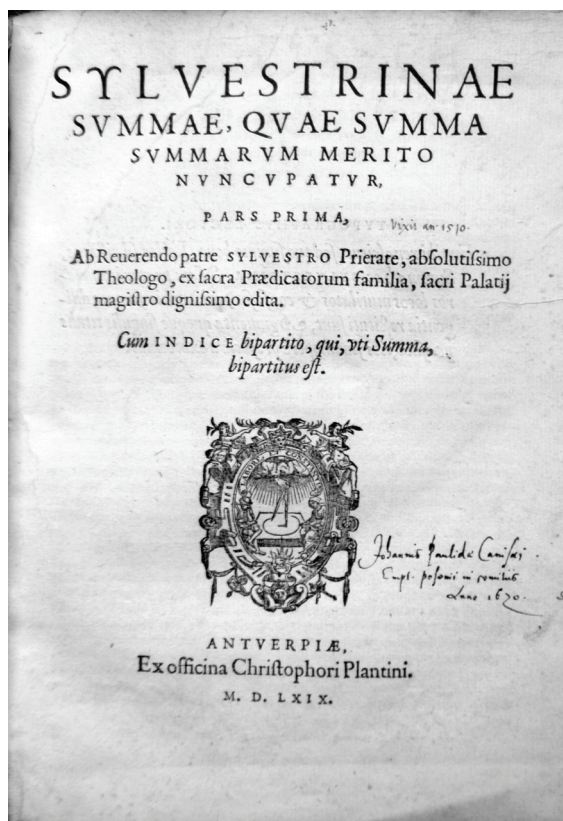
Könyveibe a nevéen kívül egy-két esetben megörököltette azt, hogy kitől kapta, vagy hogy hol, mennyiért vette. Nem készített

³⁴³ Ezt Koltai András téves adatnak véli, mivel semmilyen forrás nem bizonyítja. Takáts Sándor említette többször is, hogy Poppel Éva „János pápai pap-ra” bízta fia nevelését. Tőle vették át ezt az adatot a szakírók. Vö.: KOLTAI: *Batthyány Ádám...*, 2002. 21.

³⁴⁴ FAZEKAS, István: *Die Rekatholisierung Adam Batthyánys im Jahr 1629. In: Reformation und Gegenreformation im Pannonischen Raum. 13–14. Schlaininger Gespräche 1993/1994.* Red. von Gustav REIGRABNER, Gerald SCHLAG. Eisenstadt, 1999. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland. Bd. 102.) 299.

jegyzeteket, nem húzott alá számára fontos mondatokat, részeket. Szerencsés esetben néha a saját nevén kívül a korábbi vagy a későbbi tulajdonos neve is szerepel a könyvében. Ezek a fontos adalékok tovább gazdagítják ismereteinket a korabeli könyvgyűjtési szokásokról.

Pálfi könyvei valószínűleg a 17. század közepén vagy második felében kerülhettek be az Esterházyak könyvtárába. Nem tudjuk azonban biztosan, hogy melyik Esterházy-családtag idején váltak a könyvek ezen bibliotéka részévé.³⁴⁵

21. Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése

³⁴⁵ SZAKÁLY Ferenc: *Pápa a török korban*. In: *Tanulmányok Pápa város történetéből*. Főszerk.: KUBINYI András. Pápa: Pápa város Önkormányzata, 1994. 136–137.

Peregrinációja

A heidelbergi universitas az akkori Európa egyik legjelentősebb egyeteme volt, a század elején élte a fénykorát.³⁴⁶ Miután a kedvelt wittenbergi egyetem túlságosan ortodoxsá vált, a magyarországi protestáns diákok inkább Heidelberget választották felsőbb tanulmányaik folytatására. Kanizsai Pálfi János Samarjai Jánossal és Pécseli Király Imrével 1609-ben iratkozott be a Neckar-menti egyetemre.³⁴⁷ Ottlétükre, tanulmányaikra több forrással is rendelkezünk, hiszen a magyarországi diákok adatait többen is összegyűjtötték.³⁴⁸ Az egyetem vezető személyisége David Pareus (1548–1622) az újszövetségi, Quirinus Reuter (1558–1613) pedig az ószövetségi teológiai tudományok professzora volt.³⁴⁹ Pálfi 1610. május 5-én Pareus,³⁵⁰ 1610. október 20-án pedig Reuter elnöklete alatt nyilvánosan vitázott.³⁵¹

³⁴⁶ HAUTZ, Johann Friedrich: *Geschichte der Universität Heidelberg. I–II. Band.* Hasonmás kiad. Hildesheim–New York, 1980. Az egyetemet és a várost Tilly spanyol zsoldosai 1622-ben feldúlták, aminek Szenci Molnár Albert is szemtanúja volt.

³⁴⁷ HELTAI: *Adattár ...*, 1981. 285.

³⁴⁸ Uo. 243–347.; SZABÓ András: *A heidelbergi egyetem levéltárának magyar vonatkozású iratai (1560–1622)*. In: „Nem súlyed az emberiség!”... *Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára*. Főszerk.: JANKOVICS József. Budapest: MTA ITI, 2007. <www.iti.mta.hu/szorenyi60.html>; SEIDEL, Robert: *Der ungarische Späthumanismus und die calvinistische Pfalz*. In: *Deutschland und Ungarn in ihren Bildungs- und Wissenschaftsbeziehungen während der Renaissance*. Hrg.: Wilhelm KÜHLMANN és Anton SCHINDLING. Bearb.: Wolfram HAUSER. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2004. 227–251.

³⁴⁹ DRÜLL, Dagmar: *Heidelberger Gelehrtenlexikon, 1386–1651*. Berlin–Heidelberg–New York–Barcelona–Hongkong–London–Mailand–Paris–Tokio, 2002.; MAKÁR: *Kanizsai Pálfi János ...*, 1961. 15.

³⁵⁰ PAREUS, David, praesid.; KANIZSAI PÁLFI, Johannes, resp.: *Positiones theologicae de pape romani pontificis maximi pseudo-ecclesia a Rob. Bellarm. Descripta, et de Christi pontificis magni vera ecclesia in scripturis fundata ... sub praesidio ... D. Davidis Parei ... respondebit Johannes Paulides Canisaeus Hung. ... 5. Maji 1610*. Heidelbergae, [1611], typ. Johannis Lancelloti. (RMK III. 5827) – A kismartoni Esterházy-könyvtárban van egy 19 művet tartalmazó kolligátum, amelyben szerepel ez a mű. (Coll. 7.) Jelzete: 15,411 H/7.

³⁵¹ E mű kinyomtatásáról nem tudunk. Vö. HELTAI: *Adattár ...*, 1981. 286.; Történelmi Tár, 1909. 452.

Heidelbergben ismerkedett meg Szenci Molnár Alberttel, s valószínűleg az ő biztatására mentek el Frankfurtba, Freiburgba, Giessenbe, Marburgba, ahol meglátogatták Rudolph Gocleniust (1547–1628).³⁵² A marburgi egyetem tanulója volt Fegyverneki Hajtó János, az ő társaságában üdvözölte a herborni híres doktorokat: Johannes Piscatort, Georgius Pasort, Heinrich Johann Alstedet, valamint a neves nyomdászt, Christoph Corvinust.³⁵³

A peregrinusok a külföldi egyetemeken való tanulás, utazás alkalmával szerezhették meg könyveik egy részét, ekkor alapozhatták meg leendő könyvtárukat, vagy az ott vásárolt könyvvvel mondhattak köszönetet mecénásuknak, patrónusuknak. A heidelbergi peregrinusok szoros kapcsolatban voltak egymással, s volt tanárukkal, Pareussal is. Leveleztek egymással, kikérték egymás véleményét a kor fontos teológiai kérdéseiben, könyveket küldtek egymásnak, s üdvözlő versekkel köszöntötték társaik műveit.³⁵⁴ Egykori tanárának személyes hatása és műveinek recepciója jól követhető a vitairatokban, s a könyvjegyzékekben.³⁵⁵ Pareus a 17. század első évtizedeiben a magyarországi közéletben (politika, eszmetörténet, egyházi élet) is évekig nagy befolyással volt a kor vezető személyiségeire. Többekkel állt levelezésben,³⁵⁶ akik különböző kérdésekben kikérték szakértői véleményét – gondoljunk csak a Vörösmartivagy az Újfalvi-perre. Pálfi biztosan ismerte egykori tanárának műveit, azonban nem ismerünk olyan Pareus-könyvet, amelyben szerepel Pálfi bejegyzése; továbbá egyetlen olyan könyv sem ismert, amelyről biztosan tudnánk, hogy azt peregrinációja alkalmával vette volna.

³⁵² KISFALUDY: *Kanizsai Pálfi (Paulides) János följegyzései...*, 1909. 451–452.: Signatura Memorialis Johannis Paulidae (vulgo Pálfi) Canisaei, de quibusdam suae ab adolescentia vitae periodis, partibus et actis; Szenci Molnár Albert naplójából a kevés adat miatt sajnos ez nem derül ki. Vö.: *Szenci Molnár Albert naplója*, 2003. 154–157.

³⁵³ Uo. 15. – Pálfinak 1636-ból ismert egy a neves tudósoknak írt levele, akik akkor Gyulafehérváron tanítottak. Kiad.: THURY Etele. MPEA 1904. 77–78.

³⁵⁴ HELTAI: *Alvinczi Péter ...*, 1994. 14.

³⁵⁵ Uo. 71–73.

³⁵⁶ Levelezett például Miskolczi Csulyak Istvánnal, Szenci Molnár Alberttel, Alvinczi Péterrel, Hodászi Lukáccsal, Bethlen Gáborral, Keserői Dajka Jánossal. In: HELTAI János: *David Pareus magyar kapcsolatai*. In: *Tudóslevelek. Művelődésünk külföldi kapcsolataihoz, 1577–1797*. Kiad.: HERNER János. Szeged, 1989. (Adattár 23.) 13–76.

Hazatérte után, Magyarországon szerzett, olvasott könyvek

Kanizsai Pálfi János gyűjteményének azon könyvek tehetők ki jelentősebb részét, melyeket már itthon vásárolt, kapott ajándékba vagy olvashatott el. Olvasmányműveltsége szempontjából kiváló hely volt számára Németújvár, hiszen ott igen gazdag gyűjteménye volt mind a Batthyány családnak, mind a birtokon működő protestáns iskolának. Külön ki kell emelnünk a nagyobb részben ide került gazdag Beythe-könyvtárat is.³⁵⁷ A Pápán lelkészkedő Pálfit még Batthyány Ferenc hívta meg 1625-ben,³⁵⁸ aki kifejezetten tanult prédikátort keresett.³⁵⁹ A főúr halála után bekövetkező „evangélikus fordulat” után ügye halasztódott, mert Lobkovicz Poppel Éva a reformátusokkal szemben az evangélikusokat támogatta – ennek ellenére idővel Pálfi elfoglalhatta a németújvári prédikátorságot.³⁶⁰ A Batthyány-birtokok lelkészei nagyobb részt reformátusok maradtak, ezért kellett Poppel Évának velük is jóban lennie.³⁶¹ Talán ennek jele az, hogy Pálfi két saját művét is neki ajánlotta: az egyik egy imádságos könyv: *Arany temjénező. Thuribulum aureum* (Pápa, 1632);³⁶² a másik pedig egy bibliai idézetek gyűjteménye: *Egymással való beszélgetése az Úr Christusnak és az nyomorult anyaszentegyháznak, melyből az Úr Christus azoknak, kik az ő nevéjért háborúságot szenvednek, mit kívánnyon, és azok az ő nyomorú-*

³⁵⁷ MONOK: *A Batthyány-család...*, 2005. 87–91.; MONOK–ÖTVÖS–ZVARA: *Balthasar Batthyány...*, 2004.; KOLTAI: *Batthyány Ádám és könyvtára*. – Az Esterházy-könyvtárban nyolc könyvben szerepel Beythe István, Imre és András bejegyzése.

³⁵⁸ MPEA 1910. 79: Németújvár 1625. július 1. Batthyány Ferenc rendeletéből: „In hac synodo Spectabilis ac Magnifici Domini Francisci de Batthyan in arce, vocationem in ecclesiam Nemet Ujvariensem, in locum Venerabili Domini Emerici Beythe demortui, coram viva voce, praesente Venerabili Domino superintendente, obtulit Joanni Paulidi Canisaei ecclesiae Papensi ministro et seniori.”

³⁵⁹ Kanizsai Pálfi János pápai prédikátor levele Batthyány Ferencnek, 1624. október 30. Pápa. In: Adattár 29/1. 339. levél, 303–304. Pálfi meghívásáról ekkor még nem volt szó, Batthyány Ferenc kérésére ő segített egy tanult lelkészt keresni Németújvárra.

³⁶⁰ Elődei voltak: Beythe István 1585–1612, Pathai István 1612–1626.

³⁶¹ KOLTAI: *Batthyány Ádám és könyvtára*, 16–20.

³⁶² RMNy 1553: 19. századi adat alapján feltételezhető mű.

ságukban magokat mint visellyék, könnyen feltalálhatni (Pápa, ca. 1624).³⁶³

Valószínűsíthető, hogy mind Batthyány Ferenc, mind Batthyány Ádám ajándékoztak könyveket a könyvtárból a környezetükben működő prédikátoroknak. Lónyi Mihály udvari lelkésznek kellett Batthyány Ádám utasítására (1634) a protestánsoktól elvett ingatlanokat és ingóságokat, így a könyveket is átvennie.³⁶⁴ Lónyi írja egyik levelében: „midőn az Bőyték könyveit megh hántam, nam nagysagodnak is magának is mutattam ollickat ott, a melyben Bottiani Boldisar neve azon kézzel volt irván, melliel a többiben”, és hogy „[Beke] Sigmond deák [németújvári számtartó] uram is beszélte minemü és menny könyvei voltak nagysagodnak Canisai János predikatornál”.³⁶⁵ Milyen könyvekről lehet szó? Kanizsai elődjének, Beythének könyvei? Két olyan könyvről mindenképpen tudunk, amelyben mind a Beythe család egyik tagjának, mind Kanizsai Pálfi bejegyzése szerepel.

Az egyik Johann Funck (1518–1566) német evangélikus teológus *Chronologia* című munkája (Bázel, 1554).³⁶⁶ A kötetben a két prédikátor possessorbejegyzésén kívül érdekes művelődéstörténeti adalékok olvashatók. Beythe István Bécsben, 1554-ben vette meg a könyvet, s az egyes évszámokhoz magyar nyelvű megjegyzéseket fűzött.³⁶⁷ „E könyv később a vele valószínűleg rokonsági viszonyban lévő – amennyiben Beythe első vagy második nejének anyja Pálfi Erzsébet volt – Kanizsai Pálfi János birtokába került, akinek élete némely nevezetesebb eseményeiről ebbe a könyvbe tett saját följegyzései is olvashatók: Signatura Memorialis. Johannis Paulidae (vulgo Palfi) Canisaei, de quibusdam suae ab adolescentia vitae periodis, partibus et actis.”³⁶⁸

³⁶³ RMNy 1315

³⁶⁴ KOLTAI: *Batthyány Ádám és könyvtára*, 94.

³⁶⁵ Lónyi Mihály levele Batthyány Ádámnak. Győr, 1635. november 30.: Adattár 11. 206. Nr. 332.; KOLTAI: *Batthyány Ádám és könyvtára*, 2002. 94–95.

³⁶⁶ Poss.: 1) Emptus Viennae Austriae flor. 2 Hung. d. 28 1554 mense Septemb. (...); 2) Johannis Paulide; Joh(annes) Paulid(es) Canisaeus (...); 3) Sum St(e)ph(an)i Beythe lapidani et amicor(um) (...) Mai lelőhelye: Turócszentmárton, Slovenská národná knižnica. Jelzete: IB 28312. – Említi: KISFALUDY: *Kanizsai Pálfi (Paulides) János följegyzései ...*, 1909. 454.

³⁶⁷ Uo. 450.

³⁶⁸ Uo. 450–454.

A másik Stanisław Sokołowski (1537–1593) lengyel katolikus teológus, prédikátor, Báthory István udvari papjának munkája, a *Nuntius salutis, sive de incarnatione ... sermones quinque* (Krakkó, 1588).³⁶⁹ Ebben a kötetben csak Beythe Imre és Pálfi possessorbejegyzése található.

Batthyány Ádám 1629-ben katolizált, többek között Pázmány Péter hatására.³⁷⁰ Takáts Sándor írja nem kevés rosszállással: „Ki térítette őt a katolikus vallásra, nem tudjuk. Lehet, hogy ő is Pázmány hatalmas szavára hagyta ott szülői hitvallását. Annyi bizonyos, hogy Pázmány Péter a túlzó hitbuzgóság útjára terelte őt ... Igen ám, de a papok, a kik Batthyány Ádámot körülfogták, nem elégedtek meg az áttéréssel, hanem a protestánsok ellen való gyűlöletet is beléoltották. Nekik ugyanis nem türelmes hívőre, hanem erőszakos, kardos harcosra volt szükségük.”³⁷¹ Kanizsai Pálfi János 1631-ben, egy Pathai Istvánnak írt levelében panaszkodik: „Megsírattam ifjú patrónusom hitehagyását, aki egy évvel ezelőtt sokak példájától indítva a pápista vallásra állt ... A németújvári eklézsiában igen bizonytalan az állásom, s tisztem megfelelő ellátására is alig alkalmas, marasztásom pedig bizonytalan itt. Félek ugyanis, hogy a patrónus hiánya vallásváltoztatást hozzon magával és vezessen be.”³⁷²

Batthyány Ádám 1633-ban írta meg hírhedt levelét, amelyben felszólítja a protestáns prédikátorokat, hogy hagyják el birtokaikat. Pálfinak is mennie kellett, ám amikor elhagyta Németújvárt, nem tudta elvinni személyes dolgait, később ment vissza azokért. Batthyány félreérthette Pálfi későbbi visszatértét, s egy durva hangú levélben szólította fel birtoka elhagyására. A megtört Pálfi is levélben válaszolt: „Hanem mintegy akkor, mikor Ujvárról a Nagyságod szárnya alul kibudostam, a nagy sietséggel való indulás és akkorbeli esős időnek alkalmatlansága miatt, portékámat, a mi

³⁶⁹ Poss.: 1) Emerici Beythe Magyarokerekinii comparatus. 1595. Jan. 10. (címlap r.); 2) Ioh(annes) P(aulides) Canisaeus (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 612755 (moszkvai), 15,346 H/3 (kismartoni).

³⁷⁰ KOLTAI: *Batthyány Ádám és könyvtára*, 27.

³⁷¹ TAKÁTS Sándor: *Zrinyi Miklós nevelőanyja*. Budapesti Szemle, 1916. 221.

³⁷² Heltai János fordítása latinból. In: *Régi magyar levelestár, XVI–XVII. század. II. köt.* Vál., sajtó alá rend., bevezette és a jegyzeteket összeáll.: HARGITTAY Emil. Budapest: Magvető, 1981. (Magyar Hírmondó) 15–16.; THURY Etele: MPEA, 1904. 70–76. Nr. 26.; MAGYAR: *Güssing...*, 1976. 144.

volt, velem el nem vihettem, hanem itt együtt is, másutt is hagyni kényszerítettem: mostani jó útnak alkalmatosságával, annak az én portékámnak meglátásaért és innét elvitetéseért jöttem ide a Nagyságod jószágába.”³⁷³ Talán ekkor vitte magával a fentebb említett Funck- és Sokołowski-kötetet.

Kanizsai Pálfi János lelkészként, esperesként, szuperintendensként leginkább teológiai, egyháztörténeti, szervezeti kérdésekkel foglalkozott, mind hivatalból, mind a felekezetének író, alkotó magánember. Egyházvezetőként kiemelkedő jelentőségű volt az első protestáns presbitérium megszervezése Pápán. Ezen munkálataihoz talán összehasonlításként használta fel az esztergomi egyházmegye rendjéről szóló művet: *Ordo et ritus sanctae metropolitanae ecclesiae Strigoniensis* (Bécs, 1560).³⁷⁴

Korának legfontosabb teológiai kérdéseire tartozott az úrvacsora tana. Ez volt az egyik olyan téma, amelyben leginkább elmélyült, amelyről ő is írt. Természetesen úgy, hogy ismerte mind társainak, mind ellenfeleinek műveit. Nem véletlenül, hiszen a protestáns felekezeten belül a predesztináció és az ubiquitas mellett az egyik legvitatottabb téma volt. Annak ellenére, hogy a reformátorok már kezdetektől megegyezésre törekedtek az úrvacsora kérdésében, még a reformátusok is szembe kerültek egymással. A békességre törekvők azon munkálkodtak, hogy a protestáns felekezetek a fundamentumokban értsenek egyet³⁷⁵ – ami pedig nem tartozik ide, az nem lényegi kérdés.

Pathai István (1555–1632) pápai, németújvári lelkész, majd szuperintendens, rendszeresen levelezett Pálfival.³⁷⁶ Az úrvacsora tanról szóló művét mindenképpen olvasta, s talán saját példánya is volt neki: *Az sacramentomokról in genere és kiváldképpen az Úrvacsoráiáról való könyvecske ...* (Sicz, 1592).³⁷⁷

³⁷³ THURY: *Kanizsai Pálfi János ...*, 1903. 477.

³⁷⁴ A kötet jelenleg nincs meg. Adatait Hárigh János 1937-es leírásából ismerjük: Poss.: *Johannis Paulidae Canisaei* (címlap r.) Jelzete: 15,467 J/2.

³⁷⁵ HELTAI: *Alvinczi Péter ...*, 1994. 54.

³⁷⁶ Lásd a 341. jegyzetet.

³⁷⁷ RMNy 705 – MPEA, 1908. 155–156: Komjáti, 1615. szeptember 9. A reformátusok és az ágostai hitvallásúaknak az úrvacsora dolgában történt megegyezéséről fennmaradt egykorú magyar szöveg, aláírói: Pathay István és Szenci Csene Péter.

Pálfi munkájában és egész életében nagy szerepet játszottak heidelbergi tanulótársai, akiket a legjelentősebb irénikus íróként tartunk számon. Hazatérve is rendszeresen tartották a baráti és a hivatalos kapcsolatot.³⁷⁸ Pécseli Király Imre (1590 k.–1641 k.)³⁷⁹ a heidelbergi diákközösség tagjaként, Szenci Molnár Albert németországi barátjaként valószínűleg segédkezett az *Oppenheimi Biblia* kiadásában (1612).³⁸⁰ A *Consilium* (Kassa, 1621)³⁸¹ című hitvitázó műve a protestánsok megbékélésére buzdít. Pécseli vitte Vörösmarti Mihály „vallásbeli akadémikait” és Újfalvi Katona Imre *Tractatus de patrum ...*(Francofurti, 1611)³⁸² című munkáját Heidelbergbe Pareus számára.³⁸³ Pálfi biztosan ismerte és használta katekizmusát (Pápa, 1624).³⁸⁴

Samarjai János (1585–1652)³⁸⁵ Kanizsai Pálfi heidelbergi tanulótársa, David Pareus tanítványa, később református püspök. Pareus fő művéből, az *Irenicumból* több részt is lefordított. Írásait az irénizmus gondolata hatja át, melyet a katolikusokra is kiterjesztett. Pálfi biztosan használta barátja műveit: *Magyar harmónia, az az Augustana és az Helvetica Confessio articulussinak eggyező értelme ... Ez mellé Paraeus David d. Irenicumjából XVIII rágalmas articulásokra való feleletek és az egyességre kétféle indító okok adattanak* (Pápa, 1628);³⁸⁶ *Az helvetiai valláson levő*

³⁷⁸ Lásd a 341. jegyzetet.

³⁷⁹ ÚMIL III. 1597. (VARGA Imre); HELTAI János: *Irénikus eszmék és vonások Pécseli Király Imre műveiben*. In: *Irodalom és ideológia a 16–17. században*. Szerk.: VARJAS Béla. Budapest: Akadémiai K., 1987. (Memoria Saeculorum Hungariae, 5.) 209–230.

³⁸⁰ RMNy 1037 – SZABÓ András: *Szenci Molnár Albert és a magyar időmértékes vers. Egy frissen felfedezett alkalmi költemény margójára*. In: Uő: *Respublica litteraria. Irodalom- és művelődéstörténeti tanulmányok a késő humanizmus koráról*. Budapest: Balassi, 1999. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok, 2.) 115.

³⁸¹ RMNy 1247

³⁸² Apponyi H 713

³⁸³ HELTAI: *Alvinczi Péter ...*, 1994. 83, 161–163.

³⁸⁴ RMNy 1317

³⁸⁵ ÚMIL III. 1760. (KECSKEMÉTI Gábor); KATHONA Géza: *Samarjai János gyakorlati teológiája*. Debrecen, 1939.; HELTAI: *Irénikus eszmék ...*, 1987. 210–212.; HELTAI: *Alvinczi Péter ...*, 1994. 161–163.

³⁸⁶ RMNy 1419

ecclesiáknak egyházi ceremóniájokról és rend tartásokról való könyvetske ... (Lőcse, 1636).³⁸⁷

Szenci Molnár Albert (1574–1634)³⁸⁸ a magyar későreneszánsz művelődés egyik legkiemelkedőbb személye, még heidelbergi peregrinációja idején ismerkedett meg Kanizsai Pálfi Jánossal, s később is kapcsolatban maradtak. Pathai István 1612-ben zsinatot hívott össze Köveskútra, ahol több lelkész felavatására került sor, többek között ekkor iktatták be pápai tisztebe Pálfit. A jegyzőkönyv tanúsága szerint ezen az ünnepségen Molnár is részt vett Robertus Novilius belga barátjával.³⁸⁹ Molnárnak bármely műve szóba jöhet, hogy azt olvasta Kanizsai Pálfi, de talán legvalószínűbbek bibliakiadásai és a protestánsok uniójáról írt műve:³⁹⁰ *Szent Biblia* (Hanau, 1608; Oppenheim, 1612),³⁹¹ *Idea Christianorum Ungarorum sub tyrnnide turcica* (Oppenheim, 1616).³⁹²

Vitapartnereinek művei

Kanizsai Pálfi János egy-két fennmaradt könyvéből és megírt műveiből kiderül, hogy igen jól ismerte ellenfeleinek írásait, nézeteit is, legyenek azok katolikusok, evangélikusok vagy saját felekezete-béliek is.

Silvestro Mazzolini (Prierias) (1456–1523) dominikánus teológus, inkvizítor. A 16. század elejének egyik legjelentősebb katolikus vitázója, Luther nagy vitapartnere. Szerepe volt Johannes Reuchlin elítélésében. Számos műve közül kiemelkedik a *Sylvestrinae Summa*, amelyet negyvenszer adtak ki. Pálfinak egy Plantin-kiadás volt meg (Antwerpen, 1569).³⁹³

³⁸⁷ RMNy 1654

³⁸⁸ ÚMIL III. 1948–1950. (IMRE Mihály)

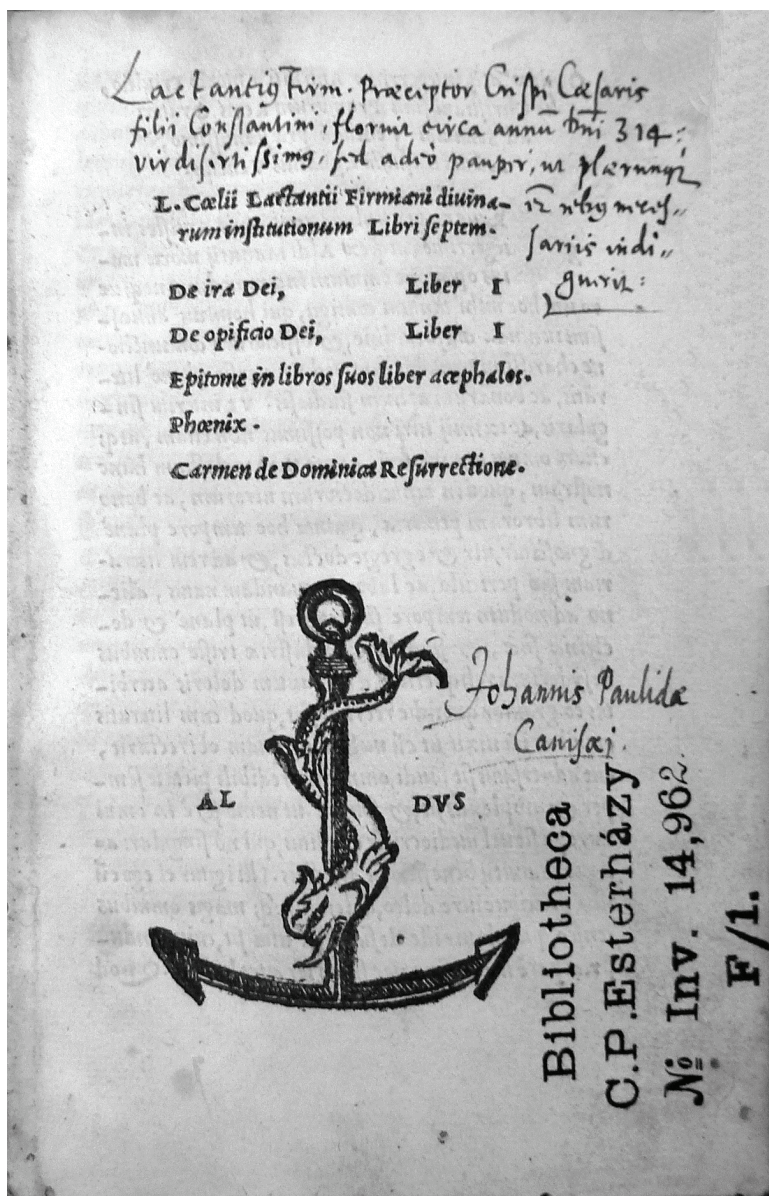
³⁸⁹ Kiad.: THURY Etele. MPEA, 1908. 121.

³⁹⁰ P. VÁSÁRHELYI Judit: *Szenci Molnár Albert és a Vizsolyi Biblia új kiadásai: előzmények és fogadtatás*. Budapest: Universitas, 2006. (Historia litteraria, 21.); IMRE Mihály: *Szenci Molnár Albert „Idea Christianorum”-a*. In: *Irodalom és ideológia a 16–17. században*. Szerk.: VARJAS Béla. Budapest: Akadémiai K., 1987. (Memoria Saeculorum Hungariae, 5.) 231–252.

³⁹¹ RMNy 971 – RMNy 1037

³⁹² RMK III. 1174

³⁹³ 1. köt.: Poss.: *Johannis Paulidae Canisaei Emt. Posonii (...) Anno 1620.* (címlap r.) *Supralibros*: I. P. C. 16[20]. Pecsét: Zimmer III. Kasten L. Regal 7. Mai

22. Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése

lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer II. Kasten L. Regal 7. – 2. köt.: Poss.: Johannis P. Canisaei Emt. Posonii An(no) 1620. (címlap r.) Pe-
csét: Zimmer III. Kasten L. Regal 7. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-
könyvtár, Zimmer II. Kasten L. Regal 7.

Pázmány Péter (1572–1637) művei közül többet is ismerhetett. Két vitairata biztosan megvolt Pálfinak, ezekben possessor-bejegyzése is szerepel: *Az igazságnak győzedelme, melyet az Alvinczi Péter tükörében megmutatott Pázmány Péter* (Pozsony, 1614);³⁹⁴ *Rövid felelet két kálvinista könyvecskére, melyeknek egyke okát adgya, miért nem felelnek az kálvinista prédikátorok az Kalauzra, másika Itinerarium catholicumnak neveztetik* (Bécs, 1620).³⁹⁵

A 17. század első felének egyik legjelentősebb református írójának, Alvinczi Péternek (1570–1634)³⁹⁶ Pálfi volt az egyik leghevesebb bírálója. A reformátusok leginkább azért bírálták a kassai prédikátort, mert ostyával osztotta az úrvacsorát, amely még az irénikusok között is szokatlan volt. Pálfi úgy vélte, hogy habár Alvinczi az ubiquitas-tan ellen volt, de ostyát használt úrvacsoraosztásnál. Kaméleon természetűnek tartotta,³⁹⁷ akiről senki sem tudta, hogy vajon helvét vagy ágostai hitvallású. Az 1619. évi pozsonyi országgyűlésen Pálfi és Alvinczi tartotta meg a karácsonyi istentiszteletet a rendeknek. Pálfi feljegyzése szerint, amikor Alvinczi „kirakta a maga ostyáit”, csak tizenhét kommunikálója volt, azok is leginkább alacsony rangúak. Nála ezzel szemben ötször annyian úrvacsoráztak, többnyire főnemesek. Pálfi magatartása miatt Alvinczinak Bethlen Gábor parancsára ki kellett adnia egyik írását, amelyben az üdvösségre nézve közömbösnek, adiaforonnak minősíti a kovászos vagy kovásztalan kenyér használatát:³⁹⁸ *Az Úrnak szent vacsorájáról szóló rövid intés* (Kassa, 1622).³⁹⁹

1613-tól rendszeres viták folytak az úrvacsora-tanról a református Pálfi és az evangélikus tábor vezető prédikátorai között. A sárvári származású evangélikus prédikátor Zvonarics István (17. sz. első fele) munkájának címéből következik, hogy Pápai János prédikátor valamely táblát készített az úrvacsoratanról.⁴⁰⁰ Ez a

³⁹⁴ RMNy 1078 – Vö.: FÓRIŠOVÁ, Marta: *17. századi pozsonyi nyomtatványok possessorai*. Magyar Könyvszemle, 2000/4. 483–491.

³⁹⁵ RMNy 1203

³⁹⁶ ÚMIL I. 31–32. (HELTAI János); MAMŰL I. 96–97. (TAMÁS Zsuzsanna–CSILLAG István); HELTAI: *Alvinczi Péter* ..., 95–155.

³⁹⁷ MPEA 1910. 36: „Petrus Alvincius ecclesiae Cassoviae pastor, homo chameleontis”; MAKÁR: *Kanizsai Pálfi János* ..., 1961. 56.

³⁹⁸ HELTAI: *Alvinczi Péter*..., 109.

³⁹⁹ RMNy 1263

⁴⁰⁰ RMNy 1316

prédikátor valószínűleg Kanizsai Pálfi János volt, Zvonarics az ő műveire felelve írta meg cáfolatát: *Az úr vacsorája dolgában különböző tudományokról Pápai János prédikátortól formált táblának meghamisítása ...* (Csepreg, 1625).⁴⁰¹

A sárvári lelkész, Nádasdy Pál udvari papja, majd püspök Zvonarics Mihálynak (1570–1625)⁴⁰² az úrvacsora tanról írott tanítását Pálfi valószínűleg olvasta: *Az Úr vacsorája idvösséges tudományának útába való rövid bemutatás ...* (Csepreg, 1643).⁴⁰³ A művel együtt jelent meg Lethenyei István írása: *Ez sacramentomhoz tartozó egynéhány hasznos kérdésekkel és feleletekkel meg jobbítottván* (Csepreg, 1643).⁴⁰⁴

A neves csepregi prédikátor, Lethenyei István (1580-as évek vége–1653)⁴⁰⁵ Zvonarics Mihállyal és Istvánnal együtt vitázott Pálfival és Pathai Istvánnal, leginkább az úrvacsoráról. Pálfi biztosan olvasta Lethenyei vitairatát: *Az kálvinisták magyar harmóniájának ... meghamisítása* (Csepreg, 1633).⁴⁰⁶ A munka azért is jelentős, mert Lethenyei ebben említi Kanizsai egyik elveszett művét: *Sárvári konyháról Lethenyei Istvántul Pápára némely csemege kívánóknak ... küldetett nyulhusnak abálása ...* (1613).

Külön kell szólni arról a két prédikátorról, akiknek ügye a református egyházon belül és kívül is nagy visszhangot kavart. Vörösmarti Mihály (1572–1645) református prédikátor⁴⁰⁷ katolizálása szinte az egész országot lázban tartotta, ügyének híre külföldre is eljutott. Az ügy mind a katolikusok, mind a reformátusok számára presztízskérdésnek számított. Vörösmarti írásba foglalt kételyeit, „akadékait” Pálfi és két peregrinus társa, Pécseli és Samarjai vitték Heidelbergbe, hogy arra Pareus adjon választ.⁴⁰⁸ Feltehetőleg olvasta Vörösmarti vitairatát, amelyet Leonardus Lessius németal-

⁴⁰¹ RMNy 1326

⁴⁰² ÚMIL III. 2325. (KECSKEMÉTI Gábor)

⁴⁰³ RMNy 1991

⁴⁰⁴ RMNy 1991

⁴⁰⁵ ÚMIL II. 1219. (VARGA Imre); MAMŰL VII. 7. (BRETZ Annamária)

⁴⁰⁶ RMNy 1560

⁴⁰⁷ ÚMIL III. 2242. (BITSKEY István)

⁴⁰⁸ HELTAI: *Alvinczi Péter ...*, 1994. 30.; IPOLYI Arnold: *Veresmarti Mihály megtérése históriája*. Budapest: Szent István Társulat, 1875. 263–274.; *Vörösmarti Mihály kálvinista prédikátor megtérése históriája*. Sajtó alá rend.: JANKOVICS József, NYERGES Judit. Budapest: Argumentum, 1992.

földi jezsuita művéből készített: *Tanácskozás, melyiket kelljen az különböző vallások közzül választani ...* (Pozsony, 1611).⁴⁰⁹

Újfalvi Anderkó Imre (†1616 k.) református író és prédikátor⁴¹⁰ a püspöki visszaélések miatt lépett fel a püspöki hivatalok ellen. Az ellene indított per (Újfalvi-per) az 1610-es években zajlott,⁴¹¹ amelynek a Vörösmarti-ügyhöz hasonlóan szintén eljutott a híre Európa más országaiba is. Elbocsátották prédikátori állásából, tömlöcbe vetették, s halálra ítélték. Bethlen Gábor ítélete következtében „csak” száműzetés lett a büntetése. Hodászi Lukács és Milotai Nyilas István, a tiszántúli egyházkerület püspökei eljárásuk igazolása érdekében kikérték David Pareus véleményét.⁴¹² Pathai István dunántúli püspök 1615-ben sürgette Pálfit, „hogy küldje el számára olvasásra Pareusnak egy közérdeklődésre számottartó levelét”. Valószínűleg Pareusnak 1614. augusztus 5-én az Újfalvi-ügyben írt első levele lehet a kért irat, s amely Pareus több magyar tanítványához is eljuthatott, így Pálfihoz is. Pálfi valószínűleg ismerte és használta az Újfalvi Imre által összeállított református egyházi és temetési énekeskönyvet: *Keresztyéni énekek ...* (Debrecen, 1602).⁴¹³

Kanizsai Pálfi feltehetőleg a katolikus egyház, a pápaság ellen készült egy történeti munkát kiadni, mely munkálataihoz jeles középkori, kortárs katolikus és protestáns szerzők művét is igyekezett elolvasni, megszerezni. Fennmaradt könyvei közül több is ehhez a témához kapcsolható: *Nicephori Callisti Xanthopuli, scriptoris vere catholici, ecclesiasticae historiae libri decem et octo ...* (Bázel, 1553);⁴¹⁴ Fridericus Balduinnak, a wittenbergi egyetem neves tanárának a pápaságról írott munkája később a pápai lelkészi és püspöki utódjáé, Ceglédi Szabó Pálé lett: *Phosphorus veri catholicismi ...* (Wittenberg, 1626).⁴¹⁵

⁴⁰⁹ RMNy 1025

⁴¹⁰ ÚMIL III. 2160. (VARGA Imre)

⁴¹¹ KESERŰ Bálint: *Újfalvi Imre és a magyar későreneszánsz*. ActaHistLittHung VIII. 1967. 3–16.; KESERŰ Bálint: *Újfalvi Imre és az európai későhumanista ellenzék*. ActaHistLittHung IX. 1969. 3–46.

⁴¹² HELTAI: *Alvinczi Péter ...*, 1994. 85–91.

⁴¹³ RMNy 886

⁴¹⁴ Poss.: Johannis P. Canisaei dono datus a circumspect. Viro D. Stephano Czor Ginzii An(no) 1626. (elülső kötetábla, belül). Supralibrosa: K. N. 1533. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,839 N/2.

⁴¹⁵ Poss.: Johannis P. Canisaeus, Vener. Viro, D. Paulo Czegledi, Charissimo meo comp(at)ri sincero pector. donavi, Papae 4. [...] An(no) 1634. (elülső

Gondolatait Szenci Csene Péterrel is megosztotta, aki levélben buzdította a további forrásgyűjtésre: „Most igen értékes források vannak a kezemben erről a tárgyról. Én, kinek csak a témáról beszéltem (mondják): folytasd, ha ezeket a forrásokat megszerezheted, mint Panvinus⁴¹⁶ és Ciccarella,⁴¹⁷ nem fog kárba veszni.”⁴¹⁸ *Historia de vitis ac gestis Pontificum Romanorum ... a D.N. Iesu Christo usque ad Paulum II. ... emendatior ... annotationum Onuphrii Panvinii accessione nunc illustrior reddita. Cui ... acc. Supplementum ... per eundem Onuphrium usque ad Pium V. et ... per Antonium Ciccarellam porro ad Paulum V. ... Accesserunt ... omnium pontificum verae effigies.*

Kanizsai Pálfi János fennmaradt levelei arról tanúskodnak, hogy ha munkájához valamely könyvet nem tudta megszerezni, társaitól kért segítséget. Egyik Pathai Istvánnak szóló levelében az Exodus tanulmányozásához kért kommentárokat. Pathai válasza is ismert (1615): „Semmiféle az Exodusra vonatkozó kommentárom nincs, kivéve Tremmelius és Franciscus Junius *Annotatio*-i, mivel neked bőségesen elég a te kiváló tehetséged, nincs szükséged hosszú kommentárra. Gallust elküldöm hozzád.”⁴¹⁹ Másik levelében arról értesíti, hogy felső Vazul szolgájával el is küldte.⁴²⁰ Míg Immanuel Tremmeliust és Franciscus Juniust ismerjük, két kiváló teológus, addig még nem sikerült kideríteni, ki is ez a Gallus.

kötéstábla, belül). Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer V. mittlere. Kasten 4. Regal 5. Jelzete: 15,640 K/8.

⁴¹⁶ Panvinio, Onofrio (1530–1568) egyháztörténész, archeológus. Paolo Manuzio "antiquitatis helluo"-nak, Scaliger pedig "pater omnis historiae"-nak nevezte. A Vatikáni Könyvtárban dolgozott.

⁴¹⁷ Ciccarelli, Antonio (†1599): teológus, historiográfus. Írt Liviusról, a császárokról, a római pápákról, s a Vatikáni Könyvtárról.

⁴¹⁸ Szenci Csene Péter (1575 k.–1622) református lelkész levelei Kanizsaihoz (1622). Kiad.: THURY Etele. MPEA, 1904. 50–51.; MAKÁR: Kanizsai Pálfi János ..., 1961. 60.

⁴¹⁹ Kanizsai leveleskönyve, 1611–1638. Mai lelőhelye: Debreceni Református Egyházkerület Nagykönyvtára (Pápa). Jelzete: DREL, 21/a. (01037), itt: 120.; MAKÁR: Kanizsai Pálfi János ..., 1961. 60.

⁴²⁰ Kanizsai leveleskönyve, 121.

Ismerte, olvasta az egyházatyák jeleseit is. A possessorbejegyzések szerint Ágostontól,⁴²¹ Johannes Chrysostomustól⁴²² és Joannes Damascenustól⁴²³ volt meg egy-egy kötete.

Pálfi tulajdonosi bejegyzése szerepel még Keresztúri Pál katekizmusában, a *Christianus lactens*ben (Gyulafehérvár, 1637).⁴²⁴ A Rákóczi-fiúk, majd Bethlen Miklós nevelőjének ezen pedagógiai munkája 1639-ben került Kanizsai Pálfihoz.

⁴²¹ AUGUSTINUS, Aurelius; ERASMUS, Desiderius, ed.: *Omnium operum... primus [-decimus] tomus ... repurgatorum a mendis innumeris ...* Tom. 9. Basileae, 1529, Froben. Poss.: Joannis Paulidae Canisai Empt. K1 &50. (címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 628197 (moszkvai), 15,760 M/2 (kismartoni).

⁴²² JOHANNES Chrysostomus; MUSCULUS, Wolfgang; ERASMUS, Desiderius, interpr., transl.: *D. Joannis Chrysostomi Archiepiscopi Constantinopolitani in omnes D. Pauli epistolas commentarii, quotquot apud Græcos extant latinitate donati, quorum bona pars quae hactenus desiderabatur ...* Basileae, 1536, ex off. Joan. Hervag. Poss.: 1) Ex libris Joannis Turh (címlap); Sum Joannes Turh (előzéklap); Ex libris Joannis Thurch (első kötetábla, belül); 2) Joannis Paulidae Canisai dono datum a Rvd. D. Francis. Pathy Anno 1626. (címlap r.); 3) Francisci Pathij et fratrum Christianorum (uo.); 4) Altissimus Comitatis Cargitor (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1603629 (moszkvai), 15,733 L/7 (kismartoni).

⁴²³ JOHANNES Damascenus; LEFEVRE D'ETAPLES, Jacques; OECOLAMPADIUS, Johannes, Interpr.: *Joan. Damasceni viri suo tempore in divinis primatum tenetis, omnia quae hactenus ... haberi potuerunt opera, ad uetustiora Graecorum exemplaria ... emendata ... De orthodoxa fide ... Lib. IIII. Quantum bona opera viventium defunctis prosint ... sermo. Praeterea historia Josaphat et Barlaam, quam ferunt Trapezontium transtulisse. Eiusdem Damasceni vita ...* Basileae, 1535, Petrus. Poss.: Iohan(nes) P(aulides) Canisaeus (címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 612773 (moszkvai), 15,687 L/4 (kismartoni).

⁴²⁴ RMNy 1674 – Poss.: 1) Johannes Paulides Ergo Radecki (hátsó kötetábla, belül); 2) Anno D(omini) 1638. Clariss. ac Venerabilis D(omi)nus Joannes Paulidaes Canisaeus Ep(isco)pus ex munificentia Caelsiss(imi) Transyl(vaniae) Principis D. D. Georgij Rakoci hunc libellum cum alijs grati suscipiones Tyrnaviae, dum una in etermos Postyemensis pergeremus, donauit mihi Emerico Gal. Quem pro utilissimo viatico tibi fili Stephani Gál traditum velim. A(nn)o D. 1639. Septemb. 3. 9no die Wezpremio, itineri et studiorum gram. commisist (...) limina reliquisti. 3) Clariss. ac venerabilis D(omi)nus Johannes Paulides Canisaeus Ep(isco)pus (...) (uo.) Supralibros: S. S. P. C. C. 1639. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,333 H/3.

A 17. század első felében a magyarországi protestáns papság felső rétege azon személyekből került ki, akik valamely jeles európai egyetemen tanultak. Ezáltal tanult, széles látókörű személy lett belőlük, s rajtuk keresztül a magyarországi reformáció szoros, élő kapcsolatban maradt az új európai szellemi áramlatokkal.⁴²⁵ Kánizsai Pálfi János heidelbergi tanulóévei jó alapot adtak képzettségének, s nem véletlen hogy a korban a főurak kifejezetten a tanult prédikátorokat szerették volna meghívni udvarukba. Azon heidelbergi peregrinusok közé tartozott, aki hazatérve a legmagasabb egyházi tisztséget is betöltötte, szuperintendens lett. Egyházának, felekezetének élő, dolgozó személy volt. Egész életében olyan emberek vették körül, akik meghatározták korukat.

Annak ellenére, hogy nem maradt fenn túl sok könyve Kánizsai Pálfi Jánosnak, egyéb adatokból mégis csak egyfajta képet alkothatunk olvasmányműveltségéről. Egy olyan eruditív ember képe rajzolódik ki előttünk, aki egyaránt olvasta a kortárs s a közel kortárs szerzőket, igen képzett volt a korabeli teológiai hitvitákban. Ahhoz, hogy eredményes munkát tudjon végezni, hogy meggyőzően tudjon fellépni vitapartnereivel, vallási ellenfeleivel szemben, erre szüksége is volt. Fennmaradt művei, alkotásai, levelezése alapján egy rendkívül impulzív, tevékeny emberrel ismerkedhetünk meg.

Ioh. P. Canisæus.

23. *Kánizsai Pálfi János possessorbejegyzése Stanislaw Sokołowski:
Nuntius salutis ... (Kraków, 1584) című kötetében*

⁴²⁵ HELTAI: *Alvinczi Péter ...*, 1994. 12.

VI. Ceglédi Szabó Pál (†1649)*

A wittenbergi egyetemről, mely a reformáció évszázadában a magyarországi peregrinálók legkedveltebb intézménye volt, 1592-ben kitiltották a kriptokálvinizmussal vádolt magyarokat. Miután Wittenberg elvesztette vonzerejét, a tanulni vágyók a pfalzi fejedelemség egyeteme, a heidelbergi universitas felé fordultak.⁴²⁶ Az itt végzett diákoknak egy igen jelentős, „viszonylag egységes szellemi arculatot mutató értelmiségi” csoportja⁴²⁷ tért haza, s állította magát egyháza, patrónusai és a művelődés szolgálatába. E heidelbergi diákok egyike volt Ceglédi Szabó Pál⁴²⁸ pápai lelkész, a dunántúli református egyházkerület püspöke is. Könyveinek egy része hazai (Budapest, Veszprém)⁴²⁹ és külföldi gyűjteményekben (Kismarton, Moszkva) ma is megvan. Néhány kötetéről, melyek vagy valamely bibliotékában lappanganak, vagy már nincsenek meg, csak feljegyzéssel rendelkezünk.⁴³⁰ Kutatásaim során majd minden fennma-

* A kötet ezen fejezete korábban már önállóan is megjelent (Magyar Könyvszemle 2012/3. 293–318.), azonban jelen kötetben Ceglédi Szabó Pál összes könyvének címléírását is közöljük: 366–419, 422–425. l.

⁴²⁶ SZABÓ: *Magyarok Wittenbergben, 1555–1592....* 626–638.; HELTAI János: *A heidelbergi egyetemjárás, 1591–1621.* In: *Régi és új peregrináció...*, 1993. 540–548.; HELTAI: *Alvinczi Péter...*, 1994. 50–65.; BALÁZS Mihály–BITSKEY István–ÖTVÖS Péter–VISKOLCZ Noémi: *Peregrináció.* In: MAMÚL 9. Budapest: Balassi, 2009. 123–131.; *Peregrinatio Hungarica. Studenten aus Ungarn an deutschen und österreichischen Hochschulen vom 16. bis zum 20. Jahrhundert.* Hrsg.: Márta FATA, Gyula KURUCZ, Anton SCHINDLING. Stuttgart, Steiner, 2006. (Contubernium, 64.)

⁴²⁷ HELTAI: *Alvinczi Péter...*, 1994. 7.

⁴²⁸ A ‘Czeglédi’ helyett a ‘Ceglédi’ névalakot használok, hiszen possessorbejegyzéseiben ő maga is így írta vezetéknévét – igaz, barátai és lelkésztársai sokszor a ‘cz’-t alkalmazták.

⁴²⁹ Pápáról eddig még nem került elő olyan kötet, amelyben szerepel tulajdonosi bejegyzése. Ennek oka az lehet, hogy hagyatékát a korabeli birtokos, az Esterházy család valamely tagja megvásárolta. L. erről a későbbi fejezetet.

⁴³⁰ Hárich János jegyzéke: *Inventarium der bei den PP. Franziscanern in Eisensatdt befindlichen und von der Domäne übernommene und im Schloß Eisenstadt untergebrachte BÜCHERSAMMLUNG. Sog. Franziskanerbibliothek [az utolsó áthúзва] Bibliotheca Esterhazyana. 1937.* (Alatta Hárich kézírásos megjegyzése: *Bis auf die rot gekennzeichneten Bücher 1945 von den*

radt könyvét kézbe vehettem, így nem csak életrajzi adatait tudjuk kiegészíteni, hanem olvasási és könyvhasználati szokásairól is képet kaphatunk.

1. ÉLETE

A fennmaradt forrásoknak köszönhetően életéről viszonylag sok adattal rendelkezünk.⁴³¹ A dokumentumok közül kiemelkedik Bibliája, melybe saját kezűleg jegyezte fel életrajzi adatait,⁴³² s diárium(?)-töredéke.⁴³³ Nem tudjuk, melyik évben született, de talán 1590 körül. Szülei Ceglédről származhattak, s valószínűleg a török elől menekültek a Felvidékre. Tanulmányait Nagyszombatban, Samarjai Máté János (1585–1652) tanítványaként végezte.⁴³⁴ Szege-di Gáspár nagyszombati polgár alumnusaként⁴³⁵ 1612. október 17-én indult el peregrinációs útjára.⁴³⁶ Marburg ebben az időszak-

Russen verschleppt.) Mai lelőhelye: Kismartoni Levéltár, Protokoll Nr. 6341. Inventar – Signaturen 14022–15906.

⁴³¹ THURY Etele: *Ceglédi Pál dunántúli ref. püspök élete*. Protestáns Szemle, 1905. 235–248.; THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 335–346.; HELTAI: *Adattár...*, 1981. 269.

⁴³² *Bibliorum codex sacer et authenticus, testamenti utriusque veteris et novi, ex Hebrae et Graecae verite, quam proxime ad literam quidem fieri potuit, fidelissime in linguam Latinam translatus ...* Francofurti, 1614, in off. Andreae Cambiery. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,519 J/6. – Ceglédi bejegyzései a hátsó kötéstáblán belül találhatóak. Kiad.: SZELESTEI: *Ceglédi Szabó Pál...*, 1987. 98–100.

⁴³³ Kiad.: SZELESTEI: *Ceglédi Szabó Pál...*, 1987. 115–117., 123–124. A diáriumtöredéket kismartoni kutatásaim alkalmával sajnos már nem sikerült megtalálnom.

⁴³⁴ *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 357.; THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 337.; HORVÁTH József: *Samarjai Máté János (1585–1652)*. Arrabona – Múzeumi Közlemények 40/1–2. Győr, 2002. 438.

⁴³⁵ HELTAI: *Alvinczi Péter...*, 1994. 36–37.; HELTAI János: *Egy művelődéspártoló polgári kör a XVII. század elején*. Magyar Könyvszemle, 1982. 119–126.; SZAKÁLY: *Mezőváros és reformáció...*, 1995. 216. Ceglédi *Theses theologicae de causa efficiente peccati...* (Heidelberg, 1613 – RMK III. 1123) című ajánlásban is megemlékezik jötevőjéről.

⁴³⁶ Ceglédi Bibliájában olvasható: „Anno 1612 17 Octobris Öltöztem az Nemeth ruhában es megh jövén Német országbol, 1615. die Martii vöttem ismet ujjonnan ream az Magyar ruhatt.” Vagy ekkor ért német nyelvterületre, s a

ban vált a peregrinálók számára „kiegészítő úticéllá”,⁴³⁷ s talán ezért is kezdte egyetemi tanulmányait ebben a városban; novembertől lett az egyetem hallgatója.⁴³⁸ Itt tartózkodása idején találkozott Szenci Molnár Alberttel, s Guilelmus Whitaker-kötetének⁴³⁹ bejegyzése szerint novemberben könyvet is vásárolt.⁴⁴⁰ 1613. április 9-én iratkozott be a heidelbergi egyetemre,⁴⁴¹ s két év után, 1615 márciusában tért vissza.⁴⁴² Ebben az időben volt az egyetem hallgatója többek között Sári Orvos Pál,⁴⁴³ a szintén heidelbergi peregrinus Sári Orvos Mihály öccse.⁴⁴⁴ 1613. március 26-án iratkozott be Lövei Pellionis György,⁴⁴⁵ aki téziszűzetét saját kezűleg ajánlotta Ceglédi Pálnak: „D. Ornatiss(imo) Paulo S. Cegledino d(ono) d(edit) Respondens”,⁴⁴⁶ valamint egy üdvözlő verset is írt neki.⁴⁴⁷

szokásoknak megfelelően cserélte át ruháját. Vö.: SZELESTEI: *Ceglédi Szabó Pál...*, 1987. 115.

⁴³⁷ HELTAI: *A heidelbergi egyetemjárás...*, 1993. 541.

⁴³⁸ NAGY, Jukunda: *Ungarische Studenten an der Universität Marburg, 1571–1914. Studien zur hessischen Stipendiatengeschichte*. Darmstadt–Marburg, 1974. (Quellen und Forschungen zur hessischen Geschichte, 27.) 248.: „Paulus S. Cegledinus Ungarus”. Az adat Zoványi Jenő közleményében (*A marburgi egyetem magyarországi hallgatói 1859-ig*. Irodalomtörténet, 1955. 344–349.) nem szerepel.

⁴³⁹ „D(omi)no Paulo Cegledio amoris ergo dedit Molnar Marburgi 1612.” WHITAKER, Guilelmus: *Opera theologica...* Aureliae Allobrogum, 1610, sumpt. Samuelis Crispini. Mai lelőhelye: Budapest: OSZK. Jelzete: 503.949.

⁴⁴⁰ „Pauli S. Cegledini 1612, Marburgi Cattorum exeunte Mense IXbri.”

⁴⁴¹ HELTAI: *Adattár...*, 1981. 269.

⁴⁴² SZELESTEI: *Ceglédi Szabó Pál...*, 1987. 98.

⁴⁴³ HELTAI: *Adattár...*, 1981. 321.

⁴⁴⁴ HELTAI: *Adattár...*, 1981. 320. Szenci Molnár Alberttel 1600. március 30-án érkeztek meg Heidelbergbe. Sári Orvos Mihály 1600. április 1-jén iratkozott be. Az ő alumnusaként tanult Heidelbergben Prágai András, s rajta kívül is több diák fautora volt.

⁴⁴⁵ HELTAI: *Adattár...*, 1981. 299. Lövei és Ceglédi kapcsolatáról lásd: FEKETE Csaba: *Pataki rektor adta – pataki lelkész kapta könyv*. Egyháztörténet 2002/2. sz. <<http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/feketecsaba-1615.htm>>

⁴⁴⁶ *Theses theologicae de aeterna Dei praedestinatione quas... in... Heidelbergensi Academia sub praesidio D. Bartholomaei Coppenii ... publice defendet Georgius P. Leövei Ungarus. Die XXV. Septemb. Hora locoque consuetis*. Heidelbergae, 1613, typ. Johannis Lancelotti. (RMK III. 7536a – új hungarikum!) (Coll. 10.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,289 G/9. (A művet Monok István találta, köszönöm neki az adatot.) A 45 kolligátumot Ceglédi köttette össze. A kötet-

A heidelbergi egyetem vezető tanára David Pareus (1548–1622) volt, aki több tanítványával azok hazatérte után is szoros kapcsolatban maradt. Minderről saját és neki írt, fennmaradt levelei tanúskodnak.⁴⁴⁸ (Ceglédinek írt vagy tőle kapott levele azonban nem ismeretes.)

Ceglédi a hazatérte után a nagyszombati iskolában egykori tanára, Samarjai Máté János utóda lett.⁴⁴⁹ Részt vett az 1615-ben tartott újlaki zsinaton, ahol Pálházi Göncz Miklós evangélikus püspök felhívására megpróbálták a két protestáns felekezetet egyesíteni. 1616 novemberének végétől dunaszerdahelyi lelkészként működött.

A református egyházkerületek belső életét szabályozó kánonok külön-külön jöttek létre. Ezek „a világi hatalomhoz fűződő viszonyuk rendezésének, a magyar rendi társadalom jogrendjébe való beilleszkedésüknek is keretétül szolgáltak”.⁴⁵⁰ A Felső-Duna-melléki Egyházkerület számára a törvénygyűjteményt Ceglédi állította össze az 1619-ben a nyitra megyei Sókon tartott zsinaton kapott megbízás alapján.⁴⁵¹ E kánont az 1623-ban tartott komjáti zsinaton Samarjai Máté János püspök hirdette ki, majd 1625-ben Pápan nyomtatásban is megjelentették.⁴⁵²

ben további ismeretlen hungarikumok találhatóak, valamint egy ma már unikumnak számító mű Szenci Molnár Albert házasságáról, amelyet Molnár saját kezűleg ajánlott Ceglédinek: „D(omi)no Paulo Cegledio amoris ergo dedit Molnar Marpurgi 1612.” A műről lásd: P. VÁSÁRHELYI Judit: *Oppenheimi nyomtatványok Szenci Molnár Albert esküvőjére*. In: *Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*. Szerk.: MACZÁK Ibolya. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, 2007. (Pázmány Irodalmi Műhely. Tanulmányok) 336–340.

⁴⁴⁷ 1613. július 13. (RMK III. 1123); HELTAI: *Adattár...*, 1981. 299.

⁴⁴⁸ HELTAI: *David Pareus magyar kapcsolatai*, 1989. 13–76.

⁴⁴⁹ *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 357.; HORVÁTH: *Samarjai Máté János...*, 2002. 440.

⁴⁵⁰ HELTAI János: *Műfajok és művek a XVII. század magyarországi könyvkiadásában*. Budapest: OSZK–Universitas, 2008. (Res Libraria, II.) 209.

⁴⁵¹ HORVÁTH: *Samarjai Máté János...*, 2002. 442; THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 414–415.

⁴⁵² *Canones ecclesiastici in quinque classes distributi, quibus ecclesiae helveticam confessionem amplexae, in Comitatus Mosonien., Posonien., Comaromien., Nitrien., Barsien., Honten. et Neogradien. et finitimis praesidiis, a superioribus reguntur. Editi communi suffragio ministrorum Dei in synodo Comiathina congregatorum Anno 1623. die 13 Septembris.* Pape, Bernhardus, 1625. (RMNy 1343)

Kanizsai Pálfi János után Ceglédi is vezette egy ideig a Dunántúli Református Egyházkerület 17. századi zsinatainak protokollumát.⁴⁵³

Ceglédi dunaszerdahelyi és pápai lelkészsége között Vágsellyén szolgált.⁴⁵⁴ Erről az időszakáról csak diáriumából⁴⁵⁵ és egy 2009-ben előkerült Wolfgangus Musculus-kötetben fennmaradt levélből vannak adataink.⁴⁵⁶ A levelet Szenci Csene Péter írta 1620-ban Ceglédinek, akit a megszólításban sellyei lelkésznek nevez: „Reverendo Viro Do(mi)no Paulo Czegledi Ecclesiae Sellien(sis) Ministro fideli d. virino, amico honorando”.

Vágsellye a katolikus egyház, s különösen a jezsuiták egyik legfontosabb települése 1589 óta. Két birtokközpontjukban, Znióvárálján és Vágsellyén missziót létesítettek, majd az 1591-ben Znióvárálján alapított kollégiumot 1598-ban Vágsellyére helyezték át.⁴⁵⁷ Ezekben az években szolgált itt Dobokay Sándor jezsuita teológus, író.⁴⁵⁸ 1606-ban egy Vágsellyén maradt licenciátus segítségével egyedülként tartotta a kapcsolatot a magyarországi hívekkel, s

⁴⁵³ SIMON Szilvia: *A Dunántúli Református Egyházkerület 17. századi zsinatainak protokolluma (1612–1658)*. Magyar Könyvszemle, 2006. 72–78. Mai lelőhelye: Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteménye. Jelzete: Cat. VI. Relig. Tit. III. k./1.

⁴⁵⁴ Ceglédi sellyei lelkészségét az újabb életrajzi összeállítások nem említik, pedig Szelestei Nagy László 1987-es közleménye óta ismert adat.

⁴⁵⁵ SZELESTEI: *Ceglédi Szabó Pál...*, 1987. 123–124. Uez: SZELESTEI N. László: „János-pohár” – *Hitvita vagy asztali beszélgetés?* In: Uő: *Rekatolizáció és barokk áhítat*. Budapest: METEM, 2008. (METEM-könyvek, 64.) 121–134.

⁴⁵⁶ MUSCULUS, Wolfgang: *In Davidis psalterium sacrosanctum commentarii... Editio postrema*. Basileae, 1599. Sebastianus Henricpetri. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,843 N/2. A levelet kiadta: ZVARA Edina: *Papok, lelkészek kéziratok imái, levelei az Esterházy-könyvtárból*. (Vörösmarti Mihály, Ceglédi Szabó Pál és Szenci Csene Péter írásai.) Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények 2012. 90–91.

⁴⁵⁷ MOLNÁR Antal: *A jezsuita rend a 16. századi Magyarországon*. In: Uő: *Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században*. Budapest: L'Harmattan–ELTE TDI Nyitott Könyv, 2009. (TDI-könyvek 8.) 23.

⁴⁵⁸ LUKÁCS, Ladislaus: *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S. I. 1. köt.* Roma, 1978. 655.; MAMÚL 2. Budapest: Balassi, 2004. 213. (LUX Etelka)

tervezte a jezsuiták visszatérését.⁴⁵⁹ 1607-ben ismét Dobokay iránította a kollégiumot.⁴⁶⁰ 1602-ben jött létre egy Mária-kongregáció, melynek Forgách Ferenc nyitrai püspök volt a díszelnöke.⁴⁶¹ A konverziója következtében elhíresült Vörösmarti Mihály is szolgált Sellyén, miután hazaért Bécsből.⁴⁶² 1622. május 21-én Pázmány Péter emberei elfoglalták a sellyei templomot. Ceglédit június 4-én kiköltöztették a parókiáról, majd az érsek azt is megtiltotta, hogy Vágsellyén lakjon. Elűzték a városból Szabó Miklósnét és Nagy Vincét is, akik megpróbáltak segíteni neki. Augusztus 11-én Nagy Györgyöt is megbüntették, tömlöcbe vetették, mert megtúrte lakásában a lelkészt. Thurzó Szaniszló nádor közben folyamatosan biztatja, írta Ceglédi, hogy „ne gondollyak az fenyegetessel”, „ki ne mennek, hanem inkább persistallyak az isteni szolgálatban helyemben”. Kitoloncolásának az volt az oka, hogy azt prédikálta: „három esztendőre ismét az Templumban praedikallok”.⁴⁶³ „Ezt csak az hamis vadolasok közbe számlalom, mert az Isten gondviseleset esztendőkre nem oztom” – írta Ceglédi.⁴⁶⁴ Augusztus 21-én Pázmány a tanács és a darabontok támogatásával egy jobbágyot helyezett abba a házba, ahol Ceglédi lakott. Az érsek nem engedte meg, hogy Ceglédi fizessen „a lakásért járó jobbágyért”. „A cujus regio, ejus religio (Pázmány fordításában: Akié a fundus, azé a capella) elve szerint nem tűrte el, hogy a jezsuiták birtokán protestáns lelkész működjön.”⁴⁶⁵

⁴⁵⁹ KRUPPA Tamás: *A Tíz okok megjelenésének hátteréről*. In: BALASSI Bálint–DOBOKAY Sándor: *Tíz okok*. Szerk.: HARGITTAY Emil. A latin szöveget gond.: BÁRCZI Ildikó. Budapest: Universitas, 1994. 241.

⁴⁶⁰ MOLNÁR Antal: *Dobokay Sándor SJ önéletrajzi feljegyzései (1620)*. In: MOLNÁR: *Lehetetlen küldetés...*, 2009. 80.

⁴⁶¹ BALÁZS Mihály: *Kolozsvár és Vágsellye. Adalék a Mária kongregációk korai történetéhez*. In: Uő: *Felekezeti és fikció. Tanulmányok 16–17. századi irodalmunkról*. Budapest: Balassi, 2006. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok 8.) 133–143. Tagjainak névsora: *Jezsuita okmánytár. I/1. Erdélyt és Magyarországot érintő iratok, 1601–1606*. Sajtó alá rend.: BALÁZS Mihály, KRUPPA Tamás, LÁZÁR István Dávid, LUKÁCS László. Szeged, 1995. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 34.) 320–322.

⁴⁶² IPOLYI: *Veresmarti Mihály...*, 1875; *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 667.

⁴⁶³ SZELESTEI: *Ceglédi Szabó Pál...*, 1987. 124.

⁴⁶⁴ Uo. 124.

⁴⁶⁵ Uo. 99. Az érsek és Vágsellye kapcsolatára lásd még: NOVÁK Veronika: *Pázmány Péter és Vágsellye*. In: *Emlékkönyv Pázmány Péter halálának 370.*

Ceglédi a következő években fokozatosan lépkedett felfelé a ranglétrán, egyre nagyobb tisztségeket töltött be. 1626-ban meghívták Pápára lelkésznek,⁴⁶⁶ 1627-ben alesperes, 1629-ben már esperes, majd 1631-ben egyházkerületi jegyző.⁴⁶⁷ Az 1641-ben tartott mezőlaki zsinaton új püspököt kellett választani, mert Kanizsai Pálfi János meghalt.⁴⁶⁸ Az utód Ceglédi Szabó Pál lett, akit Samarjai avatott fel. Nyolc évig, haláláig töltötte be ezt a legmagasabb egyházi hivatalt. 1649. augusztus 26-án halt meg.⁴⁶⁹

Magánéletéről legtöbbet a Bibliájába feljegyzett adatokból tudunk.⁴⁷⁰ Apja, Szabó László 1609. november 10-én Komjátiban, anyja, Monos Orsolya 1622. július 25-én Farkasdon halt meg. Testvére, Szabó István Kálmán Szatmár jegyzője volt, s követként részt vett az 1618. évi pozsonyi országgyűlésen. Ott halt meg március 17-én. Ceglédi 1617. június 12-én vette feleségül Tallósi Vése Katalint. Még vőlegény korában meghalt apósa, Vése Lőrinc, ennek dátumát is feljegyezte.⁴⁷¹ Első gyermeke Judit, aki 1618. december 23-án született Dunaszerdahelyen, s itt is halt meg 1619. július 19-én. Ugyancsak Szerdahelyen, 1624. augusztus 20-án született István. Róla a többi gyermekhez képest több adattal rendelkezünk. Pécseli Király Imre neki ajánlotta *Abecedarium Latino-Hungaricum* (Pá-

évfordulója alkalmából az Esztergomi (Esztergom-Budapesti) Főegyházmegye papságának szentelési és halálozási adataival, 1892–2006. Szerk.: BEKE Margit. Budapest: Szent István Társulat, 2008. (Miscellanea Ecclesiae Strigoniensis, 4.) 28–30.

⁴⁶⁶ Pápai házáról lásd: LÁSZLÓ Péter: *A nádor-termi Pápa festmény. A pápai Fő tér a 17–18. században.* Pápa Múzeumi Értesítő. Pápa: Gróf Esterházy Károly Kastély- és Tájélmúzeum, 2004. 16–18.

⁴⁶⁷ *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 357.

⁴⁶⁸ *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 436; HORVÁTH: *Samarjai Máté János...*, 2002. 447; THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 336–337.

⁴⁶⁹ *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 357.

⁴⁷⁰ Lásd a 376. l. 14. tételt.

⁴⁷¹ „Nem áll pörben az halál / Elhordgya az mit talál. A(nn)o (Chris)tj 1616 19 Junii. Hólt megh jegyesömnek Catanak Attya / Vese Lőrincz Uram Nagy Szegön” (hátsó kötéstáblán belül). MARLORAT, Augustin–FEUGUERAY, Gulielmus, stud.: *Thesaurus S. Scripturae propheticae et apostolicae, nominum, verborum, rerum, exemplorum, quae in S. Bibliis continentur, summam complectens, et breviter indicans ...* Genevae, 1608, excud. Steph. Gamonetus. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 14,609 C/1.

pa, 1630) című művét.⁴⁷² János már Pápán született 1627. július 17-én, s Pathai István püspök keresztelte meg. Még nem töltötte be a negyedik életévét, amikor 1631. május 14-én meghalt. Anna 1629. november 11-én látta meg a napvilágot, Zsuzsanna 1632. október 10-én, Erzsébet pedig 1636. május 1-jén. A szakirodalom említi, hogy Ceglédinek volt egy Panna nevű gyermeke is, ugyanis Thury Etele Ceglédinek tulajdonított egy verset, amelynek versfőiben Pannáról olvashatunk:⁴⁷³ „Halott énekek. (1a–3b:) Krisztushoz készülök szerelmes szüleim... KZEGLEDI PAL EDES PANNAIAROL”.⁴⁷⁴ Ceglédi nem véletlenül nem említi gyermekei felsorolásakor Pannát, hiszen nem volt ilyen nevű gyermeke. A kézírások ismeretében tehát azt mondhatjuk, hogy az énekeskönyvben lévő Ceglédi Pál egy másik személy, nem az általunk tárgyalt püspök.

Talán Ceglédi Pál unokája lehetett az a Czeglédi János,⁴⁷⁵ aki nek az Esterházy-könyvtár öt kötetét őrizte meg.

*figmentum corporalis profectum in pane, quod adhesit illi ex cu- Non potest esse ki-
cullo monastico ingerit pro thesauro, et pro sacris reliquiis ado- Szaklól! Helyes-
randum proponunt Ecclesiis, non secus ac Papista scabiam S. Dio- mind pap! Helyes-
nyfi. Male itaq, tutus esset honor D. Lutheri, si isti defensoribus*

24. Ceglédi Szabó Pál megjegyzése Zacharias Ursinus:
De libro concordiae (1581) című kötetében

⁴⁷² RMNy 1484

⁴⁷³ THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 345.; *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 357.

⁴⁷⁴ Vegyes kolligátum (1744) – Kolozsvár, EK Ms 3204. Mf: MTAK A 21/I. és A 220/II. (Pótlás.) In: *A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája, 1542–1840.* Összeáll.: STOLL Béla. 2., jav., bőv. kiad. Budapest: Balassi, 2002. 210. tétel, 34a–36a.

⁴⁷⁵ Nevét mindig ‘cz’-vel írta.

2. KÖNYVEI

Bibliotékájának⁴⁷⁶ egy része, több más protestáns prédikátor (pl. Kanizsai Pálfi János⁴⁷⁷) könyveivel együtt az Esterházy-gyűjteménybe került a 17. században. Felmerül a kérdés, hogyan kerültek protestáns lelkészek könyvei egy katolikus főúri család gyűjteményébe. A kérdésre több magyarázat is lehetséges. Ceglédi 1626–1649 között pápai lelkész volt, s itt is halt meg. A pápai uradalom teljes jogú birtokosa 1626-tól az Esterházy család.⁴⁷⁸ Az egykori katolikus plébánia épületét (9. számú ház), amelyben Ceglédi élt, Esterházy Ferenc 1662. április 1-jén fegyveres erővel foglaltatta el, hogy a már 1660-ban visszavett katolikus templom plébánosa számára lakóhelyet és hivatalt biztosítson. A plébánia melletti 8. számú házat, amelyet a reformátusok használtak, s ahol Kanizsai Pálfi János is lakott, Esterházy László 1649-ben Barcza Györgynek adományozta.⁴⁷⁹ Nagy valószínűséggel ekkor kerülhettek Ceglédi és Pálfi könyvei az Esterházyak könyvtárába. Talán az sem kizárt, hogy az elhunyt lelkészek özvegyei anyagi rászorultságuk okán adták el a könyveket az Esterházy-család valamely tagjának vagy egyik könyvügynökének.⁴⁸⁰ Ha a választ pontosan nem is tudjuk megadni, a lényeg az, hogy az Esterházy-gyűjtemény – amely ma részben Kismartonban, részben pedig Moszkvában van – több személy, köztük Ceglédi Szabó Pál könyveit is megőrizte számunkra.

Ceglédinek 59 kötetéről (232 mű) tudunk. Ezek a kismartoni Esterházy-könyvtárban (21), a moszkvai Rudomino Idegennyelvű Könyvtárban (23), az Országos Széchényi Könyvtárban (6), vala-

⁴⁷⁶ SZELESTEI: *Ceglédi Szabó Pál...*, 1987. 98–100.

⁴⁷⁷ SZELESTEI: *Kanizsai Pálfi...*, 1987. 125–126.; ZVARA: *Kanizsai Pálfi...*, 2010. 386–398.

⁴⁷⁸ SZAKÁLY: *Pápa a török korban*, 1994. 136.; TÓTH Endre: *A Pápai Református Egyház története*. Pápa, 1941. 68–77.; LÁSZLÓ: *A nádor-termi Pápa festmény...*, 2004. 16–18.

⁴⁷⁹ LÁSZLÓ: *A nádor-termi Pápa festmény...*, 2004. 18.

⁴⁸⁰ MONOK István: *Adalékok az Esterházy-könyvtár történetéhez. A Moszkvában őrzött könyvek vizsgálatának tanulságai*. In: *Eruditio, virtus, constantia. Tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére*. Szerk.: IMRE Mihály, OLÁH Szabolcs, FAZAKAS Gergely Tamás, SZÁRAZ Orsolya. 2. köt. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011. 504–507.; MONOK: *A művelt arisztokrata...*, 2012. 135–136.

mint a veszprémi Püspöki Könyvtárban (1) vannak, a többi (7) pedig jelenleg nincs meg, csak Hárich János összeírásából ismert.

Esterházy Pál 1695-ben készült végrendeletében⁴⁸¹ a helyi ferencesekre hagyta könyveit, melyeket csak 1756-ban szállítottak át a kolostorba. A kötetek a 20. század első felében visszakerültek a kastély könyvtárába, s 1937-ben Hárich János jegyzéket állított össze róluk.⁴⁸² Hárich ebben az összeírásban az egyes tételek mellett feltüntette az általa fontosnak tartott possessorbejegyzéseket is,⁴⁸³ így például az Esterházy⁴⁸⁴ és a Listi család tagjaiét,⁴⁸⁵ Oláh Miklósét⁴⁸⁶ és Ceglédi Szabó Pálét. Ez azonban néha elmaradt, s csak a kötetek kézbevételekor derült ki, hogy több bejegyzéssel kell számolnunk, mint amennyi fel van tüntetve.⁴⁸⁷

Ceglédinek a könyveihez való ragaszkodása jeleként 53 kötetben van benne a possessorbejegyzése (Pauli S. Cegledini). Amiben nincs benne a tulajdonjegye, azt a kötetben lévő egyéb bejegyzések alapján tulajdonítjuk neki (írásképet ismerve). Általában azt is feljegyezte, mikor és hol vette a könyvet (pl. „1614 Heidelbergae 15 Jan. Const. Thaler Alb. 18.”); ezek fontos kiegészítések életéhez. Több esetben, könyveinek elülső kötéstábláján kívül super ex librise is szerepel (P. S. C.), általában évszámmal együtt. Könyvszerető emberként odafigyelt könyvei küllemére: a dátum szerint már a vásárlás után beköttette őket egyszerű pergamenbe vagy vaknyomásos disznóbőrbe.

⁴⁸¹ „*Testamentum Principis Pauli Eszterházy Palatini...*” MOL E 148 NRA Fasc. 353/1. Fol. 40b–41a. Kiad.: MERÉNYI Lajos. Történelmi Tár, 1911. 598–619.

⁴⁸² Lásd a 430. jegyzetet.

⁴⁸³ ZVARA: *Ismert könyvgyűjtők*, 2011. 41–71.

⁴⁸⁴ MONOK István–ZVARA Edina: *Esterházy Pál könyvtára*. (Előkészületben A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai sorozatban.)

⁴⁸⁵ ZVARA Edina: *A Listi-család tagjainak könyvei*. In: „*Apró cseppekből lesz a zápor*”. Bakonyi Géza emlékkönyv. Szerk.: HEGYI Ádám, SIMON Melinda. Szeged: JGYF, 2008. (Habent sua fata libelli, IV.) 45–70.

⁴⁸⁶ Oláh Miklós könyvtárának rekonstrukciója előkészületben van. A Kismartonban és a Moszkvában lévő összes könyvét kézbe vettük, s az érsek kézírása és könyveinek kötése alapján az eddig ismerteken kívül jóval több könyvet tulajdoníthatunk neki.

⁴⁸⁷ Szelestei Nagy László ezért tudhatott kevesebb Ceglédi-kötetről. Vö.: SZELESTEI: *Ceglédi Szabó Pál...*, 1987. 101–121.

DE LIBRO
CONCORDIAE

quem vocant,

A quibusdam Theologis, nomine quo-
rundam Ordinum Augustanæ
Confessionis, edito,

ADMONITIO

Christiana:

*Scripta à Theologis et Ministris Ecclesiarum in diti-
one Illustrissimi Principis IOHANNIS CASI-
MIRI Palatini ad Rhenum Bavarie Ducis, &c.*

I. C O R. 3.

Cuiusque opus manifestum fiet: dies enim declarabit.

Legimus p[ro]fiteri et dum p[ro]f[ite]r.
Paulus. Cogitamus
2619
Hildesheim.
Novi

NEVSTADII IN PALATINATV,
Excudebat Matthæus Harnisch.

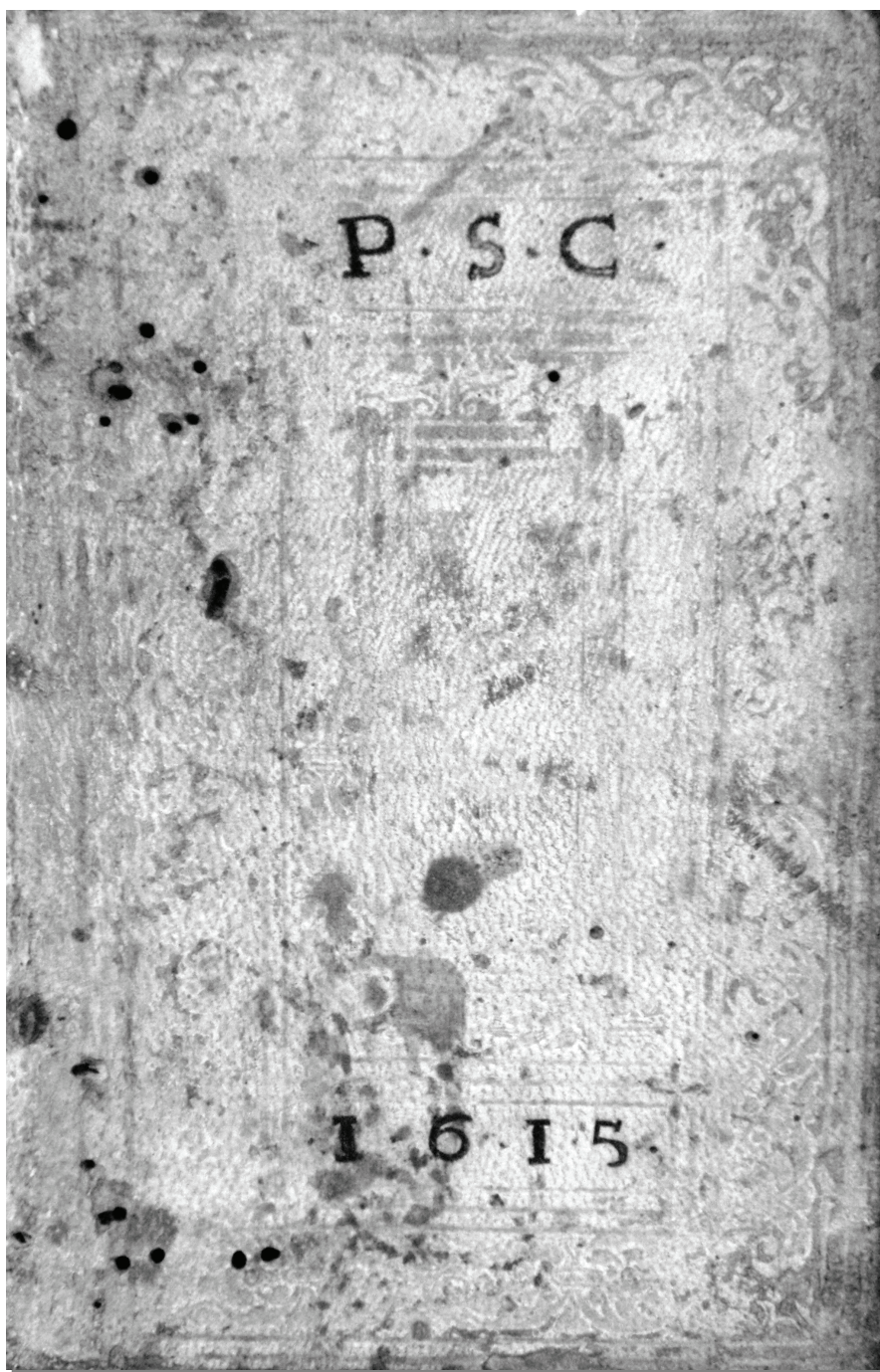
cl^o. l^o. LXXXI.
Bibliotheca

C.P.Esterházy

N^o Inv. 15,390

H/6.

26. Ceglédi Szabó Pál possessorbejegyzése

27. Ceglédi Szabó Pál supralibrosa

István nevű fiának négy, János nevű unokájának(?) öt kötetben szerepel tulajdonosi bejegyzése. Egy olyan kötet van, amelyben szerepel mind Ceglédi Pál, mind fia, István bejegyzése:⁴⁸⁸ Basilius Faber: *Thesaurus eruditionis librorum Conradi Gesneri de historia animalium* (Lipcse, 1605). E kilenc könyv szerzőit és tartalmát tekintve állíthatnánk, hogy a kötetek eredetileg Ceglédi Pál birtokában voltak, de a bejegyzések dátuma ezt több esetben kizárja, vagy pedig jelenleg nincs meg a kötet, így nem vizsgálhatjuk meg, vannak-e benne Ceglédi Páltól származó margináliák vagy egyéb bejegyzések.

A lelkész egyetlen könyvet sem örökölt, bibliotékája saját könyvszeretetének köszönhetően jött létre. A döntő impulzust e téren németországi tanulmányútja adta. A magyar peregrinus diákokhoz hasonlóan ő is több könyvet hozott haza magával. Nagyszerű lehetősége volt arra, hogy válogasson a német városok, leginkább Heidelberg könyvpiacán. Ma ismert könyveinek jelentős része vagy a peregrinációt közvetlenül megelőző években, vagy az ottani évek alatt jelent meg. Ez beszédes bizonyíték arra, hogy egy tanulmányút milyen jelentős a könyvtár történetében: ő is ekkor alapozta meg leendő könyvtárát. A bejegyzések szerint egy könyvet Marburgban, legalább 17-et, azaz meglévő köteteinek jelentős hányadát pedig Heidelbergben (1613–1614) vásárolta meg. Mivel később nem járt külföldön, a többi könyvét Magyarországon szerezte be. Az adatok alapján Nagyszombatban 13, Pápán 6, Pozsonyban pedig legalább 4 könyvhöz jutott hozzá.

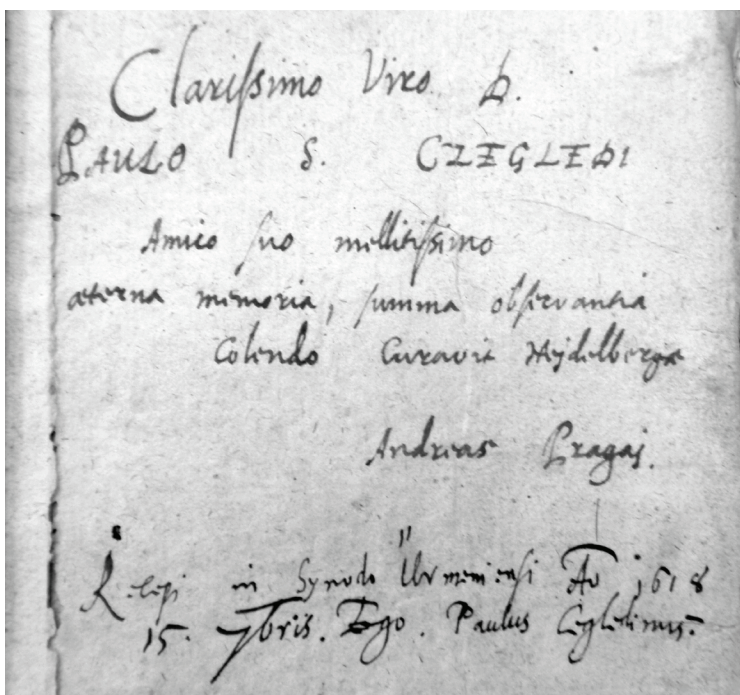
Könyveinek nagy részét tehát vásárolta, s csak néhányat kapott ajándékba. Gyűjteményének csak kisebb része került később más tulajdonába. Ez alátámasztja azt a feltételezésünket, hogy könyvei halála után nem sokkal kerültek be az Esterházy-bibliotékába.

A Ceglédi tulajdonában lévő könyvek döntő százaléka németországi kiadású (vagy német nyelvterületen jelent meg); ide sorolhatjuk a svájci és az osztrák kiadású könyveket is. Franciaország, Csehország, Hollandia pár százalékkal képviselteti magát. Városok szerint rangsorolva a sorrend: Strassbourg (46 mű), Heidelberg (38), Lipcse (19), Wittenberg (18), Bazel (13), Frankfurt (8), Köln

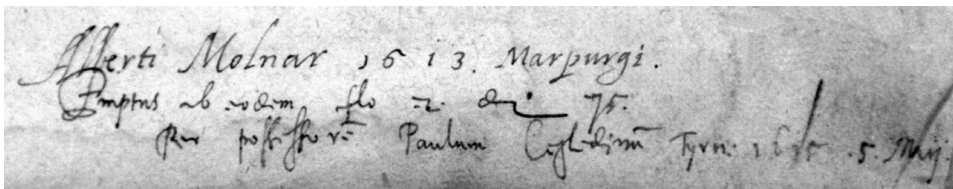
⁴⁸⁸ Poss.: 1) Pauli Cegledini 1620 Posonij fl. 2. (címlap r.); 2) Et Filii eius Stephani P. Czegledini mpria (uo.)

(8), Mainz (6), Marburg (6), Oppenheim (5). A lista elején állók egyetemi városok, a tudományos élet és a kereskedelem központjai, emellett hagyományosan nagy jelentőségű nyomdászvárosok. A magyarországi hat nyomdászváros a 17. század első felének jelentős protestáns és katolikus központjai: Csepreg (3), Debrecen (2), Pozsony (2), Bártfa (1), Nagyszombat (1), Pápa (1).

A műveket nyelvileg vizsgálva azt mondhatjuk, hogy leginkább latinul íródtak, emellett van 3 görög, 2 héber-latin és 3 magyar nyelvű munka. Magyar vonatkozású kiadvány 27 szerepel a gyűjteményben: ezek nagy része azonban magyar diákok külföldön megjelent tézisfüzete, nem pedig szerzői, nyelvi vagy földrajzi hungarikumok. Magyar nyelvű mű három maradt fenn a gyűjteményből: Lethenyei István, Zvonarics György és István egy-egy műve. Ceglédi jegyzeteiből azonban kiderül, hogy biztosan használta Pázmány Péter *Kalauzát* és Bornemisza Péter postillás kötetét/köteteit is.

28. Ceglédi Szabó Pál és Prágai András possessorbejegyzése a Johann Andreas Coppenstein-Pierre de Besse: *Eucharisticum Coppensteinium ex conceptibus Besseanis ad undenas redactum ...* (Köln, 1615) című kötetben

29. Ceglédi Szabó Pál és Szenci Molnár Albert possessorbejegyzése a *Wolfgang Musculus: In Davidis psalterium ...* (Basel, 1599) című kötetben

Ceglédi tehát saját maga vásárolta meg könyveinek nagy részét, de néhány könyvet egykori iskolatársától, barátjától, lelkész-társától kapott ajándékba. Így a könyvek bejegyezői között ott találhatók Szenci Molnár Albert, Kanizsai Pálfi János, Prágai András, Lövei Pellionis György,⁴⁸⁹ továbbá Felső Balázs,⁴⁹⁰ Lengyel Miklós,⁴⁹¹ Séllyei Helyes Mihály,⁴⁹² Vizkeleti János,⁴⁹³ Bocsárdi Imre⁴⁹⁴

⁴⁸⁹ ZVARA: *Ismert könyvgyűjtők...*, 2011. 64. Szenci Molnár Albert baráti viszonyban állt Ceglédivel, kapcsolatukról azonban igen kevés adatunk van. Levelezésük nem ismert. Vö.: SZABÓ András: *Szenci Molnár Albert levelezésének új kiadása*. In: „mint az gyümölczös és termett szőlőveszszöc...” *Tanulmányok P. Vásárhelyi Judit tiszteletére*. Szerk.: STEMLER Ágnes, VARGA Bernadett. Budapest: OSZK–Balassi, 2010. 27.

⁴⁹⁰ Az 1617-ben, Pápán megalakult első presbitérium tagja; THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 209.

⁴⁹¹ 1610-ben a wittenbergi, júliusban a heidelbergi egyetemre iratkozott be. 1612-ben az ürményi zsinaton letette a papi vizsgát. A zsinaton jelenlevő, már katolizált Vörösmarti Mihállyal vitába keveredett. Lengyel Miklóst prédikátor társai, főként Pécseli Király Imre segítette ki. 1619-ben füleki prédikátor. 1626-ban mint szerdahelyi prédikátor Lengyel is katolizált. 1630-ban licenciátusként működött Dunaszerdahelyen. Részt vett az 1630. október 4–5-én, Pázmány Péter által Nagyszombatban tartott zsinaton. 1647-ben Kisbényben volt licenciátus. HELTAI: *Adattár...*, 1981. 298.; *Vörösmarti Mihály kálvinista prédikátor...*, 1992. 214.; Uez: JANKOVICS József: *Ex Occidente... A 17. századi magyar irodalom európai kapcsolatai*. Budapest: Balassi, 1999. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok, 3.) 91–102.

⁴⁹² 1635-ben a Szentlőrincen összehívott zsinaton nevezték ki a nórápi református egyház lelkészévé, majd 1639-ben Cseszneken szolgált; THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 328.; *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 580.

⁴⁹³ Két személy is szóba jöhet: az egyikük Veszprém vármegyei táblabíró: THURY: *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 1998. 370.; a másik nagyszombati lakos volt. Neki és feleségének egy 14 tételes könyvjegyzéke is ismert. Vö.: *Magyarországi magánkönyvtárak I. 1533–1657*. Sajót alá rend.: VARGA András. Budapest–Szeged: MTAK, 1986. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 13.) 128–129.

és a Beythe család három tagja. A Beythék (István és fiai, András és Imre) és Ceglédi Szabó Pál kapcsolatáról igen kevés adat áll rendelkezésünkre. A bejegyzések szerint a családtól 5 kötet került az 1630-as években Ceglédihez: egy Arias Montano-kolligátum,⁴⁹⁵ egy Beda Venerabilis-kötet,⁴⁹⁶ egy Wolfgangus Musculus kommentálta egyháztörténeti kolligátum,⁴⁹⁷ egy Irenaeus és Cyprianus egyházatyák műveit tartalmazó kötet Erasmus kiadásában⁴⁹⁸ és egy

⁴⁹⁴ A bécsi Pazmaneum hallgatója (1669), majd szubdiakónus, veszprémi kánonok. Műve: *Divinus Prometheus seu Spiritus sanctus...* Viennae, 1672. (RMK III. 2584) Vö.: FAZEKAS István: *A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói, 1623–1918 (1951)*. Budapest: ELTE Levéltára, 2003. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban, 8.) 103.

⁴⁹⁵ ARIAS MONTANUS, Benedictus: *S. Jesu Christi evangelii latina interpretatio, quam ad graeci idiomatis rationem expendebat Bened. Arias Montanus Hispalensis*. Antverpiae, 1571, Christoph Plantin. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) ARIAS MONTANUS, Benedictus–SANTES Pagninus: *Communes et familiares Hebraicae linguae idiotismi, omnibus biblicorum interpretationibus, ac praecipue Latine Santis Pagnini versioni accommodati ...* Antverpiae, 1572, excud. Christophorus Plantinus. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,806 N/5.

⁴⁹⁶ *Secundus operum Venerabilis Bedae... tomus in quo... continentur eiusdem commentarii. In Evangelium Marci...* Lutetiae Parisiorum, 1521, Badius. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,881 N/7.

⁴⁹⁷ Eusebii Pamphili Caesariae Palaestinae episcopi historiae ecclesiasticae. lib. X. Wolfgango Musculo interprete. Ruffini presbyteri Aquileiensis historiae ecclesiasticae. lib. II. Eusebii Pamphili De vita Constantini, Musculo interprete, lib. V. Socratis Scholastici Constantinopolitani, eodem interprete, lib. VII. Theodoriti episcopi Cyri, Joachimo Camerario interprete, lib. V. Hermii Sozomeni Salaminii, Musculo interprete. lib. IX. Theodori Lectoris collectaneorum ex historiae ecclesiastica, eodem interprete. Euagrii Scholastici, eodem interprete, lib. VI. Index memorabilium rerum sub finem additus est copiosissimus. Basileae, 1554, Froben. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,738 L/7.

⁴⁹⁸ IRENAEUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, emend.: *Opus eruditissimum Divi Irenaei episcopi Lugdunensis in quinque libros digestum, in quibus mire reteggit et confutat ueterum haereseon impias ac portentosas opiniones ...* Basileae, 1534, in off. Frobeniana. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) CYPRIANUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, annot.: *D. Caecilii Cypriani episcopi Carthaginensis ac martyris, universa, quae quidem extare sciuntur, opera ... cum accessione libelli Cypriani inscripti, eruditi admodum ac pij, de martyro duplici ad fortunatum ...* Coloniae, 1544, ex off. Petri Quentel. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,811 M/6.

Rodolphus Gualterus-féle homíliáskötet.⁴⁹⁹ Az Arias Montano-kötet első tulajdonosa Beythe András és baráti köre („Andreae Beythe et fratrum Christianorum”) volt. A könyvben lévő, ma már alig olvasható másik beírás szerint a humanista filológusok számára nagy becsben tartott művet Beythe András Ceglédire hagyományozta. Ceglédi saját beírása szerint 1630-ban, pápai szolgálata idején került hozzá az opus. Nem kizárt az sem, hogy egyes Beythe-könyvekhez Kanizsai Pálfi Jánoson keresztül jutott. Kanizsai Pálfi, akárcsak Beythe István, Németújváron volt lelkész, s könyvei közül kettőben szerepel Beythe-bejegyzés.⁵⁰⁰ Pálfi talán tőlük kapott ajándékba néhány olyan kötetet, amelyekbe nem írta bele saját possessorbejegyzését. Az Eusebius-kötet bejegyzése mutatja, hogy Beythe Imre hagyatékából ő is vásárolt,⁵⁰¹ talán ezen kívül több művet is. Egy kis, de igen szép adalék a család és Ceglédi kapcsolataira az az egyleveles kisnyomtatvány, amely 2010-ben került elő lelkészünk egyik Whitaker-kötetéből.⁵⁰² Ez az eddigi egyetlen kézzelfogható bizonyítéka Johannes Korzenski németújvári nyomdászati tevékenységének.⁵⁰³

Ceglédi Pál az a típusú könyvolvasó volt, aki szívesen jegyzetelt, húzott alá saját maga számára fontos, megjegyzendő részeket. Anélkül, hogy túlértékelnénk olvasási-jegyzetelési szokásait, érdeemesnek tartjuk áttekinteni azokat. Általában latinul írta le megjegyzéseit, de többször magyarul is fűzött rövid kommentárokat az olvasott szöveghez, sőt szavaiból hangulatára is következtethetünk.

Bejegyzéseinek több csoportja van:

- 1) tartalmi kiemelések;
- 2) az olvasott szöveghez fűzött saját megjegyzései, kiegészítései;

⁴⁹⁹ GUALTHERUS, Rodolphus: *Homiliarum in evangelia dominicalia a vigilia nativitatis Domini nostri Iesu Christi, usque ad festum Paschalis. Pars 1.* Lugduni Batavorum, 1585, s. typ. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,782 M/4.

⁵⁰⁰ ZVARA: *Kanizsai Pálfi János...*, 2010. 391.

⁵⁰¹ „Emptus a Relicta D. Emerici Bejthe pro fl. 3. Iterum Pauli Cegledini ab Anno 1633. 15. Martij.”

⁵⁰² Lásd a 417–418. 63. tételt.

⁵⁰³ A kiadványról lásd: ZVARA Edina: *Johannes Korzenski németújvári nyomdász ismeretlen nyomtatványa 1617-ből. Pótlás az RMNy-hez.* Magyar Könyvszemle, 2011. 99–103.

- 3) az olvasott szövegrész magyar nyelvre fordítása;
- 4) a könyvben lévő üres oldalakra írt bibliai locusok, szentenciák, idézetek, imádságok;
- 5) saját élete eseményeinek megörökítése.

1) A tartalmi kiemelések rövid, egy- vagy párszavas kis összefoglalásai az olvasott résznek; az ott említett nevet kiírja a margóra, utal egy másik fejezetre, műre. Az utóbbira példa, amikor Antoine Chandieu *Opera theologicájában* („De verbo Die scripto” fejezet) Ceglédi kiemelte a „quae sunt ad fidem salutemque necessaria” részt, s mellette utalt Pázmány *Kalauzára*: „Ita Vezetője Pazmany. f. 228.”⁵⁰⁴ Ugyanebben a kötetben, az „Ex his Apostoli verbis nos ita concludimus” résznél olvasható: „Az kik által előben adattatott I(sten)n(e)k akarattya csak azoknak irasaban köl minekünk azt föl találunk.” Johann Georg Gross *Theatrum Biblicumjában*⁵⁰⁵ a szerző Calvin *Institutiójára* többször utal. Ceglédi, aki jól ismerte a genfi prédikátor fő művét, gondosan odaírta a megfelelő fejezet-számokat.

2) Az olvasott szövegrészhez írt saját megjegyzéseit általában magyarul írta; ezek sokszor egy jó humorérzékű ember képét mutatják:

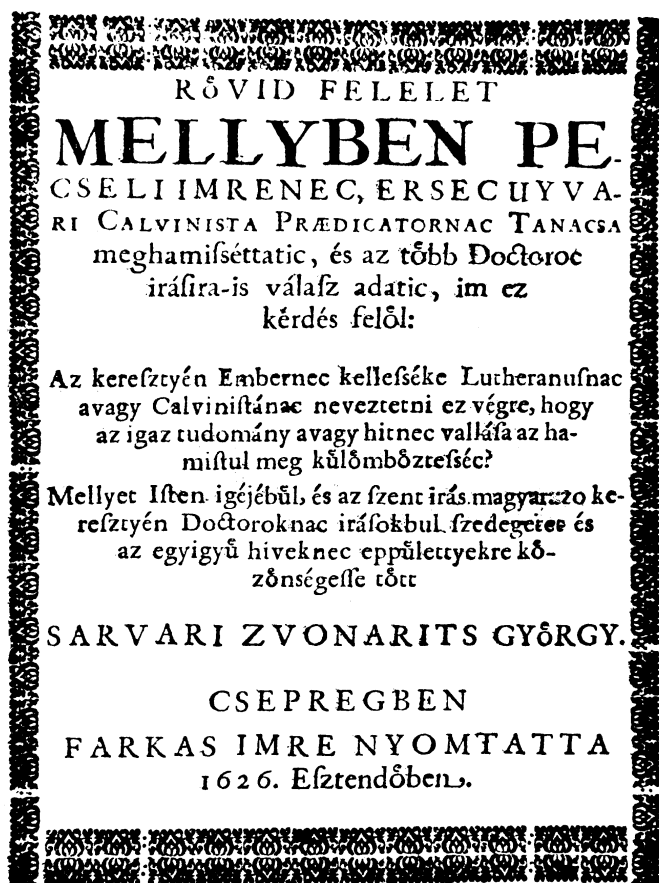
a) Átírta például a Zvonarics György *Rövid felelet...* (Csepreg, 1626)⁵⁰⁶ című műve címlapjának a versóján szereplő 1. Joh. 4. v. 1. bibliai locust. Az eredeti szöveg így hangzik: „Serelmesim ne hidgyetec minden léleknek, hanem megpróbáljátoc á lelkeket, hogy ha Istentül vannac. Mert soc hamis Prophétác jöttec ez világra.” Alatta Ceglédi kézzel írt változata: „Sensus Zvonaritsianus. Sze-

⁵⁰⁴ PÁZMÁNY Péter: *Hodoegus. Igazsagra-vezelő kalauz ... Nyomtatták ... harmadszor most MDCXXXVII. esztendőben*. Pozsony, 1637, [typ. Societatis Jesu]. (RMNy 1697) III. Könyv. VII. rész. 4: Második menedék a vétkekre: hogy a jó cselekedetek nem szükségesek az üdvösségre, hanem csak a hit elégséges. 228. fol.

⁵⁰⁵ GROSS, Johann Georg: *Theatrum biblicum, ex scriptis theologorum veterum atque recentium, maximam vero partem D. Amandi Polani p. m. concinnatum: quo vindicatio totius Scripturae S. a corruptelis seu falsis interpretationibus piaie menti exhibetur ... [Tom. 1.]* Basileae, 1615, sumpt. Ludovici König. Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: 623.537. Tom. 2. Basileae, 1618, typ. Joh. Jacobi Genathii. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15.516 J/6.

⁵⁰⁶ RMNy 1354

relmesim ne hidgyetek minden léleknek hanem megh proballyatok a lelkeket hogyha Luthertül vannak. Mert sok Calvinistak jöttek ez vilagra.”⁵⁰⁷

30. Zvonarics György: Rövid felelet... (Csepreg, 1626, Farkas Imre)

⁵⁰⁷ A mű egy 19 műből álló kolligátum 17. tagja. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,411 H/7.

Matth: 7. v 15.

Óltalmazátoc magatokat az hamis Prophétáktul, az kic iőnec ti hozzátoc (az kéréstényi név alat) iuhoknac őltőzetiben, belől penig ragadozo farkasoc.

1. Ioh. 4. v. 1.

Serelmesim ne hidgyetec minden léleknek, hanem megpróbállyátoc á lelkeket, hogy halstentűl vannac. Mert soc hamis Prophétác jötec ez világra.

Serpus Zvonarics.

Szerelmesim ne hidgyetek minden léleknek
hanem megpróbáljátok a lelkeket hogy
halstentűl vannak. Mert sok Calvinné
jötték ez világra.

31. Ceglédi Szabó Pál jegyzete Zvonarics György: Rövid felelet ...
(Csepreg, 1626) című kötetében

b) Zacharias Ursinus *De libro concordiae...* (Neustadii in Palatinatu, 1581) című kötetét is végigjegyzetelte; magyar nyelvű, saját megjegyzései: „Nagy embertelensége az concordistaknak” (191), „Helena. Ezért romol Troja fala” (282), „Illyen az zavaros Georgy deakis” (319), „Vékonyon trágyáztak az ubiquitással elsöben” (344), „Nem razot volt ki az czuklyabol Lutherus minden papistasagot” (405), „Az sövény mellé nyögve horgyák” (405).⁵⁰⁸

c) A Lethenyei István fordította *Tabella synoptica az az, az elvalasztasrol valo articulusnac rövid sommában foglaltatott tablaia...* (Csepreg, 1625)⁵⁰⁹ című kötet címlapján az *Adatot ez tábla mellé ugyan ezen calvinistáknac szörnyű és czodálatos egynehány nevezetes vélekedésec* címrészlet után Ceglédi beszúrta: „mellyeket Szamár Lethenyei nem érthetött.”⁵¹⁰

d) Martinus Becanus *Libellus de invocatione sanctorum* (Mainz, 1617)⁵¹¹ című kötetébe a következő megjegyzést írta az olvasottak értelmezése közben: „Hat ekkeppen az elő papistak az halandoktul izenhetnek az meg holt szenteknek.”

3) Fennmaradt könyveinek bejegyzései közt találunk szövegrész-összefoglalásokat és olykor a latin szöveg magyar nyelvű fordítását is. Így például a fentebb említett Ursinus-kötetben: „Az ember christus. Az christus embersege nem egyet teszen”⁵¹²; Friedrich Balduin *Phosphorus veri catholicismi* című művében: „Turcica et Papistica Religio collata.”⁵¹³ Pál apostol Galatákhöz írt leveleinek Beda Venerabilis-féle magyarázatai kapcsán (Paris, 1522)⁵¹⁴ a keresztény teológia egyik alaptételén, a hit és/vagy a cselekedet által való megigazulásról gondolkodik: „NB: sokan mongyak(?) hiszem

⁵⁰⁸ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,390 H/6.

⁵⁰⁹ RMNy 1324.

⁵¹⁰ A mű egy 19 műből álló kolligátum 18. tagja. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,411 H/7.

⁵¹¹ BECANUS, Martinus: *De iudice controversiarum, id est, an Scriptura sit index controversiarum, ut volunt adversarii: an potius ecclesia, ut docent catholici ...* Moguntiae, 1616, ex archityp. Joannis Albini. – BECANUS, Martinus: *Libellus de invocatione sanctorum*. Moguntiae, 1617, ex archityp. Joannis Albini. 40. Mai lelőhelye: Budapest: OSZK. Jelzet: 322.802

⁵¹² *Falsarum assertionum* fejezet, VIII. rész, 270.

⁵¹³ *Caput XLIX. Bellum contra Turcam*. 359. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,640 K/8.

⁵¹⁴ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,881 N/7.

[...] akit az io cselekedetek nélkül üdüöztj. Senkit.” (203. fol. verso).

4) Kiírt bibliai locusai latin és magyar nyelvűek. Ez utóbbiak alkalmat adhatnak arra is, hogy kiderítsük, melyik magyar nyelvű Bibliát használta Ceglédi; ez még akkor is lehetséges, ha emlékezetből jegyezte le őket. (Természetesen azt sem zárhatjuk ki, hogy ezek részben saját fordításai.) Fennmaradt könyvei közt egyetlen magyar nyelvű Biblia sincs. Azt viszont bizton állíthatjuk, hogy egy, a 17. század első felében tevékenykedő lelkész, püspök rendelkezett valamelyik kiadással – még ha tudjuk is, hogy a korban még mindig nagyon kevés volt a megszerezhető példányok száma, s több lelkész úgy gyakorolta hivatását a zsinati határozatok intései ellenére, hogy nem rendelkezett Bibliával. Esetében a *Vizsolyi Biblia* (1590),⁵¹⁵ valamint Szenci Molnár Albert hanaui (1608)⁵¹⁶ vagy oppenheimi kiadása (1612)⁵¹⁷ jöhet szóba. Ez utóbbi kettő valamelyikével Molnár meg is ajándékozhatta barátját, ahogy a *Hymenaeus in nuptias...* (Oppenheim, 1611) kötettel is: „D(omi)no Paulo Cegledio amoris ergo dedit Molnar Marpurgi 1612.”

Sőt, latin nyelvű Bibliájában lévő bejegyzése bizonyíték arra, hogy Káldi György katolikus bibliafordítását⁵¹⁸ is ismerte. Az előző kötetábra belsejére ugyanis az *Oktató intés* 15. fejezetéből írta ki a következőt: „Kaldi az Oktató Intesnek §15.⁵¹⁹ p. 21. editis Biblijs 1626. Pagninus is igaz keresztyen volt, kinek forditasarol noha azt írja Genebrardus hogy a Vulgata Editio utan az deak forditasok közzül legh job: mind az által aztis mondgya, hogy nem igen szorgolmatos, hanem fölötteb fenn heaz es a Grammatikanak a Rabinusok aprolekinak követője.”

Fennmaradt néhány magyar nyelvű imádsága is.⁵²⁰ Legfőbb értékük abban rejlik, hogy egy 17. századi lelkész saját kezűleg le-

⁵¹⁵ RMNy 652

⁵¹⁶ RMNy 971

⁵¹⁷ RMNy 1037

⁵¹⁸ RMNy 1352

⁵¹⁹ A fejezet címe: „Károlyi nem jól fordította a Bibliát, hanem új Bibliát koholt a maga fejétől.”

⁵²⁰ Az imádságok ebben a kötetben találhatóak: DOLIANSSKI, Joannes: *Fasciae Christi, Hoc est: Mysticus Adam, Habel, Joseph, Moses, Josua, Samson, David, Salomon, Job, Jonas etc.* Hof, 1616, Matthaeus Pfeilschmidt. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 14,494 B/8.

jegyzett írásai. E szövegek (feltehetőleg tisztázatok) jól példázzák a korabeli írásmódot: jórészt más az íráskéjük, mint a latin nyelvűeknek; az imádságok végén viszont, amikor már fáradt a szerző keze, olyanná vált az írás, amilyen a latin szövegeiben szokott lenni. Ez alapján azonosíthatóak ezek Ceglédi Pál munkáiként.

A Beda Venerabilis-kötetben lévő papírlapocskákra Ceglédi talán prédikációihoz, írásaihoz készített jegyzeteket. Ezeken ugyanis több latin nyelvű bibliai idézet (a locus pontos megjelölésével) és rövid teológiai feljegyzés olvasható. Ez utóbbiak nagyobb részét latinul, egy-két esetben magyarul írta: „Lutherista Attendens Petrus Bornemisza in majori postilla super illa [...] quae sunt Dei et quae sunt Caesaris Caesaris [!], pag. 767. Soha az Apostolok ostyával nem éltek.” Ezen jegyzet azért is fontos számunkra, mert Bornemisza postillás kötetének⁵²¹ ismeretét bizonyítja. A papírlapok egyikére a „Mennyből jövök most hozzátok” című református éneket írta le magának, amely egy újabb kéziratossá váló változata az eddig ismerteknek. (Az *Ajaki graduálban*⁵²² is található egy változat, azt Joannes F. Szalkay, az ajaki iskola rektora jegyezte le.)

5) Saját életének eseményeit több könyvébe is feljegyezte latinul és magyarul.⁵²³ Ebből a szempontból latin nyelvű Bibliája és diáriumtöredéke(?) emelhető ki.⁵²⁴ Fontos adalékot jelentenek továbbá possessorbejegyzései és a kötetekben maradt kis papírlapok, levelek.

Az Antoine de la Rochel Chandieu *Opera theologicájában* (Heidelberg, 1593) fennmaradt kis papírdarabokon lévő üzenetek végén a „Plebanos. Veresmarti Mihály” aláírás áll, mely alapján két személy jöhet szóba. Az egyik a katolikus hitre tért Vörösmarti Mihály (1572–1645) pozsonyi kanonok, bátai apát;⁵²⁵ a másik Veresmarti P. Mihály (17. sz. közepe–17. század vége) komáromi és

⁵²¹ A hivatkozott oldalszámot figyelembe véve egy kötet jöhet szóba: BORNEMISZA Péter: *Negyedik része az evangéliomokból és az epistolákból való tanúságoknak ...* Sempteröl, 1578, typ. Bornemisza. (RMNy 422) Ceglédi utalása az *Ördögi kísértetek* fejezetre vonatkozik.

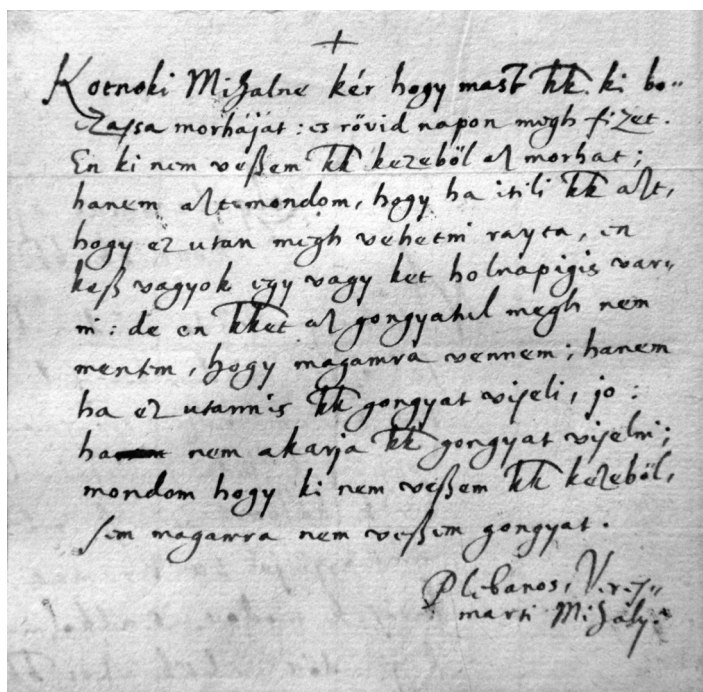
⁵²² *A magyar kéziratossá váló énekeskönyvek...*, 2002. 1011. tétel.

⁵²³ Lásd a 376. l. 14. tételt.

⁵²⁴ Lásd a Ceglédi Szabó Pál „Élete” című fejezetet, 126. l.

⁵²⁵ *A Dunántúli Református Egyházkerület...*, 2009. 675.; IPOLYI: *Veresmarti Mihály...*, 1875.; *Vörösmarti Mihály kálvinista prédikátor...*, 1992.; MOLNÁR Antal: *A bátai apátság és népei a török korban*. Budapest: METEM, 2006. (METEM-könyvek, 56.)

pápai lelkész,⁵²⁶ akinek könyvei közül több kötet a pápai kollégium könyvtárába került.⁵²⁷ A kézírás alapján az előbbi személyről van szó.⁵²⁸ Kérdés, hogy vajon hogy kerültek ezek a levelek Ceglédihez, az említett kötetbe. Ebben az esetben csak találgatni tudunk, hiszen püspökünk heidelbergi tanulmányai során, 1613-ban vásárolta a könyvet. 1613-ban Vörösmarti már katolikus volt, s Vágsellyén tartózkodott; talán erre utal a „plebanos” aláírás is. Mivel Ceglédi is szolgált Sellyén (igaz, majd egy évtizeddel később), talán itt jutott hozzá a Vörösmarti-levelekhez.

32. Vörösmarti Mihály (1572–1645) levele az Antoine de La Rochel Chandieu: *Opera theologica ...* (Heidelberg, 1593) című kötetben

⁵²⁶ A Dunántúli Református Egyházkerület..., 2009. 675.; BOROS István: A pápai ev. ref. főiskola könyvtárának katalógusa és rövid történet. Pápa, 1901. 6.

⁵²⁷ BOROS: A pápai ev. ref. főiskola könyvtárának..., 1901. 19.

⁵²⁸ Köszönöm Jankovics József és Molnár Antal segítségét.

Olvasmányműveltsége

Ceglédi Szabó Pálnak könyvjegyzéke nem ismert, legalábbis eddig nem került elő, fennmaradt kötetei alapján mégis beszélhetünk olvasmányműveltségéről. A hazai és külföldi könyvgyűjteményekből 59 kötetéről tudunk. Mivel ezek egy része kolligátum, így összesen 232 műről van szó. Olvasmányműveltségét megismerve több művet is hozzávehetünk még könyveihez.

Ceglédi Pál gyakorló lelkész, egyházszervező püspök, tanult prédikátor volt. Bibliotékája is ezt tükrözi, hiszen abban legnagyobb részt vitairatok, beszédgyűjtemények találhatók, melyek a kor legfontosabb, legvitatottabb témáit ölelik fel: az úrvacsora, a szentségek, Krisztus személye, Isten megtestesülése, a hit és a jó cselekedetek viszonya, a pápaság és a római katolikus egyház, a szentek, a szerzetesek, a szerzetesi fogadalom, valamint a jezsuiták kérdése.

Az első vonalbéli, 16. századi nagy reformátorok és egyházszervezők írásai Jean Calvin *Institutio christianae religionis*án (Strasbourg, 1561)⁵²⁹ és Martin Luther *Magni illius evangelii de Jesu Christo praeconis, anti-Socinus* (Amberg, 1614)⁵³⁰ című írásán kívül nem találhatóak meg gyűjteményében – vagy nem maradtak meg.

A századforduló és a 17. század jeles kálvinista képviselői közé tartozó David Pareus (1548–1622) műveinek jelenléte természetesnek mondható. Heidelbergben Ceglédi tanára volt, s az irénikusok legjelentősebb egyéniségének írásai egyébként is igen népszerűek voltak Magyarországon. Ceglédinek így többek között megvolt a katolikusok vezéralakjának, Roberto Bellarminónak (1542–1622) a nézeteit kritizáló háromkötetes Pareus-mű.⁵³¹ Ide sorolható még a

⁵²⁹ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,784 M/4.

⁵³⁰ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,289 G/9.

⁵³¹ PAREUS, David: *Roberti Bellarmini ... De gratia et libero arbitrio. Libri VI. Quorum duo priores tractant de gratia, quatuor posteriores de libero arbitrio, eiusque cum gratia cooperatione ...* Heidelbergae, 1614, typ. Johannis Lancelloti. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 14,858 D/9; PAREUS, David: *Roberti Bellarmini ... De justificatione impii libri V. ...* Heidelbergae, 1615, typ. Johannis Lancelloti. A kötet jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 14,307 A/12; PAREUS, David: *Ro-*

francia Antoine Chandieu (1534–1591) *Opera theologicája* (Heidelberg, 1593),⁵³² a svájci Raphael Eglinnek (1559–1622) az *Apokalipsziszról* írott műve,⁵³³ Philippe de Mornay (1549–1623) *De sacra eucharistiája* (Hanovia, 1605),⁵³⁴ Johann Georg Gross (1581–1630) kétkötetes nagy opusa, a *Theatrum biblicum...* (Bázel, 1615–1618),⁵³⁵ melyben a Biblia téves értelmezése ellen lép fel. Abraham Scultetus (1566–1624) heidelbergi tanár és udvari prédikátor nemcsak a katolikusok (főleg Bellarmino), hanem a lutheránusok nagy bírálója is volt. Pál apostolnak a rómaiakhoz és a zsidókhoz írt levelei kapcsán összeállított beszédgyűjteménye szintén megvolt Ceglédinek (Heidelberg, 1619; Frankfurt, 1619).⁵³⁶

Az evangélikus vonalat többek között a wittenbergi teológus, Friedrich Balduin (1575–1627) képviseli Pázmány Péter elleni könyvével (*Phosphorus veri catholicismi*. Wittenberg, 1626),⁵³⁷ melyet 1634-ben Kanizsai Pálfi János adott utódjának, Ceglédinek. Ide tartoznak még annak a kolligátumnak⁵³⁸ a darabjai is (23 mű), amelyben a 16. század végén, 17. század elején élő lutheránus prédikátorok írásai (vitairatok, egyetemi disputációk és gyászbeszéd) vannak összefűzve. A kötetben találhatóak többek között az

*berti Bellarmini ... Liber unus de gratia primi Homini*s. Francof., typ. Johannis Lancelloti; Heidelbergae, imp. Jonae Rosae, 1612. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) PAREUS, David: *Roberti Bellarmini ... De amissione gratiae et statu peccati libri sex*. Francofurtensis, typ. Johannis Lancelloti; Heidelbergae, imp. Jonae Rosae, 1613. A kötet jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 14,859 D/9.

⁵³² Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,518 J/6.

⁵³³ EGLIN, Raphael: *Expressa et solida totius Apocalypsis dominicae Epilysis ...* Hanoviae, 1611, Thomas Villerianus. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) EGLIN, Raphael: *Coniecturae halieuticae novae et admirandae ...* Francofurti, 1611, Conradus Biermann. A kötet jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 14,313 A/12.

⁵³⁴ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 14,909 E/5.

⁵³⁵ Lásd a 394. l. 36–37. tételt.

⁵³⁶ SCULTETUS, Abraham; BOCKSTAD, Johann; ECK, Nicolas, stud.: *Concionatorum Heidelbergensium in epistolam ad Romanos concionum ideae ...* Heidelbergae, 1619, Rosae, Lancellotus. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) SCULTETUS, Abraham; ECK, Nicolas, stud.: *In epistolam ad Hebraeos concionum ideae ...* Francofurti, 1616, prostant in bibliopolio Jonae Rosae. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,480 J/3.

⁵³⁷ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,640 K/8.

⁵³⁸ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,279 G/9.

orthodox lutheránus vonalhoz tartozó Aegidius Hunniusnak (1550–1603) a katolikus egyház és a jezsuiták elleni írásai;⁵³⁹ a szász választófejedelem udvari prédikátorának, Matthias Hoë von Höeneeggnek (1558–1645) Jézusról és az Istenről vallott nézetei a jezsuiták doktrínáival is vitatkozva: *Repetitio sanae doctrinae. De persona Christi...* (Wittenberg, 1599), *De incarnato Deo, Domino Jesu Christo...* (Wittenberg, 1602); a lipcsei egyházi énekszerző Kornelius Becker (1561–1604) *Analysis psalmi secundija* (Lipcse, 1601), a wittenbergi teológiaprofesszor Leonhard Hutternek (1563–1616), aki az „ortodoxok legortodoxabbjaként híresült el”,⁵⁴⁰ gyászbeszéde a nagy előd halála alkalmából (*Threnologia de vita, rebus gestis, et tristissimo simul ac beatissimo obitu Dn. Aegidii Hunnii...* Wittenberg, 1603); s Joachim Wagenitiusnak Hutter elnöklete alatt elhangzott disputációja az Ágostai Hitvallás 17. cikkelyéről (*Disputatio XV. Ex confessionis augustanae articulo XVII. de extremo iudicio...*, Wittenberg, 1601). E sorba tartozik Martin Chemnitz (1522–1586) *Examen concilii Tridentini*je (Frankfurt, 1606),⁵⁴¹ valamint Christoph Herdesianusnak (1523–1585) a Bibliáról és az úrvacsoráról írott műve (*Consensus orthodoxus Sacrae*

⁵³⁹ HUNNIUS, Aegidius: *Examen praefationis, quam Bavarici collocutores protocollo Monachii recuso, nunc auctiorem praefigendam esse putarunt. Ostenditur in hoc examine, quomodo jesuitae in ea praefatione per luculentas calumnias, mendacia, et crimina falsi, legibus humanis et divinis prohibita ...* Witebergae, 1602, Mullerus. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) HUNNIUS, Aegidius, praesid.; HOË VON HOËNEGG, Matthias, respond.: *Labyrinthus primus papisticus. Hoc est: Disputatio de papatu semetipsum contradictionibus implicante, confundente et iugulante. In articulis de Scriptura Sacra. De persona Christi. De officio Christi. De justificatione. De fide et operibus. De cuius propositionibus, auxiliante Deo ...* Witebergae, 1601, Mullerus. – (Coll. 23.) HUNNIUS, Aegidius, not.: *Epistola consolatoria cuiusdam anonymi Pontificii narratoris, qua solatur amicam Augustanum, lugentem sortem Jesuitarum, ob rem infelicitate ab illis Ratisbonae gestam ...* Witebergae, 1602, typ. M. Georgii Mulleri. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,279 G/9.

⁵⁴⁰ KECSKEMÉTI Gábor: *Pázmány vitapartnerei és a wittenbergi egyetem. In: „Tenger az igaz hitről való egyenetlenségek vitatásának eláradott özöne...” Tanulmányok XVI–XIX. századi hitvitáinkról.* Szerk.: HELTAI János, TASI Réka. Miskolc: Miskolci Egyetem BTK Régi Magyar Irodalomtörténeti Tan-
szék, 2005. 47.

⁵⁴¹ A kötet jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 15,108 F/10. Vö.: KECSKEMÉTI: *Pázmány vitapartnerei...*, 2005. 47.

Scripturae et veteris ecclesiae, de sententia et veritate verborum coenae dominicae..., Zürich, 1605).⁵⁴²

A hazai evangélikus vitapartnerek közül a 16. század második felének emblematikus alakja, Bornemisza Péter (1535–1584) által írt postillás kötetet biztosan olvasta Ceglédi.⁵⁴³ A kortársak közül megtalálhatók könyvei között Lethenyi István (158?–1653) fordításai, köztük a Pareus *Irenicum*-ja ellen írtak egy része (*Tabella synoptica az az, az elvalasztasrol valo articulusnac rövid sommában foglaltatot tablaia...*, Csepreg, 1625); Zvonarics György (17. sz. első fele) Pécseli Király Imrének adott *Rövid felelete...* (Csepreg, 1626) és Zvonarics Istvánnak (17. sz. első fele) az úrvacsoráról szóló értekezése (Csepreg, 1625), melyet „Papai Janos [Kanizsai Pálfi János] praedicatoratul formalt Táblanac meg hamissetása ellen” írt.⁵⁴⁴

A katolikus tábor írói között kortárs vagy közel kortárs teológusokat találunk, így a német Justus Calvinust (1570–1606/16), aki nagy hévvel állt ki egyháza mellett, és lépett fel az eretnekek ellen.⁵⁴⁵ A dominikánus Johann Andreas Coppenstein (†1638) és a párizsi Pierre Besse (1567–1639) írásait és beszédeit az úrvacsoráról és a szentségekről (Köln-Mainz, 1615) azért is érdemes külön kiemelni, mert azokban Ceglédi barátja, Prágai András ajánlásai olvashatóak.⁵⁴⁶ Roberto Bellarmino mellett a korszak egyik legnevesebb kontroverzteológusa a jezsuita Martinus Becanus (1563–

⁵⁴² Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,615 K/5.

⁵⁴³ Lásd a 376–377. l.15. tételt.

⁵⁴⁴ A három mű egy 19 művet tartalmazó kötet 17–19. kolligátuma. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,411 H/7. – RMNy 1354 – RMNy 1324 – RMNy 1326

⁵⁴⁵ CALVINUS, Justus: *Pro sacrosancta catholica romana ecclesia ... Moguntiae*, ex off. typ. Joannis Albini, 1602. (Coll. 1.) – (Coll. 2.) CALVINUS, Justus: *De unitate sacrosanctae romanae ecclesiae omnibus amplexenda, epistolarum catholicarum volumen unum. Accessit ex S. Augustino epistola 48. ad Vincentium: et epistola 50. ad Bonifacium, de latitudine ecclesiae Dei, et moderata coercitione haereticorum ... Moguntiae*, typ. Joannis Albini, 1602. – (Coll. 3.) CALVINUS, Justus: *Praescriptionum adversus haereticos perpetuarum ex S. S. orthodoxis potissimum patribus. Tractatus VI. ... Moguntiae*, ex off. Joannis Albini, 1602. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 14,518 B/9.

⁵⁴⁶ Mai lelőhelyük: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 14,473 B/7. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,029 F/5. ZVARA: *Ismert könyvgyűjtők...*, 2011. 67–68.

1624) volt, akinek a szentek megidézéséről írott művét Ceglédi nagy figyelemmel s kritikával olvasta.⁵⁴⁷ A névsorból nem hiányozhat Pázmány Péter (1570–1637). A magyar katolikus egyházfőtől a *Vindiciae ecclesiasticae...* (Bécs, 1620) című röpirat⁵⁴⁸ és a *Kalauz*⁵⁴⁹ volt meg a gyűjteményben.

Külön kell szót ejtenünk az egyházatyákról, akiknek ismerete minden felekezet esetében hasonló jelentőségű. A katolikus és a protestáns teológusok, lelkészek is nagy tisztelettel tekintettek rájuk, olvasták írásait, hiszen a patrisztika kora még a tiszta, romlatlan korszakot képviselte. Az ókeresztény írók közül – felekezettől függetlenül – Szent Ágoston volt a legnépszerűbb, az ő műveit olvasták, idézték a legtöbbször. Pázmány Péter ugyanúgy kedvvel idézte, mint Bornemisza Péter.⁵⁵⁰ Ennek oka az lehet, hogy életműve gyakorlatilag minden kérdéskört felölel: írt a keresztény hitigazságokról, az eretnekek ellen a keresztény hit védelmében, a szabad akaratról, a kegyelemtanról, a papi nőtlenségről. Ceglédinek a 16. században megjelent, Johann Piscator szerkesztette Ágoston-összes volt meg,⁵⁵¹ amelyet a bejegyzések szerint rendszeresen használt. Ceglédi fennmaradt könyvei között találjuk még az

⁵⁴⁷ Lásd a 369. l. 8. tételt.

⁵⁴⁸ PÁZMÁNY Péter: *Vindiciae ecclesiasticae quibus edita a principe Bethlen in clerum Hungariae decreta, diuinis humanisque legibus contraria, ipso jure nulla esse, demonstrantur ...* Vienna Austriae, ex off. Wolfgangi Schump, 1620. (Coll. 15.) – RMK III. 1287. – Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,411 H/7. BORDA Lajos: *Pázmány Péter „Vindiciae ecclesiasticae” (1620) című vitairatának két kiadásváltozata*. Magyar Könyvszemle, 1999. 425–435.

⁵⁴⁹ Lásd a 405. l. 53. tételt.

⁵⁵⁰ BITSKEY István: *Humanista erudíció és barokk világkép. Pázmány Péter prédikációi*. Budapest: Akadémiai K., 1979. (Humanizmus és reformáció, 8.) 71–73.; BITSKEY István: *Ókeresztény szerzők Pázmány Kalauzában*. In: *A magyar művelődés és a kereszténység. A IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai. Róma–Nápoly, 1996. szeptember 9–14. 2. köt.* Szerk.: JANKOVICS József, MONOK István, NYERGES Judit. Budapest–Szeged: NMFT–Scriptum, 1998. 710–713.; BORZSÁK István: *Az antikvitás XVI. századi képe*. Budapest: Akadémiai K., 1960. 224.

⁵⁵¹ AUGUSTINUS, Aurelius; PISCATOR, Johannes, ed.; PESSELIUS, Johannes, coll.: *Epitome omnium operum divi Aurelii Augustini ... Per eundem et nunc recens accessit ex eodem Augustine collectus de septem sacrosanctis sacramentis tomus tertius*. Coloniae, 1549, ex off. Melchioris Novesiani. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Pecsét: Zimmer III. Kasten B. Regal 5.

egyháztörténetíró egyházatyákat,⁵⁵² Haimo püspök homíliáit,⁵⁵³ Szent Jeromos *Liber psalmorum*át,⁵⁵⁴ továbbá Szent Irenaeus és Cyprianus írásait Erasmus gondos kiadásában.⁵⁵⁵

A teológusok, lelkészek hasznos kézikönyve a konkordanciamutató. A 16. századi francia Augustin Marlorat (1506–1562) népszerű munkáját a 17. században is kiadták. Ceglédi Heidelbergben, 1613-ban vette meg az 1608-ban megjelent kiadványt, azaz az egyik legfrissebb edícióval rendelkezett. Nagy haszonnal forgathatta, hiszen tele van aláhúásaival, jegyzeteivel.⁵⁵⁶

A teológia témakörén belül a bibliakommentárok az egyházatyák, 16. századi tudós humanisták és protestáns teológusok, reformátorok írásaival vannak jelen. Az előzőekhez tartozik János apostol *Apokalipszis*ének Andreas Caesariensis-féle (+637) kommentárja (Heidelberg, 1596)⁵⁵⁷ a jezsuita kontroverzteológus, Theodor Anton Peltanus (1527–1584) szerkesztésében.

A természettudomány, természetfilozófiát kevés mű képviseli, de azok annál figyelemre méltóbbak. Levinus Lemnius *De miraculis occultis naturae*jának (Köln, 1583)⁵⁵⁸ mind a 16., mind a 17. században számtalan kiadása volt. A Lemnius-írást tartalmazó gyűjteményes kötet második és harmadik darabja Johann von Ewich (1525–1588)⁵⁵⁹ és Hermann Neuwaldt (1550–1611)⁵⁶⁰ műve.

⁵⁵² Lásd a 392. l. 34. tételt.

⁵⁵³ HAIMO, episc. Halberstatensis: *Homiliarum, nunc quinto maiori quam antehac unquam diligentia excusarum, pars hyemalis ...* Coloniae, 1540, Gottfried Hittorp. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár.

⁵⁵⁴ HIERONYMUS, Sophronius Eusebius, ed.; FELIX Pratensis, ed.; MÜNSTER, Sebastian, ed.; CAMPEN, Jean de, ed.: *Liber psalmorum cum translationibus quatuor, et paraphrasibus duabus.* Argentorati, ex off. Knoblochiana, per Georgium Machaeropoeum, 1545. A kötet jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 14,726 C/8.

⁵⁵⁵ Lásd a 400–401. l. 43. tételt.

⁵⁵⁶ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 14,609 C/1.

⁵⁵⁷ Ceglédi 1613-ban vette Heidelbergben. A könyv sajnos ma már nincs meg. Egykori jelzete: 15,876 N/6.

⁵⁵⁸ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: II-G-2.

⁵⁵⁹ EWICH, Johann von: *De sagarum (quas vulgo veneficas appellant) natura, arte viribus et factis: item de notis indiis que quibus agnoscantur ...* Breae, 1584, ex off. Theodori Gluchstein. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: II-G-2.

Ezen írások, melyek a boszorkányüldözésekkel és az ahhoz kapcsolódó vizsgálatokkal (pl. égetés), bizonyításokkal és különböző próbákkal (pl. az ún. vizes próba) foglalkoznak, a két német orvos fő művének tekinthetők. E témakörhöz tartozik még a neves teológus, herborni tanár Johann Heinrich Alsted (1588–1638) *Methodus admirandorum mathematicorum: complectens novem libros matheseôs universae: in quorum 1 Mathematica generalis. 2 Arithmetica. 3 Geometria. 4 Cosmographia. 5 Uranoscopia. 6 Geographia. 7 Optica. 8 Musica. 9 Architectonica...* című kötete (Herbornae Nassoviorum, 1613).⁵⁶¹ A bejegyzés szerint ezt az első kiadású könyvet Ceglédi peregrinációja idején (1613) vette meg Heidelbergben. Megléte Ceglédi ismereteinek naprakész voltára utal. Conrad Gesner (1516–1565) *De historia animalium* (Lipcse, 1605) Basilius Faber (1520–1575) kivonatában volt meg Ceglédinek.⁵⁶² A kötet első részében Faber népszerű latin lexikonja található,⁵⁶³ melyben szólásgyűjtemények, szentenciák, példabeszédek és különböző történetek segítik a latin nyelv elsajátítását, használatát. A medicát az a 12 kisebb írás és tézis képviseli, amelyek Bázelen és Strasbourgban 1613–1615 között jelentek meg. Néhány cím: *Positiones medicae, de scandalorum medicorum secundo, ... morborum tertio, Furiarum terrestrium quarta...*; *De morborum differentiis...*; *Centuria conclusionum miscellanearum, ex parte pathologica medicinae depromptarum...*; *Problemata medica: ex anatome, methodo therapeutica, et botanologia deprompta...*

A filozófiát nagyjából ókori klasszikusok képviselik. Arisztotelész (Kr. e. 384–322) az *Ethicorum ad Nicomachum* (Lyon,

⁵⁶⁰ NEUWALDT, Hermann: *Exegesis purgationis sive examinis sagarum super aquam frigidam proietarum: in qua refutata opinione Guilhelmi Adolphi Scribonii, de huius purgationis et aliarum similium origine, natura, et veritate agitur: omnibus ad rerum gubernacula sedentibus maxime necessaria ...* Helmstadii, 1584, excud. Jacobus Lucius. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: II-G-2

⁵⁶¹ A könyv jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 14,587 B/12.

⁵⁶² Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,711 L/5.

⁵⁶³ FABER, Basilius: *Thesaurus eruditionis scholasticae, sive ratio docendi ac discendi, facili, plana et compendiaria prorsus via ...* Lipsiae, 1605, typ. Vogelianis. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,711 L/5.

1553)⁵⁶⁴ és az *Organon* (Frankfurt, 1592)⁵⁶⁵ írásaival van jelen. A két mű kiváló grécisták kiadásában jelent meg. Az előbbit Johannes Argyropoluos (1416–1486) görög és Donato Acciaoli (1429–1478) itáliai humanista, az utóbbit pedig Giulio Pace (1550–1631) szintén itáliai tudós kommentálta. (Pace nem mellesleg Heidelbergben, ahol jogot tanított 1585–1594 között, áttért a protestáns hitre.) Ide sorolhatjuk azt az 1613-ban megjelent 10 tézist is, amelyeket Daniel Rixinger elnöklete alatt védtek meg a strasbourgi diákok. Ezen írások abban a 47 kolligátumot tartalmazó kötetben vannak, amelyeket Ceglédi kötetett egybe.⁵⁶⁶ Ebben további filozófiai disputációk is találhatók a lélekről, a logikáról és a metafizikáról. Egy Cicero-mű jelenléte nem mondható különösebben érdekesnek (*Librorum philosophicorum...* Argentorati, 1574),⁵⁶⁷ az a kötet viszont, amelyben három jeles alexandriai tudós, Philo (Kr. e. 25/10–Kr. u. 40/50), Athenagoras (II. sz.) és Aeneas Gazaeus (430–486) írásai olvashatók, már annál inkább.⁵⁶⁸ Ezen írások ismerete igényességet, mély erudíciót jelent. Mivel a kötet jelenleg nincs meg, sajnos nem tudni, Ceglédi mennyit olvasta, használta. Külön érdekesség, hogy a kötetet Lengyel Miklós 1627-ben ajándékozta Ceglédinek. Lengyel Miklós néven több személyt is találunk a 17. század első felében. A mi esetünkben vagy arról van szó, aki katolizált, vagy a pápai várkapitányról (1620–1631).⁵⁶⁹ A filozófiai művek kö-

⁵⁶⁴ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 14,929 E/8.

⁵⁶⁵ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 14,507 B/9. A mű népszerűségét az is mutatja, hogy még Pace életében tizenegy alkalommal jelent meg.

⁵⁶⁶ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,511 J/5.

⁵⁶⁷ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 15,011 F/4.

⁵⁶⁸ PHILO, Alexandrinus; GELEN, Sigmund, transl.: *Philonis Iudaei, scriptoris eloquentissimi, ac philosophi summi, lucubrationes quotquot haberi potuerunt ... His accessit propter argumenti similitudinem, Athenagoras De mortuorum resurrectione, Petro Nannio interprete: et Aeneas Gazaeus De immortalitate animarum, et corporum resurrectione, Joanne Wolphio interprete: uterque integritati restitutus ...* Basileae, 1558, Episcopus, 1558. A könyv jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 14,768 C/11.

⁵⁶⁹ THURY: *A Dunátúli Reformátis Egyházkerület...*, 1998. 370. (A kötet névmutatójában Tóthi Lengyel Miklós néven szerepel, de az ott felsorolt oldalszámok a heidelbergi peregrinus, konvertált Lengyel Miklóssal is keverednek.

zött megtalálható még a középkor nagy skolasztikusa, Thomas Aquinas, a spanyol dominikánus is, Domingo Bañez kiadásában (Velece, 1585).⁵⁷⁰

A historikus anyag gyakorlatilag hiányzik, a meglévő könyvek között egyetlen egyháztörténeti kötetet találunk. A hét neves 3–6. századi ókeresztény író, egyházatya – Eusebius Caesariensis, Rufinus, Socrates Scholasticus, Theodoretus Cyrrhensis, Salaminius Hermias Sozomenus, Theodorus Anagnosta és Evagrius Scholasticus – műve Wolfgangus Musculus és Joachim Camerarius gondos szerkesztésében jelent meg 1554-ben Európa egyik legnívósabb szellemi műhelyében, a bázeli Frobenius nyomdában.⁵⁷¹ A kötet Ceglédi kiemelten fontos könyvei közé tartozik. Egyrészt egy színvonalas kiadásról van szó, másrészt először Beythe István és baráti köre („Sum Stephani Bejthe et amicorum”),⁵⁷² majd fia, Beythe Imre birtokolta azt. Az ő hagyatékából vásárolta meg Ceglédi („Emptus a Relicta D. Emerici Bejthe pro fl. 3. Iterum Pauli Cegledini ab Anno 1633. 15. Martij”). A könyv mind a két Beythe, mind a pápai lelkész számára fontos volt, végig tele van jegyzeteikkel.

A jogi részhez három református egyházi rendtartás,⁵⁷³ egy katolikus szertartás könyv⁵⁷⁴ és egy katolikus zsinati határozat⁵⁷⁵

Nem valószínű, hogy a két személy ugyanaz lett volna.) Lásd még a 491. jegyzetet.

⁵⁷⁰ A könyv jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 15,121 F/11.

⁵⁷¹ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,738 L/7.

⁵⁷² Vö.: MONOK: „*Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum*”, 2009. 266–276.

⁵⁷³ GÖNCZI György: *De disciplina ecclesiastica, seu gubernationis ecclesiasticae legitima forma ...* Debrecini, 1591, Czaktornyai. (RMNy 657) – *Articuli ex verbo Dei, et lege naturae compositi, ad conservandam politiam ecclesiasticam, et confirmandam vitam christianam in omnibus ordinibus necessariam ...* Debrecini, 1591, s. typ. (RMNy 657) – Ceglédi Szabó Pál, ed.: *Canones ecclesiastici in quinque classes distributi, quibus ecclesiae helveticae confessionem amplexae ...* Pape, 1625, typ. Matthaei Bernhardi. (RMNy 1343)

⁵⁷⁴ *Agendarius. Liber continens ritus et caeremonias, quibus in administrandis sacramentis, benedictionibus, et alijs quibusdam ecclesiasticis functionibus, parochi, et alij curati, in Dioecesi et prouincia Strigoniensi utuntur ...* Tirnaviae, 1583, s. typ. (RMNy 528)

⁵⁷⁵ *Decreta et sanctiones synodi provincialis, ab ... Francisco Forgacz de Ghimes ...* Posonii, 1611, in Aula Archiepiscopa. (RMNy 1023)

sorolható Ceglédi gyűjteményéből. Ezek munkájához és püspöki feladataihoz egyaránt szükségesek voltak.

A lelkészek, prédikátorok bibliotékáinak jellegét a teológiai anyag határozta meg. Ezen könyvanyagot tekintve Ceglédi Szabó Pál gyűjteményét modernnek, ismereteit naprakésznek tekinthetjük,⁵⁷⁶ hiszen azok szerzői döntő többségében lelkészünk kortársai vagy közel kortársai voltak. Életrajzából és possessorbejegyzéseiből tudjuk, hogy – mint a korban más tudósoknak, prédikátoroknak – neki is külföldi tanulmányútja, egyetemi évei jelentették a nagy lehetőséget a könyvek beszerzésére. Ceglédi igényességét mutatja, hogy sokszor nem az akkor még olcsón megszerezhető, régi kiadását vette meg egy, a korábbi századokban megjelent műnek, hanem a legújabb kiadást. Egyetemi városát, Heidelberget (és egész Európát) lázban tartó, ott tanító tanárainak (kiemelten David Pareusnak), s a mellettük vagy velük vitázó protestáns és katolikus szerzőknek a műveit részesítette előnyben. Hazatérve, lelkészként, majd püspökként szolgálva egyházát, igyekezett továbbra is naprakész lenni a teológiai vitákban. Anyagi és vásárlási lehetőségei – gondoljunk csak a korabeli könyvkereskedelem szűkös voltára⁵⁷⁷ – ugyan korlátozottabbak voltak, de viszonylag rendszeresen vásárolhatott például a pozsonyi és a nagyszombati könyvpiacon vagy lelkészársai hagyatékából, s barátai is adtak neki, hagyományoztak rá egy-egy kötetet. Külön gyűjtötte s nagy becsben tartotta a tézisfüzetekeket is, hiszen ezekből közel 200 (!) darab volt meg neki. Ezek a kisnyomtatványok nemcsak az egyes tudományterületek, hanem az adott egyetem és a nyomdászattörténet számára is rendkívül fontos dokumentumok. Kis példányszámuk miatt több kiadványból ma már alig maradt fenn egy-egy darab. Így a Ceglédi által összeállított kolligátumkötetek is őriznek olyan műveket, amelyek ma már uni-

⁵⁷⁶ A kérdésről lásd: MONOK István: *Mitől modern egy kora újkori könyvtár Magyarországon és Erdélyben?* In: *Hagyomány, egység, korszerűség. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2009. november 10-i, jubileumi konferenciájának előadásai.* Szerk.: GÁBORJÁNI SZABÓ Botond. Debrecen: EKE, 2010. 16–29.

⁵⁷⁷ PAVERCSIK Ilona: *A magyar könyvkereskedelem történetének vázlata 1800-ig.* In: V. ECSÉDY Judit: *A könyvnyomtatás Magyarországon a kéziszajtó korában, 1473–1800.* Budapest: Balassi, 1999. 302–309.; KÓKAY György: *A könyvkereskedelem Magyarországon.* Budapest: Balassi, 1997. 65–82.

kumnak számítanak, s a magyar művelődéstörténet számára is igen becsesek. Könyveit rendszeresen olvasó, bibliofil ember volt, aki olvasmányaival, tudásával felvértezve meggyőzően prédikálta felekezete hittételeit.

Czeglédi István könyvei

Ceglédi Pál fiának, Istvánnak – aki családi nevét már ’cz’-vel írta – három (vagy négy) könyvét ismerjük possessorbejegyzései alapján. A Basilius Faber-kolligátum (*Thesaurus eruditionis scholasticae* és *Epitome quatuor librorum Conradi Gesneri de historia animalium*. Lipcse, 1605) az egyetlen, amelyben az apa és fia neve is szerepel.⁵⁷⁸ Apjái lehetett az Alsted-kolligátum – *Physica harmonica...* (Herbornae Nassoviorum, 1616) és a *Metaphysica tribus libris tractata...* (Herbornae Nassoviorum, 1622)⁵⁷⁹ –, hiszen tudjuk, hogy a gyulafehérvári professzor *Methodus admirandorum mathematicorum*-a⁵⁸⁰ a birtokában volt. A harmadik kötet szintén egy kolligátum,⁵⁸¹ amelyben a neves velencei nyomdász, Aldus Manutius *Purae elegantes, et copiosae latinae linguae phrases...* című munkája (Köln, 1597) és Erasmus barátjának, Thierry Morelnek (Morellus) legfontosabb írása, az *Enchiridion ad verborum copiam* található (Köln, 1560). A bejegyzés szerint ezt a kötetet Czeglédi István saját maga vette: „Sum Possessor verus Stephanus P. Czegledi Emptus d. 40. [1642]”. Zacharias Ursinus *Corpus doctrinae orthodoxae*jának (Heidelberg, 1616)⁵⁸² bejegyzése szerint a könyvet 1617-ben vette Czeglédi István. Ez az István azonban nem lehet püspökünk fia, hiszen ő 1624-ben született. A másik lehetőség, hogy Hárich János félreolvasta a dátumot; ezt azonban nem lehet kideríteni, a könyv ugyanis ma már nincs meg.

⁵⁷⁸ „Pauli Cegledini 1620 Posonij fl. 2.” „Et Filii eius Stephani P. Czegledini”.

⁵⁷⁹ A kötet jelenleg nincs meg. Egykori jelzete: 14,337 B/1. Hárich János feljegyzése szerint: Poss.: „Steph(ani) Cegledi.”

⁵⁸⁰ Lásd a 366. l. 1. tételt.

⁵⁸¹ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,002 F/3.

⁵⁸² Egykori jelzete: 14,327 A/13.

Pauli Ceglédi 1620
Pof niji fl. 2
Et Filio eius
Stephani S. Ceglédi

33. Ceglédi Szabó Pál és Ceglédi István possessorbejegyzése a *Basilius Faber: Thesaurus eruditionis scholasticae ...* (Leipzig, 1605) című kötetben

Czeglédi János könyvei

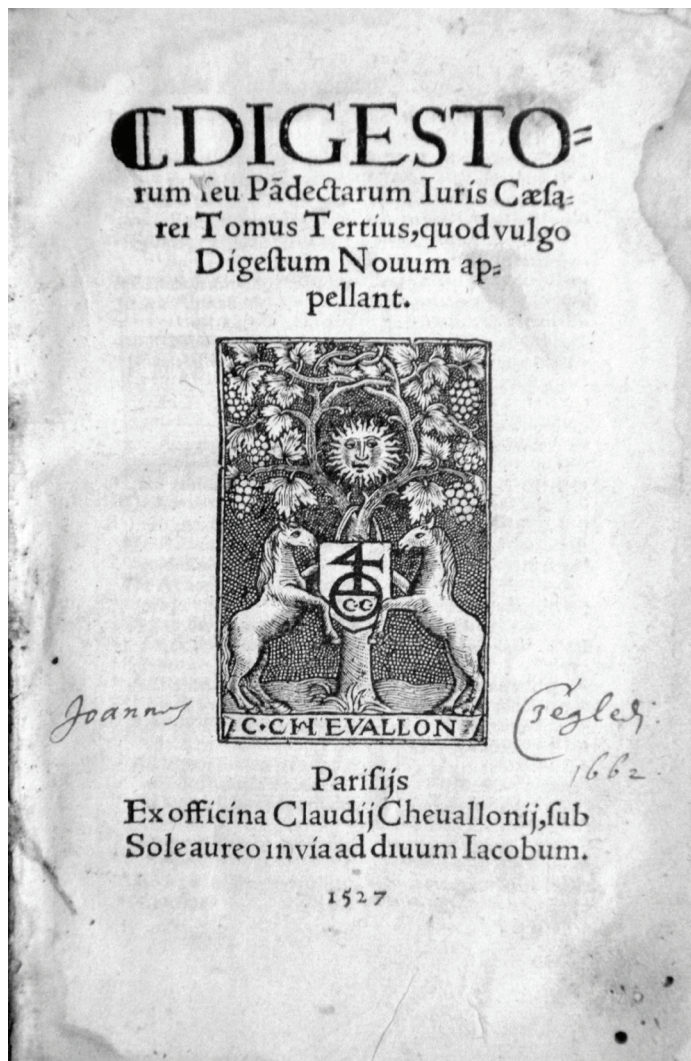
Mint fentebb említettük, Czeglédi János talán Ceglédi Pál unokája lehetett. Őt kötetben szerepel possessorbejegyzése. A könyvekben csak az ő tulajdonosi bejegyzése olvasható, illetve három esetben a vásárlás dátumára utaló évszám is (1659, 1660, 1662). Két kötet a római klasszikusok gyűjteménye. Az elsőben két Cicero-mű van: *De oratore...* és *De perfecto oratore ad M. Brutum...* (Köln, 1578);⁵⁸³ a másikkban pedig Terentius Afer komédiái Aelius Donatus kommentárjával (Velence, 1567),⁵⁸⁴ Justinianus joggyűjteménye, a *Digestorum seu Pandectarum Juris Caesarei...* (Párizs, 1527),⁵⁸⁵ Irenaeus egyházatyá traktátusa Erasmus kiadásában (*Opus eruditissimum [...] in quinque libros digestum, in quibus mire*

⁵⁸³ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,065 F/7.

⁵⁸⁴ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 15,728 L/7.

⁵⁸⁵ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: nincs.

retegít et confutat veterum haereseon impias portentosas opiniones... Párizs, 1563)⁵⁸⁶ és a „portugál Arisztotelész”, a jezsuita Pedro de Fonseca *Institutionum dialecticarum...* (Ingolstadt, 1595)⁵⁸⁷ című munkája.

34. Czeglédi János possessorbejegyzése

⁵⁸⁶ Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár. Jelzete: 14,271 A/10.

⁵⁸⁷ Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 14,498 B/8.

Református lelkész- és püspöktársaihoz hasonlóan Ceglédi Szabó Pálnak sem maradt fenn könyvjegyzéke.⁵⁸⁸ A néhány ismert inventárium mindegyike arról tanúskodik, hogy tulajdonosaik gyűjteménye szinte mind nagyobb volt Ceglédiénél. Miskolczi Csulyak István esperesnek 400,⁵⁸⁹ id. Geleji Katona István erdélyi püspöknek 160,⁵⁹⁰ Albensis Nagy János marosvásárhelyi lelkésznek 108,⁵⁹¹ Demétei András lelkésznek pedig 74 kötetes könyvtára volt.⁵⁹² Beythe Istvánnak s fiainak, Imrének és Andrásnak, valamint Kanizsai Pálfi Jánosnak sem ismert a könyvjegyzéke, egykori könyvtáruk egyes darabjai azonban fennmaradtak. Az előbbieknél nagyobb részt a németújvári ferences kolostor könyvtárában⁵⁹³ és az Esterházyak gyűjteményeiben (összesen kb. 220 kötet), Pálfinak pedig szintén az Esterházyaknál és elszórtan más hazai és külföldi gyűjteményekben találhatóak (kb. 30 kötet).⁵⁹⁴ Gyaníthatóan Ceglédinek is nagyobb bibliotékája lehetett, hiszen még ha csak a magyarországi szerzőket vagy a magyar nyelvű műveket tekintjük, akkor is igen nagy a hiátus.⁵⁹⁵ A korszak vitáiban való jártassága, disputációs gyűjteményei és a humanista erudíciót jelző művei alapján korának magasan képzett emberei közé sorolhatjuk. Amikor csak megengedhette magának, könyveket vásárolt, amelyekre nagy gondot fordított: bekötötte őket, rányomatta nevének kezdőbetűit, s megbecsülése jeléül nevének kívül olykor leírta: „posteritatisque dilectae”.

⁵⁸⁸ MADAS Edit–MONOK István: *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig*. Budapest: Balassi, 2203. 168–169.

⁵⁸⁹ Adattár 13/1. 61–78.

⁵⁹⁰ *Erdélyi könyvesházak III. 1563–1757. A Bethlen-család és környezete. Az Apafi-család és környezete. A Teleki-család és környezete. Vegyes források*. Sajtó alá rend.: MONOK István, NÉMETH Noémi, VARGA András. Szerk.: MONOK István. Szeged: Scriptum, 1994. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 16/3.) 3–8.

⁵⁹¹ Adattár 16/3. 9–12.

⁵⁹² Adattár 13/1. 180–182.

⁵⁹³ TABERNIGG: *Standort Katalog der Bibliothek in Güssing*, 1972.; MONOK: *A Batthyány-család...*, 2005. 87–104.; ZVARA: *Ismert könyvgyűjtők...*, 2011. 51–55.

⁵⁹⁴ ZVARA: *Kanizsai Pálfi János...*, 2010. 386–398.

⁵⁹⁵ HELTAI: *Műfajok és művek...*, 2008.; HELTAI János: *A nyomtatott vallási vitáiratok Magyarországon a XVII. század első felében (1601–1655)*. In: „Tenger az igaz hitről való egyenetlenségek...” 2005. 115–174.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

- Adatok a dunántúli ref. egyházkerület történetéhez. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár, 1910. 43–112.
- Adatok a felsődunamelléki ref. egyházkerület történetéhez. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár, IX. évf. 1910. 1–42.
- Alföldi-Flatt Károly: Frankovith Gergely és orvosbotanikai műve. Természettudományi Közlöny, 1895. 37. 2. pótfüzet, 49–59.
- Balázs Mihály: Heltai Hálójának forrásairól és eszmetörténeti hátteréről. Irodalomtörténeti Közlemények, 1993/2. 167–196.
- Balázs Mihály: Teológia és irodalom. Az Erdélyen kívüli antitrinitarizmus kezdetei. Budapest: Balassi, 1998. (Humanizmus és reformáció, 25.)
- Balázs Mihály: Kolozsvár és Vágsellye. Adalék a Mária kongregációk korai történetéhez. In: Uő: Felekezeti és fikció. Tanulmányok 16–17. századi irodalmunkról. Budapest: Balassi, 2006. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok 8.) 133–143.
- Bánfi Szilvia: Rövid összefoglaló Alsólendva nyomdászatának történetéről. Magyar Grafika, 2008. Klnsz. 110–126.
- Barlay Ö. Szabolcs: Romon virág. Fejezetek a Mohács utáni reneszánszról. Budapest: Gondolat, 1986.
- Barlay Ödön Szabolcs: Boldizsár Batthyány und sein Humanisten Kreis. Magyar Könyvszemle, 1979. 231–251.
- Batthyány Ádám földesúri famíliája: <<http://archivum.piar.hu/batthyany/familia-keret.htm>>
- Berlász Jenő: Istvánffy Miklós könyvtáráról. Az OSZK Évkönyve 1959. Budapest, 1961. 202–240.
- Berlász Jenő: Újabb információk Istvánffy Miklós könyvtáráról. Az OSZK Évkönyve 1972. Budapest, 1974. 215–244.
- Beythe András: Fives könv. Fiveknek és faknac nevökröl, természetökröl es hasznokrul irattatot ... Dioscoridesnek es Matthiolusnak ... irasokbul. Facs. kiad. Nagy Dénes kísérszövegével. Debrecen: Alföldi Nyomda, 2003.

- Beythe András: Fives könyv. Fiveknek és faknac nevökröl, természetökröl es hasznokrul irattatot ... Dioscoridesnek es Matthiolusnak ... irasokbul. Facs. kiad. Géczi János kísérőszövegével. Budapest: Kossuth, 2006. (Amor librorum)
- Bibliotheca Dissidentium. Répertoire des non-conformistes religieux des seizieme et dix-septieme siècles. Tom. 15. Ungarländische Antitrinitarier II. György Enyedi. Ed.: János Káldos, Mihály Balázs. Baden-Baden; Bouxwiller: Koerner, 1993. (BBA, CXXXVII.)
- Bietenholz, Peter G.: Basle and France int he Sixteenth Century. The Basle Humanists and Printers in Their Contacts with Francophone Culture. Genève: Droz, 1971.
- Bietenholz, Peter G.: Der italienische Humanismus und die Blütezeit des Buchdrucks in Basel. Die Basler Drucke italianische Autoren von 1530 bis zum Ende des 16. Jahrhunderts. Basel: Verlag von Helbing & Lichtenhahn, 1959.
- Bitskey István: Humanista erudíció és barokk világkép. Pázmány Péter prédikációi. Budapest: Akadémiai K., 1979. (Humanizmus és reformáció, 8.)
- Bitskey István: Ókeresztény szerzők Pázmány Kalauzában. In: A magyar művelődés és a kereszténység. A IV. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus előadásai. Róma–Nápoly, 1996. szeptember 9–14. 2. köt. Szerk.: Jankovics József, Monok István, Nyerges Judit. Budapest–Szeged: NMFT–Scriptum, 1998. 710–713.
- Bobory Dóra: Batthyány Boldizsár és humanista köre. Erudíció, természettudomány és mecenatúra egy 16. századi magyar főúr életében. Századok, 2005. 923–944.
- Bobory Dóra: Batthyány Boldizsár és a természettudományok. Egy kísérletező és befogadó főúr a XVI. századi Magyarországon. In: A Batthyányak évszázadai. Tudományos konferencia Körmenen, 2005. október 27–29. Szerk.: Nagy Zoltán. Körmend–Szombathely: Körmend Város Önkormányzata, 2006. 65–72.
- Bobory Dóra: Qui me unice amabat. Egy fejezet a botanika történetéből: Carolus Clusius és Batthyány Boldizsár. Iskolakultúra, 2004. október, 94–104.
- Bobory Dóra: The Sword and the Crucible: Count Boldizsár Batthyány and Natural Philosophy in Sixteenth-Century Hungary. Newcastle upon Tyne, 2009, Cambridge Scholars Publishing.

- Borda Lajos: Pázmány Péter „*Vindiciae ecclesiasticae*” (1620) című vitairatának két kiadásváltozata. Magyar Könyvszemle, 1999. 425–435.
- Bornemisza Péter: Enekec három rendbe: kulömb kulömb felec. Detrekő, 1582. Facs. kiad. Sajtó alá rend.: Varjas Béla. Tanulm.: Kovács Sándor Iván. Budapest: Akadémiai K., 1964. (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 6.)
- Boros István: A pápai ev. ref. főiskola könyvtárának katalógusa és rövid történet. Pápa, 1901.
- Boross Klára: A Pozsonyi Humanista Kör könyvei. Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei. XIII. köt. Budapest: ELTE Könyvtára, 2007. 157–185.
- Borsa Gedeon: Frankovith Gergely. In: Uő: Könyvtörténeti írások I. A hazai nyomdászat, 15–17. század. Budapest: OSZK, 1996. 342–345.
- Borsa Gedeon: Frankovith Gergely. *Communicationes ex Bibliotheca Historiae Medicae Hungarica*. 1956/3. 136–146.
- Borsa Gedeon: Johannes Manlius könyvkötői tevékenysége. Az OSZK Évkönyve, 1970–1971. Budapest: OSZK, 1973. 301–321.; uez: In: Uő: Könyvtörténeti írások III. Az OSZK Évkönyveiben megjelent tanulmányok. Budapest: OSZK, 2000. 99–113.
- Borsa Gedeon: Johannes Manlius, a nyomdász és könyvkereskedő a délszlávok szolgálatában. In: Uő: Könyvtörténeti írások I. A hazai nyomdászat, 15–17. század. Budapest: OSZK, 1996. 346–349.
- Borsa Gedeon: Pótlások és igazítások a „Régi Magyarországi Nyomtatványok” első két kötetéhez. VI. Magyar Könyvszemle, 1987. 57–64.
- Borsa Gedeon: Szenci Molnár Albert könyvtárának két kötete Németújváron. In: Uő: Könyvtörténeti írások. IV. köt. Módszertani cikkek és kutatási eredmények. Budapest: OSZK, 2000. 310–312.
- Borzsák István: Az antikvitás XVI. századi képe. Budapest: Akadémiai K., 1960.
- Borzsák István: A magyarországi Melanchthon-recepció kérdéséhez. In: *Dragma* 2. Válogatott tanulmányok. Budapest: Telosz, 1996. 363–378.; uez: Irodalomtörténeti Közlemények, 1965. 433–446.

- Botta István: Huszár Gál élete, művei és kora (1512?–1575). Budapest: Akadémiai K., 1991. (Humanizmus és reformáció, 18.)
- Botta István: Melius Péter ifjúsága. A magyarországi reformáció lutheri és helvét irányai elkülönülésének kezdetei. Budapest: Akadémiai K., 1978. (Humanizmus és reformáció, 7.)
- Dán Róbert: Humanizmus, reformáció, antitrinitarizmus és a héber nyelv Magyarországon. Budapest: Akadémiai K., 1973. (Humanizmus és reformáció, 2.)
- Drüll, Dagmar: Heidelberger Gelehrtenlexikon, 1386–1651. Berlin–Heidelberg–New York–Barcelona–Hongkong–London–Mailand–Paris–Tokio, 2002.
- A Dunántúli Református Egyházkerület prédikátorai és rektorai. Szerk.: Köblös József, Kránitz Zsolt. Pápa: Pápai Református Gyűjtemények, 2009. (A Pápai Református Gyűjtemények Kiadványai. Forrásközlések 10.)
- Ecsedy Judit, V.: Egy dunántúli református nyomda sorsa. In: Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve. Budapest: OSZK, 1979. 303–352.
- Ecsedy Judit, V.: A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisaajtó korában, 1473–1800. Budapest: Balassi, 1998.
- Ecsedy Judit, V.: A régi magyarországi nyomdák betűi és díszai, 1473–1600. Budapest: Balassi-OSZK, 2004. (Hungaria Typographica, I.)
- Ecsedy Judit, V.: A régi magyarországi nyomdák betűi és díszai, XVII. század 1. köt. Nyugat- és észak-magyarországi nyomdák. Budapest: Balassi-OSZK, 2010. (Hungaria Typographica, II.)
- Egyesség könyve 1598. Sajtó alá rend.: Masznyik Endre. Pozsony, 1908.
- Egyháztörténeti emlékek. Forrásgyűjtemény a Dunántúli Ág. Hitv. Evang. Egyházkerület történetéhez. 1. köt. Összeáll.: Payr Sándor. Sopron: Dunántúli Ágostai Hitvallás Evangélikus Egyházkerület, 1910.
- Enyedi György válogatott művei. Vál.: Balázs Mihály, Káldos János. Bukarest–Kolozsvár, Kriterion, 1997. (Téka)
- Erdélyi könyvesházak III. 1563–1757. A Bethlen-család és környezete. Az Apafi-család és környezete. A Teleki-család és környe-

- zete. Vegyes források. Sajtó alá rend.: Monok István, Németh Noémi, Varga András. Szerk.: Monok István. Szeged: Scriptum, 1994 [1995]. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 16/3.)
- Esze Tamás: Kolozsvári könyvek Baranyában. *Acta historiae litterarum hungaricarum*. 10–11. (1971). 137–147.
- Fabó András: Beythe István életrajza. Pest, 1866.
- Fallenbüchl Zoltán: Magyarország főméltóságai. Budapest: Maceenas, 1988.
- Fazekas István: A bécsi Pazmaneum magyarországi hallgatói, 1623–1918 (1951). Budapest: ELTE Levéltára, 2003. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban, 8.)
- Fazekas, István: Die Rekatholisierung Adam Batthyánys im Jahr 1629. In: *Reformation und Gegenreformation im Pannonischen Raum*. 13–14. Schlaininger Gespräche 1993/1994. Red. von Gustav Reigrabner, Gerald Schlag. Eisenstadt, 1999. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland. Bd. 102.) 297–304.
- Fekete Csaba: Pataki rektor adta – pataki lelkész kapta könyv. Egyháztörténet 2002/2. sz. <<http://www.uni-miskolc.hu/~egyhtort/cikkek/feketecsaba-1615.htm>>
- Festschrift anlässlich der 400jährigen Wiederkehr der wissenschaftlichen Tätigkeit von Carolus Clusius (Charles de l'Escluse) in pannonischen Raum. Eisenstadt, 1973. (Burgendländische Forschungen. Sonderheft V.)
- Fórišová, Marta: 17. századi pozsonyi nyomtatványok possessorai. *Magyar Könyvszemle*, 2000/4. 483–491.
- Frankl Vilmos: Pázmány Péter és kora. 3. köt. Pest, 1872.
- Führer durch die Clusius-Gedächtnisstätten in Güssing. Bearb. von Stephan A. Aumüller. Mit zwei Beiträgen von Otto Guglia. Eisenstadt, 1973.
- Géczy János kísérszövege. In: Beythe András: Fives könyv[!]. Fiveknek es fagnac nevökröl, természetökröl es hasznokrul irattatot, es szöröztetöt magar nyeluön az fő doctoroknak es természet tudo orvosoknak Dioscoridesnek es Matthiolusnak

- bölts irasokbul ... (Nymet Vivaratt), 1595, (Johannes Manlius). Facs. kiad. Budapest: Kossuth, 2006. (Amor librorum) 1–2.
- Gombocz Endre: A magyar botanika története. A magyar flóra kutatói 92 képpel. Az előszót írta: Tölly Balázs. Hasonmás kiad. Sopron: Berzsényi Evangélikus (Líceum) Gimnázium, Kollégium és Szakképző Iskola, 2007.
- Grüll Tibor: Lackner Kristóf könyvtárának maradványai. Apponyi Balázs verses dedikációja. Magyar Könyvszemle, 1990/3–4. 132–133.
- Hautz, Johann Friedrich: Geschichte der Universität Heidelberg. I–II. Band. Hasonmás kiad. Hildesheim–New York, 1980.
- Házi Jenő: Sopron a régi magyar irodalomban. Budapest, 1937.
- Heltai János: A 16–17. századi magyarországi hitviták adattárának tervezete. In: „Tenger az igaz hitről való egyenlenségek vitásának eláradott özöne...” Tanulmányok XVI–XIX. századi hitvitáinkról. Szerk.: Heltai János, Tasi Réka. Miskolc: Miskolci Egyetem BTK RMI Tanszék, 2005. 251–299.
- Heltai János: Adattár a heidelbergi egyetemen 1595–1621 között tanult magyarországi diákokról és pártfogóikról. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve, 1980. Budapest: OSZK, 1981. 243–347.
- Heltai János: Alvinczi Péter és a heidelbergi peregrinusok. Budapest: Balassi, 1994. (Humanizmus és reformáció, 21.)
- Heltai János: David Pareus magyar kapcsolatai. In: Tudóslevelek. Művelődésünk külföldi kapcsolataihoz, 1577–1797. Kiad.: Herner János. Szeged, 1989. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 23.) 13–76.
- Heltai János: Egy művelődéspártoló polgári kör a XVII. század elején. Magyar Könyvszemle, 1982. 119–126.
- Heltai János: A heidelbergi egyetemjárás, 1591–1621. In: Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon. 2. köt. Szerk.: Békési Imre, Jankovics József, Kósa László, Nyerges Judit. Budapest: Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság–Scriptum, 1993. 540–548.
- Heltai János: Irénikus eszmék és vonások Pécseli Király Imre műveiben. In: Irodalom és ideológia a 16–17. században. Szerk.:

- Varjas Béla. Budapest: Akadémiai K., 1987. (*Memoria Saeculorum Hungariae*, 5.) 209–230.
- Heltai János: Műfajok és művek a XVII. század magyarországi könyvkiadásában. Budapest: OSZK–Universitas, 2008. (*Res Libraria*, II.)
- Heltai János: A nyomtatott vallási vitairatok Magyarországon a XVII. század első felében (1601–1655). In: „Tenger az igaz hitről való egyenetlenségek...” 2005. 115–174.
- Horváth János: A reformáció jegyében. A Mohács utáni félszázad magyar irodalomtörténete. Budapest: Akadémiai K., 1953.
- Horváth József: Samarjai Máté János (1585–1652). *Arrabona – Múzeumi Közlemények* 40/1–2. Győr, 2002. 431–464.
- Hubert Gabriella, H.: A régi magyar gyülekezeti ének. Budapest: Universitas, 2004. (*Historia litteraria*, 17.)
- Hubert Ildikó: „Az mit Istennek mívelhetek, örömet kész vagyok hozzája.” Kulcsár György és művei. Budapest: Luther Kiadó, 2011.
- Hubert Ildikó: Kulcsár György, az alsólindvai prédikátor = György Kulcsár, dolnjelendavski pridigar. (Alsólendva, 1577. június 11.) Lendva: Galéria-Múzeum, 2001.
- Imre Mihály: Cicero és/vagy Krisztus. A reformáció 16. századi retorikáinak egyik dilemmája. In: Uő: Az isteni és emberi szó. Tanulmányok a 16–18. századi protestantizmus irodalmából. Sárospatak: Hernád, 2012. 15–44.
- Imre Mihály: Szenci Molnár Albert „*Idea Christianorum*”-a. In: Irodalom és ideológia a 16–17. században. Szerk.: Varjas Béla. Budapest: Akadémiai K., 1987. (*Memoria Saeculorum Hungariae*, 5.) 231–252.
- Ipolyi Arnold: Veresmarti Mihály megtérése históriája. Budapest: Szent István Társulat, 1875.
- Iványi Béla: Batthyány Boldizsár a könyvbarát. In: A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése. Sajtó alá rend. és a függelék összeáll.: Herner János, Monok István. Szeged: JATE Központi Könyvtár, 1983. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 11.) 389–435.

- Jankovics József: *Ex Occidente...* A 17. századi magyar irodalom európai kapcsolatai. Budapest: Balassi, 1999. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok, 3.) 91–102.
- Jezsuita okmánytár. I/1. Erdélyt és Magyarországot érintő iratok, 1601–1606. Sajtó alá rend.: Balázs Mihály, Kruppa Tamás, Lázár István Dávid, Lukács László. Szeged, 1995. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 34.)
- Jezsuita okmánytár I/2. Erdélyt és Magyarországot érintő iratok, 1601–1606. Sajtó alá rend.: Balázs Mihály, Kruppa Tamás, Lázár István Dávid, Lukács László. A bevezető tanulmányt írta: Balázs Mihály. Szeged: JATE RMI Tanszék, 1996. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 34.)
- Kanizsai Pálfi János feljegyzései, levelei. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár, VII. évf. 1908. 115–140, 146–147, 154, 156–197.
- Karácsonyi János: Szent Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. 1. köt. Budapest: MTA, 1923.
- Kathona Géza: Samarjai János gyakorlati teológiája. Debrecen, 1939.
- Kecskeméti Gábor: Pázmány vitapartnerei és a wittenbergi egyetem. In: „Tenger az igaz hitről való egyenetlenségek vitatásának eláradott özöne...” Tanulmányok XVI–XIX. századi hitvitáinkról. Szerk.: Heltai János, Tasi Réka. Miskolc: Miskolci Egyetem BTK Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék, 2005. 43–66.
- Kelecsényi Ákos: Beythe István énekeskönyve. Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve, 1965–1966. Budapest: OSZK, 1967. 149–157.
- Keserű Bálint: Újfalvi Imre és a magyar későreneszánsz. *Acta Historiae Litterarum Hungaricarum*, VIII. 1967. 3–16.
- Keserű Bálint: Újfalvi Imre és az európai későhumanista ellenzék. *Acta Historiae Litterarum Hungaricarum*, IX. 1969. 3–46.
- Kisfaludy Zsigmond: Adalékok Beythe István életrajzához. Idők tanúja, 1865. december 12. 283. szám, 1131. l.
- Kisfaludy Zsigmond: Kanizsai Pálfi (Paulides) János följegyzései, 1600–1634. *Történelmi Tár*, 1909/3. 449–454.

- Klaniczay Tibor: A reneszánsz válsága és a manierizmus. Irodalomtörténeti Közlemények, 1970. 419–450.; uéz: Uó: A múlt nagy korszakai. Budapest: Szépirodalmi K., 1973. 226–282.
- Kohnle, Armin: Der Drucker und Buchhändler Johannes Manlius als Förderer der Reformation in Krain und Ungarn. In: Primus Truber 1508–1586. Der slowenische Reformator und Württemberg. Hrsg. von Sönke Lorenz, Anton SCHINDLING, Wilfried Setzler. Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag, 2011. 217–228.
- Kókay György: A könyvkereskedelem Magyarországon. Budapest: Balassi, 1997.
- Koltai András: Batthyány Ádám és könyvtára. Budapest: OSZK, 2002. (A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai, IV.)
- Koltai András: Beke Zsigmond deák élete és műveltsége. In: Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16-17. században. Szerk.: G. Etényi Nóra, Horn Ildikó. Budapest: Balassi, 2005. 530–546.
- Komáromy András: Magyar levelek a XVI. századból. 6. közl. Történelmi Társulat, 1908. 223–224.
- Kóta Péter: Káptalani, megyei, városi jegyzők a XVI–XVII. századi Szombathelyen. In: Előadások Vas megye történetéről III. Autonomia, önkormányzat, közigazgatás Vas megyében a XV–XX. században. Szerk.: Tilcsik György. Szombathely: Vas Megyei Levéltár, 2000. (Vas megyei levéltári füzetek, 9.) 153–160.
- Kovács József László: Irodalmi élet, polgári és főúri kultúra udvari élet Nyugat Magyarországon a XVI–XVII. században. (Vázlat) In: Házi Jenő emlékkönyv. Emlékkönyv Házi Jenő [1892–1986] Sopron város főlevéltárosa születésének 100. évfordulója tiszteletére. Szerk.: Dominkovits Péter, Turbulý Éva. Sopron: Soproni Levéltár, 1993. 227–236. p.; uéz: In: A szülőföld nem enged. Kovács József László válogatott irodalomtörténeti-helytörténeti írásai. Sopron: Széchenyi István Városi Könyvtár, 2002. 70–81.
- Kovács Sándor Iván: Bornemisza Péter és Sárvár. Vasi Szemle, 1964. 369–380.
- Köpeczi Béla: A magyar politikai irodalom kezdeteihez. Kovacsóczy Farkas Dialógusáról. Irodalomtörténeti Közlemények, 1970/5–6. 577–587.
- A körmendi Batthyány-levéltár reformációra vonatkozó oklevelei I. 1527–1625. Iványi Béla anyaggyűjtése. Az előszót írta: Mályusz Elemér. Sajtó alá rend.: Szilasi László. Szeged: JATE, 1990.

- (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 29/1.)
- Kruppa Tamás: A Tíz okok megjelenésének hátteréről. In: Balassi Bálint–Dobokay Sándor: Tíz okok. Szerk.: Hargittay Emil. A latin szöveget gond.: Bárczi Ildikó. Budapest: Universitas, 1994. 234–247.
- Kultsár György: Az halálra való készületről rövid tanóság (Alsókindva, 1573). Sajtó alá rend., bev. Nyíri Sándor. Budapest: Ráday Kollégium, 1990. (A reformáció és ellenreformáció korának evangéliumi keresztyén (református és evangélikus) egyházi írói. Új sorozat, I.)
- Kultúrtörténeti szemelvények a Nádasdiak 1540–1550-es számadásaiból. Kézirat gyanánt. Az anyagot közli: Kumorovicz L. Bernát, M. Kállai Erzsébet. Budapest: Magyar Nemzeti Múzeum–Néprajzi Múzeum, 1959. (Történeti-néprajzi füzetek, 1.)
- Kustán Magdolna: Az arisztokrácia kertjei a 16–17. századi Magyarországon. In: Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században. Szerk.: G. Etényi Nóra, Horn Ildikó. Budapest: Balassi, 2005. 465–490.
- L'Écluse, Charles de: Fungorum in Pannoniis observatorum brevis historia et Codex Clusii. Hrsg. von Stephan A. Aumüller, József Jeanplong. Repr. Budapest: Akadémiai K.; Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt, 1983.
- Lackner Kristófnak, mindkét jog doktorának rövid önéletrajza = Vitae Christophori Lackner I. U. D. Hominis, brevis consignatio. A szöveget gond. és ford., a jegyzeteket, a bev. tanulmányt és a mutatókat kész.: Tóth Gergely. Sopron: Soproni Levéltár, 2008. (Sopron Város Történeti Forrásai. C sorozat, 5.)
- László Péter: A nádor-termi Pápa festmény. A pápai Fő tér a 17–18. században. Pápa Múzeumi Értesítő. Pápa: Gróf Esterházy Károly Kastély- és Tájmuzeum, 2004. 16–18.
- Leser, Gratian: Die Schulen und Studenten. Güssinger Zeitung, 1925. 25–26.
- Literátor-politikusok levelei Jenei Ferenc gyűjtéséből (1566–1623). Sajtó alá rend.: Jankovics József. A mutatót összeáll.: Hoffmann Gizella. Budapest–Szeged: MTA ITI–JATE BTK Magyar

- Irodalomtudományi Tanszék, 1981. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 5.)
- Luchsinger, Friedrich: *Der basler Buchdruck als Vermittler italienischen Geistes, 1470–1529*. Basel: Verrlag von Helbing & Lichtenhahn, 1953.
- Lukács, Ladislaus: *Catalogi personarum et officiorum provinciae Austriae S. I.* 1. köt. Roma, 1978.
- Madas Edit–Monok István: *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig*. Budapest: Balassi, 2003.
- A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése. Sajtó alá rend. és a függelékét összeáll.: Herner János, Monok István. Szeged: JATE Központi Könyvtár, 1983. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 11.)
- A magyar arisztokrácia családi kapcsolatrendszere a 16–17. században. <<http://archivum.piar.hu/arisztokrata/>>
- Magyar Katolikus Lexikon. 10. köt. Oltal–Pneu. Főszerk.: Diós István, Szerk.: Viczián János. Budapest: Szent István Társulat, 2005.
- Magyar, Arnold: *340 Jahre Franziskaner in Güssing (1638–1978)*. Graz: Franziskanerkloster, 1980.
- Magyar, Arnold: *Güssing. Ein Beitrag zur Kultur- und Religionsgeschichte des Südburgenlandes bis zur Gegenreformation*. Graz: Selbstverlag des Franziskanerklosters, 1976.
- Magyar, Arnold: *Új magyar nyelvemlék. A németújvári kálvinista káté a XVI. századból*. Magyar Történelmi Szemle = Hungarian Historical Review – Revista Historica Hungara. A külföldi magyar történész munkaközösség lapja. Buenos Aires, 1971. 117–139.
- A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája, 1542–1840. Összeáll.: Stoll Béla. 2., jav., bőv. kiad. Budapest: Balassi, 2002.
- Magyar Művelődéstörténeti Lexikon. Főszerk.: Kőszeghy Péter. Szerk.: Tamás Zsuzsanna. Budapest: Balassi; 1. köt. Aachen–Bylica, 2003; 3. köt. falkonéta–halászat, 2005.; 4. köt. halételek–Jordán. 2005.; 5. köt. Jordánszky-kódex–kolostorépítészet. Budapest: Balassi, 2006.; 6. köt. kolostorhálozat–Lestyán, 2006.; 12. köt. Teutsch–vízjel, 2011.

- Magyarországi magánkönyvtárak I. 1533–1657. Sajót alá rend.: Varga András. Budapest–Szeged: MTA, 1986. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 13.)
- Makár János: Kanizsai Pálfi János élete és munkássága. New Brunswick, 1961.
- Molnár Antal: A bátai apátság és népei a török korban. Budapest: METEM, 2006. (METEM-könyvek, 56.)
- Molnár Antal: A jezsuita rend a 16. századi Magyarországon. In: Uő: Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században. Budapest: L'Harmattan–ELTE TDI Nyitott Könyv, 2009. (TDI-könyvek 8.) 17–28.
- Molnár Antal: Dobokay Sándor SJ önéletrajzi feljegyzései (1620). In: Uő: Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. században. Budapest: L'Harmattan–ELTE TDI Nyitott Könyv, 2009. (TDI-könyvek 8.) 79–94.
- Monok István: Adalékok az Esterházy-könyvtár történetéhez. A Moszkvában őrzött könyvek vizsgálatának tanulságai. In: Eruditio, virtus, constantia. Tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére. Szerk.: Imre Mihály, Oláh Szabolcs, Fazakas Gergely Tamás, Száraz Orsolya. 2. köt. Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011. 504–507.
- Monok István: Batthyány Boldizsár, a franciás. Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum, Tomus XXIX. Ötvös Péter Festschrift. Összeáll.: Font Zsuzsa, Keserű Gizella. Szeged, 2006. 185–198.
- Monok István: A Batthyány-család németújvári udvara és könyves műveltsége. In: Kék vér, fekete tinta. Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500–1700. Szerk.: Monok István. Budapest: OSZK, 2005. 87–104.
- Monok István: Die Bibliothek des Johann Jacob Knaus. Die Reste einer württembergischen protestantischen Bibliothek in Güssing. Jahrbuch des Ungarischen Kulturinstitutes in Stuttgart. Hrsg. Von Gyula Kurucz. Stuttgart, 2003. 138–146.
- Monok István: „Ex libris Nicolai Bethlen et amicorum” Az „et amicorum” bejegyzésről és a közös könyvhasználatról. In: Humanizmus és gratuláció. Szolgálatomat ajánlom a 60 éves Jan-kovics Józsefnek. Szerk.: Császtvay Tünde, Nyerges Judit. Budapest: Balassi, 2009. 266–276.

- Monok István: Exulanten aus Bayern, Oberpfalz und Pfalz am Batthyány-Hof an der Wende des 16. und 17. Jahrhunderts. Ungarn Jahrbuch, Bd. 27. 2004 [2005]. 331–340.
- Monok István: Hagymányos és nonkonformista olvasmányok Nyugat-Magyarországon (1550–1650). In: Mindennapi választások. Tanulmányok Péter Katalin 70. születésnapjára. Szerk.: Erdélyi Gabriella, Tusor Péter. Bp., 2007, MTA TTI (Történelmi Szemle, 2007/2. szám CD-ROM melléklete), 465–483.; ugyanez: Vasi Szemle, 2008/2. 153–166.
- Monok István: Die kulturvermittelnde Rolle des Batthyány–Hofes an der Wende vom 16. zum 17. Jahrhundert. In: Deutsche Sprache und Kultur, Literatur und Presse in Westungarn/Burgenland. Hrsg. von Wynfrid Kriegleder, Andrea Seidler. Bremen: Edition Lumière, 2004. 75–90.
- Monok István: Mitől modern egy kora újkori könyvtár Magyarországon és Erdélyben? In: Hagymány, egység, korszerűség. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2009. november 10-i, jubileumi konferenciájának előadásai. Szerk.: Gáborjáni Szabó Bontond. Debrecen: EKE, 2010. 16–29.
- Monok István: A művelt arisztokrata. A magyarországi főnemesség olvasmányai a XVI–XVII. században. Budapest: Kossuth; Eger: Eszterházy Károly Főiskola, 2012. (Kulturális örökség)
- Monok István: A Nádasdy-család sárvári és pottendorfi udvara és könyves műveltsége. In: Kék vér, fekete tinta. Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500–1700. Szerk.: Monok István. Budapest: OSZK, 2005.
- Monok István: Württembergi exulánsok Batthyány Ferenc udvarában. Magyar Könyvszemle, 2003/2. 205–211.
- Monok István–Ötvös Péter: Nem mindent mondtunk el Beythe István kolligátumáról. In: Balázs Mihály köszöntése. Szerk.: Font Zsuzsa, Ötvös Péter. Szeged, 2011. (Acta Universitatis Szegediensis. Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus XXX.) 371–374.
- Monok, István–Ötvös, Péter–Zvara, Edina: Balthasar Batthyány und seine Bibliothek. Eisenstadt: Burgenländische Landesregierung, 2004. (Burgenländische Forschungen. Sonderband XXVI. – Bibliotheken in Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Band II.)

Monok István–Zvara Edina: Esterházy Pál könyvtára. (Előkészületben A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai sorozatban.) Monumenta Comititalia regni Hungariae = Magyar országgyűlési emlékek történeti bevezetésekkel. III. köt. 1546–1556. Szerk.: Fraknói Vilmos. Budapest, 1876.

Nagy Iván: Magyarország családai czímerekkel és nemzedékrendi táblákkal. 1. köt. Repr. Budapest: Helikon, 1987.

Nagy, Jukunda: Ungarische Studenten an der Universität Marburg, 1571–1914. Studien zur hessischen Stipendiatengeschichte. Darmstadt–Marburg, 1974. (Quellen und Forschungen zur hessischen Geschichte, 27.)

Nagy Kálózi Balázs: Károlyi Péter. In: A Második Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve. Szerk.: Bartha Tibor. Budapest: Magyarországi Református Egyház Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1967. (Studia et acta ecclesiastica. Tanulmányok és okmányok a magyarországi református egyház történetéből a négyszáz éves jubileum alkalmából, 2.) 473–516.

Novák Veronika: Pázmány Péter és Vágsellye. In: Emlékkönyv Pázmány Péter halálának 370. évfordulója alkalmából az Esztergomi (Esztergom-Budapesti) Főegyházmegye papságának szentelési és halálzási adataival, 1892–2006. Szerk.: Beke Margit. Budapest: Szent István Társulat, 2008. (Miscellanea Ecclesiae Strigoniensis, 4.) 28–30.

Ötvös, Péter: Balthasar III. Batthyány. Ein Forschungsbericht und Porträt. In: István Monok–Péter Ötvös–Edina Zvara: Balthasar Batthyány und seine Bibliothek. Eisenstadt: Burgenländische Landesregierung, 2004. (Burgenländische Forschungen. Sonderband XXVI. – Bibliotheken in Güssing im 16. und 17. Jahrhundert. Band II.) 7–13.

Ötvös Péter: A németújvári ferences kolostor könyvtára. Vigilia, 1990. 745–748.

Ötvös Péter: Thoraconymus Mátyás. In: Acta historiae litterarum hungaricarum, 10–11. (1971). 29–36.

Pajkossy Györgyné: Ellebodus és baráti körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban. Magyar Könyvszemle, 1983. 225–242.

- Pathai István, Kanizsai Pálfi János, Alvinczi Péter, Csatári György, Samarjai János, Csene Péter és Pécseli Király Imre reform. papok levelei, 1620–1636. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár III. évf. 1904. 40–81.
- Pathai István és Kanizsai Pálfi János levelezése (1607–1636). Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár, IV. évf. 1905. 49–92.
- Pavercsik Ilona: A magyar könyvkereskedelem történetének vázlata 1800-ig. In: V. Ecsedy Judit: A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában, 1473–1800. Budapest: Balassi, 1999. 302–309.
- Pay Sándor: A dunántúli evangélikus egyházkerület története. Sopron, 1924.
- Pázmány Péter Összegyűjtött Levelei. 1. köt. 1601–1628. Sajtó alá rend.: Hanuy Ferenc. Budapest, 1910.
- Peregrinatio Hungarica. Studenten aus Ungarn an deutschen und österreichischen Hochschulen vom 16. bis zum 20. Jahrhundert. Hrsg.: Márta Fata, Gyula Kurucz, Anton Schindling. Stuttgart, Steiner, 2006. (Contubernium, 64.)
- Péter Katalin: Nádasdy Tamás mecénási tevékenységéről. In: Uő: Papok és nemesek. Magyar művelődéstörténeti tanulmányok a reformációval kezdődő másfél évszázadból. Budapest: Ráday Gyűjtemény, 1995. (A Ráday gyűjtemény tanulmányai, 8.) 56–65.
- Pirnát Antal: Arisztotelianusok és antritrinitáriusok. Budapest: MTA ITI, 1971. (Reneszánsz-füzetek, 13.)
- Pumm, Liesbeth: Die Klosterbibliothek Güssing. Ein Zeitzeuge der Reformation und Gegenreformation im burgenländischen Raum. Diplomarbeit an der Universität Wien, 1992.
- Puskely Mária: Mozaikok a németújvári ferences kolostor történetéből. In: A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára. 1. köt. Szerk.: Óze Sándor, Medgyesy-Schmikli Norbert. Piliscsaba–Budapest: METEM, 2005. (Művelődéstörténeti műhely. Rendtörténeti konferenciák) 227–235.
- Rácz Piusz: Ferencesek az ország nyugati részén. Zalaegerszeg: Szűz Máriáról Nevezett Ferences Rendtartomány, 2004.

- Régi Magyar Költők Tára. VIII. XVI. századbeli magyar költők művei. 7. köt. 1566–1577. Közzéteszi: Dézsi Lajos. Budapest: Magyar Tudományos Akadémiai, 1930.
- Régi Magyar Költők Tára. XVI. század. 12. köt. Illyefalvi István, Cserényi Mihály, Csáktornyai Mátyás, Póli István, Beythe István, Baranyai Decsi János, Ceglédi Nyíri János, Munkácsi János és ismeretlen szerzők históriái, Telegdy Kata verses levele, Fortuna sorsvetőkönyv, naptárversek, 1587–1600. Sajtó alá rend.: Orlovsky Géza. Budapest: Balassi, 2004.
- Régi Magyar Költők Tára. XVII. század. 2. köt. Pécseli Király Imre, Miskolczi Csulyak István és Nyéki Vörös Mátyás versei. Sajtó alá rend.: Jenei Ferenc, Klaniczay Tibor, Kovács József, Stoll Béla. Budapest: Akadémiai K., 1962. 427–435.
- Régi Magyar Költők Tára. XVII. század. 6. köt. Szenci Molnár Albert költői művei. Sajtó alá rend.: Stoll Béla. Budapest: Akadémiai K., 1971.
- Régi Magyar Költők Tára. XVII. század. 8. köt. Bethlen Gábor korának költészete. Sajtó alá rend.: Komlovszki Tibor, Stoll Béla. Budapest: Akadémiai K., 1976.
- Régi magyar levelestár. XVI–XVII. század. 1–2. köt. Tolnai Gábor irányításával vál., sajtó alá rend., bevezette és a jegyzeteket írta: Hargittay Emil. Budapest: Magvető, 1981. (Magyar Hírmondó)
- Reingrabner, Gustav: A güssingi kolostor könyvtára és a reformáció. In: Megújulás és megmaradás. Fabiny Tibor-émlékkönyv. Szerk.: Korányi András. Budapest: Luther Kiadó, 2009. 63–74.
- Reingrabner, Gustav: Protestanten in Österreich. Geschichte und Dokumentation. Wien–Köln–Graz: Böhlau, 1981.
- Révész Kálmán: Beythe István Apológiája. Protestáns Szemle, 1895.
- Ritoókné Szalay Ágnes: A wittenbergi egyetem magyarországi promoteáltjai a 16. században. In: Tanulmányok a lutheri reformáció történetéből. Luther Márton születésének 500. évfordulójára. Szerk.: Fabiny Tibor. Budapest: Magyarországi Evangélikus Sajtóosztálya, 1984. 222–239.; uez: Kutak. Tanulmányok a XV–XVI. századi magyarországi művelődés köréből. Budapest: Balassi, 2012. (Humanizmus és reformáció, 33.) 220–235.

- Schulek Tibor: Bornemisza Péter, 1535–1584. A XVI. századi magyar művelődés és lelkiség történetéből. Sopron–Budapest–Győr: Keresztyén Igazság, 1939.
- Sebők Marcell: Humanista a határon. A késmárki Sebastian Ambrosius története. Budapest: L'Harmattan, 2007 (Mikrotörténelem, 1.)
- Seidel, Robert: Der ungarische Späthumanismus und die calvinistische Pfalz. In: Deutschland und Ungarn in ihren Bildungs- und Wissenschaftsbeziehungen während der Renaissance. Hrg.: Wilhelm Kühlmann és Anton Schindling. Bearb.: Wolfram Hauser. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2004. 227–251.
- Semmelweis, Karl: Der Buchdruck auf dem Gebiete des Burgenlandes bis zu Beginn des 19. Jahrhunderts (1582–1823). Burgenländische Forschungen, Sonderheft IV. Eisenstadt, 1972. 98 p.
- Sill Ferenc: A vasvár-szombathelyi káptalan hiteleshelyi tevékenysége. Levéltári Évkönyv 1. Vas Megye Múltjából. Szombathely, 1976.
- Simon Szilvia: A Dunántúli Református Egyházkerület 17. századi zsinatainak protokolluma (1612–1658). Magyar Könyvszemle, 2006. 72–78.
- Škafar, Ivan: Gradivo za zgodovino kalvinizma in luteranstva na ozemlju belmurskega in beksinskega archidiakonata. Acta Ecclesiastica Sloveniae 3. Miscellanea. Ljubljana, 1981. 81–170.
- Stirling János: A nyugat-magyarországi humanista kör és hatása díszkertkultúránkra. In: Uő: Magyar reneszánsz kertművészet a XVI–XVII. században. Művelődéstörténeti tanulmányok. Budapest: Enciklopédia Kiadó, 1996. 21–31.
- Sutor, Andreas: Latinum Chaos de, ex et pro omni, seu compendiolum pro usu quotidiano = Ein Teutsches durcheinander von unterschiedlichen Sachen. Augsburg, 1716.
- Szabó András: A heidelbergi egyetem levéltárának magyar vonatkozású iratai (1560–1622). In: „Nem súlyed az emberiség!”... Album amicorum Szörényi László LX. születésnapjára. Főszerk.: Jankovics József. Budapest: MTA ITI, 2007.
<www.iti.mta.hu/szorenyi60.html>

- Szabó András: A késő humanizmus Sárospatakon. Debrecen: Hernád, 2004.
- Szabó András: Magyarok Wittenbergben, 1555–1592. In: Uő: *Respublica litteraria. Irodalom- és művelődéstörténeti tanulmányok a késő humanizmus koráról*. Budapest: Balassi, 1999. (Régi Magyar Könyvtár. Tanulmányok, 2.) 79–90.; uő: *Régi és új peregrináció. Magyarok külföldön, külföldiek Magyarországon*. 2. köt. Szerk.: Békési Imre, Jankovics József, Kósa László, Nyerges Judit. Budapest: Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság–Scriptum, 1993. 626–638.
- Szabó András: Szenci Molnár Albert levelezésének új kiadása. In: „mint az gyümölczös és termett szőlöveszszöc...” Tanulmányok P. Vásárhelyi Judit tiszteletére. Szerk.: Stemler Ágnes, Varga Bernadett. Budapest: OSZK–Balassi, 2010.
- Szabó T. Attila: Beythe András (1564–1599?) emlékezete és helye a magyar élettudomány történetében. *Praenotica folia historiconaturalia* – „Miként a virágos mező fénylik...” Beythe András (1564–1599?) halálának 400. évfordulójára rendezett emlékülés előadásai. 2001/4. szám, 11–20.
- Szabó T. Attila tanulmánya. In: Melius Juhász Péter: *Herbarium az faknac fuveknec nevekről, természetekről és hasznairól ... Colosuárat, 1578, Heltai Gaspárne. A fakszimile szövegét közlést teszi: Kőszeghy Péter*. Budapest: Balassi: MTA ITI–OSZK, 2002. (*Bibliotheca Hungarica Antiqua*, 37.) 5–31. p.
- Szakály Ferenc: Pápa a török korban. In: *Tanulmányok Pápa város történetéből*. Főszerk.: Kubinyi András. Pápa: Pápa város Önkormányzata, 1994. 77–124.
- Szakály Ferenc: Sárvár, mint helyi kulturális központ. In: Nadasdy Tamás (1498–1562). *Tudományos emlékülés: Sárvár, 1998. szeptember 10–11*. Szerk.: Söptei István. Sárvár: Nadasdy Ferenc Múzeum, 1999. (Nadasdy Ferenc Múzeum kiadványai, 3.) 93–103.
- Szakály Ferenc: A sárvári „provinciális humanista kör” és a reformáció kezdetei. (András deák sárvári iskolamester levele 1545-ből). In: *A tudomány szolgálatában. Emlékkönyv Benda Kálmán 80. születésnapjára*. Szerk.: Glatz Ferenc. Budapest: MTA TTI, 1993. 83–96.
- Szála Erzsébet, A.: Frankovith Gergely és az első magyar gyógyító célú könyvecske. Egy 1588-as könyvészeti ritkaságról.

- <http://www.orvostortenet.hu/tankonyvek/tk-05/pdf/5.1.2/szala_frankovith_gergely.pdf>
- Szelestei Nagy László: Ceglédi Szabó Pál dunántúli református püspök könyvtárának kötetei. In: Adalékok a 16–20. századi magyar művelődéstörténethez. Szerk.: Bálint István János. Budapest: OSZK, 1987. 98–100.
- Szelestei N. László: „János-pohár” – Hitvita vagy asztali beszélgetés? In: Uő: Rekatalizáció és barokk áhítat. Budapest: METEM, 2008. (METEM-könyvek, 64.)
- Szelestei Nagy László: Kanizsai Pálfi János dunántúli püspök könyvei. In: Adalékok a 16–20. századi magyar művelődéstörténethez. Szerk.: Bálint István János. Budapest: OSZK, 1987. 125–126.
- Szenci Csene Péter (1575 k.–1622) református lelkész levelei Kanizsaihoz (1622). Kiad.: Thury Etele. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár., 1904. 50–51.
- Szenci Molnár Albert naplója. Közzéteszi: Szabó András. Budapest: Universitas, 2003. (Historia Litteraria, 13.)
- Szendrei Janka: A magyar középkor hangjegyes forrásai. Budapest: MTA Zenetudományi Intézete, 1981.
- Szentmártoni Szabó Géza: Pótlás az RMNy-hez. Magyar Könyvszemle, 1993. 433.
- „Szerelmes Orsikám...” A Nádasdyak és Szegedi Kőrös Gáspár levelezése. Vál., a szöveget gond., és a jegyzeteket írta: Vida Tivadar. Az utószót írta: Grynaeus Tamás. Budapest: Szépirodalmi K., 1988. (Magyar Levelestár)
- Szily Kálmán: Egy régi magyar prédikáció. Magyar Nyelv, 1916.
- Szlavikovszky Beáta: Magyarországi diákok itáliai egyetemeken, 1526–1918 = Gli studenti ungheresi in Italia dal 1526 al 1918. Budapest: ELTE Levéltára, 2007. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban)
- Szögi László: Magyarországi diákok németországi egyetemeken és akadémiákon, 1526–1700 = Ungarländische Studenten an den deutschen Universitäten und Akademien, 1526–1700. Budapest: ELTE Levéltára, 2011. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban, 17.)
- Szörényi László: Heltai Gáspár és az inkvizíció. Forrástanulmány a Háléhoz. Világosság, 1981. 639–643.

Szörényi László: La traduzione antitrinitaria fatta da Gáspár Heltai del manifesto contro l'inquisizione di Reginaldo Gonsalvio. In: *Antitrinitarism in the second half of the 16th century*. Ed.: Róbert Dán and Antal Pirnát. Budapest: Akadémiai K.; Leiden: E. S. Brill, 1982. 243–251.

Tabernigg, Theodor OFM: Die Bibliothek des Franziskanerklosters in Güssing. *Biblos* (Jg. 21.) 1921/3. 167–175.

Tabernigg, Theodor OFM: Standort Katalog der Bibliothek in Güssing. Güssing, 1972. Manuskript.

Takáts Sándor: Zrinyi Miklós nevelőanyja. Budapesti Szemle, 1916.

Tantalics Béla: A Bánffy család szellemi hagyatéka. Lenti: Lenti Honismereti Egyesület, 2009.

Thury Etele: Czeglédi Pál dunántúli ref. püspök élete. *Protestáns Szemle*, 1905. 235–248.

Thury Etele: Dragoni Gáspár és a körmendi főiskola. *Századok*, 1889/3. 215–228.

Thury Etele: A Dunántúli Református Egyházkerület története. 1. köt. 1523–1674. Sajtó alá rend.: Koncsol László. Pozsony: Kalligram Kiadó, 1998. (Csallóközi kiskönyvtár)

Thury Etele: Kanizsai Pálfi János püspökké választása és halála. *Protestáns Szemle*, 1903. 470–487.

Tóth Endre: A Pápai Református Egyház története. Pápa, 1941.

Tóth István György: Iskolák és iskolamesterek Körmend környékén. *Savaria – A Vas Megyei Múzeumok értesítője*, 17–18. (1983–1984) Szombathely, 1989.

Tóth István György: Iskola és reformáció Körmenden a 16–18. században. *A Ráday Gyűjtemény Évkönyve VII.* (1989). 46–83.

Tőke Ferenc históriás énekei. Sajtó alá rend., bev. Tőkei Ferenc. Függelék: Szepes Erika. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó, 1996. (Eötvös klasszikusok, 9.)

Ubrizsy Savoia Andrea: Olasz-magyar botanikai kapcsolatok a Nagyszombati Egyetem megalapításáig (1635). Pécs: PTE, 2002. 200–205. („A két Beythe”); Ennek olasz nyelvű kiadása: *Uő: Rapporti italo-ungheresi nella nascita della botanica in Ungheria*. Roma: La Sapienza, 2002.

- Új Magyar Irodalmi Lexikon. Főszerk.: Péter László. 2. köt. Budapest: Akadémiai K., 1994.
- Uray Piroska: Az irénizmus Magyarországon a 16–17. században. In: Irodalom és ideológia a 16–17. században. Szerk.: Varjas Béla. Budapest: Akadémiai K., 1987. (Memoria Saeculorum Hungariae, 5.) 187–207.
- Vásárhelyi Judit: A győri Székesegyházi Könyvtár possessorai. IV. Egyéb, sem Erdélyhez, sem Gyórhöz nem kapcsolható hazai személyiségek könyvei. Magyar Könyvszemle, 1980/4. 325–349.
- Vásárhelyi Judit, P.: Oppenheimeri nyomtatványok Szenci Molnár Albert esküvőjére. In: Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére. Szerk.: Maczák Ibolya. Piliscsaba: Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, 2007. (Pázmány Irodalmi Műhely. Tanulmányok) 336–340.
- Vásárhelyi Judit, P.: Szenci Molnár Albert és a Vizsolyi Biblia új kiadásai: előzmények és fogadtatás. Budapest: Universitas, 2006. (Historia litteraria, 21.)
- Vörösmarti Mihály kálvinista prédikátor megtérése históriája. Sajtó alá rend.: Jankovics József, Nyerges Judit. Budapest: Argumentum, 1992.
- Zala megye helytörténeti lexikona. Kéziratos regesztagyűjtemény. (Babat-Batyk) 70. tétel, „Zalavári hht. Lt. I/1521.”
<<http://archivportal.arcanum.hu/mltk/opt/a100322.htm?v=pdf&q=WRD%3D%28beythe%29&s=SORT&m=55&a=rec>>
- Zoványi Jenő: Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon. Szerk.: Ladányi Sándor. 3. jav., bőv. kiad. Budapest: Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodájának Sajtóoszt, 1977.
- Zoványi Jenő: A magyarországi protestantizmus 1565-től 1600-ig. Budapest: Akadémiai K., 1977. (Humanizmus és reformáció, 6.)
- Zoványi Jenő: A marburgi egyetem magyarországi hallgatói 1859-ig. Irodalomtörténet, 1955. 344–349.
- Zvara Edina: Ceglédi Szabó Pál dunántúli református püspök könyvei. Magyar Könyvszemle, 2012/3. 293–318.
- Zvara Edina: Ismert könyvgyűjtők tulajdonosi bejegyzései az Esterházy-könyvtárban. Magyar Könyvszemle, 2011/1. 47–71. p.

- Zvara Edina: Johannes Korzenski németújvári nyomdász ismeretlen nyomtatványa 1617-ből. Pótlás az RMNy-hez. Magyar Könyvszemle, 2011. 99–103.
- Zvara Edina: Kanizsai Pálfi János (1582–1641) könyvei Esterházy Pál gyűjteményében. Magyar Könyvszemle, 2010/3. 386–398.
- Zvara Edina: A Listi-család tagjainak könyvei. In: „Apró cseppekből lesz a zápor”. Bakonyi Géza emlékkönyv. Szerk.: Hegyi Ádám, Simon Melinda. Szeged: JGYF, 2008. (Habent sua fata libelli, IV.) 45–70.
- Zvara Edina: Papok, lelkészek kéziratoss imái, levelei az Esterházy-könyvtárból. (Vörösmarti Mihály, Ceglédi Szabó Pál és Szenci Csene Péter írásai.) Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények 2012. 84–92.
- Zsindely Endre: Bullinger Henrik magyar kapcsolatai. In: A Második Helvét Hitvallás Magyarországon és Méliusz életműve. Szerk.: Bartha Tibor. Budapest: Magyarországi Református Egyház Zsinati Iroda Sajtóosztálya, 1967. (Studia et acta ecclesiastica. Tanulmányok és okmányok a magyarországi református egyház történetéből a négyszáz éves jubileum alkalmából, 2.) 55–88.

IX. MELLÉKLETEK

A BEYTHE CSALÁD KÖNYVEI⁵⁹⁶

Adriani, Matthäus: Introductio utilissima, Hebraice discere cupientibus ... *vide* Velcurio, Johannes: In philosophiae naturalis ... (Nr. 363. Coll. 4.)

Aegidius Columna: De regimine principum *vide* Dorbellum, Nicolaus: Summulae philosophiae rationalis ... (Nr. 106. Coll. 4.)

Aegineta, Paulus: De crisi et diebus decretoriis ... *vide* Wigand, Johannes: De peccato originis ... (Nr. 374. Coll. 2.)

1.

AEGINETA, Paulus; THORER, Alban, interpr.: Medicinae totius enchiridion. Septem libris universam recte medendi rationem complectens ... Basel, 1546, Johannes Oporinus. 8° – SWB

Poss.: *Sum Stephani Beythe de Kew* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/12.

(Coll. 1.) GALENUS, Claudius; FUCHS, Leonhard, interpr.: De ratione curandi per sanguinis missionem liber unus. (Item De hirudinibus revulsione, cucurbitula et scarificatione libellus.) ... Lyon, 1546, Johannes et Franciscus Frellonius.

Aelianus: De instruendis aciebus ... *vide* Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 5.)

Aemilius, Georgius: Imagines mortis ... *vide* Heshusen, Tilemann: Explicatio epistolae Pauli ad Galatas ... (Nr. 160. Coll. 1.)

⁵⁹⁶ Az egykor a németújvári ferences kolostorban található könyvek leírása autopszia alapján készült, az alábbi mű felhasználásával: Theodor TABERNIGG OFM: *Standort Katalog der Bibliothek in Güssing*. Güssing, 1972. Ms. Ezen leírásokat – leginkább a kézírásos bejegyzéseket – kiegészítettük.

2.

AEPINUS, Johann: Liber de justificatione hominis. Operibus legis. Fidei iusticia et origine. Fidei discrimine et uirtute. Notis et signis iustificanti fidei et hominum iustificatorum. Imbellitate et peccatis sanctorum. Discrimine peccatorum. Premiis fidei et bonorum operum. Hic addita est confutatio argumentorum, quae ab adversariis opponi solent iustificationi fidei. Francofurti, 1551, ex off. Petri Brubacchii. 8° – SBB

Poss.: *Sum Stephani Beythe 1592*. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/80.

(Coll. 1.) KÁROLYI Péter: Brevis, erudita, et perspicua explicatio orthodoxae fidei de uno vero Deo. Patre. Filio et Spiritu sancto, adversus blasphemos Georgii Blandratae, et Francisci Davidis errores, libris duobus comprehensa. Vitebergae, 1571, (excud. Clemens Schleich et Antonius Schöne). – RMK III. 612

Aesopus: Aesopus graecus ... *vide* Baptista Mantuanus: Bucolica ... (Nr. 27. Coll. 5.)

3.

AGRICOLA, Johannes: In evangelium Lucae annotationes ... Augsburg, 1525, Simpert Ruff. 8° – GBV

Megj.: *ANNOTATIO. IN E: ioannem(!)* (elülső kötéstábla, kívül).
Poss.: 1) *Anno 1570 Georgius Maerus emit in valle (...) 30. April.* (elülső kötéstábla, belül); 2) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.) 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.); Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/79.

(Coll. 1.) HEGENDORF, Christoph: Annotationes in evangelium Marci. In epistolam Pauli ad Hebraeos. In epistolam Petri Priorem. In passionem Matthaei et Johannis. Hagenau, 1525, Johann Secerius. – GBV

4.

AGRICOLA, Johannes; **OBSOPAEUS**, Vincentius, transl.; **MELANCHTHON**, Philipp; **LUTHER**, Martin: Epistola S. Pauli ad Titum ... Scholiis novis illustrata, ac multis in locis locupleta ... Philippi Melanchthonis dispositio orationis, in Epistola ad Romanos. D. Martini Lutheri enarratio in Psalmum LXXXII. Hagenau, 1530, Johannes Secerius. 8° – GBV

Megj.: *SVM GEORGI MDXXXI*. (elülső kötéstábla, kívül). Poss.: *Sum Stephani Beythe et Amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/68.

(Coll. 1.) OECOLAMPADIUS, Johannes: In epistolam Joannis Apostoli catholicam primam ... Demegoriae, hoc est, Homiliae una et uiginti. Nürnberg, 1524, Johann Petreius. – GBV

(Coll. 2.) LUTHER, Martin; LONICER, Johannes, transl.: Lutheri catechismus, Latina donatus civitate ... Marburg, 1529, [Franz Rhode]. – GBV

(Coll. 3.) BRENZ, Johannes; GAST, Hiob, transl.: De administranda pie republica, ac sueditorum erga magistratus iusta obedientia libellus ... Hagenau, 1527, Johannes Secerius. – SBB

Agricola, Rudolf: De formandis studii ... *vide* Bugenhagen, Johannes: Annotationes in decem epistolas Pauli ... (Nr. 47. Coll. 3.)

Agricola, Rudolf: De inventione dialectica ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: Rhetoricorum ad Herennium ... (Nr. 71. Coll. 1.)

5.

AGRICOLA, Rudolf; PHRISSEMIUS, Johannes Mathias, schol.: De inventione dialectica libri tres ... [Köln], 1535, Eucharius Agrippinas. 8° – GBV

Poss.: 1) *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (címlap r.); 2) *C(asparis) S(intaviensis)* (uo.); *Casparis Sintaviensis Anno MDxliii*. (hátsó kötéstábla); 3) *Sum herus huius libri Emericus Gadoczi de eadem* (17. sz., utolsó oldal). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/83.

6.

AGRIPPA von Nettesheim, Heinrich Cornelius: De occulta philosophia libri tres, sive de magia. (Köln, 1533, Johann Soter.) 2°

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe codex peramatus in omni tempore cuius amor, uero(?) et ero(?) fuit (...)* (címlap r.); *Stephanus Beythe*; 2) *Comes Thomas de Nadasd palatinus regnj Vngariae* (hátsó kötéstábla). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/196.

(Coll. 1.) RICIUS, Paulus: De coelesti agricultura. Augsburg, 1541, Heinrich Stayner.

Ain Christlich lyed ... *vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 5.)

Ain gemaine bekantnüss ... *vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 4.)

Albericus philosophus: De imaginibus deorum *vide* Baptista Mantuanus: Bucolica ... (Nr. 27. Coll. 7.)

7.

ALBERTUS Magnus: Alberti Magni ... Philosophiae naturalis isagoge, siue introductiones. In libros Arestotelis physicorum. De coelo et mundo. De gene. et corr. meteorum. De anima. Argentorati, 1520, ex aed. Hulderici Morhardi. 4° – SWB, Szendrei 1981. F 553

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et amicorum. Anno 1577.* (címlap r.); 2) *Sum Balthasaris Falusi* (uo.); 3) *Sum qui sum georgius berkes* (előlső kötéstábla); *Sum qui sum ego sum georgius berkes Anno domini 1691.* (uo.); 4) *Sum qui sum ego sum Johannes Maios* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/227.

Albertus Magnus: De intellectu ... *vide* Dorbellum, Nicolaus: Summulae philosophiae rationalis ... (Nr. 106. Coll. 6.)

Albertus Magnus: De natura ... *vide* Dorbellum, Nicolaus: Summulae philosophiae rationalis ... (Nr. 106. Coll. 5.)

Albertus Magnus: Philosophia naturalis ... *vide* Dorbellum, Nicolaus: Summulae philosophiae rationalis ... (Nr. 106. Coll. 4.)

8.

ALBERTUS de Padua: Expositiones evangeliorum dominicalium totius anni. Venetia, 1476, Adam von Rottweil, Andreas Corvus. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 6. H 513, GW 784, Szendrei 1981. F 572

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe de Kew 1572.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/163.

9.

ALBERTUS von Eyb : Margarita poetica. (Distinguitur autem hoc opus in duas partes principales. In prima traduntur praecepta et clausulae quae ad bene dicenti artem bene conferunt. In secunda

ponunt auctoritates cum diversarum orationum submissione.)
Basileae, 1495, Johannes Amerbach. 2° – GBV

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) 1506 9 8bris *Barrlam; Valentini sum per Joannem Balog...patus(?)* 1543. (utolsó oldal).
Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 18/16b (74).

Aldus Manutius: *De literis graecis ... vide* Perottus, Nicolaus:
Grammaticae institutiones ... (Nr. 270.)

Alenadrus, Hieronymus: *Graecas, praeterea ... vide*
Oecolampadius, Johannes: *Graecae literaturae dragmata ...* (Nr.
255. Coll. 2.)

10.

ALVAROTTUS, Jacobus: *Super feudis*. Venetia, 1477, Alvarottus.
2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 10.

Poss.: *Sum Stephani Beythe de Kew* 1577. in *Jacobo Apostoli festo*
(fol. 1a). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 1/85.

Amerbach, Veit: *De anima vide* Melanchthon, Philipp:
Commentarius de anima (Nr. 221. Coll. 1.)

Amerbach, Veit: *Poemata pythagorae et Phocylidis ... vide*
Chytraeus, David: *Oratio de studio Theologiae ...* (Nr. 66. Coll. 3.)

11.

AMERBACH, Veit: *Viti Amerpachii Vendigensis libri sex, de*
philosophia naturali, quibus non ad Aristotelis tantum, sed
recentiorum etiam de his rebus tractationes ... in dedicationis
Epistola defenitur etiam alia quaedam similis, ad Erasmum
Volfium. Basileae, (ca. 1549), per Joan. Oporinum. 8° – GBV

Megj.: *F. A. V.* 1566. (elülső kötéstábla, kívül). Poss.: 1) *Sum Steph-*
ani Beythe 1587. (címlap r.); 2) [...] 1556. (uo.) Mai lelőhelye és
jelzete: Güssing 5/43.

(Coll. 1.) RAMÉ, Pierre de la: *P. Rami ... scholarum physicarum*
libri octo, in totidem acroamaticos libros Aristotelis. Parisiis, 1565,
apud Andream Wechelum. – GBV

Andreae, Jacobus: *Ad Friderici Staphyli confictas ... vide*
Melanchthon, Philipp: *Libelli aliquot utiles ...* (Nr. 227. Coll. 2.)

12.

ANDRELINUS, Publius Faustus; **RHENANUS**, Beatus, ed.: *Epistolae proverbiales et morales ...* Strassburg, 1510, Matthias Schurer. 4° – GBV

Poss.: 1) *Casparis dragonis Emptus* (...) (címlap r.); 2) *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/122

(Coll. 1.) WIMPFELING, Jakob: *Elegantiae maiores. Rhetorica ...* Tübingae, 1513, Thomas Anshelm. – GBV

(Coll. 2.) SALLUSTIUS Crispus, Caius: *C. Crispi Sallustii bellum Catilinarium. Item bellum Iugurthinum eiusdem. Item variae rationes ex libris eiusdem historiarum excerptae. Item C. Crispi Salustii vita.* Strassburg, 1512, Matthias Schurer. – GBV

(Coll. 3.) PLAUTUS, Titus Maccius: *Aulularia ...* Strassburg, 1511, Matthias, Schurer. – GBV

(Coll. 4.) ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *Erasmi Roterodami de ratione studii ac legendi, interpretandique auctores libellus aureus. Officium discipulorum ex Quintiliano. Qui primo legendi ex eodem. Erasmi Concio de puero Jesu in schola. Coleti Londini iustitia pronuncianda. Eiusdem expostulatio Jesu ad mortules. Eiusdem Carmina scholaria ...* Strassburg, 1513, Matthias Schürer. – GBV

(Coll. 5.) VERGILIUS, Polydorus; SABELLICUS, Antonius: *De inventoribus rerum libri tres. M. Antonii Sabellici de artium inventoribus ad Bassum carmen elegantissimum ...* Strassburg, 1512, Matthias Schurer. – GBV

(Coll. 6.) VALLIUS, Hieronymus: *De passione Christi. (Mss. Carmen(?)) A kötet végén: Completum neuburg per Johannem Soit(?) Monacensem Anno salutis 1514).*

(Coll. 7.) PETRUS Hispanus: *Tractatus duodecim. Summula sive Isagoge in Aristotelicos dialectice libros.* Strassburg, 1511, s. typ.

13.

APHTONIUS Antiochenus; **AGRICOLA**, Rudolf, transl.; **CATTANEO**, Giovanni Maria, transl.; **LORICH**, Reinhard, schol.: *Progymnasmata Aphthonii Sophistae, partim a Rodolpho Agricola,*

partim a Joanne Maria Catanaeo latinitate donata: cum luculentis et utilibus in eadem Scholiis Reinhardi Lorichii Hadamarii ... ad rhetorices candidatos Tetrastichon. Francofurti, 1565, apud haer. Chr. Egenolphi. 8° – SBB

Poss.: *Andreae Beythe et fratrum christianorum 1587.* (címlap r.)
Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/19.

(Coll. 1.) CORNER, Christophs; ARISTOTELES: Methodus inueniendi medium terminum, comparandique copiam propositionum in omni genere Syllogismorum, tradita ab Aristotele in secunda parte primi libri analytikon proteron. Basileae, (1556), Johannes Oporinus. – SBB

Apollonius Rhodius: Argonautica, Thebaica, Troica, Ilias parua *vide* Volland, Johann: Loci communes ... (Nr. 370. Coll. 1.)

Apuleius Lucius: Philippi Beroladi ... in asinum aureum ... *vide* Plinius Secundus, Caius: C. Plinii Caecilii Secundi epistolarum (Nr. 282. Coll. 1.)

Arconatus, Hieronymus–Frischlin, Nicodemus: Epithalamia in honorem nuptiarum ... *vide* Camerarius, Joachimus: Notatio figurarum sermonis ... (Nr. 56. Coll. 1.)

14.

ARETIUS, Benedictus: Commentarii in epistolam D. Pauli ad Romanos, facili et perspicua methodo conscripti ... Lausanne, 1579, excud. Franciscus le Preux. 8° – GBV

Supralibros: *PA EZ 1586.* Poss.: 1) (...) *Petrus Sz. Lőrincz(?) Ab anno 1602 (...) Dono datus a D(omi)no Johanne Domjanicz 1631.* (előzéklap r.); 2) *En Emerice tibi doctrinam porrigo / Quam (...) dextram iussit Beythe / habere pijs. / Hanc laetus copias, reliquis sua / fragmina lingue, / Non ut contemnas, hic mea / mens latitat. Anno 1601. E(mericus) B(eythe)* (előzéklap v.); 3) *Andreae (főlte:) Emerici Boythe* (címlap r.); 4) *M(atthias) L(ang)* (címlap v.)
Mai lelőhelye: Sopron, Evangélikus Gyülekezet. Jelzete: Lb 581.

(Coll. 1.) ARETIUS, Benedictus: Commentarii in epistolam D. Pauli ad Ephesios, facili et perspicua methodo conscripti ... Lausanne, 1579, excud. Franciscus le Preux. – GBV

15.

ARETIUS, Benedictus: *Problemata theologica ... Morgiis*, 1583, excud. Joannes le Preux. 2° – GBV

Supralibros: *M. B. Z. 1589*. Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et Fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Post exitum Emericj Beythe emptus Relicta sua certo preti fl. 3. per me Johannes Szentgyörgyi A(nn)o 1627*. (uo.) Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: Ant. 1055 (budapesti), 15,814 M/6 (kismartoni).

16.

[**ARIAS MONTANO**, Benito: *S. Jesu Christi evangelii latina interpretatio, quam ad graeci idiomatis rationem expendebat Bened. Arias Montanus Hispalensis. Antverpiae, 1571, Christoph Plantin.*] 2° – GBV

Poss.: 1) *Sum [Andreas Beythe] et fratrum Christianorum Anno Salutis reparatae 1583*. (coll. 1. utolsó oldal); 2) *Andreae Beythe generosa et grata voluptati Post sua fata dabit cui Deus ipse velit Paulo Cegledino A(nn)o rogantis gratiae 1630*. (1. p.); *Pauli Cegledini Ecclesiastis Papensis 1630*. (uo.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-kastély, Zimmer I. Jelzete: 15,806 N/5.

(**Coll. 1.**) **ARIAS MONTANO**, Benito; **SANTES Pagninus**: *Communes et familiares Hebraicae lingvae idiotismi, omnibus biblicorum interpretationibus, ac praecipue Latine Santis Pagnini versioni accomodati ... Antverpiae, 1572, excud. Christophorus Plantinus. – HEBIS*

17.

ARISTOPHANES: **ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥ Σ ΒΑΤΡΑΧΙ** Aristophanis *Ranae*. Vitebergae, 1574, Johannes Crato. 4°

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etuj-variensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/158.

(**Coll. 1.**) **HOMERUS**; **ESTIENNE**, Henri, annot.; **LYCIUS**, Leonhard, comm., ed.; **MELANCHTHON**, Philipp, annot.; **LEMNIUS**, Simon, transl.: *Batrachomyomachia, Homeri Poema Festium et elegans de Ranarum cum Motibus Pugua a Leonharto Lycio nuper emendatius edidum accesserunt Philippi Melanchthonis et Heinrici Stephani annotationes quaedam et Si-*

monis Lemnii conversio versibus heroicis expressa. Lipsiae, s. d., (in off. Ernest Voegelini Constantiensis). – GBV

Aristophanes: Comoediae ... *vide* Manuel Comnenus: Legatio Imp. Caesaris Manuelis Aug. ad Armenios (Nr. 214. Coll. 1.)

Aristoteles: De anima *vide* Dorbellum, Nicolaus: Summulae philosophiae rationalis ... (Nr. 106. Coll. 2.)

Aristoteles: Aristotelis Perihermenias ... *vide* Themistius, Euphrades: Paraphrasis ... (Nr. 355. Coll. 1.)

Aristoteles: Libri octo physicorum *vide* Dorbellum, Nicolaus: Summulae philosophiae rationalis ... (Nr. 106. Coll. 1.)

18.

ARISTOTELES; JOHANNES Argyropolus, transl., interpret.; DONATUS Acciaiolus, comm.: Ethicorum ad Nicomachum libri decem ... Lugduni, 1559, Johannes Frellonius. 8° – SWB

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe & amicorum. 1588. 1. Januar* (át-húzva; címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661. (uo.)* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/55.

19.

ARISTOTELES; JOHANNES Argyropolus, interpret.; DONATUS Acciaiolus, comm.; ANTONIUS Francinus, ed.: Ethicorum ad Nicomachum libri decem ... Joanne Argyropylo Byzantino interprete, nuper ad Graecum exemplar diligentissimae recogniti ... Lyon, 1553, Petrus Fradin, Johannes Frellonius. 8° – HBZ

Poss.: *Est ethica ad mores formandas utilis ipsa / Utque feris distes, saepe revolve librum. St(ephanus) B(eythe)* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/21.

20.

ARISTOTELES; PÉRION, Joachim, interpret.: Organum Aristotelis universum, una cum Porphyrii Eisagoge, sive Institutione ad Chrysaorium ... Basileae, 1554, Johannes Oporinus. 8° – SBB

Poss.: *Hic meus est factus cum verum plura Viennae / exegi: et studiis(?) vacare dedi. St(ephanus) B(eythe)* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/139.

21.

ARISTOTELES; PEYLICK, Johannes, ed.: (Metaphysicarum libri XII.) (Leipzig, 1509, Martin Landsberg.) 2°

Megj.: (...) *aristotelis* (elülső kötéstábla, kívül). Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe & amicorum; Me Stephanus servat cognomine Beythe Vocatus / Accipiet forsan* (...) (címlap r.); 2) *Sum liber Nicolani(!) Bornemize quis quis furetum tribus lignis Coronatum et Corda suppendetum sic et canem et assium Quamvis(?) dic tibi et in legum. Amen.* (hátsó kötéstábla); *Finis huius per me Nicolaum Bornemizam quis quis furetum tribus lignis Coronatum et (...) Corda suppendetum fuit sic et canem assium.* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/209.

(Coll. 1.) ARISTOTELES: Aristotelis libri octo de Physico auditu. Phisicorum apellati ... Cracouie, (ca. 1505/1510), s. typ.

(Coll. 2.) ARISTOTELES; LEFÈVRE D'ÉTAPLES, Jacques, introd.: Libri de anima tres ... Jacobi Fabri Stapulensis ... introductio. (Leipzig), (ca. 1505/1510), (Wolfgangus Stöckel).

(Coll. 3.) ARISTOTELES; SIDORIUS, Petrus, ed.: Textus quattuor librorum Meteororum. (Leipzig, 1503, Melchior Lotter.) – SWB

(Coll. 4.) ARISTOTELES; JOHANNES Argyropoulos, transl.: Opus Aristotelis de Moribus alias Ethicorum a Johanne Argyropylo ex greco adeo elegantex in latinum traductum ut eos qui hactenus alijs vocauerint translationibus hanc superiore defertalectitantes non immerito pristinae sue lucubrationis penitere debeat. (Leipzig, 1504, Martin Landsberg.)

(Coll. 5.) ARISTOTELES; ARETHINUS, Leonardus, transl.: Politica Aristotelis a Leonardo Arethino greco in latinum traducta cum breui admodum et commendiosa commentarioso inter capitula inserto materiae eorundae dilucide et breuiter explicaes. (Leipzig, 1502), Martin Landsberg.

22.

ARISTOTELES; PORPHYRIUS; HOSPINIANUS Steinanus, Johannes, comm.: Graecolatini Aristotelis ... Organi, siue Instrumentum Instrumentorum, aut Philosophiae manus, pars prior. In qua Porphyrii Isagoge, categoriae, Liber de interpretatione et utraque

analytica comprehenduntur. Omnia correcta ... Basileae, 1573, ex off. Oporiniana. 8° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe 1588*. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/9.

Arnaldus, Antonius: *Philippica ... vide Gonsalvius Montanus, Reginaldus: Sanctae inquisitionis Hispanicae artes ...* (Nr. 150. Coll. 1.)

23.

ARRIANUS Nicomediensis; SCHECK, Jacobus, ed.; POLITIANO, Angelo, integr.: *Arriani Nicomediensis de Epicteti philosophi, praeceptoris sui, dissertationibus Libri IIII. ... Accessit Epicteti enchiridion ...* Basileae, (1554), Johannes Oporinus. 4° – GBV

Supralibros: 1) *D. G. G.(?)*; 2) *S. B. L. MDLVIII*. Poss.: *Sum Stephani Beythe nummis congestus amicis servio per omnia tempus & omne sui? Stephanus Beythe Lapidanus* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/154.

Asulanus, Fransicus: *Diversorum veterum poetarum ... vide Erasmus Roterodamus, Desiderius: Commentarius ... in Nucem Ovidii ...* (Nr. 116. Coll. 1.)

Atrocianus, Johannes: *Nemo evangelicus ... vide Gerechnet Büchlin ...* (Nr. 148. Coll. 1.)

Augustinus Anconitanus de Placentia: *Destructio ... vide Dorbellum, Nicolaus: Summulae philosophiae rationalis ...* (Nr. 106. Coll. 3.)

Aurigal, Matthaeus: *Compendium hebrae chaldeae ... vide Capito, V. Fabricius: Institutionum hebraicarum ...* (Nr. 59. Coll. 1.)

24.

AVENARIUS, Johannes: ... *liber radicum seu lexicon Ebraicum: in quo omnium vocabulorum biblicorum propriae ac certae reduntur significationes, cum vera et dilucida multorum locorum scripturae sacrae explicatione; adiecta est plerisque radicibus symphoniacarum linguarum deriuatio.* Witebergae, 1568, Johannes Crato. 2° – GBV

Supralibros: *S. C. D. 1573*. Poss.: *Sum Andreae (felette:) Emerici Beythe. constat fl. 3. Emptus a Demetrio Liscensi Rectore scholae*

Unguariensis 1585. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/227.

25.

AVENARIUS, Johannes: Johannes Raimundus Chalcidensis ... Grammatices Ebraicae Sanctae Linguae prima pars ... Vitebergae, 1570, Johannes Crato. 8° – GBV

Supralibros: *I. R. W. 1570.* Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Socrates aliquando interrogatus per animal(!) esset omnium pulcerrimum Homo inquit doctrina et eruditione ornatus. haec scribebat Johannes Trumpach Aldenburgensis Iohanni Reimund Schmalchaldensi amico suo percarissimo amoris gratia. Esto memor mei.* (16. sz., elűlő kötéstábla, belűl.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/45.

26.

BALTICUS, Martinus: Margarita theologica continens praecipuos doctrinae christianae locos, breviter explicatos et in usum discipulorum collectos ... (Mss.: *Finis theologicorum locorum Anno Christi (15)84. 16. Martii.*) 8° – Szendrei 1981. F 549

Poss.: *Sum Emerici Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/79.

(Coll. 1.) QUAESTIONES artis dialecticae. (Mss. 16. század vége)

(Coll. 2.) OSIANDER, Lucas: De ratione concionandi. Tübingen, 1582, Alexander Hoggius. – GBV

27.

BAPTISTA Mantuanus; **BADIUS**, Jodocus, comm.; **BUSCHE**, Hermann: Bucolica seu adolescentia in decem aeglogas diuisa. As Jodoco Badio Ascensio ... exposita ... Carmen eiusdem de Sancto Johanne Baptista. Dialogus eiusdem de vita beata. Hermanni Buschij Ode de contemnendo mundo et amanda sola virtute et scientia. Strassburg, 1510, Johannes Prüss. 4° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et f(rat)rum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/123.

(Coll. 1.) JUSTINUS, Marcus Iunianus; **FLORUS**, Lucius Annaeus; **RUFUS** Sextus: Iustini Historia ex Trogo Pompeio

quattuor et triginta epithomatis collecta. Lucii Flori Epithomata quattuor ... in decem Titi Livii decadas. Sexti Ruffi consularis viri ad Valentianum Augustum de Historia Romana opus dignissimum ... (Paris, ca. 1505/1510, Jean Petit.) – BVB

(Coll. 2.) VERGILIUS Maro, Publius; TORRENTINUS, Hermann, comm.: Bucolica P. Virgilij Maronis ... Köln, 1508, Quentell. – GBV

(Coll. 3.) CICERO, Marcus Tullius: Epistolae familiares. Lipck, 1511, Wolfgang Stöckel, Monacensis.

(Coll. 4.) LICHT, Balthasar: Algorithmus linealis cum pulchris conditionibus Regule detri. Lipck, 1509, Melchior Lotter. – BVB

(Coll. 5.) AESOPUS; VALLA, Laurentius, ed.: Aesopus grecus per Laurentium Vallensem traductus ... Liptzck, (ca. 1510), Jakob Tanner.

(Coll. 6.) [WIMPFELING, Jakob:] EPISTOLA excusatoria ad Suevos. (Strassburg), 1506, Matthias Hupupf. – SWB

(Coll. 7.) ALBRICUS Philosophus: De imaginibus deorum. Item Epitaphium Matthiae Pannoniae Regis. Carmina de obitu Michaelis.

28.

BARNAUD, Nicolas: Dialogi ab Eusebio Philadelpho cosmopolita in Gallorum et caeterarum nationum gratiam compositi ... Edimburgi [i.e. Straßburg], 1574, ex typ. Jacobi Jamaeus [i. e. Bernard Iobin]. 8° – SBB

Supralibros: *D. H. E. 1575*. Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe & fratrum christianorum 1587*. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etu)jvariensis 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/118.

Bartholomaeus Coloniensis: Dialogus mythologicus *vide* Perottus, Nicolaus: Grammaticae institutiones ... (Nr. 270. Coll. 2.)

29.

BASILIVS Magnus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, praef.: En amice lector, thesaurum damus inaestimabilem. D. Basilium ... sua lingua disertissime loquentem, quem hactenus habuisti Latine belbutientem. Unum hunc dedit nobis Graecia numeris omnibus

absolutum ... Operum Catalogum, et Erasmi Roterodami praefationem versa pagina monstrabit. In hexaemeron Homiliae XI In psalmon Homiliae XV Aliae homiliae variae XXIX De Spiritu sancto liber I. Epistolae Basili Magnis et Gregorii Theologi. Basileae, 1532, Frobenius. 2° – GBV

Poss.: 1) *Me Stephanus Beythe precio acquisivit honesto 1581. Emi Viennae, 23. Januarii* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etuj-variensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/193.

Beconus, Thomas: Gnomotheca Solomonis ... *vide* Cogeler, Johann: *Imagines elegantissimae* (Nr. 89. Coll. 2.)

30.

BEDA Venerabilis: *Secundus operum Venerabilis Bedae ... tomus in quo ... continentur eiusdem commentarii. In Evangelium Marci ... [Parisiis]*, 1521, s. typ. 2° – BVB

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Jam Pauli Cegledini 1627. Papae* (uo.); 3) *Ex liberalitate Basilij Feölseö* (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1533942 (moszkvai), 15,881 N/7 (kismartoni).

31.

BEDROTT, Jakob, ed., praef.: *In omnes M. Tullii Ciceronis orationes, quot quidem extant, doctissimorum virorum Lucubrationes.* Basileae, 1539, Robert Winter. 2° – SWB

Poss.: 1) *Liber R. lite. D. Georgii Berdochi(?)* (elülső kötéstábla); 2) *Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 3) *Vnus sum librorum Georgii Eniediensi Transylvani* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/186.

Beregszászi Péter: *Adversus ... vide* Gonsalvius Montanus, Reginaldus: *Sanctae inquisitionis Hispanicae artes ...* (Nr. 150. Coll. 2.)

Beroaldo, Filippo: *Declamatio festivissima ... vide* Plinius Secundus, Caius: *Liber illustrium virorum* (Nr. 280. Coll. 5.)

Beyer, Hartmannus: *Quaestiones novae in libellum de sphaera ... vide* Johannes a Sacrobusto: *Libellus de sphaera ...* (Nr. 182. Coll. 1.)

Beythe István(?): Kereziensegnek fundamentomarol ... *vide* Rithaymer, Georg: EPIITOMH ... (Nr. 301. Coll. 2.)

32.

BIBLIORUM graecorum latinorumque. Pars secunda. (Regum-Canticum). Basileae, 1550, Nicolaus Brylinger. 8° – GBV

Supralibros: *M. B. Z. 1581*. Poss.: *Andreae Beythe* (kitörölve, címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/41.

Billicanus, Theobaldus; Regius, Urban: De verbis coenae dominicae ... *vide* Luther, Martin: Deuteronomion Mose ... (Nr. 198. Coll. 1.)

33.

BOCCACCIO, Giovanni: Genealogiae Joannis Boccatii cum demonstrationibus in formis arborum designatis. Eiusdem de montibus et sylvis, de fontibus lacubus et fluminibus etc. Venetia, 1494, Bonetus Locatellus, imp. Octaviani Scoti. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 42, ICCU

Megj.: *GENEALOGIA V. A.* (elülső kötéstabla, kívül). Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/228.

34.

BODIUS, Hermannus [i. e. Martin Bucer]: Unio dissidentium, libellus omnibus unitatis ac pacis amatoribus utilissimus ... Ex quarta recognitione. Basel, 1537, Bartholomaeus Westhemerus et Nicolaus Brylinger. 8° – GBV

Megj.: *VNIO DISSID* (elülső kötéstabla, kívül). Poss.: 1) *Sum Emerici Rusa et amicorum eius. Anno 1567.* (elülső kötéstabla, belül); 2) *Andr. Beythe* (címlap r.); 3) *Benedicti Zalaj (Zolaj?)* (uo.); 4) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/64.

Boethius, Ancinius Manlius Severinus: Libri quinque de philosophica consolatione *vide* De exequiis Caroli V. (Nr. 131. Coll. 1.)

35.

BOETHIUS, Ancinius Manlius Severinus; **THOMAS**, Aquinatis, comm.; **BADIUS**, Jodocus, comm.: De consolatione philosophica et de disciplina scholarium (que ferme olim iudicio falso autori nostro

ascripta est): cum commentariis ab infinitis fere erroribus emaculatis. Additus est carmen juvenile Sulpitii de moribus in mensa servandis: et Quintiliani praeceptum de officio scholasticorum erga praeceptores. Lyon, [1500 után], ex calcographia Joannis Clein. 8° – GW VI. 337, CIH 718

Poss.: 1) *Andreae Beythe de Keő et Fratrum chri(sti)an(or)um* (címlap r.); 2) *Conventus Nemeth(ujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye: Zirc, OSZK Reguly Antal Múemlékkönyvtár. Jelzete: K/005.

36.

BÖSCHENSTAIN, Johann: Psalmi poenitentiales Hebraice, Latine, Germanice. Augsburg, 1520, Sigismund Grymm, Markus Wirsung. 4° – ÖNB

Poss.: *Sum Stephani Beythe modo. cras scit Maximus / author cuius ero. donat qui omnia pro arbitrio / Vyvaria (...)* 1582. (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/129.

(Coll. 1.) CASSANDER, Georg: Tabulae praeceptionum dialecticarum ... Editio secunda. Parisiis, 1548, Christian Wechel. – GBV

(Coll. 2.) CORRADI, Sebastiano: De officio doctoris et auditoris oratio. Florentinae, 1548 (1549?), Laurentius Taurentinus. – ICCU

(Coll. 3.) JOHANNES de Northumberland: Joannis nuper Ducis Northumbriae in Anglia, quum ad supplicum productus esset, oratio. Viennae, 1553, Michael Zimmermann. – GBV

(Coll. 4.) CEBES Philosophus: Cebetis Thebani Socratisque discipuli Tabula, vitae totius humanae cursum graphice continens. Addito Joannis Camertis ... commentariolo non inerudito. Cracoviae, 1524, Hieronymus Vietor. – SWB

(Coll. 5.) PICO Fonticulanus, Blasius: Grammatica speculativa. Neapolis, 1513, Johannes Antonius de Caneto.

(Coll. 6.) JOHANNES Britannicus: Ad Illustrissimum Principem: et Mar. Aloysium Gonzagam dominum suum observandissimum Antonii Martinomii Philaletis in antiquarium Rhizophylum confutatio. S. l., ca. 1510, s. typ.

(Coll. 7.) FILELFO, Francesco: Orationes et opuscula. Bresciae, 1488, Jacobus Britannicus. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 156.

Bracesco, Giovanni: De alchemia dialogi II. *vide* Paracelsus, Theophrastus: Labyrinthus ... (Nr. 265. Coll. 1.)

37.

BRANDOLINUS, Lippus; VIVES, Juan Luis; ERASMUS Roterodamus, Desiderius; CELTIS, Conradus; HAGENDORPHIUS, Christophorus; MACROPEDIUS, Georgius; CONRADUS, Sebastian, ed.: Lippi Brandolini de ratione scribendi, libri tres ... Adiecti sunt Jo. Ludovici Vivis, D. Erasmi Roterodami, Conradi Celtis, Christophori Hegendorphini, Georgii Macropedii de conscribendis epistolis libelli ... Francofurti ad Moenum, 1568, Petrus Fabricius, imp. Hieronymi Feierabend. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 502

Poss.: *Sum Stephani Beythe 1586. 21. Januar Vyvarii* (címlap r.)
Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/68.

Bredebach, Matthias: Introductiuncula in Graecas literas ... *vide* Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 1.)

Brenz, Johannes: De administranda pie republica ... *vide* Agricola, Johannes: Epistola S. Pauli ad Titum... (Nr. 4. Coll. 3.)

38.

BRENZ, Johannes: Brevis et perspicua explicatio Psalmorum Davidis. Decas VI–X. Tübingen, apud viduam Ulrici Morhardi. 1567–1569. 4° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/181.

39.

BRENZ, Johannes: In Evangelii, quod inscribitur, secundum Lucam, duodecim priora capita, Homiliae centum et decem ... Eiusdem Homiliae octoginta in duodecim posteriora capita, ac in historiam Passionis et Resurrectionis Christo. Francoforti, 1552, ex off. Petri Brubachii. 2°

Poss.: 1) *Andreae Beythe* (főléírva:) 2) *Kawasy Nob. Kauasy* (címlap r.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/230.

40.

BRENZ, Johannes: Evangelion quod inscribitur secundum Joannem centum quinquagintaquatuor homiliis explicatur ... Francofurti, 1554, Petrus Brubachius. 4° majori – GBV

Megj.: a kötetben Beythe István latin nyelvű, kézírásos bejegyzései vannak. Poss.: *Andreae Beythe*. Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 19/7b (27).

Brenz, Johannes: Recognitio propheticae et Apostolicae doctrinae ... *vide* Heshusen, Tilemann: Verae et danae confessionis ... (Nr. 163. Coll. 1.)

41.

BRENZ Johannes; GRETTER, Caspar, ed.: Catechismus, pia et utili explicatione illustratus ... (Frankfurt), 1552, Peter Braubach. 8° – GBV

Megj.: a metszésen: *Catechismi Brentij*; két magyar nyelvű imádság az előző kötetáblán belül és az előzéklap rectón. Poss.: 1) *Andrea Beythe Lapidani* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/76.

42.

BRENZ, Johannes; POLLICARIUS; Johannes, praef.: Enarrationum evangeliorum, quae diebus festis et de historiis sanctorum proponi solent. Pars tertia ... Lipsiae, 1553, Georg Hantzsche. 8° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 19/38b (52).

43.

BRENZ, Johannes – SCHNEPFFIUS, Stephanus: Psalmorum Davidis. Tubingae, 1572, Georgius Gruppenbach. 4°

Poss.: 1) *Andrea Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/186.

(Coll. 1.) SCHNEPFFIUS, Stephanus: Brevis et perspicua explicatio Psalmorum Davidis. Decas undecima. (Decas duodecima. Decas tertia et decima. Decas quarta et decima. Decas quinta et decima. Tubingae, 1572, Georg Gruppenbach.

44.

BREIDENBACH, Bernhard von: Peregrinatio in Terram Sanctam. Impressum in civitate. Moguntina, 11. 2. 1486, Erhard Reuwich. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 46, GBV

Poss.: 1) *Anna de candallez* + 26. 7. 1506. (előző kötetábla, belül); 3) *Stultitias hominum si vis cognoscere mille / ne lege: forsan plus invenies etiam. St(ephanus) B(eythe)* (fol. 1a); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/199.

45.

BRODEAU, Jean; **SAPINUS**, Baptista, ed.: Miscellaneorum libri sex. In quibus ... plurimi optimorum autorum tam Latinorum quam Graecorum loci ... explicantur. Accessit rerum et verborum memorabilium copiosus Index. Basileae, (ca. 1555), Johannes Oporinus. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 499

Poss.: *Sum Stephani Beythe* 1586. 26. Jän. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/4.

(Coll. 1.) **PITHOU**, Pierre: Aduersariorum subseciuorum libri duo recogniti ... Basileae, 1574, Petrus Perna. – SWB

(Coll. 2.) **HOTMAN** (Vilierius), François: De statu primitivae Ecclesiae eiusque sacerdotiis ... Hierapolis, 1554, Johannes Crispinus. – GBV

Brucaeus, Heinrich: De motu promi ... *vide* Scribonius, Wilhelm Adolf: Isagoge sphaerica (Nr. 318. Coll. 1.)

46.

BRUNFELS, Otto: Loci omnium ferme Caputum Evangelii secundum Matthaeum. Marcum. Lucam. Joannem. Actorum item Apostolicorum. Strassburg, 1527, Johann Schott. 8° – SWB

Poss.: 1) *Ex testamente Thome Schroffenstetner Colleg. et Cannonici* (előzőklap); 2) *Sum donatus Stephano Beythe Lapidano per Balthazarum Horvath Nobilem. Viennae* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 2/34.

(Coll. 1.) **VALLA**, Lorenzo; **ERASMUS ROTERODAMUS**, Desiderius, ed.: In Novum Testamentum annotationes. Basel, Andreas Cratander, 1526. – SBB

(Coll. 2.) WESTHEIMER, Bartholomaeus: Farrago concordantium in signium totius sacrae Bibliae. Basel, 1527, Thomas Wolff.

Bucer, Martin *vide* Bodius, Hermannus (Nr. 34.)

47.

BUGENHAGEN, Johannes: Annotationes in decem Epistolas Pauli ... Item Concordia Evangelistarum de Resurrectione ac Accensione domini. (Noremburgae), 1524, (Johannes Petreius). 8° – GBV

Poss.: 1) *Andreae Beythe & fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Sum Johannis Riedlingeri neoburgensis*, 79. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/92.

(Coll. 1.) OECOLAMPADIUS, Johannes: In epistolam Joannis apostoli Catholicam primam, demegoriae, hoc est homiliae una et XX. Basileae, 1524, Andreas Cratander. – ÖNB

(Coll. 2.) BUGENHAGEN, Johannes: Postillatio in euangelia, usui temporum et Sanctorum totius anni saruientia. Basileae(?), (ca. 1525), s. typ.

(Coll. 3.) MELANCHTHON, Philipp; AGRICOLA, Rudolf; LUCIANUS Samosatensis: Ph. Melanchthonis de arte dicendi Declamatio. Eiusdem de corrigendis studiis sermo. Rodolpho Agricolae de formandis studiis Epistola doctissima. Luciani in Calumniam oratio, latine reddita a Melanchthone. Item Luciani opusculum ad indoctum et multos libros ementem. Haganoa, (1524), per Johan. Secerium. – GBV

48.

BUGENHAGEN, Johannes: Indices quidam Joannis Bugenhagii Pomeranii in Evangelia (ut vocant) Dominicalia, insuper usui temporum et sanctorum totius anni servientia ... Augustae Vindelicorum, 1525, Simpertus Ruff. 8° – GBV

Poss.: 1) *Caspari Dragonis* (címlap r.); 2) *Stephani Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/86.

(Coll. 1.) BUGENHAGEN, Johannes: Annotationes Jo. Bugenhagii Pomerani in Epistolas Pauli, ad Galatas, Ephesios, Philippenses, Colossenses, Thessalonicenses primam et secundam.

Timotheum primam et secundam. Titum, Philemonem. Hebraeos. Cum Indice. Basileae, 1525, Adamus Petri. – GBV

(Coll. 2.) BUGENHAGEN, Johannes: Joannis Bugenhagii Pomerani annotationes in Deuteronomium, in Samuelem prophetam, id est, duos libros Regum. Ab eodem praetera concilata ex Euangelistis historia passi Christi et glorificati, cum annotationibus, indice adiecto. (Argentorati, 1524, excud. Johannes Knoblochus). – GBV

49.

BUGENHAGEN, Johannes; **LUTHER**, Martin, praef.; **MELANCHTHON**, Philipp, praef.: In Jeremiam prophetam Commentarium Joannis Bugenhagij Pomerani, nunc primum editum. Praefatio Doctoris Martini Lutheri in omnes Prophetas Philippus Melanthon in Jeremiam Prophetam. Witebergae, 1546, (Petrus Seitz). 4° – GBV

Megj.: a metszésen valószínűleg Beythe István kezével: *Pomeranus in Ieremiam p(ro)phetam*. Poss.: *Epithaphium Balthasaris Fabri Diaconi Ecclesiae Vivariensis* (előzékklap). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/127.

50.

BUGENHAGEN, Johannes; **LUTHER**, Martin, praef.; **MELANCHTHON**, Philipp, praef.: In librum Psalmorum interpretatio, Wittembergae publice lecta. Basileae, 1524, Adam Petri. 4° – ÖLB

Megj.: *PSALTERIVM POMERANII* (előlső kötéstábla, kívül). Poss.: 1) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (címlap r.); 2) *St(ephanus) B(eythe) (uo.)*; 3) *Sum Caspari presbiteri Dragonis. Nunque donabo te cuique Char. libelle. Quoad meus Gisbetus(?) spiritus intus alet. Pro dulcissimis / sonis uocavit retinendum(?) loquelis. Amplexus Casparij genuit de Simone Dragonis Emptus An. 98⁴* (előzékklap v.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/126.

(Coll. 1.) **LUTHER**, Martin: Der Prophet Sacharia aussgelegt. S. l., (ca. 1522/1524), s. typ.

Bullinger, Heinrich: Antiquissima fides et vera religio *vide* Zwingli, Ulrich: De vera et falsa religione ... (Nr. 381. Coll. 1.)

Bullinger, Heinrich: De conciliis ... *vide* Chytraeus, David: Catechesis (Nr. 63. Coll. 1.)

Bullinger, Heinrich: Epistolae duae, ad ecclesias Polonicas ... *vide* Flacius Illyricus, Matthias: De mystica sacramentalique ... (Nr. 137. Coll. 2.)

51.

BULLINGER, Heinrich: De origine erroris libri duo. Tiguri, 1539, Froschover. 4° – ÖNB

Poss.: 1) *Joannis Feyrerthoy* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etuj-variensis) 1646.* (uo.); 3) *Sum Andreae Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/169.

Bullinger, Henrich: Perfectio christianorum *vide* Camerarius, Joachimus: Disputatio de piis et catholicis ... (Nr. 55. Coll. 2.)

52.

BULLINGER, Heinrich: In sanctissimam Pauli ad Romanos epistolam ... commentarius ... Zürich, 1533, Christoph Froschouer. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum liber iacobi pap [...]* 1578. (címlap r.); 2) *Andr. Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/62.

(Coll. 1.) BULLINGER, Heinrich: In piam et eruditam Pauli ad Hebraeos Epistolam ... Commentarius ... [Tiguri, Froschover], 1552.

(Coll. 2.) COMMENTARIUS in priorem Timothei epistolam a uiro summae pietatis studio conscriptus. Basileae, 1533, excud. Henricus Petrus.

Busche, Hermann: Ode de contemnendo mundo ... *vide* Baptista Mantuanus: Bucolica (Nr. 27.)

Busche, Hermann: Passio Doctoris Marthini Lutheri ... *vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 7.)

Caesarius, Johannes: Dialectica ... *vide* Rithaymer, Georg: EPIITOMH ... (Nr. 301. Coll. 4.)

53.

CAESARIUS, Johannes; **MURMELIUS**, Johannes: Joan. Caesarii ... Dialectica. Cui adiecimus Joan. Murbelii Isagogen in decem Aristotelis Praedicamenta. (Mogunt.), 1542, s. typ. 8°

Poss.: 1) *Georgius Pepellius* (elülső kötéstábla); 2) *Nicolaus Luritsch* (előzéklap); 3) *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/61.

(Coll. 1.) **RODOLPHUS**, Casparus: Dialectica Chaspari Rhodolphi ... Adcesserunt de praedicabilibus, praedicamentis, finitionibus, et divisionibus, propositionibus, argumentationibus, locis tam sophisticis quam dialecticis tabulae dilucidae. Usus praeterea ac uia parandae copiae ex locis dialecticis. In fine de ratione disputandi Ludovici Vivis libellus non inutilis Ingolstadii, 1544, excud. Alexander Weissenhorn.

Calisto da Piacenza: De libero arbitrio ... *vide* Westheimer, Bartholomäus: Troporum ... (Nr. 371. Coll. 1.)

Camerarius, Joachimus: Capita ... *vide* Niger, Antonius: Primae grammatices ... (Nr. 253. Coll. 3.)

54.

CAMERARIUS, Joachimus: Commentatio explicationum omnium tragoediarum Sophoclis cum exemplo duplicis conuersionis ... Basileae, (1556), per Joannem Oporinum. 8° – GBV

Supralibros: *D. R. F. MDLVIII*. Poss.: *Stephanus Beythe me suum fecit usu temporis. Sum Stephani Beythe de Kev & amicorum. 1576.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/123.

Camerarius, Joachimus: Dialogus de vita decente aetatem puerilem ... *vide* Mornay, Philippe de: Vindiciae contra Tyrannos ... (Nr. 237. Coll. 2.)

55.

CAMERARIUS, Joachimus: Disputatio de piis et catholicis. Atque orthodoxis precibus, et Inuocatione numinis divini, et expositae formulae harum, tam de sacris scripturis, quam aliorum usurpatione descriptae Graece et Latine. Accesserunt definitiones praecipuarum rerum, quam mentio in hac disputatione fit ... Argentorati, 1560, Josias Rihel. 8° – ÖLB

Poss.: *Sum Stephani Beythe et amicorum. 1587.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/84.

(Coll. 1.) CASSANDER, Georg: Hymni ecclesiastici, praesertim qui Ambrosiani dicuntur, multis locis recogniti ... Beda de Metrorum generibus, ex primo libro de re metrica ... Coloniae, 1556, (Johannes Gymnicus). – GBV

(Coll. 2.) BULLINGER, Heinrich: Perfectio christianorum. (Tiguri, 1551, Andreas Gesner, jun., Rodolph Wyssenbach). – GBV

(Coll. 3.) WERDMÜLLER, Otto: Summa fidei. Paraphrasis simplex et perspicua decalogi, symboli Apostolici, Orationis dominicae et sacramentorum, Piae item precandi formulae: ab Othone Werdmüllero ante aliquot annos Germanice con scripta et edita, nunc vero in gratiam piorum in Latinam linguam translata, interprete Anonymo ... Tiguri, 1559, apud Frosch. – GBV

Camerarius, Joachimus: Elementa rhetoricae ... *vide* Mollerus, Wolfgang: Erotemata artis dialectices ... (Nr. 235. Coll. 1.)

Camerarius, Joachimus: In hoc libello cura et diligentia Joachimi Camerarii in perfecta ... *vide* En habes lector ... (Nr. 112. Coll. 1.)

56.

CAMERARIUS, Joachimus: Notatio figurarum sermonis in libris quatuor evangeliorum, et indicata verborum significatio, et orationis sententia, ad illorum scriptorum intelligentiam certiozem et studio Joachimi Camerarii edita. Lips., 1572, Ernesto Voegele. 4° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe [...]. Vyvarini 8. Junii 1583.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/182.

(Coll. 1.) (FRISCHLIN, Nicodemus – ARCONATUS, Hieronymus:) Epithalamia in honorem nuptiarum ornatissimi et iurisperiti viri, m. Rogerii Lotharii Augustani, illustrium Carniolae procerum aduocati, nec non reipub. Labacensis ab epistolis etc. ducentis honestissimam et castissimam ex Singerorum familia matronam Catharinam, clarissimi et nobilis viri Melioris Stoffelij Caesaromontani Alsati, Carniolae procerum a secretis, etc. viduam, anno 1583. 4. Idus Februarii. Amoris et beneuolentiae ergo

conscripta ab amicis. Impressum Gyssingae, 1583, in off. typ. Johannis Manlii. – RMNy 533

Camerarius, Joachimus: Praecepta morum ... *vide* Niger, Antonius: Primae grammatices ... (Nr. 253. Coll. 2.)

57.

CAMERARIUS, Ludovicus Joachimus, ed.: Proposita annis compluribus Academiae Lipsicae antiqua consuetudine, diebus praecipuis festis, quibus solennes conventus Ecclesiastici aguntur, nunc conveniente serie disposita et uno libello ad lectionem commodiosam comprehensa. Lipsiae, 1570, in off. Rhambiana. 8° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe*. 87. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/118.

Camers, Johannes: Annotationum in Lucium Florum ... *vide* Lucanus, Marcus Annaeus: Pharsaliae ... (Nr. 197. Coll. 3.)

Camers, Johannes: Commentariolo non inerudito *vide* Böschenstein, Johann: Psalmi poenitentiales Hebraice (Nr. 36. Coll. 4.)

58.

CANISIUS, Petrus: Summa doctrinae christianae. Per quaestiones tradita et in usum Christianae pueritiae nunc primum edita. Iussu et autoritate ... Maiest. ... edicto regio causum est. (Viennae Austriae, 1554, Michael Zimmermann). 8° – ÖBV

Poss.: 1) *Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *Sum Ladislai Fecke* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo., elülső kötéstáblán). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/79.

Capella, Michael de: Dispensatorium ad aromatica ... *vide* Manlius, Johannes Jacobus: Opus eximium ... (Nr. 213. Coll. 1.)

59.

CAPITO, Wolfgang Fabricius: Institutionum hebraicarum libri duo. Argentorati, 1525, Wolf Cephalaesus. 8° – SWB, Szendrei 1981. F 587

Poss.: 1) *Andreae Beythe & amicorum* (címlap r.); *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (coll. 2. címlap r.); 2) *Sum Stephani Beythe & amicorum* (coll. 3. címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/69.

(Coll. 1.) AURIGALLUS, Matthaeus: *Compendium hebraeae chaldaee quae grammatices*. Witebergae, 1525, s. typ. – SBB

(Coll. 2.) MÜNSTER, Sebastian: *Proverbia Salomonis, iam recens iuxta Hebraicam veritatem translata et annotationibus illustrata ...* (Basel, ca. 1524), Johannes Frobenius.

(Coll. 3.) CASTELLIO, Sebastian: *Defensio suarum translationum Bibliorum, et maxime Noui foederis*. Basileae, 1562, Johannes Oporinus.

60.

CARION, Johannes; **BONNUS**, Hermannus, interpr.: Jo. Carionis ... *Chronicorum libri tres in Latinum sermonem conuersi ... Continuatio chronicorum ab anno 1532. Ad annum 1547. Una cum Catalogo Regum, Caesarum, et Pontificum Romanorum. Complectitur hic libellus apto ordine maximas quasque res gestas, ab initio Mundi, usque ad nostra tempora, ut annorum ratio, ac praecipuae uicissitudines, quae in Regna, in Religionem, et in alias res magnas incidunt, quam rectissime cognosci et obseruari queant*. Francofurti, 1550, (ex off. typ. Petri Braubachii). 8° – GBV, Szendrei 1981. F 578

Poss.: *Sum liber exiguus Stephani cognomine Beythe* (előzéklap r.); *Sum Stephani Beythe [...]* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/90.

(Coll. 1.) MELANCHTHON, Philipp: *Syntaxis olim a Philippo Melanchthone collecta, nunc locupletata, ut sit ad usum scholarum accomodatio. Cum noua praefatione Philippi Melanchthonis*. Ingolstadii, 1543, excud. Alexander Weissenhorn.

61.

CAROLUS V.: *Sacrae caesareae maiestatis declaratio, quomodo in negotio religionis per Imperium usque ad definitionem Concilij generalis vivendum sit, in Comitiis Augustanis XV. Maij. Anno 1548. proposita, et publica ...* Augsburg, (1548), Philipp Ulhard. 4° – SBB

Megj.: *VERBVM DOMINI MANET IN AETERNVM* (hátsó kötéstábla). Supralibros: *I. S. E. S. T. QVI DELEVIT PECCATA MVNDI. 1548. A. K.* (előlső kötéstábla). Poss.: 1) *Liber Reverendi domini Andreae Kewes Episcopi Ecclesiae Wesprimiensis Legatus [...] eiusdem ecclesiae [...] 1562.* (címlap r.); 2) *Sum Stephani Beythe 1576.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/131.

(Coll. 1.) CAROLUS V.: Formula reformationis per caesaream maiestatem statibus ecclesiasticis in Comitibus Augustanis ad deliberandum proposita ... Augsburg, (1548), Philipp Ulhard. – SBB

(Coll. 2.) MICHAEL, Suffraganeus Moguntinus: Sacri canonis missae paraphrastica explicatio, cum declaratione ceremoniarum. Et breui ad populum exhortatione, inter ipsius Sacrum habenda. Augsburg, (1548), Philipp Ulhard. – ÖLB

(Coll. 3.) FABRI, Johannes: Quod fides esse possit sine charitate, expositio pia et catholica. Augustae, 1548, Philipp Ulhard. – SBB

Carranda a Miranda, Sanctius: Theologi opusculum ... *vide* Lopez de Zúñiga, Diego: Libellus ... (Nr. 192. Coll. 2.)

Cassander, Georg: Hymni ecclesiastici ... *vide* Camerarius, Joachimus: Disputatio de piis et catholicis ... (Nr. 55. Coll. 1.)

Cassander, Georg: Tabulae ... *vide* Böschentain, Johann: Psalmi poenitentiales ... (Nr. 36. Coll. 1.)

Castellio, Sebastian: Defensio suarum translationum Bibliorum ... *vide* Capito, Wolfgang Fabricius: Institutionum hebraicarum ... (Nr. 59. Coll. 3.)

Cebes Thebanus: Socratisque discipuli Tabula ... *vide* Böschentain, Johann: Psalmi poenitentiales ... (Nr. 36. Coll. 4.)

62.

CERVUS, Jan: Farraginis actionum Iuris Ciuilis et Prouincialis Saxonici, Municipalisque Maydeburgensis: Libri septem, per Joanne Ceruum Thucholiensem collecti et reuisi in libro quinto continetur formula Processus iudiciarij iuris terrestris Prouincialis ac Castrensis Prolonici, iussu Regio per quosdam in riperitos in compendium et mod ... unum reducta, et deinde per eandem sacram Maiestatem Regiam, consiliari usque Regni Poloniae

approbata. Cracouiae, 1540, excusum in off. Ungleriana. 8° – WorldCat

Poss.: *Sum Stephani Beythe lapidani* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/96.

63.

CHYTRAEUS, David: Catechesis Davidis Chytraei recens cognite et multio definitionibus aucta. Seu summa theologiae Christianae certa methodo comprehensa. Argentinae, 1572, Josias Rihel. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 600

Poss.: 1) *Virtutem sanctam laudum praeconia magna. Sum Stephani Beythe. 1578.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etuj-variensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/51.

(Coll. 1.) BULLINGER, Heinrich: De conciliis. Tiguri, 1561, Christoph Froschouer. – ÖNB

64.

CHYTRAEUS, David: Chronologia historiae Herodoti et Thucydidis: recognita et additis eccl. Christi ac Imp. Romani rebus praecipuis, ab initio mundi, usque ad nostram aetatem contexta ... Rostochii, 1569, excud. Jacobus Transylvanus. 8° – GBV

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/110.

65.

CHYTRAEUS, David: Dispositio epistolarum, quae diebus dominicis et aliis, in ecclesia, usitate populo proponi solent ... Vitebergae, 1564, excud. Joannes Crato. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 527

Poss.: *Sum Stephani Beythe 1581.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/94.

Chytraeus, David: De morte et vita aeterna *vide* Heshusen, Tilemann: Explicatio epistolae Pauli ad Galatas ... (Nr. 160. Coll. 1.)

66.

CHYTRAEUS, David: Oratio de studio Theologiae recte inchoando. Witebergae, 1580, haer. Johannis Crato. 8° – BVB, Szendrei 1981. F 551

Poss.: 1) *Sum Andr. Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/61.

(Coll. 1.) LUTHER, Martin: *Epistola ad Georgium Spalatinum de modo ac ratione foeliciter discendi sacram scripturam*. (Mss.) 1518.

(Coll. 2.) CLAIUS, Johannes: *Catechesis D. Martini Lutheri minor germanice, latine, graece et ebraice ... Witebergae, 1592, off. Cratoniana*. – GBV

(Coll. 3.) AMERBACH, Veit, transl.: *Poemata Pythagorae et Phocylidis Graeca cum duplici interpretatione Viti Amerbachii*. Argentorati, 1549, Crato Mylius.

(Coll. 4.) POSSEL, Johann: ... *Familiarium colloquiorum libellus graece et latine ... Accessit Dialogus de ratione studiorum recte instituenda. De ratione discendae ac docendae linguae Latinae et Graecae*. Witebergae, 1594, Zacharias Lehmann. – GBV

(Coll. 5.) MURMELLIUS, Johannes: *Loci communes sententiosorum versum ex Elegiis Tibulli, Propertii et Ouidii*. Francofordiae ad Oderam, 1584, Andreas Eichorn. – SWB

Chytraeus, David: *Regula vitae ... vide Flacius Illyricus, Matthias: Regulae et tractatus ...* (Nr. 139. Coll. 1.)

67.

CHYTRAEUS, David: *Regulae vitae. Virtutum descriptiones methodicae ... Wittebergae, 1570, Johannes Crato*. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 573

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe de Kev et suorum*. 1578. (címlap r.); *Sum Stephani Beythe. St. B. L.* (coll. 1. címlap r.); 2) *Johannes Hattwany Domino Vincentio György amico veteri dono dedit perpetuae amicitiae ergo. Anno Domini M.D.LXIII postridie Galli confessoris* (coll. 1. utolsó oldal). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/78.

(Coll. 1.) STANCARO, Francesco: *De trinitate et Mediatore Domino nostro Jesu Christo, aduersus Henricum Bullingerum, Petrum Martyrem et Joannem Caluinum, et reliquos Tigurinae ac Geneuensis ecclesiae Ministros ecclesiae Dei perturbatores ... Cracoviae, 1562, Scharfenberg*. – GBV

(Coll. 2.) MELANCHTHON, Philippus: Responsio de controversiis Stancari ... Mss. 16. század vége.

68.

CIBENIUS, Johannes: Lexicon Historicum ac poeticum ... Frankfurt, 1542, Chr(istoph) Egenolph. 8°

Poss.: *Sum Stephani Beythe & amicorum. – Ipse Nova arce manens, & me sibi conciliavit & vlt, ut manibus volvar & ipse suis. St(ephanus) B(eythe) 1577.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/3.

69.

CICERO, Marcus Tullius: (Artis rhetoricae ad Herennium libri IV. De inventione rhetorica, libri II.) 8°

Poss.: 1) *Multa disces, si libenter disces. Andr. Beythe* (elűlő kötéstábla); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/55.

(Coll. 1.) ERYTHRAEUS, Valentin: In orationem M. T. C. pro lege manilia de Pompeii laudibus annotationes ... Strassburg, 1556, Christian Mylius. – GBV

Cicero, Marcus Tullius: Epistolae familiares *vide* Baptista Mantuanus: Bucolica ... (Nr. 27. Coll. 3.)

Cicero, Marcus Tullius: Epistola prima ad Q. fratrem Proconsulem Asiae ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: De natura Deorum ... (Nr. 77. Coll. 2.)

70.

CICERO, Marcus Tullius: M. T. Ciceronis epistolae ad Atticum, Brutum et Q. Fratrem. Ex diversorum exemplarium, praecipue Victorii ac Manutii, collatione diligentissima castigatae. T. Pomponij Attici vita. Interpretatio eorum quae Graece in epistolis scripta sunt. Venetiis, s. d., Joa. Gryphius. 8°

Poss.: 1) *Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *I. R.* (uo.) Megj.: Beythe István(?) rajza Szent Péterről. [ha befér] Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/17.

71.

CICERO, Marcus Tullius: M. Tullii Ciceronis Rhetoricorum ad Herennium libri quatuor. Eiusdem de inventione libri duo ... Lugduni, 1533, Melchior et Caspar Trechsel. 8°

Supralibros: *G. S. 1542*. Poss.: *Stephanus Beythe de Kew* (címlap r.)
Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/34.

(Coll. 1.) AGRICOLA, Rudolf: Rodolphi Agricolae ... de inuentione dialectica libri omnes integri et recogniti iuxta autographi, nuper D. Alardi Aemstelredani opera in lucem educti fidem, atque doctissimis scholiis illustrati Joannis Chrissenii, Alardi Aemstelredami, Reinardi Hadamarii Quorum exactissimo indicio contulit ac conguessit Joannes Noviomagus ... Coloniae, (ca. 1530/1535), Hero Alopecius.

Cicero, Marcus Tullius: Oratio pro M. Marcello ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: Pro T. annio milone oratio ... (Nr. 74. Coll. 2.)

72.

CICERO, Marcus Tullius: Orationes tomus primus. Lugduni, 1539, Sebastianus Gryphius. 8°

Supralibros: *O. A. L.* Poss.: *Sum Stephani Beythe et amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/28.

Cicero, Marcus Tullius: De partitione oratoria ... *vide* Niger, Antonius: Primae grammatices ... (Nr. 253. Coll. 1.)

Cicero, Marcus Tullius: Rhetoricorum ad C. Herennium ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: Brutus ... (Nr. 83. Coll. 1–2.)

73.

CICERO, Marcus Tullius: Rhetoricorum libri quatuor ad Herennium. Item M. Tullii Ciceronis De inuentione libri duo. Argentorati, 1518, Matthias Schurer. 4° – ÖLB

Poss.: 1) *Possideor a Ioanne Prazak Pragensi Anno a Partu Virginis Mariae 1540*. (címlap r.); 2) *Matthias Mikulitz(?) Exitus acta probat M.D.XLVI. Matthias Myokul* (uo.); 3) *Andreae Beythe et amicorum* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/117.

74.

CICERO, Marcus Tullius; ACADEMIA Wittebergensis, comm.; RUDINGER, Esrom, ed.: Pro T. annio milone oratio ... una cum explicationibus ... Exceptis de scholis publicae et ordinariae doctrinae in Academia Witebergensi ... Witebergae, 1568, Johann Schwertel. 8° – SWB

Megj.: 1573 (elülső kötéstábla, kívül). Poss.: 1) *Omnibus in rebus gravis est inceptio prima. Dimidium facti, qui bene coepit, habet. And. Beythe de Kew* (elülső kötéstábla); *Andreae Beythe et Amicorum. Soli Deo gloria* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/35.

(Coll. 1.) LENICERUS, Albert: Explicatio orationis Ciceronis pro archia poeta ... Witebergae, 1570, Clemens Schleich et Anton Schöne. – GBV

(Coll. 2.) CICERO, Marcus Tullius; MELANCHTHON, Philippus; SCHINKEL, Matthaeus: Oratio pro M. Marcello. Cum dispositione ac paraphrasi Philippi Melanthonis. Phrases item singulari diligentia ex eadem excerptae ... autore Matthaeo Schinkelio ... Witebergae, 1564, Johannes Crato. – GBV

75.

CICERO, Marcus Tullius; CURIO, Celio Secundo, ed.; JULIUS Seuerianus: In M. T. Ciceronis oratorias Partitiones, Explicationum libri tres. Summa praeceptorum de arte dicendi ex tribus Ciceronis libris de oratore ... Hic accessere Iulii Severiani Praecepta artis Rhetoricae summatim de multis, ac Syntomata utilissima ... Francofurti ad Moenum, 1567, Petrus Fabricius, Johannes Oporinus. 8° – GBV

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/26.

(Coll. 1.) FABRICIUS, Johannes; ALTUS, Johannes: Poemata Sylvarum liber unus. De consulibus Tigurinis lib. primus. De Wilhelmo Thellio Elegia. Cum epithalamio Joannis Alti de nuptiis Joannis Fabricii. Zürich, (ca. 1565/1570), Gebr. Gessner.

76.

CICERO, Marcus Tullius; **CURIO**, Celio Secundo, comm.; **TACITUS**, Publius Cornelius: De claris oratoribus liber, qui dicitur Brutus, et in eum Coelii Secundi Curionis commentarii ... Accessit P. Cornelii Taciti eiusdem argumenti dialogus ... Basileae, 1564, s. typ. 8° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe* 1587. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/57.

77.

CICERO, Marcus Tullius; **DRESSER**, Matthaeus; ed.: Libri tres de natura Deorum accurata et artificiosa emendatione, studio Matthae Dresseri. Lipsiae, 1572, impr. Andreas Schneider, typ. Voegelianis. 8° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/106.

(Coll. 1.) ERYTHRAEUS, Valentinus: Commentarii notationis artificii rhetorici, ac dialectici, in Orationem M. T. Ciceronis, quam habuit pro Aulo Licinio. Eiusdem Erythraei Commentariolus in Orationem Ciceronis pro M. Marcello. Argentorati, 1550, Wendelin Rihel. – SWB

(Coll. 2.) CICERO, Marcus Tullius; **CORNER**, Christophorus, comm.: Epistola prima ad Q. fratrem Proconsulem Asiae, de ea prouincia recte et prudenter administranda. Cum Ecphrasi a Christophoro Cornero ex Buchen ad Rhetorum morem conscripta ... Basileae, 1553, Johannes Oporinus. – GBV

78.

CICERO, Marcus Tullius; **NAUG**, Andreas, ed.: Orationum M. Tul. Ciceronis tertius tomus. Lyon, 1536, Sebastian Gryphius. 8°

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/7.

79.

CICERO, Marcus Tullius; **OMNIBONUS** Leonicens, comm.: De oratore. Item Opuscula. Venetia, 1495, Philippus Pincius. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 53.

Poss.: 1) *Sum Stephanus Beythe heros possessorque libelli*, Töke dedit quondam quem(?) mihi pro precio. St. B. (fol. 1a); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/220.

80.

CICERO, Marcus Tullius; **MARSO**, Pietro, comm.; **MATURANTZIO**, Francesco, comm.; **BRUGNOLUS** Benedictus, ed.: *De officiis, de amicitia et senectute. Paradoxa eiusdem. Opus Benedicti Brugnoli studio emaculatum additis graecisque deerant cum recognitione commentariorum Petri Marsi et Francisci Maturantii Perusani ...* (Ed. Benedictus Brugnolus.) Venetia, 1506, Johannes Tacuinus. 2° – ICCU

Poss.: 1) *Iste liber est Thomae de Vereos (...)* (előzéklap); 2) *Sum Stephani de attadum(?) 1518, Tu me possideas per tempora cuncta beate Vsque tuos artus spiritus ipse reget*. St. B. (címlap r.); *Sum Stephani Beythe lapidani, Emptus A Thoma Vereos cognomine per unam Postillam (...)*. Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/221.

(Coll. 1.) **OVIDIUS** Naso, Publius; **RAPHAEL** Regius, comm.: *Metamorphoseon libri XV*. Venetia, 1497, Simon Bevilaqua. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 138.

(Coll. 2.) **PERSIUS** Flaccus, Aulus; **DELLA FONTE**, Bartolomeo, comm.: *Satyrae*. Venetia, 1482, Renaldus de Novimaggio. – ICCU, Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 147.

81.

CICERO, Marcus Tullius; **SCOPPA**, Lucio Giovanni; **ROBORTELLUS**, Franciscus: *Familiarium epistolarum libri XVI. ... Hic Lucii Joan. Scoppae Parthenopei, et Francisci Robortelli Utensis in loca quaedam difficiliora ...* Parisiis, 1556, Jacobus Du Puys. 2° – SWB

Supralibros: *I. A. L. 1574*. Poss.: *Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/241.

(Coll. 1.) **STOBAEUS**, Johannes; **GESNER**, Conradus, transl.: *Sententiae ex thesauris Graecorum delectae*. Graecolatine. Tiguri, 1559, Christoph Froschouer. – SWB

(Coll. 2.) **NANI MIRABELI**, Domenicos–**AMANTIUS**, Bartholomaeus: *Polyanthea nova, hoc est, opus suavissimis*

floribus celebriorum sententiarum tam Graecarum quam Latinarum, refertum Dominicus Nanus Mirabellius, aque Bartholomaeus Amantius ... Tiguri, 1574, Maternus Cholinus.

82.

CICERO, Marcus Tullius; STREBAEUS, Jacobus; VALLA, Georgius, comm.: M. Tul. Ciceronis de partitione oratoria, dialogus. Jacobi Strebaei ac Georgij Vallae commentarii illustratus. Coloniae, 1589, Johannes Gymnicus. 8°

Poss.: 1) *Joannes Kavasy Manu ppria* (előzékklap); 2) *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye: Güssing 8/73.

83.

CICERO, Marcus Tullius; STURM, Johannes, ed.: M. T. Ciceronis Brutus, siue de claris Oratoribus lib. I. Orator ad Brutum lib. I. Topica ad Trebatium lib. I. Oratoriae partitiones lib. 1. De optimo genere oratorum, praefatio quaedam. Post Naugerianam et Victorianam correctionem emendati a Joanne Sturmio. Aldinae paginae in marginibus notatae sunt. Argentorati, 1568, Josias Rihelius. 8° – ÖNB

Supralibros: *S. C. D. 1571*. Poss.: *Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/34.

(Coll. 1.) CICERO, Marcus Tullius: M. T. Ciceronis Rhetoricorum ad C. Herennium libri IIII. Eiusdem de inventione libri II. Argentorati, 1568, Josias Rihel. – GBV

(Coll. 2.) CICERO, Marcus Tullius: Rhetoricorum ad C. Herennium Libri IIII. De inventione rhetorica Libri II. Post Naugerianam et Victorianam correctionem emendati a Joanne Sturmio. Aldinae paginae in marginibus notatae sunt. Argentorati, 1568, Josias Rihelius.

84.

CICERO, Marcus Tullius; STURM, Johannes, emend.; praef.: M. T. Ciceronis Philosophicorum volumen secundum. Post postremam Naugerianam et Victorianam correctionem. Emendatum a Joan. Sturmio. De natura deorum. De divinatione. De fato. De somnio

Scipionis. De legibus. De universitate. De petitione consulatus ... S. l., 1569, s. typ. 8°

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Philos. Cicer. Vol. II. Supralibros: S. C. D. 1572. Poss.: Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/51.

Claius, Johannes: Catechesis D. Martini Lutheri minor ... *vide* Chytraeus, David: Oratio de studio Theologiae ... (Nr. 66. Coll. 2.)

85.

CLÉNARD, Nicolas; ANTESIGNAN, Pierre, schol.: Institutiones linguae Graecae ... cum scholiis et praxi P. Antesignani Rapistagensis ... Editio decima ... Coloniae Agrippinae, 1588, apud Petrum Horst. 8° – SWB

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/25.

86.

CLÉNARD, Nicolas; ANTESIGNAN, Pierre, annot.; SYLBURG, Friederich, ed.: (Institutiones linguae Graecae ...) (ca. 1554). 4°

Supralibros: *N. G. 1582. Poss.: Sum Andreae Beythe et Fratrum Christianorum Constat [...] Anno Dni 1585. (fol. a ii)* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/185.

87.

CLÉNARD, Nicolas; ANTESIGNAN, Pierre, stud.; SYLBURG, Friedrich; ESTIENNE, Henri, notat.: *N. Clenardi graecae linguae institutiones cum scholiis et praxi Petri Antesignani Rapistagnensis a Frid. Sylburgio. Francofurdi, 1591, apud Andreae Wecheli her., Claudium Marnium et Joannem Aubrium. 8° – GBV*

Poss.: 1) *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (címlap r.); 2) *Emerici Beythe, Cui Wolfgangus Sythkowsky chaktornyae donavit 1596 in predagia(?) Comitibus a Zrinjo* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646. (uo.)* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/54.

Clerus, Stanislaus: Carmen scriptum ad ... Christophorum Mucheck ... *vide* Platina, Bartolomeo: De optimo cive ... (Nr. 276. Coll. 7.)

88.

COCHLAEUS, Johannes: *Commentaria Joannis Cochlaei, de actis et scriptis Martini Lutheri Saxonis, chronographice, ex ordine ab anno ... M.D.XVII. usque ad annum M.D.XLVI. inclusive fideliter conscripta ... adiunctis duobus indicibus, et edicto Wormaciensi. Moguntiam, 1549, ex off. Francisci Behem. 2° – HeBIS*

Poss.: *Sum Stephani Beythe de Kew Emptus a Benedicto Kevesii Anno Do. 1576.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/200.

(Coll. 1.) NAUSEA, Friedrich: *Catholicus catechismus. Coloniae, 1543, Aedibus Quenteliano. – GBV*

89.

COGLER, Johann; **MAIOR**, Georg, praef.: *Imagines elegantissimae ... Collectae, partim ex praelectionibus Domini Philippi Melancthonis, partim ex scriptis Patrum. Vitebergae, 1558, Johannes Crato. 8° – GBV*

Poss.: 1) *Ex libris Joan: Regii Nis. [...], emptus Vienne 20. Novembris A(nn)o (15)79. 10 cruci* (előzéklap); 2) *Ex libris Julij Cleiberij (...) Oenipontani. (15)84.* (címlap); 3) *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/4.

(Coll. 1.) HOFFER, Johann: *Icones catecheseos, et virtutum ac vitiorum illustratae numeris ... Vitebergae, 1557, apud haer. Georgii Rhaw, [Samuel Selfisch]. – GBV*

(Coll. 2.) BECONUS, Thomas: *Gnomotheca Solomonis ... Basileae, (ca. 1557), Johannes Oporinus. – SWB*

(Coll. 3.) PALLADIUS, Petrus: *De Bibliis sacris et libris Veteris et Novi Testamenti. Eiusdem brevis, sed luculenta Explicatio Orationis Christi Joannis 17. Francofurti, 1558, Peter Brubach. – GBV*

90.

COMES, Natalis: *Natalis Comitum Mythologiae sive Explicationum fabularum libri X ... Nuper ab ipso autore pluribus sexcantis locis aucti (et) locupletati. Quibus accedunt libri IV venationum carmine ab eodem conscripti ... Venetiis, 1581, s. typ. 4° – ICCU*

Supralibros: *P. M. S. 1581.* Poss.: 1) *Andreae* (földrőte); 2) *Emerici Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/178.

91.

CONFESSIO fidei et religionis christianae, quam ... Regi Ferdinando, obtulerunt Viennae in Austria XIII. Die IXbris, Anni ... M.D.XXXV. Barones ... quae communitatem Fratrum Bohemicorum nominant, dediti sunt. Recognita, et conuersa in linguam Latinam ... M.D.LXXIII. Basileae, 1575, s. typ. 8° – GBV

Poss.: 1) *Andreae* (fölkötte:) 2) *Emerici Beythe* (címlap r.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/30.

(Coll. 1.) MÜNSTER, Sebastian: Evangelium secundum Matthaeum in lingua Hebraica, cum versione latina, atque annotationibus. Una cum Epistola D. Pauli ad Hebraeos, Hebraice et Latine. Basileae, 1557, Henricus Petri. – GBV

(Coll. 2.) SCHINDLER, Valentinus: Institutionum Hebraicarum libri V. Vitebergae, 1575, Johannes Crato. – GBV

Corner, Christophorus: Methodus *vide* Aphthonius, Sophista: Progymnasmata (Nr. 13. Coll. 1.)

Corner, Christophorus: Symbolum Athanasii ... *vide* Wigand, Johannes: De peccato originis ... (Nr. 374. Coll. 1.)

Corradus, Sebastianus: De officio doctoris ... *vide* Böschenstein, Johann: Psalmi poenitentiales ... (Nr. 36. Coll. 2.)

92.

CORVINUS, Antonius: Colloquia theologica, libri tres. Strassburg, 1538/1540, Wolfgang Caephaleus. 8°

Poss.: 1) *Sum Leonhardi Kröllii Mospurgensis & 1568.* (címlap r.); 2) *Sum Andreae Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/53.

Corvinus, Laurentius: Latinum idioma *vide* Plinius Secundus, Caius: Liber illustrium virorum (Nr. 280. Coll. 8.)

Creutziger, Caspar: Oratio ... de oratio de dono interpretationis in Ecclesia ... *vide* Melanchthon, Philippus: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 17.)

93.

CRUCIGER, Caspar; MELANCHTHON, Philippus, praef.: Enarratio symboli Niceni, complectens ordine doctrinam ecclesiae

Dei fideliter recitatum ... Witebergae, 1550, ex off. Johannis Lufft.
8° – SBB

Supralibros: *G. K. N. 1551*. Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/66.

(Coll. 1.) MELANCHTHON, Philipp: Explicatio proverbiorum Salomonis in schola Wittembergensi recens dictata a Philippo Melanthe. Francofurti, 1550, ex off. Petri Brubachii. – SWB

(Coll. 2.) MELANCHTHON, Philipp: Enarratio brevis concionum libri Salomonis cui titulus est Ecclesiastes ... Witebergae, 1550, excud. Joseph Klug. – SWB

(Coll. 3.) MAIOR, Georg: Oratio de dicto ad Colossenses. Sermo Christi habitet in uobis abunde in omni sapientia, docentes et admonentes uos ... Witebergae, 1550, off. Johannis Lufft. – SWB

(Coll. 4.) FLACIUS Illyricus, Matthias: Breves summae religionis Jesu Christi, et Antichristi ... Magdeburgae, 1550, (Lotter). – SWB

94.

CRUSIUS, Martinus: Civitas coelestis seu catecheticae conciones item, trium summorum anniversariorum festorum conciones. aliquot denique orationes et epistolae. Tubingae, 1578, excud. Georgius Gruppenbachius. 4° – SWB

Poss.: 1) *Et meus est Stephanus possessor Beythe per aevum, meque legens docta cum pietate foveat. Vyvaria terra pulchra me scire paravit, Octogesimus hic annus et ipse fuit* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/11.

95.

CRUSIUS, Martinus: Grammaticae graecae, cum Latina congruentis, pars prima (-altera). Basileae, 1568–1569, Oporinus. 8° – SBB

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Crusii Gram. Graeca*. Poss.: 1) *Septenis solidis comparatus; Stephanis Beythe et amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/31.

96.

CULMANN, Leonhard: *Examen theologicum ex veteribus et orthodoxis scriptoribus, pro novitiis Theologiae candidatis, congestum ...* Augustae Vindelicorum, 1544, Heinrich Stainer. 8° – GBV

Supralibros: *P. S. W. 1545*. Poss.: *Sum Stephani Beythe de Kev* (címlap r.); *Me pro dulcisonis voluit retinere loquelis Amplexus Caspari Geniti de Genere Dragonis. Emptus ohru. 53*. Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/92.

(Coll. 1.) MELANCHTHON, Philipp: *Scholia in epistolam Pauli ad Colossenses iterum ab autore recognita*. Phil. Mel. (Vitebergae, 1545, Josephus Klug). – GBV

97.

CULMANN, Leonhard: *Grammatices Latinae exercitium, ad formam disputandi in pueriles questiones redactum pro primis literarum tyronibus ...* Norimbergae, 1552, Gabriel Hayn. 8° – SWB

Supralibros: *G. P.* Poss.: 1) *Iste liber pertinet ad me Georgium Kali pro pignore sibi datus est a domino Joannj Barandy Anno 1574*. (elűlső kötéstábla); 2) *Andreas Beythe. Beythe tenens, possessio adest, disce (...), Sum Andreae Beythe et Fratrum Christianorum. 1578*. (címlap r.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/80.

Culmann, Leonhard: *Zucht mayster ... vide Gerechnet Büchlin ...* (Nr. 148. Coll. 8.)

Cyprianus, Sanctus: *Opera ... vide Irenaeus, Sanctus: Opus ...* (Nr. 178. Coll. 1.)

Danaeus, Lambertus: *De veneficis ... vide Schore, Antonius van: Dialogus ...* (Nr. 317. Coll. 1.)

98.

DASYPODIUS, Petrus: *Lexikon Graecolatinum in usum juventutis Graecarum literarum studiosae diligenter congestum*. Argentorati, 1539, Wendelin Rihel. 4° – GBV

Poss.: 1) *Paulus Fischer huius libri possessor* (címlap r.); 2) *Sum Andreae Beythe* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/187.

Decimator, Heinrich: Nomenclatura quatuor linguarum *vide* Siber, Adam: Gemma gemmarum ... (Nr. 328. Coll. 2.)

Declamatio de cantico Angelorum Lucae ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 9.)

99.

DEMOSTHENES; LANDI, Bassiano, transl.; NANNINCK, Pieter, comm.: Leptinem, nuper et latinitate donatae et studiosorum gratiam editae ... Basileae, 1544, Johannes Oporinus. 8° – WorldCat

Poss.: *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/72.

(Coll. 1.) TOXITES, Michael; STURM, Johann, schol.: Commentarius in orationem M. T. Ciceronis primam contra Verrem ... Argentorati, 1551, Wendelin Rihel. – GBV

(Coll. 2.) PARTHENIUS, Bernardinus: Pro lingua latina oratio. Paris, 1547, Christian Wechel. – ÖBV

(Coll. 3.) LUCIANUS; HEGENDORF, Christoph, transl., interpr.: Declamatio in Laudem ebrietatis mire festiva, Lipsiae in corona virorum doctissimorum pronunciata, ante hac non edita. Encomium Muscae ... Hagenau, 1526, Johannes Secerus. – SBB

(Coll. 4.) OECOLAMPADIUS, Johannes: Quod expediat epistolae et Euangelii lectionem in Missa, uernaculao sermone plebi promulgari, ad Hedionem Epistola. (Augsburg, Sigmund Grimm Marx Wirsung, 1522). – GBV

(Coll. 5.) OSTERMANN, Simon: Oratio de legibus ... Argent., 1566, Josias Rihel. – BVB

(Coll. 6.) HELDELINUS, Casparus: Paraphrasis in XVI. orationes Vergilii, quae quidem primo Aeneidos libro continentur. (Declamatio contra eos parentes, qui ingeniosos adolescentes suos a literis ad negotiationem pertrahunt. Declamatio contra adulescentum Ebrietatem. Ciconia declamatio puerilis.) Argentorati, 1538, s. typ. – GBV

100.

DEMOSTHENES; WOLF, Hieronymus, transl., ed.: Demosthenis Recogniti Graecolatini, una cum aeschine, breui, Deo fortunante, edendi, specimen Olynthiacae orationes tres, et vita Demosthenis atque Aeschinis ... Basileae, 1569, ex off. Hervagiana, per Eusebium Episcopum. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe & amicorum* (címlap r.); 2) *Ex bibliotheca Danielis Hantschii Epperiensis sibi et amicis comparatus Graecii quod est metropolis Stiriae Anno 1577.* (uo); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/106.

101.

DESPAUTER, Johannes; NOVIMOLA, Sebastian; ERASMUS Roterodamus, Desiderius: Grammaticae institutiones libri septem ... per Sebastianum Duisburgensem in compendium redactum. Ingolstadii, 1557, Alexander et Samuel Weissenhord. 8° – BB 393

Poss.: *Balthasaris de Batthyan* (címlap r.); *Munera, crede mihi, [placant ?] / capiunt hominesque deosque. And(reas) Beythe* (utolsó oldal) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/75.

(Coll. 1.) DESPAUTER, Johannes; NOVIMOLA, Sebastian; ERASMUS Roterodamus, Desiderius: Syntaxis Joannis Despauterii a Sebastiano Novimola Duisburgensi in absolutissimam methodum redacta. Item libellus de reciprocis, ac ordine in declaratione Grammaticae servando. Adiectus per eundem de syncategorematis. De proprietate graduum comparationis et de speciebus numeri libelli utilissimus. Accessit et Erasmi Roterodami de ratione studii paraenensis. Ingolstadii, 1557, Alexander et Samuel Weissenhord. – BVB

102.

DIODORUS Siculus; TACITUS, Publius Cornelius: Bibliotheca seu historiarum priscarum libri VI. Item Publii Cornelii Taciti de situ, moribus et populis Germaniae. Venetia, 1474, Andreas Jacobi de Paltasichis. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 60.

Poss.: 1) *Doctor Parrhysinus Caspar Dalos, Frater Charissimus, hunc libellum Petro Sabariensi hereditarium adhuc puero reliquerat. Scriptum Anno Domini 1522. Wienne Pannonie, Christe, precor, fueras qui pro me vulnera passus. Erratis veniam*

des, crucifixe, meis. Et qui flagrantem renovabis ignibus orbem sis placidus famulis arbiter ipse tuis. Doctor Caspar dalos Pie memorie D. D. Petro Wertesii Sabariensi Hunc librum suo volumine donavit. Anno Domini et 1524. (címlap r.); 2) Sum Stephani Beythe et amicorum. Donante Blasio lihvaro(?) Vywarini (uo.); 3) Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661. (uo); 4) Liber iste Donatus Domini Martino de Feulselyndwa Diocesis Jauriensis Per Petrum Wertessy Sabariensi, eo anno, quo Zyleminus Caesar thurcarum Ungariam et Alemaniam gentium innumerabili multitudine invaserat 1529. gratuito (fol. 3a); 5) Testament d. Valentin Kiral de Körmend, 1533. (coll. 1. címlap r.); 6) Iste liber pertinet ad Benedictum Kalamar a Kermend. Emptus est a Valentino Kyraly a Kermend fl. ii. In anno domini 1549. (utolsó oldal). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/197.

(Coll. 1.) OROSIUS, Paulus: Historiarum adversus paganos libri VII. (Ed. Aeneas Vulpius et Laurentius Brixienensis.) Vicenza, 1476, Hermann Lichtenstein. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 136.

103.

DIOGENES Laertes: De vitis so moribus priscorum philosophorum libri decem. Coloniae, 1542, Eucharius Cervicornus. 8° – ÖNB

Megj.: *DIOGE: LAERT /PROBVS/* (elülső kötéstábla). Supralibros: *AEMIL / M.D.LI / FRANCIS: VRIEIS(?)*. Poss.: 1) *Emptus a Hieronymo Scharffenbergo Bibliopola & Calcographo Cracovien.* (elülső kötéstábla); 2) *Andreae Beythe & fratrum christianorum, 1586.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/94.

(Coll. 1.) DRECHSLER, Wolfgang: De Saracenis et Turcis chronicon Wolfgangi Drechsleri. Item de origine et progressu et fine Machometi, et quadruplici reprobatione prophetiae eius Joannis Galensis Angli, liber. Argentorati, 1550, Jacobus Jucundus. – GBV

(Coll. 2.) PROBUS, Aemilius: Liber Aemylii Probi ... de vitis excellentium Graeciae Principum et Ducum, ad T. Pomponium Atticum, Ciceronis familiare. Viciosissimum exemplar ex manuscripto codice quam emendatissimum redditum est per D. Gybertum Longolium, cuius etiam scholia sunt quae passim inseruntur. (Cornelius Nepos: Tit Pomponii Attici vita. Simon Grynaeus: De utilitate legendae historiae.) Coloniae, 1543, Johannes Gymnicus.

104.

DIONYSIUS Areopagita; PÉRION, Joachim, transl.; IGNATIUS Antiochenus; POLICARPUS Smyrnaeus: D. Dionysii Aeropagitae opera omnia, quae extant. Eiusdem vita. Scholia incerti authoris in librum de ecclesiastica hierarchia. Quae omnia nunc primum a Joachimo Perionio ... conuersa sunt. Hisce accessere ... D. Ignatii atque Polycarpi epistolae, vera pietate, solidaque doctrina refertae. Coloniae, 1557, apud Maternum Cholinum. 8° – SWB, Szendrei 1981. F 577

Poss.: *Sum Stephani Beythe Lapidani* (címlap r.); *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/102.

(Coll. 1.) HONTERUS, Johannes: Rudimentorum cosmographi-
corum Joan. Honteri Coronensis libri III. cum tabellis geographicis elegantissimis. De variarum rerum nomenclaturis per classes, liber I. Tiguri, 1552, apud Froschoverum. – RMK III. 409

(Coll. 2.) DRACO, Lucius Honoratus: Elementa iuris civilis, seu institutiones Imperiales in carmen contractae ... Eiusdem de Iurisprudentiae studio, et Iustitiae laudibus Sylua. In gratiam studiosorum additi sunt Caij Iurisconsulti Institut. Libri duo. Coloniae, 1556, apud haer. Arnoldi Birckmanni. – ÖNB

(Coll. 3.) MATTHISIUS, Gerhard: Aristotelis de rerum principiis liber primus, in certam Methodum redactus, et per Erotemata explicatus ... Adiecta sunt prolegomena quorum explicatio ad universam naturalis scientiae intelligentiam non parum adiumenti studiosis afferet. Coloniae, 1556, excud. Petrus Horst. – VD/16 ZV-10528

Dionysius Periegesis: Situs orbis *vide* Mela, Pomponius: Cosmographia ... (Nr. 218. Coll. 3.)

105.

DOCTRINALE totius grammatices artis compendicae in unum digentum. Donatus, Remingius. Grammaticus, Regularum grammaticalium compendium ... Torrentinus Hermann: Commentaria in primam partem doctrinalis Alexandri. Kempo Thessaliensis Hollandiae: Commentaria in secundam partem doctrinalis Alexandri. Gutterius Andreas: Prosodia ex tertia parte doctrinalis Alexandri. Basel, 1515, Ada Petrus de Langendorff. 8°

Poss.: *Andreae Beythe et amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/37.

106.

DORBELLUS, Nicolaus: *Summulae philosophiae rationalis seu logica excellentissimi artium et theologiae professoris magistri Nicolai Dorbelli ... secundum doctrinam doctoris subtilis Scoti*. Basileae, 1505, s. typ. 4°

Poss.: 1) *Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (fol. b); 3) *Jacobi Radkespurger(!) plebania in Strassgang* (fol. 3.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/141.

(Coll. 1.) ARISTOTELES; JOHANNES Argyropolus, transl.; MOSNAUER, Wolfgang, ed.: *Aristotilis(!) per Joannem Argyropyllum e Graeco in Latinum traducti*. Viennae, ca. 1508, Johannes Winterburger. – ICCU

(Coll. 2.) ARISTOTELES; JOHANNES Argyropoulos, transl.; MOSNAUER, Wolfgang, ed.: *Aristotelis tres de anima libri per Joannem Argyropyllum e Graeco in Latinum traducti*. Venetiae, 1500 (1501?), Jacobus de Pontio de Leuco.

(Coll. 3.) AUGUSTINUS Anconitanus de Placentia: *Destructio sive eradicatio totius arboris Porphirii Magni ... eximii Augustini Anchonitani ... cum quadam decretali eiusdem*. Bononiae, 1503, Johannes Antonius de Benedictis. – ICCU

(Coll. 4.) ALBERTUS Magnus: *Philosophia naturalis. Item Aegidii Columnae de regimine principum*. Venetiae, 1496, Georgius Arrivabene. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 5. H 506, GW 713

(Coll. 5.) ALBERTUS Magnus: *De natura ac immortalitate animae cum commento compendioso. Item Epitaphium Alberti Magni*. Nürnberg, 1493, Kaspar Hohefeder. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 4. HC 497, GW 702

(Coll. 6.) ALBERTUS Magnus: *De intellectu et intelligibili*. Lipsiae, 1489/1496, Martin Landsberg. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 3. H 498-9-500, GW 615

Draco, Lucius Honoratus: *Elementa iuris civilis ... vide Dionysius Areopagita: Opera omnia* (Nr. 104. Coll. 2.)

Drechsler, Wolfgang: De Saracenis et Turcis chronicon ... *vide* Diogenes Laertes: De vitis so moribus priscorum ... (Nr. 103. Coll. 1.)

107.

DRESSER, Matthaeus: Gymnasmatum litteraturae Graecae libri tres, orationum, epistolarum, et poematum ex autoribus profanis et sacris cum exemplis recentibus plurimis modum scribendi monstrantibus. Lipsiae, 1574, Andreas Schneider, Voegelin. 8°

Poss.: *Andreae Beythe constat den. 50.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/29.

(Coll. 1.) PLUTARCHUS; RIVANDER, Petrus, transl.: Plutarchi Chaeronei de liberis educandis: liber ex Graeco sermone in latinum conuersus M. Petro Rivander ... Witebergae, 1568, excud. Laurentius Schwenk. – GBV

(Coll. 2.) THEOGNIS Megarensis; MELANCHTHON, Philippus: Theognidis Megarensis Sententiae cum versione Latina, ita ut verbum confessi possit, addita earundem explicatione a Philip. Melanch. in Schola Vitebergensi. Lipsiae, 1574, Johannes Rhamba. – GBV

108.

DRESSER, Matthaeus: Rhetorica inventionis et dispositionis illustrata et locupletata quam plurimis exemplis, sacris et philosophicis. Wittenberg, 1575, Clemens Schleich et Anton Schöne. 8°

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe, 1578. Est meus hic etiam. Fures discedite nequam* (címlap r.); 2) *Ratio recte scribendi cum loquendo iuncta est. Andr. Beythe mp.* (uo.); *Andr. bejthius mp.* (hátsó kötéstábla). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/24.

Dubravský, Racek: Libellus de componendis epistolis *vide* Lucanus, Marcus Annaeus: Pharsaliae ... (Nr. 197. Coll. 4.)

Dryander, Johann: Novi annuli astronomici ... *vide* Velcurio, Johannes: In philosophiae naturalis ... (Nr. 363. Coll. 2.)

109.

DUNO, Taddeo: *Muliebrium morborum omnis generis Remedia*, ex Dioscoride, Galeno, Plinio, Barbarisque et Arabibus studiose collecta. Argentorati, 1565, Rihelius. 8° – GBV

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/50.

(Coll. 1.) GREGORIUS Nyssenus; CAMERARIUS, Joachimus, transl.: *Orationes duae, una de filii et Spiritus sancti Deitate, altera dicta die Paschatos, conversae in Latinum sermonem a Joachimo Camerario*. Leipzig, 1564, Voegelin. – SBB

(Coll. 2.) HERODOTOS Halicarnasseus; VALLA, Laurentius, transl., interpret.; HERESBACH, Conradus, transl., interpret.: *Historiae libri IX. ... Eiusdem Herodoti libellus de vita Homeri, interprete Conrado Heresbachio. Utriusque translatio emendavit Sebastianus Castalio*. Basileae, 1559, ex off. Hieronymi Curionis, imp. Heinrici Petri. – GBV

Eber, Paul: *Oratio de dicto ... vide Melanchthon, Philipp: Oratio ...* (Nr. 230. Coll. 3.)

110.

EBER, Paul, praef.: *Scripta publice proposita a Professoribus in Academia Witebergensi ab anno 1540. usque ad annum 1553. (Academiae Witebergensis leges de studiis et moribus.) Witebergae, 1553, excud. haer. Peter Seitzii. 8°*

Megj.: a könyv metszésén: *J. Latinicius. N. Vjvarii*; Latinicius kezével: *I. Latinicz N. Vjuarii*. Poss.: 1) *Liber Jacobi Latinich* (címlap r.); *Jacobus Latinicz* (uo.) 2) *Andreae Beythe & fratrum christianorum* (uo.); 3) *Johannes Steger, Braunauensis* (uo.); 4) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646*. (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/68.

111.

ECCLESIASTICAE disciplinae, et Anglicanae ecclesiae ab illa aberrationis, plena e verbo Dei, et dilucida explicatio. Rupellae, 1574, Adam de Monte. 8° – GBV

Megj.: Beythe István kezével: *Tum caesar regni diademata ferre polonum Inuitabat seue parabat eo*. Poss.: 1) *Munere Divino Beythes me possidet heres. St(ephanus) B(eythe) 1576 (...)* (címlap r.);

2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)*. Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/40.

Eisengrein Martin: Annotationes in 4 libros priores physicorum Aris ... *vide* Rithaymer, Georg: Libellus ... (Nr. 302. Coll. 2.)

Eisengrein, Martinus: Compendium naturalis philosophiae ... *vide* Rithaymer, Georg: Libellus ... (Nr. 302. Coll. 1.)

112.

EN habes lector Bucoloricum autores XXXVIII. quotquot videlicet a Vergilii aetate ad nostra usque tempora. Basileae, 1546, ex off. Joannis Oporini. 8° – GBV

Supralibros: *D. P. 1557*. Poss.: 1) *David Rapolt 3. Juni 57*. (címlap r.); 2) *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum 1587*. (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/110.

(Coll. 1.) CAMERARIUS, Joachimus: In hoc libello cura et diligentia Joachimi Camerarij in perfecta, haec insunt. Erratum, Aeolia, Phaenomena, Prognostica. Norimbergae, 1535, apud Jo. Petreium. – SBB

Epistola excusatoria ad Sueuos *vide* Baptista Mantuanus: Bucolica ... (Nr. 27. Coll. 6.)

113.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: Adagiorum Chiliades. Basileae, 1551, Hieronymus Frobenius et Nicolaus Episcopus. 2° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe et Amicorum. Sit mihi iste(?) liber sua lectio grata voluptas / Temporis(?) sis cincto cordis amore placens* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/228.

114.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: Adagiorum D. Erasmi Roterodami epitome ... Coloniae Agrippinae, 1572, apud Gualtherum Fabricium et Joannem Gymnicum. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Adami Schnelleri Megeshemii (15)89*. (címlap r.); 2) *Andreae Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/67.

115.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *Apophthegmatum ex optimis utriusque linguae scriptoribus collectorum libri octo*. Basileae, 1545, Hieronymus Frobenius et Nicolaus Episcopus. 8° – GBV

Megj.: *APOPHTHEGMA I. S.* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *Johannes Pirkhammer 1566.* (címlap r.); 2) *Stephanus Beythe 1600.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/48.

(Coll. 1.) ERASMUS Roterodamus, Desiderius; ARTOPAEUS, Johannes, annot.: *Parabola sive similia*. Freiburg im Breisgau, 1548, Stefan Gravius. – SWB

116.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *Commentarius Erasmi Roterodami in Nucem Ovidii ad Joannem Morum Thomae Mori filium*. Eiusdem commentarius in duos hymnos Prudentii, ad Margaretam Roperam Thomae Mori filiam. Basileae, 1524, apud Johannem Frobenium. 8° – GBV

Poss.: 1) *David Rapolt Viennae 56.* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe & Amicorum 1581.* (uo.) 3) *Balthasar Falusi et amicorum eius* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/15.

(Coll. 1.) ASULANUS, Franciscus: *Diversorum veterum poetarum in priapum lusus*. P. V. M. Catalecta. Copa. Rosae. Culex. Dirae. Moretum. Ciris. Aetna. Elegia in Mecoenatis obitum, et alia nonnulla, quae falso Virgilii Creduntur. Argumenta in Virgilii libros, et alia diversorum complura. (Venetiis, 1517, in aedibus Aldi et Andreae Soceri). – GBV

117.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *De conscribendis epistolis opus*. Lyon, 1557, Theobald Paganus. 8° – HeBIS, Szendrei 1981. F 580

Poss.: *Tuque zolnokys tectis meus esse volebas. Beythe Stephanus. 1581.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/54.

Erasmus Roterodamus, Desiderius: *Ecclesiasticae ... vide Wimpina, Konrad: Farrago miscellaneorum* (Nr. 376. Coll. 1.)

118.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *Familiarium colloquiorum ... aeditio novissima ...* Friburgi Brisgoae, 1537, Johannes Emmeus. 8° – SWB

Poss.: 1) *Philippus Dobereinner se huius libri possessorem profitetur [...] Anno 1554.* (elülső kötéstábla); 2) *Elias closterneuburgi studiosus semper Wienne (...) closterneuburgi igitur closterneuburgensis studiosus* (címlap r.); 3) *Wolfgangus Nussdorfer* (uo); 4) *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (uo); 5) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/65.

Erasmus Roterodamus, Desiderius: *Hyperraspistes diatribae ... vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 3.)

Erasmus Roterodamus, Desiderius: *De immensa Dei misericordia ... vide* Vadianus, Joachimus: *Epitome ...* (Nr. 359. Coll. 1.)

Erasmus Roterodamus, Desiderius: *De libero arbitrio ... vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 11.)

119.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *In Novum Testamentum annotationes ...* Basel, 1522, (Johannes Frobenius). 2° – GBV

Megj.: *T/ESTAMEN:N. 1522.* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe & amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/253.

120.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *Novum Testamentum graece et latine ... Adiecta sunt argumenta eiusdem una cum marginalibus concordantiis.* Basileae, 1553, Nicolaus Brylinger. 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Testame. Graecola.* Supralibros: *I. L. R. 1574.* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/44.

121.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius, ed.: *Novum testamentum graece et latine ... editum*. Basileae, 1550, apud Nicolaum Bryling. 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Nouum Testamentum*. Poss.: 1) *Joachimus H[.]e[.]jksteder(?)* (előlső kötetábla); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (címlap r.); 3) *Dono dedit Reverendus vir Dominus Laurentius Biernus Sacellarius Schattawiensis Sebastiano Westpfalio Ludirectori in Knädlstorff, 6. to die Novemb. Anno 1585 ad perpetuam sui memoriam. F. S. R.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/18.

122.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *Paraphraseon Des. Erasmi Rot. in Novum testamentum, videlicet in quatuor Evangelia, et acta apostolorum*. Tom. I–II. Basileae, 1541, Hieronymus Frobenius et Nicolaus Episcopus. 2° – GBV

Megj.: *PARAP: ERASMI* (előlső kötetábla). Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe et amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/236.

Erasmus Roterodamus, Desiderius: *De ratione studii ... vide Andrelinus, Publius Faustus: Epistolae ...* (Nr. 12. Coll. 4.)

Erasmus Roterodamus, Desiderius: *De ratione studii ... vide Despauter, Johannes: Grammaticae instotutiones ...* (Nr. 101. Coll. 1.)

123.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *Tomus secundus continens paraphrasim D. Erasmi Rot. in omneis epistolas apostolicas, summa cura recognitam, (et) ex archetypis (et) eruditorum animaduersione, ita ut accuratius fieri uix potuerit. Caetera cognosces lector, inuversa pagella*. Basileae, 1523, Johannes Frobenius. 8° – SBB

Poss.: 1) *Sum possessor huius libeli Gregorius Turkovich aliter hrvat(?) dictus de Kapronca. Manu Propria* (előlső kötetábla); 2) *Andreas Beythe* (címlap r.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (fol. 5.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/42.

124.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius; **GERBELLIIUS**, Nicolaus, ed.: D. Erasmi Roterodami viri undecunque doctissimi lucubrationes, quarum index positus est facie, sequenti. Argentoratum, 1517, apud Matthias Schuerius. 4° – SBB

Poss.: 1) *Casparus Staininger dono dedit Volfgango Cledero. 8. Augusti anno (15)50.* (előzéklap r.); 2) *Sum Glederis* (címlap r.); 3) *Sum Stephani Beythe* (uo.); 4) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/110.

(Coll. 1.) **LUTHER**, Martin; **PRIERIAS**, Silvester: Decem praecepta Wittenbergensi populo praedicta. Prierias, Silvester: (Fratris patris Syluestri Prieratis ordinis Praedicatorum Magistri sacri Palatii ad Martinum Dialogus?) (Leipzig, 1519, Landsberg).

Erasmus Roterodamus, Desiderius: De duplici copia ... *vide* Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 4.)

125.

ERASMUS Roterodamus, Desiderius; **VELCURIO**, Johannes, comm.: (De duplici copia uerborum ac Rerum ...) Coloniae, 1540, apud Joannem Gymnicum. 8° – BVB

Poss.: 1) *Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (fol. 2.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/115.

Erythraeus, Valentin: Commentarii notationis artificii rhetorici ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: De natura Deorum ... (Nr. 77. Coll. 1.)

Erythraeus, Valentin: In orationem M. T. C. ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: Artis rhetoricae ... (Nr. 69. Coll. 1.)

126.

ERYTHRAEUS, Valentin; **STURM**, Johann, praef.: De ratione legendi, explicandi, et scribandi epistolas, libri tres ... Argentorati, 1573, Nicolaus Wyriot, Bernhard Jobin. 8° – BVB, Szendrei 1981. F 579

Poss.: *Sum Beythe Stephani 1581.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/37.

127.

ESCH, Nicolaus: Margarita evangelica, incomparabilis thesaurus divinae sapientiae, in IIII. libros divisus, nunc vero primum aeditus Latine. Coloniae, 1545, Melchior Novesianus. 8° – ÖNB

Poss.: 1) *Andreae Beythe & fratrum Christianorum* 1587. (címlap r.); 2) *Sigismundi Beke A(nn)o 1633 emptus a Relicta Emerici Beythe* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646 die 11. 9bris* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/66.

128.

ESTIENNE, Henri: Conciones sive orationes ex Graecis Latinisque historicis excerptae ... (Genevae), 1570, Henricus Stephanus. 2° – ÖLB, Szendrei 1981. F 503

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe. Anno 1586. Januar: 26.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/273.

129.

EURIPIDES; STIBLIN, Caspar, annot., praef.; MICYLLUS, Jakob; BRODAEUS Turonensis, Johannes, annot.: Euripides poeta Tragicorum princeps, in Latinum sermonem conuersus, adiecto eregione textu Graeco, cum annotationibus et praefationibus in omnes eius Tragoedias ... Acceserunt, Jacobi Micylli, de Euripidis vita ... Item, Joannis Brodae Turonensis annotationes ... Basileae, (1562), Johannes Oporinus. 2° – BVB

Poss.: *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/218.

130.

EUSEBIUS Caesariensis; **RUFINUS** Aquileiensis;; **SOCRATES** Scholasticus; **THEODORETUS** Cyrrhensis; **SOZOMENUS**, **SALAMINIUS** Hermias; **THEODORUS** Anagnosta; **EVAGRIUS** Scholasticus; **MUSCULUS**, Wolfgang, interpr.; **CAMERARIUS**, Joachimus, interpr.: Ecclesiasticae historiae autores. Eusebii Pamphili Caesariae Palaestinae episcopi historiae ecclesiasticae. lib. X. Wolfgango Musculo interprete. Ruffini presbyteri Aquileiensis historiae ecclesiasticae. lib. II. Eusebii Pamphili De vita Constantini, Musculo interprete, lib. V. Socratis Scholastici Constantinopolitani, eodem interprete, lib. VII. Theodoriti episcopi

Cyri, Joachimo Camerario interprete, lib. V. Hermii Sozomeni Salaminii, Musculo interprete. lib. IX. Theodori Lectoris collectaneorum ex historiae ecclesiastica, eodem interprete. Euagrii Scholastici, eodem interprete, lib. VI. Index memorabilium rerum sub finem additus est copiosissimus. Basileae, Froben, 1554. [8], 806, [68] p. 2° – VD/16 E-4279

Megj.: *EVSEBIVS* (elülső kötetábla). Poss.: 1) *Sum Stephani Bejthe et amicorum. Posonij, Martij die 9. An(no) M. D. LIX.* (címlap r.); 2) *Emptus e Relicta D. Emerici Bejthe pro fl. 3.; Iterum Pauli Cegledini ab Anno 1633. 15. Martij* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Pecsét: 15,738 L/7.

131.

(**DE EXEQUIIS** Caroli V. maximi, imperatoris, quas Ferdinandus Augustissimus Imperator germano fratri suo charissimo, Augustae Vindelicorum fecit fieri. Item de exequiis Mariae Ungariae, et Mariae Angliae, reginarum, per eundem Imp. ... aliquot diebus post celebratis. Augustae Vindelicorum, 1559, Ulhard). 4° – SBB

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe de Kev* (fol. 1.); 2) *Sum Balthasaris Falusi* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/231.

(**Coll. 1.)** BOETHIUS, Anicius Manlius Severinus: Severinus Boethii ... Libri quinque de philosophica consolatione. (Viennae Pannoniae, 1521, Joannes Singrenius imp.) – GBV

132.

FABER, Basilius: Thesaurus eruditionis scholasticae: sive ratio docendi ac descendendi, facili, plana et compendiaria prorsus via. Ex optimis quibusque auctoris Graecis et Latinis. Et supellex Instructissima verborum ... Lipsiae, 1572, imprim. Johannes Rhamba curante M. Ernesto Voegelin. 2° – SBB

Poss.: *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 8/246.

Fabri, Johannes: Quod fides esse possit ... *vide* Carolus V.: Sacrae caesareae ... (Nr. 61. Coll. 3.)

Fabricius, Andreas: Oratio de vita et sore *vide* Neander, Michael: Theologia ... (Nr. 248. Coll. 2.)

Fabricius, Georgius: In paeanas tres ... *vide* Van Marnix, Philips: Libellus supplex ... (Nr. 362. Coll. 1.)

133.

FABRICIUS, Georgius: De re poetica libri VII. Lipsiae, (ca. 1565/1570), (typ. Voegelianis). 8°

Poss.: 1) *Michaell bernhart est possessor huius libelli. Emptus 17 gr. Anno 1572. 19. Calend. Junii* (előzéklap r.); 2) *Andreae Beythe* (címlap r.); 3) *Sum Stephani Beythe 1601.* (uo.) Megj.: *Allatus Tyropolin 3. Cal. Februar Anni 1578 una cum reliquis sex* (hátsó kötéstábla). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/37.

Fabricius, Johannes: Poemata Sylvarum ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: In M. T. Ciceronis oratorias Partitiones ... (Nr. 75. Coll. 1.)

Fabritius, Paulus: Encomia sanitatis recitatum ... *vide* Paracelsus, Theophrastus: Labyrinthus ... (Nr. 265. Coll. 3.)

Fabritius, Paulus: Iudicium de cometa ... *vide* Heerbrand: Apologia hyperaspistis ... (Nr. 156. Coll. 2.)

Fanianus, Johannes: De arte metallica Metamorphoseos ... *vide* Mornay, Philippe de: Vindiciae contra Tyrannos ... (Nr. 237. Coll. 1.)

134.

FASCICULUS temporum. Venetia, 1484, Erhard Ratdolt. 74 fol. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 6., ICCU

Poss.: *Andreas Beythe et fratrum christianorum 1582. Praeceptoris Magn. Francisci de Batthyány.* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/179.

135.

FICINO, Marsilio: De vita libri tres. Item Apologia. Epidemiarum antidotus. Gulielmi Insulani Menapii Grevibrugensis De ratione victus salubris. Basel, 1541, Bartholomäus Westhemer. 8°

Megj.: *MARSIL. FICINVS* (előlső kötéstábla). Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvarensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/45.

Filelfo, Francesco: Orationes et opuscula *vide* Böschenstein, Johann: Psalmi poenitentiales ... (Nr. 36. Coll. 7.)

Flacius Illyricus, Matthias: Breves summae religionis ... *vide* Creutziger, Caspar: Enarratio symboli Niceni (Nr. 93. Coll. 4.)

136.

FLACIUS Illyricus, Matthias: Declaratio sententiae ... de originali peccato. Item Admonitio contra indicem novarum Calumniarum. [Oberursel], 1572, [Henricus?] 4° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 2/26.

(Coll. 1.) HELDELIN, Caspar: Spiritus vertiginis accidentariorum theologorum. S. l., 1572, s. typ. – GBV

(Coll. 2.) FLACIUS Illyricus, Matthias: Spiritus S. Figurae aut typi originale peccatum depingentes: Refutatio Pelagianorum spectorum. (Brevis censura ... de libro Unterricht.) [Oberursel], 1572, [Henricus]. – GBV

(Coll. 3.) FLACIUS Illyricus, Matthias: De Augustini et Manichaeorum sententia in controversia peccati. [Oberursel], 1572, [Henricus]. – GBV

(Coll. 4.) FLACIUS Illyricus, Matthias jun.: Amolitio XX. Errorum, quos Heshusius Illyrico falso obicit. Examen novae D. Musaei de peccato originali sententiae. Eisleben, 1572, Andreas Petri. – GBV

(Coll. 5.) FLACIUS Illyricus, Matthias; HELDELIN, Caspar, ed.: Defensio verae piae ac Lutheranae, de originali peccato, sententiae: ac refutatio sophismatum simpliciores a vero nosce teipsum, abstrahentium, opposita commentitio colloquio caeterisque adiunctis scriptis a D. Jacobo Andraea nuper aeditus. S. l., 1575, s. typ. – ÖNB

(Coll. 6.) FLACIUS Illyricus, Matthias: Solida refutatio vanissimorum sophismatum, calumniarum et figmentorum, atque adeo etiam deterrimorum errorum antidoti, et aliorum neopelagianorum scriptorum. [Oberursel?], 1573, [Henricus?] – GBV

(Coll. 7.) FLACIUS Illyricus, Matthias: Brevis responsio ... ad Epistolam D. Jacobi Andreae, de originale peccato. Item, Elegia

doctoris Jeremiae Hombergii, de originale peccato. S. l., 1574, s. typ. – SWB

(Coll. 8.) SPANGENBERG, Cyriacus: Historia manichaeorum: De furiosae et pestiferae huius sectae origine et propagatione ... Ursellae, 1578, Nicolaus Henricus. – GBV

(Coll. 9.) OTHO, Antonius: De Jacobina formula adultero Lutherana, etc. S. l., 1578, s. typ. – SBB

137.

FLACIUS Illyricus, Matthias: De mystica sacramentalique seu externa praesentia et manducatione corporis et sanguinis Christi in sacra coena. S. l., 1574, s. typ. 8° – BVB

Poss.: 1) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (előzéklap r.); 2) *Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/26.

(Coll. 1.) SIMMLER, Josias: De vera Jesu Christi domini et servatoris nostri secundum humanam naturam in his terris praesentia, orthodoxa et brevis expositio. Tiguri, 1574, [Christoph] Froschauer [jun.] – GBV

(Coll. 2.) BULLINGER, Heinrich: Epistolae duae, ad ecclesias Polonicas ... de negotio Stancariano, et mediatore Dei et hominum Jesu Christo. Tiguri, 1561, Christoph Froschouer. – GBV

138.

FLACIUS Illyricus, Matthias: (... Novum Testamentum Jesu Christi filii Dei, ex versione Erasmi, innumeris in locis ad Graecam veritatem, genuinumque sensum emendata. Glossa compendiaria Matthiae Flacii Illyrici in Novum Testamentum ...) Basileae, 1570, Petrus Perna, Theobaldus Ditricus. 2° – GBV, Szendrei 1981. F 541

Poss.: 1) *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (fol. 1.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/278.

139.

FLACIUS Illyricus, Matthias: Regulae et tractatus quidam de sermone sacrarum literarum, ad genuinam multorum difficilium locorum explicationem perutiles. Magdeburgi, 1551, Michael Lotther. 8° – GBV

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/86.

(Coll. 1.) CHYTRAEUS, David; SICKIUS, Petrus, ed.: *Regulae vitae. Virtutum descriptiones methodicae*. Lipsiae, 1561, Johannes Rhamba. – GBV

(Coll. 2.) FLACIUS Illyricus, Matthias; MELANCHTHON, Philipp, praef.: *De voce et re fidei, contra Pharisaicum hypocritarum fermentum ...* Basileae, 1555, Ludwig Lucius, Johannes Oporinus. – GBV

(Coll. 3.) FLACIUS Illyricus, Matthias: *Historia certaminum inter Romanos episcopos et sextam Carthaginemsem synodum Africanasque ecclesias de primatu sive potestate Papae*. Basileae, (ca. 1564), s. typ.

(Coll. 4.) FLACIUS Illyricus, Matthias: *Scripta quaedam Papae et Monarcharum, de concilio Tridentino, ad cognoscendam veritatem admodum lectu utilia, nunc primum in publicum editum*. Basileae, (ca. 1555), (Oporinus).

140.

FLACIUS Illyricus, Matthias: *Solida refutatio vanissimorum Sophismatum, calumniarum et figmentorum, atque adeo etiam deterrimorum errorum Antidoti, et aliorum Neopelagianorum Scriptorum ...* (Oberursel?), 1573, (Nicolaus Henricus?) 4° – GBV, Szendrei 1981. F 544

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/183.

(Coll. 1.) FLACIUS Illyricus, Matthias: *Defensio verae piae ac lutheranae, de originali peccato, sententiae, ac reputatio sophismatum simpiciores a vero nosce teipsum, abstrahentium, opposita commentitio colloquio caeterisque adiunctis scriptis a D. Jacobo Andraea nuper aeditus ...* S. l., 1575, s. typ. – ÖNB

141.

FLACIUS Illyricus, Matthias, comm., ed.: *... Novum Testamentum Jesu Christi filii Dei, ex versione Erasmi, innumeris in locis ad Graecam veritatem, germinumque sensum emendata. Glossa compendiaria M. Matthiae Flacii Illyrici Albonensis in novum*

Testamentum. Basileae, 1570, per Petrum Pernam et Theobaldum Dietrich. 2° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe 1592* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/235.

Flaminius, M. Antonius: In XII. Aristotelis de prima Philosophia ... *vide* Velcurio, Johannes: In philosophiae naturalis ... (Nr. 3623.)

Flinspah, Cunmann: Genealogiae Christi ... *vide* Schubert, Clemens: Libri quatuor ... (Nr. 317. Coll. 1.)

Floccus, Erasmus: Oratio de Aristotele habita ... *vide* Melanchthon, Philipp: Selectarum declamationum ... (Nr. 228. Coll. 2.)

Florus, Lucius Annaeus: Bellorum Romanorum ... *vide* Lucanus, Marcus Annaeus: Pharsaliae ... (Nr. 197. Coll. 2.)

142.

FLORUS, Lucius Annaeus; CUSPINIANUS, Johannes, ed.: Libri historiarum quatuor a Cuspiniano Castigati cum indice. (Impressum Vienne, 1511, per Joannem Winter). 4° – ÖBV, Szendrei 1981. F 533

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et f(rat)rum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 3/111.

Frischlin, Nicodemus–Arconatus, Hieronymus: Epithalamia in honorem nuptiarum ... *vide* Camerarius, Joachimus: Notatio figurarum sermonis ... (Nr. 56. Coll. 1.)

Frontinus, Sextus Julius: de strategematis ... *vide* Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 5.)

Frycz Modrzewski, Andrzej: Primus de peccato originis ... *vide* Heshusens, Tilemann: De servo hominis arbitrio ... (Nr. 162. Coll. 1.)

Fuchs, Leonhard: Annotationes in libros Claudii Galeni ... *vide* Galenus, Claudius: de sanitate tuenda (Nr. 145. Coll. 1.)

143.

FUNCK, Johannes: Chronologia, hoc est, omnium temporum et annorum ab initio mundi, usque ad annum a nato Christo M.D.

LIII.computatio ... Item commentariorum libri decem ... Basileae, excud. Jacobus Parcus, exp. Joannis Oporini, 1554. 4° – VD/16 F-3383

Megj.: a kötetben a két tulajdonos kézírásos bejegyzései vannak.
Poss.: 1) *Emptus Viennae Austriae flor. 2 Hung. d. 28 1554. mense Septemb. (...) Sum St(e)ph(an)i Beythe lapidani et amicor(um) (...)*; 2) *Joh(annes) Paulid(es) Canisaeus (...)* Mai lelőhelye: Turócszentmárton, Slovenská národná knižnica. Jelzete: IB 28312.

Gambara, Laurentius: Poematum ... *vide* Mondanarus, Laurentius: Miscellanea (Nr. 236. Coll. 1.)

144.

GAZA, Theodor; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, transl.: Theodori Gazae ... Grammaticae institutionis libri duo priores sic translati per Erasmo Roterodamum, ac titulis et annotationiculis explanati, ut citra negotium et percipi queant et teneri. Idem Graeco ijs qui iam aliquantulum profecerunt ut conferri commode possint. Basileae, 1521, per Joannem Frobenium. 4° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.); 2) *Beythe Emericus adest haeres multum mihi gratus* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/237.

145.

GALENUS, Claudius; FUCHS, Leonhard, comm.; LINACRE, Thomas, transl.: Claudii Galeni de sanitate tuenda libri sex, a Thoma Linacro Anglo latinitate donati, et nunc recens annotationibus sane luculentis, et quae commentarii uice esse possint, a Leonharto Fuchsio scholae Tübingensis ... illustrati ... (Tübingen, 1541, Ulricus Morhard). 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Galenus. Supralibros: I. K. 1541*. Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Sigismund Beke 1629. m.p.* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/4.

(Coll. 1.) FUCHS, Leonhard: Annotationes in libros Claudii Galeni pergameni de tuenda valetudine ... (Tubingae), 1541, (apud Ulricum Morhardum). – GBV

Galenus, Claudius: De ratione curandi ... *vide* Aegineta, Paulus: Medicinae totius enchiridion ... (Nr. 1. Coll. 1.)

Gallus, Nicolaus: Responsio de libro professorum Wittembergensium ... *vide* Heshusen, Tilemann: De servo hominis arbitrio ... (Nr. 162. Coll. 3.)

146.

GAST, Johannes: (Novum Testamentum Graece.) (Basileae, 1544, per Thomam Platerum, imp. Reinhardi Beck). 8°

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Grec. N. Tes.* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/8.

147.

GEORGIUS Alexandrinus ed.; **BEROALDUS**, Philippus, comm.: Opera agricolationum: Columellae, Varronis, Catonisque necnon Palladii cum exscriptionibus et commentariis D. Philippi Beroaldi. (Marcus Porcius Cato: De rustica liber; Marcus Terentius Varro: Rerum rusticarum ad Fundaniam uxorem libri tres; Lucius Junius Moderatus Columella: Rei rusticae libri XIII. Rutilius Taurus Aemilianus Palladius: De re rustica libri XIV.) Reggio d'Emilia, 1496, Dionysius Bertochus. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 72.

Supralibros: *JOHANNES AMBORT VON GVNDES PRIOR YV PLETRICK*. Poss.: *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/183.

Georgius de Hungaria: Libellus de ritu et moribus Turcorum ... *vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 2.)

148.

GERECHNET Büchlin. Vonn Müntz, Gewicht, Elen und Mass, Aller land, gegen einander verglichen Zoll, Vukosten, Fürlohn etc tuff iede Gueter, In Teutsch und Waelischen Lauden. Kauffschlag einer ieden wahr, In allen Landen. Ordnung der frembden Gold unnd Silber Muntz. Die verbottene Dickpfenning, Batzen unnd juwerdt. Argentorati, (ca. 1520), Christian Egenolph. 8° – GBV

Poss.: 1) *Ambrosius Deberhegy mp* (elülső kötéstábla); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.); 3) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/12.

(Coll. 1.) ATROCIANUS, Johannes; HUTTEN, Ulrichus: Nemo evangelicus. Eiusdem motorria, hoc est superbia. Adiectusquoque propter nominis vicinitatem, Nemo Hutteni. (Basileae, 1528, Hieronymus Frobenius). – SWB

(Coll. 2.) GEORGIUS de Hungaria; LUTHER, Martin, vorr.: Libellus de ritu et moribus Turcorum ante LXX. annos deditus. Norinbergae, 1530, Friedrich Peypus, Leonhard a Quereu. – GBV

(Coll. 3.) ERASMUS, Desiderius: Hyperaspistes diatribae aduersus Seruum Arbitrium Martini Lutheri. (Basileae), 1526, Johannes Frobenius. – GBV

(Coll. 4.) AIN gemaine bekantnüß unnd gepet zu Gott, das er seinem volck wöl gnad vnd Sig wider den Türckhen, ain Erbfeindt des Christlichen glaubens, verleichen. (Wien), (ca. 1526/29), (Johann Singriener.)

(Coll. 5.) AIN Christlich lyed: wider des grausam uberziehen des Türckhens, in Toler melody, allen Christen tröstlich. Vienna Austriae, (ca. 1526/29), Johann Singriener.

(Coll. 6.) TABULA elementaria ad verae pietatis institutionem parandam pueris quam vtilissima. Augsburg, 1530, Heinrich Steiner.

(Coll. 7.) BUSCHE, Hermann von dem: Passio Doctoris Marthini Lutheri secundum Marcelum. Dialogus Karsthans: et Kegelhans. (Argentorai, 1521, Schott, J. Prüß, jun.)

(Coll. 8.) CULMANN, Leonhard: Zucht mayster für die jungen kinder. Durch Leonhardum Kulman. Norinbergae, 1529, Jobst Gutknecht.

(Coll. 9.) LUTHER, Martin: Sermon von dem Sacrament des leybs unnd bluts Christi, wider die schwermgeyster. (Wittenberg, 1526, Hans Lufft).

(Coll. 10.) LEOPOLDI, Ludovicus: Des Hochgelerten Erasmi von Rotterdam, und Doctor Luthers maynung vom Nachtmal unsers Herren Jesu Christi, newlich aussgangen auff den XVIII. tag Aprellens. (Augsburg, 1526, Ulhart, sen.)

(Coll. 11.) ERASMUS Roterodamus, Desiderius: De libero arbitrio diatribe siue Collatio. Vienna Austriae, 1525, Johann Singriener.

(Coll. 12.) SACHS, Hans: Die Zwelff Eygenschafft eines bosshafftigen verruchten Weybes. S. l., 1531, s. typ.

(Coll. 13.) KOBEL, Jakob: Die kunst wie mann Fisch unnd Vögel fahen sol. Jakob Kobel. (Heidelbergae?, ca. 1508), s. typ.

149.

GESNER, Conradus; **SIMMLER**, Joasias, ed.: Bibliotheca instituta et collecta primum a Conrado Gesnero deinde in Epitomen redacta et novorum librorum accessione locupleta, iam vero postremo recognita et in duplum post priores editiones aucta ... Tiguri, 1574, apud Christoph. Froschouerum. 2° – GBV

Poss.: *Altissimus Bonitatis Largitor. Stephanus Beythe Lapidanus* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 8/226.

Giraldi, Giglio G.: Eruditorum aliquot virorum de comoedia ... *vide* Plautus, Titus Maccius: M. Accii Plauti Comici omnium gravissimi ... (Nr. 278. Coll. 1.)

Gnapheus, Gulielmus: Hypocrisis *vide* Gonsalvius Montanus, Reginaldus: Sanctae inquisitionis Hispanicae artes ... (Nr. 150. Coll. 3.)

150.

GONSALVIUS MONTANUS, Reginaldus: Sanctae inquisitionis Hispanicae artes aliquot detectae, ac palam traductae. Exempla aliquot, praeterea quae suo quoque loco in ipso operesparsa sunt, seorsum reposita, in quibus easdem Inquisitorias artes veluti in tabulis quibusdam in ipso porro exercitio inueri licet. Addidimus appendicis ... Heidelbergae, 1567, (Michael Schirat). 8° – GBV, BB 187

Poss.: 1) *Joh. Kauasy m.p.* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe* (uo.); 3) *Magnificus dominus Nicolaus Istwanfy in signum amicitiae dono dedit 1570. Sapient. Cap. 5. Tunc stabit justus in magna constantia, aduersus eos qui se angustiauerunt etc.* (Beythe István kézírása.); 4) *Sum Stephani Beythe* (coll. 1. címlap r.) Megj.: *Arrestum supremae Curiae Contra Joannem Chastelium scholasticum, studiis operam dantem in Collegio Jesuitarum, ob Parracidium*

quod intentavit ipsi Regi (a coll. 1. előtt). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 4/70.

(Coll. 1.) ARNALDUS, Antonius: Philippica Ant. Arnaldi IC. ... Nomine Universitatis Parisiensis actricis in Jesuitas Reos. XII. et XIII. Julij MDXCIX. Ex Gallico Latina facta. S. l., 1594, s. typ. – GBV

(Coll. 2.) BEREKSZÁSZI Péter – THORACONYMUS Mátyás: De controversiis religionis hoc seculo motis adversaria quaedam scripta, in quibus utriusque partis dissidentium argumenta, ad scripturae divinae canonem explorantur et iesuitis potissimum respondetur ... Basileae, 1587, s. typ. (RMK III. 759)

A nyomtatványnak csak a második fele van meg, a 347. oldaltól: SCHRECK, Wolfgang: Aduersus Authores Iuliani ut vocant pseudocalendarii Varadini impressi pro Anno 1585.; BEREKSZÁSZI Péter: Ventilatio scripti, Claudiopoli in Transylvania editi, quod inscriptum est, aduersus auctores Iuliani, ut vocant Pseudocalendarij, Varadini impressi pro Anno 1585. Qua quidem ventilatione perspicue et breviter declaratur, quod et quale sit illud genus hominum, qui sibi titulum Societatis Jesu vendicant, qui sint qui pseudochristum mortalibus obtrudunt: quid de dierum obseruatione tenendum, quis sit et ubi resideat Magnus ille Antichristus, quid denique de Planetariorum Astrologia sentiendum sit. Haec omnia breuiter hic veritatis studiosos legisse nunquam poenitebit; BEREKSZÁSZI Péter: Ad Stephanum Aratorem Hendecasyllabum; BEREKSZÁSZI Péter: Defensio ventilationum contra Calumnias Stephani Aratoris Iesuitae; BEREKSZÁSZI Péter: Epistola ad Stephanum Aratorem iesuitam

(Coll. 3.) GNAPHEUS, Gulielmus: Hypocrisis. De Hypocrisis praesertim pharisaicae falsa religione, ficta disciplina et supplicio deque Psyches ... dotibus ... Tragicomedia ... Norimbergae, 1587, Leonhard Heusler. – GBV

151.

GOROPIUS, Johannes: Hermathena Joannis Goropii Becani. Antverpiae, 1580, ex off. Christophori Plantini. 2° – SBB, BB 425, Szendrei 1981. F 531

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *GOROPIUS*. Poss.: *Balthas(aris) de Batthyán* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/276.

(Coll. 1.) GOROPIUS, Johannes: *Hieroglyphica ...* Antverpiae, 1580, ex off. Christophori Plantini. – SBB

(Coll. 2.) GOROPIUS, Johannes: *Vertumnus ...* Antverpiae, 1580, ex off. Christophori Plantini. – SBB

(Coll. 3.) GOROPIUS, Johannes: *Gallica ...* Antverpiae, 1580, ex off. Christophori Plantini. – SBB

(Coll. 4.) GOROPIUS, Johannes: *Francica ...* Antverpiae, 1580, ex off. Christophori Plantini. – SBB

(Coll. 5.) GOROPIUS, Johannes: *Hispanica ...* Antverpiae, 1580, ex off. Christophori Plantini. – SBB

Gratarolus, Gulielmus: *Pestis seu aeris infecti descriptio ... vide* Platina, Bartolomeo: *De optimo cive ...* (Nr. 276. Coll. 2.)

Gregorius von Myssa: *Orationes duae ... vide* Duno, Taddeo: *Muliebrium morborum ...* (Nr. 109. Coll. 1.)

Guarinus Baptista, jun.: *De docendi discendique ... vide* Velcurio, Johannes: *In philosophiae naturalis ...* (Nr. 363. Coll. 1.)

Guarinus Veronensis: *Guarini Veronensis viri Graece et Latini peritissimi Carmina ... vide* Velcurio, Johannes: *In philosophiae naturalis ...* (Nr. 363. Coll. 1.)

152.

GUALTHER, Rudolf: *Homiliarum in evangelia dominicalia a vigilia nativitatis Domini nostri Jesu Christi, usque ad festum Paschalis. Pars 1. ...* Lugduni Batavorum, 1585, s. typ. 2° – GBV

Poss.: 1) *Beythe sum Stephani, dum illius vita manebit; 1585.* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe Lapidani et amicorum eius. Liber ad possessorem. Sum tuus e multis dilectus tempore cuncto. Me retine quaeso, nam [tuus] esse uolo* (uo.); 3) *Donatus est hic liber a Clariss(im)o ac R(everen)dissimo D(omi)no Paulo Cegledino Michaelis Heles Selleino Die 20 7bris Anno 1637.* (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 629009 (moszkvai), 15,782 M/4 (kismartoni).

Habermann, Johannes: *Grammatices Ebraicae sanctae linguae ... vide Schindler, Valentin: Institutionum hebraicarum ...* (Nr. 312. Coll. 1.)

Hartmann, Georgius: *Perspectiva communis ... vide Sünzel, Fridericus: Collecta ...* (Nr. 348. Coll. 2.)

Heerbrand, Jakob: *Concio funebris ... vide Schnepf, Theodoricus: Brevis et perspicus explicatio* (Nr. 314. Coll. 1.)

153.

HEERBRAND, Jakob: *Compendium theologiae, methodi quaestionibus tractatum*. Tübingen, 1575, Georg Gruppenbach. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe suorum. Soproni 1575*. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/42.

154.

HEERBRAND, Jakob: *Compendium Theologiae nunc passim auctum, et methodi Quaestionibus tractatum ...* Lipsiae, 1585, Georgius Defnerus excud. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.); 2) *Sum Pauli Piscatoris* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/100.

155.

HEERBRAND, Jakob: *Disputationes theologiae. In inclyta Tubingensi academia publice discutiendae propositae ...* Tübingae, excud. Georgius Gruppenbach, 1575. 4° – VD/16 H-1031

Megj.: a kötet végén Beythe István kezével: *Tabula locorum insignium in hoc libro disputationum contentorum*. (10 p.) Poss.: *Sempronij Beythe sum nummis emptus amicis ne tamen ille suum seruet amen pio; Sum Stephani Bejthe de Kew 1575*. (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,381 H/6.

156.

HEERBRAND, Jakob; **ANDREAE**, Johannes, resp.: *Apologia hyperaspistis, et refutatio defensionis Apologiae Pontificiae, quae contra Hyperaspisten e Schola Friburgensi prodiit*. Per

propositiones. De quibus Deo iuuante. Authore et praeside Jacobo Heerbrando ... respondere conabitur M. Joannes Andreae ... Tubingae, 1578, [Gruppenbach]. 4° – GBV, Szendrei 1981. F 574

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe de Kev et suorum* 1578. (címlap r.);
2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/233.

(Coll. 1.) HENISCH, Georg: Iudicium de pogonia ad finem anni M.D.LXXVII. conspecto ... Augustae, 1578, excud. Valentinus Schöngk. – GBV

(Coll. 2.) FABRICIUS, Paulus: Iudicium de cometa, qui anno domini M.D.LXXVII. a 10. die Novemb. usque ad 22. diem Decemb: Viennae conspectus est ... Viennae Austriae, (ca. 1578), apud Michaellem Apffelium. – HBZ

(Coll. 3.) WARHAFFTIGE Puncten und Articklen, von wegen der Friedshandlung zwischen den allgemeinen Stenden der Niederlanden, und dem Printzen zu Vranien, sampt den Stendten von Holland, Seeland, Bummel, und jren Bundtgenossen auffgericht, und Publicirt, Binnem der Statt Brüssel, am 8. tag Nouembris 1576. Item Summarische und doch warhafftige Beschreibung, der grossen Verräterey und Blutuergiessen so uber Mastrich und Antorff ergangen. Gedruckt zu Köllen, (1576), Georg Wendeln von Bruck. – GBV

Hegendorf, Christoph: Annotationes in Evangelium Marci... *vide* Agricola, Johannes: In Evangelium Lucae... (Nr. 3. Coll. 1.)

Heldelin, Caspar: Paraphrasis in XVI. orationes Vergilii ... *vide* Demosthenes: Leptinem ... (Nr. 99. Coll. 6.)

Heldelin, Caspar: Spiritus vertiginis ... *vide* Flacius Illyricus, Matthias: Declaratio sententiae ... (Nr. 136. Coll. 1.)

157.

HELIAS, Peter: Grammatica Petri Heliae utilissima. Veri Prisciani imitatoris cum magistri Johannis Sommerfelt brevi quadam commentatione in eundem. Strasbourg, 1499, Martin Flach. 4° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 78.

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/140.

Henisch, Georg: *Iudicium de pogonia ... vide* Heerbrand, Jakob: *Apologia hyperaspistis ...* (Nr. 156. Coll. 1.)

158.

HERBEST, Benedykt: *Benedicti Herbesti Neapolitani Periodicae responsionis Libri V. ... Lipsiae, 1566, Voegelin. 8°*

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/5.

159.

HERESBACH, Konrad: *De educandis erudiendisque principum liberis, reipublicae gubernandae destinatis, deque republica christiana administranda ... Francofurti ad Moenum, 1570, apud Georgium Corvinum, imp. Hieronymi Feyerabend. 4° – GBV*

Poss.: 1) *Andreae Beythe et fratrum Christianorum Anno 1583 Per D. Danielem Eperyesinum Wynasiniy donatus* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1646. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/157.

Herodotos: *Historiae libri IX. ... vide* Duno, Taddeo: *Muliebrium morborum ...* (Nr. 109. Coll. 2.)

160.

HESHUSEN, Tilemann: *Explicatio epistolae Pauli ad Galatas ... (Helmstadij), 1579, typ. Jacobi Lucij. 8° – SBB*

Supralibros: *P. M. S. 1582. Poss.: 1) Andreae Beythe de Kw et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1646. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/111.

(Coll. 1.) CHYTRAEUS, David; **AEMILIUS**, Georgius: *Davidis Chytraei de morte et vita aeterna. (Aemilius, Georgius: Imagines mortis illustratae epigrammatis ...) Vitebergae, 1581, excud. haer. Johannis Cratonis. – GBV*

161.

HESHUSEN, Tilemann: Explicatio epistolae Pauli ad Romanos. Jenae, 1571, Günther Huttichius. 8° – GBV

Poss.: *Andr. Beythe et Amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/81.

162.

HESHUSEN, Tilemann: De servo hominis arbitrio, et conuersione eius per gratiam aduersus Synergiae adsertores ... Magdeburgi, 1562, ex off. typ. Wolffgangi Kirchneri. 4° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/181.

(Coll. 1.) FRYCZ Modrzewski, Andrzej; ORZECZOWSKI, Stanisław: Andreae Fricii Modrevii Libri tres, quorum primus, de peccato originis. Secundus, de libero hominis arbitrio. Tertius, de providentia et praedestinatione Dei aeterna. De mediatore, libri III. Narratio simplex rei novae, eiusdem possimi exempli ... cum Stanislao Orichovio. (Basel), 1562, (Johannes Oporinus). – GBV

(Coll. 2.) HESHUSEN, Tilemann: De exorcismo in actione Baptismi Epistola Doctoris Tilemanni Heshusii, scripta ad adfinem suum doctorem Wernherum a Bert Wesaliensem. Magdeburgi, 1562, ex off. typ. Wolffgangi Kirchneri. – GBV

(Coll. 3.) GALLUS, Nicolaus: Responsio de libro professorum Wittembergensium data Ecclesiae, ut iudicet in his, quae sua intersunt scripta a Nic. Gallo. Ratisponae, (1559), Henricus Geisler. – GBV

163.

HESHUSEN, Tilemann: Verae et sanae confessionis de praesentia corporis Christi, in coena domini, pia defensio aduersus cauillos et calumnias. I. Johannis Caluini. II. Petri Boquini. III. Theodori Bezae. IIII. Wilhelmi Cleinwitzii. Magdeburg, 1562, Wolfgang Kirchner. 4° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/34.

(Coll. 1.) BRENZ, Johann: Recognitio propheticae et Apostolicae doctrinae, de vera maiestate domini nostri Iesu Christi, ad dexteram Dei patris sui omnipotentis. In hoc libro refutatur liber Henrici Bullingeri: ... Fundamentum firmum ... Tübingen, 1564, apud viduam Ulrici Morhardi. – ÖLB

164.

HESIODUS Ascraeus; RAMUS, Johannes: Hesiodi Ascraei opera, quae quidem extant omnia Graece, cum interpretatione Latina eregione, ut conferri a Graecae linguae studiosis citra negocium possint. Adiectis ijsdem Latino carmine elegantib. uersis, et Genealogiae deorum a Pylade Brixiano descriptae, libris V. Accessit nunc demum Herculis Scutum, doctiss. carmine a Joannes Ramo conuersum. Basileae, (1564), Johannes Oporinus. 8° – HBZ

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/78.

(Coll. 1.) LUETANUS, Hubertus: Erotemata dialectices, definitionum et divisionum Aristotelis explicationes continentia, ab autore in gratiam studiosae iuuentutis congesta ... Viennae Austriae, 1562, excud. Raphael Hofhalter. – SWB

Hieronymus Paduanus: De passione Christi *vide* Andrelinus, Publius Faustus: Epistolae ... (Nr. 12. Coll. 6.)

Hoffer, Johann: Icones catecheseos ... *vide* Cogler, Johann: Imagines elegantissimae (Nr. 89. Coll. 1.)

165.

HOFMEISTER, Johannes: F. Joannis Hofmeister ... in utrasque S. Pauli apostoli ad Corinthios epistolas homiliae. Coloniae, (1545), Petrus Quentel. 4° – HBZ

Megj.: *POSTILLA HO.* (elűlső kötéstábla). Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *Liber Pereximii domini Andreae de Kewes wesprimiensis Per eundem* (...) (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/113.

166.

HOMBERGER, Jeremias: Examen theologicum seu germinatio prima granuli sinapis superiori anno sati. Heidelberg, 1583, Johannes Spies. 8° – GBV

Poss.: 1) *Andreae Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/7.

(Coll. 1.) HOMBERGER, Jeremias: *Vehiculum sacrum peregrinantis. Hoc est: christianae religionis praecipui loci ...* Heidelberg, 1582 [1583], Johannes Spies. – SWB

(Coll. 2.) HOMBERGER, Jeremias: *Granulum frumenti. Explicatio LIII. capitis Iesiae prophetae ...* Güssing, 1583, Johannes Manlius. – RMNy 534

(Coll. 3.) HOMBERGER, Jeremias: *Viola martia. (Versus Gregorii Nazianzeni de vere beata vita reddit a Jer.)* (Güssing, ca. 1582, Johannes Manlius).

167.

HOMBERGER, Jeremias: *Examen theologicum seu germinatio prima granuli sinapsis superiori anno sati. In usum ministrorum verbi, qui anteusitatum ordinationem examinantur in prouinciali Ecclesiae, quae Augustanae confessionis est in Stiria, et hoc quidem tempore apud Graecianos. Heidelbergae, 1583, excud. Joannes Spies. 8° – GBV*

Poss.: 1) *Sum Adami Schnelleri Megeshemii. Grätz pro 4. anno* (15)89. (címlap r.); 2) *Andreae Beythe et Amicorum* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/79.

(Coll. 1.) HOMBERGER, Jeremias: *Vehiculum sacrum peregrinantis. Hoc est: christianae religionis praecipuli loci, ex parvo corpore Doctrinae Matthaei iudicis deprompti, et in usum peregrinantum simplici ac plano carmine reddit ...* Heidelbergae, 1582 [1583], Johannes Spies. – SWB

(Coll. 2.) HOMBERGER, Jeremias: *Granum sinapi. In quo totius christianae religionis doctrina iuxta tria symboli Apostolici capita apte distributa et breuissime per assertiones coeptum est praedicari de nomine Domini, vade et antiquitas huius doctrinae euidenter elucessit ... proponitur.* (Marburg), 1580, s. typ.

(Coll. 3.) HOMBERGER, Jeremias: *Viola Martia Ieremiae Hombergeri Fritislariensis. Habet hic libellus piam praeparationem ad percepiendam caenam Dominicam, forma*

colloquij, inter pastorem et consitentem instituti, expositam. (Güssing, ca. 1582, Johannes Manlius.) – RMNy 518

(Coll. 4.) HOMBERGER, Jeremias: Gründtheil (Ein Predig) darin alle Stück der Christlichen lehre auff's aller kürztzeste verfasst seind (etwa zu Otingen im Riess öffentlich gethan, jetzt aber durch den Druck erstlich außgeben Durch.) ... (Getruckt zu Marburg, 1581, s. typ.)

Homerus: Batrachomyomachia *vide* Aristophanes (Nr. 17. Coll. 1.)

168.

HOMERUS: Ilias. Lovanii, 1535, ex off. Rutgeri Rescii, sumpt. Bartholomaei Gravii. 4° – GBV

Poss.: 1) *Andreae Beythe et Amicorum* 1586. (címlap r.); 2) *Emerici Böythet et fratrum Christianorum faeliciter auspicata a domino parante* 1593. *perultima Augusti* (uo); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/190.

169.

HOMERUS: Omnia quae quidem extant opera, gracia adiecta versione latina. Basileae, 1551, apud Nicolaum Bryling et Bartholomaeum Calybaeum. 2° – GBV

Megj.: 1552. (elűlső kötéstába). Poss.: *Sum Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/290.

170.

HOMERUS: Ulyssea. Batrachomyomachia. Hymni XXXII. Lovanii, 1535, ex off. Rutgeri Rescii, sumpt. Bartholomaei Gravii. 4° – SWB

Poss.: 1) *Andreae Beythe et Amicorum* 1586. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/191.

171.

HOMERUS; CASTELLIO, Sebastian, interpret.; ESTIENNE, Henri, ed.: Homeri opera graecolatina, quae quidem nunc extant, omnia. H.e. Ilias, Odyssea, Batrachomyomachia, hymni: praeterea Homeri vita ex Plutarcho, cum latina item interpretatione ... In

haec operam suam contulit Sebastianus Castalio ... Editio tertia. Basileae, 1567, ex off. haer. Nicolai Brylingei. 2° – SBB

Supralibros: A. C. 1574. Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/234.

Honterus, Johannes: Rudimentorum cosmographicorum ... *vide* Dionysius Areopagita: Opera omnia (Nr. 104. Coll. 1.)

Honterus, Johannes: Rudimentorum cosmographicorum ... *vide* Johannes a Sacrobusto: Libellus de sphaera ... (Nr. 182. Coll. 2.)

172.

HOPPER, Marcus: Latino-graecum dictionary ... Basileae, 1563, ex off. Hieronymi Curionis, imp. Heinrici Petri. 2° – SBB

Supralibros: B. M. 1570. Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.); 2) *Hunc ego possideo Thomas cognomine librum / Ferreus egregia natus in urbe Srömegh* (hátsó kötéstábla). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/295.

Horatius Flaccus, Quintus: Epistolarum libri duo *vide* Plinius Secundus, Caius: Liber illustrium virorum (Nr. 280. Coll. 3.)

Horatius Flaccus, Quintus: Omnia opera *vide* Plautus, Titus Maccius: Comoedia (Nr. 277. Coll. 1.)

Horatius Flaccus, Quintus: Sermonum seu Satyrarum ... *vide* Plinius Secundus, Caius: Liber illustrium virorum (Nr. 280. Coll. 4.)

173.

HORATIUS Flaccus, Quintus; **CHRISTOPHORUS** Landinus, comm.: Opera. Venetia, 1483, Renaldus de Novimaggio. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 87.

Poss.: *Andreae Beythe et fratrum christianorum. Anno do. 1586. Nemetwyvarini* (elülső kötéstábla). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/217.

(Coll. 1.) OVIDIUS Naso, Publius; ANTONIUS Volscus, comm.; DOMITIUS Calderinus, comm.: Epistolae heroides. Item Sappho et In Ibin. Venetia, 1485, Baptista de Tortis. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 139.

Hotman, François: De statu primitivae Ecclesiae *vide* Brodeau, Jean: Miscellaneorum... (Nr. 45. Coll. 2.)

Hoynus, Johannes: Oratio de angelis recitata ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 8.)

174.

HUMFREDUS, Laurentius: Interpretatio linguarum: seu de ratione convertendi et expliandi autores tam sacros quam prophanos, libri tres. Ad finem Obadias Propheta Hebraicus, versus et explicatus. Philonis Judaei de iudice liber Graece et Latine ... Basileae, 1559, apud Hieronymum Frobenium et Nicolaum Episcopium. 8° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe & fratrum christianorum. 1587.* (címlap r.)
Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/100.

175.

HUNDT, Magnus: Antropologium de hominis dignitate, natura et proprietatibus, de elementis, partibus et membris humani corporis. De iunamentis nochmentis, accidentibus, vitijs, remedijs, et physio nomina ipsorum. De excrementis et exeuntibus. De spiritu humano eiusque natura., partibus, et operibus. De anima humana et, ipsius appendicijs. Per Magnum Hundt perthenopolitanum Ingenuarum artium Magistrum in gymnasio Liptzen ... Liptzick, 1501, per Wolfgangum Monacensem. 4° – BVB

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/113.

(Coll. 1.) WELLENDORFFER, Virgilius: Heptalogium Virgilij Saltzburgensis etc. Et diuersis paginis atque auctorum officinis congestum, cuius compendiarum et universalissima perticio, in subito effigiarum typo. (Lyptzck, 1502, imp. Melchior Lotter) – SBB

(Coll. 2.) LUCIANUS, Philosophus: Opera Luciani philosophi, Luculentissimi. (Venetiis, 1517, Sessa et Ravonis). – SBB

176.

HUNNIUS, Aegidius: Commentarius in evangelium de Jesu Christo, secundum Joannem. Frankfurt am Main, 1611, Johann Spies. 8°

Poss.: 1) *Paulus Fischer m.p.* (előzéklap r.); 2) *Sum And. Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/56.

Ignatius Antiochenus: *Epistolae prorsus Apostolicae ... vide Richter*, Matthaeus: *Corpusculum doctrinae ...* (Nr. 299. Coll. 3.)

Ignatius Antiochenus: ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ... *vide Richter*, Matthaeus: *Corpusculum doctrinae ...* (Nr. 299. Coll. 2.)

177.

IMLER, Christophorus: *Liber Jesu Syrach, qui Ecclesiasticus inscribitur. Hymnus dd. Ambrosii et Augustini. Decem praecepta Decalogi cum annotationibus ... Franc., 1544, apud Ch. Egenolphum. 8° – ÖNB*

Supralibros: *IESVS SY I. Z. 1550*. Poss.: 1) *Sum ex libris Andreae Beythe* (címlap r.); *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/102.

(Coll. 1.) SPANGENBERG, Johannes: *Catechismus, et institutio Christianae religionis. Item Triumphus Christi, Heroico Carmine, Precationes Ecclesiastice ad Deum ... Franc., 1550, apud Chr. Egen. – GBV*

(Coll. 2.) IMLER, Christophorus: *Summarium decem praeceptorum Christophero Imlero Hadawario Autore. Francofurti, 1541, apud Chr. Egenolphum.*

(Coll. 3.) REGIUS, Urban: *Catechesis, illustri. principi Francisco Othoni dicata per Urbanum Rhegium ... Lipsiae, 1545, ex off. Nicolai Wolrab.*

178.

IRENAEUS Lugdunensis, Sanctus; **ERASMUS** Roterodamus, Desiderius, emend.: *Opus eruditissimum Divi Irenaei episcopi Lugdunensis in quinque libros digestum, in quibus mire reteggit et confutat ueterum haereseon impias ac portentosas opiniones ... Basileae, in off. Frobeniana, 1534. 2° – VD/16 I-318*

Megj.: *Opera Irenaei 1541*. (elülső kötéstábla). Poss.: *Sum Stephanus Beythe Lapidani emptus Posonij solidus 14*. (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,811 M/6.

(Coll. 1.) CYPRIANUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, annot.: D. Caecilii Cypriani episcopi Carthaginensis ac martyris, universa, quae quidem extare sciuntur, opera ... cum accessione libelli Cypriani inscripti, eruditi admodum ac pij, de martyro duplici ad fortunatum ... Coloniae, ex off. typ. Petri Quentel, 1544. – VD/16 C-6515

179.

IRENAEUS Lugdunensis, Sanctus; GRYNAEUS, Johannes Jacobus, ed.: D. Irenaei ... opus ... in quinque libros digestum, in quibus mire reteggit Gnosticorum aliorumque Haereticorum impias ac portentosas opiniones, olim quidem ex vetustissimorum Codicum collatione Des. Erasmi Roterodami opera emendatum, nunc vero, nova libri primi conversione, singulorum capitum argumentis, et variae lectionis observatione ... Basileae, 1571, Eusebius Episcopus et Nicolaus Episcopus. 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Irenaeus*. Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe lectio grata senis*. 1600. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1646. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/22.

Isocrates: Orationes *vide* Plutarchus: Opusculum ... (Nr. 286.)

Isokrates: Oratio Isocratis Atheniensis oratoris ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 1.)

180.

ISOCRATES; WOLF, Hieronymus, ed., transl.: Isokrates Hapanta. Isocratis Scripta, quae quidem nunc extant, omnia, Graecolatina, postremo recognita: annotationibus novis et eruditis illustrata, castigationibusque necessariis exposita ... Basileae, 1570, ex off. Oporiniana. 2° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe de Kew et fratrum christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/202.

(Coll. 1.) ISOCRATES; WOLF, Hieronymus: In omnia Isocratis opera, et vitam eiusdem a diuersis autoribus descriptam, annotationes. Basileae, 1570, Polycarp. et Hieronymus Gemusaeus, Balthasar Han.

Iustinus, Marcus Iunianus: Iustini ex Trogi Pompeii historiis ...
vide Vives, Juan Luis: Linguae latinae ... (Nr. 368. Coll. 1.)

181.

IUVENALIS, Decimus Iunius: Satyrarum libri XVI. Commentarii Joannis Britannici in Iuvenalem ... Brescia, 1501, Angelus et Jacobus Britannicus. 2° – BVB

Poss.: *Andreas Beythe me tenet iure perenni et dum fata sinent ipsius esse volo.* Mai lelöhelye és jelzete: Güssing 2/188.

(Coll. 1.) PERSIUS Flaccus, Aulus; JOHANNES Britannicus, comm.; BARTHOLOMAEUS Fontius, comm.: Satyrae. Cum commentariis Johannis Britannici et Bartholomäei Fontii. Venetia, 1492, Bartholomaeus de Ragazonibus. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 148.

Johannes Britannicus: Ad Illustrissimum Principem *vide* Böschenstein, Johann: Psalmi poenitentiales ... (Nr. 36. Coll. 6.)

182.

JOHANNES de Sacrobusto; REINHOLDUS, Erasmus: Joannis de Sacrobusto libellus de sphaera. Accessit eiusdem autoris computus ecclesiasticus, et alia quaedam in studiodorum gratiam edita. Cum praefatione Philippi Melanthonis. (Cisio Ianus in carmina redactus ... Autore Erasmo Reinholdo Salueldensi.) (Vitebergae, 1549, apud Vitum Creuzer.) 8° – ÖBV

Poss.: *Andreas Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.) Mai lelöhelye és jelzete: Güssing 8/83.

(Coll. 1.) BEYER, Hartmannus: Quaestiones novae in libellum de sphaera Joannis de Sacro Busto ... collectae ab Hartmanno Beyer ... Francofurti, 1549, Peter Brubach. – HBZ

(Coll. 2.) HONTERUS, Johannes: Rudimentorum Cosmographicorum Joan. Honteri ... libri III. cum tabellis geographicis elegantissimis. De variarum rerum nomenclaturis per classes, liber I. Tiguri, 1549, apud Christophorum Froschoverum. – RMK III. 387, RMK III. 967

Johannes de Northumberland: Joannis nuper Ducis Northumbriae ... *vide* Böschenstein, Johann: Psalmi poenitentiales ... (Nr. 36. Coll. 3.)

Johannes Zacharias, Actuarius: De urinis ... *vide* Wigand, Johannes: De peccato originis ... (Nr. 374. Coll. 2.)

183.

JONAS, Justus: Annotationes Justi Jonae, in Acta Apostolorum. [Augsburg?], 1524, [Simprecht Ruff?] 8° – SWB

Poss.: 1) *Sum Lad. Pethe de Hetthes* (címlap r.); 2) *Stephanus Beythe* (uo.); 3) *Sum Joan. Nemeth & amicorum* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/66.

(Coll. 1.) MELANCHTHON, Philippus: Oratio dicta in funere Friderichi Saxoniae Ducis. Oratio de Legibus. Oratio de Gradibus. Praefatio in Aeschinis et Demosthenis orationes. Oratio Critiae contra Theramenem ex Xenophonte ... (Haganae, 1525, excud. Johan. Secer). – GBV

(Coll. 2.) LOCI insigniores et concordantes ex utroque testamento ... S. l., (ca. 1520/1530), s. typ.

(Coll. 3.) OECOLAMPADIUS, Johannes: Joannis Oecolompadii de genuina verborum Domini, Hoc est corpus meum, iuxta uetustissimo authores. Expositione liber. (Basileae [i.e. Straßburg], 1525, Knobloch). – GBV

(Coll. 4.) LUTHER, Martin: De sacramento eucharistiae contio dignissima. Item de fraternitatibus, aut sodalitijs quatenus et quomodo iis utendum. Mar. Luth. (Basileae), 1524, (Thomas Volffius). – SBB

(Coll. 5.) LUTHER, Martin; LONICER, Johannes, transl.: De sublimiore mundi potestate, M. Lutheri liber. Donatus Latinitate a Johanne Lonicero. (Basel), 1525, (Thomas Wolff?)

(Coll. 6.) LUTHER, Martin: Adversus falso nominatum ordinem Episcoporum libellus, autore Martino Luthero. Eiusdem aduersus Bennonem Episcopum, nuper apud Misnios in diuorum numerum referendum, liber nunc primum e germanico in Latinum tralatus(!) S. l., (1525), s. typ.

(Coll. 7.) LUTHER, Martin; RHELLICANUS, Johannes, transl.: De humanis traditionibus vitandis. Item de iniquo mamnone, Lucae XVI. Contiones. Martino Luthero authore. Joan. Rhellicanus Tigurinus. (Basileae, 1525, excud. Thomas Wolffius).

Jonas, Justus: Catechismus pro pueris et iuventute ... *vide* Melanchthon, Philipp: Libelli aliquot utiles ... (Nr. 227. Coll. 1.)

184.

JOSEPHUS Flavius; LEPUSCULUS, Sebastian; MUSCULUS, Sebastian, ed.: Iosippus de bello Iudaico. Deinde decem Iudaeorum captiuitates et Decalogus cum eleganti commentariolo Rabbi Aben Esra. Hisce accesserunt Collectanea aliquot, quae Sebastianum Lepusculus Basiliensis, colligebat, de quibus uidere poteris verso folio. Omnia Hebraicolatina. Basileae, (1559, Henricus Petri). 8° – GBV

Mell.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Iosephus de bello Iudaico. Iudaicae decades heptades Thessares triades*. Poss.: *Stephanus Beythe [...] 1578*. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/90.

185.

JUD, Leo: Adversus omnia catabaptistarum prava dogmata Heinrychi Bullingeri lib. IIII. aucti adeo ut priorem aeditionem uix agnoscas. Zürich, 1535, Christoph Froschouer. 8° – SBB

Poss.: 1) *Stephani Beythe 1592*. (címlap r.) 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/16.

Julius Obsequentis: Prodigiorum liber *vide* Plinius Secundus, Caius: Epistolarum ... (Nr. 285.)

Justinus Historicus: Historia ... *vide* Baptista Mantuanus: Bucolica ... (Nr. 27. Coll. 1.)

Lambertus, Franciscus: De causis exercitationes ... *vide* Oecolampadius, Johannes: In epistolam B. Pauli apost. (Nr. 254. Coll. 1.)

Latomus, Bartholomaeus: Enarrationes ... in topica Ciceronis ... *vide* Vives, Juan Luis: De institutione ... (Nr. 367. Coll. 2.)

Károlyi Péter: Brevis, erudita... *vide* Aepinus, Johann: Liber... (Nr. 2. Coll. 1.)

186.

... Katechesis tou xhristianismou. S. l., s. d, s. typ. 8°

Supralibros: *L. M. I. 1554*. Poss.: 1) *Georgius Zwetzitsch dno Stephano Beythe dedit* (elülső kötéstábla); 2) *Stephanus Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/33.

Kellner, Johannes: *Isagogicon ... vide Velcurio, Johannes: In philosophiae naturalis ...* (Nr. 363. Coll. 3.)

Knobelsdorf, Eustachius: *Ecclesia catholica afflicata ... vide Platina, Bartolomeo: De optimo cive ...* (Nr. 276. Coll. 3.)

Kobel, Jakob: *Die kunst wie mann ... vide Gerechnet Büchlin ...* (Nr. 148. Coll. 13.)

L'Écluse, Charles de: *Stirpium nomenclator Pannonicus ... vide Scribonius, Wilhelm Adolf: Isagoge sphaerica* (Nr. 318. Coll. 2.)

187.

LASKAI CSÓKÁS Péter: *De homine magno illo in rerum natura miraculo et partibus eius essentialibus. Lib. II. ... Witebergae, 1585, per her. Johannis Crato. 8° – RMK III. 744, BB 133, Borsa 1970–1971.*

Poss.: 1) *Andreae Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/96;

188.

LASKARIS Kōnstantinos; **ALDUS** Manutius, ed.; **CEBES** Philosophus; **PHOCYLIDES** Milesius; **PYTHAGORAS**: Constantini Lascaris Byzantini de octo partibus orationis lib. I. Eiusdem de constructione liber secundus. Eiusdem de nomine et verbo liber tertius. Eiusdem de pronomine in omni idiomate loquendi, ac ut poetae utuntur opusculum. Haec omnia habent e regione latinam interpretationem ... Cebetis tabula et graeca et latina, opus morale ... De libris graecis ac diphtongis ... Abbreviationes, quibus frequentissime graeci utuntur. Oratio Dominica et duplex salutatio ad Beatiss. Virginem. Symbolum Apostolorum. Euangeliorum divi Joannis Evangelistae. Carmina Aurea Pythagorae. Phocylidis Poema ad bene, beateque vivendum. De idiomatibus linguarum

tres tractatus Joannis grammatici Eustachii Corinthi cum interpretatione latina. Introductio per brevis ad hebraicam liguam. Venetiis, 1512, Aldus Manutius. 4° – GBV

Poss.: *Stephano Beythe donatus per Casparem Dragonum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/163.

Leib, Kilian: De Sacrae Scripturae dissonis translationibus *vide* Westheimer, Bartholomäus: Troporum ... (Nr. 371. Coll. 2.)

Lenicerus, Albert: Explicatio orationis Ciceronis ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: Pro T. annio milone oratio ... (Nr. 74. Coll. 1.)

Lernsherus, Jacobus: Oratio de dignitate utilitate ... *vide* Melanchthon, Philipp: Selectarum declamationum ... (Nr. 228. Coll. 3.)

Leopoldi, Ludovicus: Des Hochgelerten Erasmi von Rotterdam ... *vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 10.)

Licht, Balthasar: Algorithmus linealis *vide* Baptista Mantuanus: Bucolica ... (Nr. 27. Coll. 4.)

189.

LIEBLER, Georg: Epitome philosophiae naturalis, ex Aristotelis ... libris ita excerpta ... quae etiam Scholarum Petri Rami in octo libros Aeromaticos Aristotelis, errores passim detegit ... Basileae, 1575, ex off. Oporiniana. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 536

Poss.: 1) *Johannes Kornman Pressatiensis* (előző kötetábla); 2) *Heitelbergae [...] hunc libellum 10. Nouembris ao (15)83.* (előzőéklap); 3) *Sum And. Beythe* (címlap r.); 4) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/21.

Lilius, Zacharias: Orbis breviarium alphabeticum *vide* Mela, Pomponius: Cosmographia ... (Nr. 218. Coll. 2.)

190.

LIPSIUS, Justus: De militia Romana libri quinque. Commentarius ad Polybium. (Partim Graece.) – Analecta sive observationes reliquae ad militiam et hosce libros. Anverpiae, ex off. Plantiniana, apud Joannem Moretum, 1598. 4° – GBV, BEpAlb Cat. S. 275. Item 680.

Poss.: 1) *Stephan(us) Beythe* (címlap r.); 2) *Ex libris Gabrielis Palugyay A(nn)o 1683. die 30. (...)* (uo.); 3) *Ex libris Michaelis Farkas 1768.* (uo); 4) *Pest Junius 16. (1)876.* (uo.; Pauer János püspök kézírása). Mai lelőhelye: Székesfehérvár, Egyházmegyei Könyvtár. Jelzete: Ant. 343/1-2.

(Coll. 1.) LIPSIUS, Justus: *Saturnalium sermonum libri duo, qui de gladiatoribus.* Anverpiae, ex off. Plantiniana, apud Joannem Moretum, 1598. – GBV, BEpAlb Cat. S. 275. Item 682.

191.

LIVIUS, Titus; **RHENANUS**, Beatus, comm.; **GELENIUS**, Sigismundus, comm.; **GLAREANI**, Henricus: *T. Livii Patavini Historiarum ab Urbe Condita Decades tres cum dimidia ... in hunc autore Beati Rhenani et Sigismundi Gelenii adiunctae Annotationes. Addita est Chronologia Henrici Glareani ...* Basileae, 1543, per Joan. Herwagium. 2° – SWB

Megj.: *TITVS LIVIVS* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *Multa disces, si libenter disces. Andr. B(eythe)* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 8/254.

Loci insigniores et concordantes ... vide Jonas, Justus: *Annotationes ...* (Nr. 183. Coll. 2.)

192.

LOPEZ DE ZÚÑIGA, Diego: *Libellus trium illorum voluminum praecursor, quibus Erasmicas impietates ac blasphemias redarguit ...* (Romae, 1522, Antonius Bladus de Asula). 4° – ICCU

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe [...]* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/114.

(Coll. 1.) **LOPEZ DE ZÚÑIGA**, Diego: *Erasmi Roterodami blasphemiae et impietates per Jacobum Lopidem Stunicam nunc primum propalatae ac proprio volumine alias redargutae.* (Roma, 1522, Antonius Bladus de Asula). – ICCU

(Coll. 2.) **CARRANZA** de Miranda, Sancho: *Sanctii Carranzae a Miranda theologi opusculum in quaedam Erasmi Roterodami annotationes.* Impressit Romae, 1522, Ariotus de Trino, imp. Joannis Mazochi Bergomantis).

193.

LORICHIUS, Reinhardus: De institutione principium loci communes. Frankfurt, 1538, Christian Egenolph. 8° – GBV

Megj.: *LO. COMMMVN.* (előlső kötéstábla). Poss.: 1) *Valentinus Sylvestri me iure tenet. Unica spes mea Christus, Salvator mundi* (előlső kötéstábla); 2) *Sum Andreae Beythe et Amicorum*; 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/56.

194.

LOSSIUS, Lucas: Acta Apostolorum. Annotationum Lucae Lossii in Novum Testamentum ... Tomus tertius, continens explicationum prioris partis, hoc est duodecim capitum Actorum Apostolorum ... Franc., 1558, haer. Christiani Egenolphi. 4° majori – BVB

Poss.: *Stephanus Beythe 1600.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 19/15b (1).

195.

LOSSIUS, Lucas; **IRENAEUS**, Johannes, ed.; **EGENOLPHUS**, Christophorus, praef.: Annotationes in grammaticen D. Philippi Melanthonis Latinam ... non solum ad explicationem huius libelli Grammatici, sed etiam aliorum ... Franc., 1555, apud Chr. Egenolphum. 8° – GBV, BB 100.

Poss.: *Sum Stephani Beythe. den. LV.* (előlső kötéstábla, belül); *Sum Beythe & Amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/17.

196.

LUCANUS, Marcus Anneus; **JOHANNES** Britannicus, ed.: Pharsalia. Cum commentariis Omniboni. Venetia, 1492, Bartholomäus de Zanis, imp. Octaviani Scoti. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 109.

Poss.: *Sum Andreae Beythe et Amicorum. 1592.* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/165

(Coll. 1.) OVIDIUS Naso, Publius; **VOLSCO**, Antonio, comm.; **UBERTINO** da Crescentino, comm.: Epistolae heroides. Cum commentariis Antonii Volscue et Ubertini Clerici. Item Sappho et in ibin(!) libellus cum commentariis Domitii Calderini. Venetia, 1497, Johannes Tacuinus. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 140.

197.

LUCANUS, Marcus Annaeus; **SULPITIUS**, Johannes, comm.: M. A. Lucani ... Pharsaliae, seu belli civilis libri. Sulpitiana interpretatione explanati ... Argentorati, 1509, Johannes Prüss. 4° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe de Kew* (címlap r.); 2) *Sum Balthasaris Falusi* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/161.

(Coll. 1.) STATIUS, Publius Papinius: Sylvarum libri quinque. Viennae, 1515, Hieronymus Vietor, Leonard et Lucas Alantsee. – ÖBV

(Coll. 2.) FLORUS, Lucius Annaeus; **ALANTSEE**, Leonardus et Lucas, ed.: Bellorum Romanorum libri quattuor. Viennae Austriae, 1511, Hieronymus Vietor, Johann Singriener, Leonhard et Lukas Alantsee. – GBV

(Coll. 3.) CAMERS, Johannes: Annotationum in Lucium Florum ... libellus. Viennae Austriae, 1511, Hieronymus Victor, Johann Singriener, Leonhard et Lukas Alantsee. – GBV

(Coll. 4.) DUBRAVSKÝ, Racek: Libellus de componendis epistolis. Viennae, 1515, Hieronymus Vietor, Leonhard et Lukas Alantsee.

(Coll. 5.) PLINIUS Secundus, Caius; **VADIANUS**, Joachimus, ed.: Liber septimus naturalis historie. Viennae, 1515, Johannes Singriener. – SWB

Lucianus Samosatensis: Declamatio ... *vide* Demosthenes: Leptinem ... (Nr. 99. Coll. 3.)

Lucianus Samosatensis: Opera ... *vide* Hundt, Magnus: Antropologium ... (Nr. 175. Coll. 2.)

Lucianus Samosatensis: Somnium ... *vide* Neander, Michael: Gnomologia graecolatina ... (Nr. 250. Coll. 1.)

Luetanus, Hubertus: Erotemata dialectices ... *vide* Hesiodus Ascræus: Opera ... (Nr. 164. Coll. 1.)

Luther, Martin: Adversus falso nominatum ordinem Episcoporum ... *vide* Jonas, Justus: Annotationes ... (Nr. 183. Coll. 6.)

Luther, Martin: Catechesis ... minor ... *vide* Richter, Matthaeus: Corpusculum doctrinae (Nr. 299. Coll. 1.)

Luther, Martin: Catechismus... *vide* Agricola, Johannes: Epistola S. Pauli ad Titum... (Nr. 4. Coll. 2.)

198.

LUTHER, Martin: Deuteronomion Mose cum annotationibus. Wittenbergae, 1525, (Johannes Lufft). 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Lutherus in Deut.*
Poss.: 1) *Hoc opusculum comparavit Frater Petrus Ainkhamerus(?)* (...) (előlső kötetábla); 2) [István vagy András] *Beythe* (címlap r. – kivakarva); 3) *Emerici Beythe (Lapidani 1582)* (uo.); 4) *Sum Wolfg. Gleder* (coll. 1. címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/55.

(Coll. 1.) BILLICANUS, Theobaldus; REGIUS, Urban: De verbis coenae dominicae et opinionum varietate Theobaldi Billicani ad Urbanum Regium Epistola. Responsio Urbani Regii ad eundem. (Wittenbergae), 1526, (Josef Klug). – GBV

(Coll. 2.) REGIUS, Urban: Nova doctrina. Per Urbanum Regium. [Augsburg], 1526, [Ruff]. – BVB

(Coll. 3.) LUTHER, Martin: Deuteronomios Mose ex Ebreo castigatus cum annotat. Martini Lutheri. Witebergae, 1524, (apud Johannem Lufft).

Luther, Martin: Enarratio in Psalmum LXXXII. *vide* Agricola, Johannes: Epistola S. Pauli ad Titum (Nr. 4.)

199.

LUTHER, Martinus: Enchiridion piarum precationum, cum Passionali, ut uccant, quibus accessit novum calendarium um cisio iano vetere et novo, atque aliis quibusdam, ut patet ex indice. D. Marti. Luth. Wittenbergae, 1543, Johannn Lufft. 8° – GBV

Megj.: *ENCHIRIDION* (előlső kötetábla). Poss.: *Sum Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/63.

Luther, Martin: Epistola ad Georgium Spalatinum ... *vide* Chytraeus, David: Oratio de studio Theologiae ... (Nr. 66. Coll. 1.)

Luther, Martin: Epistolarum farrago ... *vide* Oecolampadius, Johannes: In epistolam B. Pauli apost. ... (Nr. 254. Coll. 2.)

200.

LUTHER, Martin: In Esaiam prophetam scholia, ex doct. Mart. Lutheri praelectionibus collecta, multis in locis non parva accessione aucta. Vitebergae, 1534, (excud. Johannes Lufft). 8° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/63.

(Coll. 1.) MELANCHTHON, Philipp: Loci communes theologici, recens collecti et recogniti a Philippo Melanchthone ... Argentorati, 1536, (Johannes Albertus). – GBV

Luther, Martin: De humanis traditionibus vitandis *vide* Jonas, Justus: Annotationes ... (Nr. 183. Coll. 7.)

Luther, Martin: Oratio continens adhortationem ad assiduam ... *vide* Neander, Michael: Theologia ... (Nr. 248. Coll. 1.)

Luther, Martin: Der Prophet Sacharia aussgelegt *vide* Bugenhagen, Johannes: In librum Psalmorum ... (Nr. 50. Coll. 1.)

Luther, Martin: De sacramento eucharistiae ... *vide* Jonas, Justus: Annotationes ... (Nr. 183. Coll. 4.)

Luther, Martin: In septimum primae ad Corinthios caput ... *vide* Oecolampadius, Johannes: In epistolam B. Pauli apost. ... (Nr. 254. Coll. 3.)

Luther, Martin: De sublimiore mundi potestate *vide* Jonas, Justus: Annotationes ... (Nr. 183. Coll. 5.)

Luther, Martin: Sermon von dem Sacrament ... *vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 9.)

201.

LUTHER, Martin; **BESOLD**, Hieronymus, coll.; **MELANCHTHON**, Philipp, praef.: (Continens historiam duorum patriarcharum Isaac et Jacob ...) In Genesin enarrationum ... collectarum, per Hieronymum Besoldum. Tom. Tertius. Norimbergae, 1555, Johannes Montanus. 2° – GBV

Poss.: 1) *Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/209.

(Coll. 1.) LUTHER, Martin; BESOLD, Hieronymus, coll.; MELANCHTHON, Philipp, praef.: In Genesin enarrationum ... collectarum, per Hieronymum Besoldum. Tom. Quartus. 1554. Noribergae, Johannes Montanus et Ulrich Neuber. – GBV

202.

LUTHER, Martin; DIETRICH, Veit, ed.: In Micham prophetam D. Martini Luth(eri) commentarius, opera et studio M. Viti Theodori ... collectus ... Addidimus eiusdem D. Lutheri enarrationes in Cantica Canticorum, cum indice diligentissimo. Basileae, 1543, Bartholomaeus Westhimer. 8° – ÖLB

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/81.

(Coll. 1.) DIETRICH, Veit, praef.; MICYLLUS, Jacobus, paraphr.: Erudita et pia psalmi dixit dominus enaratio, Wittembergae nata et nunc primum edita. Norimbergae, 1543, Johannes Montanus et Ulrich Neuber. – SWB

(Coll. 2.) REGIUS, Urbanus; IRENAEUS, Johannes, transl., ed.: De angelis D. Urbanus Rhegius ... (Frankfurt am Main), (15)43, (Braubach). – GBV

(Coll. 3.) LUTHER, Martin; FREDER, Johannes, transl.: Homilia mire consolatoria, de Fraternitatibus, habita in Pascha festo, praesente Electore Saxoniae etc. per D. Mart. Lutherum. Argentorati, 1543, (Crato Mylius). – GBV

203.

LUTHER, Martin; DIETRICH, Veit, praef.: Tomus sextus omnium operum reuerendi Domini Martini Lutheri ... continens Enarrationes in primum librum Mose. Wittemberg, 1580, Matthaeus Welack. 2° – GBV

Supralibros: *M. C. T. 1582*. Poss.: 1) *Emerici Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/225.

204.

LUTHER, Martin; HUGUALDUS Durgeus, Udalricus; MELANCHTHON, Philipp, praef.: Piae ac doctae in psalmos operationes. (Udalricus Hugualdus Durgeus: Germaniae Nationum

nobilissimae et Christianissimae pacem, libertatem, et salutem in Christo Jesu – Epistola.) (Luther, Martin: Epistola.) (Basileae), 1521, (Adam Petri). 2° – SWB, Szendrei 1981. F 543

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe* (címlap r.); *Ex numero servat Stephanus me Beythe suorum*; 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/255.

205.

LUTHER, Martin; **MELANCHTHON**, Philipp, praef.: Tomus quartus omnium operum reverendi Domini Martini Lutheri ... continens enarrationes in Ecclesiasten, Cantica Canticorum, Esaiam, Ezechielem, Danielelem in Prophetas minores. Wittebergae, 1552, per Joannem Lufft. 2° – GBV

Poss.: 1) *Emptus fl. 3. Possessor Caspar Dragonis* (címlap r.); 2) *Stephanus Beythe me tenet* (uo); 3) *Teutonicis postquam letum me rettulit oras / sedibus in patrias amicis ille patris / Ecce parens eharus grato me munere visit / Nestoreas luces cui Deus adde precor / Emerici Beythe et fratrum christianorum* (uo.); 4) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1646. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/221.

Neander, Michael: Theologia Bernhardi et Tauleri ... *vide* Neander, Michael: Theologia ... (Nr. 248. Coll. 3.)

Lycius, Leonardus: Praecepta vitae honestae et laudatae ... *vide* Plutarchus: Opusculum ... (Nr. 286. Coll. 1.)

Lykurgus: Oratio Lycurgi contra Leocraten ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 15, 16.)

Maior, Georg: Oratio de dicto ad Colossenses ... *vide* Creutziger, Caspar: Enarratio symboli Niceni (Nr. 93. Coll. 3.)

206.

MAIOR, Georg: Quarta pars homeliarum in epistolas dominicales, a dominica prima post Trinitatis, usque ad Dominicam primam Adventus Domini ... Witebergae, 1560, ex off. Johannis Lufft. 8° – GBV

Poss.: *Andrea Beythe et Amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/98.

207.

MAIOR, Georg: Quinta pars homeliarum in epistolas, quae diebus festis proponuntur et enarrantur. Witebergae, 1562, Johannes Lufft. 8° – GBV

Poss.: 1) *Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/71.

208.

MAIOR, Georg: Sexta et ultima pars homeliarum in epistolas, quae diebus festis proponuntur et enarrantur ... Witebergae, 1563, Johannes Lufft. 8° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe et amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 19/36/b (94).

209.

MAIOR, Georg: Tertius tomus operum reverendi viri D. Georgii Maioris continens homelias in evangelia Dominicalia et dies Festos. Witebergae, 1570, excud. Johannes Lufft. 2° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *In Euangelia Dominicalia dies festos*. Poss.: 1) *Me pro dulcisonis voluit retinere loquelis: Amplexus Caspari geniti de semine Dragonis* (címlap r.); *Possessor meus est ille, qui sibi Viennae Austriae emit me, ac posteritati suae Caspari Dragonis Aureis florenis duobus et kr. 35. (...)* 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (címlap r.); Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/207.

210.

MAIUS, Michael: Scriptorum publice propositorum a gubernatoribus studiorum in Academia Wittebergensi tomus tertius: Complectens annum 1556. et tres sequentes. Witebergae, 1559, ab haer. Georgij Rhaw, imp. Cunradi Ruhelii. 8° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/85.

211.

MAIUS, Michael: Scriptorum publice propositiorum a gubernatoribus studiorum in Academia Witebergensi. Complectens tempus a 15 Calend. Octobris ... Anni 1561, usque ad eundem diem Anni 1563. Witebergae, 1564, Johann Lufft. 8° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe* 1587. (címlap r.); *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1646. (fol. 7.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/86.

212.

MANCINELLUS, Antonius: *Opuscula*. Venetia, 1498, Johannes Tacuinus. 4° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 114., Szendrei 1981. F 589

Poss.: 1) *Andreae Beythe Lapidani Dono datus in castro wywar ab Andrea Sartore, Cubiculario domini Balthasaris Bathyany amicitiae ergo Anno 1582*. (címlap r.) 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/122.

(Coll. 1.) CARMINA. Venetia, 1498, Johannes Tacuinus. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 116.

(Coll. 2.) SPICA. Versilogus. Venetia, 1499, Johannes Tacuinus. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 117.

(Coll. 3.) EPITOMA seu Regulae constructionis. Venetia, 1498, Johannes Tacuinus. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 113.

(Coll. 4.) DONATUS melior. Catonis carmen de moribus. De arte libellus. Venetia, 1499, Johannes Tacuinus. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 118.

(Coll. 5.) SCRIBENDI orandique modus. Vocum proprietates. Venetia, 1498, Johannes Tacuinus. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 115.

213.

MANLIUS, Johannes Jacobus; **QUIRICUS** de Augustis de Thertona; **SUARDUS**, Paulus: *Opus eximium quod luminare maius dicitur, medicis et Aromatarijs perque necessarium. Lucem Apothecariorum pleraque scitu digna complectens. Item Thesaurus Aromatariorum non minus utilis quod necessarius ...* Lugduni, 1536, Johannes Crespinus, Scipio de Gabiano. 4° – ÖBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe et amicorum; S. B. Sum Beythe Stephani de Kaew* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/180.

(Coll. 1.) CAPELLA, Michael de, addit.: *Dispensatorium ad aromatica seu Isagoge sive introductiones in artem apothecariatus ... Platerius Circa instans*. Lyon, 1536, Nicolaus Petit et Hector Penet, Jacobus Giunti.

214.

MANUEL, Comnenus; **LEUNCLAVIUS**, Johannes, ed., transl.; **LEO I.**, Magnus; **JOHANNES Damascenus**; **LEONTINUS Byzantinus**; **HARMENOPOLUS Constantinus**: *Legatio Imp. Caesaris Manuelis Aug. ad Armenios, sive Theoriani cum catholico disputatio, qua imago pii de religione colloquij repraesentatur. Adiunximus Leonis Magni Graecolatinam epistolam, rectae fidei columnam. Jo. Damasceni contra Manicheos dialogum. Leontii Byzantini sectarum historiam. Const. Harmenopuli de iisdem Fidei confessiones Harmenopuli, Augustini, Hilarii. Omnia nunc primum de prompta ex Jo. Sambuci V. C. bibliotheca, de Graecis Latina faciente Launclavio*. Basileae, 1578, ex off. Petri Pernae. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 547

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/122.

(Coll. 1.) **ARISTOPHANES**; **FRISCHLINUS**, Nicodemus, comm., transl.: *Nicodemi Frischlini Aristophanes ... Comoediae ... Repurgatus a mendis et imitatione Plauti atque Terentii intepretatus ... Francofurti ad Moenum, 1586, excud. Joannes Spies. – GBV*

215.

MARCHESINUS, Johannes: *Mammotrectus*. Venetia, 1483, Franz Renner. 8° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 119.

Poss.: *Sum Stephani Beythe et amicorum, Mammotrectus eram, sed nunc sum dictio sacra, pandens divinij religionis opes. Me monachi quondam non norant, muscida turba. Nunc grate uersat Byblia Sacra legens St. B.* (fol. 1.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/100.

Märckell, Johann: *Oratio de precatione vide Melanchthon, Philipp: Oratio ...* (Nr. 230. Coll. 6.)

216.

MARTIALIS, Marcus Valerius; DOMITIUS de Calderiis, comm.; GEORGIUS Merula, comm.: Epigrammatum libri duodecim. Xenia. Apophorsta. Venetia, 1510, Philippus Pincius. 2° – GBV

Poss.: *Sum ex libris Andreae Beythe 1582.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/233.

217.

MARTIALIS, Marcus Valerius; DOMITIUS de Calderiis, comm.; GEORGIUS Merula, comm.: Epigrammata. Venetia, 1493, Bartholomaeus de Zanis. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 121., GBV

Poss.: 1) *Mutato Domino priore factus sum Martini Kewn 1546.* (címlap r.); 2) *Liber Mathey de Kezlen(?)* (uo.); 3) *Sum Stephani Beythe de kew. Emptus a consorte relicta domini Tőke* (uo.); 4) *Gregorius Vngerus Anno (15)10.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/230.

Matthisius, Gerhard: Aristotelis de rerum principiis ... *vide* Dionysius Areopagita: Opera omnia (Nr. 104. Coll. 3.)

218.

MELA, Pomponius; BARBARUS, Hermolaus, ed.: Cosmographia seu de situ orbis. Venetia, ca. 1495, Christophorus de Pensis. 4° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 123.

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/137.

(Coll. 1.) SOLINUM, Julius; BEROALDO, Filippo, ed.: Polyhistor sive de mirabilibus mundi. (De situ orbis et memorabilibus mundi. Bologna, 1500, Benedictus Hectoris. Előtte kézírással: „Index Solini.” – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 180.

(Coll. 2.) LILIUS, Zacharias; CHALCEDONIUS, Petrus, ed.: Orbis breviarium alphabeticum. Venetia, ca. 1490, Johannes et Gregorius de Gregoriis. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 107.

(Coll. 3.) DIONYSIUS Periegata; AVIENUS, Ruffus, transl.; MODESTUS, Johannes Antonius, transl.: Situs orbis. Bologna, 1513, Benedictus Hectoris. – ICCU

Melanchthon, Philipp: De arte dicendi declamatio *vide* Bugenhagen, Johannes: Annotationes in decem epistolas Pauli ... (Nr. 47. Coll. 3.)

Melanchthon, Philipp: Catechesis puerilis ... *vide* Rivius, Johannes: De officio ... (Nr. 303. Coll. 1.)

219.

MELANCHTHON, Philipp: Commentarii in epistolam Pauli ad Romanos ... Argentorati, 1544, (Crato Mylius). 8° – SWB

Poss.: 1) *L. Büserus Nördlingiscensis* (előlső kötéstábla); 2) *Andreae Beythe et fratrum christianorum* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/65.

(Coll. 1.) MELANCHTHON, Philipp: Commentaria in Epistolam Pauli ad Col. iam nouissime recognita et locupletata ... Halae Sueuorum, 1545, ex off. Petri Frentz, imp. Petri Brub. – SBB

220.

MELANCHTHON, Philipp: Commentarius de anima. Argentorati, 1548, Crato Mylius. 8° – GBV

Supralibros: *E. P. 1548*. Poss.: 1) *Sum Christophori Kralenzky et Amicorum suorum* (előzéklap); 2) *Idem Kralyczky, suo Stephano Beythe, magnis muneris ergo donauit Anno 1571.* (címlap r.); 3) *Chara manus lectoris (...) socedit(?) fures (Non alium cupiam si volet iste suum. St(eph) B(eythe) (uo.)* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/101.

(Coll. 1.) VELCURIO, Johannes; **HAUVENREUTER**, Sebald, ed.: Commentarii in universam physicam Aristotelis libri quatuor ... Tübingae, 1547, Ulrich Morhard. – SWB

221.

MELANCHTHON, Philipp: Commentarius de anima. Phil. Melanth. Vitebergae, 1543, (ex off. typ. Petri Seitz). 8° – GBV

Megj.: 1543.; a könyv metszésén valószínűleg Beythe István kezével: *Comment. de anima. P. M.* (előlső kötéstábla) Poss.: 1) *Nicolaus Perner Fribergensis* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/7.

(Coll. 1.) AMERBACH, Veit: Viti Amerbachii quatuor libri de anima. (Argentorati), 1542, (apud Cratonem Mylium). – GBV

222.

MELANCHTHON, Philipp: Corpus doctrinae christianae. D. Philippo Melanchthone. Argentorati, 1580, excud. Theodosius Rihelius. 8° – GBV

Poss.: 1) *Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/134.

Melanchthon, Philipp: Dispositio orationis ... *vide* Agricola, Johannes: Epistola S. Pauli ad Titum (Nr. 4.)

Melanchthon, Philipp: Enarratio brevis ... *vide* Creutziger, Caspar: Enarratio symboli Niceni (Nr. 93. Coll. 2.)

223.

MELANCHTHON, Philipp: Epistolae Pauli scriptae ad Romanos, enarratio edita a Philippo Melanthon anno 1556. Witebergae, 1556, [Veit Kreuzer?]. 8° – SBB

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe lapidani; Steph(an) B.* (címlap r.); *Ste. Beyth.* (coll. 1. címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/89.

(Coll. 1.) MELANCHTHON, Philipp: Commentarius de anima, Philippo Melanthon autore. Argentorati, 1548, in off. Mylianna. – GBV

Melanchthon, Philipp: Explicatio proverbiorum Salomonis *vide* Creutziger, Caspar: Enarratio symboli Niceni (Nr. 93. Coll. 1.)

224.

MELANCHTHON, Philipp: Liber continens continua serie epistolas Philippi Melanchthonis scriptas annis XXXVIII. Ad Joach. Camerar. Pabep. Lipsiae, 1569, [Ernst Vögelin]. 8° – VD/16 M-3553, SzombEmK/15–16, 252.

Supralibros: *IOH. KAWASY*. Megj.: *Sigismundo Torda gyalwyno fol. 48.* (előzőklap). Poss.: 1) *Joh. Kauasij* (címlap r.); 2) *Emericj Béjthe et suorum 1597*. (uo.) Mai lelőhelye: Szombathely, Egyházmegyeyi Könyvtár. Jelzete: k/VIII. 3097.

Melanchthon, Philipp: Loci communes theologici ... *vide* Luther, Martin: In Esaia prophetam scholia ... (Nr. 201. Coll. 1.)

225.

MELANCHTHON, Philipp: Loci praecipui theologici ... Basileae, 1552, Johannes Oporinus, 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum datus Stephano Beythe per D. M. Ladislaum Banpfy in Belondis. Anno. 1557.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etuj-variensis) 864.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/32.

226.

MELANCHTHON, Philipp: Philippi Melanthonis cum praefationum in quosdam illustres autores: tum orationum de clarissimorum uirorum uitis. Tomus secundus. Argentorati, 1564, Samuel Emmel. 8° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe, 1582.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/35.

Melanchthon, Philipp: Oratio ... *vide* Jonas, Justus: Annotationes ... (Nr. 183. Coll. 1.)

Melanchthon, Philipp: Oratio de Casparo Crucigero ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 14.)

Melanchthon, Philipp: Oratio Pauli Eberi, de doctrina physica ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 4.)

Melanchthon, Philipp: Oratio de considerata sympathia ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 12.)

Melanchthon, Philipp: Oratio de dicto ad Colossenses ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 5.)

Melanchthon, Philipp: Oratio recitata ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 7.)

Melanchthon, Philipp: Oratio de tribus farinae satis habita ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 11.)

Melanchthon, Philipp: Responsio de controversiis Stancari ... *vide* Chytraeus, David: Regula vitae ... (Nr. 67. Coll. 2.)

Melanchthon, Philipp: Scholia in epistolam Pauli ad Colossenses *vide* Culmann, Leonhard: Examen theologicum ... (Nr. 96. Coll. 1.)

Melanchthon, Philipp: Syntaxis ... vide Carion, Johannes: Chronicorum ... (Nr. 60. Coll. 1.)

Melanchthon, Philipp: Tabulae vide Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 4.)

227.

MELANCHTHON, Philipp; CRUCIGER, Caspar, ed.: Libelli aliquot utiles Philippi Melanthonis. De ecclesia. De poenitentia. De coniugio sacerdotum. Scripta quaedam, de usu integri sacramenti et missa theatra. De potestate pontificis et episcoporum et aliis quibusdam controversiis ... contra Suenckfeldium, Sebastianum Francum, et nonnullus errores alios. Responsio de controversiis Stancari. Vitebergae, 1560, Johannes Lufft. 8° – GBV

Supralibros: C. K. 1561. Poss.: *Andreae Beythe & fratrum christianorum* (cím lap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/58.

(Coll. 1.) JONAS, Justus: Catechismus pro pueris et iuventute, in Ecclestis et ditione illustriss. Principum, Marchionum Brandeborgensium, et inclyti Senatus Norimbergensis, breuiter conscriptus, e germanico latine redditus, per Justum Jonam. Additae epistola de laude Decalogi. Wittenberg, 1543, Peter Seitz. – GBV

(Coll. 2.) ANDREAE, Jacobus: Ad Friderici Staphyli confictas et calumniae plenas Antilogias responsio ... Francofurti, 1558, Peter Brubach. – GBV

228.

MELANCHTHON, Philipp; GERBELIUS, Nicolaus, ed.: Selectarum declamationum Philippi Melanthonis quas conscripsit, et partim ipse in schola Vitebergensi recitavit, partim aliis recitandas exhibuit. T. 1. Argentorati, 1544, Crato Mylius. 8° – GBV

Supralibros: I. R. S. 1544. Poss.: 1) *Ex donatione prudentissimi ac integerrimi viri Simonis Stainbergeri Soproniensis Civis possideo ego Georgius Bannebergius Westphalus. A(nn)o 95. 4. Junii* (elűl-ső kötéstábla); 2) *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (cím lap r.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/22.

(Coll. 1.) ORATIONES duae habitae in Academiae Lipsicae solenni conventu ... In quarum priore, beneficia Dei immensa erga genus humanum praedicantur ... Posteriore autem disputatio continetur de cultu, vero Dei, et ritibus ceremoniarum ac disciplina et ieiunio. Lipsiae, 1544, Valentin Pap. – GBV

(Coll. 2.) FLOCCUS, Erasmus: Oratio de Aristotele habita a magistro Erasmo Flocco Noribergensi, cum decerneret gradum magisterii philosophici aliquot honestis et eruditis viris. Vitembergae, 1544, Josef Klug. – GBV

(Coll. 3.) LERNHERUS, Jacobus; OLDENDORPIUS, Johannes, ed.: Oratio de dignitate utilitate, iuris civilis, uerum eius usum, contra misonomos, ostendens: nunquam antehac excusa. Coloniae, 1542, Johannes Gymnicus. – GBV

229.

MELANCHTHON, Philipp; MISENUS, Andreas; REICH, Stephan: In M. T. Ciceronis epistolas, quae familiares vocantur, argumenta ... ex ore ... Philippi Melanthoni ... Tomus secundus. (Gorlici), 1569, (Ambrosius Fritsch, imp. Jacobi Apelii). 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Annota: Riccii in epistolas Ciceronis*. Poss.: 1) *Sum Petri Bletneri* (előzéklap); 2) *Andreae Beythe et amicorum*. 1582. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/16.

230.

MELANCHTHON, Philipp; TRAUTERBUHL, Johannes: Oratio de duce Saxoniae Friderico electore ... in renunciatione gradus sex Doctorum Iuris, Johannis Schneiderwein, Christophori Trutenbul, Stephani Clodi, Antonini Freudeman, Ulrici Sitzingeri, Andreae Wolfii. Recitata XIX. die Februarii Anno 1551. Witebergae, 1551, (excud. haer. Georgii Rhau). 8° – GBV

Poss.: 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (előzéklap); 2) *Andr. Beythe* (címlap r.); 3) *Emerici Böythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/61.

(Coll. 1.) ISOKRATES Theniensis; CRACOW, Georg, transl., ed.: Oratio Isocratis Atheniensis oratoris, qua grauissime hortatur Ciues et uniuersam Graeciam ad pacem. Conversa ex graeco in sermonem latinum a Georgio Cracouio Pomerano. Argumentum

eiusdem, et praefatio ad ... Johannem Trauterbul ... Vitebergae, 1551, (ex off. typ. Viti Creutzer). – GBV

(Coll. 2.) REGIOMONTANUS, Johannes Marcellus: Oratio de Moise Feriente Petram. Recitata a Decano, Johanne Marcello Regiomontano. 1550. Vitebergae, 1550, excud. Josephus Klug. – GBV

(Coll. 3.) EBER, Paul: Oratio de dicto quod scriptum cap. xvij. Johannis Pater Sanctifica eos in veritate. Sermo tuus est veritas. Vitebergae, 1550, excud. Joseph Klug, typ. Viti Creutzer. – GBV

(Coll. 4.) MELANCHTHON, Philipp: Oratio Pauli Eberi, de doctrina physica, recitata die quartodecimo Augusti, Anno 1550. Vitebergae, (1550, Creutzer). – GBV

(Coll. 5.) MELANCHTHON, Philipp: Oratio de dicto ad colossenses. sermo Christi habitet in uobis abunde in omni sapientia, docentes et admonentes uos. Recitata a Georgio Maiore in promotione Nobilis et ... Georgii Veneti M. D. L. Witebergae, 1550, (Johannes Lufft). – GBV

(Coll. 6.) MÄRCKELL, Johann: Oratio de precatione. Vitebergae, 1550, excud. Joseph Klug. – SBB

(Coll. 7.) MELANCHTHON, Philipp: Oratio recitata a D. Jacobo Milichio ... in renunciatione gradus D. Pauli Vadini ... de studio doctrinae anatomicae. Witebergae, 1550, (Vitus Creutzer). – GBV

(Coll. 8.) HOYNUS, Johannes: Oratio de angelis recitata Witebergae in privato conventu, die castorum angelorum ... Witebergae, 1550, excud. haer. Georgii Rhau.

(Coll. 9.) DECLAMATIO de cantico Angelorum Lucae II. recitata a scholastico in gymnasio Stettinensi. Vitebergae, 1550, Vitus Creutzer. – GBV

(Coll. 10.) THUCYDIDES: Descriptio seditionis luculenta, ex Thucydide. Vitebergae, 1550, excud. Joseph Klug.

(Coll. 11.) MELANCHTHON, Philipp: Oratio de tribus farinae satis habita in renunciatione gradus Magisterii Philosophici ... Die 17. Septembris. Anno 1548. Vitebergae, 1550, excud. Josephus Klug. – GBV

(Coll. 12.) MELANCHTHON, Philipp: Oratio de consideranda sympathia et antipathia in rerum natura. Recitata a Jacobo Milichio ... cum decerneretur gradus, Doctori Vito Ortel Winshemio. Witebergae, 1550, (Josef Klug). – GBV

(Coll. 13.) RHEINHOLD, Erasmus: Oratio de Johanne Regiomontano Mathematico, in Renunciatione gradus Magisterii Philosophici recitata ab Erasmo Rheinholt Salueldensi ... Witebergae, 1549, Vitus Creutzer. – GBV

(Coll. 14.) MELANCHTHON, Philipp: Oratio de Casparo Crucigero ab Erasmo Rheinholt Salueldensis recitata, die vicesimo Augusti. Anno, 1549. Witebergae, (1549), ex off. typ. Viti Creutzer.

(Coll. 15.) LYKURGUS; MELANCHTHON, Philipp, praef.: Oratio Lycurgi contra Leocraten, desertorem patriae, dulcissime de officiis patriae debitis disserens ... Witebergae, 1545, in off. Johannis Lufft. – GBV

(Coll. 16.) LYKURGUS; MELANCHTHON, Philipp, transl.: Oratio Lycurgi contra Leocraten, desertorem patriae, dulcissime de officiis patriae debitis disserens ... (Wittenberg, 1545, Vitus Creutzer).

(Coll. 17.) TURSTENIUS, Johannes; CRUCIGER, Casparus; STIGEL, Johannes: Oratio de Basilio Episcopo Caesariensi habita a Johanne Turstenio Decano. Oratio D. Caspari Cruciger de oratio de dono interpretationis in Ecclesia. Elegia Stigellii de herba Teucurio. Witebergae, 1545, (Klug). – GBV

231.

MELISSUS, Paulus; FIDLER, Felix: Melissi schediasmatum reliquiae. (Frankfurt am Main), 1575, (Georg Corvinus). 8° – SWB

Poss.: 1) *Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *D. H. E.* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/5.

(Coll. 1.) MELISSUS, Paulus: Melissi schediasmata poetica. Item Fidleri Flumina. Francofurti ad Moenum, 1574, (Georgius Corvinus, imp. Matthaeus Harnisch). – SWB

232.

MERCATOR, Gerardus: Chronologia hoc est, temporum demonstratio ex actissima ab initio mundi usque ad annum Domini M.D.LXVIII ... Coloniae Agrippinae, 1569, apud haer. Arnoldi Birckmanni. 2° – SBB

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe de Kew et Fratrum Christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 8/253.

Michael, Suffraganeus Moguntinus: Sacri canonis missae ... *vide* Carolus V.: Sacrae caesareae ... (Nr. 61. Coll. 2.)

233.

MICYLLUS, Jakob; **MELANCHTHON**, Philipp, praef.: De re metrica, libri tres ... Francofurti, 1539, Christian Egenolph. 8° – GBV

Megj.: *DE RE METRI ANNO 1547.* (elülső kötéstábla); a könyv metszésén Beythe István kezével: *Prosodia Mycilli.* Poss.: 1) *Nescio cuius eram: Stephanus cognomine Beythe / Nunc habet, atque animo lectat et ipse suo; Teque in arce Nova feci liber ut meus esses / Servi igitur grate tempus in omne mihi. 1577. St. B.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1646.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/77.

234.

MICYLLUS, Jakob; **MELANCHTHON**, Philipp, praef.: (De re metrica, libri tres.) (S. l., ca. 1549., s. typ.) 8°

Megj.: Beythe István kezével egy Homérosz-idézet. Poss.: *Andreae Beythe & fratrum christianorum 1588.* (elülső kötéstáblán). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/24.

Modestus: De vocabulis rei militaris ... *vide* Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 5.)

235.

MOLLERUS, Wolfgang: Erotemata artis dialectices, Marchicae iuuentuti praescripta. Lipsiae, (1537), Nikolaus Faber. 8° – SWB

Poss.: 1) *Andr. Beythe et Amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/1.

(Coll. 1.) CAMERARIUS, Joachimus: Elementa rhetoricae, sive capita exercitiorum studii ... Basileae, 1545, Johannes Oporinus. – GBV

(Coll. 2.) SPANGENBERG, Johannes: Evangelia dominicalia in versiculos extemporaliter versa. Leipzig, 1546, Jakob Berwald. – GBV

(Coll. 3.) DISCIPLINA et institutio puerorum ex optimis quibusque autoribus collecta. Leipzig, 1545, s. typ.

236.

MONDANARIUS, Laurentius: Miscellanea. Disticha ad vitae institutionem in Centurias III. et decades totidem divisa ... Antverpiae, 1565, Christoph Plantinus. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 570

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et amicorum* (coll. címlap r.); 2) *Sum Stephani Bejthe* (coll. 1. címlap r.); 3) *Suo Georgia Antlero(?)* [...] (coll. 2. címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 4/14.

(Coll. 1.) GAMBARA, Lorenzo: Poematum libri III. Viennae Austriae, 1553, Michael Zimmermann. – BVB

(Coll. 2.) NEANDER, Michael: ... Anthologicum graecolatinum. Hoc est, insigniores flores seu sententiae. Basileae, 1556, Johannes Oporinus. – GBV

237.

MORNAY, Philippe de: Vindiciae contra Tyrannos, sive, de principis in populum, populi in principem legitima potestate, Stephano Iunio Bruto Celta, auctore. Edinburgi [i. e. Basel], 1579, [Thomas Guarin]. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 512

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe & amicorum. 1580. Do documenta meis scriptis, pia foedere pangens / Vt possint reges imperitare bene S. B.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/28.

(Coll. 1.) FANIANUS, Johannes Chrysippus: De arte metallica Metamorphoseos liber singularis ... Item de iure artis alchemiae. Hoc est, variorum autorum ... iudicia et responsa ad quaestionem, an Alchemia sit ars legitima. Basel, 1576, Petrus Perna. – GBV

(Coll. 2.) CAMERARIUS, Joachimus: Dialogus de vita decete aetatem puerilem ... Lipsiae, 1579, Johann Steinmann. – GBV

Mosellanus, Petrus: Tabulae de schematibus et tropis ... *vide* Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 4.)

Mosellanus, Petrus: Tropus ... *vide* Vives, Juan Luis: De institutione ... (Nr. 367. Coll. 1.)

Murmellius, Johannes: Loci communes ... *vide* Chytraeus, David: Oratio de studio Theologiae ... (Nr. 66. Coll. 5.)

238.

MUSCULUS, Andreas: Tomus primus enchiridii sententiarum, ac dictorum insignium, et selectissimorum, Scripturae Sacrae, doctorumque Ecclesiae sanctae. Francofurti ad Viadrum, 1552, Johannes Eichhorn. 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Enchiridion senten.* Poss.: *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/79.

Münster, Sebastian: Evangelium secundum Matthaeum ... *vide* Confessio fide et religionis christianae ... (Nr. 91. Coll. 1.)

Münster, Sebastian: Evangelium secundum Matthaeum ... *vide* Petrarcha, Francesco: Bucolica ... (Nr. 271. Coll. 1.)

239.

MÜNSTER, Sebastian: Grammatica Hebraea Eliae Levitae Germani per Seb. Munsterum versa et scholiis illustrata cum indice copiosissimo. Item Institutio elementalis Munsteri cum tabula omnium coniugationum et libello Hebraeorum accentuum. Basileae, 1543, Hieronymus Frobenius, Nicolaus Episcopus. 8° – BVB

Poss.: 1) (...) *Hallero a Paulo Hollero* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/92.

240.

MÜNSTER, Sebastian: Grammatica Hebraea Eliae Levitae Germani per Seb. Munsterum versa et scholiis illustrata cum indice copiosissimo. Item Institutio elementalis Munsteri cum tabula

omnium coniugationum et libello Hebraeorum accentuum. Basileae, 1543, Hieronymus Frobenius, Nicolaus Episcopus. 8° – BVB

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 2/5.

241.

MÜNSTER, Sebastian: ... Opus grammaticum consummatum ex variis Elianis libris concinnatum ... Additus est quoque liber Tobiaem quem superioribus annis Hebraicum suppeditarunt Iudaei Constantinopolitani. Basileae, 1544, per Henrichum Petrum. 4° – SWB

Poss.: 1) *I. R. 1557.* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe & fratrum christianorum 1587.* (uo.); 3) (...) *kgthewl Isten tharcha megh kg. keolth wepen 18 Februarii Az wj zerjnth Anno 1591. Kg. fja Darabos István mpria* (elülső kötéstábla). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/149.

Münster, Sebastian: Proverbia Salomonis ... *vide* Capito, V. Fabricius: Institutionum hebraicarum ... (Nr. 59. Coll. 2.)

242.

MÜNSTER, Sebastian: Veteris instrumenti tomus secundus, prophetarum oracula atque Hagiographa Continens Prophetas maiores et minores, Psalterium, Iob, Prouerbia, Danielelem, Annalium libros duos, Canticum canticorum, Ruth, Threnos, Ecclesiasten, Esther in locis et sententijs obscurioribus opera Sebastiani Munsteri non parvum accessit lucis per Annotationes, quas uel ex Hebraeorum commentarijs, uel ex probatoribus latinis scriptoribus adiecit. Basileae, 1535, ex off. Bebeliana, imp. Michaelis Isengrinii et Henrici Petri. 2° – GBV

Megj.: *TOMus SECVNDus* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/212.

Mylius, Johannes: Cato Graecolatinus ... *vide* Sturm, Johann: Scriptores ... (Nr. 346. Coll. 1.)

Mylius, Martinus: Nomenclatura ... *vide* Siber, Adam: Gemma gemmarum ... (Nr. 328. Coll. 1.)

243.

NACHTIGALL, Ottmar: Graece et Latine. Moralia Quaedam Instituta, ex uarijs authoribus. Cato noster, Maximo planude graeco interprete. Aurea carmina Pythagorae. Phocylidis poema exhortatorium. Senarii morales, diuersorum poetarum. Cebetis Tabula. Sententiae morales, multorum-virorum illustrium. Augustae Vindelicorum, 1523, per Simpertum Ruff, exp. D. Sigismundi Grim. 8° – SBB

Poss.: *Sum Andreae Beythe & fratrum Christianorum Anno 1580. donatus in Castro Nymetwjar a Valentino Boios (...)*nista (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/9.

(Coll. 1.) PLACENTIUS, Johannes Leo: Pugna porcorum ... S. l., 1542, s. typ. – SWB

(Coll. 2.) FAMILIARIUM colloquiorum formulae Graece et Latine. Cebetis philosophi Thebani dialogus qui pinax inscribitur cum Latina interpretatione. Antverpiae, 1547, Steelsius. – GBV

Nani Mirabelli, Domenico: Polyanthea nova ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: Familiarum epistolarum... (Nr. 81. Coll. 2.)

244.

NANI Mirabelli, Domenico: Polyanthea, opus suavissimis floribus exornatum ... Basileae, 1512, (Petri de Langendorff). – HeBIS, Vársárhelyi 1980. 326, 345.

Poss.: 1) *Sum Steph(an)i Beythe* (címlap r.); 2) *Fidelis anchora Ihesus – Matthiae Weores de Nyeek; Cathed. Ecl. Jaurin.* (uo.); *Ad usum Matthiae Veores de Nyeek et amicorum* (elűlső kötéstábla). Mai lelőhelye: Győr, Székesegyházi Könyvtár. Jelzete: XIX. a. 20

Naogeorgus, Thomas: Regnum Papisticum *vide* Sabinus, Georgius: Georgii Sabini Poemata ... (Nr. 307. Coll. 1.)

Nausea, Fridericus: Catholicus catechismus *vide* Cochlaeus, Johannes: Commentaria ... (Nr. 88. Coll. 1.)

245.

NEANDER, Conrad: Epistolae anniversariae, quae Dominicis diebus ac sanctorum festis praecipuis in Ecclesia praeleguntur ... Ebraice, Grace, Latine, ac Germanice. Edite opera ac cum praefatione ... Lipsiae, 1586, Georg Defner. 8° – SBB, Szendrei 1981. F 588

Poss.: 1) *Me quoque Beythe tenet (...)* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 2/70.

(Coll. 1.) NEANDER, Conrad, ed.: Flores sapientiae Divinae, ex evangeliiis dominicalibus et festivalibus ... Ebraiceque Grace Latine et Germanice. Wittenberg, 1588, haer. Johannis Crato. – GBV

Neander, Michael: Anthologicum graecolatinum ... *vide* Mondanarus, Laurentius: Miscellanea (Nr. 236. Coll. 2.)

Neander, Michael: Elegantiae graecae linguae ... *vide* Volland, Johann: Loci communes ... (Nr. 369. Coll. 1.)

Neander, Michael: Graecae linguae erotemata ... *vide* Praetorius Abdias: De poesi ... (Nr. 292. Coll. 1.)

Neander, Michael: Graecae linguae tabulae ... *vide* Praetorius Abdias: De poesi ... (Nr. 292. Coll. 2.)

246.

NEANDER, Michael: Sanctae linguae Hebraeae erotemata. Basileae, 1567, ex off. Bartholomaei Franconis, sumpt. Joannis Oporini. 8° – SWB

Poss.: *Sum Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/132.

247.

NEANDER, Michael: Sanctae linguae Hebraeae erotemata. Basileae, 1567, excud. Bartholomaeus Franco, (sumpt. Johannis Oporini). 8° – SBB

Poss.: 1) *Wolfgangus Schwartzstainer Anno 1576.* (elülső kötéstábla); 2) *Ex libris Danielis Hantschii Epperiensis emtus Graetii 16. Jan. 1577. 25. Crucia* (címlap r.); 3) *Andreae Beythe et Amicorum* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/130.

248.

NEANDER, Michael, ed.: Theologia Megalandri Lutheri sive Aphorismi breves et sententiosi de omnibus doctrinae christianae capitibus, de fide et dilectione, spe et patientia in cruce, pietate et sanctis moribus praecepta, de ipsius monumentis ordine tomorum primae editionis descripti. Item Theologia Bernhardi et Tauleri in

tenebris illis antichristi pontificiis singulari fide, pietate et zelo doctorum de ipsorum monumentis itidem descripta et exposita et edita a Michaelē Neandro Soraviensi. Vitebergae, 1584, Simon Gronenberg. 8° – GBV

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 19/40b (97)

(Coll. 1.) LUTHER Martin; PORTA, Conradus, ed.: Oratio continens adhortationem ad assiduam lectionem scriptorum ... Vitebergae, 1584, Simon Gronenberg. – GBV

(Coll. 2.) FABRICIUS, Andreas; PORTA, Conradus, ed.: Oratio de vita et sorte ... Andreae Fabricii ... Vitebergae, 1584, Simon Gronenberg. – GBV

(Coll. 3.) NEANDER, Michael: Theologia Bernhardi et Tauleri in illis tenebris pontificiis singulari ac magno spiritu monachorum ... Vitebergae, 1584, Simon Gronenberg. – SWB

249.

NEANDER, Michael; MELANCHTHON, Philipp, praef.: Graecae linguae erotemata a Michaelē Neander ... Basileae, 1565, per Joannem Oporinum. 8° – GBV

Poss.: 1) *Emerici Beythe et fratrum christianorum* 1588. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1646. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/53.

250.

NEANDER, Michael; STOBÆUS, Jacobus: ... Gnomologia graecolatina. Hoc est, Insigniores et uetustiores Sententiae Philosophorum, Poetarum, Oratorum et Historicorum, ex magno Anthologio Joannis Stobaei excerptae. Basileae, (1557, ex off. Jacobi Parci, sumptibus Joannis Oporini). 8° – SWB

Poss.: *Sum Stephani Beythe* 1587. *In festo Martini* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/155.

(Coll. 1.) LUCIANUS Samosatensis: Somnium seu gallus, dialogus iucundissimus. (Graecolatina.) Basileae, 1557, ex off. Jacobi Parci, sumpt. Joannis Oporini. – GBV

(Coll. 2.) NEANDER, Michael: ... Aristologia Pindarica Graecolatina. Basileae, 1556, Ludwig Lucius. – GBV

251.

NICOLAUS de Lyra; **PAULUS** Burgensis; **GUILLELMUS** Britonis; **DOERING**, Matthias; **BRANT**, Sebastian, ed.: *Biblie iampridem renovate pars quinta pars huius operis in se continens glosam ordinariam cum expositione lyre litterali et morali necnon additionibus ac replicis super libros Matthei, Marci, Luce, Johannis*. (Basel, 1502), Johannes Froben, Johann Amerbach, Johannes Petri. 2° – SWB

Poss.: 1) *Vixi cum falsis, miser, atque in sordibus ipsis / Nunc sanctis pando Verba benigna Dei [...] Sum Beythe (Stephanus) 1589 in Nicolai* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/258.

252.

NICOLAUS de Lyra; **PAULUS** Burgensis; **GUILLELMUS** Britonis; **DOERING**, Matthias; **BRANT**, Sebastian, ed.: *Biblie iampridem renovate pars sexta pars biblie cum glosa ordinaria et expositione lyre litterali morali, necnon additionibus acreplicis*. (Basel, 1502), Johannes Froben, Johann Amerbach, Johannes Petri de Langendorff. 2° – SWB

Megj.: *Se. p. glo ordi.* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *Hospite cum sancto vino sine murmure laetus / Hunc nobis servet cura benigna Dei. Sum Beythe (Stephanus) 1589 in Nicolai* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/257.

253.

NIGER, Antonius; **METZLER**, Johann, ed.: *Primae grammatices graecae partis rudimenta ...* Lipsiae, 1554, Valentin Papa. 8° – BVB

Supralibros: *D. M. 1555*. Poss.: 1) *David Meier(us)* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe de köv, Rectoris scholae Nymet Wyvariensis* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/80.

(Coll. 1.) **CICERO**, Marcus Tullius; **CAMERARIUS**, Joachimus, comm., ed.: *Libellus Ciceronis de partitione oratoria, totius artis capita complectens, editus et alicubi explicatione auctus a Joachimo Camer(ario)*. Lipsiae, 1549, Valentin Papa. – GBV

(Coll. 2.) **CAMERARIUS**, Joachimus: *Praecepta morum ac vitae accomodata aetati puerili, soluta oratione et versibus quoque*

exposita a Joachimo Camerario ... Itemque de Gymnasiis dialogus. Ludus septem sapientum. Lipsiae, 1554, Valentin Papa.

(Coll. 3.) CAMERARIUS, Joachimus, transl.; STIGELIUS, Johannes: Capita ... Latina Veri Episcopi sollicitudo et presbyterorum cura indicata de cap. XX. act. apost. ipodekai Salomonis, ut vitentur consortia parvorum, de Teutonicis versibus translatae in Graecos et Latinos a Joach. Camerario ... Praeces Christianae expositae versibus heroicis a Joan. Stigelio. Lipsiae, 1549, Valentin Papa. – GBV

Niger, Franciscus: Liberum arbitrium, tragoedia ... *vide* Schore, Antonius van: Dialogus ... (Nr. 316. Coll. 2.)

254.

OECOLAMPADIUS, Johannes: In epistolam B. Pauli apost. ad Rhomanos adnotationes ... Basileae, 1525, (apud Andream Cratandrum). 8° – GBV

Poss: 1) *Ego Wolffgangus Pugnerus Scholae Ludimo(de)rator in Russpech dono dedi hunc libellum domino Davidi Rauffero olim Pastori meo Charitatis ergo 1591.* (előzéklap); 2) *Memoriae et Fraternitatis erga ego David Agorustes vel Kaufler hunc libellum dono do Domino Reverendo erudito Johanni Kloebero pastori in S. cruce sub Magnifici D. D. Bathyany ditone sclawa(?) inferioris Ungariae parte. Anno (15)93. Mense Octobris (uo.);* 3) *Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/1.

(Coll. 1.) LAMBERTUS, Franciscus: De causis exaecationis multorum seculorum Francisci Lamberti commentarius. (Noremburgae, 1525, apud Joannem Petreium). – GBV

(Coll. 2.) LUTHER, Martin; OBSOPEUS, Vincentius, ed.: Martini Lutheri Epistolarum farrago, pietatis et eruditionis plena, cum Psalmorum aliquot interpretatione ... Haganoae, 1525, excud. Johann Seceri. – SBB

(Coll. 3.) LUTHER, Martin; LONICER, Johannes, transl.: Martini Lutheri I. In septimum primae ad Corinthios caput, Exegesis. II. De Matromonio Sermo. III. Duorum de Matrimonio Thematum Analytica nuper latina facta per Joan. Lonicerum. Argentorati, 1525, [Johann Schott]. – SBB

Oecolampadius, Johannes: In epistolam Joannis... *vide* Agricola, Johannes: Epistola S. Pauli ad Titum... (Nr. 4. Coll. 1.)

Oecolampadius, Johannes: In epistolam Joannis ... *vide* Bugenhagen, Johannes: Annotationes in decem epistolas Pauli (Nr. 47. Coll. 1.)

Oecolampadius, Johannes: De genuina verborum Domini ... *vide* Jonas, Justus: Annotationes ... (Nr. 183. Coll. 3.)

255.

OECOLAMPADIUS, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... Basileae, 1539, Andreas Cratander. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe Anno 1576*. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/2.

(Coll. 1.) BREDEBACH, Matthias: Introductiuncula in Graecas literas ... iuxta Erasmi Roterodami sententiam ... Coloniae, 1543, Johannes Gymnicus.

(Coll. 2.) ALEANDRUS, Hieronymus: Graecas, praeterea et alia quaedam iam addita. Item Hieronymi Aleandri Mottensis Tabulae utilissimae. Coloniae, 1546, Martinus Gymnicus.

(Coll. 3.) VERINO, Michele: Disticha de moribus ... Coloniae, 1547, Martinus Gymnicus. – GBV

(Coll. 4.) MOSELLANUS, Petrus; **MELANCHTHON**, Philipp; **ERASMUS** Roterodamus, Desiderius: Tabulae de schematibus et tropis, Petri Mosellani. Item Rhetorices Philippi Melanthonis Tabulae. Item libelli: Erasmi de duplici copia, scilicet rerum et verborum, Tabulae. Norimbergae, 1544, Johannes Petreius.

(Coll. 5.) VEGETIUS RENATUS, Flavius; **FRONTINUS**, Sextus Julius; **AELIANUS**; **MODESTUS**; **GOTTFRIED**, Hittorp. ed.: Flavii Vegetii Renati ... de re militari. Sexti Iulii Frontini ... de stratagematis. Aeliani de instruendis aciebus. Modesti de vocabulis rei militaris ... Coloniae, 1532, Eucharius Cervicornus. – GBV

Oecolampadius, Johannes: Quod expediat epistolae ... *vide* Demosthenes: Leptinem ... (Nr. 99. Coll. 4.)

256.

OECOLAMPADIUS, Johannes, praef.: Te Kaine Diateke Hapanta. Noui Testamenti omnia. Basileae, 1538, Thomas Platterus. 8°

Poss: 1) *Sum Andreae Beythe et fratrum* (címlap r.); 2) *Emerici quoque* (uo.); 3) *Tobias Stengelius me sibi et suis comparavit*; 4) *Ornatissimo viro pietate virtute et doctrina praestanti D. Magistri Tobiae Stengelio amico suo (...) et pio animo dilectiss. Johannes (...) Elias Ekefordius Vitebergae (...) scedeus pastud(?) Cal. May scribeo (...) Anno Dni 15(..)* (hátvédlap r.); 5) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (előzéklap). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/44.

257.

OPORINUS, Johannes, ed.: Dramata sacra, comoediae atque tragoediae aliquot e Veteri Testamenti desumptae ... Basileae, (1547, Johannes Oporinus). 8° – ÖNB

Megj.: *COMEDIE 1548.* (elülső kötéstábla). Poss.: *Sum Stephani Beythe geniti in villa lapidana (patria, cui Baranie nomina pulchra dedit) St. B.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/87.

258.

ORATIONES, epitaphia et scripta, quae edita sunt de morte Philippi Melanchthonis omnis. Vitebergae, 1561 [i. e. 1562], Johannes Crato. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe 1587. Hic ego quotidie de lecto surgo pr(...) / Vt mens ad mortem ad sit duce laeta Deo* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/23.

Orosius, Paulus: *Historiarum adversus paganos ... vide Diodorus Siculus: Bibliotheca ...* (Nr. 102. Coll. 1.)

Ossiander, Lucas: *De ratione concionandi vide Balticus, Martinus: Margarita theologica* (Nr. 26. Coll. 2.)

Ostermann, Simon: *Oratio de legibus ... vide Demosthenes: Leptinem ...* (Nr. 99. Coll. 5.)

Otho, Antonius: *De Jacobina formula ... vide Flacius Illyricus, Matthias: Declaratio sententiae ...* (Nr. 136. Coll. 9.)

Ovidius Naso, Publius: Epistolae heroides ... *vide* Horatius Flaccus, Quintus: Opera (Nr. 173. Coll. 1.)

Ovidius Naso, Publius: Epistolae heroides ... *vide* Lucanus, Marcus Anneus: Pharsalia (Nr. 196. Coll. 1.)

Ovidius Naso, Publius: Metamorphoseon libri XV. ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: De officiis, de amicitia et senectute ... (Nr. 80. Coll. 1.)

Ovidius Naso, Publius: Sylva sententiarum ... *vide* Plinius Secundus, Caius: Liber illustrium virorum (Nr. 280. Coll. 1.)

259.

OVIDIUS Naso, Publius; **BADIUS** Ascensius, Jodocus, ed.; **REGIUS**, Raphael, comm.: Quindecim metamorphoseos libri ... Lugduni, 1504, Claudius Davost alias de Troys, imp. Jacobi Huguetan. 4° – BVB, Szendrei 1981. F 575

Poss.: 1) *Augustinus de Arandia Francisco B. D. Madrigal in perpetuum amicitiae foedus dedit* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe et fratrum christianorum* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/149.

260.

OVIDIUS Naso, Publius; **LACTANTIUS** Firmianus, comm.; **LAVINIUS**, Petrus, comm.; **BEROALDUS**, Philippus, comm.; **PIUS**, Johannes Baptista, comm.; **PORRHASIUS**, Janus, comm.; **RHODIG**, Ludovicus Coel., comm.; **JACOBUS** Bononiensis, comm.; **BELLOVATUS**, Johannes Theodericus, comm.: Metamorphoseos libri quindecim. Lugduni, 1518, Simon Bevilaqua, Jacobus Huguetan. 4° – GBV

Poss.: 1) *Andreae Beythe de Keö & Fratrum Christianorum* (címlap r.); 2) *Sum Michaelis Bistrichay et Fratrum Christianorum* (uo.); 3) *Sum Balthasaris Falusi* (uo.); 4) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/177.

261.

OVIDIUS Naso, Publius; **MARSI**, Paul, comm.: Libri fastorum ... Venetia, 1485, Antonius Battibovis. 2° – GW M-28693, Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 141.

Poss.: 1) *Paulus Nowakowich* (16. sz., elülső kötéstábla, előzéklap); 2) *Sum Stephani Beythe 1587.* (fol. 1a); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/192.

262.

PAGNINI, Sante: ... Hoc est, epitome thesauri linguae sanctae. Tertia editio. Antverpiae, 1578, Plantin. 8° – GBV

Poss.: *Sum ex libris Stephani Beythe 1580.* (címlap r.); *Ex libris Beythae sum letus seruio et illi Dum parcae nebunt stamina pulchra uiro. S. B.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/139.

263.

PALEARIO, Aonio: (Epistolarum lib. 4. Orationes 12. De animorum immortalitate lib. 3. ... [Basileae? ca. 1560?, Oporinus?]) 8° – GBV

Megj.: az elülső kötéstáblán egy levélboríték, rajta Beythe István kézírása. Poss.: *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (17a p.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/135.

Palladius, Petrus: De Bibliis sacris et libris Veteris et Noui Testamenti ... *vide* Cogler, Johann: *Imagines elegantissimae* ... (Nr. 89. Coll. 3.)

264.

PANEGYRIS verna illustris scholae Lauinganae rectore Nicolao Reusnero Iurisconsulto. Anno MDLXXIX IX Kal. Maias, in progressionibus solennibus celebrata. (Ein Christliche Predig vonn den Loblichen Schulen vnnd derselbigen grossen nutzbarkeiten, gehalten bey den publicis progressionibus der Schul zu Lavingen den 23. Aprilis Anno 1579 Durch M. Abraham Manne, Pfarrer unnd Superintendenten daselbst. – Nicolai Reusneri ... Hercules Xenophonteus, siue De via virtutis compendiaria Oratio. – Johannis Ortelii Cygnocomaei problemata quatuor, cum eiusdem responsione ... De prudentia oratio prima a Davide Occone Augustano recitata ... De fortitudine oratio secunda a Joanne Theodorico Neoburgio recitata ... De institia oratio tertia a Georgio Laugingero Augustano recitata ... De temperantia oratio quarta a Joanne Herwarto Augustano recitata. – Responsio Johannis Ortelii Cygnocomaei ... – Jacobi Cellarii Augustani Problemata tria ... Pro natura oratio prima a Georgio Galgemaiero Vuerthano recitata ...

(Oratio secunda pro ratione ausgerissen wurde) Responsio M. Jacobi Cellarii ... – Gratiarum actio post promotionem discipulorum et praemiorum distributionem ab Huldricio Mozio Lavingano recitata ... – Scholae Lavinganae lectionum publicarum et classicarum Catalogus ...) Pro usu atque exercitatione oratio tertia a Abrahamo Lottero Augustano recitata ... Laugingae, [ca. 1579], per Leonhardum Reinmichaelium typ. Palatinum excusa. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 505

Poss.: *Steph. Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/119.

(Coll. 1.) SCHUMANN, Peter: Eyn Neu Theologisch Epithalamion. Von der Heyligkeyt, nutz und not des Ehestands, wie lieb und werd er dem Keuschen Gott, und wie nutzlich vnd nötig er dem Menschen sei, auch von dem Ordentlichen Proceß und wegen zur glückseligen Ehe, und dann von Christlicher Haußhaltung nach der Hochzeit. Zu Ehrn und Christlicher glückwünschung Herrn Pangratz Kefeln, Dienern der Kirchen zu Straßburg bei S. Thoman ... Getruckt zu Strassburg, 1579, durch Bernhart Jobin. – HBZ

265.

PARACELSUS, Theophrastus: (Labyrinthus medicorum errantium. Dialogus ... in quo Philosophus Medioastrum quendam super erroribus in medendo commissis, coram Praetore eccusat.) Noribergae, 1553, apud Valentinum Neuberum, imp. Bernhardi Vischer. 4° – GBV

Megj.: *S. B. L. 1557.* (a könyv metszésén). Poss.: *Sum Stephani Beythe de Kev* (fol. Aii d). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/112.

(Coll. 1.) BRACESCO, Giovanni: De Alcehmia Dialogi II. (Expositio librorum Gebri et Raimundi Lulli). Norimbergae, 1548, apud Johan. Petreium.

(Coll. 2.) RAIMUNDUS Lullus: Raimundi Lullii Maioricani de alchimia opuscula quae sequuntur apertorium. Item magica naturalis. Item de secretis naturae, seu de quinta essentia. Norimbergae, 1546, apud Johan. Petreium. – ÖLB

(Coll. 3.) FABRITIUS, Paulus: Encomion sanitatis recitatum a Paulo Fabrici Rom. regis mathematico. Viennae Austriae, 1557, Raphael Hofhalter excud. – SWB

266.

PARACELUS, Theophrastus: Operum latine redditorum tomus secundus. Basileae, 1575, Petrus Perna. 8° – BVB, Szendrei 1981. F 529

Poss.: *Sum Stephani Beythe 1581.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing: 4/34.

Parthenius, Bernardinus: Pro lingua latina oratio ... *vide* Demosthenes: Leptinem ... (Nr. 99. Coll. 2.)

267.

PAULI, Simon: Dispositio in partes orationis rhetoricae, et brevis Textus enarratio evangeliorum, ut vocant, quae diebus dominicis et festis Sanctorum ... explicantur. Secunda pars. Ursellis, 1570, Nicolaus Henricus. 8° – GBV

Megj.: az előzéklapon különböző idézetek Beythe István kezével. Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/95.

268.

PAULI, Simon: Methodi aliquot locorum doctrinae ecclesiae Dei ... Pars tertia. Magdeburgi, 1575, excud. Wolfgang Kirchnerus. 8° – BVB

Poss.: 1) *Paulus Fisher* (címlap r.); 2) *Sum Andreae Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/14.

269.

PEROTTUS, Nicolaus: Cornucopiae, seu Latinae linguae commentarii locupletissimi. Basileae, 1532, Valentin Curio. 2° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae* (fölötte:) 2) *Emerici Beythe et Amicorum* (címlap r.); 3) *Hunc librum emi a Gregorio Sigelio [...]* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/239.

270.

PEROTTUS, Nicolaus; MANUTIUS, Aldus: Grammaticae institutiones. Aldus Manutius: De literis graecis ac diphtongis et

quemadmodum ad nos ueniant. Abbreviatores quibus frequentissime graeci utuntur. Oratio dominica et suplex salutatio ad beatissimam virginem. Symbolum apostolorum. Evangelia divi Joannis evangelistae. Carmina aurea Pythagorae. Phocylidis ... moralia, quae omnia habent e regione interpretationem latinam de verbo ad verbum. Tübingae, 1511/1512, Thomas Anshelm. 4°

Poss.: 1) *Dono accepi a d(omi)no Christophore Stimdeck parrocho Ebelspergensi A(nn)o 1557.* (címlap r.); 2) *Sum Andreae Beythe et amicorum* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/135.

(Coll. 1.) ROMMINGIUS, Johannes: Poenitentiarius ... Nurnbergae, (ca. 1512/1515), Friedrich Peypus.

(Coll. 2.) BARTHOLOMAEUS Coloniensis; WITCHYN, Georg Adalbert, ed.: Dialogus mythologicus. Hagenau, 1514, Heinrich Gran, Johannes Rynman. – SWB

(Coll. 3.) Mss.: 1) Oratio in Cena Domini Habita de passione Christi Anno 1516, 12. vero Calend. Aprilis. 2) Iudicium Paridis. 3) Syracides. 4) Philomusus (= Locher, Jacobus): Carmen de Enea et Didonae. – Fragmentum ex satyra, quae grece Kolakeia dicitur. 5) Actus poeticus in Collegio Auripolensi spectatoribus studiosissimis exhibitus ad virtutis et studiorum invitamentum. Anno M. D. XVI. die 7. Januarii. (11 p.)

Persius Flaccus, Aulus: Satyrae *vide* Cicero, Marcus Tullius: De officiis, de amicitia et senectute ... (Nr. 80. Coll. 2.)

Persius Flaccus, Aulus: Satyrae ... *vide* Iuvenalis, Decimus Iunius: Satyrarum ... (Nr. 181. Coll. 1.)

271.

PETRARCA, Francesco; THORER, Alban, ed.: Bucolica, Africa, Epistolae. Basileae, 1558, s. typ. 8° – SWB

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Petrarcha Franciscus Hebreos Pauli*. Poss.: *Sum Stephani Beythe Maii 19., 1583.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/117.

(Coll. 1.) MÜNSTER, Sebastian, annot., transl.: ... Evangelium secundum Matthaeum in lingua Hebraica cum versione Latina ...

Una cum epistola D. Pauli ad Hebraeos, Hebraice et Latine ... (Basileae, 1557, Petri). – GBV

272.

PETRUS Hispanus: Copulata omnium tractatum. (Pars I. Copulata sex tractatum. Pars II. Copulata parvorum logicalium. Pars III. Tractatus syncategoreumatum.) Köln, 1490, Heinrich Quentell. 4° – BVB, Inkunabelkatalog Güssing. Nr. 151.

Poss.: *Stephanus Beythe* (fol. aij). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/112.

Petrus Hispanus: Tractatus ... *vide* Andrelinus, Publius Faustus: Epistolae ... (Nr. 12. Coll. 7.)

273.

PETRUS Lombardus: Textus sententiarum (Incipit); (Colophon:) Anno Dni 1486 Octavo nonas marcii Textum sententiarum non attramentati penna cannave sed quadam ingeniosa arte imprimendi cunctipotenti aspirante Deo in egregia urbe Basiliensis. Nicolaus Kesler foeliciter consummavit. 2° – GW M-32461

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et Fratrum Christianorum* (fol. a2 r); 2) *Conventus Nemet Uyvariensis 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 18/11b (83)

274.

PETRUS de Vineis; SCHARDIUS, Simon, ed.: Epistolarum Petri de Vineis ... Libri VI. ... Hic assessit ob similitudinem argumenti, Hypomnema, de fide, amicitia, et ob obseruantia Pontificum Romanorum erga Imperatores Germanicos, autore. S. S. S. Basileae, (1566), per Paulum Quecum, (sumpt. Johannis Oporini). 8° – SBB

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* (uo.); 3) *D. H. E.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/10.

275.

PEUCER, Kaspar: Commentarius de praecipuis generibus divinationum, in quo a prophetiis autoritate divina traditis et a physicis coniecturis, discernuntur artes et imposturae diabolicae,

atque abservationes natae ex superstitione et cum hac coniunctae
... Witebergae, 1560, Johannes Crato. 8° – GBV

Supralibros: *I. F. W. 1564*. Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe 1587*.
(címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai le-
lőhelye és jelzete: Güssing 7/94.

Pico Fonticulanus, Blasius: Grammatica speculativa *vide*
Böschenstein, Johann: Psalmi poenitentiales ... (Nr. 36. Coll. 5.)

Pictorius, Georgius: Sermonum convivalium ... *vide* Siber, Adam:
Sionion ... (Nr. 329. Coll. 1.)

Pisanus, Alfonsus: Acta et canones ... *vide* Richter, Matthaeus:
Corpusculum doctrinae ... (Nr. 299. Coll. 4.)

Pithou, Pierre: Adversariorum subseciuorum *vide* Brodeau, Jean:
Miscellaneorum ... (Nr. 45. Coll. 1.)

Placentius, Johannes Leo: Pugna porcorum ... *vide* Nachtigall,
Ottmar: Graece et Latine ... (Nr. 243. Coll. 1.)

276.

PLATINA, Bartolomeo; GRUES, Martin, ed.: Bap. Platinae ... De
optimo cive, libri duo ... Nissae, 1557, in off. Joannis Crucigeri. 4° –
BVB

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(et-
ujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/230.

(Coll. 1.) SCHORESIUS, Jacobus: Oratio funebris, in obitum ... D.
Balthasaris Episcopi Vratislaviensis ... Nissae, 1562, excud. Johan-
nes Cruciger.

(Coll. 2.) GRATAROLUS, Gulielmus: Pestis seu aeris infecti
descriptio, signa, et causae, eiusque diligens et perquam brevis,
cum certa praeservandi ratione inquisitio ... Nissae, 1562, excud.
Joannes Cruciger. – GBV

(Coll. 3.) KNOBELSDORF, Eustachius: Ecclesia catholica afflicta,
Sigismundo secundo augusto regi ... Nissae, 1557, in off. Joannis
Crucigeri. – SWB

(Coll. 4.) SIBER, Paulus: Epithalamion, de causis ac finibus
coniugii, in nuptiis ... Andreae Neandri Stregensis ... D Balthasaris
Episcopi Vratislaviensis etc. Camarae praefecto. Et castiss. ac

pudicae virginis Marthae, relictæ filiae Melchiores Schulthesii, et neptis ... D. Sebastiani Irmleri et ... Marthae, relictæ filiae Melchioris Schultesii ... Nissae, 1562, excud. Joannes Cruciger. – GBV

(Coll. 5.) SIBER, Paul: Malachias propheta carmine redditus ... Accessit Hymnus de regio Christi ingressu in Hierosolymam. Item de Spiritu sancto, eodem Autore ... (Neisse), 1562, (Johannes Cruciger). – GBV

(Coll. 6.) SIBER, Paul: Epitaphium ... Martini Magni, consulis Nissenis, de Repub. Senatu et Populo, nec non de Schola, et omnibus studijs et honestatis addictis, Patroni ac Mecoenatis bene sueriti, qui Anno Domini M. D. LXIII. XXVIII. de Mensis Martij magno bonorum omnium luctu ex hac vita in aeternam Patriam concensit ... Nissae, 1563, excud. Joannes Cruciger. – GBV

(Coll. 7.) CLERUS, Stanislaus: Carmen scriptum ad ... Christophorum Mucheck a Buckau in Woseck ... Neisse, 1563, Johannes Cruciger.

(Coll. 8.) SPAN A SPANOW, Laurentius: Laurentii Span a Spanow ... Carmen amoris ergo scriptum ad nobilem ... Dominum Bartholomaeum Metel ... Episcopi Vratislaviensis Cancellarium. Nissae, 1565, excud. Joannes Cruciger.

Plautus, Titus Maccius: Aulularia *vide* Andrelinus, Publius Faustus: Epistolae ... (Nr. 12. Coll. 3.)

Plautus, Titus Maccius: Curculio *vide* Plinius Secundus, Caius: Liber illustrium virorum (Nr. 280. Coll. 2.)

Plautus, Titus Maccius: Rudens comoedia *vide* Plinius Secundus, Caius: Liber illustrium virorum (Nr. 280. Coll. 6.)

277.

PLAUTUS, Titus Maccius; **BRIXIANUS**, Phylades, comm.; **UGOLETO**, Thaddeo, comm., ed.; **GRAPALDUS**, com.: M. Acci Plauti Asinii Comoediae viginti nuper emendatae et in eas Pyladae Brixiani lucubrationes. Thaddaei Ugoleti et Grapaldi uirorum illustrium scholia. Anselmi Epiphyllides. Parma, 1510, Octavianus Saladius, Franciscus Ugoletus. 2° – ICCU

Megj.: *PLAVT: HORA*. (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *Petrus literatus filius domini Michaelis Baccalaurei vendidit domino Josefo Boehtay(?) d. LXX*. (előzéklap); 2) *Michaelis Baccalaurei sum* (uo.); 3) *Sum Stephani Beythe et amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/239.

(Coll. 1.) HORATIUS Flaccus, Quintus: *Omnia opera*. Venedig, 1514, Augustinus de Zannis. – ICCU

278.

PLAUTUS, Titus Maccius; **CURIO**, Celio Secundo, dedic.: M. Accii Plauti Comici omnium gravissimi atque elegantissimi, Comoediae viginti: post Joannis Sambuci diligentiam, cum ueteribus et nouissimis codicibus collatae. Basileae, 1568, ex off. Heruagiana, per Eusebium Episcopium. 8° – GBV

Supralibros: *D. H. E. 1573*. Poss.: 1) *Andreae* (címlap r., fölötte:) 2) *Emerici Beythe 1587*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/48.

(Coll. 1.) GIRALDI, Giglio G.; SCALIGER, Julius Caesar; **ALCIATI**, Andrea: *Eruditorum aliquot virorum de comoedia et Comicis Hersibus commentationes: itemque in Plautum annotationes: et alia, quibus totus fero Plautus explicatur*. (Giglio G. Giraldi: *De Comoedia*. Julius Caesari Scaliger: *De Comoediao origine*. Andreaa Alciati: *De Plautinorum Carminum ratione*. Joachimus Camerarius: *De uersibus comicis*. Carolus Langius: *Variae Plauti lectiones*. Adrianus Turnebius. Adrianus Junius. Caelio Secundo Curione.) Basileae, 1568, ex off. Heruagiana, per Eusebium Episcopium. – GBV

279.

PLAUTUS, Titus Maccius; **PYLADES** Buccardus, comm.; **UGOLETO**, Thaddeo, comm.; **GRAPALDO**, Francesco Mario, comm.: *Comoediae viginti*. Parma, 1510, Octavianus Saladius, Franciscus Ugoletus, 2° – ICCU

Poss.: *Andreae Beythe (...) Anno domini (...)* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/208.

(Coll. 1.) STATIUS Papinius, Publius: *Opera*. (Silvarum libri V. Comment. Domitius Calderinus. Emend. Hieronymus Avantius; Thebais. Comment. Placidus Lactantius; Achilleis. Comment.

Franciscus Maturantius.) Venetia, 1499, Petrus (de Quarengis) Bergomensis. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 186.

280.

PLINIUS Secundus, Caius: Liber illustrium virorum. (Köln, ca. 1521, Henricus Novesiensis.) 4°

Poss.: *Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/134.

(Coll. 1.) OVIDIUS Naso, Publius: Sylva sententiarum ex Ovidio, non librorum, sed rerum ac titulorum ordine seruato delectarum. Köln, 1521, Henricus Novesiensis. – GBV

(Coll. 2.) PLAUTUS, Titus Maccius: Curculio. (Köln, ca. 1521, Johannes Soter.)

(Coll. 3.) HORATIUS Flaccus, Quintus: Epistolarum libri duo. Antwerpen, 1520, Michael Hillenius.

(Coll. 4.) HORATIUS Flaccus, Quintus: Sermonum seu Satyrarum libri duo. Daventria, 1521, Albert Pafrad.

(Coll. 5.) BEROALDO, Filippo: Declamatio festiuissima, Ebriosi, Scortatoris et Aleatoris, quis eorum mit habendus foedior. Köln, 1521, Johannes Soter. – SBB

(Coll. 6.) PLAUTUS, Titus Maccius: Rudens comoedia. Antwerpen, (1519), Michael Hillenius.

(Coll. 7.) SOMNIA Danielis. Interpretationes somniorum Danielis prophetae. (Delft, 1489/1490, Christian Snellaert.) – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 58.

(Coll. 8.) CORVINUS, Laurentius: Latinum idioma. Köln, 1516, s. typ.

Plinius Secundus, Caius: Liber Septimus naturalis historie *vide* Lucanus, Marcus Annaeus: Pharsaliae ... (Nr. 197. Coll. 5.)

281.

PLINIUS, Secundus, Caius; CAMERS, Johannes, index: C. Plinii Secundi historiae mundi libri XXXVII. denuo ad vetustos codices collati et ... emendati ... Sigismundi Gelenii annotationibus ... Basileae, 1549, Frobeniana. 2°

Megj.: *PLINIVS* (elülső kötéstábla). Poss.: *Sum Stephani Beythe lapidani et amicorum. Naturas rerum cunctarum noscere quaeris / et quae vis gemmis, quae sit & arboribus / Herbarum utilitas, coeli terraeque marisque / me lege, cognosces cunctaque perspicies* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 8/256.

282.

PLINIUS Secundus, Caius; CATTANAE, Giovanni Maria, comm.: *C. Plinii Caecilii Secundi epistolarum libri novem. Eiusdem Plinii libellus epistolarum ad Traianum cum rescriptis eiusdem principiis. Eiusdem Panagyricus(!) Caesari dictus cum enarrationibus Joannis Mariae Catanaei ... Venedig, 1510, Johannes et Bernardinus fratres de Lisona Vercellensis. 2° – GBV*

Megj.: *Emptus Viennae sol. 8 Anno 1550. (fol. 2a); Poss.: Me Stephanus numero gaudet servare suorum / Beythe: legisque asinos, te pecus omne fugat* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/242.

(Coll. 1.) APULEIUS Lucius; BEROALDO, Filippo, comm.: *Philippi Beroladi ... in asinum aureum L. Apulei ... commentaria ... Paris, 1512, expensis Ludovici Hornken et Gottfredi Hittorpii. – GBV*

283.

PLINIUS Secundus, Caius; GELENIUS, Sigismundus, annot.: *C. Plinii Secundi Historia Mundi denuo emendata ... in Sigismundi Gelenii annotationibus ... apparet ... Basileae, 1570, Hieronymus Frobenius, Johannes Herwagius, Nicolaus Episcopus. 2° – Szendrei 1981. F 586*

Poss.: *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/279.

284.

PLINIUS Secundus, Caius; MILICH, Jakob, comm.: *Liber II. C. Plinii de Mundi historia ... Francofurti, 1543, ex off. Petri Brubachii. 4° – ÖLB, Szendrei 1981. F 565*

Poss.: 1) *Demetrius me possidet Vnguiri(?)* (címlap r.); 2) [...] *Andreas Beythe Szalajnus 1584. (uo); 3) Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661. (uo.)* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/148.

285.

PLINIUS Secundus, Caius; **SUETONIUS**, Caius Tranquillus; **JULIUS** Obsequentis; **AGRICOLA**, Rudolf, ed.: C. Plinii Secundi ... Epistolarum libri X. ad exemplar manuscriptum Rodolphi Agricolae diligentissime recogniti. Panegyricus Traiano Caesari dictus ... Suetonii Tranquillii liber de claris grammaticis et rhetoribus. Item Julii Obsequentis prodigiorum liber ... Basileae, 1530, Andreas Cratander. 8° – GBV

Poss.: 1) *Johannes Ringler Mansfeld* (címlap r.) ; 2) *Sum Andreae Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 19/34b (95)

Plutarchus: De liberis educandis ... *vide* Dresser, Matthaeus: Gymnasmatum litteraturae Graecae ... (Nr. 105. Coll. 1.)

286.

PLUTARCHUS; **ISOCRATES**: Opusculum de liberorum institutione. Item Isocrati orationes. I. Ad Demonicum. II. Ad Nicoclem. III. Nicoclis. Witebergae, 1571, s. typ. 8° – BVB

Poss.: *Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/63.

(Coll. 1.) LYCIUS, Leonardus; **DIO** Chrysostomus; **CAMERARIUS**, Joachimus, transl.: Praecepta vitae honestae et laudatae ... De non temere credendo. Lipsiae, 1562, in off. M. Ernesti Voegelin. – SBB

287.

POLITIANO, Angelo; **PETRUS** Crinitus, ed.: Miscellanea et opuscula. Venetia, 1498, Aldus Manutius. 2° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 165.

Poss.: *Sum Andreae Beythae* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/207.

288.

POLE, Reginald; **VERGERIO**, Pietro Paolo [praef.]: Reginaldi Poli cardinalis Britanni pro ecclesiasticae unitatis defensione, libri quatuor, in quibus conatus est maximo studio Ecclesiae Romanae Primatum constabilire, nunc primum in Germania aediti, qui tamen antea in Italia fuerant excusi ... Adiectum est etiam quorundam aliorum ... de Pontificis Romani Primatu iudicium. (Argentorati), 1555, (Wendelinus Rihelius). 2° – SBB

Poss.: 1) *Johannes Kornman pastor in Eberstorf* (elülső kötéstábla); 2) *Ex liberalitete generosae D(omi)nae, D(omi)nae Catharinae a Teuffenbach natae Baronissae ab Herberstein, 18. Junii anni 1598.* (uo.); 3) *Sum Andreae Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/205.

289.

POMPONAZZI, Pietro: *Petri Pomponati ... opera ... De naturalium effectuum admirandorum causis, seu de incarnationibus liber. Item de fato. Libero arbitrio. Praedestinatione. Providentia Dei, libri V. ... Basileae, 1567, off. Henricpetriana. 8° – GBV*

Poss.: *Stephanus Beythe 1569.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/38.

290.

PORPHYRIUS; **PARREUDT**, Johannes: *Textus veteris artis seu Isagogarum Porphirii predicamentorum Aristotelis simul cum duobus libris perihermanias eiusdem. Item Exercitata circa hoc secundum doctrinam modernorum collecta et bene emendata per ... Venedig, 1507, typ. Jacobus Pencius de Leuco, sumpt. Leonardi Alantsee. 4° – ÖBV*

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum 1595.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/107.

291.

POSSEL, Johann, sen.: *... Syntaxis lingvae Graecae. Addita est et regularum syntaxeos praxis ... Wittenberg, 1568, Johannes Crato. 8°*

Poss.: *Sum Stephani Beythe 1587.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/71.

(Coll. 1.) VARENNIUS, Johannes; **CAMERARIUS**, Joachimus, annot.: *Syntaxis linguae Graecae ... una cum annotatiunculis paucis ad praecepta Syntaxis Varenniae, per Joachim Camerarium. Coloniae, 1568, (Johannes Gymnicus).*

Posselius, Johannes: *Familiarium colloquiorum ... vide Chytraeus, David: Oratio de studio Theologiae ... (Nr. 66. Coll. 4.)*

292.

PRAETORIUS Abdias: De poesi graecorum libri octo. De generalissimis poeseos considerationibus. Wittenberg, 1571, Johannes Crato. 8° – GBV

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/10.

(Coll. 1.) NEANDER, Michael: Graecae linguae erotemata ... Basel, 1570, typ. Oporiniana. – SWB

(Coll. 2.) NEANDER Michael: Graecae linguae tabulae, postremum ab autore recognitae. Wittenberg, (ca. 1570.), Johannes Crato.

293.

PRAETORIUS, Zacharias: Confessio ecclesiae quae est in ditione comitum Mansfeltiorum, qui iuniores vocantur, adversus praecipuas haereses, errores et sectas ... Islebi, 1560, Urban Gubisius. 4° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/30.

Prierias, Silvester: Dialogus(?) *vide* Erasmus Roterodamus, Desiderius: Viri undecunque doctissimi lucubrationes ... (Nr. 124. Coll. 1.)

Probus, Aemilius: De vitis excellentium Graeciae ... *vide* Diogenes Laertes: De vitis so moribus priscorum ... (Nr. 103. Coll. 2.)

294.

PRUDENTIUS Clemens, Aurelius; HOPPER, Marcus, ed.; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, comm.; SICHARD, Johann; SPIEGEL, Jakob, comm.: Quae extant, Poemata omnia ... quibus accesserunt: In totum quidem opus, Joan. Sicardi succinta scholia in aliquot vero Hymnos D. Erasmi Roterodami et Jacobi Spiegelii commentarii ... Basileae, 1562, Henricus Petri. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Beythe Stephani 1582.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/12.

Quaestiones artis dialecticae. Mss. *vide* Balticus, Martinus: Margarita theologica (Nr. 26. Coll. 1.)

Quintilianus, Marcus Fabius: De officio scholasticorum ... *vide* Boethius, Ancinius Manlius Severinus: De consolatione philosophica (Nr. 35.)

Raimundus Lullus: De alchimia ... *vide* Paracelsus, Theophrastus: Labyrinthus ... (Nr. 265. Coll. 2.)

Ramé, Pierre de la: Scholarum Physicarum... *vide* Amerbach, Veit: De philosophia naturali... (Nr. 11. Coll. 1.)

Regiomontanus, Johannes Marcellus: Oratio de Moise Feriente Petram *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 2.)

Regius, Urban: De angelis *vide* Luther, Martin: In Micham prophetam ... (Nr. 202. Coll. 2.)

Regius, Urban: Catechesis ... *vide* Imler, Christophorus: Liber Jesu Syrach ... (Nr. 177. Coll. 3.)

Regius, Urban: Nova doctrina *vide* Luther, Martin: Deuteronomion Mose (Nr. 198. Coll. 2.)

295.

REICH, Stephan: Commentariorum in M. T. Ciceronis quasdam selectiores orationes ... Tomus secundus. Lipsiae, 1573, Jakob Berwald. 8° – BVB

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe 1587.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/126.

296.

REICH, Stephan: In selectiores M. T. Ciceronis orationes Philippi Melanchthonis, Johannis Velcurionis, aliorumque doctissimorum virorum, qui in Academia Wittenbergensi olim floruerunt, enarrationes ... Tomus primus. (Lipsiae), 1568, (Johannes Rhamba, Jakob Apellius). 8° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe 1587. in festo Martini* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing: 7/111.

297.

REINA, Cassiodoro de: Evangelium Joannis, hoc est justa ac vetus apologia pro aeterna Christi Divinitate ... ex Novo Testamento Syro

a viris doctis Latinitati donato ... (Expositio primae partis capiti quarti Matthaei, commonefactoria ad ecclesiam Christi, de periculis piorum ministrorum verbi in tempore cavendis.) Francofurti, 1573, ex off. Nicolai Bassei. 4° – SWB

Poss.: 1) *Possidet amplexus Stephani me nomine Beythe [...]* 1576. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/252.

298.

REISSNER, Adam: Historia herrn Georgen unnd herrn Casparn von Frundsberg, Vattere und Sons. Gedruckt zu Franckfurt am Meyn, 1568, Sig. Feyerabend. 2° – GBV

Megj.: kötése alapján Beythe András könyve. Poss.: *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/180.

(Coll. 1.) REISSNER, Adam: Absolutae Historiae Dominorum a Frundsberg, haec, quae sequuntur, annexa sunt. Capitula Foederis, quod sanctissimum vocabant. Foedera inter Clementem VII. et Duces Caesarei exercitus. Testimonia Illustrium Principum, Francisci Sfortiae, Caroli de Bourbon et Antonii de Leva, Imperialium in Mediolano Ducum, quibus palmam et primas tribuunt Georgio a Frundsberg et Caspari filio, in virtute bellica et rebus bene gestis ... Epitaphia Georgii et Casparis a Frundsberg. Francoforti, 1568, Sig. Feyerabend. – GBV

Reusner, Nicolaus: Imperatorium ac caesarum romanorum ... *vide* Schellenberg, Christoph: Carminum nuptialium (Nr. 311. Coll. 1.)

Rheinholt, Erasmus: Oratio de Johanne Regiomontano Mathematico ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 13.)

299.

RICHTER (Judex), Matthaeus; **FABER**, Basilius, ed., transl.: Corpusculum doctrinae. Hoc est, partes praecipue magis doctrinae christianae pro pueris in schola domique. Erphordiae, 1573, Georg Bauman. 8° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe* 1600. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/74.

(Coll. 1.) LUTHER, Martin; HERTZBERG, Johannes Claius, ed.: Catechesis D. Martini Lutheri minor: Germanice, Latine, Graece et Ebraice ... Witebergae, 1574, Johannes Crato. – GBV

(Coll. 2.) IGNATIUS Antiochenus: Epistolai Tu En Agiois Ieromartyros Ignatiu Archiepiskopu Antiocheias = Sancti Martyris Ignatii Antiochiae Archiepiscopi, Epistolae... Antverpiae, (1572/1573), Christophorus Plantinus. – GBV

(Coll. 3.) IGNATIUS Antiochenus; VERLE, Hieronymus, interpret.: Epistolae prorsus Apostolicae ... Antverpiae, 1572, Christophorus Plantinus. – BWB

(Coll. 4.) PISANO, Alfonso: Acta et canones sacrosancti primi oecumenici concilii nicaeni: Temporibus Sylvestri Pont. Rom. et Constantini Imperatoris celebrati: Appositis sanctorum Patrum testimoniis, ad eorundem Canonum ... interpretationem pertinentibus, omnia studio et labore Alphonsi Pisani ... collecta et concinnata. Dilingae, 1572, Sebald Mayer. – GBV

Ricius, Paulus: De coelesti agricultura *vide* Agrippa a Nettesheim, Heinrich Cornelius: De occulta philosophia (Nr. 6. Coll. 1.)

300.

RINGELBERG, Joachim Sterck van: Joachimi Fortii Ringelbergii Andoverpiani Lucubrationes vel potius absolutissima kyklopaideia: nempe liber de ratione studii, utriusque linguae, grammaticae, dialecticae, rhetoricae, mathematicae, et sublimioris philosophiae multa. Basileae, 1541, (Bartholomaeus Westhemer). 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Ringelberg*. Poss.: 1) [...] *Stephanus Beythe* (címlap r.); *parut(?) liber nullo linguam te tempore uitae cum meus hoc corpus spiritus intus alet. Stephanus Beythe* (előzéklap); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/70.

301.

RITHAYMER, Georg: EPITOME ... compendium Georgii Rithaymer in octo partes orationis, et temporum formationes Gregorii Theologi sententiae per ordinem literarum, singulae singuli Iambicis clausae. Carmina aurea Pythagorae ... (Viennae Pannoniae, 1524, per Joannem Singrenium). 8° – ÖNB

Megj.: *GRAMMATICA GRECA* (elülső kötéstáblán). Poss.: *Sum Stephani Beythe et amicorum. S. B. L.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/75.

(Coll. 1.) GUARINUS Veronensis; RITHAYMER, Georg: *Erotemata Guarini. Anomala verba. Formationes temporum. Sententiae Monostichi per Georgium Rithaymer pro rei necessitate nonnihil aucta. Anomala verba. Formationes temporum Georgii Rithaymer sententiae monostichi ex variis poetis.* (Viennae Pannoniae, 1523, per Joannem Singrenium). – BVB

(Coll. 2.) BEYTHE István(?): *Kereztiensegnek fundamentomarló walo rvid tanusag.* Mss. 16. sz.⁵⁹⁷

(Coll. 3.) HOMERUS; PYTHAGORAS: ... oratio dominica. *Salutatio angeli ad beatissimam virginem. Symbolum apostolorum. Euangelium Sancti Joannis. Psalmus Davidicus Miserere, cum Ora etc. Aurea Carmina Pythagorae. Homeri Ranarum et Murium pugna.* ... S. l., (ca. 1520/1530), s. typ. – ÖNB

(Coll. 4.) CAESARIUS, Johann: *Dialectica Johannis Caesarii in decem tractatus digesta ... Adiecta et praeterea in calce operis breuiuscula appendix, in qua ex Alcinoo philosopho platonico declarat quid sit philosophia, et quid item plus., et qualem illum esse oporteat, tum ex Marsi. Fici. quot sint apud phos. differendi genera.* (Köln), 1526, excud. Eucharius Cervicornus. – GBV

302.

RITHAYMER, Georg: *Libellus eisagogikos in octo libros physicorum Aristotelis.* Wien, 1539, Johannes Singriener. 8° – ÖNB

Poss.: 1) *Andreae Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etuj-variensis) 1661.* (uo.); 3) *Ambrosius Deberhegy mp.* (16. sz., elülső kötéstábla) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/65.

(Coll. 1.) EISENGREIN, Martin: *Compendium naturalis philosophiae, dictatum anno 1554.* Mss., Paulus Obernpergerus Lyntzensis. 4 fol.

⁵⁹⁷ Kiad.: MAGYAR, Arnold: *Új magyar nyelvemlék. A németújvári kálvinista káté a XVI. századból.* Magyar Történelmi Szemle = Hungarian Historical Review – Revista Historica Hungara. A külföldi magyar történész munkaközösség lapja. Buenos Aires, 1971. 117–139. Lásd még a 350. l. 11. tételt.

(Coll. 2.) EISENGREIN Martin: Annotationes in 4 libros priores physicorum Aris, dictatae publice 12. die Martii Anno Virginis partus 1558. Conscripta a me Casparo Montano. Mss.

Rivius, Johannes: De dialectica ... *vide* Sarcerius, Erasmus: Dialectica ... (Nr. 308. Coll. 3.)

Rivius, Johannes: De iis Disciplinis ... *vide* Sarcerius, Erasmus: Dialectica ... (Nr. 308. Coll. 2.)

303.

RIVIVS, Johannes: De officio pastorali ministrorum Ecclesiae in Pagis. Eiusdem de vero erga Deum amore. Sermo. (Basileae), 1549, [Johann Oporinus]. 8° – SWB

Poss.: *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.)
Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/43.

(Coll. 1.) MELANCHTHON, Philipp: Catechesis puerilis ... Lipsiae, 1547, Michael Blum. – GBV

Rodolph, Caspar: Dialectica ... *vide* Caesarius, Johannes: Dialectica ... (Nr. 53. Coll. 1.)

304.

RODOLPH, Caspar; **VIVES**, Juan Luis: Dialectica Chaspari Rhodolphi natione Svevi, apud nobile Marpurgum eam artem praefitentis, ab authore diligenter recognita, et locupletata. Adcesserunt de praedicabilibus, praedicamentis, Finitionibus, et Divisionibus, Propositionis, Argumentationibus, Locis tam Sophistici quam Dialecticis Tabulae dilucidae: Usus praeterea ac uia parandae copiae: ex locis Dialecticus. In fine de ratione disputandi Ludouici Viuis libellus non inutilis. Moguntiae, 1550, s. typ. 8° – SWB

Poss.: *Andreae Beythe 1586*. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/92.

Rommingius, Johannes: Poenitentiatus ... *vide* Perottus, Nicolaus: Grammaticae institutiones ... (Nr. 270. Coll. 1.)

305.

RUDINGER, Esrom: Libri Psalmorum paraphrasis latina. Operis pars prima. Görlitz, 1581, Ambrosius Fritsch. 4° – SBB, BB 568, Szendrei 1981. F 530

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Esrom in Ps.* Poss.: 1) *Balthas(aris) de Batthyan* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/192.

306.

RUDINGER, Esrom: Libri Psalmorum paraphrasis latina addita sunt Argumenta singulorum Psalmorum, et redduntur rationes paraphraseos, Aspersis alicubi certorum locorum explicatiunculis. Excepta omnia e scholis esromi Rudigeri. (Gorlicii), 1580 [i. e. 1581], (excud. Ambrosius Fritsch). 4° – GBV

Supralibros: *P. M. S. 1581.* Poss.: *Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/121.

Sabellicus, Antonius: De artium inventoribus *vide* Andrelinus, Publius Faustus: Epistolae proverbiales ... (Nr. 12. Coll. 5.)

307.

SABINUS, Georgius: Georgii Sabini Brandenburgensis Poemata et numero librorum aucta. Lipsiae, 1558, Valentin Papa. 8° – GBV

Supralibros: *W. N. L. 1563.* Poss.: *Emit Witebergae sibi hunc librum Wolfgangus Nusdorffer et Curavit sibi illigari ibidem A(nn)o salutis 63, 16 grossis* (előzéklap r.); *Andreae Beythe constat den 40.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing: 7/90.

(Coll. 1.) NAOGEORGUS, Thomas: Regnum Papisticum. Carmina, Satyrae, etc. Basileae, 1559, Johannes Oporinus.

Sachs, Hans: Die Zwelff Eygenschafft ... *vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 12.)

Sallustius Crispus, Caius: Bellum Catilinarum *vide* Andrelinus, Publius Faustus: Epistolae ... (Nr. 12. Coll. 2.)

308.

SARCERIUS, Erasmus: Dialectica multis ac variis exemplis illustrata, una cum facilima syllogismorum, expositoriorum,

enthymematum, et scriptum dispositione. Marpurgi, 1545, Christian Egenolph. 8° – SWB

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/33.

(Coll. 1.) SARCERIUS, Erasmus: *Rhetorica plena ac referta exemplis quae succinctarum declamationum loco esse possunt.* Marpurgi, 1542, Christian Egenolph. – SBB

(Coll. 2.) RIVIUS, Johannes: *De iis disciplinis, quae de sermone agunt, ut sunt grammatica, dialectica, rhetorica, libri VIII.* Lipsiae, 1539, Nicolaus Wolrab. – GBV

(Coll. 3.) RIVIUS, Johannes: *De dialectica libri VI. De rhetorica Libri II. De periodis, libellus I. Quemadmodum ab infimis per medios uelut gradus, ad summa paulatim perducere rudis aetas debeat, liber I.* Lipsiae, 1539, Nicolaus Wolrab.

309.

SARCERIUS, Erasmus: *Praecipui Sacrae Scripturae communes loci ...* Frankfurt, 1539, Christian Egenolph. 8° – SBB

Megj.: *LOCI COMVN.* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *Sum ex libris Basilii Tornijos et amicorum eius* (elülső kötéstábla); 2) *Dono datus ab afine(?) eius Emerico Matthias. Anno D(omi)ni. 1587. 1. die Sept.* (uo.); 3) *Hunc libellum Ego Leonardus Riemertür plebanus in püttu Honorando Christoffero Gadoldt in arctissimum amicitiae vinculum dono dedi, 24. die Maij anno 1558.* (előzéklap); 4) *Iste liber possidet ad me Emericum. Si quis furetur, trybus lignis (...) et una corda suspenderet (...)* (uo.); 5) *Sum Andreae Beythe Rectoris Scholae Nemethwyvarinae 1588.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/53.

310.

SCALIGER, Julius Caesar: *De sapientia et beatitudine libri octo, quos Epidorpidus inscripsit.* Genevae, 1573, excud. Eustachium Vignon. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 504

Poss.: *Sum Stephani Beythe in festo Nicolai 1585.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/124.

(Coll. 1.) THEOCRITUS; WINSHEMIUS, Veit: *Interpretatio eidylliorum Theocriti, dictata in Academia Witebergensi.* Francofurti, 1558, per Petrum Brubachium. – GBV

311.

SCHELLENBERG, Christoph: Christophori Schellenbergi Annebergensis Carminum nuptialium. Libri duo. (Leipzig), (1572), off. Voegeliana. 8° – Szendrei 1981. F 500

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe gravissima saepe [...] Et legit haec quoties otia vera [...] 1586 28. Jan.* (címlap r.); 2) *P. In usum privat. lectionis P. Emerici Reuth Ad. Parochi Nemet-Hidegkut ad fluv. Lafnitz die 15. oct. 1885. – Budae 19. Febr. 1885.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/82.

(Coll. 1.) REUSNER, Nikolaus; **SABINUS**, Georgius: Imperatorium ac caesarum Romanorum, a C. Iulio Caesare, usque ad Maximilianum II. Austriacum, breues, et illustres descriptiones Nicolao Reusnero et Georgio Sabino ... (Carmina). Lipsiae, 1572, impr. Andreas Schneider, typ. Voegelianis.

Schindler, Valentinus: Institutionum hebraicarum ... *vide* Confessio fide et religionis christianae ... (Nr. 91. Coll. 2.)

312.

SCHINDLER, Valentin: ... Institutionum hebraicarum libri V. Ex publicis praelectionibus M. Valentini Schindleri ... in Academia Vitebergensi collecti et editi. Vitebergae, 1575, Johannes Crato. 8° – SBB

Supralibros: *N. G. 1581.* Poss.: 1) *Andreae Beythe constat den. 70.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/23.

(Coll. 1.) AVENARIUS (Habermann), Johannes: Grammatices Ebraicae sanctae lingvae tres partes. Vitebergae, 1575, Johannes Crato. – GBV

313.

SCHINDLER, Valentin: Institutionum hebraicarum libri V. I. De Orthographia. II. De Etymologia. III. De Syntaxi. IIII. De Prosodia. V. De Anomalis. In Academia Vitebergensi collecti, et in usum eiusdem editi. Vitebergae, 1575, Johannes Crato. 8° – GBV

Poss.: 1) *Stephanus Beythe de Kev* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/18.

Schnepffius, Stephanus: Brevis et perspicua explicatio ... *vide* Brenz, Johann–Schnepffius, Stephanus: Psalmorum Davidis (Nr. 43. Coll. 1.)

Schnepffius, Stephanus: Psalmorum Davidis *vide* Brenz, Johannes–Schnepffius, Stephanus: Psalmorum Daudis (Nr. 43.)

314.

SCHNEPF, Theodoricus: Brevis et perspicua explicatio Psalmorum Davidis. Decas XII. 1571. Decas XIII. Tübingen, Gruppenbach, 1571–1572. 4° – GBV

Megj.: *Emtus Wittebergae in foro scrutario Gross. 19. Anno D. 1581(?) 8. Idus Maii* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *Steph. Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/184

(Coll. 1.) HEERBRAND, Jakob: Concio funebris pro Barbara Schnepff nata Johannis Brentii filia. Decas XIV. Decas XV. Tubingen, 1572, Oswald et Georg Gruppenbach.

315.

SCHORE, Antonius van: Phrases linguae latinae ratioque observandorum eorum authoribus legendis. Coloniae, 1567, Petrus Horst. 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Schori seu Ciceronianae phrases elegantissimae*; a könyv végén Beythe András kezével: *Index Phrasium*. Poss.: 1) *Sum ex libris Johannis Riedlingeri Neoburg, 1569.* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe et fratrum christianorum* (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/72.

316.

SCHORE, Antonius van; MARCUARDUS, Blasius, ed.: Dialogus de ratione populariter tractandarum quaestionum. Lausanne, 1572, Johannes Le Preux. 8° – GBV

Poss.: 1) *D. H. E.* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe et fratrum christianorum 1587.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 2/4.

(Coll. 1.) DANEAU, Lambert: De veneficis, quos olim sortilegos, nunc autem vulgo sortiarios vocant, dialogus. Genevae, 1574 Eustachius Vignon. – GBV

(Coll. 2.) NEGRI, Francesco: Liberum arbitrium, tragoedia ... Genevae, 1559, Joannes Crispinus.

Schoresius, Jacobus: Oratio funebris ... *vide* Platina, Bartolomeo: De optimo cive ... (Nr. 276. Coll. 1.)

317.

SCHUBERT, Clemens; **CHYTRAEUS**, David, praef.: Libri quatuor de scrupulis chronologorum in quibus non solum calculus Sacrae Scripturae cum serie quatuor Monarchiarum et Olympiadibus Graecorum, atque Annis ab Urbe condita pulcherrima harmonia conciliatur ... Argentorati, 1575, Bernhard Jobin. 2° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae* (címlap r., fölötté:) 2) *Stephani Beythe et Amicorum; Ipse senex Stephanus Beythes me gaudet habere in numero thecae cum pietate legens* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/275.

(Coll. 1.) FLINSPAH, Cunmann: Genealogiae Christi et omnium populorum tabulae ... Basileae, 1567, Johannes Oporinus. – GBV

Schumann, Peter: Eyn neu theologisch Epithalamion ... *vide* Panegyris verna illustris scholae ... (Nr. 264. voll. 1.)

318.

SCRIBONIUS, Wilhelm Adolf: Isagoge sphaerica methodice proposita ... Francofurti, 1580, Andreas Wechelus. 8° – GBV

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Conventus Nemet Uyvariensis 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete : Güssing, 19/42b (98)

(Coll. 1.) BRUCAEUS, Heinrich: Henrici Brucae de motu primo libri tres. Rostochii, 1573, Jacobus Lucius Transylvanus. – GBV

(Coll. 2.) L'ÉCLUSE, Charles de: Stirpium nomenclator Pannonicus ... Nemetuywarini, 1583, Johannes Manlius. – RMNy 536

319.

SELNECKER, Nikolaus: In Acta Apostolorum annotatio grammatica ... Jenae, 1567, ex off. Thomae Rebarti. 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Selneccerus in Acta Apostol.* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/64.

320.

SELNECKER, Nikolaus: Institutionis christianae religionis pars prima ... Francoforti ad Moenum, 1573, (per Martinum Leclerum). 8° – SBB

Poss.: 1) *Achatius Daimer Ratisbonensis iure hunc possidet libellum emptum pro 90 hl.* (előzéklap); 2) *Hunc libellum bono titulo accepi ego Paulus Fischer a relictā widua dicti domini Achatii Daimers A(nn)o. 96 in Ebenthal* (uo.); 3) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/132.

321.

SELNECKER, Nikolaus: Paedagogiae christianae pars prima continens explicationem decalogi, recognita et aucta multis in locis ... Jenae, 1568, excud. Thomas Rebart. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe & suorum. An. 1589. Feb. 16.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/114.

(Coll. 1.) SELNECKER, Nikolaus: Secunda pars Paedagogiae christianae ... Jenae, 1568, Thomas Rebart. – GBV

322.

SELNECKER, Nikolaus; **LUTHER**, Martin; **MELANCHTHON**, Philipp, transl.: Notatio ... de studio sacrae theologiae, et de ratione discendi doctrinam coelestem. Catalogus locorum Theologicorum et qui his seruiunt, Philosophicorum. Oratio de linguarum studio. D. D. Martini Lutheri Oratio de scholis recte instituendis, scripta ad magistratus et senatores Germaniae. Edita in usum studiosae iuventutis. Lipsiae, 1579, Johannes Rhamba excud. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae* (főlötte:) 2) *Emerici Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/91.

(Coll. 1.) SELNECKER, Nikolaus: Libellus brevis et utilis ... comprehendens theses de peccato originis, an sit substantia hominis (ut aliqui finxerunt) an vero accidens ... Item: Explicatio Psalmi XIII. Lipsiae, 1580, Johannes Steinman.

323.

SEQUENTIARUM textus cum commentario. Köln, 1499, Heinrich Quentell. 4° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 177.

Megj.: *Remedium contra colculum* (recept, előzéklap). Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/118.

(Coll. 1.) HYMNORUM expositio cum commentario. Köln, 1499, Heinrich Quentell. – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 93.

324.

SEQUENTIARUM textus cum commentario. Köln, 1499, Heinrich Quentell. 4° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 178.

Poss.: 1) 1549. *Antidotum Vitae patientia. Michael Dräxl* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe et Fratrum Christianorum* (uo.); 3) *Anno domini 1549 in die Udalrici deposui cornua atque per Magistrum Andream Planneck baptisatus sum. Testes autem huius depositionis sunt et sequentes: Magister Joannes Löffelholtz, Baccalaureus vero Viennensis. Marcus Faschung(?) Cristofferus Lakhner et Cristofferus Bacca: Ingolstadiensis (...)* (uo.); 4) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/110.

(Coll. 1.) HYMNORUM expositio cum commentario. Köln, 1499, Heinrich Quentell, 4° – Inkunabelkatalog Güssing, Nr. 94.

325.

SERRES, Jean de: *Commentariorum de statu religionis et reipublicae in regno Galliae. I. Pars: Regibus Henrico II. Ad illius Regni finem, Francisco Secundo Rege, Carolo Nono Rege. S. l., 1582, s. typ. 8°*

Supralibros: *D. H. E. 1574*. Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* 1661. (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/49.

(Coll. 1.) **SERRES**, Jean de: *Commentariorum de statu religionis et reipublicae in regno Galliae. II. Partis commentariorum de statu religionis et rei publicae in Regno Galliae libri tres. Carolo Nono Rege. S. l., 1571, s. typ.*

326.

SERRES, Jean de: [Commentariorum de statu religionis et reipublicae in regno Galliae.] V. Partis commentariorum de statu religionis et reipublicae in Regno Gallia, libri tres. Henrico tertio

rege. Lugduni Batavorum, 1580, Johannes Jucundus. 8° – Szendrei 1981. F 507

Poss.: *Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/137.

327.

SEXTUS Philosophus (Empiricus); ESTIENNE, Henri, ed., interpret.: Sexti Philosophi Pyrrhoniarum hypotyposeon libri III. ... Latine nunc primum editi ... (Genevae), 1557, Henricus Stephanus. 8°

Poss.: 1) *Amicorum omnium longe praestantissimo Georgio Pe. Gotsarino Nicolaus B. German Witteberga mittit Anno 1570. 25. Aprl.* (címlap r.); 2) *Andreae Beythe* (uo.); 3) *Steph. Beythe 1601.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/118.

328.

SIBER, Adam: Gemma gemmarum, seu nomenclatoris Had. Iunii Epitome. Adiunctis dialogis puerilibus scholasticis et calendario. Ex recensione ultima. Magdeburgi, 1588, Johannes Franck. 8°

Megj.: *Si mihi abstuleris Nebulo scelerate libellum / Effodient corvi lumen utrumque tuum* (előzéklap). Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/91.

(Coll. 1.) MYLIUS, Martinus: Nomenclatura in usum scholae Gorlicensis. Gorlicii, (ca. 1572), Ambrosius Fritsch.

(Coll. 2.) DECIMATOR, Heinrich: Nomenclatura quatuor linguarum. Lipsiae, 1589, ex haer. Johannis Steinmann, Henning Grosse. – GBV

329.

SIBER, Adam: Sionion, seu, historiae sacrae libri octo. Lipsiae, 1573, imprim. Andreas Schneider, typ. Voegelianis. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 506

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe. In festo Nicolai 1585.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/116.

(Coll. 1.) PICTORIUS, Georg: Sermonum convivalium libri X. Historicae, poeticae ac medicae rei studiosis valde utiles ... Et, Ebrietatis in exilium relegatae threnoida, eiusdemque resurgentis triumphantisque tropaioi, autore eodem. Praeterea de pharmacandi comprobata retione, medicinarum simplicium rectificatione, symptomatum purgationis hora superuenientium emendatione libri II. per Theodoricum Ulsenium medicum, carmine conscripti, et nunc primum per eundem D. Pictorium ab interitu vindicati, scholiisque illustrati. Quibus accedit quoque Q. Sereni Samonici libellus de omnium morborum cura, carmine quoque, conscriptus, et eiusdem D. Pictorii commentariis explanatus. Basileae, 1559, per Henrichum Petri. – GBV

(Coll. 2.) ULSEN, Dietrich; PICTORIUS, Georg, ed.: De pharmacandi comprobata ratione, medicinarum simplicium rectificatione, symptomatumque purgationes hora superuenientium emendatione, libri duo ... carmine conscripti, nunc primum D. Georgii Pictorii ... diligentia, ex blattarum conflictu vindicari et eiusdem scholiis illustrati. Quibus alius quoque liber accedit Q. Sereni Samonici, poetica phrasi, de omnium morborum cura, a capite ad calcem descriptus, et eiusdem D. Pictorii commentariis breuiter quoque explanatus ... Basileae, 1559, per Henrichum Petri. – GBV

Siber, Paulus: Epitaphium ... Martini Magni, *vide* Platina, Bartolomeo: De optimo cive ... (Nr. 276. Coll. 6.)

Siber, Paulus: Epithalamion, de causis ac finibus coniugii ... *vide* Platina, Bartolomeo: De optimo cive ... (Nr. 276. Coll. 4.)

Siber, Paulus: Malachias propheta carmine redditus ... *vide* Platina, Bartolomeo: De optimo cive ... (Nr. 276. Coll. 5.)

330.

SIGONIO, Carlo: Fragmenta Ciceronis variis in locis dispersa ... Venetiis, 1559, Jordanum Ziletti. 8° – ICCU, Szendrei 1981. F 501

Poss.: *Sum tuus ipse etiam sum servus Beythe, tuoque / grata animo referam, si mea scripta leges. 1586. 26. Jan. (címlap r.)* Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/80.

Simler, Josias: De vera Jesu Christi domini ... *vide* Flacius Illyricus, Matthias: De mystica sacramentalique ... (Nr. 137. Coll. 1.)

331.

SNOY, Reinier; **ATHANASIUS** Alexandrinus: Psalterium Paraphrasibus illustratum, seruata ubique ad verbum Hieronymi translatione. Magni Athanasii opusculum in Psalmos. Lugduni, 1542, Johannes et Franciscus Frallaeus, Johannes Baerbous. 8° – SWB

Mell.: *PSAL. RAIN.* (elülső kötetábla). Poss.: 1) *Andreae Beythe et fratrum christianorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/76.

332.

SOKOŁOWSKI, Stanisław. Nuntius salutis, sive de incarnatione ... sermones quinque. Cracoviae, 1588, ex off. Lazari. 4° – ÖNB

Poss.: 1) *Emerici Beijthe Magyarokerekini comparatus. 1595. Jan. 10.* [...] (címlap r.); 2) *Ioh(annes P(aulidaes) Canisaeus* (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 612755 (moszkvai), 15,346 H/3 (kismartoni).

Solinum, Julius: Polyhistor sive de mirabilibus mundi *vide* Mela, Pomponius: Cosmographia ... (Nr. 218. Coll. 1.)

Somnia Danielis ... *vide* Plinius Secundus, Caius: Liber illustrium virorum (Nr. 280. Coll. 7.)

333.

SONCINAS, Paulus: Quaestiones metaphysicales ... Venedig, 1526, Scottus. 2° – BVB

Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Hunc librum emit fr. Georgius de Hungaria Venetiis* (fol. 2a) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing: 3/248.

(Coll. 1.) **VERSOR**, Johannes; **OLCHINENSIS**, Lucas, ed.: Versorius super Petrum Hispanum. Venedig, 1518, Luc-Antonius de Giunta.

Span a Spanow, Laurentius: Carmen amoris ... *vide* Platina, Bartolomeo: De optimo cive ... (Nr. 276. Coll. 8.)

Spangenberg, Johannes: Catechismus ... *vide* Imler, Christophorus: Liber Jesu Syrach ... (Nr. 177. Coll. 1.)

Spangenberg, Johannes: Evangelia dominicalia ... *vide* Mollerus, Wolfgang: Erotemata artis dialectices ... (Nr. 235. Coll. 2.)

Spangenberg, Johann: Margarita theologica ... *vide* Zwingli, Ulrich: De vera et falsa religione (Nr. 381. Coll. 2.)

Stancaro, Francesco: De trinitate ... *vide* Chytraeus, David: Regula vitae ... (Nr. 67. Coll. 1.)

Statius Papinius, Publius: Opera ... *vide* Plautus, Titus Maccius: Comoediae viginti (Nr. 279. Coll. 1.)

Statius, Publius Papinius: Sylvarum *vide* Lucanus, Marcus Annaeus: Pharsaliae ... (Nr. 197. Coll. 1.)

Stigel, Johannes: Elegia Stigelii de herba Teucrio ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 17.)

334.

STIGEL, Johannes; SIBER, Adam, ed.: Poematum Jo. Stigelii Gothani ex recensione Adami Siberi. Volumen primum. Jenae, (1577), impr. per Donatum Richtzehhan. 8° – BVB

Supralibros: *S. H. R. 1586*. Poss: 1) *In amoris synceri monumentum librum hunc obtuli fratri charissimo Blasio Appony de Nagj Viennae apud auream Rosam Ego Martinus Pap de Kopczan. 24. Junii Anno 1604.* (elülső kötetábla); 2) *Ex libris P. Emerici Reuth (...) Nagyfalvae ad fluv. Arabon. die 23 Aug. 1885.* (előzéklap); 3) *Blasius Apponi de nagy Appony dedit Domino Leonardo Tornynos in signum amicitiae (...) (uo.); 4) Clarissimo viro virtuteque ac Eruditione praestantissimo Domino Emerico Beythe preceptori suo cum primis colendo, pro sui memoria dono dedit Leonardus Tornynos 11. Martii Anno 1605.* (hátsó kötetábla). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/74.

Stobaeus, Johannes: Sententiae ... *vide* Cicero, Marcus Tullius: Familiarium epistolarum ... (Nr. 81. Coll. 1.)

335.

STOBAEUS, Johannes; GESNER, Conrad, transl., ed.: ... Johannis Stobaei sententiae ex thesauris Graecorum delectae ... nunc primum a Conrado Gesnero ... in Latinum sermonem

traductae, sic ut Latina Graecis e regione respondeant ... Tiguri, 1543, Christophorus Froschouerus. 2° – GBV

Poss.: 1) *Stephani Beythe sum [...]* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/194.

336.

STRIGEL, Victorinus: Conciones Jeremiae prophetae ad ebraicam veritatem recognitae, et argumentis atque scholiis illustratae ... Lipsiae, (1566, in off. Ernesti Voegolini). 8° – SWB, Szendrei 1981. F 510

Poss.: *Sum Beythe (15)80. Me quoque Beythe tenet, fruitur me semper amate. In lectu vitae tempora cuncta locat. S. B.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/95.

(Coll. 1.) STRIGEL, Victorinus: Liber Iudicum ad ebraicam veritatem recognitus, et argumentis atque scholiis illustratus ... Lipsiae, (1567, Ernest Voegelin). – GBV

337.

STRIGEL, Victorinus, interpret.: Danielis prophetae scriptum, ad Ebraicam et Chaldaicam veritatem recognitum, et argumentis atque scholiis illustratum. Lipsiae, (ca. 1570), Ernst Voegel, (Johann Steinmann). 8° – Szendrei 1981. F 535

Megj.: a kötet tartalomjegyzéke Beythe István kezével. Poss.: *St. B. Me Stephanus numero conservat Beythe suorum / ex textuque meo discit vere fidem* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/22.

(Coll. 1.) STRIGEL, Victorinus, interpret.: Libri Esdrae, Nehemiae, Esther et Ruth. Ad Ebraicam veritatem recogniti, et argumentis atque scholiis illustrati. Lipsiae, 1571, Johann Steinmann, typ. Voegelianis. – GBV

(Coll. 2.) STRIGEL, Victorinus, interpret.: Libri Apocryphi, Tobias, Iudith, Baruch, Fragmenta ex Esther et Daniele. Lipsiae, 1571, impr. Johann Steinmann, typ. Voegelianis. – GBV

(Coll. 3.) STRIGEL, Victorin, interpret.: Libri duo Maccabaeorum. Lipsiae, 1571, impr. Johannes Steinmann, typ. Voegelianis. – GBV

338.

STRIGEL, Victorinus: Ezechiel Propheta, ad Ebraicam veritatem recognitus, et argumentis atque scholijs illustratus ... Lipsiae, (1570, impr. Johannes Steinman, typ. Voegelianis). 8° – GBV

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/112.

(Coll. 1.) STRIGEL, Victorinus: Liber Job ad Ebraicam veritatem recognitus, et argumentis atque scholijs illustratus. Lipsiae, (1571, impr. Johannes Steinmann, typ. Voegelianis). – GBV

(Coll. 2.) STRIGEL, Victorinus: XII minores prophetae ad Ebraicam veritatem recogniti: et argumenti atque scholijs illustr. ... Lipsiae, (1570, impr. Johannes Steinman, typ. Voegelianis). – GBV

339.

STRIGEL, Victorinus: Libri Samuelis, Regum et Paralipomenon, ad Ebraicam veritatem recogniti et brevibus commentariis explicati ... Lipsiae, 1569, Ernest Voegelius. 4° majori – GBV

Poss.: *Sum Andreae Beythy Lapidani et Amicorum. Anno 1582.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 18/7b (8)

340.

STRIGEL, Victorinus: Primus liber Moysi, qui inscribitur Genesis ad Ebraicam veritatem recognitus et argumentis atque scholijs illustratus ... Leipzig, 1574, Johannes Steinmann, typ. Voegelianis. 8° – SBB, Szendrei 1981. F 511

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe 1580. Digno me precio proprium sibi Beythe dicavit / Traderet ut pulchra simplicitate Deum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/16.

(Coll. 1.) STRIGEL, Victorinus: Secundus liber Moysi, qui inscribitur Exodus ad Ebraicam veritatem recognitus, et argumentis atque scholijs illustratus. Leipzig, 1572, Johann Steinmann typ. Voegelianis. – SBB

341.

STRIGEL, Victorinus: Sirach sapientia interprete Victorino Strigelio. Lipsiae, 1575, Andreas Schneider, typ. Voegelianis. 8° – GBV, Szendrei 1981. 508

Poss.: 1) *Sum Beythe. Suavibus exorno Stephani Beythe documentis / Mentem: et possideat ut precor ipse Deus* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/1.

(Coll. 1.) STRIGEL, Victorinus; PEZEL, Christoph, ed.: *Conciones XXI. quibus breviter ac erudite explicatur historia passionis Domini ac redemptoris nostri Jesu Christi ... Witebergae, 1577, Matthaeus Welack. – SWB*

342.

STRIGEL, Victorinus: *Tertius liber Moysi, qui inscribitur Leuiticus. Ad Ebraicam veritatem recognitus, et argumentis atque scholiis illustratus ... Lipsiae, (1574, imp. Andreas Schneider, typ. Voegelianis). 8° – GBV, Szendrei 1981. F 513*

Poss.: *1580. S. B. Nos etiam numerum Beythe servare librorum, Scito: quisquis ades, qui pia scripta legis. S. B.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/103.

(Coll. 1.) STRIGEL, Victorinus: *Quartus liber Moysi, qui inscribitur numeri. Ad Ebraicam veritatem recognitus, et argumentis atque scholiis illustratus ... Lipsiae, (1575, imp. Andreas Schneider, typ. Voegelianis). – GBV*

343.

STRIGEL, Victorinus; PEZEL, Christoph, ed.: *Conciones XXI. quibus breviter ac erudite explicatur historia passionis Domini ac redemptoris nostri Jesu Christi ... (Witebergae), 1574, Johann Schwertel. 8° – SWB*

Poss.: *Andreae Beythe et fratrum Christianorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/62.

(Coll. 1.) WELLER, Hieronymus: *Brevis enarratio historiae de passione Domini Nostri Jesu Christi, et aliquot psalmorum et quarundam Historiarum. Accesserunt Epicedia quorundam doctorum Virorum, in obitum Autoris conscripta. Lipsiae, 1573, Johannes Rhamba. – GBV*

344.

STRIGEL, Victorinus; PEZEL, Christoph, ed.: *In Erotemata dialecticae Philippi Melanchthonis Hypomnemata Victorini*

Strigelii: excepta de ore ipsius, ex praelectionibus publicis in Academia Lipsensi. (Neustadt an der Hart, 1579, Matthaeus Harnisch). 8° – GBV

Poss.: *Steph. Beythe 1600*. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/76.

345.

STURM, Johann: In partitiones oratorias Ciceronis dialogi quatuor. Strassburg, 1565, Theodosius Rihel. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe de Keu. 1582*. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/45.

346.

STURM, Johann; **TOXITES**, Michael, ed.: Joannis Sturmii ... scriptores, quibus et alia quaedam laudes, et rerum quas tractant usus praestantiaque, aut etiam methodus indicantur. Enumeratio singularum epistolam praeliminarem sequitur. Tiguri, (1541), apud Andream Gesnerum F. et Jacobum Gesnerum fratres. 8° – Szendrői 1981. F 558

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe 1586. Jan. 26*. (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/91.

(Coll. 1.) MYLIUS, Johannes: Joannis Mylii Cato Graecolatinus. Praecipua Christianae pietatis Capita. Melétai D. Andreae et D. Alexandri Chodcieuitiorum illustrium magni Lithuaniae Ducatus Equitum ... (Lipsiae), 1568, (Johannes Rhamba excud.) – GBV

Suetonius, Caius Tranquillus: De claris grammaticis et rhetoribus *vide* Plinius Secundus, Caius: Epistolarum ... (Nr. 285.)

347.

SUIDAS: To men paron biblion, Suida: hoi de syntaxamenoi tuto, andres sophoi. Basileae, 1544, Hieronymus Frobenius et Nicolaus Episcopus. 2° – GBV

Poss.: *Viennae emptus fl. 2. An. 1575. Vlt. Augusti. Sum Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/235.

Sulpitius, Johannes: Carmen iuuenile ... *vide* Boethius, Ancinius Manlius Severinus: De consolatione philosophica ... (Nr. 35.)

348.

SÜNZEL, Fridericus; JOHANNES Argyropolus, transl.: Collecta et exercitata ... in octo libros physicorum Aristotelis: in almo studio Ingolstadiensi. Cum adiectione textus nove translationis Johannis Argiropoli Bizantii circa quaestiones. Venedig, 1506, Petrus Lichtenstein, Leonhard Alantsee. 4° – BVB

Poss.: *Sum Stephani Beythe & amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/136.

(Coll. 1.) VÖGELIN, Johannes: Elementale geometricum, ex Euclidis Geometria ... (Viennae Pannoniae), 1528, Johannes Singriener. – SWB

(Coll. 2.) HARTMANN, Georgius: Perspectiva communis ... Norimbergae, 1542, Johann Petreius.

Tabula elementaria ... *vide* Gerechnet Büchlin ... (Nr. 148. Coll. 6.)

Tacitus, Publius Cornelius: De situ, moribus et populis Germaniae *vide* Diodorus Siculus: Bibliotheca ... (Nr. 102.)

349.

Tes Kaines Diathekes Hapanta. Lipsiae, 1564, off. Voegeliana, 8°

Poss.: *Andreas Beythe Lapidani* (görögül, előzéklap r.); *Andrea Beythe donatus a fratre Emerico 1589. quem Lincii emit d. 8o Anno (15)88.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/106.

350.

TERENTIUS Afer, Publius: Comoediae sex elegantissimae Erasmi Roterodami, Philippi Melanchthonis et aliorum doctissimorum virorum, adiutis manuscriptis exemplaribus, opera ita restituta, ut studiosus puer nihil desiderare possit. Basileae, 1550, Nikolaus Bryling. 8° – BVB

Poss.: *Sum Stephani Beythe et amicorum* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/82.

351.

TERENTIUS Afer, Publius: P. Terentii Afri Poetae Lepidissimi Comoediae sex ... Elenchum interpretum, qui has comoedias doctre simul in erudite scripserunt, proxima subinde pagina demonstrabit. Venetiis, 1546, Venturinus Ruffinellus. 2° – ICCU

Poss.: *Andreae Beythe et Amicorum. 1582. dono datum ab amico suo Matthia Nistum(?) perpetuae amicitiae Vyvarii* (címlap r.); *Andreae Beythe et fratrum Christianorum: Constat fl. 1 1/2 in Wywar Anno 1582.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 8/222.

352.

TERENTIUS Afer, Publius; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, praef.: *Habes hic amice Lector P. Terentii comoedias, una cum scholiis ex Donati, Asperi, et Cornuti commentariis decerptis* Antwerpiae, 1537, Martin Caesar. 8° – SWB

Megj.: 1543. (előző kötetábla). Poss.: *Sum Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 7/59.

353.

TERENTIUS Afer, Publius; JUVENALIS, Guido; BADIUS Ascensius, Jodocus, comm.: *Terentius cum commento. P. Terentii Apheri ... Comoediae a Guidone Juuenale ... familiariter explanate et a Jodoco Badio Ascensio una cum explanationibus rursum annotatae atque recognite ...* Lugduni, 1515, Jacques Maillet. 4°

Poss.: 1) *Aut prodesse volunt aut delectare Poetae / Aut simul et jucunda et idonea dicere vitae &c. Andr. Beythe de Köw* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/178.

354.

TERTULLIANUS, Quintus Septimus Florens; RHENANUS, Beatus, annot.: *Q. Septimii Florentis Tertulliani Carthaginensis Presbyteri, auctoris antiquissimi ac doctissimi scripta, et plura quam ante, et diligentius per industriam bene litteratorum aliquot, ad complures ueteres e Gallicanis Germanicisque bibliothecis conquisitos recognita codices, in quibus praecipuus fuit unus longe incorruptissimus in ultimam usque petitus Britanniam ...* Basileae, 1550, Froben. 2° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe lapidani et amicorum* (címlap r.); 2) *Johan(is) P. Canisaei et f(rat)rum Christianorum* (uo.) 3) *Conventus Comaromiensis* (uo.) Mai lelőhelye: Turócszentmárton, Slovenská národná knižnica. Jelzete: Bak 25163.

355.

THEMISTIUS, Euphrades; **BARBARO**, Ermolao, interpret.: Themistii Peripatetici Lucidissimi Paraphrasis in Aristotelis. Posteriora, et physica. In libros de anima, memoria et reminiscencia, somno et vigilia, insomniis, et divinatione per somnum ... Venetiis, 1549, Hieronymus Scotus. 2° – ICCU

Poss.: *Steph. Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing, 8/212.

(Coll. 1.) ARISTOTELES; **NIPHUS**, Augustinus, comm., transl.: Aristotelis Perihermenias hoc est de interpretatione liber ... a magno Augustino Nipho Philosopho Suessano interpretatus ... Venetiis, 1543, Octavianus Scotus. – GBV

Theognis Megarensis: Sententiae ... *vide* Dresser, Matthaeus: Gymnasmatum litteraturae Graecae ... (Nr. 107. Coll. 2.)

Thucydides: Descriptio seditionis luculenta ... *vide* Melanchthon, Philipp: Oratio ... (Nr. 230. Coll. 10.)

356.

THUCYDIDES Atheniensis; **WINSHEIM**, Vitus, transl.: Thucydidis Atheniensis historiae de bello Peloponnesiaco, libri octo, e Graeco sermone in Latinum linguam conversi ... Witebergae, 1569, (Johannes Crato). 2° – GBV

Poss.: *Sum Stephano Beythe donatus a Daniele Eperyesio magni muneris ergo. Anno 1582 in feb. die 20.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/272.

(Coll. 1.) THUCYDIDES Atheniensis; **CAMERARIUS**, Joachimus, ed.: ... Thucydides cum scholiis ... Accessit ... Joachimi Camerarii in castigando tum textu, tum commentariis, una cum annotationibus eius. Stephani Schirotius Pannonius Lectori ... Basileae, 1540, off. Hervagiana. – GBV

Titelmanns, Franciscus: Dialecticae considerationes ... *vide* Velcurio, Johannes: Commentarii ... (Nr. 364. Coll. 1.)

Toxites, Michael: Commentarius in orationem M. T. Ciceronis ... *vide* Demosthenes: Leptinem ... (Nr. 99. Coll. 1.)

357.

TOXITES, Michael; STURM, Johann, schol.: *Commentarii Michaeli(!) Toxitae Rhaeti ... in libros quatuor Rhetoricorum ad C. Herennium ...* Basileae, 1564, per Joannem Oporinum. 8° – GBV

Poss.: *Sum Stephani Beythe in festo Nicolai 1585.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/142.

Turstenius, Johannes: *Oratio de Basilio Episcopo Caesariensi ... vide Melanchthon, Philipp: Oratio ...* (Nr. 230. Coll. 17.)

Thylesius, Antonius: *De coloribus liber ... vide Wigand, Johannes: De peccato originis ...* (Nr. 374. Coll. 2.)

Ulsenius, Theodoricus: *De pharmacandi comprobata ratione ... vide Siber, Adam: Sionion ...* (Nr. 329. Coll. 2.)

358.

URBANUS, Martinus: *Grammaticae institutiones.* Basileae, 1524, (Valentinus Curiones). 4° – SBB

Megj.: *GRAMMATICA 1552 VRBANI* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) *D. Servatio Placuntopoeto Cibiniensi Dono datum per Valentinum Ecchium. An 1525.* (elülső kötéstábla); 2) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/170.

359.

VADIANUS, Joachim: *Epitome trium terrae partium, Asiae, Africae, et Europae compendiarium locorum descriptionem continens, praecipue autem quorum in Actis Lucas, passim autem Euangelistae et Apostoli meminere. Ab ipso authore diligenter recognita, et multui in locis aucta. Cum addito in fronte libri elencho regionum, urbium, amnium, insularum, quorum Novo testamento fit mentio, quo expeditius pius lector quae uelit, inuenire queat.* Tiguri, 1548, apud Christophorum Froschoverum. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Joannis Feyerthoy* (címlap r.); 2) *Sum Stephani Beythe 1600.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 8/112.

(Coll. 1.) ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *De immensa Dei misericordia, Des. Erasmi Roterodami concio. Virginis et martyris comparatio, per eundem.* Viennae, (1524?), in aedibus Joannis Singrenii.

360.

VALERIUS Maximus; ARZIGNANENSIS, Oliverius, comm.; BADIUS Ascensius, Jodocus, comm.: Valerius Maximus cum commentario historico videlicet ac litterato Oliverii Arzignanensis et familiari admodum ac succinto Jodoci Badii Ascensii ... commentatione ... Additis Theophili lucubrationibus ... Factorum ac dictorum memorabilium libri novem. Venedig, 1513, Lucantonio Giunta. 2° – ICCU

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe & A.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/244.

Valla, Lorenzo: In novum testamentum annotationes *vide* Brunfels, Otto: Loci omnium ... (Nr. 46. Coll. 1.)

361.

VALLA, Lorenzo; JOHANNES, Theodoricus, adnot.: Laurentii Vallae de linguae latinae elegantia libri sex iam nouissime de integro bona fide emaculati. Eiusdem de reciprocatione sui et suis libellus: in errores Antonii Raudensis adnotationes, una cum adnotationibus Joannis Theodorici in libros elegantiarum et aliorum, quorum catalogum versa pagina inuenies ... Coloniae Agrippinae, 1555, Gualthero Fabricio. 8° – HBZ

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/101.

362.

VAN MARNIX, Philips: Libellus supplex imperatoriae maiestati, caeterisque sacri imperii electoribus, principibus. Atque ordinibus, nomine Belgarum ex inferiori Germania, Evangelicae Religionis causa per Albani Ducis tyrannidem eiectorum, in comitiis Spirensibus exhibitus. (Heidelberg), 1570, (Johann Mayer). 8° – GBV

Poss.: 1) *Steph. Beythe* (címlap r.); 2) *D. H. E.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/8.

(Coll. 1.) FABRICIUS, Georg: In paeanas tres, prudentii, sedulii, fortunati, de vita et morte Christi, in hymnos tres alios prudentii et

in romanum martyrem brevis expositio. Lipsiae, 1568. Johannes Rhamba imp., typ. Voegelianis. – GBV

Varennius, Johannis: Syntaxis linguae Graecae ... *vide* Possel, Johann: Syntaxis ... (Nr. 291. Coll. 1.)

Vegetius Renatus, Falvius: De re militari ... *vide* Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 5.)

363.

VELCURIO, Johannes; **FLAMINIUS**, M. Antonius; **OPORINUS**, Johannes, ed.: In philosophiae naturalis partem omnium praestantissimam, hoc est, Aristotelis de anima libros, Epitome longe doctissima, per D. Welcurionem ... conscripta, et nunc primum in lucem edita. Item M. Antonii Flaminii in XII. Aristotelis de prima philosophia librum eruditissima Paraphrasis, non paulo, quam antea emendatius excussa. Basileae, (1537, Balthasar Lasius et Thomas Platterus). 4° – GBV

Poss.: *Andreae Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/155.

(Coll. 1.) **GUARINUS** Veronensis; **GUARINUS** Baptista, jun.; **MISBECK**, Andreas, ed.: Guarini Veronensis viri Graece et Latini peritissimi Carmina differentialia a naevis ac verrucis quibus proscatuere nuper emuncta. Baptistae Guarini Iunioris de docendi discendique, modo opusculum utile et pernecessarium. Viennae, (1515, Hieronymus Vietor Philovallis, imp. Leonardi et Lucae Alantsee). – BVB

(Coll. 2.) **DRYANDER**, Johann: Novi annuli astronomici ... Marpurg, 1536, Eucharius Cervicornus. – GBV

(Coll. 3.) **KELLNER**, Johannes: Isagogicon Joannis Cellarii gnostopolitae, in Hebraeas literas, omnibus hebraicarum literarum candidatis non minus utile quam necessarium. Bernardus Maurus Philippi Brettani discipulus. (Hagenoa, 1518, Thomas Anshelm). – ÖNB

(Coll. 4.) **ADRIANI**, Matthäus; **BOESCHENSTAIN**, Johannes, emend.: Introductio utilissima, Hebraice discere cupientibus, cum latiori emendatione Johannis Boeschenstain. Oratio dominica

Angelica salutatio Salve regina. Hebraice ... (Augustae Vindelicorum, 1520, in officina Sigismundi Grimm). – GBV

Velcurio, Johannes: Commentarii in universam physicam Aristotelis ... *vide* Melanchthon, Philipp: Commentarius de anima (Nr. 220. Coll. 1.)

364.

VELCURIO, Johannes; HAUVENREUTER, Sebaldus, ed.: Joannis Velcurionis commentarii in universam physicam Aristotelis libri quatuor ... Tubingae, 1547, excud. Ulricus Morhardus. 8° – GBV

Megj.: *COMMENTA VE* (elülső kötéstábla). Poss.: 1) [...] *And. Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/65.

(Coll. 1.) TITTELMANS, Franciscus: Dialecticae considerationis libri sex, summam Organi Aristotelici, hoc est, totius Aristotele tractatae complectens, quorum I. De praedicabilibus. II. De praedicamentis. III. De interpretatione sive enunciatione. IIII. De syllogismo. V. De locis dialecticis. VI. De locis sophisticis ... Coloniae, 1546, ex off. Melchioris Nouesiani. – GBV

365.

VERGARA, Francisco: Francisci Vergarae de omnibus graecae linguae grammaticae partibus, libri quinque in suum et verum ordinem restituti ... Coloniae, 1552, (Johannes Gymnicus?) 8° – SWB, Szendrei 1981. F 509

Poss.: 1) *Sum ex libris Stephani Beythe 1580.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/85.

Vergilius Maro, Publius: Bucolica ... *vide* Baptista Mantuanus: Bucolica ... (Nr. 27. Coll. 2.)

366.

VERGILIUS Maro Publius; OLCHEINENSIS, Lucas, ed.; SERVUS, comm.; DONATUS, comm.; MANCINELLUS, comm.; PROBUS, comm.; BEROALDUS, Philippus, not.; DATHUS, Augustinus, comm.; CALDERINUS, Domitius, comm.; BADIUS Ascensius, Jodocus, comm.: Vergilius cum commentariis. Opera Vergiliana,

antea corrupta, et mendosa, nunc vero multorum exemplarum collatione in integrum restituta, docte et familiariter exposita. Docte quidem Bucolica et Georgica a Seruio, Donato, Mancinelli, et Probo nuper addito cum ad notationibus Beroaldinus. Aeneis vero ab iisdem preter Mancinellum et Probum et ab Augustino datho in eius principio. Opusculorum praeterea quaedam ab Domitio Calderino. Familiariter vero omnia tam opera opuscula ad Jodoco Badio Ascensio. Opuscula aut post Aeneida hac posita sunt serie. Lulex Dirae Aetua. Lyris. Moretum. Hortulus. Helegia de obitu Moecenatis. Epigrammata. De viro bono. De ludo. De liuore. De Venere et vino. De littera Pithagorae. Loppa Rosa. Est et non. De aetatibus aialium. De aerumnis et laboribus Herculis. De musarum iuentis. De camtu syrenum. De die sexto. De fortuna. De Orpheo. De sipso. De speculo et fonte et experientia. De glacia et plaustro et arcu coelesti quem irim uocant. De quattuor temporibus anni. De ortu solis. De signis coelestibus. Quaedam aedilia. Addito ... super denuo argutissimo poemate Priapei carminis nec non alijs quam pluribus diuersorum authorum epigrammatibus, quae in alijs hactenus impraessis non reperis. (Venetiis, 1519, per Augustinum de Zannis, imp. D. Luce Antonii de Giunta). 2° – ICCU

Poss.: *Andreae Beythe de Kew & Amicorum*. 1586. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/203.

Vergilius Polydorus: De inventoribus rerum *vide* Andrelinus, Publius Faustus: Epistolae ... (Nr. 12. Coll. 5.)

Verinus, Michael: Disticha de moribus ... *vide* Oecolampadius, Johannes: Graecae literaturae dragmata ... (Nr. 255. Coll. 3.)

Versor, Johannes: Versorius super Petrum Hispanum *vide* Soncinas, Paulus: Quaestiones ... (Nr. 333. Coll. 1.)

367.

VIVES, Juan Luis: (De institutione christianae foeminae.) Brugis, 1523, s. typ. 8° – Szendrei 1981. F 531

Poss.: *Usus et ars docuit, quod sapit omnis homo. Andr. Beythe* (első kötetábla). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/67.

(Coll. 1.) MOSELLANUS, Petrus: Tropus Petri Mosellani. Rhetorices Phil. Melanchthonis Tabulae. Libelli Erasmi de duplici

copia, scilicet rerum et verborum tabula ... [Nürberg?], 1536, Johannes Petreius.

(Coll. 2.) LATOMUS, Bartholomaeus: Enarrationes ... in topica Ciceronis ... Argentorati, 1539, Crato Mylius. – GBV

(Coll. 3.) VIVES, Juan Luis: Linguae latinae exercitatio. Basileae, (1539), Winter. – GBV

368.

VIVES, Juan Luis: Linguae latinae exercitatio. Lugduni, 1553, Sebastian Gryphius. 8°

Supralibros: C. S. (= Casparus Sintaviensis, elülső kötéstábla).
Poss.: 1) *Iohannes Coltz (Colk?) Torgensis. Anno 1560, Mense Ianuario* (elülső kötéstábla); 2) *Benedictus Dresingius Oshizensis (uo.)*; 3) *Sum ex libris Augustini Fabricij* (címlap r.); 4) *Sum Andreae* (fölkötte:) 5) *Emerici Beythe* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 2/89.

(Coll. 1.) IUSTINUS, Marcus Iunianus: Iustini ex Trogi Pompeii historiis externis libri XXXXIII. His accessit ex Sexto Aurelio Victore de vita et moribus Romanorum Imperatorum epitome ... Lugduni, 1551, Sebastian Gryphius. – GBV

369.

VOLLAND, Johann: Loci communes philosophici Graeci, sive doctrinae veterum sapientium, de moribus, de virtutibus ... Lipsiae, 1588, Abraham Lamberg. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 496

Poss.: *Sum Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/48.

(Coll. 1.) NEANDER, Michael, VOLLAND, Johann, ed.: Elegantiae Graecae linguae, seu locutionum graecarum formulae. Lipsiae, 1589, Steinmann. – GBV

370.

VOLLAND, Johann: Loci communes philosophici Latini, sive doctrinae veterum sapientium, de moribus ... Lipsiae, 1590, Abraham Lamberg. 8° – GBV, Szendrei 1981. F 498

Poss.: *Stephani Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/49.

(Coll. 1.) APOLLONIUS Rhodius; APOLLODORUS Grammaticus; RHODOMAN, Lorenz; NEANDER, Michael: Argonautica, Thebaica, Troica, Ilias parvua. Poematia graeca auctoris Anonymi ... Accesserunt etiam singuli poematii Argumenta et marginalia ... Lipsiae, 1588, Steinmann.

Vögelin, Johannes: Elementale geometricum ... *vide* Sünzel, Fridericus: Collecta ... (Nr. 348. Coll. 1.)

Warhafftige Puncten aund Artickeln ... *vide* Heerbrand, Jakob: Apologia hyperaspistis ... (Nr. 156. Coll. 3.)

Wellendorffer, Virgilius: Heptalogium Virgilii Saltzburgensis ... *vide* Hundt, Magnus: Antropologium ... (Nr. 175. Coll. 1.)

Weller, Hieronymus: Brevis enarratio historiae ... *vide* Strigel, Victorinus: Conciones ... (Nr. 343. Coll. 1.)

Werdmüller, Otto: Summa fidei ... *vide* Camerarius, Joachimus: Disputatio de piia et catholicis ... (Nr. 55. Coll. 3.)

Westheimer, Bartholomäus: Farrago concordantium *vide* Brunfels, Otto: Loci omnium... (Nr. 45. Coll. 2.)

371.

WESTHEIMER, Bartholomäus: Troporum theologorum liber ex omnibus orthodoxis ecclesiae patribus singulari industria tam collectus, quam in ordinem conuenientissimum, hoc est, Alphabeticum dispositus ... Basileae, (ca. 1540), Bartholomaeus Westheimer. 4° – GBV

Megj.: *TROP. THEOLOG.* (elülső kötetábla); *Emptus et ligatus Viennae Anno domi. 1541.* (uo.); 2) *Octenaria(?) primum emi Pragy 23. September Anno 1549.* (uo.) Poss.: 1) *Sum Frán Latini a Szalonkemen Filii Michaelis czer 1550.* (címlap r.); 2) *Nuper sum Magistri Casparis de Zepetnek plebani de eperjes* (uo.); 3) *Nunc me Beythe tenet precio veroque coexit(?) (A Kewsesyno, ut sim pius et faveam) Cedite iam fures, post hac volo possideat me) Amplexus Stephani, cognitione Pia. St(ephanus) B(eythe)* (uo.); 4) *Conv. Nem. 1661.* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/143.

(Coll. 1.) CALISTO da Piacenza: De libero arbitrio, atque eius virtute, ac dignitate. Ex Italico in Latinum versus. Ingolstadii, 1542, Alexander Weissenhorn. – GBV

(Coll. 2.) LEIB, Kilian: De Sacrae Scripturae dissonis translationibus. Ad Conradum Adelman ab Adelmansfelden. (Ingolstadt), 1542, (Alexander Weissenhorn).

372.

WIGAND, Johann: Danielis prophetae explicatio brevis, tradita in Academia Jenensi ... Jenae, 1571, Guntherus Huttichius excud. 8° – GBV

Megj.: a könyv metszésén Beythe István kezével: *Wigand in Danielelem*. Poss.: *Per Dominum Georgium Banchin emptus & donatus sum Stephano Beythe perpetui muneris ergo* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/104.

373.

WIGAND, Johann: De iustificatione miseri peccatoris coram Deo ... Lipsiae, (1581), imp. Georgius Defnerus. 4° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe et Amicorum* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 4/235.

374.

WIGAND, Johann; HESHUSEN, Tilemann; MÖRLIN, Joachim; CHEMNITZ, Martin: De peccato originis scripta quaedam contra Manichaeorum delirium. Quod peccatum originis sit substantia. D. Wigandi. D. Heshusii. D. Morlini. D. Kemnicii. Jena, 1571, Donatus Ritzenhan. 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Andreae Beythe* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661*. (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/8.

(Coll. 1.) CORNER, Christophorus: Symbolum Athanasii ... explicatum utilibus commentariis. Frankfurt an der Oder, 1576, [Eichhorn]. – GBV

(Coll. 2.) JOHANNES ZACHARIAS, Actuarius; LEO, Ambrosius, transl.; THYLESIUS, Antonius; AEGINETA, Paulus; LINACERUS, Thomas, transl.: Actuarii Johannis Zachariae filii, medici apud graecos clarissimi, de urinis earumque differentiis et iudiciis Liber VII. Ambrosio Leone Nolano Autore in quibus omnia quae virinis dici possunt, doctissime tractata continentur. Antonii

Thylesii Consentini de coloribus liber. Pauli Aeginetae de crisi et diebus decretoriis eorumque signis fragmentum ... Köln, 1571, Peter Horst. – BVB

375.

WIGAND, Johann, ed.; **JUDEX**, Matthaeus, ed.: Syntagma, seu corpus doctrinae veri et omnipotentis Dei, ex veteri Testamento tantum methodica ratione, singulari studio, fide et diligentia collectum, dispositum et concinnatum ... Basileae, 1564, per Joannem Oporinum et Hervagium. 4° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe 1592.* (címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis)* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/186.

Wimpfeling, Jacobus: *Elegantiae maiores vide Andrelinus, Publius Faustus: Epistolae ...* (Nr. 12. Coll. 1.)

376.

WIMPINA, Konrad: Farrago miscellaneorum ... I. De nobilitate Christi libri III. II. De laudibus Christi panegyrici V. III. De nobilitate corporum coelestium libri VI. IIII. De signis et somniis eorumque interpretationibus libri III. V. De hypocrisi, superstitione et divinatione libri III. VI. De sex sophorum erramentis eorumque confutationibus libri III. VII. De divae Annae trinubio et trium filiaque eius asservatione libri III. VIII. De ortu, progressu et fructu sacrae theologiae liber I. IX. De explanatione initii evangelii secundi Joannem liber I. X. De explanatione Symboli Athanasi liber I. XI. De nariis rebus sermonum diversorum liber I. Coloniae, 1521, Johannes Soter. 4° majori

Megj.: *vita defunctus est Erasmus Rot. anno domini (15)36 Martinus Luterus moriendus anno 1546.* (címlap r.) Poss.: *Stephanus Beythe* (címlap r.) Mai lelőhelye: Güssing, 18/5b (69).

(Coll. 1.) ERASMUS Roterodamus, Desiderius: *Ecclesiastae sive de ratione concionandi libri quatuor ...* Basileae, 1535, Johannes Frobenius, Nicolaus Episcopus. – SWB

Theocritus: *Interpretatio eidilliorum Theocriti ... vide Scaliger, Julius Caesar: De sapientia ...* (Nr. 310. Coll. 1.)

377.

WINSEMIUS, Vitus: Interpretatio eidylliorum theocriti, dictata in Academia Witebergensi ... Francofurti, (1558), per Petrum Brubachium. 8° – SBB

Supralibros: Q. O. 1568. (előlső kötetábla) Poss.: 1) *Ex libris Egregii Andreae Beythe de Köv, Rectoris studii litterarii in Wywar Anno 1587.* (címlap r.); 2) *Sum Balthasaris Falusi et amicorum eius* (uo.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 5/9.

378.

WITTENBERGISCHE Professoren: gründlicher und warhafftiger Bericht aller Rathschleg und antwort, so die Theologen zu Wittemberg ... auff den landtegen, und andern Versamlungen, nach dem Krieg, wider die dazumal newen Reformation des Augspurgischen Buchs interim genant, zur widerlegung desselben gestellt ... von den Professorn in der Universitet zu Wittemberg in druck verordnet. (Wittenberg), 1559, durch Georgen Rhawen seligen Erben. 4° – GBV

Megj.: a könyv metszésén valószínűleg Beythe István kezével: *Interim*. Supralibros: A. H. W. 1559. (előlső kötetábla). Poss.: *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/122.

379.

WITZEL, Georg; **LAHNSTEIN**, Johannes: De eucharistia sacrosantiss. ecclesiae Christi Jesu ... Lipsiae, 1539, Nicolaus Wolrab excud. 501 p. – VD/16 W-4071

Poss.: 1) *Eccl(es)iae de Egerzeph Legatus 1562.* (címlap r.); 2) *Sum Stephani Bejthe de Kew et amicorum 1577.* (uo.); 3) *Liber Andreae de Kewes Episcopi Wesprimiensis* (uo.); 4) *Ex donatione Generosi D(omi)ni Andreae Agha collatus est, in usum Scholae Papensis 26 die Octobr(is) Anno 1637.* (uo.); 5) *Sum Coetus Papensis* (uo.) Mai lelőhelye: Pápa, Dunántúli Református Egyházkerület Könyvtára. Jelzete: K III. 2993.

380.

ZIMARA, Marco Antonio: Tabula dilucidationum in dictis Aristotelis et Averrois ... Venetiis, 1552, Johannes Gryphius. 2° – ICCU

Poss.: 1) *Sum donatus Stephano Beythe per Ladislaum Pethe de Hetthes Anno 1577. 22. Aprilis Vyvarini* (címlap r.); 2) *Stephanus*

Beythe suum fecit An. 1577. Mense Aprili Vyvarii (uo.); 3) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (uo.); 4) *B. V. D. W. J. S. Joachim Dobee schreibt dis zu gueter gedechtuus zu [...] Augustj in 99 jar* (utolsó oldal). Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 3/219.

381.

ZWINGLI, Ulrich: (De vera et falsa religione commentarius.) (Tiguri, 1525, Christopherus Froshoverus). 8° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe* (fol. 2a); *Stephanus Beythe de Kew. 1560.* (coll. 2. címlap r.); 2) *Conv(entus) Nem(etujvariensis) 1661.* (fol. 2a); 3) Mai lelőhelye és jelzete: Güssing 6/96.

(Coll. 1.) BULLINGER, Heinrich; **KELLER**, Diethelm, transl., ed.: (Antiquissima fides et vera religio.) (Tiguri, 1544, Christ. Froshoverus). – GBV

(Coll. 2.) SPANGENBERG, Johann: Margarita theologica, continens praecipuos locos doctrinae christianae ... Francofurti, (1548), Christ. Egenolphus. – BVB

mai lelőhely	könyvek száma
Budapest, Országos Széchényi Könyvtár	1
Győr, Székesegyházi Könyvtár	1
Kismarton, Esterházy-kastély könyvtára	4
Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár	3
Németújvár, ferences kolostor könyvtára	365
Pápa, Református Gyűjtemények, Könyvtár	1
Sopron, Evangélikus Egyházközség Könyvtára	1
Székesfehérvár, Püspöki Könyvtár	1
Szombathely, Egyházmegyei Könyvtár	1
Turócszentmárton, Szlovák Nemzeti Könyvtár	2
Zirc, Reguly Antal Műemlékkönyvtár	1
Mindösszesen:	381 kötet

1. sz. táblázat
A Beythe család könyvei

Beythe István	216 kötet	13 kötet: András fia neve is benne van 3 kötet: Imre fia neve is benne van
Beythe András	173 kötet	12 kötet: apja, István neve is benne van 17 kötet: Imre testvére neve is benne van
Beythe Imre	25 kötet	17 kötet: András testvére neve is benne van 3 kötet: apja, István neve is benne van

BEYTHE ANDRÁS, IMRE ÉS ISTVÁN KÉZIRATOS ÉS NYOMTATÁSBAN MEGJELENT MŰVEI⁵⁹⁸

Beythe András

1.

BEYTHE András: Fives könüv[!]. Fiveknek es faknac nevökröl, természetökröl es hasznokrul irattatot, es szöröztetöt magar nyeluön az fö doctoroknak es természet tudo orvosoknak Dioscoridesnek es Matthiolusnak böls irasokbul ... (Nymet Vivaratt), 1595, (Johannes Manlius). [8], 136 fol. 4° – RMNy 766

Orvosi füveskönyv. – A címlevél hátán Andreas Beythe de Kö aláírással *Epigramma ad lectorem, studiosum medicinae* és *Distichon ad Zoilum*. A következő leveleken a szerző előszava a *Magyar nemzetből való keresztyén olvasónak* Németújvár 1595. március 16-i kelettel és betűrendes *Index, A fáknak és füveknek nevükröl való tábla*.

Hasonmás kiad.: 1) Debrecen: DE ATC, 2003; 2) Budapest: Kossuth, 2006.

2.

»**BEYTHE** András(?): Encomion ubiquisticon. Németújvár, 1597, Johannes Manlius.« – RMNy 812

Szatirikus vers. – A mű emlékét Pázmány Péter őrizte meg *Isteni igazságra vezérlő kalauz* című művében (Pozsony, 1613 – RMK I. 443, 220–221. lap) e szavakkal: „Német-Újvárbán, 1597. esztendőben Bőjthe István ... egy kis könyvet nyomtata.” Mellette széljegyzetben: „Typis Manlianis, sumptibus Andr. Bejthe” – „Encomion ubiquisticon”. A fenti idézetből az következik, hogy a szerző Beythe István, de a kiadás költségeit fia, András viselte az RMNy vélekedése szerint. Mindenesetre mikor Nádasdy Ferenc felelősségre vonta Beythe Istvánt e versért, András fia magára vállalta a szerzőséget. A lutheránusok továbbra is a püspököt tartották a szerzőnek.

3.

»**BEYTHE** András: Methodicus tractatus de materia coenae Domini. 1592.«

Értekezés.

Kiad.: FABÓ András: 1866. 52–53.

⁵⁹⁸ A Beythék műveiről már több összeállítás is készült, ezeket alapul véve állítottunk össze egy teljes(ebb) listát: SEMMELWEIS: *Der Buchdruck auf dem Gebiete des Burgenlandes...*, 10–17.; RMKT 16/12. 724–729.

Beythe Imre

1.

BEYTHE Imre: Typographo. Artes, literae, gratia. Ars claret literis, literae sic arte probatae // Claescunt, errant docta per ora, vagae. // Dic tua sint veris ut semper consona dicta; // Quid placeant artes? quid literae valeant? // Artibus ingenuis stet honos, literis decus almis // Arte Typographiae Gloria docta iuvet. // Anno 1617. // EMERICVS Beythe faciebat. // Johanni Korzenskio Typographo Vyvariensi. (Ujvarini, 1617, Johannes Korzenski) [1] fol. 4° haránt – RMNy S1143 C

Üdvözlő vers.

Kiad.: ZVARA Edina: *Johannes Korzenski németújvári nyomdász ismeretlen nyomtatványa 1617-ből. Pótlás az RMNy-hez.* Magyar Könyvszemle, 2011/1. 103. l.

2.

»**MÖLLER**, Martin; BEYTHE Imre, transl.: Az Ur Christusnak szentséges vachoráiáról való praedicatio, melliet Martinus Mollerus bechülletes feo praedicátor nemet nyelvön irtt, abból Magyar nyelvűre fordíttatott, az tekentetes, és nagisagos Batthyani Ferencz urnák ujjonnan hozót nyomtató bötüivel, mint elősben próbájáival Beoythe Imre, németh-vjvári magiar praedicátor által. [Németújvár], 1617, Johannes Korzenski. [18] fol. 4°« – RMNy S1143B

Református prédikáció. – A könyv emlékét egykori tulajdonosának nyomtatásban kiadott feljegyzése őrizte meg. Ponori Thewrewk József: Hunyadi Székely Mátyás serlege Rác-Almásan, Fehér vármegyében, Tergoveczi Modrovich Ignác birtokában. Ponori Thewrewk József *Utazásnaplójából*. Esztergom, 1855. 11. l. Leírása szerint a tizennyolc negyedréti levélből álló könyvecske „harmadik oldalán legelől következő diák szavak olvastatnak: *Proba novae typographiae Spectabilis ac Magnifia Domini Domini Francisa de Batthyán, Vyvárini erectae, ad gloriam Dei, et ecclesiae verae ac syncerae emolumentum feliciter incipit. Anno 1617.* Megemlíti azt is, hogy az egyik példány címlapján a következő kéziratos feljegyzés volt olvasható: *Batthyáni Ferencz urnak, ki 1625-ik esztendőbe September hónapnak 15-ik napján megholt, cseh aszón felesége volt, Lobkovitzi Popel Éva.* Ponori Thewrewk József ezt írja a példányok sorsáról: *Ebből az igen ritka régiségből gyűjteményem számára két példányt szereztem vala meg melyek közül egyet Batthyáni Fülöp herczegnek adtam, másik pedig 1848 vége felé Pozsonyban több nagy-böcsű ritkaságokkal a lángok martaléka lön.*

Beythe István

1.

BEYTHER István: [Annotationes historicae.] Lat.-Hung. MS. In: FUNCK: Johannes: Chronologia, hoc est, omnium temporum et annorum ab initio mundi, usque ad annum a nato Christo M.D. LIII. computatio ... Basileae, excud. Jacobus Parcus, exp. Joannis Oporini, 1554.

Életrajzi feljegyzések. – Mai lelőhelye: Martin, Slovenská národná knižnica., IB 28312⁵⁹⁹

Kiad.: KISFALUDY Zsigmond: *Adalék Beythe István életrajzához*. Idők Tanuja, 1865. dec. 12., 283.

2.

[**BEYTHER** István: Batthyány Boldizsár sírfelirata a németújvári ferences rendház templomának falán lévő márványtáblán.]

Sírfelirat.

Kiad.: MAGYAR, Arnold: *Güssing. Ein Beitrag zur Kultur- und Religionsgeschichte des Südburgenlandes bis zur Gegenreformation*. Graz: Franziskanerkloster, 1976. 99. l.

„Nosti quis fuerim, sed qualis, deinde videbis / Cum patriae fines undique Turca premet / Tunc passis manibus ferat auxilium tibi quares / Sed nemo fiet, qui tua damna levet / Noscar et in tota patria mihi nomen habebō / Posteritas nostri sic memor omnis erit / Me sors bona tulit, iam vivo munere Christi / Haec vita est cunctis anteferenda bonis / Magnifico D(omi)no: Balthasari Batthyany Consil(iario) S(acrosanctae) Caes(aris) M(aiestatis) etc. / Pio Syncero Patri Patriae Domi Militiaeque faelici. / Qui excessit 1. Febr(uarii) an(ni) 1590. Posteritas dicavit.”

3.

BEYTHER István: Carmen aggratulatorium Stephano Pathay ecclesiastae Papensi scriptum, cum in librum Sacramentis in genere typis Papensibus ederet, Anno 1593. In: PATHAI István: *Az sacramentomokrol in genere es kivaldkuppen[!] az Vr vacsoraiarol valo köniuecske, melben kerdezkeseknek es feleleteknek formaiban az keresztyeni tökelletes es igaz vallas az Vr*

⁵⁹⁹ Kulcsár Péter még úgy tudta, hogy a kézirat a szentantali ferences kolostorban van, onnan azonban átkerült a Szlovák Nemzeti Könyvtárban. Vö.: *A magyar történeti irodalom lelőhelyjegyzéke a kezdetektől 1700-ig*. Összeáll.: KULCSÁR Péter. Budapest: Balassi–Országos Széchényi Könyvtár, 2003. 66. – 140. tétel.

Christusnak teste etelenek es vere italanak igaz ertelmeről be foglaltatik, es minden rendbeli teuelgyesek[!] ellen szent irásnak igaz magyarázattal valo helleiuel megh erossittetik. Pathai Istvan papai preadicator által. [Sicz], 1592, [Johannes Manlius]. [11], 153, [3] fol. 8° – RMNy 705

Üdvözlő vers. – A címlevél hátlapján *Stephanus Beithe superattendens* kétrészes latin verse.

Kiad.: RMKT 16/12. 726. – Payr Sándor adatai szerint a mű eredeti kézirata „ma is megvan Révész Kálmán püspök birtokában. 1816-ban Hrabovszki György várpalotai, majd Gamaulf Teofil soproni lelkész birtokában volt. Innen került Jankovics Miklós gyűjteményébe, ahonnan Schrott bécsi antikvárius vásárolta meg. Ettől pedig 1860[-ban] Révész Imre debreceni lelkész.” Vö.: PAYR: *A dunántúli evangélikus...*, 750. – A kézirat egy másolata megvan a Pápai Református Gyűjtemények Könyvtárában: Szabó György-féle nyomtatásban megjelent kéziratkatalógus, 32. sorszám alatt, jelzete: O. 40. (Tóth Ferenc püspök másoltatta le a 19. században.)

4.

»**BEYTHE** István: *Confessio*. Németújvár, 1597, Johannes Manlius.« – RMNy 811

Evangélikus tanítás. – A mű emlékét egyedül Pázmány Péter őrizte meg *Isteni igazságra vezérlő kalauz* című művében (Pozsony, 1613 – RMK I. 443, 203. lap) ezekkel a szavakkal: „Böjthe István így beszél Német-Újvárból”, mellette széljegyzetben: „Confessione edita Typis Manlianis 1597. Art 7.”, majd később „abban a Confessioban, melyet Beythe István zászlója alatt csatázó praedikátorok nyomtatának Német-Újvárban”, széljegyzetben: „An. 1597. Typis Manlianis, art. 1.” (uo. 387. l.) Az összes későbbi említéseknek (vö. RMK II. 273) Pázmány a forrása, akinek részletes és a korban közelálló adatai a nyomtatvány megjelenését bizonyítják.

5.

BEYTHE István: *A csepregi zsinatról való história*. 1596. MS

Pasquillus vers, „kulcsregény”. – Kéziratos szövegforrása: „A Chepregi synatról, ott az praedikátorok között való meghasonlásról, Jeroboamról, Amaziasról, Amosról és a mostani praedikátorok[nak] számkivetésekről ...” In: *Collectanea ad historiam ecclesiasticam protestantium in Hungariae (1718)*, 149b–155a. Mai lelőhelye: OSZK Fol. Lat. 2077.; STOLL 335.; RPHA 4020

Kiad.: RMKT 16/12. 481–502.; THURY Etele: *Történeti ének az 1591. évi csepregi zsinatról 1596-ból*. MPEA, 1908. 43–59.

6.

»**BEYTHE** István(?): *Encomion ubiquisticon*. Németújvár, 1597, Johannes Manlius.« – RMNy 812

Szatirikus vers. – A mű emlékét Pázmány Péter őrizte meg *Isteni igazságra vezérlő kalauz* című művében (Pozsony, 1613 – RMK I. 443, 220–221. lap) e szavakkal: „Német-Újvárbán, 1597. esztendőben Bøjthe István ... egy kis könyvet nyomtata.” Mellette széljegyzetben: „Typis Manlianis, sumptibus Andr. Bejthe” – „Encomion ubiquisticon”. A fenti idézetből az következik, hogy a szerző Beythe István, de a kiadás költségeit fia, András viselte az RMNy vélekedése szerint. Mindenesetre mikor Nádasdy Ferenc felelősségre vonta Beythe István e versért, András fia magára vállalta a szerzőséget. A lutheránusok továbbra is a püspököt tartották a szerzőnek. (Lásd még Beythe Andrásnál is.)

7.

[**BEYTHE** István, ed.: Éneskeskönyv. Monyorókerék, ca. 1590, Johannes Manlius.] 192, [+ ?] fol. 16° – RMNy 648
Protestáns éneskeskönyv, töredék.

8.

BEYTHE István: Az evangeliomok magyarázatii, kiket a köröztyeni gyöleközetben eztendő által zoktak praedikállani, reuitedön irattanak az Isten félő emböröknek lelkök vigasztalására Beythe István praedicator által. Nymöt Vij Varat, 1584, Manlius. [3], 311, [1] fol. 8° – RMNy 552

Evangélikus postillák. – A címlevél után a szerző latin nyelvű ajánlása *Balthasari Batthyani dapiferorum regalium magistro* Németújvár 1584. évi kelettel.

9.

BEYTHE István: Eztendő által valo vasarnapi epistolák, magyarázattyokkal ... Nymöt Vij Várat, 1584, Manlius Janos. [4], 240, [2] fol. 4° – RMNy 553

Evangélikus postillák. – A címlevél után Beythe előszava *Piis ministris verbi divini* Németújvár 1584. december 19-i kelettel.

10.

BEYTHE István: Az igaz keresztyénekből meghasonlott professionariusoknak rágalmazó articulások ellen irattatott IGAZ MENTSÉG, kiket ők Beythe István bosszúságára nagy kalandosságban, értetlenül, rágalmazóul, nagy hazugul eltitkoltatott mester dolgából foldozgattak össze az másunnét koldultatott confessiok szerint. 1599. MS

Apológia.

Kiad.: THURY Etele, MPEA (VII.) 1908. 65–100.

11.

BEYTHE István(?): Kereztiensegnek fundamentomarol walo rwid tanusag. 16. sz. második fele. 17 p. MS

Katekizmus.

Kiad.: MAGYAR, Arnold: *Új magyar nyelvemlék. A németújvári kálvinista káté a XVI. századból.* Magyar Történelmi Szemle = Hungarian Historical Review – Revista Historica Hungara. A külföldi magyar történész munkaközösség lapja. Buenos Aires, 1971. 117–139: „Ha Beythe István a kézirat szerzője, akkor csak 1555 után írhatta, talán wittenbergi tanulóéveiben. Viszont a kézirat írásmódja és nyelve korábbi időbe utalnak.” – vagyis lehet, hogy Beythe István csak másolta, s nem ő maga állította össze a kátét. Fekete Csaba szerint a kolligátum korábbi birtokosa, vagy valamelyik mű tulajdonosa másolta vagy köttette a nyomtatott munkák mellé, és már így jutott hozzá Beythe. Lásd még: 313. l. 301. tétel., coll. 2.

12.

BEYTHE István: Köröztyeni tudomannak reuid summaya az tiz parancholatrol, euangeliomrol, imadsagrol, köröztsegről es ur vachorayarol. Az gyermekcheknek Isten-felelőmben valo neueködösökert iratot ... Velagos Varat [Németújvár], 1582, Manlius Janostul. [48] fol. 8° – RMNy 516

Evangélikus katekizmus. – A címlap verzóján Beythe tetrasztichonja. – A kötet elején Beythe István ajánlása olvasható *Nagyságos ifjúnak Battyani Ferencnek* címmel.

13.

BEYTHE István: Memoriale. S. a.

Latin nyelvű vers Batthyány Ferenc és Lobkowitz Poppel Éva esküvőjére.

Kiad.: Adattár 29/1. 158–159.

Heuam Poppeliam iunxit Batthyanus Heros
In sociam charam faedere connubii.
Mille et sexcentis Christi annis ordine plenis,
Septimus hic fuerat prosperitate pia.
Julius et solem sexdenus iam referebat,
Cum Dobrae celebrant casta hymenaea sibi,
Vivant et natos natorum ex ordine cernant,
Sanctaque religio semper ametut eis.

14.

BEYTHE István: Mikeppen az koroztyéni gyeuleközethben az köröztségöt, vr vachorayat, hazasok esköttétését, oldozatot, gyontást etc. zolgáltassanak az egy házi tanijtok, arról iratot könyuechke ... Gyzzing varasában, 1582, Manlius Janostul. [50] fol. 8° – RMNy 517

Evangélikus agenda. – A címlevél után Beythe István előszava olvasható *A kereztényi gyülekezetben tanító hív szolgáltnak* címmel.

15.

BEYTHE István: Nativitas domini Balthasaris. [1608]

Latin nyelvű vers Batthyány Ferenc első fiának, Boldizsárnak (1608–1622) a születésére.⁶⁰⁰

Kiad.: Adattár 29/1. 202. tétel, 159. l.

Aprilis vicensimo munere Christi
Filius est natus magnifico domino,
Quem seruet nobis maiestas nummis ipsa,
Ut prosit patriae sedulitate pia.
Quindecimo may est sacro baptisate tinctus,
Et veniam sumpsit criminis ipse sui.
Tunc et avi nomen Balthasaris impositum illi est,
Ut referat magnum nomine, reque patrem.
Annus erat Christi sexcentis milleque fluxis
Octavus currens, Marte sonante fremens.

16.

BEYTHE István: Nativitas domini Adami. [1610]

Latin nyelvű vers Batthyány I. Ádám (1610–1659) születésére.

Kiad.: Adattár 29/1. 202. tétel, 159. l.

Est decimoquarto februi domino datus infans,
Quem servet Christus, prosperet et foveat,
Martis et octavo sancto spiramine natus,
Adami nomen servat honore pio,
Annis sexcentis et mille ex ordine fluxis,
Hic decimus fuerat maxime Christe tuus.

17.

BEYTHE István: Stephanus Beythe minister ecclesiae Gizzingen ...
In: HOMBERGER, Jeremias: Granum frumenti. Explicatio LIII.
capitis Iesaeiae prophetae, quod est de morte et resurrectione Do-
mini nostri Iesu Christi, quondam confecta et dictata theologiae
studiosis in celeberrimo collegio Palatino apud Lauinganos eo
tempore, quo passio et resurrectio Domini nostri Iesu Christi

⁶⁰⁰ Batthyány Ferenc egyik könyvébe jegyezte fel hét gyermekének nevét és születési adatait: „1. Balthasar, geb. 22. 4. 1608, gest. 23. 7. 1622; 2. Adam, geb. 14. 2. 1609; 3. Magdalena, getraut mit Graf Ladislaus Csáki; 4. Elisabeth, getraut mit Graf Erdődy von Eberau; 5. Dorothea, als Kleinkind gestorben; 6. Barbara, getraut mit Graf Sigismund Forgács de Gyemes; 7. Gabriel, gest. 27. 12. 1624 mit elf Monaten”. In: MAGYAR: *Güssing...*, 100–101.

solenniter considerari solent in ecclesia ... (Gyssingae), 1583, (Manlius). [152] fol. 8° – RMNy 534
Dicsérő vers.

18.

BEYTHE István: Stephani Beythe testatum ... In: [FRANKOVICS Gergely: Hasznos és fölötte szükséges könyv.] [Németújvár, 1582–1585, Johannes Manlius]. [8, + ?] fol. 8° – RMNy 532

Latin vers. 2. kiad.: RMNy 617

Kiad.: Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei, III. 1956. 136–138.

19.

BEYTHE István: [1] Az zentök fő inepiiről valo evangeliomok, magyarazattyokkal özue, eztendő által. Az zegeny egyigyő köröztyenöknek értelmére iratot ... – [2] (Fő innep napocra valo epistolak magyarazatij eztendő által, irattanak ...) Nimöt Vij Várat, 1584, Manlius Janos. [4], 187, [1] fol. 4° – RMNy 554

Evangelikus postillák. – A kötet első címlevele után Beythe István ajánlása olvasható *Zrini Dorottya asszonynak ... Batthyani Boldizsár ... feleségének* Németújvár 1584. december 1-jei kelettel.

20.

BEYTHE István(?): Szent Fülöp és Jakab napi prédikációja és a húsvét utáni harmadik vasárnapi való evangélium magyarázata. 16. sz. második fele. 29 p. MS

Prédikáció.

Kiad.: Adattár 29/1. 139. tétel, 110–117. l.; SZILY Kálmán: *Egy régi magyar prédikáció*. Magyar Nyelv, 1916.

21.

BEYTHE István latin nyelvű válaszelevele Nádasdy Ferencnek, Németújvár, 1591. május 28.: In: HISTORIA colloquii Chepregiensis de coena Domini, inter reuerendos viros d. Seuerinum Sculteti Bartphensis liberae in superiori Hungaria ciuitatis pastorem et d. Stephanum Böyte, pastorem in Nemeth Vyvar ... praeside ... Francisco de Nadasd ... Barthphae, (1591), [Gutgesell]. [28] fol. 8° – RMNy 653

Kiad.: *Emlékkönyv a magyar protestáns irodalmi társaságnak*, 1905. IX. 26. és 27. napjain Sopronban tartott kilencedik vándorgyűléséről. Bp., 1905. 121–141. (Melléklet a Protestáns Szemle 1905. évfolyamához.); THURY: *A dunántúli református egyházkerület*, 71–90. l.

22.

BEYTHE István latin nyelvű versei Somogyi Péter börtönben írott naplójának kéziratában.

Kiad.: STROMP László: *Somogyi Péter fogsága*. Pozsony, 1891. 11.; uő: *Somogyi Péter naplója*. MPEA, 1903. 103.

23.

L'ÉCLUSE, Charles de; [BEYTHE István, ed.]: *Stirpium nomenclator Pannonicus ... Nemetuyvvarini, 1583, per Johannem Manlium*. [16] fol. 8° – RMNy 536

Magyarországi növények latin-magyar névjegyzéke. – A címlapon ajánlóvers *Nil natura parit casu ...* címmel S(tephanus) B(eythe) monogrammal. Hátlapján kezdődik az előszó: *Carolus Clusius Atrebas Pannonibus rei herbariae studiosis* Bécs 1583. január 13-i kelettel. A kötet végén *Ad lectorem* címmel kétsoros latin vers áll, feltehetően Beythe Istvántól, amely szerint a könyv 348 növényt sorol fel. Ez a németújvári kiadás megelőzte az 1583-as antwerpenit (RMNy 538)

Hasonmás kiad.: HUNGER, Friedrich Wilhelm Tobias: *Charles de l'Écluse, Carolus Clusius, nederlandsch kruidkundige, 1526–1609*. 's-Gravenhage 1927. 419–434. l.

24.

L'ÉCLUSE, Charles de: *Stirpium nomenclator Pannonicus. Antverpiae, 1584(!), Christoph Plantinus. (Supplementum ad: L'ÉCLUSE, Charles de: Rariorum aliquot stirpium per Pannoniam, Austriam et vicinas quasdam provincias observatarum historia. Antverpiae, 1583.)* – RMNy 538, Apponyi H. 498

A mű nyomdai kolligátumként Charles de l'Écluse 1583-as évszámmal ugyancsak Plantinnál nyomtatott terjedelmes művéhez, a *Rariorum aliquot stirpium per Pannoniam, Austriam et vicinas quasdam provincias observatarum historia*-hoz kötve, önálló címlappal és a főcímlaptól eltérő 1584. évszámmal jelent meg.

KANIZSAI PÁLFI JÁNOS KÖNYVEI

Acta et constitutiones synodi Olomucensis ... *vide* Oláh Miklós, ed.:
Ordo et ritus ... (Nr. 13. Coll. 1.)

1.

AUGUSTINUS, Aurelius; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, ed.: *Omnium operum ... primus [-decimus] tomus ... repurgatorum a mendis innumeris ...* Tom. 9. Basileae, 1529, Froben. 2° – GBV

Megj.: a kötetben latin nyelvű kézírásos bejegyzések vannak. Poss.: *Johannis Paulidae Canisai Empt. K1 & 50.* (címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 628197 (moszkvai), 15,760 M/2 (kismartoni).

2.

BALDUIN, Fridericus: *Phosphorus veri catholicismi. Devia papatus, et viam regiam ad ecclesiam vere catholicam et apostolicam fideliter monstrans, facemque praelucens legentibus Hodegum Petri Pazmanni olim jesuitae, nunc cardinalis ecclesiae romano-papisticae ...* Wittebergae, 1626, sumpt. Casparis Heyden. 4° – SBB

Megj.: a Thurzó Györgynek szóló ajánlásban aláhúzások, latin nyelvű jegyzetek vannak. Poss.: *Johannis P. Canisaeus, Vener. Viro, D. Paulo Czegledi, Charissimo meo compri. sincero pecto [...] donavi, Papae 4. [...] An(no) 1634.* (elülső kötéstáblán belül) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,640 K/8.

3.

FLACIUS Illyricus, Matthias: *Catalogus testium veritatis ...* Lugduni, 1597, Candidus. 4° – HBZ

Megj.: a kötet a XX. század elején még megvolt a Pápai Református Nagykönyvtárában, a II. világháború során azonban elveszett.

Poss.: 1) *Jo(hannes) P(aulides) Canisaeus*; 2) *Ex libris Stephani Medio-Montani Comparantis ex libris Coetus Scholae Ref(ormatorum) Papensis Flr. 3 cum parte altera Anno 1729 die 1 Augusti*; 3) *Jacobi Torkos 1748*.

4.

FUNCK, Johannes: Chronologia, hoc est, omnium temporum et annorum ab initio mundi, usque ad annum a nato Christo M.D. LIII. computatio ... Item commentariorum libri decem ... Basileae, 1554, excud. Jacobus Parcus, exp. Joannis Oporini. 4° – VD/16 F-3383

Poss.: 1) *Emptus Viennae Austriae flor. 2 Hung. d. 28. 1554. mense Septemb. (...) Sum St(e)ph(an)i Beythe lapidani et amicor(um) eius*; 2) *Joh(annes) Paulid(es) Canisaeus (...) Mai lelőhelye: Turócszentmárton, Slovenská národná knižnica. Jelzete: IB 28312*.

5.

JOHANNES Chrysostomus; **MUSCULUS**, Wolfgang, interpr., transl; **ERASMUS** Roterodamus, Desiderius, interpr., transl.: D. Joannis Chrysostomi Archiepiscopi Constantinopolitani in omnes D. Pauli epistolas commentarii, quotquot apud Graecos extant latinitate donati, quorum bona pars quae hactenus desiderabatur ... Basileae, 1536, ex off. Joan. Hervag. 2° – GBV

Megj.: a kötés hátulján: a cím és M.D.Xxxix. Poss.: 1) *Ex libris Joannis Turh* (címlap); *Sum Joannes Turh* (előzéklap); *Ex libris Johannis Thurgh* (első kötéstáblán belül); 2) *Johannis Paulidae Canisai dono datum a Rvd. D. Francis. Pathy Anno 1626. (címlap r.)*; 3) *Francisci Pathij et fratrum Christianorum* (uo.); Mai lelőhelye: Moszkva, Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1603629 (moszkvai), 15,733 L/7 (kismartoni).

AZ UR VA- CZORAIA DOL-

GABAN KVLOENOEZOE TV-
DOMANYOKRVL, PAPA JANOS
Prædicatortul formalt Táblanacmeg
hamiffetasa.

Mellyet

ISTENIGEJEBUL, ES AZ REGHI Doc-
toroc irásábul czinalt ZVONARITS ISTVAN
Sárvari Scholamester, az hiecc botran-
kozasan valo szánakodásával
indettatván.

CSEPREGBEN
Nyomtattatott FARKAS Imre által
M. DC. XXV. Efstendőben.

35. Zvonarics György cáfolata Kanizsai Pálfi János vitairatára

6.

JOHANNES Damascenus; LEFÈVRE D'ETAPLES, Jacques, interpr.; OECOLOMPADIUS, Johannes, interpr.: Joan. Damasceni suo tempore in divinis primatum tenentis, omnia quae hactenus ... haberi potuerunt opera, ad vetustiora Graecorum exemplaria ... emendata ... De orthodoxa fide, Jacobo Fabro Stapulense interprete, Lib. IIII. Quantum bona opera viventium defunctis prosint, Joanne Oecolampadio interprete, sermo. Praeterea historia Josaphat et Barlaam, quam ferunt Trapezontium transtulisse. Eiusdem Damasceni vita, Joanne Oecolampadio interprete. Basileae, 1535, Petrus. 2° – VD/16 ZV-8702

Poss.: *Iohan. P. Canisaeus* (címlap). Mai lelőhelye: Moszkva, Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 612773 (moszkvai), 15,687 L/4 (kismartoni).

7.

KERESZTÚRI Pál: Christianus lactens, quem ... Dn. Georgius et Dn. Sigismundus Rakoci ... universis auditoribus applaudentibus repraesentarunt, quando tyrocinium Christianismi sui deposuerunt in solenni examine, quod 15. Augusti anno 1637. celsissimus Transylvaniae princeps praemitti voluit administrationi Sacrae Coenae ... Albae-Juliae, 1637, typ. celsissimi principis. 4° – RMNy 1674

Supralibros: S. S. P. C. C. 1639. Poss.: 1) *Johannis Paulidis C(ani)s(ae)i(?) Radnóti(?)* (hátsó kötéstáblán belül, ismeretlen kéz); 2) *Anno D(omini) 1638. Clariss. ac Venerabilis D(omi)nus Joannes Paulidaes Canisaeus Ep(isco)pus ex munificentia Caelsiss(imi) Transyl(vaniae) Principis D. D. Georgij Rakoci hunc libellum cum alijs grate suscipiones Tyrnaviae, dum una in(!) e termos(!) Pöstyenien(sibus) p(er)geremus, donauit mihi Emerico Gál. Quem pro utilissimo viatico tibi fili Stephane Gál traditum velim. A(nn)o D. 1639. Septemb. 3. quo die Wezpremio, itineri te studior(um) gra(tia) commisisti n(ost)raque limina reliquisti. E(mericus) G(al) Pater tuus mpria [Stephanus Gál tollpróbái] (uo.); Clariss. ac venerabilis D(omi)nus Johannes Paulides Canisaeus Ep(isco)pus Papen(sis) (uo.)* Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,333 H/3.

8.

LACTANTIUS, Lucius Caecilius Firmianus: L. Coeli Lactantii Firmiani divinarum institutionum libri septem. De ira Dei, liber I. De opificio Dei, liber I. Epitome in libros suos liber acephalos. Phoenix. Carmen de Dominica Resurrectione. (Venetiis, 1515, in aedibus Aldi, et Andreae Soceri.) 8° – ICCU

Megj.: a kötetben latin nyelvű kézírásos jegyzetek, aláhúzások vannak. Poss.: *Johannis Paulidae Canisaei* (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 14,962 F/1.

(Coll. 1.) TERTULLIANUS. (Venetiis, in aedibus Aldi, et Andreae Soceri, 1515.) – ICCU

9.

LUTHER, Martin; **OPSOPAEUS**, Vincentius, transl.: Martini Lutheri epistolarum farrago, pietatis et eruditionis plena, cum psalmodum aliquot interpretatione, in quibus multa Christianae vitae saluberrima praecepta seu symbola quaedam inducantur. Hagenoae, 1525, excud. Johann Secer. 8° – GBV

Supralibros: *I. F. G.* Poss.: 1) *Jo. P. Canisaeus*; 2) *Sam. Gamauf*; 3) *Georg Pruner*, 24. Febr. A(nno) 1699(?) (előzéklap); 4) *P. CZ. SZ.*; *J. P. C.* (címlap r.); 5) *E. J. Stiglitz* (uo.); 6) *Danielis Gombossy m. p.* (uo.) Mai lelőhelye: Sopron, Evangélikus Gyülekezet. Jelzete: Lc 440.

10.

MAZZOLINI, Sylvestro: Sylvestrinae summae, quae summa summarum merito nuncupatur, pars prima ... Antverpiae, 1569, ex off. Christophori Plantini. 8° – GBV

Supralibros: *I. P. C. 16[20.]* Poss.: *Johannis Paulidae Canisaei Emt. Posonii in (...) Anno 1620.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer II. Kasten L. Regal 7.

11.

MAZZOLINI Sylvestro: Sylvestrinae summae, nitori suo restitutae, pars secunda ... Antverpiae, 1569, ex off. Christophori Plantini. 8° – GBV

Poss.: *Johannis P. Canisaei Emt. Posonii An(no) 1620.* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer II. Kasten L. Regal 7.

12.

[**NICEPHORUS** Callistus; LANGE, Johann, stud.: Nicephori Callisti Xanthopuli, scriptoris vere catholici, ecclesiasticae historiae libri decem et octo ... Basileae, 1553, ex off. Joannis Oporini.] 2° – GBV

Megj.: a kötetben aláhúzások, kézirásos latin nyelvű jegyzetek vannak. Supralibros: *K. N. 1533*. Poss.: *Johannis P. Canisaei dono datus a circumspect. Viro D. Stephano Czor Ginzii An(no) 1626*. (előlső kötéstáblán belül). Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,839 N/2.

13.

OLÁH Miklós, ed.: Ordo et ritus sanctae metropolitanae ecclesiae Strigoniensis. Viennae Austriae, 1560, in aedibus Collegii Societatis Jesu. 2° – RMK III. 474

Megj.: ma már nincs meg, csak Hárich János jegyzékéből ismert. Poss.: *Johannis Paulidae Canisaei*. Egykori jelzete: 15,467 J/2.

(**Coll. 1.**) ACTA et constitutiones synodi Olomucensis, anno Domini M. D. LXXXI. Olomutii, 1592, haer. Frid. Milichtaller. – ÖNB

14.

PÁZMÁNY Péter: Az igazsagnak gyeozedelme, mellyet az Alvinczi Peter Teukeoreben meg mutatot Pazmany Peter. Posomban, 1614, [typ. archiepiscopalis]. – RMNy 1078

Megj.: mai lelőhelye nem ismert. Említi: Marta Fórišová: 17. századi pozsonyi nyomtatványok possessorai. Magyar Könyvszemle, 2000/4. 483. Poss.: *Johannis Paulidae Canisaei*.

15.

[**PÁZMÁNY** Péter:] Reovid felelet ket calvinista keonyvecskere, mellyeknek egyke okát adgya, miért nem felelnek az calvinista praedikátorok az Kalauzra, masika Itinerarium catholicumnak neveztetik. [Bécs], 1620, [Gelbhaar]. – RMNy 1203

Megj.: mai lelőhelye nem ismert. Említi: Marta Fórišová: 17. századi pozsonyi nyomtatványok possessorai. Magyar Könyvszemle, 2000/4. 483. Poss.: *Johannis Paulidae Canisaei*.

16.

PLATINA, Bartholomaeus; PANVINIO, Onofrio, emend.; CICCARELLI, Antonio: Historia B. Platinae de vitis pontificum

romanorum A D.N. Jesu Christo usque ad Paulum II. Venetum papam; longe quam antea emendatior, doctissimarumque annotationum Onuphrii Panvinii accessione nunc illustrior reddita; cui etiam nunc accessit supplementum pontificum primum per eundem Onuphrium usque ad Pium V. et deinde per Antonium Cicarellam porro ad Paulum V., qui hodei Cath. Rom. Ecclesiae praesidet. Quae omnia brevi et commoda Chronologia illustrantur. Accesserunt nunc demum omnium pontificum verae effigies; omnia summo studio emendata et correcta. Coloniae Agrippinae, 1610, Cholinus. 4° – HeBIS

Megj.: Kanizsai Pálfi János levelezéséből ismert mű: Szenci Csene Péter (1575 k.–1622) református lelkész levelei Kanizsaihoz (1622). Kiad.: THURY Etele. MPEA, 1904. 50–51.

17.

SOKOŁOWSKI, Stanisław. Nuntius salutis, sive de incarnatione ... sermones quinque. Cracoviae, 1588, ex off. Lazari. 4° – ÖNB

Poss.: 1) *Emerici Bejthe Magyarokerekini comparatus. 1595. Jan. 10. [...]* (címlap r.); 2) *Ioh(annes P(aulidaes) Canisaeus* (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 612755 (moszkvai), 15,346 H/3. (kismartoni)

Tertullianus *vide* Lactantius, Lucius Caecilius Firmianus: Divinarum institutionum libri septem ... (Nr. 8. Coll. 1.)

18.

TERTULLIANUS, Quintus Septimius Florens; **RHENANUS**, Beatus, annot.: Q. Septimii Florentis Tertulliani Carthaginensis Presbyteri, auctoris antiquissimi ac doctissimi scripta, et plura quam ante, et diligentius per industriam bene literatorum aliquot, ad complures veteres e Gallicanis Germanicisque bibliothecis conquisitos recognita codices, in quibus praecipuus fuit unus longe incorruptissimus in ultimam usque petitus Britanniam ... Basileae, 1550, Froben. 2° – GBV

Poss.: 1) *Sum Stephani Beythe lapidani et amicorum* (címlap r.); 2) *Johan(is) P. Canisaei et f(rat)rum Christianorum* (uo.) 3) *Conventus Comaromiensis* (uo.) Mai lelőhelye: Turócszentmárton, Slovenská národná kniznica. Jelzete: Bak 25163.

Mai lelőhely	Könyvek száma
Kismarton, Esterházy-kastély	6
Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár	4
Pápa, Református Gyűjtemények	1
Sopron, Evangélikus Egyházközség	1
Turócszentmárton, Szlovák Nemzeti Könyvtár	2
egyéb forrásból ismert	3
Mindösszesen	17 kötet

2. sz. táblázat
Kanizsai Pálfi János könyvei

KANIZSAI PÁLFI JÁNOS KÉZIRATOS ÉS NYOMTATÁSBAN MEGJELENT MŰVEI

1.

KANIZSAI PÁLFI János: Arany temjénező. Thuribulum aureum. Pápa, 1632, Bernard. – RMNy 1553

Református imádságos könyv. – A csupán 19. századi adatból ismert művet református szerzője Lobkovicz Poppel Évának szóló ajánlással nyomtatta ki.

2.

KANIZSAI PÁLFI János: De conciliis ecclesiasticis 1609. dec. 16. In: PAREUS, David: Collegiorum theologicorum ... decuria una Heidelberg 1611. 450–455. l.

3.

KANIZSAI PÁLFI János: Egymással va[ló be]szelhetese [az] Ur Christus[na]c es az nyomorult anyas[ze]ntegyhaznac, melyből az Ur Christus az[oknak], kic az ő nevejert haborusagot szenvednec, mit kívánnyon, és azo[k az ő nyo]moruságukban magokat mint visellyéc, könnyen [feltalál]hatni, [Pápa, ca. 1624, Bernhard]. 2° – RMNy 1315

Bibliai idézetek. – A református szerző bibliai idézetgyűjteményének egyik változatát Lobkovicz Poppel Évának szóló ajánlással nyomatta ki.

4.

KANIZSAI PÁLFI János: De papae Romani pontificis maximi pseudo-ecclesia a Roberto Bellarmino descripta, et de Christi pontificis magni vera Ecclesia in scripturis fundata. 1610. máj. 5. In: PAREUS, David: Disputationum theologicarum publice ... habitatum volumen unum Helidelbergae 1611. 361–387. p.

5.

KANIZSAI PÁLFI János: De sacramentis in genere 1609. júl. 2. In: PAREUS, David: Collegiorum theologicorum ... decuria una Heidelberg 1611. 771–773. l.

6.

KANIZSAI PÁLFI János: Dicsőült helyeken, mennyei paradicsom.

Ezen írása a következő művek részeként jelent meg:

a) [HAJNAL Mátyás:] Az Jesus szivet szerető sziveknek aytatossagara szives kepekekkel ki formaltatott és azokról való elmélkedésekkel és imádságokkal megh. magyaráztatott könyvechke ... Béchben, Rickhes, 1629. – RMNy 1422:202 (katolikus elmélkedések és énekek)

b) ISTENI dicsiretek, imadsagos és vigasztalo énekek. (Colosvarat), Helta Gáspár műhelyében, [1632.] – 1541:685 (unitárius egyházi énekeskönyv)

c) [1] (BALASSI Bálint) – [RIMAY János:] [Istenes énekek] – [2] (NYÉKI VÖRÖS Mátyás: Istenes és aetatos énekes formán való szerzett dicsiretek és könyörgések.) [Bécs, Ferenczffy, 1632–1638.] – RMNy 1599(1): 39 (vallásos versek és énekek gyűjteményének katolikus kiadása)

d) [1] KERESZT[Y]ÉNI isteni dicséretetek, mellyek az magyar nemzetben reformáltatott ecclesiákban szoktanak mondattatni. Ezek mellé adattattak szép rendel először – [2] [SZENCI MOLNÁR Albert: Psalterium Ungaricum.] – [3] AZ EGESZ esztendőre tartozando hymnusok, harmadszor – [4] (ÚJFALVI Imre:) Az halott temetéskorra valo enekes ... Löcsén, Brever, (1635.) – RMNy 1628(1):437, RMK I 648–651 (evangélikus egyházi énekeskönyv)

7.

KANIZSAI PÁLFI János: Tábla az Úr vacsorája dolgában különböző tudományokról. Pápa, 1624, Bernhard. – RMNy 1316

Református vitairat. – Egykorú nyomtatvány címe alapján feltételezhető.

8.

PAREUS, David, praesid.; **KANIZSAI PÁLFI**, Johannes, resp.: Positiones theologiae de pape romani pontificis maximi pseudo-ecclesia a Rob. Bellarm. Descripta, et de Christi pontificis magni vera ecclesia in scripturis fundata ... sub praesidio ... D. Davidis Parei ... respondebit Johannes Paulides Canisaeus Hung ... 5. Maji 1610. Heidelbergae, typ. Johannis Lancelloti, [1611.] 28 p. – RMK III. 5827

Kanizsai Pálfi János egyéb művei⁶⁰¹

Versek

148. zsoltár – RMKT XVII/8. 182-183. l.

Ne szálj pörben – RMKT XVII/8. 183-184. l.

Kéziratok

- 1) Napló – A szentantali ferences zárda könyvtárában talált Chronologia Joanni Funcii (Basileae, 1554) című mű hátlapján.
- 2) Leveleskönyv – A dunántúli református egyházkerület könyvtárában.
- 3) A dunántúli egyházkerület jegyzőkönyve. – Az esztergomi főszékesegyházi könyvtár Batthyány-gyűjteménye: Relig. III. k 11 E kéziratban olvashatók a következő, külön is megemlítendő művek:
 - a) Epitaphium eiusdem reverendi domini Petri Also-Lyndvaei. 1619. júl. 13. 56. l.
 - b) Elegidion és Epitaphium Szenci Csene Péter halálára, 1622. jún. 14. 93-84. l.
 - c) Elegia precatoria (Németújvárról való elűzöttetéséről) 315. l.
 - d) A pozsonyi országgyűlésen a nemes ország előtt recitáltatott oratióske. Anno 1619. 23. die mensis decembris 67. l.
 - e) Oratio recusatoria Joan. P. Canisaei. (Az 1629. március 18-i körмени zsinaton püspökké választása alkalmából.)
- 4) Signatura memorialis vitae – Rövid, naplószerű életrajz. Kiad.: Történelmi Tár, 1909. 450–454. l.
- 5) Sárvári konyhárúl, Lethenyei Istvántúl Pápára némely csemege kívánóknak valami speciale gyanánt ajándékon egy hajdúnak kecséje alatt küldetett fekete lével főtt nyúlhúsna abálása vizsgálása és fő szerszámaiban valo fogyatkozásainak előszámlálása (1613) – elveszett, Lethenyei István: Az Calvinisták magyar harmóniájának ... meghamisítása (Csepreg, 633) című művében maradt fenn.
- 6) Fantom fant: Az az sarvari püspöknek kozmás levelére való választétel (1632) – elveszett, uo.

⁶⁰¹ HELTAI: *Adattár...*, 1981. 286.

Feltételezett művei

- 1) RMKT XVII/8 530. p. szerint üdvözlő verset írt Bakai Gergely-hez (1617) – RMK III. 1191
- 2) RMKT XVII/8 184–185. 187. l. Tavasszal indul víz forrásoktól című vers (kétséges)
- 3) RMKT XVII/8 185–187. 187. l. Siralomra jutott című vers (kétséges)

Egyéb

- 1) 1619-ben aláírta Scheffler János hodászi lelkész, 1629-ben Zorkóczi Sámuel szecsődi lelkész felavatását tanúsító úrlapot (RMNy 1196, RMNy 1447)
- 2) Számos levele a MOL-ban: Batthyány levéltár missilis gyűjtemény
- 3) Bocatius, Johannes írt hozzá üdvözlő verset (RMNy 1029/11)

CEGLÉDI SZABÓ PÁL KÖNYVEI

Agendarius. Liber continens ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 12.)

Alberti, Samuel: Eine christliche Leich Predigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 11.)

1.

ALSTED, Johann Heinrich: Methodus admirandorum mathematicorum: complectens novem libros metheseōs universae: in quorum 1 Mathematica generalis. 2 Arithmetica. 3 Geometria. 4 Cosmographia. 5 Uranoscopia. 6 Geographia. 7 Optica. 8 Musica. 9 Architectonica. Herbornae Nassoviorum, 1613, [Christoph Corvinus]. 12° – VD-17 23:280732L

Megj.: jelenleg nincs meg, Hárigh János összeírásából ismert. Supralibros: *P. S. C. 1613*. Egykori jelzete: 14,587 B/12.

(Cont. 1.) APPENDIX ad libros admirandorum mathematicorum. Complectens bibliothecam et scholam mathematicam. 12° – VD/17 14:635154V

Alting, Heinrich, praesid.: Disputatio κατασκευαστική ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 12.)

Alting, Heinrich, praesid.: De perseverantia sanctorum ... Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 13.)

Amesius, Guilielmus, praesid.: Disputatio theologica ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 1., 2.)

2.

ANDREAS Caesariensis; PELTANUS, Theodor Anton, interpr.: S. Patris nostri Andreae archiepiscopi Caesareae Cappadociae in D. Joannis apostoli et evangelistae apocalypsin commentarius ... [Heidelbergae], 1596, Hieronymus Commelinus. 2° – BVB

Megj.: jelenleg nincs meg, Hárigh János összeírásából ismert. Poss.: *Paul(us) Cegledinus 1613*. Egykori jelzete: 15,876 N/6.

Andreas, Elias: Christliche Leichpredigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 16.)

Anomoeus, Clemens: Simeonis ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 8.)

Apologia et protestatio legatorum ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 32.)

3.

[**ARIAS MONTANO**, Benito: S. Jesu Christi evangelii latina interpretatio, quam ad graeci idiomatis rationem expendebat Bened. Arias Montanus Hispalensis. Antverpiae, 1571, Christoph Plantin.] 2° – GBV

Poss.: 1) *Sum [Andreas Beythe] et fratrum Christianorum Anno Salutis reparatae 1583.* (coll. 1. utolsó oldal); 2) *Andreae Beythe generosa et grata voluptati Post sua fata dabit cui Deus ipse velit Paulo Cegledino A(nn)o rogantis gratiae 1630.* (1. p.); *Pauli Cegledini Ecclesiastis Papensis 1630.* (uo.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-kastély, Zimmer I. Jelzete: 15,806 N/5.

(**Coll. 1.**) **ARIAS MONTANO**, Benito; **PAGNINI**, Sante: Communes et familiares Hebraicae lingvae idiotismi, omnibus bibliorum interpretationibus, ac praecipue Latine Santis Pagnini versioni accomodati ... Antverpiae, 1572, excud. Christophorus Plantinus. – HEBIS

4.

ARISTOTELES; **JOHANNES** Argyropolus, interpr.; **ACCIAIUOLI**, Donato, comm.; **FRANCINI**, Ant., cura: Aristotelis ... ethicorum ad Nicomachum libri X. ... Lugduni, 1553, apud Joan. Frellonium. 8° – HBZ

Megj.: *Nouit Deus omnia vindex* (Andreas Textor bejegyzése; címlap r., a kötet végén). Supralibros: *G. A. 1553.* Poss.: 1) *Andreas Textoris Regiopolitanus Paulo Cegledino (...) Amoris Obtulit Anno D(omi)ni 1612. Jul. die 8.* (előzéklap r.); 2) *Andreas Kiralj alias Vizközj genere Ungarus Patria Peczelinus Natione Kiraljfaluinus* (előzéklap). Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 625967 (moszkvai), 14,929 E/8 (kismartoni).

5.

ARISTOTELES; PACE, Giulio: Aristotelus Organon. = Aristotelis Stagiritae peripateticorum principis Organum. Hoc est Libri omnes ad Logicam pertinentes ... Editio secunda accurate recognita et emendata. Francofurti, 1592, apud her. Andreae Wecheli, Claudium Marnium, et Joan. Aubrium. 8° – GBV

Megj.: 1) *Usus et ars docuit quod sapit omnis homo.* (Ceglédi Szabó Pál beírása, előzéklap r.); 2) a kötetben további latin és német nyelvű 17. századi bejegyzések és aláhúzások vannak. Supralibros: *E. C. A. T. 1595. Poss.: Paullus[!] Cegledinus poss. Nov. 1611. Posonij flo. 1.* (címlap r.); *Regina ingenij Logica est pretio fuit auro / Ingenium, ingenio stat sive morae decus / Subiacet ingenio coelum, coelo omnia subsunt / Et quicquid Logica celsius esse quen(...)* 1612. 2. *IIXbris Tyrnaviae Oppigneratus in et pro canistris Martini Cziba ejusdem per P(aulum) Cegledinum P(ro)pria* (előlső kötetábla, belül). Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1524093 (moszkvai), 14,507 B/9 (kismartoni).

Articuli ex verbo Dei ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 11.)

6.

AUGUSTINUS, Aurelius; **PISCATOR,** Johannes, ed.; **PESELIUS,** Johannes, coll.: Epitome omnium operum divi Aurelii Augustini ... Per eundem et nunc recens accessit ex eodem Augustine collectus de septem sacrosanctis sacramentis tomus tertius. Coloniae, 1549, ex off. Melchioris Novesiani. 4° – GBV

Megj.: a kötetben aláhúzások és latin nyelvű jegyzetek vannak (egy része Ceglédi Szabó Pálé). Poss.: *Possessor legitimus Paulus Cegledinus 1615. 15. Martij Tyrnaviae. Mpria. Constanter et syncere* (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer III. Kasten B. Regal 5.

Balduin, Friedrich: Hyperaspistes Lutheri ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 6.)

7.

BALDUIN, Friedrich: Phosphorus veri catholicismi. Devia papatus, et viam regiam ad ecclesiam vere catholicam et apostolicam fideliter monstrans, facemque praelucens legentibus Hodegum

Petri Pazmanni olim jesuitae, nunc cardinalis ecclesiae romano-papisticae ... Wittebergae, 1626, sumpt. Casparis Heyden, 1626. 4° – VD17 39:131322T

Megj.: a kötetben aláhúzások és latin nyelvű jegyzetek vannak.
Poss.: *Johannes P. Canisaeus, Vener. Viro, D. Paulo Czegledi, Charissimo meo compatri syncero pector[...]* donavi, *Papae 4. [...]* *An(no) 1634.* (elülső kötéstábla, belül). Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,640 K/8.

Baumbach, Johann Balthasar: Theses politicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 31.)

Baumbach, Johann Balthasar, praesid.: Positiones ethicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 30.)

Baumbach, Johann Balthasar, praesid.: Theses ethicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 28.)

8.

BECANUS, Martinus: De iudice controversiarum, id est, an Scriptura sit iudex controversiarum, ut volunt adversarii: an potius ecclesia, ut docent catholici ... Moguntiae, 1616, ex archityp. Joannis Albini. 8° – VD-17 12:107997A

Megj.: az íráskép alapján Ceglédi Szabó Pál könyve; egy magyar (*Hat ekkeppen az elő papistak az halandoktul izenhetnek az megholt szenteknek.*) és több latin nyelvű tartalmi bejegyzés, aláhúzások. Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: 322.801–802 (budapesti), 14,302 A/11 (kismartoni).

(Coll. 1.) BECANUS, Martinus: Libellus de invocatione sanctorum ... Moguntiae, 1617, ex archityp. Joannis Albini. – SWB

9.

BECHTOLD, Johann, praes.; **KEHNER**, Johann, defend.: Disputatio prima theologica. De libris Scripturae Sacrae canonicis et apocryphis ... Argentorati, 1613, Carolus. 4° – VD-17 23:259764Z

Megj.: Sári Orvos Pál téziséhez Ceglédi Szabó Pál is írt verset; a kötetben ugyan nem szerepel Ceglédi bejegyzése, mégis az ő könyvének tartjuk. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 634558 (moszkvai), 15,511 J/5 (kismartoni).

(Coll. 1.) BECHTOLD, Johann, praes.; CRUSIUS, Johann Jakob, defend.: *Disputatio secunda theologica. De Scripturae Sacrae sufficientia et perfectione ...* Argentorati, 1613, Carolus. – BVB

(Coll. 2.) BECHTOLD, Johann, praes.; FRÖREISEN, Isaac, defend.: *Disputatio tertia theologica. De versione et interpretatione S. Scripturae ...* Argentorati, 1614, Carolus. – BVB

(Coll. 3.) BECHTOLD, Johann, praes.; CRUSIUS, Johann Jakob, propon.: *Assertiones theologicae de coena Domini, contra varios Pontificorum errores ...* Argentorati, 1615, Carolus. – VD-17 3:667771M

(Coll. 4.) BECHTOLD, Johann, praes.; CRUSIUS, Johann Jakob, propon.: *Assertiones theologicae de coena Domini, contra varios Calvinianorum errores ...* Argentorati, 1615, Carolus. – VD-17 3:667773B

(Coll. 5.) COPPEN, Bartholomaeus, praes.; SÚRI ORVOS Mihály, defend.: *Theses theologicae de votis monasticis ... Ad diem 24. Aprilis. Hora locoque consuetis. Heidelbergae, 1613, typ. Johannis Lancelloti. 4°* – RMK III. 7536c: új hungaricum: Ponicaenus György József, Lövei Pellionis György, Szentgyörgyi Bálint és Ceglédi Szabó Pál írt hozzá üdvözlő verset.⁶⁰²

(Coll. 6.) TAUFERER, Johann, praes.; PISTORIUS, Johann Peter, defend.: *Disputatio theologica de duabus naturis in Christo ...* Argentorati, 1614, Martinus. – BVB

(Coll. 7.) FABER, Johann, praes.; HERMANN, Michael, defend.: *Disputatio theologica, de baptismo et fide parvulorum ...* [Strasbourg], 1614, Kieffer.

(Coll. 8.) WALLISER, Laurentius Thomas, praes.; SUICARDUS, Johann, defend.: *Aporiai ethicae de actionum humanarum principiis ...* Argentorati, 1614, J. Martinus.

(Coll. 9.) WALLISER, Laurentius Thomas, praes.; HÜFFEL, Georg Heinrich, defend.: *Problemata ethica, peri eudaimonias = Problemata ethica de beatitudine ...* Argentorati, 1614, J. Martinus. – HBZ

⁶⁰² Ez az új hungaricum Ceglédi Szabó Pál egy másik kolligátumában is szerepel. Vö.: 26. tétel

(Coll. 10.) WALLISER, Laurentius Thomas, praes.; HOYSKI DE HOSZCZA, Procopius, propon.: Centuria thesium ethicarum, de magnanimitate, eiusque causis ... Argentorati, 1614, J. Martinus.

(Coll. 11.) WALLISER, Laurentius Thomas, praes.; TAUFREER, Tobias, defens.: Susethesis peri tes aretes ethikes = Disputatio de virtute morali ... Argentorati, 1613, J. Martinus.

(Coll. 12.) WALLISER, Laurentius Thomas, praes.; BENTZ, Samuel, propon.: Problemata ethika, peri andreios = Problemata ethica de fortitudine ... Argentorati, 1613, J. Martinus.

(Coll. 13.) WALLISER, Laurentius Thomas, praes.; LIPTITZ, Thomas, propon.: Aporiai ethikai De liberalitate ... Argentorati, 1611, A. Bertram.

(Coll. 14.) WALLISER, Laurentius Thomas, praes.; STREÜFF, Philipp, propon.: Aporemata ethicorum triacas ... Argentorati, 1613, A. Bertram.

(Coll. 15.) FABER, Anton: Positiones medicae, de scandalorum medicorum secundo, Chroniotaton morborum tertio, Furiarum terrestrium quarta ... Basileae, 1615, Genathius. – VD-17 1:062152P

(Coll. 16.) FABER, Anton: Ad Asclepiadeae docturae Laurum; quam in Incluti Basileensium Athenei Palteo Gratosissimae Reipubl. Medicae Decentarii Proceres, Decurione ... D.D. Casparo Bauhino. Diribitore ... Joan. Nicolao Stupano, solemnii panegyrica pompa demundinatum in Phoebei Thelesterii podio Antonio Fabro Crosna-Sil. ad IX Martii, an. MDCXV. conferebant festiva charistia intra fautorum et amicorum siparia modulantibus choraulis adplausus ... Basileae, 1615, Genathius. – VD-17 23:624402F

(Coll. 17.) CRAMER, Paulus: Praeside Christo: de colico dolore et illius symptomate Paresi: quae vulgo dicitur contractura haec themata Consensu et auctoritate ... Medicorum Collegii, in ... Basileensium Academia, pro summis in Arte Medica honoribus, insignibus et privilegiis publ. solennit. consequendis: Mystis Asclepiadeis iatrosophois: in publ. congressu examinanda proponit Paulus Cramerus Leutschoviensis Pannonius ... ad diem 29. Junii ... horis consuetis. Basileae, 1615, typ. Joh. Jacobi Genathi. – RMK III. 1129

(Coll. 18.) SALTZMANN, Johann Rudolph, praes.; BERGER, Johann Benedict, defend.: Theses medicae. De morborum differentiis. In celebri Argentiniensium Academia publici exercitii gratia ad disputandum propositae ... Argentorati, 1614, typ. Johannis Caroli. – WorldCat

(Coll. 19.) SEBISCH, Melchior, praes.; ESPICH, Jacob Valentin, defend.: Centuria conclusionum miscellanearum, ex parte pathologica medicinae depromptarum ... Argentorati, 1615, Carolus. – VD-17 23:304831B

(Coll. 20.) SEBISCH, Melchior, praes.; GEISELBRUNNER, Elias, respond.: Disputatio de vermibus intestinorum prima ... Argentorati, 1614, Carolus. – VD-17 7:684448X

(Coll. 21.) SEBISCH, Melchior, praes.; SCHWABE, Bernhard, respond.: Disputatio de vermibus intestinorum altera ... Argentorati, 1614, Carolus. – VD-17 7:684452H

(Coll. 22.) SEBISCH, Melchior, praes.; GUSTEL, Johann Georg, respond.: Disputatio medica de paracentesi hydropicorum ... Argentorati, 1613, Scher. – VD-17 23:640205G

(Coll. 23.) SEBISCH, Melchior, praes.; SCHILLING, Andrea, respond.: Problematum medicorum decades tres ... Argentorati, 1613, Scher. – BVB

(Coll. 24.) SEBISCH, Melchior, praes.; KLEESATTEL, Johann Georg, respond.: Problemata medica: ex anatome, methodo therapeutica, et botanologia deprompta ... Argentorati, 1613, Kieffer. – VD-17 14:053666D

(Coll. 25.) SALTZMANN, Johann Rudolph; HAFENREFFER, Samuel: Theoremata cheirurgica de cauteriis ... Argentorati, 1613, Carolus. – BVB

(Coll. 26.) SEBISCH, Melchior, praes.; HEILLER, Johann Hieronymus, respond.: Disputatio medica de obstructione jecoris. ... Argentorati, 1614, Kieffer. – VD-17 39:162916P

(Coll. 27.) RIXINGER, Daniel, praes.; WEIXELBERGER, Hieronymus, defend.: Logicae Aristotelicae, compendiose traditae, disputatio I. Principia artis complectens ... Argentorati, 1612, Carolus. – VD-17 547:675679M

(Coll. 28.) RIXINGER, Daniel, praes.; KLOHIUS, Jeremias, defend.: Logicae Aristotelicae, compendiose traditae, disputatio II. Primam orationis verae speciem explicans ... Argentorati, 1612, Carolus. – VD-17 23:238138S

(Coll. 29.) RIXINGER, Daniel, praes.; TEXTOR, Friedrich, defend.: Compendii logicae Aristotelicae disputatio III. Secundam orationis verae speciem, et ejus partes explicans ... Argentorati, 1612, Carolus. – VD-17 547:675705R

(Coll. 30.) RIXINGER, Daniel, praes.; LEUBRAND, Johann Sebastian defend.: Compendii logicae Aristotelicae disputatio IV. De modalium propositionum syllogismis ... Argentorati, 1613, Carolus. – VD-17 547:675716E

(Coll. 31.) RIXINGER, Daniel, praes.; LEUBRAND, Johann Sebastian defend.: Compendii logicae Aristotelicae disputatio quinta. De tertia orationis verae specie, partibus ejus, et per se accidentibus ... Argentorati, 1613, Carolus. – VD-17 12:184121D

(Coll. 32.) RIXINGER, Daniel, praes.; NAGEL, Georg, defend.: Compendii logicae Aristotelicae disputatio sexta. De quartae speciei orationis logicae principiis primis ... Argentorati, 1613, Carolus. – VD-17 547:675739R

(Coll. 33.) RIXINGER, Daniel, praes.; COLBIUS, Eberhard, defend.: Compendii Logicae Aristotelicae disputatio septima. De locorum ad modi tertii quaestiones applicatione ... Argentorati, 1613, Carolus. – VD-17 547:675751T

(Coll. 34.) RIXINGER, Daniel, praes.; SCHILLING, Andreas, defend.: Compendii Logicae Aristotelicae disputatio octava. De ipsa forma disquisitionis seu rationis probabilibus differendi ... Argentorati, 1613, Carolus. – VD-17 547:675756F

(Coll. 35.) RIXINGER, Daniel, praes.; EGGEN, Blasius, defend.: Compendii Logicae Aristotelicae disputatio nona. De ratione disserendi, probabili opposita, et modo sophisticos elenchos diluendi ... Argentorati, 1613, Carolus. – VD-17 547:675761Z

(Coll. 36.) RIXINGER, Daniel, praes.; BRECHT, Clemens, prop.: Disputatio logica. De praedicabilibus ex Porphyrii introductione desumpta ... Argentorati, 1614, Carolus.

(Coll. 37.) RIXINGER, Daniel, praes.; BRUNO, Matthias, invit.: ... Ad disputationem hanc logicam. De usu locorum doctrinae topicae Aristotelicae ... Argentorati, 1614, Kieffer.

(Coll. 38.) HAVENREUTER, Johann Ludwig, praes.; KOHLER, Maternus, propon.: Disputatio physica. De natura coeli ... Argentorati, 1615, Carolus.

(Coll. 39.) HAVENREUTER, Johann Ludwig, praes.; KIESS, Georg, propon.: Disputatio physica. De loco ... Argentorati, 1615, Carolus.

(Coll. 40.) HAVENREUTER, Johann Ludwig, praes.; SCHMIDT, Joannes, propon.: Disputatio physica. De sensibus externis ... Argentorati, 1614, Carolus.

(Coll. 41.) HAVENREUTER, Johann Ludwig, praes.; GEIGER, Philipp Balthasar, propon.: Disputatio. De animo ... Argentorati, 1614, Carolus.

(Coll. 42.) RIXINGER, Daniel, praes.; SCHERBAUM, Joseph, defend.: Quaestiones aliquot metaphysicae. De mobili et immobili substantia ... Argentorati, 1614, Carolus. – VD-17 7:642142P

(Coll. 43.) RIXINGER, Daniel, praes.; ROSENBERG, Johann Karl, defend.: Disputatio philosophica; quam a se conscriptam, aspirante atque inspirante spiritu trinuno ... Argentorati, 1615, Martinus. – VD-17 7:642161U

(Coll. 44.) FRADELIUS, Petrus, praes.; VERNONAEUS, Venceslaus Achilles, propon.: Theses de lapidibus ... Praegae, [161–.], s. typ.

(Coll. 45.) HAVENREUTER, Johann Ludwig, praes.; BRENGGER, Matthaeus, defend.: Quaestiones physicae. De elementis ... Argentorati, 1614, Kieffer.

(Coll. 46.) CORNANUS, Cornelius, praes.; TEVETIO CRUFENAS, Cariollinus, resp.: Themata medica de beanorum, archibeanorum, beanulorum et cornutorum quorumcunque affectibus et curatione ... Cornanae, [ca. 1626.], Blaß ins Horn. – VD-17 12:151242G

Becker, Kornelius: Analysis psalmi secundi ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 14.)

Becker, Kornelius: Christliche Leichpredigt ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 11.)

Becker, Cornelius: Christliche Leichpredigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 6., 7.)

10.

BEDA Venerabilis: Secundus operum Venerabilis Bedae ... tomus in quo ... continentur eiusdem commentarii. In Evangelium Marci ... [Parisiis], 1521, s. typ. 2° – BVB

Poss.: 1) *Stephanus Beythe* (címlap r.); 2) *Jam Pauli Cegledini 1627. Papae* (uo.); 3) *Ex liberalitate Basilij Feölseö* (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1533942, 15,881 N/7.

11.

[**BEDA** Venerabilis; **AUGUSTINUS**, Aurelius, Sanctus; **HIERONYMUS**, Sanctus; **BOUSSARD**, Geoffroy, ed.: Tomus tertius continens collectanea Venerabilis Bede presbyteri in epistolas divi Pauli apostoli, ex operibus ... Augustini ... Paris, 1522, Badius Ascensius, Parvus.] 2° – GBV

Megj.: a kötetben aláhúzások és latin nyelvű jegyzetek vannak (néhány Ceglédi Szabó Pálé) (magyar nyelvű: 29. fol. r., 203. fol. v.) Supralibros: *P. S. C. 1626*. Poss.: *Pauli Cegledini posteritatisque dilectae 1626. 4. Junij Papae* (C6 r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,878 N/6.

Bericht vom christlichen Abschied ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 19.)

12.

BÈZE, Théodore de: ... Annotationes maiores in Novum Dn. Nostri Jesu Christi Testamentum. In duas distinctae partes ... Nova ... editio ... [Genève], 1594, s. typ. 8° – GBV

Megj.: *Mundum Spermondo Errores Prostermendo 1604*. (címlap r.) Supralibros: *C. C. I. 1601*. Poss.: *Pauli Cegledini 1616. Tyrnaviae 12 Augusti*. (címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 625485.

13.

BÉZE, Théodore de: *Novum Jesu Christi testamentum, Graece et Latine ... [Genevae(?)]*, apud Johannem Vignon, 1611. 8°

Megj.: a kötetben aláhúzások és Ceglédi Szabó Pál latin nyelvű jegyzeti vannak (főként az ajánlásban és az Apostolok Cselekedeteiben). Supralibros: *P. N. T. 1618*. Poss.: 1) *P. C. 1645*. (előlső kötéstábla, belül); 2) *Pauli S(artorii) Cegledini 1619 25. Augustj* (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,508 J/5.

14.

BIBLIORUM codex sacer et authenticus, testamenti utriusque veteris et novi, ex Hebraeae et Graecae veritate, quam proxime ad litteram quidem fieri potuit, fidelissime in linguam Latinam translatus ... Francofurti, 1614, in off. Andreae Cambiery. 8° (4°) – BVB

Megj.: a kötetben aláhúzások, latin és magyar nyelvű jegyzetek vannak: 1) első kötéstáblán belül: *Kaldi az Oktato Intesnek § 15. p. 21(?) editis Biblijs 1626. Pagninusis igaz keresztyen volt, kinek forditasarol noha azt írja Genebrardus hogy a Vulgata Editio utan az (...) forditasok közzül legh job: mind az által aztis mondyta, hogy nem igen szorgolmatos, hanem fölötteb fenn heaz es a Grammatikanak a Rabinusok aprolekinak követője*; 2) a hátsó kötéstáblán belül: Ceglédi Szabó Pál saját életrajzi adatait írta fel. Supralibros: *P. S. C. 1614*. Poss.: 1) *Pauli Cegledini Ab A(nn)o 1614 Heidelbergae* (címlap r.); *Pauli S(artorii) Cegledini 1614 Heidelbergae 15 Jan(uarii) Const. Thaler Alb. 18*. (előlső kötéstábla, belül). Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,519 J/6.

15.

BORNEMISZA Péter: Negyedik része az evangéliomokból és az epistolákból való tanúságoknak ... Sempteröl, 1578, typ. Bornemisza. 2° (RMNy 422)

Megj.: a Beda Venerabilis-kötetben lévő papírlapocskákra Ceglédi talán prédikációihoz, írásaihoz készített jegyzeteket. Ezekon ugyanis több latin nyelvű bibliai idézet (a locus pontos megjelölésével) és rövid teológiai feljegyzés olvasható. Ez utóbbiak nagyobb részét latinul írta – ezek egyikre utal arra, hogy olvasta Bornemisza prédikációs kötetét: „Lutherista Attendens Petrus Bornemisza in majori

postilla super illa [...] quae sunt Dei et quae sunt Caesaris Caesaris [!], pag. 767. Soha az Apostolok ostyával nem éltek.”

16.

BRIGHTMAN, Thomas: ... Commentarius in Cantica Canticorum Salomonis, analysi et scholiis illustratus: ubi ad genuinam Verborum interpretationem, accommodatio accedit adeo concinna, ut cum Allegoriarum sensu; temporum quoque seriem, ad quae singula proprie spectant, intueare. Adjecta est ejusdem, apposita admodum, et populo Dei summe consolatoria, ultimae et difficillime partis Prophetiae Danielis, a ver. 36. cap. 11 ad finem cap. 12. sese diffundentis, explicatio. Joh. 3. 29. Qui sponsam habet, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat et audit eum, gaudio gaudes, propter vocem sponsi. Basileae, 1614, imp. Ludovici König. 8° – VD-17 1:058068H

Supralibros: *P. S. C. 1614*. Megj.: a coll. 3.-ban Ceglédi aláhúzásai és latin nyelvű kézírásos megjegyzései vannak. Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: 15,032 F/5.

(Coll. 1.) **BRIGHTMAN**, Thomas: Explicatio summe consolatoria, partis ultimae et difficillimae, prophetiae Danielis, a vers. 36, c. II. ad finem c. 12. ... Basileae, 1614, typ. Conradi Waldkirchii. – VD-17 39:142924Y

(Coll. 2.) **DRAXE**, Thomas: Angelica praemonitio de fuga e Babylone. Hoc est tractatio succincta et salutaris, in qua evincitur Romam hodiernam esse Babylonem Apocalypticam, ecclesiam quandoque obscurari et vix apparere: plurima dogmata et instituta pontificia esse plane nova, et praecipua fidei fundamenta a Papistis everti ... Oppenheimi, 1614, calcogr. Hieronymi Galleri, sumpt. viduae Levini Hulsii. – VD-17 1:074425V

(Coll. 3.) **LUCIUS**, Ludwig, ed.: Synopsis antisociniana bipartita: I. De Christo servatore; II. De fide justificante: opposita libro quatripartito Fausti Socini Samosateniani, de Christo servatore ... Basileae, 1614, typ. Joh. Jacobi Genathi. – GBV

(Coll. 4.) **MASTIX** Jesuitarum et Pontificiorum aliorum: seu demonstratio efficax, doctrinum romanam esse conjurationum et seditionum fautricem, ejusdemque professores non esse ferendos in Regno Angliae aliisque Provinciis Reformatis. Oppenheimii,

1614, ex chalcographia Hieronymi Galleri, sumpt. viduae Levini Hulsii. – VD-17 23:638447R

(Coll. 5.) PERKINS, William: Prophetica sive de sacra et unica ratione concionandi tractatus. Hanoviae, 1602, apud Guilielmum Antonium. – VD-17 23:275765W

17.

BUCANUS, Guillaume: Institutiones theologiae seu locorum communium christianae religionis, ex Dei verbo, et praestantissimorum theologorum orthodoxo consensu expositorum, analysis ... Genevae, 1612, excud. Esaias le Preux. 8° – GBV

Poss.: *Pauli Czegledini 1614 5. Aprill. Heidelbergae Constat gr. 19.* (előzéklap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 615497 (moszkvai), 14,749 C/10. (eredetileg: 14,374 B/10 – kismartoni).

(Coll. 1.) HUTTON, Mattew; THYSIUS, Antonius, ed.: Brevis et dilucida explicatio, verae, certae, et consolationis plenae doctrinae, de electione, praedestinatione ac reprobatione ... Hardrovici, 1613, ex typ. Thomae Henrici, imp. Henrici Lavrentii. – GBV

18.

CALVIN, Jean: Institutio christianae religionis. In libros quatuor nunc primum digesta ... [Strasbourg], 1561, [Th. Rihel]. 2° – GBV

Megj.: a kötetben Ceglédi Szabó Pál aláhúzásai és latin nyelvű jegyzetei vannak. Supralibros: *P. S. C.* Poss.: *Posessor legitimus Paulus Cegledinus 1620 mpria* (címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 629029 (moszkvai), 15,784 M/4 (kismartoni).

19.

CALVINUS, Justus (Baronius): Justi Calvinii Veterecastrensis pro sacrosancta catholica romana ecclesia ... Moguntiae, 1602, ex off. typ. Joannis Albini. 8° – VD-17 12:109621B

Megj.: a kötetben néhány aláhúzás és latin nyelvű jegyzet van. Poss.: *Paulus Cegledinus possessor legitimus 1615 Tyrnaviae M(anu)p(ro)ria* (előlső kötéstábla, belül); *A(nn)o (Chris)ti 1613 Emi Hejdelbergae in foro (...) 12 Paulus Cegledinus M(anu)*

p(ro)pria (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 14,518 B/9.

(Coll. 1.) CALVINUS, Justus (Baronius): Justi Calvini Veteracastrensis, de unitate sacrosanctae romanae ecclesiae omnibus amplexenda, epistolarum catholicarum volumen unum. Accessit ex S. Augustino epistola 48. ad Vincentium: et epistola 50. ad Bonifacium, de latitudine ecclesiae Dei, et moderata coercitione haereticorum ... Moguntiae, 1602, typ. Joannis Albini. – VD-17 12:109627X

(Coll. 2.) CALVINUS, Justus (Baronius), stud.: Praescriptionum adversus haereticos perpetuarum ex S. S. orthodoxis potissimum patribus. Tractatus VI. ... Moguntiae, 1602, ex off. typ. Joannis Albini. – VD-17 12:108283E

20.

CASMAN, Otto; **URSINUS**, Joachimus, ed.: Ottonis Casmani antisocinus. Tractatus, ad dijudicandum controversiam theologiam, quae jam inter Orthodoxos et Socinianos, de corpore doctrinae christianae pene universo, agitur, apprime utilis ... Ambergae, 1612, apud Johannem Schönfeldium. 8° – VD-17 39:151372G

Megj.: a hátsó kötéstáblán belül Ceglédi Szabó Pál latin és magyar nyelvű jegyzetei vannak. Poss.: *Pauli Cegledini 1615 Tyrn(aviae)* (címlap r.); *Possidet P(aulus) S(artorius) C(egledinus) Emptus Hejdelbergae 1613 d. 57. m(anu) p(rop)ria* (hátsó kötet-tábla, belül). Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 14,878 E/2.

Ceglédi Szabó Pál, ed.: *Canones ecclesiastici ... vide* Walaeus, Antonius, praesid.: *Disputatio theologica ...* (Nr. 62. Coll. 9.)

Cerastus Cornanus, Cornelius, praes.: *Themata medica ... vide* Bechtold, Johann, praes.: *Disputatio prima theologica ...* (Nr. 9. Coll. 46.)

21.

CHANDIEU, Antoine de La Rochel: Antonii Sadeelis Candei ... opera theologica quae ipso adhuc vivente fuerunt edita ... Nunc in unum volumen collecta, et ordine digesta: in quibus adversariorum tractatus aduersus superstitem illum editi. refelluntur. Subiuncti

sunt locorum Scripturae, veterum Theologorum ... [Heidelberg], 1593, in off. Sanctandreae. 8° (4°) – GBV

Megj.: 1) a kötetben elvértve néhány latin és magyar nyelvű jegyzet és aláhúzás van; a kötetben lévő négy kis papírdarabon Vörösmarti Mihály (1572–1645) magyar nyelvű levelei, üzenetei olvashatóak.⁶⁰³ Supralibros: *P. S. C. 1613*. Poss.: *Pauli Cegledini 1613. 15. April. Heidelb(ergae)* (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,518 J/6.

Chemlin, Kaspar: *Sacer heptalogus ... vide Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ...* (Nr. 58. Coll. 2.)

22.

CHEMNITZ, Martin: *Examen concilii Tridentini ... opus integrum*. Tom. I–II. (In quibus praecipuorum capitum totius doctrinae papisticae, firma et solida refutatio, tum ex Sacrae Scripturae fontibus, tum ex orthodoxorum Patrum consensu, collecta est; uno volumine complectens. Ad veritatis Christianae et Antichristianae falsitatis cognitionem, perquam utile et necessarium.) Francofurti, 1606, Joh. Saurius, (imp. Rulandiorum et Nicolai Rothii). 8° – GBV

Megj.: jelenleg nincs meg, Hárigh János összeírásából ismert. Poss.: *Pauli Cegledini, 1615. Tyrn(aviae)*. Egykori jelzete: 15,108 F/10.

23.

CICERO, Marcus Tullius; **RAMÉ**, Pierre de la; **PISCATOR**, Johannes: *M. T. Ciceronis de officiis librorum III. Analysis praeceptiones P. Rami potissimum accomodata: per Joan. Piscatorem Argentinensem. Spirae Nemetum, 1582, apud Bernardum Albinum*. 4° – GBV

Megj.: a kötetben aláhúzások, valamint Ceglédi Szabó Pál latin és magyar nyelvű jegyzetei vannak. Supralibros: *I. M. D. 1582*. Poss.: *(Ceglédi Szabó Pál.)* Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,248 G/7.

⁶⁰³ Kiad.: ZVARA Edina: *Papok, lelkészek kéziratos imái, levelei az Esterházy-könyvtárból. (Vörösmarti Mihály, Ceglédi Szabó Pál és Szenci Csene Péter írásai.)* Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények 2012. 84–92.

24.

CICERO, Marcus Tullius; STURM, Johann, ed.: M. T. Ciceronis Librorum philosophicorum volumen ... [T. 1.] Academicæ quaestiones. Editionis primæ liber quartus ... Editionis secundæ liber primus. De finibus bonorum et malorum. Tusculanæ quaestiones. (Argentorati), 1574, (apud Josiam Rihelium). 8° – VD/16 C-2857

Megj.: güssingi kötés; a kötetben aláhúzások és latin nyelvű megjegyzések vannak. Poss.: *Ex libris Pauli Cegledini 1615 Tyrn.* (címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1657338 (moszkvai), 15,011 F/4 (kismartoni).

25.

CICERO, Marcus Tullius; STURM, Johann, ed.: M. T. Ciceronis Librorum philosophicorum volumen ... [T. 2.] De natura deorum. De divinatione. De fato. De somnio Scipionis. De legibus. De universitate. De petitione consulatus. (Argentorati), 1574, (apud Josiam Rihelium). 8° – VD/16 C-2857

Megj.: güssingi kötés; a kötetben aláhúzások és latin nyelvű megjegyzések vannak. Poss.: *Ex libris Pauli Cegledini 1615 Tyrn.* (címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1657338 (moszkvai), 15,011 F/4 (kismartoni).

Coppen, Bartholomæus: Oratio funebris ... vide Coppen, Bartholomæus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 34.)

26.

COPPEN, Bartholomæus, praesid.; MIKLÓSVÁRI RÁCZ Tamás, prop.: Theses theologicae de libero voluntatis arbitrio ... in ... Heidelbergae Academia, publicae censurae proponit Thomas R. Miklosvari, Transylvanus Ungarus. Ad diem XXX. Iulii, loco horisque consuetis. Heidelbergae, 1614, typ. Johannis Lancelloti. 4° – RMK III. 7543a: új hungaricum

Poss.: 1) *Possidet Paulus Cegledinus A(nn)o 1614 Hejdelb(ergae) 25. Julij Mpria* (coll. előzéklap); 2) *V. Excellentiss(imo) Dn. Paulo S. Cegledino Ungaro Dn. amico eminen(tissimo) obser(vandissimo) respondens Joh. Wirtz* (coll. 7.); 3) *D. Ornatiss(imo) Paulo S. Cegledino d(ono) d(edit) Respondens* (coll. 9. címlap r.); 4) *Ex liberalit(at)e M. C[...]* (coll. 25.); 5) *Ornatissimo Paulo [Cegle]dino offert [...]* (coll. 26.); 6) *D(omi)no*

Paulo Cegledio amoris ergo dedit Molnar Marpurgi 1612. (coll. 37. címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 615523 (moszkvai), 15,289 G/9 (kismartoni).

(Coll. 1.) COPPEN, Bartholomaeus, praesid.; KÖCHLIN, Johann Friedrich, defend.: *Positiones theologicae de verbo Dei ... in ... quae est Heidelbergae, Academia ... propositae a Johanne Friderico Köchlino Scaphusiano Helvetio ... Heidelbergae, 1614, typ. Johannis Lancelloti.*

(Coll. 2.) COPPEN, Bartholomaeus, praesid.; BORDER, Jacob, defend.: *Theses theologicae de Deo ... quas ... publice disputandam proponit ... Jacobus Borderius Genevensis ... Heidelbergae, 1614, typ. Johannis Lancelloti.*

(Coll. 3.) PHILEMON, Johann, praeses: ... *Quaestiones theologicae de Deo, oppositae novatorum impiis et erroneis opinionibus ... Bremae, 1612, apud Johannem Wesselium. – WorldCat*

(Coll. 4.) COPPEN, Bartholomaeus, praesid.; CLOPPENBURCH, Johann, defend.: *Positiones theologicae de filii Dei divinitate quas ... in Academia ... quae est Heidelbergae ... publice examinandas proponit Johannes Cloppenburch ... Heidelbergae, 1613, typ. Johannis Lancelloti. – WorldCat*

(Coll. 5.) PAREUS, David, praesid.; KNOX, Thomas: *Positiones theologicae de mysterio incarnationis Filii Dei ... in Academia ... Heidelbergensi ... A. Thoma Knoxio Scoto. Ad diem 3. Februarii loco et horis consuetis. Heidelbergae, 1614, typ. Johannis Lancelloti. – WorldCat*

(Coll. 6.) COPPEN, Bartholomaeus, praesid.; SZENTGYÖRGYI NAGY Bálint, defend.: *Theses theologicae de ecclesia Dei. Quas ... in ... Heidelbergensi Academia ... publicae disputationi subjicit Valentinus Nagy Szent-Georgyi Transylvanus Ungarus. Die XXVIII. Augusti. Hora locoque consuetis. Heidelbergae, 1613, typ. Johannis Lancelloti. – RMK III. 1125*

(Coll. 7.) EGLIN, Raphael, praes.; WIRTZ, Johann, respond.: *Assertio veritatis eucharisticae de sacro sancto coenae dominicae mysterio ... in ... Marpurgensi Universitate ... ad disputandum*

publice proposita ... respondente Joanne Wirtzio ... Marpurgi, 1613, Egenolphus. – VD-17 14:022142U

(Coll. 8.) EGLIN, Raphael, praes.; WIRTZ, Joann, respond.: Declaratio brevis de coena Domini ... in ... Academia Marpurgensi ad disputandum publice proposita ... respondente Joanne Wirtzio ... Marpurgi, 1612, Egenolphus.

(Coll. 9.) COPPEN, Bartholomaeus, praes.; LÖVEI PELLIONIS György, respond.: Theses theologicae de aeterna Dei praedestinatione quas ... in ... Heidelbergensi Academia ... publice defendet Georgius P. Leövei Ungarus. Die XXV. Septemb. Hora locoque consuetis. Heidelbergae, 1613, typ. Johannis Lancelloti. – RMK III. 7536a: új hungaricum: Sári Orvos Pál, Szentgyörgyi Nagy Bálint, Ceglédi Szabó Pál üdvözlő verse

(Coll. 10.) COPPEN, Bartholomaeus, praes.; SÁRI ORVOS Pál, respond.: Theses theologicae de votis monasticis quas in antiqua Heidelbergensi Academia publice ... defendet Paulus Orvos Suri Ungarus. Ad diem 24. Aprilis. Hora locoque consuetis. Heidelbergae, 1613, typ. Johannis Lancelloti. – RMK III. 7536c: új hungaricum:⁶⁰⁴ Ponicaenus György József, Lövei Pellionis György, Szentgyörgyi Nagy Bálint, Ceglédi Szabó Pál írt hozzá üdvözlő verset

(Coll. 11.) COPPEN, Bartholomaeus, praesid.; CEGLÉDI SZABÓ Pál, respond.: Theses theologicae de causa efficiendi peccati. Quas ... in ... Academia ... Heidelbergae ... publice defendet Paulus S. Cegledinus Ungarus. Die 3 Julij. Hora et loco solitis. Heidelbergae, 1613, typ. Johannis Lancelloti. – RMK III. 1123

(Coll. 12.) ALTING, Heinrich, praesid.; PISCATOR, Philipp Ludwig: Disputatio kataskeuastike de perseverantia sanctorum. Ad publicam ... a M. Philippo Ludovico Piscatore Herbornensi Nassovio, ad diem II. Aprilis. Hora locoque consuetis. Heidelbergae, 1614, typ. Johannis Lancelloti.

(Coll. 13.) ALTING, Heinrich, praesid.; TOSSANUS, Daniel, respond.: De perseverantia sanctorum: Disputatio anaskeuastike

⁶⁰⁴ Ez az új hungaricum Ceglédi Szabó Pál egy másik kolligátumában is megtalálható. Vö.: 8. tétel.

prima qua ... ad publicam ... respondente Daniele Tossano ... Heidelbergae, 1614, typ. Johannis Lancelloti.

(Coll. 14.) LUTHER, Martin: Martini Lutheri, magni illius evangelii de Jesu Christo praeconis, anti-Socinus ... Ambergae, 1614, Schönfeldius. – VD-17 23:327790X

(Coll. 15.) HIMMEL, Johann: Jesuita pharisaizans, seu collatio pharisaismi et jesuitismi, in gymnasio Spirensi publice, die natali Martini Lutheri, instituta. Item, apologia pro B. Luthero ... Spirae, 1614, Kembach. – VD-17 23:625228H

(Coll. 16.) HIMMEL, Johann: Idea boni gymnasii, hoc est oratio inauguralis, habita in introductione gymnasii liberae civitatis Spirensis ... Spirae, 1614, Kembachius. – VD-17 12:173805B

(Coll. 17.) QUINQUATRIA feralia, pro sancta memoria Reginae beatissimae, D. Annae-Catharinae, Marchicae, S. R. Daniae, Norvegiae etc. Hafniae Peracta XIV. XV. XVI. XVII. et XIIX. d.m. Aprilis ... 1612. Et nunc simul edita, suo hoc ordine: I. Programma Publ. pro argumento caeterorum, cum Genealogia Marchionum Brandenburgensium ... II. Concio D. Joh. Paul. Resenii, de vita laudatissimae Reginae ... III. Threnologia D. Caspari Bartolini, etc. IV. Oratio funebris M. Caspari Brokmanni. etc. V. Epicon M. Bartoli Canutii etc. Francofurti ad Moenum, 1614, Emmelius. – VD-17 23:259623L

(Coll. 18.) JUNGnitz: Christoph, praesid.; JEGENIUS, Johannes Jacobus: Theses methaphysicae de ente et essentia, quas ... in ... Heidelbergensium Academia ... subjiciet Johannes Jacobus Jegenius ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus.

(Coll. 19.) LOSSIUS, Petrus, praesid.; HARTLIEB, Georgius, respond.: Theses methaphysicae de veritate et falsitate ... ad disputandum publice propositae in ... Heidelbergensi Academia ... Respondente Georgio Hartlibio ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus.

(Coll. 20.) LOSSIUS, Petrus, praesid.; MARTINUS, Gregorius, respond.: Theses philosophicae de natura ad disputandum publice propositae in ... Heidelbergensi Academia ... Respondente Gregorio Martino ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus.

(Coll. 21.) FORBES, John, praesid.; CLUENTIUS, Stephanus, respond.: Theses mathematico-physicae Peri ton protou ton stoikheion quod coelum dicitur ... publice propugnatae a Stephano Cluentio ... in ... Heidelbergensi Academia ad diem XXVI. Junii: loco et horis consuetis. Heidelbergae, 1613, Lancellotus. – RMK III. 7536b: új hungarikum: Miklósvári R. Tamás üdvözlőverse

(Coll. 22.) JUNGnitz, Christoph, praesid.; HARTLIEB, Georgius: Disputatio meteorologica de corpore imperfecte mixto in genere atque adeo de meteoris, quam ... in ... Academia quae est Heidelbergae ... ex aequo et bono disceptandam offert Goergius Hartliebius Elbingensis Borussus. Ad diem 2. Junii. Heidelbergae, 1613, [J. Lancelot].

(Coll. 23.) LAVATER, Heinrich, praesid.; LAVATER, Johann Jakob, respond.: Theses de terrae motu pro quibus ... publice disputabit Joh. Jacobus Lavaterus ... in schola Tigurina ... Zürich, 1613, Wolf.

(Coll. 24.) LOSSIUS, Wolfgang, praesid.; EBERHARD, Johann: De concoctione theses physicae ex libro quarto meteorologicorum Aristotelis. Publicae disputationi subjectae in ... Heidelbergensi Academia ... a Johanne Eberhardo ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus.

(Coll. 25.) PETRAEUS, Heinrich; GROB, Johann Ulrich: Disquisitio hermetica de origine formarum e seminio virtute plastica instructo ... quam ... proponit, exponit, suscipit Henricus Petraeus ... Respondente Johanne Ulrico Grobio ... Marpurgum, 1612, Egenolff.

(Coll. 26.) LOSSIUS, Wolfgang; JUNGnitz, Christoph, praesid.; JEGEN, Christoph, respond.: Theses physicae de anima rationali quas ... ex consensu et auctoritate ... Wolfgangi Lossii ... in ... Academia Heidelbergensi publico philosophantium examini subijcit Philippus Jegenius ... Heidelbergae, 1611, Lancellotus.

(Coll. 27.) FABRICIUS, Johann Eberhard, praesid.; LEUREL, Johann, respond.: Quaestiones philosophicae, de intellectu et voluntate. Ad quas ... publice ... respondebit Johannes Leurel ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus.

(Coll. 28.) BAUMBACH, Johann Balthasar, praesid.; SENDEL, Johann Ludwig: Theses ethicae de virtute in genere. Quas in ... Academia Heidelbergensi ... annitetur Johannes Ludovicus Sengelius ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus.

(Coll. 29.) KIRCHNER, Hermann, praesid.; DE STARHEMBERG, Erasmus, jun., respond.: Dissertatio ethico-politica, de prudentia. Quam ... in ... Academia Marpurgensi ... publice discutiendam proponit ... Erasmus Junior De Starhemberg ... Marpurgi, 1612, Hutwelckerus. – VD-17 23:247699Q

(Coll. 30.) BAUMBACH, Johann Balthasar, praesid.; BURCKHARD, Johann Philipp, respond.: Positiones ethicae de fortitudine. Quas in ... Archipalatina Academia ... publice ... defendere enitetur Johannes Philippus Burckhardus ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus.

(Coll. 31.) BAUMBACH, Johann Balthasar; JUGNITZ, Christoph, praesid.; PISCATOR, Philipp Ludwig: Theses politicae de principe quas ... ex consensu ... M. Joh. Balthasaris Baumbachii ... in Heidelbergensium ... Academia publico ... examini subiicit Philippus Ludovicus Piscator ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus.

(Coll. 32.) APOLOGIA et protestatio legatorum et ecclesiarum Hungaricarum, adversus iniquissimas monacho-Jesuitarum criminationes, quibus... Stephanum ... Hungariae et Transylvaniae principem gentemque Hungaricam in odia et contemptum... Germaniae principum inducere et adversus eos, more Jesuitico, concitare volentes, Arianismi insimulare non sunt veriti. Bartphae, 1608, excud. Jacobus Klös. – RMK III. 5767

(Coll. 33.) STARHEMBERG, Kaspar von: Oratio, qua gravissima politicorum quaestio asseritur, an futurus politicus literis humanioribus discendis debeat operam dare? Publice ... memoriter habita, a Casparo de Starhemberg. Marburg, 1612, Egenolff.

(Coll. 34.) COPPEN, Bartholomaeus: Oratio funebris quam in obitum et honorem serenissimi principis Friderici IV. ... ducis Bavariae ... habuit Bartholomaeus Coppen ... Heidelbergae, 1610, Lancellotus. – VD-17 12:127308Y

(Coll. 35.) STEN, Simon; REUTER, Quirinus: Oratio parentalis in obitum Dn. Quirini Reuteri ... Publice habita a ... Simone Stenio ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus. – VD-17 23:636024Z

(Coll. 36.) REGIUS, Johann: Johannis Regii Dantiscani Borussi orationes duae I. De iis, quae ad perfectam eruditionem comparandam sunt necessaria. II. De comparatione scholarum et paradisi. Ad amplissimum senatum imperialis et liberae Reipub. Mülhusinae. Mulhusii, 1601, Spies. – VD-17 23:329375K

(Coll. 37.) HYMENAEUS in nuptias ... Alberti Molnaris Szenciensis Ungari, et Kunigundis Ferinariae Marpurgensis Hassae, cui accessit Propempticon ... d. Casparis⁶⁰⁵ Sturmii theol. Marpurg. et concio nuptialis Germanica a r. d. Valentino Laupaeo pastore ad D. Catharinam Oppenheimii habita; anno, mense, die, quem sequens complectitur chronodistichon ... Oppenheimii, (1611), typ. Hieronymi Galleri. – RMK III. 7534a⁶⁰⁶

(Coll. 38.) HOCHZEITPREDIGT bey der Einsegnung dess ... Herrn Alberti Molnáris von Wardtberg in Ungern, und der tugendtsamen Frawen Kunigunda ... Cunradi Vietoris gewesenenen professoris paedagogici zu Marpurg verlassenen Hauszfraw, gehalten in der Kirchen zu Sanct Catharina in Oppenheim, den 8. Tag Octobr. 1611. durch Valentinum Laupaeum ... Gedruckt zu Oppenheim, (1611), durch Hieronymum Gallern.

(Coll. 39.) EPITHALAMIA in honorem nuptiarum ... Alberti Molnar Szenciensis Ungari, typographiae Oppenheimianae pro tempore in patriae commodum moderatori solertissimo, sponso:⁶⁰⁷ et ... foeminae Künigundae ... Joannis Ferinarii p.m., in Marpurgensi Academia olim historiarum professoris ordinarii et paedagogiarchae fidissimi⁶⁰⁸ M. Conradi Vietoris Marpurgi professoris paedagogici coniugis derelictae, sponsae Oppenheimii

⁶⁰⁵ A keresztnév valószínűleg hibásan lett kinyomtatva, amit Molnár leragasztott és kézírással kijavított.

⁶⁰⁶ A Coll. 37–39-re lásd: P. VÁSÁRHELYI Judit: *Oppenheimi nyomtatványok Szenci Molnár Albert esküvőjére*. In: *Summa. Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*. Szerk.: MACZÁK Ibolya. Piliscsaba: PPKE BTK, 2007. (Pázmány Irodalmi Műhely. Tanulmányok) 336–340.

⁶⁰⁷ A három utolsó szót Molnár dativus helyett genitivusra javította kézírással: *moderatoris solertissimi, sponsi*.

⁶⁰⁸ A *fidissimi* szó után Molnár betoldotta a *filiae* szót.

celebratarum anno, mense, die, quem sequens complectitur chronodistichon ... (Oppenheim), 1611, (ex typ. Hieronymi Galleri).

(Coll. 40.) DINNER, Andreas: Gratiarum actio ad Deum opt. max. cum in Academia Norimbergensi pestis remisisset. Altdorphii, 1613, Agricola. – VD-17 75:705830G

(Coll. 41.) SOLEMNITAS Hymenaea nuptiis ... Friderici V. ... ducis Bavariae ... et Elisabethae Jacobi Magnae Britanniae, regis etc. filiae ... Heidelbergae, 1613, Lancellotus. – RMK III. 1124

(Coll. 42.) EPIGRAMMATA scripta in nuptias ... Henrici Alting ... et Susannae Belieriae praestantissimi viri, D. Caroli Belierii, senatoris et mercatoris Heidelbergensis filiae, Sponsae; celebrandas ad XI. Januarii. Heidelbergae, 1614, typ. Johannis Lancelloti. – RMK III. 7543b: új hungarikum: Sári Orvos Pál üdvözlőverse

(Coll. 43.) WIRTZ, Johann: Parentalia viris aliquot ... ecclesiae et scholae Tigur. ministris et professoribus ... Marpurgi Cattorum, 1612, ex off. Rodolphi Hutwelckeri.

(Coll. 44.) EPITHALAMIA in honorem nuptiarum ... Henrici Kessleri ... et Annae Margaritae Schwebelin ... Heidelbergae, 1612, Lancellotus.

Coppen, Bartholomaeus, praes.: Theses theologicae ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 5.)

27.

COPPENSTEIN, Johann Andreas; **BESSE**, Pierre de: Eucharisticum Coppensteinium ex conceptibus Besseanis ad undenas redactum: conciones de eucharistiae et sacramento, et sacrificio, et usu sub una vel utraque specie ... Coloniae, 1615, Henningius; Moguntiae, Volmarus. 8° – VD-17 12:191911F

Megj.: a hátsó kötéstáblán belül Ceglédi Szabó Pál magyar nyelvű bibliai locusai. Supralibros: *P. S. CZ. 1618. Poss.: Clarissimo Viro D. Paulo S. Czegledi Amico suo mellitissimo aeterna memoria, summa observantia colendo curavit Heidelbergae Andreas Pragai* (előzéklap r.); *Recepi in Synodo Úrmeniensi A(nn)o 1618 15. Septembris. Ego Paulus Cegledinus* (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva,

Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 625935 (moszkvai),
14,473 B/7 (kismartoni).

(Coll. 1.) COPPENSTEIN, Johann Andreas; BESSE, Pierre de: Nucleus Coppensteinus ex conceptibus praedicabilibus ... in ferias quadragesimales ... Moguntiae; Coloniae, 1615, Henningius. – VD-17 12:191844T

28.

COPPENSTEIN, Johann Andreas; **BESSE**, Pierre de: Nucleus Coppensteinus ex conceptibus praedicabilibus ... in dominicas Hyernas ... Moguntiae, 1615, sumpt. Petri Henningii, excud. Joannes Volmari. 8° – VD-17 12:191839Z

Supralibros: *P. S. C. 1618. Poss.: Vitae integerrimo, Doctrinae Clarissimo Viro Paulo S. Czegledi Amico gratissimo / Fratri in Christo Commembri / Sodali Lepidissimo / Curavit Heidelbergae And(reas) Pragaj prius e vivis excedas Paule Czegledi quam noster Vivax: emorians amor* (előző kötetábla, belül); *Recepti Ürmenij in synodo A(nn)o 1618 17 7bris Pauli Cegledinus m(anu) pr(opria) (uo.); Pauli Cegledini 1618 7bris Szerdahel. Lectorem vigilem brevis desiderat, atque Dicentem talem, qui ampflicare sciat.* NB. (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,029 F/5.

(Coll. 1.) COPPENSTEIN, Johann Andreas; BESSE, Pierre de: Nucleus Coppensteinus ex conceptibus praedicabilibus ... in festa potiora per annum ... Moguntiae, 1615, sumpt. Petri Henningii, excud. Joannes Volmari. – VD-17 12:191839Z

Cramer, Paulus: Praeside Christo ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 17.)

29.

CRELL, Wolfgang, praesid.; **MAIOR**, Nicolaus, respond.: Tractationis ... pars prima et secunda: quae opinio realis et substantialis praesentiae corporis et sanguini Christi crucifici, in, sub, cum pane et vino eucharistiae ... [Frankofurti ad Viadrum], 1627, lit. Michaelis Kochl. 4° – SWB

Megj.: a kötetben aláhúzások és Ceglédi Szabó Pál latin nyelvű jegyzetei vannak. Supralibros: *F. D. 1627. Poss.: P(aulus) Cegledi A(nn)o 1629 m(anu) p(ro)pria* (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,230 G/6.

(Coll. 2.) CRELL, Wolfgang, praesid.; LEDEROSO, Conradus, respond.: Tractationis ... pars tertia: qua ... essentialis praesentiae corporis Christi crucifixi, in, sub, cum, pane eucharistico ... respondante Cunrado Lederoso ... [Francofurti ad Viadrum], 1627, lit. Michaelis Kochl. – SWB

(Coll. 3.) CRELL, Wolfgang, praesid.; THURI Péter, respond.: Tractationis ... pars quarta: qua corporalis praesentiae corporis Christi crucifixi, in, sub, cum, pane eucharistico ... refellitur: proposita in illustri Academia Viadrina ut ... praeside Wolfgango Crellio ... respondente Petro Thurino Ungaro ad XXVII. Februar ... Frankfurt, 1627, lit. Michaelis Kochl. – RMK III. 1408

Cyprianus, Sanctus: Universa ... *vide* Irenaeus, Sanctus: Opus eruditissimum ... (Nr. 43. Coll. 1.)

Decreta et sanctiones synodi provincialis ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 13.)

Dinner, Andreas: Gratiarum actio ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 40.)

30.

DOLIANSSKI, Joannes: Fasciae Christi, Hoc est: Mysticus Adam, Habel, Joseph, Moses, Josua, Samson, David, Salomon, Job, Jonas etc. ... Hof, 1616, Matthaeus Pfeilschmidt. 8° – WorldCat

Megj.: a kötetbe Ceglédi Szabó Pál bekötötte magyar és latin nyelvű imádságait;⁶⁰⁹ több latin nyelvű idézetek az egyházatyáktól és bibliai locusok; az utolsó oldalon Ceglédi Szabó magyar nyelvű feljegyzései olvashatóak az 1620-as évekből. Poss.: *Pauli Cegledini 1618. 5. Majj* (címlap r.). Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 614168 (moszkvai), 14,494 B/8 (kismartoni).

31.

DOLIANSSKI, Joannes: Sylva Dolianszkiana, hoc est, metaphorae arborum, pietatis et morum informationem

⁶⁰⁹ Kiad.: ZVARA Edina: *Papok, lelkészek kéziratok imái, levelei az Esterházy-könyvtárból.* (Vörösmarti Mihály, Ceglédi Szabó Pál és Szenci Csene Péter írásai.) Lymbus. Magyarisztományi Forrásközlémények 2012. 86–89.

depingentes ... Hof, 1616, Matthaeus Pfeilschmidt, jun. 8° – WorldCat

Megj.: a kötetben Ceglédi Szabó Pál latin nyelvű jegyzetei vannak.
Poss.: *Paulus Cegledinus possidet 1618*. (címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 641300 (moszkvai), 15,176 G/2 (kismartoni).

Draxe, Thomas: Angelica praemonitio ... *vide* Brightman, Thomas: Commentarius in Cantica Canticorum ... (Nr. 16. Coll. 2.)

32.

EGLIN, Raphael: Expressa et solida totius Apocalypsis dominicae Epilysis, perpetuo homiliarum archetypo sensus literalis lucem ecclesiae Dei foenerans ... Hanoviae, 1611, typ. Thom. Villeriani, imp. Conr. Biermanni. 4° – VD-17 39:128890C

Poss.: *Pauli Ceglédini 1625 (1615?) Tyrnavie*. Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: 623.332–333 (budapesti), 14,313 A/12 (kismartoni).

(Coll. 1.) EGLIN, Raphael: Coniecturae halieuticae novae et admirandae ... Francofurti, 1611, Conradus Biermann. – VD-17 39:119154V

Eglin, Raphael, praes.: Assertio veritatis eucharisticae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 7.)

Eglin, Raphael, praes.: Declaratio brevis ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 8.)

Επιθαλαμια in honorem nuptiarum ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 39.)

Epigrammata scripta in nuptias ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 42.)

Epithalamia in honorem nuptiarum ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 44.)

33.

EPIPHANIUS Constantiensis; **CORNARIUS**, Janus, intepr.: Divi Epiphani episcopi Constantiae Cypri contra octoginta haereses opus ... Parisiis, 1564, Parvus. – BVB

Supralibros: *B(?) [...] D. 1568. Poss.: 1) Cl. Benedicti H. Dienesdj Budae; 2) Pauli Cegledini 1628 Papae fl. 1.; 3) Emerici Boczárdi P. Csepreg. 1685.* Mai lelőhelye: Veszprém, Püspöki Könyvtár. Jelzete: 37.075.

34.

EUSEBIUS Caesariensis; **RUFINUS**, Aquileiensis; **SOCRATES** Scholasticus; **THEODORETUS** Cyrrhensis; **SOZOMENUS**, Salaminus Hermias; **THEODORUS** Anagnosta; **EVAGRIUS** Scholasticus; **MUSCULUS**, Wolfgang, interpr.; **CAMERARIUS**, Joachimus, interpr.: Ecclesiasticae historiae autores. Eusebii Pamphili Caesariae Palaestinae episcopi historiae ecclesiasticae. lib. X. Wolfgango Musculo interprete. Ruffini presbyteri Aquileiensis historiae ecclesiasticae. lib. II. Eusebii Pamphili De vita Constantini, Musculo interprete, lib. V. Socratis Scholastici Constantinopolitani, eodem interprete, lib. VII. Theodoriti episcopi Cyri, Joachimo Camerario interprete, lib. V. Hermii Sozomeni Salaminii, Musculo interprete. lib. IX. Theodori Lectoris collectaneorum ex historiae ecclesiastica, eodem interprete. Euagrii Scholastici, eodem interprete, lib. VI. Index memorabilium rerum sub finem additus est copiosissimus. Basileae, 1554, Froben. 2° – VD/16 E-4279

Megj.: a kötet tele van Beythe István és Ceglédi Szabó Pál jegyzeteivel; az előző kötetstáblán: *EVSEBIVS*. Poss.: 1) *Sum Stephani Bejthe et amicorum. Posonij, Martij die 9. An(no) M. D. LIX.* (címlap r.); 2) *Emptus a Relicta D. Emerici Bejthe pro fl. Iterum Pauli Cegledini ab Anno 1633. 15. Martij* (uo.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,738 L/7.

Ewich, Johann von: *De sagarum ... vide* Lemnius, Levinus: *De miraculis occultis naturae ...* (Nr. 45. Coll. 1.)

Faber, Anton: *Ad Asclepiadeae docturae Laurum ... vide* Bechtold, Johann, praes.: *Disputatio prima theologica ...* (Nr. 9. Coll. 16.)

Faber, Anton: *Positiones medicae ... vide* Bechtold, Johann, praes.: *Disputatio prima theologica ...* (Nr. 9. Coll. 15.)

35.

FABER, Basilius: Thesaurus eruditionis scholasticae, sive ratio docendi ac discendi, facili, plana et compendiarie prorsus via ... [Lipsiae], 1605, typ. Voegelianianis. 2° – SWB

Megj.: a kötet elején aláhúzások vannak. Supralibros: *A. E. W. 1605*. Poss.: 1) *Pauli Cegledini 1620 Posonij fl. 2.* (címlap r.); 2) *Et Filii eius Stephani P. Czegledini m(anu) p(ro)p(ria) (uo.)*; 3) *Petrus Farkasdi* (előlső kötetábla, belül); *Fabrum hunc Farkasdi possidet atque legit (uo.)* Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,711 L/5.

(Coll. 1.) **FABER**, Basilius: Epitome quatuor librorum Conradi Gesneri de historia animalium. [Lipsiae], (1605), typ. Voegelianis. – BVB

Faber, Johann, praes.: Disputatio theologica ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 7.)

Fabricius, Johann Eberhard.: Quaestiones philosophicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 25.)

Forbes, John, praesid.: Theses Mathematico-Physicae ... *Vide* Coppen, Bartholomaeus, Praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 21.)

Förster, Johann: Passio Christi ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 3.)

Fradelius, Petrus, praes.: Theses de lapidibus ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 44.)

Franci, Gregorius, praesid.: De gradibus necessitatis ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 4.)

Franz, Wolfgang, praesid.: De coena Domini ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 9.)

Gesner, Salomon: Eine christliche Predigt ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 5.)

Gönczi György: De disciplina ecclesiastica ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 10.)

36.

GROSS, Johann Georg: Joh. Georgii Grossii ... Theatrum biblicum, ex scriptis theologorum veterum atque recentium, maximam vero partem D. Amandi Polani p. m. concinnatum: quo vindicatio totius Scripturae S. a corruptelis seu falsis interpretationibus piaie menti exhibetur. ... Basileae, 1615, sumpt. Ludovici König. 4° – VD-17 14:647254N

Megj.: a kötethen Ceglédi Szabó Pál latin nyelvű bejegyzései vannak. Poss.: *Pauli Cegledini 1630. Maij die 2. termino Comitiorum Thalleris in sextis(?) tribus emptum Posonij* (címlap r.) Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: 623.537 (budapesti), 15,516 J/6 (kismartoni).

37.

GROSS, Johann Georg: Joh. Georgii Grossi ... theatri biblici, hoc est, vindicationis scripturae sacrae a corruptelis seu falsis interpretationibus, tomus secundus ... Basileae, 1618, typ. Joh. Jacobi Genathii. 4° – VD-17 23:322831Z

Megj.: a kötet elején néhány latin nyelvű jegyzet, aláhúzás van. Poss.: *Pauli Cegledini A(nn)o 1630. die 2 Junij termin. (...) Thaleris in (...) tribus empt. Posonij* (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,516 J/6.

Grynaeus, Johann Jakob: Ein christliche Predig ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 23.)

38.

GUALTHERUS, Rodolphus: Homiliarum in evangelia dominicalia a vigilia nativitatis domini nostri Jesu Christi, usque ad festum Paschalis. Pars 1 ... Lugduni Batavorum, 1585, s. typ. 2° – GBV

Poss.: 1) *Beythe sum Stephani, dum illius vita manebit* (címlap r.); [*Stephanus Beythe*] (uo.) (ráírva:); 2) 1585. *Andreae Beythe Lapidani et amicorum eius. Liber ad possessorem. Sum tuus e multis dilectus tempore cuncto. Me retine quaeso, nam [tuus] esse uolo* (uo.); 3) *Donatus est hic liber a Clariss(im)o ac R(everen)dissimo D(omi)no Paulo Cegledino Michaelis Heles Selleino Die 20 7bris Anno 1637.* (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 629009 (moszkvai), 15,782 M/4 (kismartoni).

39.

HAIMO, episc. Halberstatensis: D. Haymonis ... Homiliarum, nunc quinto maiori quam antehac unquam diligentia excusarum, pars hyemalis ... Coloniae, 1540, Gottfried Hittorp. 8° – GBV

Megj.: a kötetben kézírásos bejegyzések vannak. Poss.: *Paul Cegledi A(nn)o 1614 2 Martij Heidelb. const. Albis* 6. (1. p. r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 634540 (moszkvai), [14,669 C/5 – kismartoni].

Hänichen, Daniel: Christliche Landtags Predigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 13.)

Havenreuter, Johann Ludwig, praes.: Disputatio ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 38–41.)

Havenreuter, Johann Ludwig, praes.: Quaestiones physicae ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 45.)

40.

HERDESIANUS, Christoph: Consensus orthodoxus Sacrae Scripturae et veteris ecclesiae, de sententia et veritate verborum coenae dominicae ... Tiguri, 1605, imp. Andreae Cambieri. 2° – VD-17 14:683681B

Poss.: *Possideo ab Anno Christi Redemptoris 1613. 12 Maj. Heidelbergae const. Alb. 12. Paulus S(artorius) Cegledinus mpria* (előlső kötetáblán belül). Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,615 K/5.

41.

HIERONYMUS, Sophronius Eusebius, ed.; **FELIX** Pratensis, ed.; **MÜNSTER**, Sebastian, ed.; **CAMPEN**, Jean de, ed.: Liber psalmodum cum translationibus quatuor, et paraphrasibus duabus. Argentorati, 1645, ex off. Knoblochiana, per Georgium Machaeropoeum. 8° – VD/16 B-3182

Megj.: a kötet jelenleg nincs meg, Hárigh János jegyzékéből ismert. Poss.: *Paul(i) Cegledini 1625. Tyrnaviae*. Egykori jelzete: 14,726 C/8.

Himmel, Johann: Idea boni gymnasii ... Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 16.)

Himmel, Johann: Jesuita pharisaizans ... Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 15.)

Hochzeitpredigt bey der Einsegnung ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 38.)

Hoë von Hoënegg, Matthias: Ehrenpreis des einigen Heylands der Welt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 18.)

Höe von Höenegg, Matthias: Eine Christliche Leichpredigt ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 15.)

Höe von Höenegg, Matthias: De incarnato Deo ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 4.)

Höe von Höenegg, Matthias: Repetitio sanae doctrinae ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 3.)

Hoë von Hoënegg, Matthias: Vale carissima Plavia ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 17.)

Höe von Höenegg, Matthias, praesid.: Disputatio quinta ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 7.)

Höe von Höenegg, Matthias, praesid.: Disputationum theologicarum vigesima sexta ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 8.)

Höe von Höenegg, Matthias; Blatt, Conrad: Eine Trost und Leichpredigt ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 13.)

Hunnius, Aegidius, not.: Epistola consolatoria ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 21.)

42.

HUNNIUS, Aegidius: Examen praefationis, quam Bavarici collocutores protocollo Monachii recuso, nunc auctiorem praefigendam esse putarunt. Ostenditur in hoc examine, quomodo jesuitae in ea praefatione per luculentas calumnias, mendacia, et crimina falsi, legibus humanis et divinis prohibita ... Witebergae, 1602, Mullerus. 4° – VD-17 12:125541Y

Megj.: güssingi kötés; a kötetben latin nyelvű bejegyzések és aláhúzások vannak; a kötet végén Ceglédi Szabó Pál kezével tartalomjegyzék a kolligátumhoz. Poss.: *Jacobus Löher Culmb. Franc. Inferioris (...) Partis Generosj Dom. Dom. Albanj Gruswein L. B. in Weissburg(?) Aug. Confess. Peste in ort(...)* (coll. 1. címlap r.); 2) *J. D. Haydeck* (17. sz., coll. 11. címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 613879 (moszkvai), 15,279 G/9 (kismartoni).

(Coll. 1.) HUNNIUS, Aegidius, praesid.; HOË VON HOËNEGG, Matthias, respond.: *Labyrinthus primus papisticus. Hoc est: Disputatio de papatu semetipsum contradictionibus implicante, confundente et iugulante. In articulis de Scriptura Sacra. De persona Christi. De officio Christi. De justificatione. De fide et operibus. De cuius propositionibus, auxiliante Deo ... in Academia Witebergensi, die 23. Octobris, in Auditorio Theologico ... pro Licentia Respondebit Matthias Höe Ab Höeneck ... Witebergae, 1601, Mullerus. – VD-17 3:304535R*

(Coll. 2.) HUTTER, Leonhard; TANNER, Adam: *Threnologia de vita, rebus gestis, et tristissimo simul ac beatissimo obitu Dn. Aegidii Hunnii: magni illius doctoris theologi. Et purioris religionis christianae assertoris ac vindicis acerrimi. Accessit epistola ad illustrissimum Ducem Wirtebergicum etc. in qua respondetur ad sannas et sarcasmos, quibus Adamus Tannerus Esauvita, pios Hunnii manes, ceu rabidus aliquis canis, lacerare et allatrare voluit. Recitata Witebergae cum ab ordinibus universitatis in luctu maximo et iustissimo collegae et praeceptoris desideratissimo parentaretur ... Dn. Aegidii Hunnii ... Witebergae, 1603, Bergerus, typ. Cratonianis. – VD-17 12:123244W*

(Coll. 3.) HÖE VON HÖENEGG, Matthias: *Repetitio sanae doctrinae. De persona Christi. Continens non tantum sinceriores orthodoxarum ecclesiarum in hoc articulo confessionem ac doctrinam, sed etiam praecipuas tam sacramentariarum quam jesuitarum, aliorumque adversariorum contorsiones, hoc est, brevissima synopsi, totum articulum de Persona Christi exhibens ... Witebergae, 1599, typ. M. Georgii Mulleri, imp. Bechtoldi Raab. – VD/16 ZV-5847*

(Coll. 4.) HÖE VON HÖENEGG, Matthias: *De incarnato Deo, Domino Jesu Christo ... Repetita, non docta quidem, pia tamen*

meditatio ... Witebergae, 1602, Helwigius, typ. Mullerianus. – VD-17 23:327083A

(Coll. 5.) GESNER, Salomon: Eine christliche Predigt, bey der Leich unnd Begräbniß ... Aegidii Hunnii ... Welcher in Gott seliglich verschieden am Vierden Aprilis zu Abend nach Acht Uhr, im drey und Funfftzigsten Jhar seines Alters, unnd hernacher am 7. Aprilis in grosser Frequents in der Pfarrkirchen daselbst ist in sein Ruhekämmerlein gesetzt worden. Wittenberg, 1603, gedruckt bey M. Georg Muller, in verlegung Clement Berger. – VD-17 1:041838Y

(Coll. 6.) BALDUIN, Friedrich: Hyperaspistes Lutheri, adversus maledicam orationem Nicolai Serarii, esauticae factionis Monachi, nuper editam. In qua disserit: utrum candide, sinceriter, ex animique sententia, citra ullum aut convicium, aut maledictum loquendo verum sit, Lutherum, quemadmodum de seipso ipse scripsit, Diabolo Magistro et Doctore usum esse ... Lipsiae, 1603, imp. Michaelis Rhodii. – VD-17 39:127311B

(Coll. 7.) HÖE VON HÖENEGG, Matthias, praesid.; KHOPP, Isaac, respond.: Disputatio quinta de Spiritu Sancto Orθoδοξian Ecclesiarum puriorum contra praecipuas Pneumatomachorum haeredes ... Wittenberg, 1600, Z. Lehmann.

(Coll. 8.) HÖE VON HÖENEGG, Matthias, praesid.; GRATHUIUS, Heinrich: Disputationum theologicarum vigesima sexta. De coniugio, quam contra jesuitarum promachum, Robertum Bellarminum ... facultate theologica in celeberrimo Academiae Wittebergensis Lycaeο approbante ... ad diem 6. Decemb. Anno ... 1600. tuebitur. Henricus Grathusius Lemgov. W. ... Wittebergae, 1600, typ. M. Georgii Mulleri. – VD/16 H-4021

(Coll. 9.) FRANZ, Wolfgang, praesid.; BLECHSCHMID, Salomon, respond.: De coena Domini, theses de quibus publica disputatio instituetur in Academia Witebergensi A. D. IX Junii ... Witebergae, 1598, Gronenbergius. – VD/16 F-2467

(Coll. 10.) KLAUS, Paul: Oratio de nativitate Jesu Christi Dei ac hominis filii ... Wittenberg, 1599, Z. Lehmann.

(Coll. 11.) BECKER, Kornelius: Christliche Leichpredigt bey dem Begräbnis ... Johan Münnichs ... [Leipzig], [1599], gedruckt bey Michael Lantzenberger. – VD/16 B-1351

(Coll. 12.) WEINRICH, Georg: Zwo Christliche Leichpredigten ... Die erste, bey dem ... Leichenbegängnüß der ... Fraw Annae ... Philippi Werners ... Haußfraw ... Die ander, bey dem Begräbnüß ... Georg Mannes ... (Gedruckt zu Leipzig, 1598, durch Zachariam Berwald.) – VD/16 W-1528

(Coll. 13.) HÖE VON HÖENEGG, Matthias; BLATT, Conrad: Eine Trost und Leichpredigt, bey dem Begrebnüs deß christlichen Kindleins Conradi ... Dressden, 1603, Schütz. – VD-17 1:024803X

(Coll. 14.) BECKER, Kornelius: Analysis psalmi secundi, thesibus comprahensa, et ut de praecipuis quibusdam doctrinae christianae capitibus ... Lipsiae, 1601, Apelius, Lantzenberger. – VD-17 3:014107M

(Coll. 15.) HÖE VON HÖENEGG, Matthias: Eine Christliche Leichpredigt, bey dem Begrebnüs der ... Frawen Mariae ... des ... Herrn Christophori Richters ... Hausfrawen ... Dressden, 1603, H. Schütz. – GBV

(Coll. 16.) ODONTIUS, Paul: Kurtze und warhafftige historische Erzehlung, wie und welcher gestalt Paulus Odontius gewesener evangelischer Prediger zu Waltstein in Steyermarck, wegen der Lehr und Predigt des heiligen Evangelii, von der Grätzerischen Inquisition gefenglich eingezogen, auch ... zweymahl zum Tod verurtheilet: aber durch Göttliche hülff allein, wiederumb ... los und ledig worden ... Kemnitz, 1603, Rothe; Dressden, Schütz. – VD-17 23:238429K

(Coll. 17.) HUTTER, Leonhard, praesid.; WAGENITIUS, Joachim, respond.: Disputatio XV. Ex confessionis augustanae articulo XVII. de extremo iudicio ... Witebergae, 1601, Mullerus. – VD-17 23:333493Q

(Coll. 18.) KÖNIGSTADT, Joachim, jun.: Carmen heroicum de bonis angelis, illorumque custodia, et officiis ... Wittenberg, 1598, G. Müller.

(Coll. 19.) VOTA in festivitatem natalitiam, pietate, eruditione, reliquarumque virtutum dotibus ... Joachimi Könningstadii Junioris ... Wittenberg, 1598, G. Müller.

(Coll. 20.) RABE, Gottfried: Eine christliche Predigt, vom Gebet, uber das Evangelium am Sontage Vocem Iucunditatis, Johann. am 16. ... Wittenberg, 1601, P. Helwig, G. Müller. – VD-17 23:249374F

(Coll. 21.) VOTA in festivitatem natalitiam, pietate, eruditione, reliquarumque virtutum dotibus ... Joachimi Könningstadii Junioris ... Wittenberg, 1598, G. Müller.

(Coll. 22.) HUNNIUS, Aegidius, not.: Epistola consolatoria cuiusdam anonymi Pontificii narratoris, qua solatur amicum Augustanum, lugentem sortem Jesuitarum, ob rem infeliciter ab illis Ratisbonae gestam ... Witebergae, 1602, typ. M. Georgii Mulleri, imp. Pauli Helwigi. – VD-17 12:114865A

Hutter, Leonhard: Threnologia de vita ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 2.)

Hutter, Leonhard, praesid.: Disputatio XV. ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 17.)

Hutton, Matthew: Brevis et dilucida explicatio ... *vide* Bucanus, Guillaume: Institutiones theologiae ... (Nr. 17. Coll. 1.)

Hymenaeus in nuptias ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologiae ... (Nr. 26. Coll. 37.)

43.

IRENAEUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, emend.: Opus eruditissimum Divi Irenaei episcopi Lugdunensis in quinque libros digestum, in quibus mire reteggit et confutat ueterum haereseon impias ac portentosas opiniones ... Basileae, 1534, in off. Frobeniana. 2° – GBV

Megj.: az előző kötetáblán: *Opera Irenaei 1547.*; a kötetben latin (és egy magyar: 137. p. *Kiktől vöttük az szentírást?*) nyelvű jegyzetek vannak (több kéz írása: többek között Beythe István, Ceglédi Szabó Pál). Poss.: *Sum Stephanus Beythe Lapidani emptus Posonij solidus 14.* (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,811 M/6.

(Coll. 1.) CYPRIANUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, annot.: D. Caecilii Cypriani episcopi Carthaginensis ac martyris, universa, quae quidem extare sciuntur, opera ... cum accessione libelli Cypriani inscripti, eruditi admodum ac pii, de

martyro duplici ad fortunatum ... Coloniae, 1544, ex off. typ. Petri Quentel. – GBV

Jungnitz, Christoph, praesid.: Disputatio meteorologica ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 22.)

Jungnitz: Christoph, praesid.: Theses methaphysicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 18.)

Kirchner, Hermann, praesid.: Dissertatio ethico-politica ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 29.)

Klaus, Paul: Oratio de nativitate Jesu Christi ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 10.)

Königstadt, Joachim, jun.: Carmen heroicum ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 18.)

44.

LAURENT, Gaspard: Corpus et syntagma confessionum fidei quae in diversis regnis et nationibus [P. 1.] ... Quae habet confessionem fidei, Helveticam, Gallicam, Anglicam, Scotianam, Belgicam, Polonicam, Argentinensem, sive quatuor civitatem imperii. [P. 2.] ... quae habet, 1. Confessionem Augustanam. 2. Saxoniam seu Misnicam. 3. Wirtembergensem. 4. Illustriss. Electoris Palatini. 5. Bohemicam. 6. Et consensum in fide et religione Christiana inter ecclesias evangelicas maioris et minoris Poloniae, Lithuaniae, etc. [P. 3.] Catholicus veterum, qui patris vocantur, ex verbo divino, cum superiori confessionum fidei syntagmate, in omnibus fidei Christianae articulis consensus ... Aureliae Allobrogum, 1612, Petrus et Jacobus Chouet. 4° – BVB

Poss.: *Pauli Cegledini Heidelbergae 1614 April. m(anu) p(rop)ria* (címlap. r.); *Pauli Cegledini Heidelb(ergae) 1614 15 Aprili constat Thalerio Imperialis* (előzéklap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1496354 (moszkvai), 15,624 K/7 (kismartoni).

Lavater, Heinrich, praesid.: Theses de terrae motu ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 23.)

45.

LEMNIUS, Levinus: De miraculis occultis naturae, libri IIII. Item de vita cum animi et corporis incolumitate recte instituenda, liber unus ... Coloniae Agrippinae, 1583, apud Theodorum Baumium. 8° – VD/16 ZV-16009

Megj.: egy latin nyelvű jegyzet és néhány aláhúzás Ceglédi Szabó Pál jellegzetes vörösesbarna tintájával); az elülső kötéstáblán belül jegyzetek vannak, de le van ragasztva. Poss.: *Possessor libri Paulus Cegledinus 1615 Tyrn(aviae) Mpria* (coll. címlap r.) Supralibros: *F. D. V. G. R. L. 1581/4*. Mai lelőhelye és jelzete: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer II. Kasten G. Regal 2.

(Coll. 1.) EWICH, Johann von: De sagarum (quas vulgo veneficas appellant) natura, arte viribus et factis: item de notis indiciisque quibus agnoscantur: et poena, qua afficiendae sint, censura aequa et moderata D. Joann. Ewich ... Bremae, 1584, ex off. typ. Theodori Gluichstein. – VD/16 E-4695

(Coll. 2.) NEUWALDT, Hermannus: Exegesis purgationis sive examinis sagarum super aquam frigidam proiectarum: in qua refutata opinione Guilhelmi Adolphi Scribonii, de huius purgationis et aliarum similium origine, natura, et veritate agitur: omnibus ad rerum gubernacula sedentibus maxime necessaria ... Helmstadii, 1584, excud. Jacobus Lucius. – VD/16 N-1408

Leopold, Andreas: Christliche Leichpredigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 12.)

Lethenyei István: Tabella synoptica ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 17.)

Lossius, Petrus, praesid.: Theses methaphysicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 19.)

Lossius, Petrus, praesid.: Theses philosophicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 20.)

Lossius, Wolfgang: Theses physicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 26.)

Lossius, Wolfgang, praesid.: De concoctione ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 24.)

Lucius, Ludwig, ed.: Synopsis antisociniana bipartita ... *vide* Brightman, Thomas: ... Commentarius in Cantica Canticorum ... (Nr. 16. Coll. 3.)

Luther, Martin: Martini Lutheri, magni illius evangelii ... Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 14.)

46.

MAGIR, Tobias: Sabbathum Christianum seu in pericopas evangelicas anniversarias patrum orthodoxorum et aliorum sanctorum devotae et exquisitae meditationes ac commentationes concinnata ... Francofurti, 1634, ex Hartmanniana officina, imp. auctoris. 4°

Megj.: a kötetben Ceglédi Szabó Pál aláhúzásai, latin és magyar nyelvű jegyzetei vannak. Poss.: *Pauli Cegledini 1635 18. 9bris* (címlap r.) Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: 817.854 (budapesti), 14,314 A/12 (kismartoni).

47.

MARLORAT, Augustin; FEUGUERAY, Gulielmus, stud.: Thesaurus S. Scripturae propheticae et apostolicae, nominum, verborum, rerum, exemplorum, quae in S. Bibliis continentur, summam complectens, et breviter indicans. Prioribus editionibus auctor ... Genevae, 1608, excud. Steph. Gamonetus. 8° – IDS Basel/Bern, OSZK Cat. 16.

Megj: *Heidelbergae const. Alb.: 19 . comp. Alb. 7. azaz d. 78.* (Ceglédi Szabó Pál beírása, elülső kötéstáblán belül); Ceglédi Szabó bejegyzése leendő apósa haláláról: *Nem áll pórben az halál / Elhordgya az mit talál. A(nn)o (Chris)tj 1616 19 Junii. Hólt megh jegyesömnnek Catanak Attya / Vese Lörincz Uram Nagy Szegön* (hátsó kötéstáblán belül). Supralibros: *P. S. C. 1613.* Poss.: *Possidet legitime Paulus Cegledinus 1613. Heidelbergae* (címlap r.); Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 626125 (moszkvai), 14,609 C/1 (kismartoni).

Mastix Jesuitarum et Pontificiorum aliorum ... *vide* Brightman, Thomas: ... Commentarius in Cantica Canticorum ... (Nr. 16. Coll. 4.)

48.

[**MORNAY**, Philippe de:] De sacra eucharistia, in quatuor libros distinc[tum] opus. [In quo, et ejus] institutio, celebratio, doctrina

in primitivia ecclesia, quae fuerit ... (Hanoviae, 1605, Claudius Marnius, Joannes Aubrius, Wechel.) 8° – VD-17 1:074015S

Megj.: néhány aláhúzás, és Ceglédi Szabó Pál latin nyelvű jegyzetei.
Supralibros: *P. O. S. 1612*. Poss.: [*Pauli Cegledini, A(nn)o 1613 Heid(elbergae)* – Hárích János jegyzékéből ismert.] Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 14,909 E/5.

49.

MUSCULUS, Wolfgang: In Davidis psalterium sacrosanctum commentarii ... Editio postrema. Basileae, 1599, Sebastianus Henricpetri. 2° – VD/16 B-3265

Megj.: a kötetben Szenci Csene Péter (1575–1622) Ceglédi Szabó Pálnak írt magyar nyelvű, kézírásos levele olvasható,⁶¹⁰ valamint aláhúzások és latin nyelvű bejegyzések vannak. Poss.: 1) *Alberti Molnar 1613. Marpurgi* (címlap r.); *Emptus ab eodem flo. 2 den. 75 per possessorem Paulum Cegledinum Tyrn(aviae) 1615 5 Maij* (uo.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 634547 (moszkvai), 15,843 N/2 (kismartoni).

Neuwalddt, Hermannus: Exegesis purgationis ... *vide* Lemnius, Levinus: De miraculis occultis naturae ... (Nr. 45. Coll. 2.)

Odontius, Paul: Kurtze und warhafftige historische Erzehlung ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 16.)

50.

PAREUS, David, explic.: Roberti Bellarmini ... De gratia et libero arbitrio. Libri VI. Quorum duo priores tractant de gratia, quatuor posteriores de libero arbitrio, eiusque cum gratia cooperatione ... Heidelbergae, 1614, imp. Jonae Rosae, typ. Johannis Lancelloti. 8° – VD-17 39:145509Q

Supralibros: *P. O. S. 1613*. Poss.: *Possessor Libri hujus Paulus Cegledinus Hejdelb(ergae) 1613 15 Xbris* (előzéklap r.) Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 625874 (moszkvai), 14,858 D/9 (kismartoni).

⁶¹⁰ Kiad.: ZVARA Edina: *Papok, lelkészek kéziratok imái, levelei az Esterházy-könyvtárból.* (Vörösmarti Mihály, Ceglédi Szabó Pál és Szenci Csene Péter írásai.) Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlmények, 2012. 90.

51.

PAREUS, David, explic.: Roberti Bellarmini ... De justificatione impii libri V. ... Heidelbergae, 1615, imp. Jonae Rosae, typ. Johannis Lanceloti. 8° – VD-17 12:122262Q

Megj.: a kötetben aláhúzások és Ceglédi Szabó Pál latin nyelvű jegyzetei vannak; a kötet utolsó oldalán egy könyvjegyzék szerepel: „*Numerus Librorum in rationem, Michaelis Pápai in putatorum de proprio sunt acquisiteurum.*” Poss.: [Ex libris Pauli Ceglédi 1633.” – Hárích János jegyzete szerint.] Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: 14,307 A/12.

Pareus, David, praesid.: Disputatio theologica ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 6.)

Pareus, David, praesid.: Positiones theologicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 24. Coll. 5.)

Pareus, David, praesid.: Positiones theologicae ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 7.)

52.

PAREUS, David, stud.: Roberti Bellarmini ... Liber unus de gratia primi Homini. Francof., 1612, imp. Jonae Rosae. (Heidelbergae, typ. Johan. Lanceloti). 8° – VD-17 1:050588P, VD-17 12:109725N

Megj.: jelenleg nincs meg, Hárích János összeírásából ismert. Supralibros: *P. S. C. 1613*. Egykori jelzete: 14,859 D/9.

(Coll. 1.) PAREUS, David, stud.: Roberti Bellarmini ... De amissione gratiae et statu peccati libri sex. Francofurtensis, 1613, typ. Johannis Lanceloti; Heidelbergae, imp. Jonae Rosae. – VD-17 12:109733D

53.

PÁZMÁNY Péter: Isteni igazságra vezetlő kalauz ... Posonban, 1613, [typ. archiepiscopalis]. 2° – RMNy 1059 (2. kiadás: Pozsony, 1623 – RMNy 1293; 3. kiadás: Pozsony, 1637 – RMNy 1697)

Megj.: Ceglédi Szabó Pál egyik utalása alapján állíthatjuk, hogy ez a mű megvolt neki: „Ita Vezetője Pazmany. F. 218.”

Pázmány Péter: Vindiciae ecclesiasticae ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 14.)

Perkins, William: Prophetica ... *vide* Brightman, Thomas: ... Commentarius in Cantica Canticorum ... (Nr. 16. Coll. 5.)

Petraeus, Heinrich: Disquisitio hermetica ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 25.)

Philemon, Johann, praeses: Quaestiones theologicae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 3.)

54.

PHILO, Alexandrinus; GELEN, Sigmund, transl.: Philonis Iudaei, scriptoris eloquentissimi, ac philosophi summi, lucubrationes quotquot haberi potuerunt ... His accessit propter argumenti similitudinem, Athenagoras De mortuorum resurrectione, Petro Nannio interprete: et Aeneas Gazaeus De immortalitate animarum, et corporum resurrectione, Joanne Wolphio interprete: uterque integritati restitutus: addito rerum memorandarum Indice Tom. II. Basileae, 1558, Episcopus. 8° – VD/16 ZV 12449

Megj.: jelenleg nincs meg, Hárích János összeírásából ismert. Supralibros: V. H. Z. 1567. Poss.: „Ceglédi Pál pápai lelkésznek adja Lengyel Miklós, 1627.” Egykori jelzete: 14,768 C/11.

Plosarius, Dorotheus: Oratio apologetica ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 15.)

Polyandri, Johannes, praesid.: Disputatio theologica ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 3.)

Polyander, Johann, praesid.: Disputatio theologica ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 5.)

Quinquatria feralia ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 17.)

Rabe, Gottfried: Eine christliche Pr... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 20.)

55.

RAINOLD, Johannes; HART, Johannes; PARRAEUS, Henricus, interpr.: Summa colloquii Johannis Rainoldi cum Johanne Harto de capite et fide ecclesiae ... Oppenheimii, 1613, typ. Hieronymi Galleri, sumpt. viduae Levini Hulsii. 8° – VD-17 12:110607Y

Supralibros: *P. S. C. 1615*. Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 14,926 E/7.

Rector Universitatis Heidelbergensi: Oratio ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 8.)

Regius, Johann: Orationes duae ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 36.)

Rixinger, Daniel, praes.: Compendii logicae Aristotelicae ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 30–35.)

Rixinger, Daniel, praes.: Disputatio logica ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 36.)

Rixinger, Daniel, praes.: Disputatio philosophica ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 43.)

Rixinger, Daniel, praes.: Ad disputationem hanc logicam ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 37.)

Rixinger, Daniel, praes.: Logicae Aristotelicae ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 27–29.)

Rixinger, Daniel, praes.: Quaestiones ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 42.)

56.

SALMERÓN, Alfonso: Alfonsi Salmeronis Toletani ... commentarii in evangelicam historiam, et in acta apostolorum. Tomus undecimus ... Coloniae Agrippinae, 1604, apud Antonium Hierat et Joannem Gymnicum. 2° – GBV

Megj.: a kötetben egy papírdarabon Ceglédi Szabó Pál magyar nyelvű jegyzetei olvashatóak. Poss.: 1) *Sum Michaelis Bedö, al(ite)r Notarii Sövenhazi. Ex libris Gener. D. Balthasaris Lengyel. Anno D(omini) 1635.* (címlap r.); 2) *Biblia. Brandmilleri Conciones et Joh. Botsacum dedi et sic mutundi. P(aulus) C(eglédi) (uo.)* Mai lelőhelye: Kismarton, Zimmer I. Jelzete: 15,735 L/7.

(Coll. 1.) SALMERÓN, Alfonso: Commentarii in evangelicam historiam, et in Acta Apostolorum. Tomus duodecimus ... Coloniae

Agrippinae, 1604, apud Antonium Hierat et Joannem Gymnicum.
– GBV

Saltzmann, Johann Rudolph: Theoremata cheirurgica ... *vide*
Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9.
Coll. 25.)

Saltzmann, Johann Rudolph, praes.: Theses medicae ... *vide*
Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9.
Coll. 18.)

Schaller, Thomas: Ein christliche Leichpredig ... *vide* Stiller,
Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 1.)

57.

SCULTETUS, Abraham; BOCKSTAD, Johann; ECK, Nicolas,
stud.: Abrahami Sculteti et Johannis Bockstadii concionatorum
Heidelbergensium in epistolam ad Romanos concionum ideae ...
Heidelbergae, 1619, Rosae, Lancellotus. 4° – VD-17 1:080482X

Poss.: *A(nn)o 1631. 20. Augusti aggressus sum publico pro
ponente Saluti feram hanc S(ancti) Ap(osto)lis Ep(isto)lam finem
imposui A(nn)o 1632 die 3. 7bris Papae Paulus Cegledinus m(anu)
p(ro)pria* (coll. 468. p.); *Pauli Cegledini posteritatesque dilecte
1628 9 9bris Papae* (coll. 1. címlap r.) Mai lelőhelye: Moszkva,
Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzet: 628765 (moszkvai),
15,480 J/3 (kismartoni).

(Coll. 1.) SCULTETUS, Abraham; ECK, Nicolas, stud.: Abrahami
Sculteti ... In epistolam ad Hebraeos concionum ideae ...
Francofurti, 1616, prostant in bibliopolio Jonae Rosae. – VD-17
39:128704U

Sebisch, Melchior, praes.: Centuria conclusionum miscellanearum
... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ...
(Nr. 9. Coll. 19.)

Sebisch, Melchior, praes.: Disputatio ... *vide* Bechtold, Johann,
praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 20., 21., 22., 26.)

Sebisch, Melchior, praes.: Problematum medicorum ... *vide*
Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9.
Coll. 23.)

Solemnitas Hymenaea nuptiis ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologiae ... (Nr. 26. Coll. 41.)

Starhemberg, Kaspar von: Oratio ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologiae ... (Nr. 26. Coll. 33.)

Sten, Simon: Oratio parentalis ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologiae ... (Nr. 26. Coll. 35.)

58.

STILLER, Caspar: Eine christliche Predigt, uber das Evangelium am VIII Sontage nach Trinitatis, von falschen Propheten ... Item Einfeltiges Glaubens-Bekendtnis von den vier ... Artickeln christlicher Religion, darinne zwischen uns Lutherischen und Calvinisten ... Streit ist ... Leipzig, 1609, J. Börner, Valentin Am Ende. 4°

Megj.: a kötet tartalomjegyzékét Ceglédi Szabó Pál írta. Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 628305 (moszkvai), 15,496 J/4 (kismartoni).

(Coll. 1.) SCHALLER, Thomas: Ein christliche Leichpredig, bey der Begräbnuß und ... Leichbegängnuß ... deß ... Herren Johannis Pappuß der Heiligen Schrifft Doctoris und Professoris zu Straßburg ... welcher Freytags den 13. Julij, Anno 1610. ... entschlaffen, und Montags den 16. darauff ... bestattet worden ... Getruckt zu Straßburg, 1610, durch Antonium Bertram. – VD-17 1:031076N

(Coll. 2.) CHEMLIN, Kaspar: Sacer heptalogus, das ist, sieben christliche Predigten, unterschiedlicher Texten H[eiliger]. Göttlicher Schrift ... Zu Gießen, 1611, durch Caspar Chemlein. – VD-17 39:131412S

(Coll. 3.) FÖRSTER, Johann: Passio Christi typica ex Mose. Das ist: die fürnembsten lehr und trostreichen PassionsBilder, aus Mose, in sechs unterschiedenen Predigten außgeleget und erkläret ... Wittenberg, 1610, B. Rab, J. Gorman. – VD-17 39:105312U

(Coll. 4.) WEINRICH, Georg: Leichpredigt, bey dem christlichen Leichenbegängniß der ... Fraw Barbarae, des ... Herrn Valten Schwartzens ... Hausfraw ... Leipzig, 1601, (durch Jacobum Gaubisch, typ. haer. Zachariae Berwaldi). – VD-17 23:266402U

(Coll. 5.) VOLCIUS, Melchior: Christliche Leichpredigt: bey der Begräbnuß, weilund[!] des edlen ... Hans Ulrichs von Remchingen

... Fürstlichen Württembergischen Oberuogts zu Blawbeuren ... den 2. tag Februarii ... entschlaffen und ... den 7. Febr. ... zur Erden bestattet worden ... Tübingen, 1604, Georg Gruppenbach. – VD-17 1:031996Z

(Coll. 6.) BECKER, Cornelius: Christliche Leichpredigt bey der Begräbnuß des ... Herrn Paul Fritschhansen ... Leipzig, 1602, gedruckt durch Jacobum Gaubisch. – VD-17 1:026760S

(Coll. 7.) BECKER, Cornelius: Christliche Leichpredigt bey der Begräbnuß des ... Hans Stengels ... Gedruckt zu Leipzig, 1601, durch Jacobum Gaubisch, typ. haer. Zachariae Berwaldi. – VD-17 1:026174W

(Coll. 8.) ANOMOEUS, Clemens: Simeonis et gentis Pergghaimiae cygnaea cantio. Eine christliche Predigt ... auff den ... Abschied der ... Frawen Christinae ... von Losenstein etc. ... Gehalten ... Nürnberg, 1611, Abraham Wagenmann. – VD-17 1:039227H

(Coll. 9.) STRIGENITZ, Gregor: Aratrum oeconomicum. Das ist, eine Hochzeitpredigt, vom Haus und Ehepfluge ... gehalten ... zu Meissen den 22. Novembr. deß 1602. Jahrs, bey ehelicher Copulation und Trawung, deß ... Herrn M. Georgii Weinrichs ... mit der ... Jungfrawen Annen, deß ... Herrn Bernhard Pflügers ... Tochter ... Lipsiae, 1609, typ. Tobiae Beyeri, excudit Valentin Am Ende. – GBV

(Coll. 10.) STRIGENITZ, Gregor: Eine Predigt, von Josephs des Patriarchen Freyheit und Hochzeit, mit des Priesters Tochter zu On ... gehalten ... bey dem christlichen Kirchgang und Trawung deß Erborn Balthaser Fabers ... und der ... Jungfraw Annen deß ... Herrn Johann Schaerlitzen ... Tochter ... Leipzig, 1609, in Vorlegung Bartholomaei Voigts, (typ. Beyeri, gedruckt bey Valentin Am Ende). – VD-17 125:045750N

(Coll. 11.) ALBERTI, Samuel: Eine christliche Leich Predigt, von und uber den ... Trostspruch ... in der Epistel S. Pauli an die Römer am 14. Capitel... gehalten bey der Sepultur und Begrebnus ... des ... M. Sebastiani Leonharti ... Erphordiae, 1611, Saxo. – VD-17 39:108121V

(Coll. 12.) LEOPOLD, Andreas: Christliche Leichpredigt gehalten den 3. Apr. ... anno MDCXI. Da Weiland die ... Fürstin ... Maria Des ... freyen weltlichen Stiffts Quedlinburg Abbatissin, geborne Hertzogin zu Sachsen ... zur Erden bestattet worden ... Gedruckt zu Jehna, 1611, durch Johann Weidnern. – VD-17 23:264364K

(Coll. 13.) HÄNICHEN, Daniel: Christliche Landtags Predigt, uff gnädigsten befehlich des Churfürsten zu Sachsen ... zu Torgaw den 9. Martii gethan ... Leipzig, 1612, gedruckt durch Abraham Lamberg. – VD-17 3:646302R

(Coll. 14.) WINTER, Tobias: Christliche Predigt bey der einlegung des ersten Grundsteins der Deutschen Evangelischen Kirchen in der kleinern Stadt Prag ... den 20. Julii im Jahr ... 1611 ... Leipzig, 1611, in Vorlegung Abraham Lambergs, gedruckt durch Lorentz Kober, typ. Tobiae Beyerli. – VD-17 23:631410N

(Coll. 15.) STRIGENITZ, Gregor: Benedictio ecclesiastica. Das ist, der Kirchsegen Moysis ... Zum seligen neuen Jahre kürztzlich ausgelegt und erkleret ... Leipzig, 1603, B. Voigt, F. Schnellboltz (Erben), J. Beyer (Erben). – VD-17 23:626789M

(Coll. 16.) ANDREAS, Elias: Christliche Leichpredigt, zu Ehren und ewigen Gedächtniß ... dem ... Fürsten ... Joachimo Friederichen, Marggraffen zu Brandenburg ... Gedruckt zu Hall in Sachsen, 1608, durch Erasmus Hynitzsch, in Verlegung Joachimi Krüsicken. – VD-17 12:123764M

(Coll. 17.) HOË VON HOËNEGG, Matthias: Vale carissima Plavia. Das ist, christlicher Abschied den, D. Hoe, dazumal Churfürstlicher Sächsischer Superintendens zu Plauen, von seinen lieben Zuhörern ... genommen hat ... Leipzig, 1612, in Verlegung Abraham Lamberg. – VD-17 23:257339N

(Coll. 18.) HOË VON HOËNEGG, Matthias: Ehrenpreis des einigen Heylands der Welt, Jesu Christi und seiner hochgelobten Mutter der Jungfrawen Mariae. Geprediget ... am Tag der Empfengnis Christi ... Leipzig, 1612, Abraham Lamberg. – VD-17 23:270720L

(Coll. 19.) BERICHT vom christlichen Abschied D. Mart. Luth[eri]. Sampt sechs Leichpredigten bey dem Begräbnis ... D. Martini Lutheri, D. Aegidii Hunnii, D. Davidis Rungii, D. Salomonis Gesneri, D. Georgii Mylii, D. Polycarpi Lyseri, Der H.

Schrifft gewesenen D. und Professorn zu Wittenbergk etc. Itzo menniglich zu gut, und nach Ordnung zu danckbarem gedechtnis derselbigen zusammen gedruckt. Wittenbergk, 1610, Meißner. – VD-17 39:113878A

(Coll. 20.) WEINRICH, Georg: Ehrengedechtnis Bey dem Churfürstlichen Leichenbegengnis, des weyland ... Fürsten ... Christiani des Andern, Hertzogen zu Sachsen ... Dessen ... Leichnam den 23. Iunij ... 1611. Jahrs todes verbliechen, und den 6. Augusti ... beygesetzt. : Gehalten zu Leipzig in S. Thomas Kirchen ... (Leipzig, 1611, gedruckt bey Michael Lantzenberger), bey Thomas Schürer. – VD-17 39:105815U

(Coll. 21.) WEINRICH, Georg: Christliche Leichenpredigt bey dem ... Leichenbegengniß der ... Frawen Mariae, des ... Herrn Johan Peilikens Bürgermeisters ... in Leipzig ... geliebten Haußfrawen. Welche den 15. tag Decembris anno 1609 ... verschieden, und den 19. hernach ... in ihr Ruhebettlein beygeleget ... Leipzig, 1610, Latzenberger. – VD-17 23:261802U

(Coll. 22.) VOLCK, Gabriel: Christus verus Messias. Das ist: christliche Predigt, daß Christus der warhafftige verheissene Messias sey. Auß dem gewöhnlichen Evangelio ... wider die verstockten Jüden gethan ... Hall in Sachsen, 1608, Erasmus Hynitzsch. – VD-17 23:651951E

(Coll. 23.) GRYNAEUS, Johann Jakob: Ein christliche Predig, die, zu Basel ... den 9. Octobris, im Jar ... 1608. Von verehrung der H. Jungfrawen Marie, sonderlich aber des Sohns Gottes ... Jesu Christi ... gehalten ist worden ... S. l., [1608?], s. n. – VD-17 23:258577P

Strigenitz, Gregor: Aratrum oeconomicum ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 9.)

Strigenitz, Gregor: Benedictio ecclesiastica ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 15.)

Strigenitz, Gregor: Eine Predigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 10.)

Taufrer, Johann: Disputatio theologica ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 6.)

59.

THOMAS de Aquino; BAÑEZ (Bannes), Domingo, comm.: Scholastica commentaria in primam partem angelici doctoris D. Thomae usque ad LXIII. quæstionem complectentia... Venetiis, 1587, apud Altobellum Salicatum. 4° – HeBIS

Megj.: a kötet jelenleg nincs meg, Hárigh János összeírásából ismert. Poss.: *Pauli Cegledini*. Egykori jelzete: 15,121 F/11.

60.

URSINUS, Zacharias: De libro concordiae quem vocant, a quibusdam theologis, nomine quorundam Ordinum Augustanae Confessionis, edito, admonitio christiana ... Neustadii in Palatinatu, 1581, excud. Matthaeus Harnisch. 4° – VD/16 U-334

Megj.: a kötet végig van Ceglédi Szabó Pál latin és magyar nyelvű megjegyzéseivel, aláhúásaival. Poss.: *Legitimus possessor est dum posset(?) Paulus Cegledinus 1614 Heidelbergae M(anu)p(ro)pria* (címlap r.); *A(nn)o 1627. 12. 7bris Papae* (3. p.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,390 H/6.

61.

VERGILIUS, Polydorus; GRYNÄUS, Simon, ed.: Polydori Vergilii Urbinatis de rerum inventoribus libri octo. Eiusdem in dominicam precem commentariolum ... Basileae, 1546, apud Isingrinum. 8° – VD/16 V-753

Megj.: a kötetben aláhúzások és latin nyelvű bejegyzések vannak. Poss.: 1) *Georgius Müllner 1624 Jahres* (524. p.); 2) *Pauli Cegledi in 1627 Papae* (a2). Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 612710 (moszkvai), 14,907 E/5 (kismartoni).

Volcius, Melchior: Christliche Leichpredigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 5.)

Volck, Gabriel: Christus verus Messias ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 22.)

Vota in festivitatem natalitiam ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 19.)

62.

WALAEUS, Antonius, praesid.; GYÖNGYÖSI SAARI István, prop.: Disputatio theologica de ecclesia. Quam, unico ecclesiae capite et sponso Christo vires largienet. ... Publice propugnare conabitur Stephanus Saari Gyöngyösinus, Ung. Ad diem 18. Decembris, hora locoque solitis. Lugduni Batavorum, 1627, ex off. Bonaventurae et Abrahami Elzevir. 4° – RMK III. 6160

Megj.: elülső előzéklapon 4 oldal latin nyelvű írás (Ceglédi Szabó Pálé?): (*Pro felici consequendo proposito ..., Pro felici egressu ...*); a kötetben aláhúzások, latin és magyar nyelvű jegyzetek vannak (: *Sensus Zvonaritsianus: Szerelmesim ne hídgyetek minden leleknek hanem megh proballyatok a lelkeket hogyha Luthertül vannak. Mert sok Calvinistak jöttek ez vilagra.* (coll. 16. címlap v.; *Corpus Miscellaneorum 1629. Papae V. Martij* (elülső kötéstáblán kívül). Poss.: 1) *Pauli Cegledini Ministri Papensis 1629 25 Januarij M(anu) p(ro)pria* (elülső kötéstáblán belül); 2) *Petri P. Horray* (coll. 1. címlap r.); 3) *Generoso D(omi)no Alberto Balogh fratri* (coll. 2. címlap r.); 4) *ex magnificentia R(everen)di ac clarissimi D. Thomae (...) Körmendin.* [a bejegyzés alja nem látszik, levágták a kötéskor] (coll. 2. címlap r.); 5) *Prudenti ac circumspecto viro D. Demetrio Toot. Notario (...)* [a bejegyzés alja nem látszik, levágták a kötéskor]; 6) *Generosus D(omin)us Joannes Vizkelethi Papae d(ono) d(ed)it* (coll. 12. címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,411 H/7.

(Coll. 1.) AMESIUS, Guilielmus, praesid.; CSÚZI CSEH János: Disputatio theologica, de praedestinatione, tum in genere, tum in specie ... Publice exercitij gratia, omnibus in viam salutis cum zelo pietatis inquirere valentibus investigandam et examinandam proponit ... Johannes Czeh Czuzinus Ung. Franekerae, 1625, excud. Uldelricus Balck. – RMK III. 1375

(Coll. 2.) AMESIUS, Guilielmus, praesid.; KÖRMENDI THABA Tamás: Disputatio theologica, de iustificatione hominis peccatoris coram Deo ... Ad majorem veritatis enubilationem, publicique exercitij gratiam, in publico Theologorum ακροατηριω examinandam discutirendamque proponit ... Thomas Thaba Körmendino-Pannonius. Franekerae, 1625, excud. Uldericus Balck. – RMK III. 1379

(Coll. 3.) POLYANDER, Johannes, praesid.; GYÖNGYÖSI SAARI István, respond.: Disputatio theologica de bonis operibus eorumque meritis ... Maioris veritatis enubilandae, publicique exercitii gratia discutiendam proponit Stephanus Saari, Gyongyösinus Vng. ... Lugduni Batavorum, 1627, ex off. Bonaventurae et Abrahami Elzevir. – RMK III.

(Coll. 4.) FRANCI, Gregorius, praesid.; DOMJÁNI Ferenc, respond.: De gradibus necessitatis dogmatum christianorum, quibus fidei, spei et charitatis officia reguntur ... Respondebit Franciscus Domiani Ungarus ... Francofurti, 1628, typ. Michaelis Kochii. – RMK III. 1421

Megj.: Domjáni Ferenc többek között egyik fautorjának, Ceglédi Szabó Pál pápai papnak ajánlja művét.

(Coll. 5.) POLYANDER, Johann, praesid.; GYÖNGYÖSI SAARI ISTVÁN, prop.: Disputatio theologica de sacrificio missae, ejusque foedis fructibus ... publice propugnare conabor Stephanus Saari, Gyöngyösinus. Ung. ... Lugduni Batavorum, 1628, ex off. Bonaventurae et Abrahami Elzevir. – RMK III. 6165

(Coll. 6.) PAREUS, David, praesid.; KOMÁROMI SZERAFIN Pál: Disputatio theologica de ministris ecclesiae et eorum vocatione, successione, ordinatione ... Publico examini subijcit Paulus Seraphin Comarinus Ungarus ... Heidelbergae, 1615, typ. Johannis Lancelloti. – RMK III. 1152

(Coll. 7.) PAREUS, David, praesid.; KANIZSAI PÁLFI János, resp.: Positiones theologicae de pape romani pontificis maximi pseudo-ecclesia a Rob. Bellarm. Descripta, et de Christi pontificis magni vera ecclesia in scripturis fundata ... respondebit Johannes Paulides Canisaeus Hung ... Heidelbergae, [1610(?)], typ. Johannis Lancelloti. – RMK III. 5827(?)

(Coll. 8.) [RECTOR Universitatis Heidelbergensi: Oratio. Oratio D. Parei, de synodo Dordracena].

(Coll. 9.) CEGLÉDI SZABÓ Pál, ed.: Canones ecclesiastici in quinque classes distributi, quibus ecclesiae helveticam confessionem amplexae, in Comitatus Mosonien., Posonien., Comaromien., Nitrien., Barsien., Honten. et Neogradien. et finitimis praesidiis, a superioribus reguntur. Editi communi

suffragio ministrorum Dei in synodo Comiathina congregatorum Anno 1623. die 13 Septembris. Pape, 1625, typ. Matthaei Bernhardi. – RMNy 1343

(Coll. 10.) [GÖNCZI György: De disciplina ecclesiastica, seu gubernationis ecclesiasticae legitima forma, in Ungarica natione cis Tibiscum, ex verbo Dei petita et conformi cum veterum recentiorumque in ecclesia doctorum constitutionibus, ad vitam et mores Ministrorum regendos, atque in Ecclesia functionem ... Debrecini, Czaktornyai, 1591.] – RMNy 657

(Coll. 11.) ARTICULI ex verbo Dei, et lege naturae compositi, ad conservandam politiam ecclesiasticam, et confirmandam vitam christianam in omnibus ordinibus necessariam ... Debrecini, 1591, s. typ. – RMNy 657

(Coll. 12.) [AGENDARIUS. Liber continens ritus et caeremonias, quibus in administrandis sacramentis, benedictionibus, et alijs quibusdam ecclesiasticis functionibus, parochi, et alij curati, in Dioecesi et prouincia Strigoniensi utuntur. Quibus additae sunt, lingua vernacula, piae et catholicae aliquot exhortationes, ad eos, qui vtuntur sacramentis, et qui eorum administrationi inter sunt quorum omnium cathalogum uersa pagella inuenies. Tirnaviae, 1583, s. typ. – RMNy 528

(Coll. 13.) DECRETA et sanctiones synodi provincialis, ab ... Francisco Forgacz de Ghimes ... Posonii, 1611, in Aula Archiepiscopla. – RMNy 1023

(Coll. 14.) PÁZMÁNY Péter: Vindiciae ecclesiasticae quibus edita a principe Bethlen in clerum Hungariae decreta, diuinis humanisque legibus contraria, ipso jure nulla esse, demonstrantur ... Vienna Austriae, 1620, ex off. typ. Wolfgangi Schump. – RMK III. 1287

(Coll. 15.) PLOSARIUS, Dorotheus: Oratio apologetica. Pro serenissimo Gabriele Bethleno ... Posonii, 1624, excud. Petrus Pazman, sumpt. Nicolai Eszterhazii. – RMNy App. 123

(Coll. 16.) ZVONARICS György: Rövid felelet mellyben Pecseli Imrenec, ersec uyvari calvinista praedicatornac tanacsa meghamisséttatic, és az több doctoroc írásira-is válasz adatic ... Csepreghen, 1626, Farkas Imre nyomtatta. – RMNy 1354

(Coll. 17.) HUTTER, Leonhard; LETHENYEI István, transl.: Tabella synoptica az az, az elvasztasrol valo articulushac rövid sommában foglaltatot tablaia ... Csepregben, 1625, nyomt. Farkas Imre által. – RMNy 1324

(Coll. 18.) ZVONARICS István: Az Úr vaczoraia dolgaban kuloenbezoe tudomanyokrul, Papai Janos praedicatoratul formalt Táblanac meg hamissetása ... Csepregben, 1625, nyomt. Farkas Imre. – RMNy 1326

Walliser, Laurentius Thomas, praes.: Aporematum ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 14.)

Walliser, Laurentius Thomas, praes.: Απορίαι ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 8., 13.)

Walliser, Laurentius Thomas, praes.: Centuria thesium ethicarum ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 10.)

Walliser, Laurentius Thomas, praes.: Συζητήσεις ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 11.)

Walliser, Laurentius Thomas, praes.: Προβλήματα ηθικά ... *vide* Bechtold, Johann, praes.: Disputatio prima theologica ... (Nr. 9. Coll. 9., 12.)

Weinrich, Georg: Christliche Leichenpredigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 21.)

Weinrich, Georg: Ehrengedechnis ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 20.)

Weinrich, Georg: Leichpredigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 4.)

Weinrich, Georg: Zwo Christliche Leichpredigten ... *vide* Hunnius, Aegidius: Examen praefationis ... (Nr. 42. Coll. 12.)

63.

WHITAKER, Guilielmus: ... Opera Theologica, duobus tomis nunc primum collecta. Subiuncta est ad primi Tomi finem, de Auctoris Vita et Morte Descriptio. Accesserunt septem indices. I. Librorum. II. Caputum, seu praecipuarum partium. III.

Quaestionum et responsionum. IV. Locorum communium theologicum. V. Locorum S. Scripturae Veteris et novi Testamenti. VI. Scriptorum ecclesiasticorum et saecularium. VII. Rerum et vocum observatu dignarum. Tomus primus. [Responsio ad epistolam Campiani scriptam Academicis Onoxii[!] Cantabrigiae florentibus. Responsionis ad decem illas rationes, quibus fretus Edmundus Campianus certamen ecclesiae Anglicanae ministris obtulit in causa fidei, defensio contra confutationem Ioannis Duraei Scoti, Presbyteri Jesuitae. Disputatio de Sacra Scriptura; contra huius temporis papistas, inprimis Robertum Bellarminum Jesuitam ... et Thomam Stapletonum.] Aureliae Allobrogum, 1610, sumpt. Samuelis Crispini. 2° – GBV

Megj.: a kötetben Ceglédi Szabó Pál aláhúzásai, latin és magyar nyelvű bejegyzései vannak. Supralibros: *P. S. CE. 1617*. Poss.: *Pauli S. Cegledini 1612, Marpurgi Cattorum exeunte Mense IXbri* (címlap r.); *Pauli S. Cegledini 1612 const. flo 5 d 40 Compactio Thaleri Marpurgi Mense 9bri* (előlső kötetáblán belül); *Nostra haec in literarum (...) peregrinatio, sine superna luce miserabilis quaedam erratio est (...) Exerc. 159.* (uo.); *Amor notitiam ita segnitque ut (...) amore nemo perfecto possit, qui non cognitam prius ad plenum habuerit opus bonitatem Aug. de Spiritu et Litera in fine.* (uo.) Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: (budapesti), 03.949, 15,841 N/2 (kismartoni).

(Coll. 1.) WHITAKER, Guilielmus: ... Operum theologicorum tomus alter. Accesserunt septem indices. I. Librorum. II. Capitum, seu praecipuarum partium. III. Quaestionum et responsionum. IV. Locorum communium theologicorum. V. Locorum S. Scripturae Veteris et Novi Testamenti. VI. Scriptorum Ecclesiasticorum et saecularium. VII. Rerum et vocum observatu dignarum. [De statu controversiae, circa S. Scripturarum approbationem per ecclesiam.] Aureliae Allobrogum, 1610, sumpt. Samuelis Crispini. – GBV

Winter, Tobias: Christliche Predigt ... *vide* Stiller, Caspar: Eine christliche Predigt ... (Nr. 58. Coll. 14.)

Wirtz, Johann: Parentalia viris aliquot ... *vide* Coppen, Bartholomaeus, praesid.: Theses theologicae ... (Nr. 26. Coll. 43.)

Zvonarics György: Rövid felelet ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 16.)

Zvonarics István: Az Úr vaczoraia dolgaban ... *vide* Walaeus, Antonius, praesid.: Disputatio theologica ... (Nr. 62. Coll. 1.)

CEGLÉDI SZABÓ PÁL NYOMTATÁSBAN MEGJELENT MŰVEI

1.

CEGLÉDI SZABÓ Pál: De justificationis certitudine, operum necessitate et meritis 1614. január 22. In: Pareus, David: Collegiorum theologicorum pars altera ... Heidelberg, 1620. 156-157. l.

2.

CEGLÉDI SZABÓ Pál: Litterae testimoniales ordinationis sacerdotalis. Omnibus et singulis Iesu Christi fidelibus... [Pápa, ante 1630, Bernhard.] 1 fol. – RMNy 1447

3.

CEGLÉDI SZABÓ Pál: De Scripturae Sacrae perspicuitate et perfectione 1613. május 5. In: Pareus, David: Collegiorum theologicorum pars altera . . . Heidelberg, 1620. 86–88. l.

4.

CEGLÉDI SZABÓ Pál: Theses theologicae de causa efficiente peccati ... sub praesidio D. Bartholomae Coppen ... 1613. július 3. Heidelberg 1613. – RMK III. 1123

Megj.: üdvözlő verset írtak hozzá: Sári Orvos Pál, Lövei Pellionis György, Szentgyörgyi Bálint.

5.

CEGLÉDI SZABÓ Pál: Üdvözlő verse Lövei Pellionis Györgyhez. – RMK III. 7536a, 1613. szeptember 25.

Megj.: a moszkvai Rudomino Idegennyelvű Könyvtárban talált új hungarikum.

6.

CEGLÉDI SZABÓ Pál: Üdvözlő verse Sári Orvos Pálhoz. – RMK III. 7536c, 1613. április 24.

Megj.: a moszkvai Rudomino Idegennyelvű Könyvtárban talált új hungarikum.

7.

CEGLÉDI SZABÓ Pál: Üdvözlő verse Szentgyörgyi Nagy Bálint-hoz. – RMK III. 1125, 1613. augusztus 28.

8.

CEGLÉDI SZABÓ Pál, ed.: *Canones ecclesiastici in quinque classes distrubuti, quibus ecclesiae helveticam confessionem amplexae, in Comitatus Mosonien., Posonien., Comaromien., Nitrien., Barsien., Honten. et Neogradien. et finitimis praesidiis, a superioribus reguntur. Editi communi suffragio ministrorum Dei in synodo Comiathina congregatorum Anno 1623. die 13 Septembris. Pape, 1625, typ. Matthaei Bernhardi. [96] p. – RMNy 1343*

Megj.: a Walaeus-kötetben is benne van (Nr. 62.)

Ceglédi Pálnak szóló ajánlások:

FRANCI, Gregorius, praes.; **DOMJÁNI** Ferenc, resp.: *De gradibus necessitatis dogmatum christianorum, quibus fidei, spei et charitatis officia reguntur, consideratio theologica. Pro qua sub praesidio Gregorii Franci s. t. d. respondebit Francisci Domiani Ungarus. Francofurti, typ. Michaelis Kochii, 1628. [26] fol. 4° – RMK III. 1421*

MACKOVIUS, Johannes, praes.; **SZELI** György, resp.: *Disputatio theologica de ecclesia, quam auspice Christo summo unicoque ecclesiae capite, in incluta et illustri illustriu ac praepotendum d. d. Frisiae Ordinum, Academia Franekerana, praeside nobilissimo, clarissimo, doctissimoque viro, d. Johanne Mackovio s. s. theol. doctore, ejusdemque facultatis ibidem professore ordinario. Publice examinandam, ventilandamque proponit, & defendendam suscipit, Georgius Szely, Ungarus ... Franekeranae, 1632, excud. Uldericus Balck. [12] fol. 4° – RMK III. 1479*

Megj.: Szele György többek között Ceglédi Szabó Pál pápai papnak, egyik fautorjának ajánlja művét.

CZEGLÉDI ISTVÁN KÖNYVEI

1.

ALSTED, Johann Heinrich: *Physica harmonica: quatuor libellis methodice proponens I. Physicam Mosaicam. II. Physicam Hebraeorum. II. Physicam Peripateticam. IV. Physicam Chemicam. Herbornae Nassoviorum*, 1616, [Christoph Corvinus]. 12° – VD-17 23:280723M

Supralibros: *I. C. C. 1623*. Poss.: [*Steph(ani) Cegledi*]. Megj.: jelenleg nincs meg, Hárích János összeírásából ismert. Egykori jelzete: 14,337 B/1.

(Coll. 1.) ALSTED, Johann Heinrich: *Metaphysica tribus libris tractata ... Herbornae Nassoviorum*, 1622, s. typ. – GBV

2.

FABER, Basilius: *Thesaurus eruditionis scholasticae, sive ratio docendi ac discendi, facili, plana et compendiaria prorsus via ... [Lipsiae]*, 1605, typ. Vogelianianis. 2° – SWB

Megj.: a kötet elején aláhúzások vannak. Supralibros: *A. E. W. 1605*. Poss.: 1) *Pauli Cegledini 1620 Posonij fl. 2.* (címlap r.); 2) *Et Filii eius Stephani P. Czegledini m(anu) p(ro)p(ria)* (uo.); *Petrus Farkasdi* (előző kötet tábla, belül); *Fabrum hunc Farkasdi possidet atque legit* (uo.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,711 L/5.

(Coll. 1.) FABER, Basilius: *Epitome quatuor librorum Conradi Gesneri de historia animalium. [Lipsiae]*, (1605), typ. Voegelianis. – BVB

3.

MANUTIUS, Aldus; CASELIUS, Johannes: *Purae elegantes, et copiosae latinae linguae phrases ... Coloniae*, 1597, apud Gosvinum Cholinum. 8° – VD/16 M-806

(Coll. 1.) MORELLUS, Theodoricus: *Enchiridion ad verborum copiam haud infrugiferum, denuo multo quam antea, auctis emaculatusque in lucem datum. Coloniae Agrippinae*, 1560, excud. Gualthero Fabritio. – HBZ

Poss.: 1) *1648, est Stephani Czegled. A Emptus den. 40. Anno 1642.* (előzéklap r.); 2) *Paulus H.* (címlap r.); 3) *Sum Possessor verus*

Stephanus P. Czegledi Emptus d. 40 (uo.); 4) Dono dedit hunc Libellum, Ego Paulus Zondág/Zonczág(?) Stephano Beniamin Szylagi Fr(at)ri suo, chariŕimo, Deus (...) optimus, maximus qum promoueat in, studijs d(oct)r(in)a christiana, Amen (coll. utolsó számozatlan oldal). Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,002 F/3.

4.

URSINUS, Zacharias: Corpus doctrinae orthodoxae sive catecheticae explicationum ... opus absolutum, Davidis Parei opera ... recognitum. Adiuncta sunt: Miscellanea catechetica, seorsum excusa. Heidelbergae, 1616, Jonae Rhodii. – SWB

Megj.: *Emptus sine compactione Szakolczae flo. 1. et d. 40.* Poss.: 1) *Est Steph. P. Czegledi Anno 1617.* Mai lelőhelye: Budapest, OSZK. Jelzete: 818.163 (budapesti), 14,327 A/13 (kismartoni)

5.

URSINUS, Zacharias; **PAREUS**, David: Corpus doctrinae orthodoxae, sive catecheticae explicationum D. Zachariae Ursini Opus absolutum ... Heidelbergae, 1616, imp. Jonae Rhodii.

Poss.: 1) *Est Steph(ani) P. Cegledi A(nn)o 1617(?)* (címlap r.); 2) *Ioh. N. Pápai* (uo.) Megj.: jelenleg nincs meg, Hárigh János összeírásából ismert. Egykori jelzete: 14,327 A/13.

(Coll. 1.) **URSINUS**, Zacharias: Miscellanea catechetica ... Heidelbergae, 1616, imp. Jonae Rhodii.

CZEGLÉDI JÁNOS KÖNYVEI

1.

CICERO, Marcus Tullius: M. Tullii Ciceronis de oratore ad Q. fratrem libri tres. Eiusdem de perfecto oratore ad M. Brutum liber ... Coloniae Agrippinae, 1578, apud Joannem Gymnicum. 8° – GBV

Megj.: a kötetben elszórtan aláhúzások, latin nyelvű megjegyzések vannak. Supralibros: *E. R. 1588(?)* Poss.: *Joannes Czegledi* (előlső kötéstábla, belül). Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Regal 2. Jelzete: 15,065 F/7.

2.

FONSECA, Pedro da: Petri Fonsecae Societatis Jesu Institutionum dialecticarum libri octo ... Ingolstadii, 1595, ex off. typ. Davidis Sartorii. 8° – VD/16 F-1833

Megj.: [...] *1598 4 Martij* (előzélkap). Poss.: *Joannis Czegledj 1659*. (címlap r.; hátsó táblán belül); Mai lelőhelye: Moszkva, Rudomino Idegennyelvű Könyvtár. Jelzete: 1657709 (moszkvai), 14,498 B/8 (kismartoni).

3.

IRENAEUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, emend.: Opus eruditissimum divi Irenaei episcopi lugdunensis, in quinque libros digestum, in quibus mire reteggit et confutat veterum haereseon impias portentosas opiniones ... Parisiis, 1563, apud Audoënum Paruum. 8° – HBZ

Megj.: restaurált. Poss.: *Joannis Czegledi 1660*. (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 14,271 A/10

4.

JUSTINIANUS: Digestorum seu Pandectarum juris Caesarei tomus tertius, quod vulgo digestum novum appellant. Parisiis, 1527, ex off. Claudij Cheuallonij. 8°

Megj.: a kötetben aláhúzások, latin nyelvű jegyzetek vannak. Poss.: *Joannes Czegledj 1662*. (címlap r.) Mai lelőhelye és jelzete: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer III. Kasten F. Regal 7.

5.

TERENTIUS Afer, Publius; **DONATUS**, Aelius, comm.; **MARSUS**, Petrus, comm; **CALFURNIUS**, Johannes, comm.; **GUY**, Jouennaux, comm., **GOUEANUS**, Antonius; **LATOMUS**, Bartholomaeus; **LORITUS**, Henricus: P. Terentii Afri poetae lepidissimi Comoediae omnes. Cum absolutis commentariis Aelii Donati, Guidonis Iuvenalis Cenomani, Petri Marsi in omnes fabulas, Joannis Calphurnii Brixienensis in Heautontimorumenon. Accedunt. Antonii Goueani epistola ad Guillelmum Bellaium Langeum ... de castigatione harum comoediarum. Eiusdem de versibus Terentianis, necnon De ludis Megalensibus, ac quaedam perpulchrae annotationes. Bartolomei Latomi in singulas scenas argumenta, ordo et distinctio partium fabulae ... Henrici Loriti in carmina Terentij per omnes eius comoedias iudicium ... Venetiis, 1567, apud Joannem Mariam Bonellum. 2° – ICCU

Poss.: *Joannis Czegledj* (címlap r.) Mai lelőhelye: Kismarton, Esterházy-könyvtár, Zimmer I. Jelzete: 15,728 L/7.

	Ceglédi Pál	Czeglédi István	Czeglédi János	össz.
Budapest, OSZK	7	1	–	6
Hárich János jegyzéke	7	2	–	9
Kismarton, Esterházy-könyvtár	23	2	4	27
Moszkva, Rudomino Idegennyelvű könyvtár	23	–	1	24
Veszprém, Püspöki Könyvtár	1	–	–	1
egyéb helyről	2			
Mindösszesen	63	5	5	73*

3. sz. táblázat
A Ceglédiek könyvei

* 72 kötet: egy olyan könyv van, amelyben Pál és fia, István neve is szerepel.

IX. ZUSAMMENFASSUNG

Bücher protestantischer Pfarrer im Pannonischen Raum zur Zeit des Späthumanismus

Beobachtet man die ungarländischen Sammlungen von Gelehrten und Pfarrern im 16. und 17. Jahrhundert, kann man sich im Fall der *Familie Beythe* glücklich preisen: Die Forschung kennt beinahe vierhundert Bände ihrer Privatbibliothek, die in ungarischen und ausländischen öffentlichen Sammlungen (meist in Nachbarländern) auffindbar sind. Es ist uns gelungen, jedes Buch in die Hand zu nehmen, oder wenn es nicht möglich war, bekamen wir immer – dank der großzügigen Hilfe der zuständigen Bibliothekare – die nötigen Angaben. Von den Büchern, die sich im Kloster der Franziskaner zu Güssing befinden, steht uns ein ausgezeichnete Katalog zur Verfügung – gefertigt von Theodor Tabernigg OFM.⁶¹¹

Sowohl *István (Stephan) Beythe* als seine Söhne *András (Andreas)* und *Imre (Emerich)* trugen ihre Namen in den Büchern ein, und aus den handschriftlichen Notizen kann man darauf schließen, dass sie als mindestens ihre eigenen Bücher benutzende gelehrte Pfarrer galten. Gelehrte und Pfarrer, da sie alle drei etwas Dauerhaftes geschaffen haben: Ihre Namen stehen öfters vor kirchen-, bibliotheks-, druck-, literatur- und naturwissenschaftlichen Schriften im genannten Zeitalter.

Schaut man sich ihr geistiges Milieu näher an, zeichnet sich ein zusammengesetzteres Bild über ihre Tätigkeit ab. Der Vorgang kann aber auch umgekehrt wahrgenommen werden, weil auf Grund des Lebens und der geistigen Leistungen der Beythe auch die in den Magnatenhöfen der Zeit durchgeführten, kulturorien-

⁶¹¹ TABERNIGG, Theodor OFM: *Standortkatalog der Bibliothek in Güssing*. Güssing, 1972. Manuskript. – Bruder Theodor stellte von sämtlichen Büchern je eine exemplarspezifische Beschreibung zusammen, die von uns ins Ungarische übersetzt und die Besitzereinträge mit Autopsie ergänzt wurden.

tierten Tätigkeiten ausführlicher studiert werden können. So werden auch die kulturpflegenden und Mäzenaktivitäten der Familien Nádasdy, Bánffy und Batthyány noch klarer. Dabei können uns die erhalten gebliebenen Bücher sehr behilflich sein: Sowohl ihre Inhalte als auch die enthaltenen Einträge der früheren oder späteren Besitzer können uns Daten und Fakten vermitteln. Dadurch können die kulturellen Verhältnisse des Königreichs Ungarn und Siebenbürgen in der frühen Neuzeit besser verstanden werden.

Die Beythe hielten sich ein Leben lang unter gelerten Leuten auf: in Höfen von hochgebildeten Aristokraten, wo sie täglich mit den namhaften Gelehrten, Pfarrern und höfischen Leuten einen Kontakt ausbauen konnten. István Beythe lebte im Hof von Tamás Nádasdy zu Sárvár, in den Bánffy-Höfen zu Beckow (slow. Beckov, ung. Bolondóc) und Unter-Limbau/Lindau (slow. Lendava, ung. Alsólimbava), später im Güssinger (ung. Németújvár) Hof von Boldizsár und Ferenc Batthyány. Sechsenddreißig Jahre seines Lebens verbrachte er im Dienste der Familie Batthyány. Auch seine Söhne dienten bei den Grafen zu Güssing als würdige Partner bzw. Nachfolger ihres Vaters.

Die Bücher spiegeln ihre Persönlichkeit wider: Sie waren belebte Pfarrer. In der Bibliothek befanden sich Postillen, Bibelauslegungen, theologische Streitschriften von protestantischen (meist lutherischen) Theologen und Humanistengelehrten aus dem 16. Jahrhundert, Textausgaben antiker Autoren und Schulbücher – lateinische, griechische und hebräische Grammatiken bzw. Wörterbücher. Unter den Drucken sind die katholischen Verfasser und die Kirchenväter kaum vorhanden wie auch die Vertretung der kalvinistischen Richtung sehr schwach scheint, was ziemlich unverständlich ist. Ganz zu schweigen von der Geschichte, dem Jura und besonders den Naturwissenschaften. Daher ist es kaum zu bewundern, dass der Bibliotheksteil keine Hungarica-Werke, keine Schriften ungarländischer Autoren und keine Beythe-Drucke aufweist. Auf Grund dieses Mangels kann angenommen werden, dass es hier nur von einem Teil der Büchersammlung die Rede ist.

Ihre Lektüren und Lesestoffe analysierend muss in Betracht gezogen werden, dass sie nicht nur ihre eigene Sammlung benutzen konnten, sondern – beispielsweise im Fall Güssings – stand ihnen sowohl die reichhaltige Batthyány- als auch die protestantische

Schulbibliothek, die auch eine Funktion „zum gemeinen Nutz“ erfüllte, zur Verfügung.

In der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts bestand die oberste Schicht der ungarländischen protestantischen Geistlichkeit aus Personen, die früher mindestens eine berühmte europäische Universität besucht haben. Dank dessen galten sie als gelernte, weit blickende Leute, die immer in einem engen Kontakt zu den neuen europäischen geistigen Strömungen standen. *János Kanizsai Pálfi* und *Pál Ceglédi Szabó* erwarben an der Universität zu Heidelberg ihre Erudition, und es ist kein Zufall, dass die hohen Adligen die gebildeten Prediger im Hofdienst bevorzugten. Die genannten Personen gehörten zu den Heidelberger Peregrinanten, die nach ihrem Studium die höchsten kirchlichen Ämter in Ungarn erfüllten: Sie fungierten als Superintendenten, also lebten und arbeiteten sie für Kirche, Gemeinde und Konfession.

Trotz der Tatsache, dass nur wenige Bücher von *János Kanizsai Pálfi* erhalten geblieben sind, kann man sich etwas zu seiner Belesenheit äußern. Hier steht das Bild eines Mannes mit hoher Erudition vor uns, der die Werke der Zeitgenossen und gleichzeitig die Schriften der fast zeitgenössischen Verfasser gelesen hat, und war in den theologischen Glaubensstreitigkeiten der Zeit sehr bewandert. Dass er eine erfolgreiche Arbeit verrichten und gegen seine Diskussionspartner oder religiösen Gegner auftreten kann, benötigte er diese weitverzweigte Bildung. Anhand seiner Werke und Korrespondenz lernt man einen impulsiven, aktiven Mann kennen.

Der Charakter der Bibliotheken der Pfarrer und Prediger wurde vom theologischen Inhalt bestimmt. Hinsichtlich des Buchmaterials von *Pál Ceglédi Szabó* kann die Sammlung für modern gehalten werden, wo die Kenntnisse auf dem Laufenden waren, da die meisten Verfasser der Drucke zu Lebzeiten des Besitzers oder in der jüngsten Vergangenheit gelebt haben. Der Sammler hat sich oft nicht die alte, damals noch zu günstigem Preis erwerbliche Ausgabe eines Werkes angekauft, sondern die neueste. Er bevorzugte die Schriften der Heidelberger Autoren (vor allem die Werke von David Pareus) bzw. die Texte der mit ihnen streitenden protestantischen und katholischen Verfasser. Nach seiner Heimkehr, als Pfarrer, dann als Superintendent, strebte er im Dienst der Kirche, seine Kenntnisse in theologischen Glaubensfragen immer auf dem Lau-

fenden zu halten. Obwohl seine finanziellen und Kaufmöglichkeiten viel bescheidener als in der Universitätsstadt Heidelberg waren, konnte er trotzdem auf den Büchermärkten von Preßburg (slow. Bratislava, ung. Pozsony) und Tyrnau (slow. Trnava, ung. Nagyszombat) relativ regelmäßig zu Büchern kommen. Es ist bekannt, dass er auch aus den Nachlässen seiner Pfarrerkameraden Bücher bekommen hat und ihm auch seine Freunde manchmal Bücher geschenkt haben. Die Thesenhefte sammelte er separat und kann hochgeschätzt haben, weil er davon über beinahe 200(!) Stück in der Bibliothek verfügte. Nachdem sie einst nur in wenigen Exemplaren gedruckt worden waren, sind von den meisten Heften für heute oft kein einziges – oder mindestens bis jetzt nicht registriertes – Stück erhalten geblieben. So kann es passieren, dass die von Ceglédi zusammengestellten Sammelbände Werke aufbewahrt haben, die heutzutage schon für Unikate gehalten werden können, und gelten auch für die ungarischen Kulturgeschichte als sehr wertvolle Drucke. Ceglédi war also ein bibliophiler, seine eigenen Bücher regelmäßig lesender Mann, der mit Lesestoffen und Wissen gerüstet die Glaubenssätze seiner Konfession überzeugend gepredigt hat.

Übersetzt von Attila Verók

X. MUTATÓK

Személy- és helynévmutató

- Adelmann von
Adelmannsfelden, Konrad
340
Adriani, Matthäus 335
Aegidius Columna 230
Aegineta, Paulus 186, 340, 341
Aelianus 294
Aemilius Asper 331
Aemilius, Georgius 253
Aeneas Gazaeus 157
Aeneas Vulpes 228
Aepinus, Johannes 62, 187
Aeschines Orator 227, 263
Aesopus 198
Aga András 46, 56
Aga Mátyás 46
Ágoston, Szent (Augustinus, Aurelius) 39, 61, 90, 123, 153, 154, 260, 276, 354, 368, 375, 379
Agram *vide* Zagreb
Agricola, Johannes 62, 187
Agricola, Rudolf 72, 188, 191, 205, 216, 307
Agrippa von Nettesheim, Heinrich Cornelius 56, 69, 188
Alantsee, Leonardus 269
Alantsee, Lucas 269
Alardus Aemstelredamus 216
Alba Iulia *vide* Gyulafehérvár
Albensis Nagy János 163
Alberti, Samuel 410
Albertus de Padua 189
Albertus Magnus 86, 89, 189, 230
Albertus von Eyb 189
Albinus, Joannes 146, 153
Albricus Philosophus 198
Alciati, Andrea 304
Aleandrus, Hieronymus 294
Alexander de Villa Dei 229
Alföldy-Flatt Károly 70
Alsókindva (Alsólendva, Lendava, Lindau; SL) 18, 22, 23, 37, 44, 45, 60, 105
Alsted, Johann Heinrich 111, 156, 160, 366, 422
Alting, Heinrich 383, 388
Altus, Johannes 217
Alvarottus, Jacobus 190
Alvinczi Péter 107, 111, 115, 116, 119–121, 124, 125, 359
Amantius, Bartholomaeus 219, 220
Amberg (D) 99, 150
Ambrosius Lam, Sebastian 65
Ambrus, Szent (Ambrosius) 39, 260
Amerbach, Veit 63, 190, 214, 279
Amesius, Guilielmus 414
András deák 36
Andreä, Jacob 241, 243, 281
Andreae, Johannes 251, 252
Andreas Caesariensis 155, 366
Andreas, Elias 411

- Andrelinus, Publius Faustus 82, 191
 Anomoeus, Clemens 410
 Antesignan, Pierre 221
 Antonius Francinus 194
 Antonius Raudensis 334
 Antonius Volscus 258
Antwerpen (B) 34, 66, 68, 81, 117, 141
 Apafi család 166
 Aptonius Antiochenus 191
 Apollodorus Grammaticus 339
 Apollonius Rhodius 339
 Apponyi Balázs 100, 101, 104
 Apuleius Lucius 306
 Arconatus, Hieronymus 209
 Arethinus, Leonardus 195
 Aretius, Benedictus 86, 87, 104, 192, 193
 Argentoratum *vide* Strasbourg
 Arias Montano, Benito 81, 88, 141, 142, 193, 367
 Arisztophanész (Aristophanes) 67, 193, 276
 Arisztotelész (Aristoteles) 48, 63, 67, 71, 72, 85, 86, 88–90, 156, 162, 189, 190, 192, 194, 195, 208, 230, 255, 266, 278, 282, 330, 332, 335, 336, 342, 367, 368, 372, 373, 385
 Arnould, Antoine 53, 249
 Arrianus Nicomediensis 196
 Artopaeus, Johannes 234
 Arsignanensis, Oliverius 334
 Aszklépiadész (Asclepiades) 371
 Asperus *vide* Aemilius Asper
 Asulanus, Franciscus 234
 Ásványráró *vide* Ráró
 Athanasius Alexandrinus 324
 Athenagoras 157
 Atrocianus, Johannes 247
 Augustinus Anconitanus de Placentia 230
 Augustinus, Aurelius *vide* Ágoston, Szent
 Aumüller, Stephan A. 33, 34
 Aurelia Allobrogum *vide* Genève
 Aurelius Victor, Sextus 338
 Aurigallus, Matthaeus 66, 88, 211
 Avantius, Hieronymus 304
 Avenarius (Habermann), Johannes 88, 196, 197, 317
 Averroes 342
 Avienus, Ruffus 277
 Badius Ascensius, Jodocus 141, 197, 200, 296, 331, 334, 336, 337
Baglad 24
 Bagody Farkas 50
 Bakonyi Géza 135
 Balassi Bálint 363
 Balassi István 36
 Balázs Mihály 39, 52, 64, 83, 84, 125, 130
 Balduin, Friedrich 121, 146, 151, 354, 368, 398
 Bálint István János 48, 53
 Balthasar Promnitz von, episc. Vratislav. 302
 Balticus, Martinus 197
 Bañez (Bannes), Domingo 158, 413
 Bánffy család 18, 19, 21, 22, 36, 43–45, 60, 105
 Bánffy Ferenc 93
 Bánffy István 18
 Bánffy János 44
 Bánffy Kata 21
 Bánffy László 18, 37, 44, 46
 Bánffy Miklós 44, 46
 Bánfi Szilvia 45

- Baptista Mantuanus 197
 Baranyai Decsi János 25, 93
 Barbaro, Ermolao 71, 277, 332
 Barcza György 134
 Bárczi Ildikó 130
 Bardejov *vide* Bártfa
 Barlay Ö. Szabolcs 21, 33
 Barnaud, Nicolas 198
Bártfa (Bardejov, Bartfeld; SK)
 25, 75, 83, 139
 Bartfeld *vide* Bártfa
 Bartha Tibor 51, 64, 84
 Bartholomaeus Coloniensis 300
 Bartholomaeus Fontius 262
Basel (Bázel, CH) 15, 45, 46, 48,
 51, 62, 67–69, 71, 72, 83, 85,
 86, 101, 113, 121, 123, 129,
 138, 141, 143, 151, 156, 157
 Basilius Magnus 61, 198, 199
Báta 148
 Báthory Erzsébet 83
 Báthory István 114
 Batthyány család 7, 8, 11, 21, 43,
 49, 69, 85, 94, 163
 Batthyány I. Ádám 9, 10, 41, 46,
 47, 108, 112, 113, 114, 351
 Batthyány Barbara (Forgách
 Zsigmondné) 351
 Batthyány III. Boldizsár 8–14,
 21, 32–34, 40, 44, 47, 49, 51,
 60, 62, 64, 65, 69, 70, 73, 74,
 79–81, 85, 86, 89, 100, 105,
 112, 347, 349, 352
 Batthyány IV. Boldizsár 92, 351
 Batthyány Dorottya 351
 Batthyány Erzsébet (Erdődy I.
 Györgyné) 351
 Batthyány Franciska 346
 Batthyány Gábor 351
 Batthyány I. Ferenc 21
 Batthyány II. Ferenc 8, 9, 13,
 21–23, 40, 53, 57, 60, 74, 75,
 87, 92–96, 99, 105, 108, 112,
 113, 346, 350, 351
 Batthyány Fülöp 346
 Batthyány Kristóf 70
 Batthyány Magdolna (Csáky
 Lászlóné) 92, 351
 Bauhin, Caspar 371
 Baumbach, Johann Balthasar
 386
Bazin (Pezinok, Bösing; SK) 37
 Becanus, Martinus 146, 153,
 369
 Bechtold, Johann 369, 370
 Becker, Cornelius 152, 410,
 398, 399
Beckó (Bolondóc, Beckov,
 Beckow; SK) 18, 37, 44, 60,
 105
 Beckov *vide* Beckó
 Beconus, Thomas 222
Bécs vide Wien
 Beda Venerabilis 49, 141, 146,
 148, 199, 209, 375
 Bedrott, Jakob 84, 90, 199
 Beke Margit 131
 Beke Zsigmond 41, 47, 81, 100,
 101, 113
 Békési Imre 65, 92
 Belieria, Susanna 388
 Belierius, Carolus 388
 Bellarmino, Roberto 110, 150,
 151, 153, 362, 363, 404, 405,
 415
 Bellovatus, Johannes
 Theodericus 296
 Benda Borbála 46, 59
 Benda Kálmán 36
 Bentz, Samuel 371
 Beregszászi Lőrinc Péter 53, 65,
 73, 249
 Berger, Johann Benedict 372
 Berlász Jenő 52

- Bernhard Máté 96, 128, 158
 Beroaldo, Filippo 69, 246, 277, 296, 305, 306, 336, 337
 Besold, Hieronymus 271, 272
 Besse, Pierre 153, 388, 389
 Bethlen család 163
 Bethlen Gábor 108, 111, 119, 121, 154, 416
 Bethlen János 158
 Bethlen Miklós 43, 44, 123
 Beyer, Hartmannus 262
 Beythe család (Böythék) 7, 9, 10, 13, 14, 98, 105, 113, 141
 Beythe András (Böythe) 7, 8, 11, 13, 23, 24, 26, 38, 40, 41, 50, 51, 70, 74–77, 79–81, 83–90, 92, 94, 98, 100, 101, 104, 105, 112, 141, 142, 166, 345, 349
 Beythe Ferenc 22
 Beythe Imre (Böythe) 7, 8, 23, 40, 41, 46, 47, 49, 57, 74, 80, 81, 83, 86, 87, 92–101, 104, 105, 112, 114, 141, 142, 158, 166, 345, 346
 Beythe (Böythe, Bøjthe, Bøjti, István deák, István prédikátor) István 7, 8, 10–16, 19, 21–26, 28, 29, 31–34, 36–41, 43–53, 56, 57, 60–63, 65, 67–73, 75–77, 81, 82, 84–90, 98, 99, 101, 105, 112, 113, 141, 142, 158, 163, 313, 345, 347–353
 Beythe (Böythe) István, ifj. 23, 24, 92
 Beythe János, I. 21, 22
 Beythe János, II. 24
 Beythe Kata 23, 92
 Beythe Miklós 24
 Bèze, Theodor de 62, 254, 375, 376
 Biandrata (Blandrata), Giorgio 64, 187
 Biermann, Conradus 151
 Biernus, Laurentius 48
 Bietenholz, Peter G. 72
 Billicanus, Theobaldus 89, 270
 Bitskey István 120, 125, 134, 154
 Bladius, Antonius 62
 Blarer, Ambrosius 99
 Blasenstein *vide* Detrekő
 Blaskovits István 50
 Blatt, Conrad 399
 Blechschmid, Salomon 398
 Blotius, Hugo 44
 Bobory Dóra 33, 34, 69, 70
 Boccaccio, Giovanni 72, 84, 200
 Bockstad, Johann 151, 408
 Bocsárdi Imre 140
 Bocskai István 59
 Bodius, Hermannus *vide* Bucer, Martin
 Boeschenstain, Johannes 335
 Boethius, Ancinius Manlius Severinus 200, 239
Bologna (I) 69
 Bolondóc *vide* Beckó
 Bonnus, Hermannus 211
 Borda Lajos 154
 Border, Jacob 382
 Bornemisza Miklós 48
 Bornemisza Péter 19, 31, 32, 36, 37, 44–46, 139, 147, 153, 154, 376
 Boros István 149
 Boross Klára 33, 44, 52
 Borsa Gedeon 11, 13, 47, 70, 96, 99
 Borzsák István 66, 154
 Botta István 15, 16, 21, 22, 33, 50, 51

- Bouquin, Pierre 254
 Boussard, Geoffroy 375
Bő 57
 Böschenstein, Johann 201
 Bösing *vide* Bazin
 Brandolinus, Lippus 72, 202
 Brant, Sebastian 292
 Brasesco, Giovanni 298
 Braşov *vide* Brassó
Brassó (Braşov, Kronstadt; RO)
 64
 Bratislava *vide* Pozsony
 Brecht, Clemens 373
 Bredebach, Matthias 294
 Breidenbach, Bernhard 73, 204
Bremen (Brema, D) 155
 Brengger, Matthaeus 374
 Brenz, Johannes 62, 89, 188,
 202, 203, 255, 318
 Brettanus, Philippus 335
 Bretz Annamária 120
 Brightman, Thomas 377
 Brixianus, Phylades 303
 Brodaeus, Johannes 204, 238
 Braubach (Brubachius), Petrus
 74
 Brucaeus, Heinrich 319
 Brugnolus, Benedictus 219
 Brukenthal Sámuel 83
 Brunfels, Otto 204
 Bruno, Matthias 374
 Bucanus, Guillaume 378
 Bucer, Martin (Hermannus
 Bodius) 86, 89, 200
Buda 84
Budapest 14, 125, 193, 369, 377,
 394, 403, 405, 418, 423
 Bugenhagen, Johannes 50, 62,
 89, 205, 206
 Bullinger, Heinrich 50, 51, 61,
 84, 89, 90, 207, 209, 213,
 214, 242, 255, 264, 343
 Burckhard, Johann Philipp 386
 Busche, Hermann 197, 247
 Caesarius, Johannes 208, 313
 Calfurnius, Johannes 425
 Calisto da Piacenza (Fornari)
 61, 339
 Calvin (Kálvin), Jean 39, 61, 88,
 62, 143, 150, 214, 254, 378
 Calvinus, Justus 153, 378, 379
 Cambiery, Andrea 126
 Camerarius, Joachimus 49, 63,
 101, 141, 158, 208, 209, 232,
 233, 238, 239, 279, 286, 287,
 292, 293, 304, 307, 308, 332,
 392
 Camerarius, Ludovicus 210
 Camers, Johannes 201, 269,
 305
 Campen, Jean de 155, 395
 Canisaeus, Johannes Paulides
 vide Kanizsai Pálfi János
 Canisius, Petrus 61, 210
 Capella, Michael de 276
 Capito, Fabritius 66, 88, 210
 Carion, Johannes 73, 211
 Carolus, IX. *vide* Valois, Károly,
 IX.
 Carolus, V. *vide* Habsburg, Ká-
 roly, V.
 Carranza de Miranda, Sancho
 267
 Caselius, Johannes 422
 Casmann, Otto 379
 Cassander, Georg 201, 209
 Castellio, Sebastian 211, 232,
 257, 258
 Cato, Dionysius 289, 329
 Cato, Marcus Porcius 246, 275
 Cattaneo, Giovanni Maria 191,
 192, 306

- Cebes, Philosophus (Thebanus) 201, 265, 289
- Ceglédi Nyíri János 25
- Ceglédi Szabó Pál (Czeplédi) 41, 48, 49, 59, 81, 87, 98, 100, 101, 121, 125–131, 134, 135, 138, 140–144, 146–150, 153–161, 163, 368–370, 376, 380, 383, 390, 404, 415, 420, 421
- Ceglédi Szabó Pálné *vide* Vése Katalin
- Cellarius, Jacob 297, 298
- Cellarius, Joannes 335
- Celtis, Conrad 72, 202
- Cervus, Jan 212
- Chalcedonius, Petrus 277
- Chandieu, Antoine de la Rochel 143, 148, 151, 379
- Chemlin, Kaspar 409
- Chemnitz, Martin 152, 340, 380
- Chodkiewicz (Chodcievitiurus), Aleksandr 329
- Chodkiewicz, Andrzej 329
- Christlinga *vide* Strasbourg
- Christophorus Landinus 258
- Chrysostomus, Johannes, Sanctus 39, 355
- Chytraeus, David 63, 89, 213, 214, 243, 253, 319
- Cibenius, Johannes 215
- Ciccarelli, Antonio 122, 359, 360
- Cicero, Marcus Tullius 60, 67, 71, 84, 90, 157, 161, 198, 199, 215–220, 226, 228, 282, 292, 310, 323, 329, 380, 381, 424
- Claius, Johannes 214
- Cleinwitz, Wilhelm 254
- Clénard, Nicolas 67, 88, 221
- Clerus, Stanislaus 303
- Clodus, Stephanus 282
- Cloppenburg, Johann 382
- Cluentius, Stephanus 384
- Cluj-Napoca *vide* Kolozsvár
- Clusius, Carolus *vide* L'Écluse, Charles de
- Cochlaeus, Johannes 61, 222
- Cogler, Johann 222
- Colbius, Eberhard 373
- Coligny, Caspar de 62
- Colonia *vide* Köln
- Columella, Lucius Iunius Moderatus 246
- Comes, Natalis 222
- Conradus, Sebastian 202
- Coppen, Bartholomaeus 127, 370, 381, 382, 383, 386, 420
- Coppenstein, Johann Andreas 153, 388, 389
- Cornanus, Cornelius 374
- Cornarius, Janus 391
- Corner, Christoph 192, 218, 340
- Cornutus, Lucius 331
- Coronaeus, Peter 70
- Corradi, Sebastiano 201
- Corvinus, Antonius 86, 89, 223
- Corvinus, Christoph 111
- Corvinus, Laurentius 305
- Cracow, Georg 282
- Cramer, Paulus 371
- Crell, Wolfgang 389, 390
- Creutzer *vide* Cruciger
- Crispinus, Samuel 127
- Cruciger (Creutzer), Caspar 89, 223, 281, 284
- Crusius, Johann Jakob 370
- Crusius, Martinus 39, 63, 67, 224
- Culmann, Leonhard 50, 225, 247
- Curio, Celio Secundo 217, 218, 304
- Cuspinianus, Joahnnnes 244

- Cyprianus, Szent 39, 61, 141,
 155, 261, 400
 Czeplédi Anna 132
 Czeplédi Erzsébet 132
 Czeplédi István, I 131, 138, 160
 Czeplédi János 132, 138, 161
 Czeplédi Judit 131
 Czeplédi Panna 132
 Czeplédi *vide* Czeplédi
 Czeplédi Zsuzsanna 132
 Czipán Zsófia 23, 74, 92
 Czor, Stephanus 121
- Csáktornyai Mátyás 25, 158
 Csáky Lászlóné *vide* Batthyány
 Magdolna
 Csányi Ákos 22, 45, 56
 Császtvay Tünde 43
 Csatári György 107
 Csém 99
 Csepreg 25, 26, 29, 31, 40, 49,
 75, 83, 120, 139, 143, 144, 146,
 153, 348
 Cserényi Mihály 25
 Csesznek 59, 140
 Csillag István 119
 Csúzi Cseh János 414
- Dán Róbert 53, 66
 Daneau, Lambert 318
 Dasypodius, Petrus 88, 225
 Dathus, Augustinus 336, 337
 Dávid Ferenc 64, 187
 De Starhemberg, Erasmus 386
 Debrecen 48, 77, 84, 121, 139,
 158
 Decimator, Heinrich 322
 Della Fonte, Bartholomeo 219
 Demétei András 163
 Démoszthenész (Demosthenes)
 51, 67, 226, 227, 263
 Despauter, Johannes 227
- Detrekő (Detrekővárálja,
 Plavecké Podhradie,
 Blasenstein; SK) 36, 37, 44
 Deutsch-Schützen *vide* Sicz
 Deutschkreutz *vide* Keresztúr
 Dévai Bíró Mátyás 45, 56
 Dietrich, Veit 272
 Dinner, Andreas 388
 Dio Chrysostomus 307
 Diodorus Siculus 227
 Diogenes Laertes 228
 Dionysius Areopagita 229
 Dionysius Periegata 277
 Diós István 59
 Dioszkoridész (Dioscorides) 79,
 80, 232
 Dobokay Sándor 129, 130
 Doering, Matthias 292
 Doliansski, Joannes 147, 390
 Dominkovits Péter 19
 Domitius de Calderiis 258, 268,
 277 304, 336, 337
 Domjáni Ferenc 415, 421
 Donatus Acciaiolus 157, 194,
 367
 Donatus, Aelius 161, 275, 331,
 336, 337, 425
 Dorbellus, Nicolaus (Nicolaus de
 Orbellis) 86, 230
 Döbrössy György 24
 Draco, Lucius Honoratus 229
 Dragonus Gáspár 49, 82, 101
 Draxe, Thomas 377
 Drechsler, Wolfgang 89, 228
 Dresingius, Benedictus 83, 102
 Dresser, Matthaeus 63, 88, 218,
 231
 Drüll, Dagmar 110
 Dryander, Johann 335
 Dubravský, Racek 269
 Dunajská Streda *vide* Dunaszer-
 dahely

- Dunaszerdahely* (Dunajská Streda, Niedermarkt, Szerdahely; SK) 131, 140
Duno, Taddeo 232
Duns Scotus, Johannes 230
- Eber, Paul 232, 283
Eberau *vide* Monyorókerék
Eberhard, Johann 385
Ebersdorf (A) 85
Eck, Nicolas 151, 408
Eck, Valentin 83
Ecsedy Judit, V. 11, 13, 95, 159
Egenolphus, Christophorus 268
Egerszeg 56
Eggen, Blasius 373
Eglin, Raphael 151, 382, 383, 391
Eisengrein, Martin 313, 314
Eisenstadt *vide* Kismarton
Elias Levita 287, 288
Ellebodius, Nicasius 43, 52
Enyedi György 83, 84, 90
Epiktétosz (Epictetus) 196
Epiphanius Constantiensis 391
Episcopius, Nicolaus 157
Erasmus Roterodamus, Desiderius 44, 48, 61, 66, 68, 72, 82, 89, 90, 123, 141, 155, 160, 191, 198, 199, 202, 204, 227, 233–37, 242, 245, 247, 248, 260, 261, 267, 294, 309, 331, 333, 341, 354, 355, 400, 424
Erdélyi Gabriella 60
Erdődy család 11
Erdődy I. Györgyné *vide* Batthyány Erzsébet 351
Erdős Károly 51
Erythraeus, Valentin 215, 218, 237
Esch, Nicolaus 47, 81, 101, 238
- Espich, Jacob Valentin 372
Esterházy család 48, 109, 125, 134, 135, 163
Esterházy Ferenc 134
Esterházy László 134
Esterházy Miklós 104
Esterházy Pál 53, 135
Esterházy Tamás 93
Estienne, Henri (Henricus Stephanus) 193, 221, 238, 257, 322
Esztergom 52
Etényi Nóra, G. 47, 34
Eukleidész (Euclides) 330
Euripidész (Euripides) 238
Eusebius Caesariensis 48, 101, 141, 142, 238, 392
Evagrius Scholasticus 49, 101, 158, 238, 392
Ewich, Johann von 155, 402
Eyb, Albrecht von 72
- Faber, Anton 371
Faber, Balthasar 410
Faber, Basilius 138, 156, 160, 239, 311, 393, 422
Faber, Johann 370
Fabiny Tibor 9, 68
Fabó András 15, 19, 75, 76, 345
Fabri, Johannes 212
Fabricius Montanus, Johannes 217
Fabricius, Andreas 291
Fabricius, Georg 240, 334
Fabricius, Johann Eberhard 385
Fabricius, Paulus 252, 299
Fallenbüchl Zoltán 59
Falusi Boldizsár 50
Fanianus, Johannes Chrysippus 286
Farkas Imre 76, 144

- Farkas Katalin 14
 Fata, Márta 125
 Fazakas Gergely Tamás 134
 Fazekas István 108, 141
 Fegyverneki Hajtó János 111
 Fejértóy János 50, 51, 84
 Fekete Csaba 14, 127, 350
 Felix Pratensis 155, 395
 Felső Balázs 140
 Ferdinánd főherceg 8
 Ferdinánd, I. *vide* Habsburg,
 Ferdinánd, I.
 Ferenc, II. *vide* Valois, Ferenc,
 II.
 Ferinaria, Kunigunda 387
 Ferinarius, Joannes 387
 Festus, Rufius *vide* Rufius Sex-
 tus
 Feugueray, Gulielmus 131, 403
 Ficino, Marsilio 69, 72, 240,
 313
 Fidler, Felix 284
 Fidler, Johann 95
 Fiľakovo *vide* Fülek
 Filelfo, Francesco 72, 201
 Fischart, Johann (Visus,
 Donatus) 94
 Flacius Illyricus, Mathias 63,
 68, 89, 90, 224, 241–244, 354
 Flaminius, M. Antonius 335
 Flinspah, Cunmann 319
 Floccus, Erasmus 282
 Florus, Lucius Annaeus 197,
 198, 244, 269
 Fonseca, Pedro 162, 424
 Font Zsuzsa 52, 73
 Forbes, John 384
 Forgách Ferenc 130, 158, 416
 Forgách Mihály 93
 Forgách Zsigmondné *vide* Batth-
 yány Barbara 351
 Fórišová, Marta 119, 359
 Formica, Margarete 77
 Förster, Johann 409
 Fradelius, Petrus 374
 Fraknói (Frankl) Vilmos 16, 39
 Franci, Gregorius 415, 421
 Francini, Antonius 367
 Franck, Sebastian 281
Frankfurt am Main (D) 62, 73,
 74, 69, 111, 116, 126, 138, 151,
 152, 157
Frankfurt an der Oder (D) 61
 Frankovich Gergely 13, 70, 352
 Franz, Wolfgang 398
 Freder, Johannes (Irenaeus,
 Johannes) 272
Freiburg (D) 111
 Freudeman, Antonius 282
 Frischlin, Nicodemus 209, 276
 Fritschhansen, Paul 410
 Frobenius officina 141
 Frobenius, Johannes 49, 61,
 123, 158
 Frontinus, Sextus Julius 294
 Fröreisen, Isaac 370
 Frundsberg, Georg 311
 Frundsberg, Kaspar 311
 Frycz Modrzewski, Andrzej 89,
 254
 Fuchs, Johann 69
 Fuchs, Leonhard 47, 186, 245
 Funck, Johann 15, 16, 18, 45,
 53, 74, 113, 115, 244, 347, 355
Fülek (Fiľakovo, SK) 140
 Gál Imre 123
 Gál István 123
 Galénosz (Galenus) 47, 69, 80,
 186, 245, 232
 Galgemaierus, Georgius 297
 Gallus, Nicolaus 254
 Gamaulf Teofil 28, 348
 Gambara, Lorenzo 286

- Gaminetus, Stephanus 131
 Gast, Hiob 188
 Gast, Johannes 246
 Gaza, Theodor 245
 Géczi János 13
 Geiger, Philipp Balthasar 374
 Geiselbrunner, Elias 372
 Geleji Katona István, id. 163
 Gelen, Sigmund 157, 267, 305, 306, 406
 Genathius, Johannes Jacobus 143
 Genebrardus, Gilbertus 147
Genève (Aurelia Allobrogum, Genf, Hierapolis; CH) 62, 127, 131
 Georgius Alexandrinus 246
 Georgius de Hungaria 90, 247
 Georgius Merula 277
 Gerbelius, Nicolaus 237, 281
 Gerengel, Simon 85, 86
 Gesner, Conrad 156, 160, 219, 248, 325
 Gesner, Salomon 398, 411
Giessen (D) 111
 Giraldi, Giglio G. 304
 Gizzing *vide* Güssing
 Glareani, Henricus 267
 Glatz Ferenc 36
 Gluichstein, Theodorus 155
 Gnapheus, Gulielmus 249
 Goclenius, Rudolph 111
 Gombocz Endre 79
 Gonsalvius Montanus, Reginaldus 52, 65, 90, 248
 Gonzaga, Alosysius 201
 Goropius, Johannes 47, 73, 249, 250
 Gottfried, Hittorp 294
 Gotwinus, Guadrichius *vide* Jobin, Bernhard
 Goueanus, Antonius 425
 Gönczi György 158, 416
Göttingen (D) 34
 Grapaldi, Francesco Mario 303, 304
 Gratarolus, Gulielmus 69, 302
 Grathuius, Heinrich 398
Graz (Grác, A) 9, 38, 59, 85
 Gregorius Nazianzenus 199, 256
 Gregorius Nyssenens 232
 Gretter, Caspar 203
 Grob, Johann Ulrich 385
 Gross, Johann Georg 143, 151, 394
 Grues, Martin 302
 Grüll Tibor 101
 Grynaeus Tamás 68
 Grynaeus, Johann Jakob 261, 412
 Grynaeus, Simon 228, 413
 Gualther, Rodolphus 59, 61, 81, 87, 89, 142, 250, 394
 Guarinus Baptista, jun. 335
 Guarinus Veronensis 313, 335
 Guglia, Otto 33
 Guillelmus Britonis 292
 Gustel, Johann Georg 372
 Gutgesell, David 25, 75
 Gutierrez, Andres 229
 Guy, Jouennaux 425
 Güssing *vide* Némethújvár
 Gyöngyösi Saari István 414, 415
Győr 10, 11, 14, 47, 57, 289
Gyulafehérvár (Alba Iulia, Weissenburg; RO) 65, 77, 111, 123
 Haberman *vide* Avenarius
 Habsburg, Ferdinánd, I. 56, 79
 Habsburg, Károly, V. 50, 211, 212, 239

- Habsburg, Miksa, II. 79
 Habsburg, Rudolf, II. 8, 99
 Hadamarius *vide* Lorch
 Hafenreffer, Samuel 372
 Hagendorphius, Christophorus 202
 Haimo, episc. Halberstatensis 155, 395
 Hajnal Mátyás 363
 Hanau (D) 117, 147, 151
 Hänichen, Daniel 411
 Hantzsch Dániel 51, 85
 Hargittay Emil 19, 114, 130
 Hárach János 115, 125, 135, 160, 359, 366, 380, 395, 406, 413
 Harmenopolus Constantinus 276
 Hart, Johannes 406
 Hartlieb, Georgius 384, 385
 Hartmann, Georgius 330
 Hauser, Wolfram 110
 Hautz, Johann Friedrich 110
 Havenreuter, Johann Ludwig 374
 Havenreuter, Sebald 278, 336
 Házi Jenő 19, 93
 Hédervár 18
 Heerbrand, Jakob 62, 89, 251, 252, 318
 Hegendorf, Christoph 72, 187, 226
 Hegyfalu 75
 Hegyi Ádám 135
 Heidelberg (D) 63, 107, 110, 111, 116, 120, 125–128, 135, 138, 140, 148, 150, 151, 155–157, 159, 160
 Heiligenbrunn *vide* Szentkút
 Heiller, Johann Hieronymus 372
 Heldelin, Caspar 241, 226
 Helias, Peter 252
 Helmstadium *vide* Helmstedt
 Helmstedt (Helmstadium, D) 156
 Heltai Gáspár 50, 52, 140
 Heltai Gáspárné 34, 79
 Heltai János 25, 107, 110, 111, 114–116, 119–121, 124–128, 152, 163
 Henisch, Georg 252
 Henricpetri, Sebastianus 129
 Henrik, II. *vide* Valois, Henrik, II.
 Herbst, Benedykt 253
 Herborn (Herborna Nassoviorum, D) 31, 156, 160
 Herborna Nassoviorum *vide* Herborn
 Herdesianus, Christoph 152, 395
 Heresbach, Conradus 232, 253
 Hermann, Michael 370
 Herner János 10, 21, 111
 Hérodotosz (Herodotus) 213, 232
 Hertzberg, Johannes Claius 312
 Herwart, Joann Heinrich 123, 297
 Heshusen, Tilemann 89, 253, 254, 340
 Hésziodosz (Hesiodus) 255
 Hierapolis *vide* Genève
 Hilarius, Szent 276
 Hieronymus, Sanctus *vide* Jeromos, Szent
 Himmel, Johann 384
 Hittorp, Gottfried 155
 Hodászi Lukács 111, 121
 Hoë von Hoënegg, Matthias 152, 397, 398, 399, 411
 Hoffer, Johann 222
 Hoffhalter, Raphael 37

- Hoffhalter, Rodolphus 45, 84
Hoffmann Gizella 37
Hoffmeister, Johannes 56, 61, 255
Hollo (Corvinus) 31
Homberger, Jeremias 11, 12, 89, 242, 255, 256, 257, 351
Homérosz (Homerus) 67, 193, 232, 257, 313
Honterus, Johannes 91, 229, 262
Hopper, Marcus 258, 309
Horatius Flaccus, Quintus 258, 304, 305
Horn Ildikó 34, 47, 59
Horváth János 19, 25, 32
Horváth József 126, 128, 131
Hospinianus Steinanus, Johannes 195
Hotman (Vilierius), François 62, 204
Hoynus, Johannes 283
Hoyski de Hoszcza, Procopius 371
Hrabovszki György 28, 348
Hubert Gabriella, H. 14, 31
Hubert Ildikó 44, 45
Hugualdus, Udalricus 272
Humfredus, Laurentius 259
Hund, Magnus 89, 259
Hunger, Friedrich Wilhelm Tobias 353
Hunnius, Aegidius 89, 152, 259, 396–400, 411
Hunyadi Székely Mátyás 346
Huszár Gál 15, 31, 50, 51
Hutten, Ulrich 247
Hutter, Leonhard 152, 397, 399, 417
Hutton, Matthew 378
Hüffel, Georg Heinrich 370
Ignatius Antiochenus 229, 312
Illésházy István 37, 52
Illyefalvi István 25
Imler, Christophorus 260
Imre Mihály 67, 71, 117, 134
Ingolstadt (D) 61, 162
Insulanus Menapius, Gulielmus 240
Ipolyi Arnold 120, 130, 148
Irenaeus, Johannes *vide* Freder, Johannes 272
Iréneusz, Szent (Irenaeus Lugdunensis) 61, 141, 155, 161, 260, 261, 268, 400, 424
Irmeler, Sebastian 303
Isokrates Theniensis 88, 261, 282, 307
Istanbul *vide* Konstantinápoly
István deák *vide* Beythe István
István prédikátor *vide* Beythe István
Istvánffy Miklós 44, 52, 85
Iustinus, Marcus Iunianus 338
Iuvenalis, Decimus Iunius 262
Iványi Béla 9, 10, 21, 23, 70, 100
Jacobus Bononiensis 296
Jankovich Miklós 348
Jankovics József 28, 37, 43, 65, 92, 101, 110, 120, 140, 149, 154
Jeanplong, József 34
Jegenius, Johannes 384
Jena (D) 63, 101, 104
Jenei Ferenc 37, 57
Jeromos, Szent (Hieronymus) 61, 155, 375, 395
Jobin, Bernhard (Gotwinus, Guadrichius) 95
Johannes Argyropoluos 71, 72, 157, 194, 195, 230, 330, 367

Johannes Britannicus 201, 262, 268
 Johannes Chrysostomus 123, 355
 Johannes Damascenus 123, 276, 357
 Johannes de Northumberland 201
 Johannes de Sacrobusto 262
 Johannes Hungarus 66
 Johannes Theodoricus 334
 Johannes Zacharias, Actuarius 340
 Jonas, Justus 57, 59, 62, 263, 281
 Josephus Flavius 264
 Jud (Keller), Leo 61, 264
 Judex *vide* Richter
 Julius Obsequentis 307
 Julius Severianus 217
 Jungnitz, Christoph 384, 385, 386
 Junius, Franciscus 122
 Junius, Hadrianus 304
 Justinianus 161, 424
 Justinus, Marcus Iunianus 197
 Juvenalis, Guido 331

 Káldi György 147
 Káldos János 83, 84
 Kállai Erzsébet, M. 16
 Kálvin *vide* Calvin
 Kanizsai Orsolya 16
 Kanizsai Pálfi Erzsébet 23
 Kanizsai Pálfi János (Johannes Paulides Canisaeus, Pálfi, Pápai János) 22, 23, 41, 47, 53, 87, 94, 95, 98, 100, 102, 107, 109–124, 129, 131, 134, 140, 142, 151, 153, 166, 362, 363, 415, 417
 Kapi Anna, Pethe Lászlóné 59

Kapuvár 44
 Karácsonyi János 10, 51
 Károlyi Gáspár 147
 Károlyi Péter 64, 65, 73, 187
 Kassa (Košice, Kaschau; SK) 83, 116, 119
 Kathona Géza 116
 Kauasy, Johannes 85
 Kecskeméti Gábor 116, 120, 152
 Kehner, Johann 369
 Kelecsényi Ákos 31
 Keller, Diethelm 343
 Kellner, Johannes 335
 Kempo Thessaliensis 229
 Keresztúr (Sopronkeresztúr, Deutschkreutz; A) 11, 28, 76
 Keresztúri Pál 123, 357
 Keserű Bálint 83, 93, 121
 Keserű Gizella 73
 Keserűi Dajka János 111
 Kessler, Henricus 388
 Khopp, Isaac 398
 Kiess, Georg 374
 Kirchner, Hermann 386
 Kisbény 140
 Kisfaludi Zsigmond 15, 16, 18, 23, 111, 113, 347
 Kiskomárom (Komárno, SK) 53, 108
 Kismarton (Eisenstadt, A) 108, 110, 118, 121–123, 125, 126, 134, 135, 141–144, 146, 151, 153–156, 158, 160–162, 193, 239, 251, 260, 354, 357, 358, 359, 367–369, 375, 376, 379, 380, 389, 392–395, 400, 402, 404, 407, 413, 414, 422–425
 Kiss Anna 107
 Kiss Tamás 14
 Klaniczay Tibor 57, 71, 72
 Kláštor pod Znievom *vide* Znióvárálja

- Klaszekovics István 75
 Klaus, Paul 398
 Klausenburg *vide* Kolozsvár
 Kleesattel, Johann Georg 372
 Klohius, Jeremias 373
 Knauss, Johann Jacob 8
 Knobelsdorf, Eustachius 302
 Knox, Thomas 382
 Kobel, Jakob 248
 Kohler, Maternus 374
 Kohnle, Armin 11
 Kókay György 159
 Kollányi Ferenc 51
Kolozsvár (Cluj-Napoca,
 Klausenburg; RO) 34, 52, 77,
 79, 84, 130, 132
 Koltai András 9, 10, 40, 46, 47,
 59, 94, 108, 112–114,
 Komáromi Szerafin Pál 415
 Komáromy András 16, 22
Komjáti (Komjatice, SK) 115,
 131
 Komorová, Klára 14
 Koncsol László 15
Konstantinápoly (Istanbul, TR)
 67
 Kopcsányi Márton 101, 104
 Korányi András 9
 Kornmann, Johann 85
 Korzenski, Johannes 95–97,
 142, 346
 Kósa László 65, 92
 Košice *vide* Kassa
 Kóta Péter 24
 Kovács József 57
 Kovács József László 19, 77
 Kovács Sándor Iván 36, 44
 Kovacsóczy Farkas 71
 Köblös József 15
Köcsk 56
 Köhlin, Johann Friedrich 382
Köln (Colonia, D) 57, 69, 81,
 138, 153–155, 160, 161
 König, Ludovicus 143
 Königstadt, Joachim, jun. 399
 Köpeczi Béla 71
Körmend 9, 49, 69, 87, 93, 98
 Körmendi Thaba Tamás 414
 Kőszeghy Péter 15, 26, 34, 79
 Köves (Kewes) András 46, 56
Köveskút 117
 Krakkai Demeter 93
Krakow (Krakkó, PL) 63, 90,
 102, 114
 Kránitz Zsolt 15
 Kriegleder, Wynfrid 9
 Kronstadt *vide* Brassó
 Kröll (Krull), Leonard 85, 86
 Kruppa Tamás 39, 130
 Kubinyi András 109
 Kulcsár György 22, 32, 44, 45
 Kulcsár Péter 52, 347
 Kumorovicz L. Bernát 16
 Kurtzbach, Heinrich 99
 Kurucz Gyula 8, 125
 Kustán Magdolna 34
 Kühlmann, Wilhelm 110

 L'Écluse, Charles de (Carolus
 Clusius) 12, 33, 34, 44, 73,
 77, 79, 319, 353
 Lackner Kristóf 93, 101
 Lactantius Placidus 304
 Lactantius, Lucius Caecilius
 Firmianus 296, 358
 Ladányi Sándor 48
 Lahnstein, Johannes 46, 56, 63,
 342
 Laibach *vide* Ljubljana
 Lakatos Bálint 104
 Lambertus, Franciscus 293
 Lancellotus, Johannes 110, 150,
 151

Landi, Bassiano 226
 Lang Mátyás 86
 Lange, Johann 359
 Langius (Lange), Carolus 304
 Lascaris, Constatinus 67, 265
 Laskai Csókás Péter 89, 91, 265
 László Péter 131, 134
 Latomus, Bartholomaeus 338, 425
 Latzkovits Miklós 83
Laugingen (D) 298
 Laugingerus, Johannes 297
 Laupaeus, Valentinus 3877
 Laurent, Gaspard 401
 Laurentius Brixienis 228
 Lavater, Heinrich 385
 Lavater, Johann Jakob 385
 Lavinius, Petrus 296
 Lázár István Dávid 39, 130
 Lederoso, Conradus 390
 Lefèvre d'Étaples, Jacques (Jacobus Fabri Stapulensis) 72, 123, 195, 357
 Leib, Kilian 340
Leiden (Lugdunum Batavorum, NL) 142
Leipzig (Lipcse, D) 46, 63, 71, 72, 138, 152, 156, 160
 Lemnius, Levinus 155, 402
 Lemnius, Simon 193
 Lendava *vide* Alsólindva
 Lengyel Miklós 140, 157
 Lenicerus, Albert 217
 Leo, I., Magnus 276
 Leo, Ambrosius 340
 Leonhart, Sebastian 410
 Leontinus Byzantinus 276
 Leopold, Andreas 411
 Leopoldi, Ludovicus 247
 Leövei *vide* Lövei
 Lepusculus, Sebastian 264
 Lernsherus, Jacobus 282
 Leser, Gratian 74
 Lessius, Leonhard 120
 Lethenyei István 120, 139, 146, 153, 417
 Leubrand, Johann Sebastian 373
 Leunclavius, Johannes 276
 Leurel, Johann 385
 Leutschau *vide* Lőcse
 Levita, Elija 67
 Levoča *vide* Lőcse
 Licht, Balthasar 198
 Liebler, Georg 85, 266
 Lilius, Zacharias 277
 Linacre, Thomas 245, 340
 Lindau *vide* Alsólindva
 Lipsius, Justus 68, 266, 267
 Liptitz, Thomas 371
 Listi család 135
 Listi I. János 44
 Livius, Titus 122, 198, 267
Ljubljana (Laibach, SL) 11
 Lobkovicz Poppel Éva 92, 95, 108, 112, 346, 350, 362
 Locher, Jacobus 300
 Longueil, Gilbert de (Gilbertus Gybertus) 228
 Lonicer, Johannes 188, 263, 293
 Lonizer, Adam 80
 Lónyi Mihály 9, 10, 47, 113
 Lopez de Zúñiga, Diego 267
 Lorenz, Sönke 11
 Lorch (Hadamarius), Reinhard 191, 192, 216, 268
 Loritus, Henricus 425
 Losenstein, Christina von 410
 Lossius, Lucas 62, 268
 Lossius, Petrus 384
 Lossius, Wolfgang 385
 Lotter, Abraham 298

- Lőcse* (Levoča, Leutschau; SK) 117
Lövei (Leövei) Pellionis György 127, 140, 370, 383, 420
Lucanus, Marcus Anneus 50, 268, 269
Luchsinger, Friedrich 72
Lucianus Samosatensis (Philosophus) 205, 226, 259, 291
Lucius, Jacobus 156
Lucius, Ludwig 377
Luetanus, Hubertus 255
Lugdunum Batavorum vide Leiden
Lukács László 39, 129, 130
Lukinich János 51
Lullus, Raimundus 69, 298
Lutetia Parisiorum vide Paris
Luther, Martin 50, 57, 59, 61–63, 65, 68, 69, 89, 90, 101, 117, 144, 146, 150, 187, 188, 206, 214, 237, 247, 263, 270–273, 291, 293, 312, 320, 358, 384, 411
Lux Etelka 83, 129
Lycius, Leonhard 193, 307
Lykurgus 284
Lyon (F) 69, 71, 72, 83, 156
Lyser, Polycarpus 411

Machaeropoeus, Georgius 155
Mackovius, Johannes 421
Macropedius, Georgius 73, 202
Maczák Ibolya 128, 387
Madas Edit 163
Magir, Tobias 403
Magyar, Arnold 9, 10, 39, 49, 65, 74, 75, 94, 104, 114, 313, 347, 350
Magyar István 39, 40
Magyaróvár 15

Mainz (D) 73, 139, 146, 153
Maier, Georg 50, 89, 222, 224, 273, 274, 283
Maier, Nicolaus 389
Maius, Michael 274
Makár János 107, 110, 119, 122
Mályusz Elemér 9
Mancinellus, Antonius 81, 275, 336, 337
Manlius, Johannes 10–14, 31–33, 38, 47, 49, 70, 73, 76, 79, 89, 275, 345, 348, 349
Manne, Abraham 297
Manuel, Comnenus 276
Manutius, Aldus 50, 67, 122, 160, 265, 299, 422
Marbachius, Johannes 94
Marburg (Marpurg, D) 99, 111, 126–128, 138, 139, 147
Marchesinus, Johannes 276
Märckell, Johann 283
Marcuardus, Blasius 318
Marlorat, Augustin 131, 155, 403
Marsi, Paul 296
Marso, Pietro 219, 425
Martialis, Marcus Valerius 60, 277
Martin vide Turócszentmárton
Martinus, Gregorius 384
Martyr, Petrus vide Vermigli, Pietro Martire
Marusics Mátyás 23
Maszyk Endre 28
Matthisius, Gerhard 229
Mattioli, Pietro Andrea 79, 80
Maturanzio, Francesco 219, 305
Maurus, Bernardus 335
Mayláth Gábor 44
Mazzolini (Prierias), Silvestro 117, 237, 358
Medgyesy-Schmikli Norbert 10

- Mela, Pomponius 69, 72, 277
 Melanchton, Philipp (Philöp)
 46, 50, 57, 59, 63, 65–67, 69,
 90, 95, 101, 187, 193, 205,
 206, 211, 215, 217, 223–225,
 231, 243, 262, 263, 268, 271–
 273, 278–285, 291, 294, 295,
 310, 314, 320, 330, 337
 Melissus, Paulus 284
 Melius Juhász Péter (Somogyi
 Péter) 15, 16, 21, 22, 33, 34,
 50, 56, 64, 69, 79, 80, 353
 Mercator, Gerardus 285
 Merényi Lajos 135
Meszlény 26
 Metel, Bartholomaeus 303
 Metzler, Johann 292
 Mezei Zsolt 14, 28
Mezőlak 87
 Michael, Suffraganeus
 Moguntinus 212
 Micyllus, Jakob 238, 272, 285
 Miklósvári Rácz Tamás 381
 Miksa, II. *vide* Habsburg, Miksa,
 II.
 Milich, Jakob 283, 284, 306
 Milotai Nyilas István 121
 Misbeck, Andreas 335
 Misenus, Andreas 282
 Miskolczi Csulyak István 57,
 111, 163
 Modestus, Johannes Antonius
 277, 294
 Modrovich Ignác 346
 Moguntia *vide* Mainz
Mohács 19, 21
 Mohamed 89
 Mojmírovce *vide* Ürmény
 Mollerus, Wolfgang 285
 Molnár Antal 129, 130, 148, 149
 Molnár Antal *vide* Szenci Molnár
 Antal
 Molnár Gergely 83
 Mondanarius, Laurentius 286
 Monok István 8–10, 14, 21, 37,
 43, 44, 45, 47, 52, 54, 56, 60,
 62, 64, 65, 73, 85, 86, 95, 100,
 112, 127, 134, 135, 154, 158,
 159, 163
 Monos Orsolya, Szabó Lászlóné
 131
Monyorókerék (Eberau, A) 11,
 31, 49, 70, 351
 Morel (Morellus), Thuerry 160,
 422
 Mornay, Philippe de 151, 286,
 403
 Morus, Johannes 234
 Morus, Thomas 234
 Mosellanus, Petrus 294, 337
 Mosnauer, Wolfgang 230
Moson 86
Moszkva (OR) 108, 114, 123,
 125, 127, 129, 131, 134, 135,
 141, 142, 146, 147, 150, 152,
 153, 155, 157, 162, 199, 250,
 260, 354, 355, 357, 360, 367–
 369, 375, 378, 381, 382, 388,
 390, 391, 394, 395, 397, 401,
 403, 404, 408, 409, 413, 424
 Mozius, Ulrich 298
 Möller (Mollerus), Martin 96,
 346
 Mörlin, Joachim 340
 Mucheck a Buckau,
 Christophorus 303
 Mullerus, Georgius 152
 Munkácsi János 25
 Murmelius, Johannes 208, 214
 Musculus, Andreas 62, 287
 Musculus, Sebastian 264
 Musculus, Wolfgang 49, 101,
 123, 129, 141, 158, 238, 239,
 355, 392, 404

- Münster, Sebastian 66, 88, 155,
211, 223, 287, 288, 300, 395
Mylius, Georgius 411
Mylius, Johannes 329
Mylius, Martinus 322
- Nachtigall, Ottmar 288
Nádasdy család 21, 36, 37, 43,
44, 56, 96, 105
Nádasdy II. Ferenc 11, 18, 25,
26, 39, 75, 76, 83, 84, 86, 345,
349, 352
Nádasdy Pál 120
Nádasdy Tamás 10, 15, 16, 18,
21, 22, 33, 36, 43, 44, 45, 50,
51, 56, 60, 61, 68, 69, 105
Nagel, Georg 373
Nagy Benedek 76, 77
Nagy Dénes 13
Nagy György 130
Nagy Kálózi Balázs 64
Nagy Vince 130
Nagy Zoltán 69
Nagy, Jukunda 127
Nagyillés János 14, 97
Nagyszombat (Trnava, Tyrnau;
SK) 126, 138–140, 158
Nagytapolcsány (Topolčany,
SK) 36
Nani Mirabeli, Domenico 57,
219, 220, 289
Nanninck, Pieter 226
Nannius, Petrus 157
Naogeorgus, Thomas 315
Náprágy Demeter 24
Naug, Andreas 218
Nausea, Friedrich 61
Neander, Andreas 302
Neander, Conrad 289, 290
Neander, Michael 68, 85, 88,
286, 290, 291, 309, 338, 339
Negri, Francesco 319
- Német János 56, 57, 59
Németh Noémi *vide* Viskolcz
Noémi
Németújvár (Gizsing, Güssing,
Ujvar, Vyvar, Wywar; A) 7–
14, 21, 25, 32–34, 38, 40, 41,
44, 45, 47, 48, 50, 52, 59, 60,
62, 65, 69, 70, 72, 74–77, 79,
84–87, 92, 94–97, 99–101,
104–106, 108, 112, 114, 142,
163, 186–246, 248–282,
284–343, 345–349, 352
Neoburgius, Joannes
Theodoricus 297
Nepos, Cornelius 228
Neuwaldt, Hermannus 155, 402
Nicephorus Callistus 121, 359
Nicolaus de Lyra 292
Nicolaus de Orbellis *vide*
Dorbellus, Nicolaus
Niedermarkt *vide* Dunaszerda-
hely
Niger, Antonius 292
Niger, Franciscus 89
Niphus, Augustinus 332
Nóráp 59
Novák Veronika 130
Novesianus, Melchior 154
Novilius, Robertus 117
Novimola, Sebastian 227
Noviomagus, Joannes 216
Nudozierinus, Laurentius 99
Nürnberg (D) 69, 90
- Nyéki Vörös Mátyás 57, 363
Nyerges Judit 43, 65, 92, 120,
154
Nyíri Sándor 44
- Oberursel* (Ursel, D) 90
Obsopaeus (Opsopaeus),
Vincentius 187, 293, 358

- Occone, David 297
 Odontius, Paul 399
 Oecolompadius, Johannes 57,
 59, 68, 88, 89, 123, 188, 205,
 226, 263, 293–295, 357
 Oláh Miklós 43, 50, 52, 135,
 359
 Oláh Szabolcs 134
 Olchinensis, Lucas 324, 336
 Oldendorpius, Johannes 282
 Omnibonus Leonicens 218
 Oporinus, Johannes 15, 295,
 335
 Oppenheim (D) 32, 117, 139,
 147
 Orlovsky Géza 14, 25, 60
 Orosius, Paulus 228
 Orosztony Péter 22
 Ortelius, Johannes 297
 Orzechowski, Stanisław 254
 Osiander, Lucas 197
 Ostermann, Simon 226
 Ószombat (Sobotište, SK) 18
 Othmar 99
 Otho, Antonius 242
 Ovidius Naso, Publius 214, 219,
 234, 258, 268, 296, 305
 Ötvös Péter 8, 9, 14, 52, 53, 62,
 64, 65, 73, 95, 112, 125
 Őze Sándor 10

 Pace, Giulio 157, 368
 Padua (Padova, I) 52
 Pagnini, Sante (Santes
 Pagninus) 66, 88, 141, 147,
 193, 297, 367
 Pajkossy Györgyné 52
 Pál Albert 33
 Paleario, Aonio 297
 Pálfi *vide* Kanizsai Pálfi
 Pálházi Göncz Miklós 128
 Palladius, Petrus 222
 Palladius, Rutilius Taurus
 Aemilianus 246
 Panvinio, Onofrio 122, 359, 360
 Pápa 14, 46, 53, 56, 87, 107,
 109, 112, 113, 115, 116, 120–
 122, 125, 128, 131, 132, 134,
 138–140, 149, 158, 342, 354
 Pápai János *vide* Kanizsai Pálfi
 János
 Pappuß, Johannes 409
 Paracelsus, Theophrastus 69,
 298, 299
 Pareus, David 110, 111, 116, 120,
 121, 128, 150, 151, 153, 158,
 159, 362, 363, 382, 404, 405,
 415, 420, 423
 Paris (Lutetia Parisiorum, Pá-
 rizs; FR) 62, 72, 141, 146,
 161, 162
 Parraeus, Henricus V
 Parreudt, Johannes 308
 Parthenius, Bernardinus 226
 Pasor, Georg 111
 Pathai István 22, 95, 107, 112,
 114, 115, 117, 120–122, 132,
 347, 348
 Pathy, Franciscus 123
 Paukovec (HR) 52
 Pauli, Simon 63, 299
 Paulus Aegnita 69
 Paulus Burgensis 292
 Pavercsik Ilona 159
 Payr Sándor 16, 18, 23, 28, 39,
 44, 85, 86, 348
 Pázmány Péter (Szyl Miklós)
 38–40, 48, 59, 61, 76, 77, 88,
 114, 119, 130, 139, 140, 143,
 151, 152, 154, 345, 348, 349,
 354, 359, 369, 405, 416
 Pécseli Király Imre 57, 107, 110,
 116, 120, 131, 140, 153, 416

- Peltanus, Theodor Anton 155,
 366
 Periegesis Dionysius 69
 Périon, Joachim 194, 229
 Perkins, William 378
 Perneszith György 36, 45, 56,
 68
 Perottus, Nicolaus 299
 Persius Flaccus, Aulus 219, 262
 Pessath (D) 85
 Pesselius, Johannes 154, 368
 Péter Katalin 43, 59, 60
 Péter László 107
 Pethe László, I., hetesi 57, 59
 Pethe László, II. 59
 Pethe László, III. 59
 Pethe Lászlóné *vide* Kapi Anna
 Pethe Márton 59
 Petraeus, Heinrich 385
 Petrarca, Francesca 300
 Petrus Crinitus 307
 Petrus de Vinea 301
 Petrus Hispanus 191, 301, 324
 Petrus Lombardus 301
 Peucer, Caspar 63, 301
 Peylick, Johannes 195
 Pezel, Christoph 328
 Pezinok *vide* Bazin
 Pfeischmidt, Matthaeus 147
 Pflüger, Bernhard 410
 Phareus Gergely 85, 86
 Philemon, Johann 382
 Philo, Alexandrinus 157, 259,
 406
 Philöp *vide* Melanchthon
 Phocylides Milesius 214, 265,
 289, 300
 Phrissemius, Johannes Mathias
 188
 Pico Fonticulanus, Blasius 201
 Pictorius, Georg 323
 Pirnát Antal 53, 71
 Pisano, Alfonso 312
 Piscator, Johannes 111, 154,
 368, 380
 Piscator, Philipp Ludwig 383,
 386
 Pistorius, Johann Peter 370
 Pithou, Pierre 204
 Pius, Johannes Baptista 296
 Placentius, Johannes Leo 289
 Plancuntopoetus, Servatius 83
 Plantin, Christoph 66, 73, 117,
 141
 Platina, Bartolomeo 72, 302,
 359
 Plautus, Titus Maccius 82, 191,
 276, 303, 304, 305
 Plavecké Podhradie *vide* Detrekő
 Plinius Secundus, Caius 269,
 80, 232, 305, 306, 307
 Plosarius, Dorotheus 416
 Plutarchus 231, 257, 307
 Polanus, Amandus 143, 394
 Pole, Reginald 85, 307
 Póli István 25
 Policarpus Smyrnaeus 229
 Politiano, Angelo 196, 307
 Pollicarius, Johannes 203
 Polyander, Johannes 415
 Pomagaics Mihály 70
 Pompeius Trogus 197, 338
 Pomponazzi, Pietro 61, 69, 72,
 308
 Ponicaenus György József 370,
 383
 Ponori Thewewk József 346
 Poppel Éva *vide* Lobkovicz
 Poppel Éva
 Porphyrius 195, 308
 Porrasius, Janus 296
 Porta, Conradus 291
 Possel, Johann 67, 214, 308
 Pottendorf (A) 43

- Pozancsics Margit 23
Pozsony (Bratislava, Pressburg; SK) 38, 44, 51, 118, 119, 121, 138, 139, 143, 158, 345, 346, 348, 349
 Praetorius Abdias 309
 Praetorius Zacharias 309
 Prágai András 127, 139, 140, 153
Praha (Praga, CZ) 99
 Pressburg *vide* Pozsony
 Prierias *vide* Mazzolini
 Probus, Aemilius 228, 336, 337
 Propertius, Sextus 214
 Prudentius Clemens, Aurelius 309
 Przechius Liber Baro ad Hoddiegeva (Hoddegon) 99
 Pumm, Liesbeth 9
 Purkircher, Georg 44
 Puskely Mária 10
 Pylades Buccardus 304
 Pythagoras 214, 265, 289, 300, 312, 313

 Quentell, Petrus 142
 Quintilianus, Marcus Fabius 191, 201
 Quiricus de Augustus de Thertona 275

Rábahídvég 49
 Rabbi Aben Esra 264, 268
 Rabe, Gottfried 400
Rácalmás 346
 Rác Piusz 10
 Radéczy István 43
 Radkespurge, Jakob 86
 Rainold, Johannes 406
 Rákóczi György, I. 123, 357
 Rákóczi György, II. 123, 357
 Rákóczi Zsigmond 123, 357

 Ramée, Pierre de la (Petrus Ramus) 72, 190, 266, 380
 Ramus, Johannes 255
 Ramus, Petrus *vide* Ramée, Pierre de la
 Raphael Regius 219
Rárbók (Nádasfő, Rohožník, Rohrbach; SK) 36
Ráró (Ásványráró) 18
 Ráskai Gáspár 45
 Ratdolt, Erhard 74
 Rechnitz *vide* Rohonc
 Réczés János 75
 Regiomontanus, Johannes 283, 284
 Regius, Johann 387
 Regius, Raphael 296
 Regius, Urbanus 260, 270
 Reich (Riccius), Stephan 62, 71, 282, 310
 Reigrabner, Gustav 108
 Reina, Cassiodoro de 62, 310
 Reingrabner, Gustav 8, 9
 Reinhold, Erasmus 262, 284
 Reissner, Adam 311
 Reuchlin, Johannes 66, 117
 Reusner, Nikolaus 297, 317
 Reuter, Quirinus 110, 387
 Révay Ferenc 83
 Révész Imre 28, 348
 Révész Kálmán 28, 348
 Rhellicanus, Johannes 263
 Rhenanus, Beatus 82, 191, 267, 331, 360
 Rheticus György 86
 Rhodig, Ludovicus Coel. 296
 Rhodoman, Lorenz 339
 Riccius *vide* Reich
 Richter (Judex), Matthaeus 62, 311, 341
 Ricius, Paulus 56, 69, 188
 Rimay János 363

- Ringelberg, Joachim Sterck von 312
 Rithaymer, Georg 312, 313
 Ritoókné Szalay Ágnes 68
 Rivande, Petrus 231
 Rivius, Johannes 314, 316
 Rixinger, Daniel 157, 372, 373, 374
 Robortellus, Franciscus 219
 Rodolphus Casparus 208, 314
Rohonc (Rechnitz, A) 49, 76, 85, 86, 95
 Rohožník *vide* Rárbók
 Rohrbach *vide* Rárbók
Roma (I) 62
 Rommingius, Johannes 300
 Rosa, Jona 151
 Rosenberg, Johann Karl 374
 Rudinger, Esrom 47, 217, 315
 Rudolf, II. *vide* Habsburg, Rudolf, II.
 Rufius Sextus (Festus) 197, 198
 Rufinus, Aquileiensis 48, 101, 141, 158, 238, 392
 Rungius, David 411
 Rusa Imre 86

 Sabellicus, Antonius 191
 Sabinus, Georgius 315, 317
 Sachs, Hans 248
 Saktorová, Helena 14
 Šaľa *vide* Vágsellye
 Sallustius Crispus, Caius 82, 191
 Salmerón, Alfonsó 407
 Saltzmann, Johann Rudolph 372
 Samarjai Máté János 107, 110, 116, 120, 126, 128, 131
 Sambucus, Johannes *vide* Zsámboky János
 Šamorín *vide* Somorja

 Santes Pagninus *vide* Pagnini, Sante
 Sapinus, Baptista 204
 Sarcerius, Erasmus 62, 315, 316
Sárospatak 65
Sárvár 10, 15, 16, 18, 33, 36, 43–45, 56, 60, 68, 69, 74, 77, 79, 105, 120
 Scaliger, Julius Caesar 304, 316
 Schaerlitzén, Johann 410
 Schaller, Thomas 409
 Schardius, Simon 301
 Scheck, Jacobus 196
 Schelle *vide* Vágsellye
 Schellenberg, Christoph 317
 Scherbaum, Joseph 374
 Schilling, Andrea 372, 373
 Schindler, Valentin 66, 88, 223, 317
 Schindling, Anton 11, 110, 125
 Schinkel, Matthaeus 217
 Schirotius Pannonius, Stephanus 332
 Schlag, Gerard 108
 Schmidt, Joannes 374
 Schneidewein, Johann 282
 Schnepf, Barbara 318
 Schnepf, Stephanus 203
 Schnepf, Theodoricus 62, 318
 Schore, Antonius van 318
 Schoresius, Jacobus 302
 Schönfeld, Johann 99
 Schreck, Wolfgang 249
 Schrott 28, 348
 Schubert, Clemens 319
 Schulek Tibor 36
 Schultesius, Melchior 303
 Schumann, Peter 298
 Schump, Wolfgangus 154
 Schwabe, Bernhard 372
 Schwebelin, Anna Margarita 388

- Scoppa, Lucio Giovanni 219
 Scribonius, Guilelmus Adolphus 402
 Scribonius, Wilhelm Adolf 69, 319
 Scultetus, Abraham 151, 408
 Scultetus, Severinus 25, 26, 75, 352
 Sebisich, Melchior 372
 Sebők Marcell 65
 Seidel, Robert 110
 Seidler, Andrea 8
 Selnecker, Nicolaus 63, 319, 320
 Sellye *vide* Vágsellye
 Séllyei Helyes Mihály 59, 81, 87, 140
 Semmelweis, Karl 11, 345
Sempte (Šintava, SK) 19, 46, 148
 Sengel, Johann Ludwig 386
 Serarius, Nicolaus 398
 Serenus Quintus (Serenus Samonicus) 323
 Serenus Samonicus *vide* Serenus Quintus
 Serres, Jean de 63, 73, 321
 Servus 336, 337
 Setzler, Wilfried 11
 Sextus Philosophus (Emiricus) 322
 Siber, Adam 322, 325
 Siber, Paul 302, 303
 Sichard, Johann 309
 Sickius, Petrus 243
Sicz (Deutsch-Schützen, A) 115
 Sidorius, Petrus 195
 Sigonio, Carlo 323
 Sill Ferenc 24
 Simmler, Josias 242, 248
 Simon Melinda 14, 135
 Simon Szilvia 129
 Šintava *vide* Sempte
 Sitzinger, Ulrich 282
 Škafar, Ivan 23
 Skalica *vide* Szakolca
 Smohay Péter 14
 Snoy, Reiner 324
 Sobotište *vide* Ószombat
 Socrates Scholasticus 48, 101, 141, 158, 238, 392
Sók 128
 Sokołowski, Stanisław 102, 114, 115, 324, 360
 Solinum, Julius 69, 277
 Somi Borbála 46
 Sommerein *vide* Somorja
 Somogyi Péter *vide* Melius Juhász Péter
Somorja (Šamorín, Sommerein; SK) 59
 Soncinas, Paulus 324
Sopron 19, 65, 85, 86, 192, 352, 358
 Sopronkeresztúr *vide* Keresztúr
 Sozomenus, Salaminus Hermias 48, 101, 141, 158, 238, 239, 392
 Söptei István 37
 Spalatin, Georg 214
 Span a Spanow, Laurentius 303
 Spänesperger, Isaac 93
 Spangenberg, Cyriacus 89, 90, 242
 Spangenberg, Johannes 62, 88, 260, 286, 343
 Spiegel, Jakob 309
 Stadtschlaining *vide* Szalónak
 Stancaro, Francesco 63, 90, 214, 215, 281
 Stapulensis, Jacobus *vide* Lefèvre d'Étaples, Jacques
 Starhemberg, Kaspar von 386

- Statius, Publius Papinius 269,
 304
 Stemler Ágnes 140
 Sten, Simon 387
 Stengel, Hans 410
 Stephanus, Henricus *vide*
 Estienne, Henri
 Stiblin, Caspar 238
 Stigel, Johannes 101, 104, 284,
 293, 325, 326
 Stiller, Caspar 409
 Stirling János 18, 34
 Stobaeus, Jacobus 67, 291
 Stobaeus, Johannes 67, 219,
 325
 Stoll Béla 31, 57, 99, 132
Strasbourg (Argentoratum,
 Christlinga(!), FR) 66, 82,
 85, 86, 89, 95, 138, 150, 156,
 157
 Strebaeus, Jacobus 220
 Streüff, Philipp 371
 Strigel, Victorinus 63, 326–329
 Strigenitz, Gregor 410, 411
 Strompf László 353
 Stupanus, Joannes Nicolaus 371
 Sturm, Caspar 387
 Sturm, Johann 71, 220, 226,
 237, 329, 333, 381
 Suardus, Paulus 275
 Suetonius, Caius Tranquillus
 307
 Suicardus, Johann 370
 Suidas 329
 Sulpitius, Johannes 201, 269
 Sári Orvos Mihály 127, 370
 Sári Orvos Pál 127, 383, 388,
 420
 Sutor, Andreas 7
 Sünzel, Friderius 330
 Svätý Anton *vide* Szentantal
 Sylburg, Friedrich 221
 Sylvester János 45, 56, 77
 Schwenckfeld, Kaspar 281
 Szabó András, I. 65, 68, 69, 92,
 94, 99, 110, 116, 125, 140
 Szabó András, II. 81
 Szabó Botond, Gáborjáni 159
 Szabó György 28, 348
 Szabó István Kálmán 131
 Szabó László 131
 Szabó Lászlóné *vide* Monos Or-
 solya
 Szabó Miklósné 130
 Szabó T. Attila 34, 77, 79, 80
 Szakály Ferenc 36, 56, 107, 109,
 126, 134
Szokolca (Skalica, SK) 18, 23,
 51
 Szála Erzsébet, A. 70
 Szalkai László 43
 Szalkay, Joannes 148
Szalónak (Stadtschlaining, A)
 22, 33, 34, 85, 86
 Szántó Arator István 249
 Szapphó (Sappho) 258, 268
 Száraz Orsolya 134
Szeged 14
 Szegedi Gáspár 48, 126
 Szegedi Gergely 31
 Szegedi Kis István 15
 Szegedi Kőrös (Fraxinus) Gáspár
 33, 37, 45, 68
 Szegedi Márton 107
Székesfehérvár 14, 267
 Szelestei Nagy László 48, 53,
 98, 126–129, 134, 135, 387
 Szeli György 421
 Szenci Csene Péter 107, 115,
 122, 129, 360, 380, 390, 404
 Szenci Molnár Albert 31, 32, 94,
 99, 107, 110, 111, 116, 117, 127,

- 128, 140, 147, 363, 382, 387,
404
Szendrei Janka 47
Szent Antal (Svätý Anton, SK) 15
Szentgyörgyi Gábor 56
Szentgyörgyi János 87, 100, 104
Szentgyörgyi Nagy Bálint 370,
382, 383, 420
Szentkút (Heiligenbrunn, A) 49
Szentlőrinc 140
Szentmártoni Szabó Géza 96
Szepes Erika 60
Szerdahely *vide* Dunaszerdahely
Szigetvár 21, 22
Szilágyi István 99
Szilasi László 9
Szily Kálmán 352
Szlavikovszky Beáta 36
Szombathely 24, 279
Szophoklész (Sophocles) 208
Szögi László 36, 92, 93
Szörényi László 52, 110
Sztárai Mihály 31
Szyl Miklós *vide* Pázmány Péter
- Tabernigg, Theodor 105, 163,
186
Tacitus, Publius Cornelius 218,
227
Takáts Sándor 108, 114
Tamás Zsuzsanna 15, 100, 119
Tanner, Adam 397
Tantalics Béla 45
Tasi Réka 25, 152
Taufrer, Johann 370
Taufrer, Tobias 371
Tauler, Johannes 291
Telegdi Miklós 32
Telegdi Kata 25
Teleki család 163
Terentius Afer, Publius 161,
276, 330, 331, 425
- Tertullianus, Quintus Septimus
Florens 331, 358, 360
Tevetio Cruftenas, Cariollinus
374
Textor, Friedrich 373
Themistius, Euphrades 71, 332
Theocritus 316
Theodoretus Cyrrensis 8, 101,
141, 158, 238, 392
Theodorus Anagnosta 48, 101,
141, 158, 238, 239, 392
Theognis Megarensis 231
Thokoics György 75
Thomas Aquinas 158, 200, 413
Thoraconymus Mátyás 53, 65,
73, 249
Thorer, Alban 186, 300
Thucydides 213, 283, 332
Thuri Péter 390
Thury Etele 14, 15, 22, 25, 29,
31, 46, 49, 75, 107, 111, 114,
115, 117, 122, 126, 128, 131,
132, 140, 157, 348, 349, 352,
360
Thurzó Anna 83
Thurzó Elek 83
Thurzó Szaniszló 130
Thylesius, Antonius 340, 341
Thysius, Antonius 378
Tibullus, Albius 214
Tilcsik György 24
Tilly, Johann Tserclaes von 110
Tinódi Lantos Sebestyén 56
Tittelmans, Franciscus 336
Tolna 15
Tolnai Gábor 19
Tornyos Lénárd 101, 104
Torrentinus, Hermannus 198,
229
Tossanus, Daniel 383
Tóth Endre 134
Tóth Ferenc 28, 348

- Tóth Gergely 93
 Tóth István György 49, 98
 Toxites, Michael 226, 329, 333
 Tőke Ferenc 45, 60
 Tölle Balázs 79
 Trauterbul (Trutenbul),
 Christophor 282, 283
 Tremellius, Immanuel 122
 Truber, Primus 11
 Turbuly Éva 19
 Turg (Thurgh), Joannes 123
 Turnèbe (Turnebius), Adrien
 304
Turócszentmárton (Martin, SK)
 14, 113, 245, 331, 347, 355,
 360
 Turstenius, Johannes 284
 Tusor Péter 60
Tübingen (D) 69

 Ubertino da Crescentino 268
 Ubrizsay Savoia Andrea 33, 77
 Ugoletto, Thaddeo 303, 304

 Újfalvi Imre 93, 111, 116, 121,
 363
 Ulsen, Dietrich 323
 Ulsenius, Theodoricus 323
 Uray Piroska 28
 Urbanus, Martinus 83, 333
 Ursel *vide* Oberursel
 Ursinus, Joachimus 379
 Ursinus, Zacharias 146, 160,
 413, 423

Ürmény (Mojmírovce, Urmin,
 SK) 140

 Vadianus, Joachimus 51, 269,
 333
 Vadinus, Paul 283

Vágsellye (Šaľa, Schelle, Sellye;
 SK) 129, 130, 149
 Valerius, Maximus 334
 Valla, Georgius 220
 Valla, Lorenzo 198, 204, 232,
 334
 Vallius, Hieronymus 82, 191
 Valois, Ferenc, II. 64, 321
 Valois, Henrik, II. 64, 321
 Valois, Henrik, III. 321
 Valois, Károly, IX. 64, 321
 Van Marnix, Philips 334
 Varennius, Johannes 308
 Varga András 141, 163
 Varga Bernadett 140
 Varga Imre 107, 116, 120, 121
 Varjas Béla 28, 36, 44, 116, 117
 Varro, Marcus Terentius 246
 Vásárhelyi Judit, P. 97, 117, 128,
 140, 289, 387
 Vegetius Renatus, Flavius 294
 Velcurio, Johannes 237, 278,
 310, 335, 336
 Velikai Gáspár 93
 Venediger, Georg von 283
Venezia (Venice, I) 68, 69, 71,
 74, 79, 80, 158, 161
Vép 75
 Verancsics Antal 44
 Veresmarti P. Mihály 148
 Veresmarti *vide* Vörösmarti
 Vergara, Francisco 336
 Vergerio, Pietro Paolo 307
 Vergilius Maro, Publius 82,
 198, 226, 233, 234, 336
 Vergilius, Polydorus 191, 413
 Verino, Michele 294
 Verle, Hieronymus 312
 Vermigli, Pietro Martire (Petrus
 Martyr) 214
 Vernoaeus, Venceslaus 374
 Versor, Johannes 324

- Vése Katalin, Ceglédi Szabó Pál-
né 131
Vése Lőrinc 131
Veszprém 125, 135, 423
Viczián János 59
Vida Tivadar 68
Vienna Austriae *vide* Bécs
Vienna *vide* Wien
Vietor, Conrad 387
Vilierius *vide* Hotman
Villerianus, Thomas 151
Vinica (HR) 52
Viskolcz Noémi (Németh Noémi)
125, 163
Visus, Donatus *vide* Fischart,
Johann
Vives, Juan Luis 72, 83, 88,
102, 202, 208, 314, 337, 338
Vizkeleti János 140
Vogel officina 156
Volcius, Melchior 409
Vollius, Erasmus 190
Volk, Gabriel 412
Volland, Johann 338
Volsco, Antonio 268
Vögelin, Johannes 330
Vörösmarti (Veresmarti) Mihály
111, 116, 120, 121, 129, 130,
140, 148, 149, 380, 390, 404
Vyvar *vide* Németújvár
- Wagenitius, Joachim 152, 399
Walaesus, Antonius 414
Walliser, Laurentius Thomas
370, 371
Wechel, André 62, 69
Weinrich, Georg 399, 409, 410,
412
Weissenburg *vide* Gyulafehérvár
Weixelberger, Hieronymus 372
Wellendorffer, Virgilius 259
Weller, Hieronymus 328
- Werdmüller, Otto 209
Westheimer, Bartholomaeus
62, 205, 339
Whitaker, Guilelmus 98, 127,
142, 417, 418
Widmanstadius, Georg 59
Wien (Bécs, Vienna, Vienna
Austriae; A) 16, 36, 37, 41,
44, 50, 51, 53, 59, 61, 77, 83,
84, 113, 115, 119, 130, 141, 154,
223, 353
Wigand, Johann 62, 340, 341
Wimpfeling, Jakob 82, 191, 198
Wimpina (Koch), Konrad 61,
341
Winsheim, Veit 63, 74, 284,
316, 332, 342
Winter, Tobias 411
Wirtz, Johann 382, 383, 388
Witchyn, Georg Adalbert 300
Wittenberg (D) 16, 50, 51, 63–
68, 85, 91–93, 100, 101, 110,
121, 125, 138, 140, 151, 152,
272
Witzel, Georg 46, 56, 62, 63,
342
Wolf, Hieronymus 88, 227, 261
Wolff, Johann Rodolph 99
Wolff, Johannes 157, 406
Wolfius, Andrea 282
Wywar *vide* Németújvár
- Xenophonte Atheniensis 263
- Zagreb* (Zágráb, Agram; HR) 21
Zimara, Marco Antonio 342
Zirc 201
Znióváralja *vide* Kláštor pod
Znievom 129
Zoltán Imre 16
Zoványi Jenő 25, 19, 48, 107,
127

Zrínyi Dorottya 21, 32, 37, 352
Zrínyi Katalin 44
Zrínyi Miklós 21
Zrínyi Orsolya 44
Zürich (CH) 67, 84, 90, 91, 99,
153
Zvara Edina 8, 48, 53, 62, 64,
65, 95, 98, 112, 129, 134, 135,
140, 142, 153, 163, 346, 380,
390, 404
Zvonarics György 139, 143, 144,
153, 416

Zvonarics Imre 76, 77
Zvonarics István 119, 120, 139,
417, 153
Zvonarics Mihály 120
Zwingli, Ulrich 61, 343

Zsámboky János (Johannes
Sambucus) 43, 44, 52, 276,
304
Zsindely Endre 51, 84

Possessormutató

a Beythe család könyveihez: 186–343. l.

- A. C. (1574) 258 (Nr. 171.)
Aga András (dominus) (1637)
342 (Nr. 379.)
A. H. W. (1559) 342 (Nr. 378.)
A. K. (1548) 212 (Nr. 61.)
Agorustes, David (vel Kaufler;
1593) 293 (Nr. 254.)
Ambort von Gundes, Johannes
(prior ... Plettrick) 246
(Nr. 147.)
Ankhamerus(?), Petrus (frater)
270 (Nr. 198.)
Antler(?), Georgia 286
(Nr. 236.)
Apponyi Balázs (1604) 325
(Nr. 334.)
Arandia, Augustinus de 296
(Nr. 259.)

B. M. (1570) 258 (Nr. 172.)
Balog...patus(?), Joannes (1543)
190 (Nr. 9.)
Banchin, Georgius (dominus)
340 (Nr. 372.)
Bánffy László (1557) 280
(Nr. 225.)
Bannebergius Westphalus,
Georgius (1595) 281
(Nr. 228.)
Barandj, Joannes (1574) 225
(Nr. 97.)
Batthyány Boldizsár 227
(Nr. 101.), 250 (Nr. 151.), 315
(Nr. 305.)
Beke Zsigmond (1629, 1633)
238 (Nr. 127.), 245 (Nr. 145.)
Berdochus(?), Georgius 199
(Nr. 31.)

Berkes, Georgius (1691) 189
(Nr. 7.)
Bernhart, Michael (1572) 240
(Nr. 133.)
Beythe András (Andreas Beythe
de Keő, Andreas Beythe
Lapidani, Andreas Beythe
Szalajnus; rector in
Németújvár) 187 (Nr. 3.),
188 (Nr. 5.), 189 (Nr. 7.), 191
(Nr. 12.), 192 (Nr. 13., 14.),
193 (Nr. 15., 16.), 196
(Nr. 22.), 196 (Nr. 24.), 197
(Nr. 25., 27.), 198 (Nr. 28.),
199 (Nr. 31.), 200 (Nr. 32.,
34.), 201 (Nr. 35.), 202
(Nr. 38., 39.), 203 (Nr. 40.,
41., 42., 43.), 205 (Nr. 47.),
207 (Nr. 51., 52.), 208
(Nr. 53.), 211 (Nr. 59.), 214
(Nr. 66.), 215 (Nr. 69.), 216
(Nr. 73.), 217 (Nr. 74.), 219
(Nr. 81.), 220 (Nr. 82.), 220
(Nr. 83.), 221 (Nr. 84., 86.,
87.), 222 (Nr. 89., 90.), 223
(Nr. 91., 92.), 224 (Nr. 93.),
225 (Nr. 97.), 225 (Nr. 98.),
226 (Nr. 99.), 227 (Nr. 101.),
228 (Nr. 103.), 230 (Nr. 105.,
106.), 231 (Nr. 107.), 231
(Nr. 108.), 232 (Nr. 110.), 233
(Nr. 112., 113., 114.), 234
(Nr. 116.), 235 (Nr. 118.), 236
Nr. 123.), 238 (Nr. 127., 129.),
239 (Nr. 132.), 240 (Nr. 133.,
134.), 241 (Nr. 136.), 242
(Nr. 137., 138.), 244
(Nr. 142.), 245 (Nr. 144.), 246

(Nr. 147., 148.), 248
 (Nr. 150.), 250 (Nr. 152.), 251
 (Nr. 154.), 253 (Nr. 159.), 253
 (Nr. 160.), 254 (Nr. 161., 162.,
 163.), 256 (Nr. 166., 167.), 257
 (Nr. 168., 169., 170.), 258
 (Nr. 172., 173.), 259 (Nr. 174.,
 175.), 260 (Nr. 176.), 260
 (Nr. 177.), 261 (Nr. 180.), 262
 (Nr. 181., 182.), 265 (Nr. 187.)
 266 (Nr. 189.), 267 (Nr. 191.),
 268 (Nr. 193., 196.), 270
 (Nr. 198., 199.), 271 (Nr. 200.,
 201.), 273 (Nr. 206.), 274
 (Nr. 207., 208.), 275 (Nr. 211.,
 212.), 277 (Nr. 216.), 278
 (Nr. 219.), 279 (Nr. 222.), 281
 (Nr. 227., 228.), 282
 (Nr. 229., 230.), 284
 (Nr. 231.), 285 (Nr. 232.,
 234., 235.), 286 (Nr. 236.),
 287 (Nr. 239.), 288 (Nr. 241.,
 242.), 289 (Nr. 243.), 290
 (Nr. 246., 247.), 292
 (Nr. 253.), 293 (Nr. 254.), 295
 (Nr. 256.), 296 (Nr. 259.,
 260.), 299 (Nr. 268., 269.),
 300 (Nr. 270.), 301
 (Nr. 273.), 304 (Nr. 278.,
 279.), 306 (Nr. 283., 284.),
 307 (Nr. 285., 287.), 308
 (Nr. 288., 290.), 313
 (Nr. 302.), 314 (Nr. 303.,
 304.), 315 (Nr. 306., 307.),
 316 (Nr. 309.), 317 (Nr. 312.),
 318 (Nr. 315., 316.), 319
 (Nr. 317.), 320 (Nr. 320.,
 322.), 321 (Nr. 324.), 322
 (Nr. 327., 328.), 324
 (Nr. 331.), 327 (Nr. 339.), 328
 (Nr. 343.), 330 (Nr. 349.), 331
 (Nr. 351., 352., 353.), 334

(Nr. 361.), 335 (Nr. 363.), 336
 (Nr. 364.), 337 (Nr. 366.,
 367.), 338 (Nr. 368.), 340
 (Nr. 373., 374.), 342
 (Nr. 377.)

Beythe Imre (Böythe) 192
 (Nr. 14.), 193 (Nr. 15.), 196
 (Nr. 24.), 197 (Nr. 26.), 221
 (Nr. 87.), 222 (Nr. 90.), 223
 (Nr. 91.), 238 (Nr. 127.), 239
 (Nr. 130.), 245 (Nr. 144.), 257
 (Nr. 168.), 270 (Nr. 198.), 272
 (Nr. 203.), 273 (Nr. 205.),
 279 (Nr. 224.), 282
 (Nr. 230.), 291 (Nr. 249.), 295
 (Nr. 256.), 299 (Nr. 269.),
 304 (Nr. 278.), 316
 (Nr. 309.), 320 (Nr. 322.),
 324 (Nr. 332.), 325 (Nr. 334.),
 330 (Nr. 349.), 338 (Nr. 368.)

Beythe István (St. B., S. B. L.,
 Stephanus Beythe Lapidanus
 /de Kev/de Kew) 186 (Nr. 1.),
 187 (Nr. 2.), 188 (Nr. 4., 6.),
 189 (Nr. 8.), 190 (Nr. 9., 10.,
 11.), 193 (Nr. 17.), 194
 (Nr. 18., 19., 20.), 195
 (Nr. 21.), 196 (Nr. 23.), 199
 (Nr. 29., 30.), 200 (Nr. 33.),
 201 (Nr. 36.), 202 (Nr. 37.),
 204 (Nr. 44., 45., 46.), 205
 (Nr. 48.), 206 (Nr. 50.), 208
 (Nr. 54.), 209 (Nr. 55., 56.),
 210 (Nr. 57, 58.), 211 (Nr. 59.,
 60.), 212 (Nr. 61.), 213
 (Nr. 62., 63., 64., 65.), 214
 (Nr. 67.), 215 (Nr. 68., 70.),
 216 (Nr. 71., 72.), 217
 (Nr. 75.), 218 (Nr. 76., 77.,
 78.), 219 (Nr. 79., 80.), 221
 (Nr. 85.), 222 (Nr. 88.), 224
 (Nr. 94., 95.), 225 (Nr. 96.),

227 (Nr. 100.), 228 (Nr. 102.),
 229 (Nr. 104.), 231 (Nr. 108.),
 232 (Nr. 109.), 232 (Nr. 111.),
 234 (Nr. 115.), 234 (Nr. 117.),
 235 (Nr. 119.), 236 (Nr. 122.),
 237 (Nr. 124., 125., 126.), 238
 (Nr. 128.), 239 (Nr. 130.,
 131.), 240 (Nr. 133., 135.), 243
 (Nr. 139., 140.), 244
 (Nr. 141.), 245 (Nr. 143.), 245
 (Nr. 145.), 248 (Nr. 149.,
 150.), 250 (Nr. 152.), 251
 (Nr. 153.), 251 (Nr. 155.), 252
 (Nr. 156.), 253 (Nr. 157.,
 158.), 255 (Nr. 164., 165.), 258
 (Nr. 171.), 260 (Nr. 178.), 261
 (Nr. 179.), 263 (Nr. 183.), 264
 (Nr. 184., 185.), 265
 (Nr. 186.), 266 (Nr. 188.), 267
 (Nr. 190.), 267 (Nr. 192.), 268
 (Nr. 194., 195.), 269
 (Nr. 197.), 270 (Nr. 198.), 272
 (Nr. 202.), 273 (Nr. 204.,
 205.), 274 (Nr. 210.), 275
 (Nr. 213.), 276 (Nr. 214.,
 215.), 277 (Nr. 217., 218.), 278
 (Nr. 220.), 279 (Nr. 223.),
 280 (Nr. 225.), 280
 (Nr. 226.), 285 (Nr. 233.),
 286 (Nr. 236., 237.), 288
 (Nr. 240.), 289 (Nr. 244.),
 290 (Nr. 245.), 291 (Nr. 248.,
 250.), 292 (Nr. 251., 252.),
 294 (Nr. 255.), 295 (Nr. 257.,
 258.), 297 (Nr. 261., 262.),
 298 (Nr. 264., 265.), 299
 (Nr. 266.), 300 (Nr. 271.), 301
 (Nr. 272., 274.), 302
 (Nr. 275., 276.), 304
 (Nr. 277.), 305 (Nr. 280.),
 306 (Nr. 281., 282.), 307
 (Nr. 286.), 308 (Nr. 289.,

291.), 309 (Nr. 292., 293.,
 294.), 310 (Nr. 295., 296.),
 311 (Nr. 297., 299.), 312
 (Nr. 300.), 313 (Nr. 301.), 316
 (Nr. 308., 310.), 317 (Nr. 311.,
 313.), 318 (Nr. 314.), 319
 (Nr. 317., 318.), 320
 (Nr. 321.), 321 (Nr. 323.),
 321 (Nr. 325.), 322 (Nr. 326.,
 327., 329.), 323 (Nr. 330.),
 324 (Nr. 333.), 326 (Nr. 335.,
 336., 337.), 327 (Nr. 338.,
 340.), 328 (Nr. 341., 342.),
 329 (Nr. 344., 345., 346.,
 347.), 330 (Nr. 348., 350.),
 331 (Nr. 354.), 332 (Nr. 355.,
 356.), 333 (Nr. 357.), 333
 (Nr. 359.), 334 (Nr. 360.,
 362.), 336 (Nr. 365.), 338
 (Nr. 369., 370.), 339
 (Nr. 371.), 340 (Nr. 372.), 341
 (Nr. 375.), 341 (Nr. 376.), 342
 (Nr. 379., 380.), 343
 (Nr. 381.)

Biernus, Laurentius (sacellarius
 Schattaviensis, 1585) 236
 (Nr. 121.)

Bistrichay, Michael 296
 (Nr. 260.)

Bletnerus, Petrus 282
 (Nr. 229.)

Boehtay(?), Josefus (1570) 304
 (Nr. 277.)

Boios, Valentinus (in castro
 Nymetwjvar, 1580) 289
 (Nr. 243.)

Bornemisza Miklós 195
 (Nr. 21.)

Büserus Nördlingiscensis, L.
 278 (Nr. 219.)

- C. K. (1561) 281 (Nr. 227.)
 C. S. *vide* Sintaviensis, Caspar
 Candallez, Anna de (1506) 204
 (Nr. 44.)
 Canisaeus, Johannes Paulides
vide Kanizsai Pálfi János
 Ceglédi Szabó Pál (ecclesiastes
 Papensis, 1630; 1633, 1637)
 193 (Nr. 16.), 199 (Nr. 30.),
 239 (Nr. 130.), 250 (Nr. 152.)
 Clederus, Wolfgangus (1550)
 237 (Nr. 124.)
 Cleiberius, Julius (1584) 222
 (Nr. 89.)
 Coltz (Colk?) Torgensis, Johan-
 nes (1560) 338 (Nr. 368.)
 Conventus Comaromiensis *vide*
 Komárom, ferencesek
 Conventus Nemetújvariensis
vide Nemetújvár, ferencesek
 Cristofferus Baccalaureus
 Ingolstadiensis 321
 (Nr. 324.)
 Czer, Michael (1550) 339
 (Nr. 371.)
 D. G. G(?) 196 (Nr. 23.)
 D. H. E. (1573, 1574, 1575) 198
 (Nr. 28.), 284 (Nr. 231.), 301
 (Nr. 274.), 304 (Nr. 278.), 318
 (Nr. 316.), 321 (Nr. 325.), 334
 (Nr. 362.)
 D. M. (1555) 292 (Nr. 253.)
 D. P. (1557) 233 (Nr. 112.)
 D. R. F. (1558) 208 (Nr. 54.)
 Daimer Ratisbonensis, Achatius
 (1596) 320 (Nr. 320.)
 Dalos, Caspar (doctor Parisinus,
 frater; 1522) 227 (Nr. 102.)
 Darabos István (1591) 288
 (Nr. 241.)
 Deberhegy, Ambrosius 246
 (Nr. 148.), 313 (Nr. 302.)
 Demetrius, Ungi(?), Ungvári(?)
 306 (Nr. 284.)
 Dobee, Joachim (1599) 343
 (Nr. 380.)
 Dobereinner, Philippus (1554)
 235 (Nr. 118.)
 Domjanicz, Joannes (1631) 192
 (Nr. 14.)
 Dragonus Gáspár (presbiter)
 191 (Nr. 12.), 205 (Nr. 48.),
 206 (Nr. 50.), 225 (Nr. 96.),
 266 (Nr. 188.), 273
 (Nr. 204.), 274 (Nr. 209.)
 Dragonus Simon (1598) 206
 (Nr. 50.)
 Dräxl, Michael (1549) 321
 (Nr. 324.)
 Dresingius Oschizensis,
 Benedictus 338 (Nr. 368.)
 E. P. (1548) 278 (Nr. 220.)
 Eck, Valentin (1525) 333
 (Nr. 358.)
 Egerszeg
 - ecclesiae de Egerszegh legatus
 (1562) 342 (Nr. 379.)
 Ekefordius, Elias (15..) 295
 (Nr. 256.)
 Elias (Closterneuburgensis
 studiosus) 235 (Nr. 118.)
 Enyedi György (Georgius
 Eniediensus Transylvanus)
 199 (Nr. 31.)
 Eperiesinus, Daniel *vide*
 Hantschius, Daniel
 F. A. V. (1566) 190 (Nr. 11.)
 Fabri, Balthasar (diaconus
 ecclesiae Ujvariensis) 206
 (Nr. 49.)

- Fabricius, Augustinus 338
(Nr. 368.)
- Falusi Boldizsár 189 (Nr. 7.),
234 (Nr. 116.), 239 (Nr. 131.),
269 (Nr. 197.), 296 (Nr. 260.),
342 (Nr. 377.)
- Farkas, Michael (1768) 267
(Nr. 190.)
- Faschung(?), Marcus 321
(Nr. 324.)
- Fecke, Ladislaus 210 (Nr. 58.)
- Fejértóy János 207 (Nr. 51.),
333 (Nr. 359.)
- Feölseő, Basilius 199 (Nr. 30.)
- Fischer, Paulus (1596) 225
(Nr. 98.), 260 (Nr. 176.), 299
(Nr. 268.), 320 (Nr. 320.)
- G. K. N. (1551) 224 (Nr. 93.)
- G. P. 225 (Nr. 97.)
- G. S. (1542) 216 (Nr. 71.)
- Gadoczi, Emericus 188 (Nr. 5.)
- Gadolt, Christofer (1558) 316
(Nr. 309.)
- Georgius (1531) 188 (Nr. 4.)
- Georgius de Hungaria (frater)
324 (Nr. 333.)
- Gleder (Glederis), Wolfgangus
237 (Nr. 124.), 270 (Nr. 198.)
- Güssing *vide* Némétújvár
- György, Vincentius (1563) 214
(Nr. 67.)
- H(..)e(..)ksteder(?), Joachimus
236 (Nr. 121.)
- Haller család 287 (Nr. 239.)
- Hantschius Eperiensis, Daniel
(1577, 1582, 1593) 227
(Nr. 100.), 253 (Nr. 159.), 290
(Nr. 247.), 332 (Nr. 356.)
- Hattwany, Joannes (1563) 214
(Nr. 67.)
- Horvath, Balthasar (nobilis)
204 (Nr. 46.)
- I. A. L. (1574) 219 (Nr. 81)
- I. F. W. (1564) 302 (Nr. 275.)
- I. K. (1541) 245 (Nr. 145.)
- I. L. R. (1574) 235 (Nr. 120.)
- I. R. (1557) 288 (Nr. 241.)
- I. R. S. (1544) 281 (Nr. 228.)
- I. R. W. (1570) 197 (Nr. 25.)
- I. Z. (1550) 260 (Nr. 177.)
- Istvánffy Miklós (1570) 248
(Nr. 150.)
- Kalamar a Kermend, Benedictus
(1549) 228 (Nr. 102.)
- Kali, Georgius (1574) 225
(Nr. 97.)
- Kanizsai Pálfi János (Johannes
Paulides Canisaeus) 245
(Nr. 143.), 324 (Nr. 332.), 331
(Nr. 354.)
- Kavasy, Joannes (Kawasy Nob.
Kauasy) 202 (Nr. 39.), 220
(Nr. 82.), 248 (Nr. 150.), 279
(Nr. 224.)
- Kevesius, Benedictus (1576)
222 (Nr. 88.)
- Kewes *vide* Köves
- Kewn, Martinus (1546) 277
(Nr. 217.)
- Kezlen, Matthaeus 277
(Nr. 217.)
- Kiral de Körmend (Kyraly a
Kermend), Valentin (1533,
1549) 228 (Nr. 102.)
- Kloeberus, Johannes (pastor in
S. Cruce sub Batthyány, 1593)
293 (Nr. 254.)

- Komárom (Révkomárom,
Komarno; SK)
- ferencesek (Conventus
Comaro-miensis) 331
(Nr. 354.)
- Kopcsányi Márton OFM (frater,
1604) 325 (Nr. 334.)
- Kornmann Pressatiensis, Johan-
nes (pastor in Eberstorf)
266 (Nr. 189.), 308
(Nr. 288.)
- Köves (Kewes) András (episc.
Vesprimiensis, 1562) 212
(Nr. 61.), 255 (Nr. 165.),
342 (Nr. 379.)
- Kralenzky (Kralyzky),
Christophorus (1571) 278
(Nr. 220.)
- Kröllius Mospurgensis,
Leonhardus (1568) 223
(Nr. 92.)
- L. M. I. (1554) 265 (Nr. 186.)
- Lakhner, Cristofferus (16. sz.)
321 (Nr. 324.)
- Lang Mátyás (M. L.) 192
(Nr. 14.)
- Latinich (Latinitz), Jacobus 232
(Nr. 110.)
- Lihvarus(?) Ujvarinus,
Demetrius 228 (Nr. 102.)
- Liscensis *vide* Liszkai
- Liszkai B. (Liscensis) Demeter
(rector in Ungvár, 1585)
196 (Nr. 24.)
- Löffelholz Viennensis, Joannes
321 (Nr. 324.)
- Luritsch, Nicolaus 208 (Nr. 53.)
- M. B. Z. (1581, 1589) 193
(Nr. 15.), 200 (Nr. 32.)
- M. C. T. (1582) 272 (Nr. 203.)
- M. L. *vide* Lang Mátyás
- Madrigal, Franciscus B. D. 296
(Nr. 259.)
- Maerus, Georgius (1570) 187
(Nr. 3.)
- Maios, Johannes 189 (Nr. 7.)
- Martinus de Feulselyndwa,
(1529) 228 (Nr. 102.)
- Matthias, Emericus (1587) 316
(Nr. 309.)
- Meierus, Davis 292 (Nr. 253.)
- Michael Baccalaureus, (1570)
304 (Nr. 277.)
- Mikulitz(?) (Myokul?), Matthias
(1546) 216 (Nr. 73.)
- N. G. (1581, 1582) 221 (Nr. 86.),
317 (Nr. 312.)
- Nádasdy Tamás (palatinus) 188
(Nr. 6.)
- Németh János 263 (Nr. 183.)
- Németújvár (Güssing, A)
– ferencesek: Conventus Nemet-
ujvariensis (1646, 1661,
1864) 187 (Nr. 3.), 189
(Nr. 8.), 193 (Nr. 17.), 194
(Nr. 18.), 197 (Nr. 27.), 198
(Nr. 28.), 199 (Nr. 29.),
200 (Nr. 34.), 201
(Nr. 35.), 202 (Nr. 39.),
203 (Nr. 41., 43.), 204
(Nr. 44., 46.), 206
(Nr. 50.), 207 (Nr. 51.),
210 (Nr. 58.), 213
(Nr. 63.), 214 (Nr. 66.), 215
(Nr. 69.), 217 (Nr. 74., 75.),
218 (Nr. 76.), 219 (Nr. 79.),
220 (Nr. 82.), 221
(Nr. 87.), 223 (Nr. 91.),
224 (Nr. 93., 94., 95.), 225
(Nr. 97.), 225 (Nr. 98.),
227 (Nr. 100.), 228

(Nr. 102.), 229 (Nr. 104.),
 230 (Nr. 106.), 232
 (Nr. 110.), 233 (Nr. 111.),
 233 (Nr. 112., 113.), 235
 (Nr. 118., 119.), 236
 (Nr. 121.), 236 (Nr. 122.),
 236 Nr. 123.), 237
 (Nr. 124., 125.), 238
 (Nr. 127., 128.), 239
 (Nr. 131.), 240 (Nr. 135.),
 241 (Nr. 136.), 242
 (Nr. 137., 138.), 244
 (Nr. 141., 142.), 245
 (Nr. 145.), 246 (Nr. 148.),
 251 (Nr. 153., 154.), 252
 (Nr. 156.), 253 (Nr. 157.),
 253 (Nr. 159., 160.), 254
 (Nr. 162.), 256 (Nr. 166.),
 257 (Nr. 168., 170.), 259
 (Nr. 175.), 260 (Nr. 177.),
 261 (Nr. 179.), 264
 (Nr. 185.), 265 (Nr. 187.),
 266 (Nr. 189.), 267
 (Nr. 191., 192.), 268
 (Nr. 193.), 271 (Nr. 201.),
 272 (Nr. 203.), 273
 (Nr. 204.), 273 (Nr. 205.),
 274 (Nr. 207.), 274
 (Nr. 209.), 275 (Nr. 211.,
 212.), 276 (Nr. 214.), 277
 (Nr. 218.), 278 (Nr. 221.),
 279 (Nr. 222., 223.), 280
 (Nr. 225.), 281 (Nr. 228.),
 282 (Nr. 230.), 284
 (Nr. 231.), 285 (Nr. 232.,
 233., 235.), 286 (Nr. 237.),
 287 (Nr. 238.), 288
 (Nr. 242.), 290 (Nr. 245.),
 291 (Nr. 249.), 292
 (Nr. 251., 252.), 294
 (Nr. 255.), 295 (Nr. 256.),
 296 (Nr. 260.), 297

(Nr. 261., 263.), 300
 (Nr. 270.), 301 (Nr. 273.,
 274.), 302 (Nr. 275., 276.),
 304 (Nr. 277.), 306
 (Nr. 284.), 308 (Nr. 290.),
 309 (Nr. 294.), 310
 (Nr. 295.), 311 (Nr. 297.,
 298.), 312 (Nr. 300.), 313
 (Nr. 302.), 315 (Nr. 305.),
 317 (Nr. 312., 313.), 318
 (Nr. 314., 315.), 319
 (Nr. 318.), 321 (Nr. 323.,
 324., 325.), 322 (Nr. 328.,
 329.), 324 (Nr. 331.), 326
 (Nr. 335.), 326 (Nr. 335.)
 326 (Nr. 335.), 327
 (Nr. 340.), 328 (Nr. 341.),
 329 (Nr. 344., 345.), 331
 (Nr. 353.), 334 (Nr. 360.,
 361.), 336 (Nr. 364., 365.),
 339 (Nr. 371.), 340
 (Nr. 373., 374.), 341
 (Nr. 375.), 342 (Nr. 378.),
 343 (Nr. 380., 381.)
 Nicolaus B. German (1570) 322
 (Nr. 327.)
 Nistus(?), Matthias (1582) 331
 (Nr. 351.)
 Nowakowich, Paulus (1563) 297
 (Nr. 261.)
 Nussdorfer, Wolfgangus 235
 (Nr., 258 118.)
 Nyéki Vörös Mátyás 289
 (Nr. 244.)
 P. M. 278 (Nr. 221.)
 P. M. S. (1581, 1582) 222
 (Nr. 90.), 253 (Nr. 160.),
 315 (Nr. 306.)
 P. S. W. (1545) 225 (Nr. 96.)
 PA. EZ. (1586) 192 (Nr. 14.)

- Palugyay, Gabriel (1683) 267
(Nr. 190.)
- Pap, Jacobus (1578) 207
(Nr. 52.)
- Pápa
- coetus, schola (1637) 342
(Nr. 379.)
- Pauer János (episc.) 267
(Nr. 190.)
- Pe. Gotsarinus, Georgius (1570)
322 (Nr. 327.)
- Pener Fribergensis, Nicolaus
278 (Nr. 221.)
- Pepellius, Georgius 208
(Nr. 53.)
- Pethe László, hetesi (1577) 263
(Nr. 183.), 343 (Nr. 380.)
- Petrus Baccalaureus, (1570)
304 (Nr. 277.)
- Pirkhammer, Johannes (1566)
234 (Nr. 115.)
- Piscator, Paulus 251 (Nr. 154.)
- Placuntopoetus Cibiniensis,
Servatius (1525) 333
(Nr. 358.)
- Planck, Andreas 321
(Nr. 324.)
- Praza Pragensis, Joannes (1540)
216 (Nr. 73.)
- Pugnerus, Wolfgangus (1591)
293 (Nr. 254.)
- Q. O. (1568) 342 (Nr. 377.)
- Radkespurger, Jacobus
(plebanus in Strassgang)
230 (Nr. 106.)
- Rapolt, David (1556, 1557) 233
(Nr. 112.), 234 (Nr. 116.)
- Rauffer, Davis (1591) 293
(Nr. 254.)
- Reuth Imre (parochus in Németh-
Hidegkút ad fluv. Lafnitz,
parochus in Nagyfalva ad
fluv. Arabon., 1885) 317
(Nr. 311.), 325 (Nr. 334.)
- Regius Nis., Joannes (1579) 222
(Nr. 89.)
- Reimund Schmalchaldensis,
Johannes 197 (Nr. 25.)
- Riedlinger Neoburgensis, Jo-
hannes (1569) 205
(Nr. 47.), 318 (Nr. 315.)
- Riemertür, Leonardus (plebanus
in Pütten, 1558) 316
(Nr. 309.)
- Ringler Mansfeld, Johannes
307 (Nr. 285.)
- Rusa, Emericus (1567) 200
(Nr. 34.)
- S. C. D. (1571, 1572) 196
(Nr. 24.), 220 (Nr. 83.),
221 (Nr. 84.)
- S. B. L. *vide* Beythe István
- S. H. R. (1586) 325 (Nr. 334.)
- Sartor, Andreas (cubicularius
Balthasaris Batthyányis,
1582) 279 (Nr. 212.)
- Scharffenbergus, Hieronymus
(bibliopola et calcograph.
Cracoviensis) 228
(Nr. 103.)
- Schnellerus Megeshemius,
Adamus (1589) 233
(Nr. 114.), 256 (Nr. 167.)
- Schroffenstetner, Thomas
(colleg. et canonicus) 204
(Nr. 46.)
- Schwarzenstainer, Wolfgangus
(1576) 290 (Nr. 247.)
- Séllyei Helyes Mihály (1637)
250 (Nr. 152.)

- Sigelius, Gregorius 299
(Nr. 269.)
- Sintaviensis, Caspar (C. S., 1543)
188 (Nr. 5.), 338 (Nr. 368.)
- St. B. *vide* Beythe István
- Stainberger, Simon (civis
Soproniensis, 1595) 281
(Nr. 228.)
- Staininger, Casparus (1550) 237
(Nr. 124.)
- Steger Braunauensis, Johannes
232 (Nr. 110.)
- Stengelius, Tobias (15..) 295
(Nr. 256.)
- Stimdeck, Christophorus
(parochus Ebelpergensis,
1577) 300 (Nr. 270.)
- Sylvestri, Valentinus 268
(Nr. 193.)
- Sythkowyth, Wolfgangus (1596)
221 (Nr. 87.)
- Sz. Lörincz(?), Petrus (1602)
192 (Nr. 14.)
- Szentgyörgyi János (1627) 193
(Nr. 15.)
- Teuffenbach, Catharina a (nata
Baronissa ab Herberstein,
1598) 308 (Nr. 288.)
- Tornyos, Basilius 316 (Nr. 309.)
- Tornyos, Leonardus (1605) 325
(Nr. 334.)
- Tóke Ferenc 219 (Nr. 79), 277
(Nr. 217.)
- Trumpach Aldenburgensis, Jo-
hannes 197 (Nr. 25)
- Turkovich, Gregorius 236
(Nr. 123.)
- Ungerus, Gregorius (1510) 277
(Nr. 217.)
- Valentinus 190 (Nr. 9.)
- Vereos, Thomas 219 (Nr. 80.)
- Vrieis(?), Aemil. Franciscus
(1551) 228 (Nr. 103.)
- W. N. L. (1563) 315 (Nr. 307.)
- Wertesi Sabariensis, Petrus
(1524) 227 (Nr. 102.)
- Westfalius, Sebastianus
(Iudirector in Knädlstorff,
1585)
- Zala (Zola), Benedictus 200
(Nr. 34.)
- Zepetnek, Caspar de (magister,
plebanus in Eperjes) 339
(Nr. 371.)
- Zrínyi, György (1596, comes)
221 (Nr. 87.)
- Zwetzitsch, Georgius 265
(Nr. 186.)

Nyomdahelyek, nyomdászok és kiadók mutatója

a Beythe család könyveihez: 186–353. l.

Ada Petrus de Langendorf *vide*

Basel

Agrippinas *vide* Cervicornus,

Eucharius

Alantsee, Leonhard *vide*

Venezia, Wien

Alantsee, Lucas *vide* Wien

Albertus, Johannes *vide* Stras-
bourg

Aldus *vide* Manuzius, Aldus

Alopecius, Hero *vide* Köln

Alvarottus *vide* Venezia

Amerbach, Johannes *vide* Basel

Andreas Jacobus de Paltaszichis
vide Venezia

Anshelm, Thomas *vide* Hagenau,
Tübingen

Antverpia *vide* Antwerpen

Antwerpen (Antverpia, B)

Caesar, Martin 331 (Nr. 352.)

Hillenius, Michael 305
(Nr. 280²)

Moretus, Joannes 266

(Nr. 190.), 267 (Nr. 190.)

Plantin, Christoph 193 (Nr. 16²),

249 (Nr. 151.), 250 (Nr. 151⁵),

286 (Nr. 236.), 297

(Nr. 262.), 312 (Nr. 299²), 353
(Nr. 24.)

Plantiniana, off. 266 (Nr. 190.),
267 (Nr. 190.)

Steelsius 289 (Nr. 243.)

Apellius, Jakob *vide* Görlitz,

Leipzig

Apffelius, Michael *vide* Wien

Argentoratum *vide* Strasbourg

Aubrius (Aubry), Johannes *vide*

Frankfurt am Main

Augsburg (Augusta
Vindelicorum, D)

Grymm, Sigismund 201

(Nr. 36.), 226 (Nr. 99.), 289
(Nr. 243.)

Ruff, Simprecht 187 (Nr. 3.), 205

(Nr. 48.), 263 (Nr. 183.), 270

(Nr. 198.), 289 (Nr. 243.)

Schöngk, Valentinus 252

(Nr. 156.)

Stainer (Stayner, Steiner), Hein-
rich 188 (Nr. 6.), 225

(Nr. 96.), 247 (Nr. 148.)

Ulhard, Philipp 211–212

(Nr. 61⁴), 239 (Nr. 131.), 247
(Nr. 148.)

Wirsung, Markus (Marx) 201

(Nr. 36.), 226 (Nr. 99.)

Augusta Vindelicorum *vide*
Augsburg

Baerbous, Johannes *vide* Lyon

Bapst (Pap, Papa), Valentin *vide*
Leipzig

Bardejov *vide* Bártfa

Bártfa (Bardejov, Bartfeld; SK)

Gutgesell, David 352 (Nr. 21.)

Bartfeld *vide* Bártfa

Bärwald (Berwald), Jakob *vide*
Lepizig

Basel (Basilea, Edinburgum(!); CH)
 Ada Petrus de Langendorf 229 (Nr. 105.)
 Amerbach, Johannes 189–190 (Nr. 9.), 292 (Nr. 251., 252.)
 Beck, Reinhard 246 (Nr. 146.)
 Bryling, Nikolaus 200 (Nr. 32., 34.), 235 (Nr. 120.), 236 (Nr. 121.), 257 (Nr. 169.), 258 (Nr. 171.), 330 (Nr. 350.)
 Calybaeus, Bartholomaeus 257 (Nr. 169.)
 Cratander, Andreas 204 (Nr. 46.), 205 (Nr. 47.), 293 (Nr. 254.), 294 (Nr. 255.), 307 (Nr. 285.)
 Curio, Hieronymus 232 (Nr. 109.), 258 (Nr. 172.)
 Curio, Valentin 299 (Nr. 269.), 333 (Nr. 358.)
 Ditricus (Dietrich), Theobaldus 242 (Nr. 138.), 244 (Nr. 141.)
 Episcopus, Eusebius 227 (Nr. 100.), 261 (Nr. 179.), 304 (Nr. 278²)
 Episcopus, Nicolaus 233 (Nr. 113.), 234 (Nr. 115.), 236 (Nr. 122.), 259 (Nr. 174.), 261 (Nr. 179.), 287 (Nr. 239.), 288 (Nr. 240.), 306 (Nr. 283.), 329 (Nr. 347.), 341 (Nr. 376.)
 Franck, Bartholomaeus 290 (Nr. 246., 247.)
 Frobeniana, off. 260 (Nr. 178.), 305 (Nr. 281.), 331 (Nr. 354.)
 Frobenius, Hieronymus 233 (Nr. 113.), 234 (Nr. 115.), 236 (Nr. 122.), 239 (Nr. 130.), 247 (Nr. 148.), 259 (Nr. 174.), 287 (Nr. 239.), 288 (Nr. 240.), 306 (Nr. 283.), 329 (Nr. 347.)

Frobenius, Johannes 198–199 (Nr. 29.), 211 (Nr. 59.), 234 (Nr. 116.), 235 (Nr. 119.), 236 (Nr. 123.), 245 (Nr. 144.), 247 (Nr. 148.), 292 (Nr. 251., 252.), 341 (Nr. 376.)
 Gemusäus, Hieronymus 261 (Nr. 180.)
 Gemusäus, Polycarp 261 (Nr. 180.)
 Guarin, Thomas 286 (Nr. 237.)
 Henricpetriana, off. 308 (Nr. 289.)
 Hervagiana, off. 227 (Nr. 100.), 304 (Nr. 278²), 332 (Nr. 356.), 341 (Nr. 375.)
 Herwagen, Johann 267 (Nr. 191.), 306 (Nr. 283.)
 Isengrin, Michael 288 (Nr. 242.)
 Kessler, Nicolaus 301 (Nr. 273.)
 Langendorff, Petrus de 289 (Nr. 244.)
 Lasius, Balthasar 335 (Nr. 363.)
 Lucius, Ludwig 243 (Nr. 139.), 291 (Nr. Nr. 250.)
 Oporiniana, off. 261 (Nr. 180.), 266 (Nr. 189.), 309 (Nr. 292.)
 Oporinus, Johannes 186 (Nr. 1.), 190 (Nr. 11.), 192 (Nr. 13.), 194 (Nr. 20.), 195–196 (Nr. 22.), 196 (Nr. 23.), 204 (Nr. 45.), 208 (Nr. 54.), 211 (Nr. 59.), 218 (Nr. 77.), 222 (Nr. 89.), 224 (Nr. 95.), 226 (Nr. 99.), 233 (Nr. 112.), 238 (Nr. 129.), 243 (Nr. 139.), 245 (Nr. 143.), 254 (Nr. 162.), 255 (Nr. 164.), 280 (Nr. 225.), 286 (Nr. 235., 236.), 290 (Nr. 246., 247.), 291 (Nr. 249., 250²), 295 (Nr. 257.), 297 (Nr. 263.), 301

(Nr. 274.), 314 (Nr. 303.), 315
 (Nr. 307.), 319 (Nr. 317.), 333
 (Nr. 357.), 341 (Nr. 375.), 347
 (Nr. 1.)
 Parcus, Jacobus 245 (Nr. 143.),
 291 (Nr. 250²), 347 (Nr. 1.)
 Perna, Petrus 204 (Nr. 45.), 242
 (Nr. 138.), 244 (Nr. 141.), 276
 (Nr. 214.), 286 (Nr. 237.), 299
 (Nr. 266.)
 Petri, Adam 205–206, (Nr. 48.),
 206 (Nr. 50.), 273 (Nr. 204.)
 Petri, Heinrich 207 (Nr. 52.),
 223 (Nr. 91.), 232 (Nr. 109.),
 258 (Nr. 172.), 264 (Nr. 184.),
 288 (Nr. 241., 242.), 301
 (Nr. 271.), 309 (Nr. 294.), 323
 (Nr. 329²)
 Petri, Johannes 292 (Nr. 251.,
 252.)
 Platter, Thomas 246 (Nr. 146.),
 295 (Nr. 256.), 335 (Nr. 363.)
 Queck, Paul 301 (Nr. 274.)
 Westheimer, Bartholomaeus
 200 (Nr. 34.), 240 (Nr. 135.),
 272 (Nr. 202.), 312
 (Nr. 300.), 339 (Nr. 371.)
 Winter, Robert 199 (Nr. 31.), 338
 (Nr. 367.)
 Wolff, Thomas 205 (Nr. 46.),
 263 (Nr. 183³)
 s. typ. 205 (Nr. 47.), 218
 (Nr. 76.), 223 (Nr. 91.), 230
 (Nr. 106.), 243 (Nr. 139.), 249
 (Nr. 150.), 300 (Nr. 271.)
 Basse, Nikolaus *vide* Frankfurt
 am Main
 Beck, Reinhard *vide* Basel
 Behem, Franciscus *vide* Mainz
 Benedetti, Giovanni Antonio
vide Bologna

Bertochus, Dionysius *vide*
 Reggio d'Emilia
 Bevilaqua, Simon *vide* Lyon,
 Venezia
 Birckmannus, Arnoldus *vide*
 Köln
 Blado, Antonio *vide* Roma
Bologna (Bononia I)
 Benedetti, Giovanni Antonio 230
 (Nr. 106.)
 Hectoris, Benedictus 277
 (Nr. 218²)
 Braubach (Brubach), Petrus *vide*
 Frankfurt am Main, Würt-
 temberg
Brescia (I)
 Britannicus, Angelus 262
 (Nr. 181.)
 Britannicus, Jacobus 201
 (Nr. 36.), 262 (Nr. 181.)
 Britannicus, Jacobus *vide*
 Brescia
 Brugis *vide* Brügge
Brügge (Brugis, B)
 s. typ. 337 (Nr. 366.)
 Brylinger, Nikolaus *vide* Basel
 Brubach, Petrus *vide* Braubach,
 Petrus
 Caesar, Martin *vide* Antwerpen
 Calybaeus, Bartholomaeus *vide*
 Basel
 Cephalaeus, Wolf *vide* Strasbo-
 urg
 Cervicornus, Eucharius *vide*
 Köln, Magdeburg

Cholinus, Maternus *vide* Köln,
Zürich
Clein, Joannes *vide* Lyon
Colonia *vide* Köln
Colonia Agrippina *vide* Köln
Corvinus, Georgius *vide* Rab,
Georg
Corvus, Andreas *vide* Venezia
Cracovia *vide* Kraków
Cratander, Andreas *vide* Basel
Crato, Johannes *vide* Wittenberg
Cratoniana, off. *vide* Wittenberg
Creutzer, Vitus *vide* Kreuzer,
Veit
Crispinus (Crespin), Johannes
vide Genève, Lyon
Cruciger, Joannes *vide* Neiß
Curio, Hieronymus *vide* Basel
Curio, Valentin *vide* Basel

Daventria *vide* Deventer
Davost, Claudius *vide* Troys,
Claudius
Defner, Georg *vide* Leipzig

Delft (NL)
Snellaert, Christian 305
(Nr. 280.)

Deventer (Daventria, NL)
Pafrad, Albert 305 (Nr. 280.)

Deutsch-Schützen *vide* Sicz
Dilinga *vide* Dillingen

Dillingen (Dilinga, D)
Mayer, Sebald 312 (Nr. 299.)

Ditricus (Dietrich), Theobaldus
vide Basel
Du Puys (Dupuys), Jacques *vide*
Paris

Eberau *vide* Monyorókerék
Edimburgum (Edinburgum)
vide Basel, Strasbourg
Egenolphus (Egenolff), Christian
vide Frankfurt am Main,
Marburg, Strasbourg
Egenolphus (Egenolff), Christi-
an, sen., haer. *vide* Frankfurt
am Main
Eichorn, Andrea *vide* Frankfurt
an der Oder
Eichorn, Johann *vide* Frankfurt
an der Oder

Eisleben (Islebia, D)
Gubisius, Urban 309 (Nr. 293.)
Petri, Andreas 241 (Nr. 136.)

Emmel, Samuel *vide* Strasbourg
Episcopus, Eusebius *vide* Basel
Episcopus, Nicolaus *vide* Basel

Erfurt (Erphordia, D)
Bauman, Georg 311 (Nr. 299.)

Erphordia *vide* Erfurt
Estienne, Henri (Henricus
Stephanus) *vide* Genève

Faber, Nikolaus *vide* Leipzig
Fabricius, Petrus *vide* Frankfurt
am Main
Fabritius, Walther *vide* Köln
Feyerabend (Feierabend),
Hieronymus *vide* Frankfurt
am Main
Feyerabend (Feierabend),
Sigismund *vide* Frankfurt am
Main

Firenze (Florentina, I)

Taurentius, Laurentius 201
(Nr. 36.)

Flach, Martin *vide* Strasbourg

Fradin, Petrus *vide* Lyon

Frallaeus, Franciscus *vide* Lyon

Frallaeus, Johannes *vide* Lyon

Franck, Bartholomaeus *vide*
Basel

Francofurtum ad Moenum *vide*
Frankfurt am Main

Frankfurt am Main (Franc.,
Francofurtum, Francofurtum ad
Moenum; D)

Aubrius (Aubry), Johannes 221
(Nr. 87.)

Basse, Nikolaus 311 (Nr. 297.)

Braubach (Brubach), Petrus 187
(Nr. 2.), 202 (Nr. 39.), 203
(Nr. 40., 41.), 211 (Nr. 60.),
222 (Nr. 89.), 224 (Nr. 93.),
262 (Nr. 182.), 272 (Nr. 202.),
281 (Nr. 227.), 306 (Nr. 284.),
316 (Nr. 310.), 342 (Nr. 377.)

Rab, Georg (Georgius Corvinus)
253 (Nr. 159.), 284 (Nr. 231²)

Egenolphus (Egenolff), Christian
215 (Nr. 68.), 260 (Nr. 177³),
268 (Nr. 193., 195.), 285
(Nr. 233.), 316 (Nr. 309.), 343
(Nr. 381.)

Egenolphus (Egenolff), Christi-
an, sen., haer. 192, (Nr. 13.),
268 (Nr. 194.)

Fabricius, Petrus 202 (Nr. 37.),
217 (Nr. 75.)

Feyerabend (Feierabend),
Hieronymus 202 (Nr. 37.),
253 (Nr. 159.)

Feyerabend (Feierabend),
Sigismund 311 (Nr. 298²)

Harnisch, Matthaeus 284
(Nr. 231.)

Leclerus, Martinus 320
(Nr. 320.)

Marnius, Claudius 221 (Nr. 87.)

Oporinus, Johann 217 (Nr. 75.)

Spies, Johann 259 (Nr. 176.),
276 (Nr. 214.)

Wechel, Andreas 319 (Nr. 318.)

Wechel, Andreas, haer. 221
(Nr. 87.)

Frankfurt an der Oder

(Francofordia ad Oderam, D)

Eichorn, Andrea 214 (Nr. 66.)

Eichorn, Johann 287 (Nr. 238.),
340 (Nr. 374.)

Freiburg im Breisgau

(Friburgum Brisgoa, D)

Emmeus, Johannes 235
(Nr. 118.)

Gravius, Stefan 234 (Nr. 115.)

Frellonius, Franciscus *vide* Lyon

Frellonius, Johannes *vide* Lyon

Friburgum Brisgoa *vide* Freiburg
im Breisgau

Fritsch, Ambrosius *vide* Görlitz

Frobenius, Hieronymus *vide*
Basel

Frobenius, Johannes *vide* Basel

Froschover, Christoph *vide* Zü-
rich

Froschoviana, off. *vide* Zürich

Gabiano, Scipio de *vide* Lyon

Geissler, Heinrich *vide* Regens-
burg

Genève (Geneva, Hierapolis;
CH)

Crispinus, Johannes 204
(Nr. 45.), 319 (Nr. 316.)

Estienne, Henri (Henricus
Stephanus) 238 (Nr. 128.),
322 (Nr. 327.)

Vignon, Eustachius 316
(Nr. 310.), 318 (Nr. 316.)

Gemusäus, Hieronymus *vide*
Basel

Gemusäus, Polycarp *vide* Basel

Gesner, Andreas *vide* Zürich

Gesner, Andreas, jun. *vide* Zü-
rich

Gesner, Jacobus *vide* Zürich

Gesner, Gebrüder *vide* Zürich

Giunta, Luc'Antonio *vide*
Venezia

Giunti, Jacobus *vide* Lyon

Gorlicium *vide* Görlitz

Görlitz (Gorlicium, D)

Apellius, Jakob 282 (Nr. 229.)

Fritsch, Ambrosius 282
(Nr. 229.), 315 (Nr. 305.,
306.), 322 (Nr. 328.)

Gran, Heinrich *vide* Hagenau

Gronenberg, Simon *vide* Wit-
tenberg

Grosse, Henning *vide* Leipzig

Gravius, Bartholomaeus *vide*
Leuven

Gravius, Stefan *vide* Freiburg im
Breisgau

Gregoriis, Gregorius de *vide*
Venezia

Gregorius, Johannes de *vide*
Venezia

Gruppenbach, Georgius *vide*
Tübingen

Grymm, Sigismund *vide* Augs-
burg

Gryphius, Joannes *vide* Venezia

Gryphius, Sebastian *vide* Lyon

Gubisius, Urban *vide* Eisleben

Gutknecht, Jobst *vide* Nürnberg

Gymnicus, Johannes *vide* Köln

Güssing *vide* Németújvár

Gyssing *vide* Németújvár

Hagenau (Haganoa, D)

Anshelm, Thomas 335 (Nr. 363.)

Gran, Heinrich 300 (Nr. 270.)

Rynman, Johannes 300
(Nr. 270.)

Secerius, Johann 187 (Nr. 3.),
187–188 (Nr. 4²), 205
(Nr. 47.), 226 (Nr. 99.), 263
(Nr. 183.), 293 (Nr. 254.)

Hala Sueuorum *vide* Württem-
berg

Hantzsch, Georg *vide* Leipzig

Harnisch, Matthaeus *vide*
Frankfurt am Main, Neustadt
an der Haardt

Hayn, Gabriel *vide* Nürnberg

Heidelberg (Heidelberga, D)

Mayer, Johann 334 (Nr. 362.)

Schirat, Michael 248 (Nr. 150.)

Spies, Johannes 255 (Nr. 166.),
256 (Nr. 166., 167²)
s. typ. 248 (Nr. 148.)

Helmstedt (Helmstadium, D)

Lucius, Jacobus 253 (Nr. 160.)

Henricus, Nicolaus *vide*
Oberursel

Hervagiana, off. *vide* Basel
 Herwagen, Johann *vide* Basel
 Heusler, Leonhard *vide* Nürnberg
 Hierapolis *vide* Genève
 Hillenius, Michael *vide* Antwerpen
 Hittorpius, Gottfried *vide* Parma
 Hornken, Ludovicus *vide* Parma
 Hochefeder, Kaspar *vide* Nürnberg
 Hoffhalter, Raphael *vide* Wien
 Hoggius, Alexander *vide* Tübingen
 Huguetan, Jacques *vide* Lyon
 Hupfuff, Matthias *vide* Strasbourg
 Hüttich, Günther *vide* Jena

Ingolstadt (D)

Weissenhorn, Alexander 208
 (Nr. 53.), 211 (Nr. 60.), 227
 (Nr. 101²), 339 (Nr. 371.), 340
 (Nr. 371.)
 Weissenhorn, Samuel 227
 (Nr. 101²)

Isengrin, Michael *vide* Basel
 Islebia *vide* Eisleben

Jamaeus, Jacobus *vide* Iobin,
 Jacobus

Jena (D)

Hüttich, Günther 254 (Nr. 161.),
 340 (Nr. 372.)
 Rebart, Thomas 319 (Nr. 319.),
 320 (Nr. 321²)
 Ritzenhan (Richtzehan),
 Donatus 325 (Nr. 334.), 340
 (Nr. 374.)

Jobin, Bernhard (Jamaeus,
 Jacobus) *vide* Strasbourg
 Jucundus, Jacobus *vide* Strasbourg

Kessler, Nicolaus *vide* Basel
 Kirchner, Wolfgang *vide* Magdeburg
 Klug, Joseph *vide* Wittenberg
 Knobloch, Johann, sen. *vide*
 Strasbourg
 Korzenski, Johannes *vide*
 Némétújvár

Köln (Colonia, Colonia Agrippina; D)

Alopecius, Hero 216 (Nr. 71.)
 Birckmannus, Arnoldus 229
 (Nr. 104.), 285 (Nr. 232.)
 Cervicornus (Agrippinas),
 Eucharius 188 (Nr. 5.), 228
 (Nr. 103.), 294 (Nr. 255.), 313
 (301.)
 Cholinus, Maternus 229
 (Nr. 104.)
 Fabritius, Walther 233
 (Nr. 114.), 334 (Nr. 361.)
 Gymnicus, Johannes 209
 (Nr. 55.), 220 (Nr. 82.), 228
 (Nr. 103.), 233 (Nr. 114.), 237
 (Nr. 125.), 282 (Nr. 228.), 294
 (Nr. 255³), 308 (Nr. 291.),
 336 (Nr. 365.)
 Horst, Petrus 221 (Nr. 85.), 229
 (Nr. 104.), 318 (Nr. 315.), 341
 (Nr. 374.)
 Novesianus, Melchior 238
 (Nr. 127.), 336 (Nr. 364.)
 Novesiensis, Henricus 305
 (Nr. 280²)
 Quentell 198 (Nr. 27.), 222
 (Nr. 88.), 262 (Nr. 178.)

Quentell, Heinrich 301
(Nr. 272.), 320 (Nr. 323.), 321
(Nr. 323., 324²)
Quentell, Petrus 255 (Nr. 165.)
Soter, Johann 188 (Nr. 6.), 305
(Nr. 280²), 341 (Nr. 376.)
Wendeln von Bruck, Georg 252
(Nr. 156.)
s. typ. 305 (Nr. 280.)

Kraków (Cracovia, PL)
Lazari 324 (Nr. 332.)
Scharffenberg, Marcus, haer. 214
(Nr. 67.)
Ungleriana, off. 213 (Nr. 62.)
Vietor, Hieronymus 201
(Nr. 36.)
s. typ. 195 (Nr. 21.)

Kreuzer (Creutzer), Veit *vide*
Wittenberg

La Rochelle (Rupella, F)
Monte, Adam de 232 (Nr. 111.)

Lamberg, Abraham *vide* Leipzig
Landsberg, Martin *vide* Lepizig
Langendorff, Petrus de *vide* Ba-
sel
Lasius, Balthasar *vide* Basel
Lauginga *vide* Lauingen

Lauingen (Lauginga, D)
Reinmichel, Leonhard 298
(Nr. 264.)

Lausanne (CH)
Le Preux, Franciscus 192
(Nr. 14²)
Le Preux, Johannes 318
(Nr. 316.)

Lazari, off. *vide* Kraków
Le Preux, Franciscus *vide* Lau-
sanne
Le Preux, Johannes *vide* Morges
Leclerus, Martinus *vide* Frank-
furt am Main
Lehmann, Zacharias *vide* Wit-
tenberg

Leiden (Lugdunum Batavorum,
NL)
Jucundus, Johannes 322
(Nr. 326.)
s. typ. 250 (Nr. 152.)

Leipzig (Lipck, Liptzck, Lipsia;
D)
Apellius, Jakob 310 (Nr. 296.)
Bapst (Pap, Papa), Valentin 282
(Nr. 228.), 292 (Nr. 253²),
293 (Nr. 253²), 315 (Nr. 307.)
Bärwald (Berwald), Jakob 286
(Nr. 235.), 310 (Nr. 296.)
Blum, Michael 314 (Nr. 303.)
Defner, Georg 251 (Nr. 154.),
289 (Nr. 245.), 340 (Nr. 373.)
Faber, Nikolaus 285 (Nr. 235.)
Grosse, Henning 322 (Nr. 328.)
Hantzsch, Georg 203 (Nr. 42.)
Lamberg, Abraham 338
(Nr. 369., 370.)
Landsberg, Martin 195 (Nr. 21³),
230 (Nr. 106.), 237 (Nr. 124.)
Lotter, Melchior 195 (Nr. 21.),
198 (Nr. 27.), 259 (Nr. 175.)
Rhamba, Johannes 231
(Nr. 107.), 239 (Nr. 132.), 243
(Nr. 139.), 310 (Nr. 295.), 320
(Nr. 322.), 328 (Nr. 343.),
329 (Nr. 346.), 335 (Nr. 363.)
Rhambiana, off. 210 (Nr. 57.)

Schneider, Andreas 218
 (Nr. 77.), 231 (Nr. 107.), 317
 (Nr. 311.), 322 (Nr. 329.), 327
 (Nr. 341.), 328 (Nr. 342²)
 Steinmann, Johann 287
 (Nr. 237.), 320 (Nr. 322.),
 322 (Nr. 328.), 326
 (Nr. 337⁴), 327 (Nr. 338³,
 340²), 338 (Nr. 369.), 339
 (Nr. 370.)
 Stöckel (Monacensis), Wolfgang
 195 (Nr. 21.), 198 (Nr. 27.),
 259 (Nr. 175.)
 Tanner, Jakob 198 (Nr. 27.)
 Vögelin (Vogel), Ernst 194
 (Nr. 17.), 209 (Nr. 56.), 218
 (Nr. 77.), 232 (Nr. 109.), 239
 (Nr. 132.), 240 (Nr. 133.), 253
 (Nr. 158.), 279 (Nr. 224.), 307
 (Nr. 286.), 317 (Nr. 311²), 322
 (Nr. 329.), 326 (Nr. 336²,
 337⁴), 327 (Nr. 338³, 339,
 340², 341.), 328 (Nr. 342²),
 330 (Nr. 349.), 335 (Nr. 363.)
 Wolrab, Nicolaus 260 (Nr. 177.),
 316 (Nr. 308²), 342 (Nr. 379.)
 s. typ. 286 (Nr. 235.)

Leuven (Lovanium, B)

Gravius, Bartholomaeus 257
 (Nr. 168., 170.)
 Rescius, Rurigerus 257 (Nr. 168.,
 170.)

Lichtenstein, Hermann *vide*
 Vicenza

Lichtenstein, Petrus *vide*
 Venezia

Lipck *vide* Leipzig

Liptzck *vide* Leipzig

Lipsia *vide* Leipzig

Lisona Versellensis, Bernardinus
 fratres *vide* Venezia

Lisona Versellensis, Johannes
 fratres *vide* Venezia

Locatellus, Bonetus *vide* Venezia

Lotter, Melchior *vide* Leipzig

Lotter, Michael *vide* Magdeburg

Lovanium *vide* Leuven

Lucius, Ludwig *vide* Basel

Lugdunum *vide* Lyon

Lufft, Johannes *vide* Wittenberg

Lugdunum Batavorum *vide* Lei-
 den

Lyon (Lugdunum, F)

Baerbous, Johannes 324
 (Nr. 331.)

Bevilaqua, Simon 296 (Nr. 260.)

Clein, Joannes 201 (Nr. 35.)

Crespin, Johannes 275 (Nr. 213.)

Fradin, Petrus 194 (Nr. 19.)

Frallaeus, Franciscus 324
 (Nr. 331.)

Frallaeus, Johannes 324
 (Nr. 331.)

Frellonius, Franciscus 186
 (Nr. 1.)

Frellonius, Johannes 186 (Nr. 1),
 194 (Nr. 18., 19.)

Gabiano, Scipio de 275 (Nr. 213.)

Giunti, Jacobus 276 (Nr. 213.)

Gryphius, Sebastian 216
 (Nr. 72.), 218 (Nr. 78.), 338
 (Nr. 368²)

Huguetan, Jacques 296
 (Nr. 259., 260.)

Maillet, Jacques 331 (Nr. 353.)

Paganus, Theobald 234 (Nr. 117.)

Penet, Hector 276 (Nr. 213.)

Petit, Nicolaus 276 (Nr. 213.)

Trechsel, Caspar 216 (Nr. 71.)

Trechsel, Melchior 216 (Nr. 71.)

Troys (Davost), Claudius 296
(Nr. 259.)

Magdeburg (D)
Franck, Johannes 322 (Nr. 328.)
Kirchner, Wolfgang 254
(Nr. 162., 163.), 299
(Nr. 268.)
Lotter, Michael 224 (Nr. 93.),
242 (Nr. 139.)

Maillet, Jacques *vide* Lyon

Mainz (Moguntia, D)
Behem, Franciscus 222 (Nr. 88.)
Reuwich, Erhard 204 (Nr. 44.)
s. typ. 208 (Nr. 53.), 314
(Nr. 304.)

Manlius, Johannes *vide*
Monyorókerék, Nemetújvár,
Sicz
Manuzius, Aldus *vide* Venezia

Marburg (D)
Cervicornus, Eucharius 335
(Nr. 363.)
Egenolph, Christian 316
(Nr. 308²)
Rhode, Franz 188 (Nr. 4.)
s. typ. 256 (Nr. 167.), 257
(Nr. 167.)

Marnius, Claudius *vide* Frank-
furt am Main
Mayer, Johann *vide* Heidelberg
Mazochus, Joannes *vide* Roma
Moguntia *vide* Mainz
Monacensis, Wolfgang *vide*
Stöckel, Wolfgang
Montanus, Johann *vide* Vom
Berg, Johann

Monte, Adam de *vide* La
Rochelle

Monyorókerék (Eberau, A)
Manlius, Johannes 349 (Nr. 7.)

Moretus, Joannes *vide* Antwer-
pen

Morges (Morsee, Morgia; CH)
Le Preux, Johannes 193 (Nr. 15.)

Morhardus, Huldericus *vide*
Strasbourg
Morhard, Ulrich *vide* Tübingen
Myliana, off. *vide* Strasbourg
Mylius, Christian *vide* Strasbo-
urg
Mylius, Crato *vide* Strasbourg

Napoli (Neapol, I)
Caneto, Johannes Antonius de
201 (Nr. 36.)

Nemetújvár (Velagos Var,
Güssing, Gyssinga; A)
Korzenski, Johannes 346
(Nr. 1., 2.)
Manlius, Johannes 210 (Nr. 56.),
256 (Nr. 166²), 257 (Nr. 167.),
319 (Nr. 318.), 345 (Nr. 1., 2.),
348 (Nr. 4., 6.), 349 (Nr. 8.,
9.), 350 (Nr. 12., 14.), 353
(Nr. 17., 18., 19.), 353
(Nr. 23.)

Neuber, Ulrich *vide* Nürnberg
Neuber, Valentin *vide* Nürnberg

Neiße (Nissa, D)
Cruciger, Joannes 302
(Nr. 276⁴), 303 (Nr. 276⁵)

Neustadt an der Haardt (D)
Harnisch, Matthaeus 329
(Nr. 344.)

Nissa *vide* Neiß
Norimberga *vide* Nürnberg
Novesianus, Melchior *vide* Köln
Novesiensis, Henricus *vide* Köln

Nürnberg (Noremberga,
Norimberga, Norinberga; D)
Gutknecht, Jobst 247 (Nr. 148.)
Hayn, Gabriel 225 (Nr. 97.)
Heusler, Leonhard 249
(Nr. 150.)
Hochefeder, Kaspar 230
(Nr. 106.)
Neuber, Ulrich 272 (Nr. 201.,
202.)
Neuber, Valentin 298 (Nr. 265.)
Peypus, Friedrich 247 (Nr. 148.),
300 (Nr. 270.)
Petreius, Johann 188 (Nr. 4.),
205 (Nr. 47.), 233 (Nr. 112.),
293 (Nr. 254.), 294 (Nr. 255.),
298 (Nr. 265²), 330 (Nr. 348.),
338 (Nr. 367.)
Quereu, Leonhard 247 (Nr. 148.)
Vischer, Bernhard 298 (Nr. 265.)
Vom Berg (Montanus), Johann
271 (Nr. 201.), 272 (Nr. 201.,
202.)

Oberursel (Ursella, D)
Henricus, Nicolaus 241
(Nr. 136⁴), 242 (Nr. 136.), 243
(Nr. 140.), 299 (Nr. 267.)

Oporinus, Johann *vide* Basel,
Frankfurt am Main

Paganus, Theobald *vide* Lyon
Pap (Papa), Valentin *vide* Bapst,
Valentin
Pafrad, Albert *vide* Deventer

Paris (Párizs, F)
Du Puys (Dupuys), Jacques 219
(Nr. 81.)
Hittorpius, Gottfried 306
(Nr. 282.)
Hornken, Ludovicus 306
(Nr. 282.)
Petit, Jean 198 (Nr. 27.)
Wechel, André 19 (Nr. 11.)
Wechel, Christian 201 (Nr. 36.),
226 (Nr. 99.)
s. typ. 199 (Nr. 30.)

Parma (I)
Saladius, Octavianus 303
(Nr. 277.), 304 (Nr. 279.)
Ugoletus, Franciscus 303
(Nr. 277.), 304 (Nr. 279.)

Pencius, Jacobus *vide* Pentius,
Jacobus
Penet, Hector *vide* Lyon
Pensis, Christophorus *vide*
Venezia
Petit, Nicolaus *vide* Lyon
Pentius (Pencius), Jacobus *vide*
Venezia
Perna, Petrus *vide* Basel
Petreius, Johann *vide* Nürnberg
Petri, Adam *vide* Basel
Petri, Andreas *vide* Eisleben
Petri, Heinrich *vide* Basel
Petri, Johannes *vide* Basel
Peypus, Friedrich *vide* Nürnberg
Pincius, Philippus *vide* Venezia
Plantin, Christoph *vide* Antwer-
pen

Platter, Thomas *vide* Basel
Pontio de Leuco, Jacobus *vide*
Venezia
Prüss, Johannes *vide* Strasbourg

Quarengis, Petrus de *vide*
Venezia
Queck, Paul *vide* Basel
Quentell *vide* Köln
Quentell, Heinrich *vide* Köln
Quentell, Petrus *vide* Köln
Quereu, Leonhard *vide* Nürn-
berg

Rab, Georg (Georgius Corvinus)
vide Frankfurt am Main
Ragazonibus, Batholomaeus *vide*
Venezia
Ratdolt, Erhard *vide* Venezia
Ratisbona *vide* Regensburg
Ravonis *vide* Venezia
Rebart, Thomas *vide* Jena

Regensburg (Ratisbona, D)
Geissler, Heinrich 254 (Nr. 162.)

Reggio d'Emilia (I)
Bertochus, Dionysius 246
(Nr. 147.)

Reinmichel, Leonhard *vide*
Lauingen
Renaldus de Novimaggio *vide*
Venezia
Renner, Franz *vide* Venezia
Rescius, Rurgerus *vide* Leuven
Reuwich, Erhard *vide* Mainz
Rhamba, Johannes *vide* Leipzig
Rhambiana, off. *vide* Lepzig
Rhau (Rhaw), Georgius, haer.
[Samuel Selfisch] *vide* Wit-
tenberg

Rhode, Franz *vide* Marburg
Richtzehan *vide* Ritzenhan
Rihel, Josias *vide* Strasbourg
Rihel, Theodosius *vide* Strasbo-
urg
Rihel, Wendelin *vide* Strasbourg
Ritzenhan (Richtzehan),
Donatus *vide* Jena

Roma (I)
Blado, Antonio 267 (Nr. 192²)
Mazochus, Joannes 267
(Nr. 192.)
Trino, Ariotus de 267 (Nr. 192.)

Rostock (Rostocium, D)
Transylvanus, Jacobus 213
(Nr. 64.), 319 (Nr. 318.)

Rottweil, Adam von *vide* Venezia
Ruff, Simprecht *vide* Augsburg
Ruffinellus, Venturinus *vide*
Venezia
Ruhelius, Conradus *vide* Wit-
tenberg
Rupella *vide* La Rochelle
Rynman, Johannes *vide*
Hagenau

Saladius, Octavianus *vide* Parma
Scharffenberg, Marcus, haer.
vide Kraków
Schirat, Michael *vide* Heidelberg
Schleich, Clemens *vide* Witten-
berg
Schöne, Antonius *vide* Witten-
berg
Schöngk, Valentinus *vide* Augs-
burg
Schurer (Schürer), Matthias *vide*
Strasbourg

Schwenck, Laurentius *vide* Wittenberg
 Schwertel, Johann *vide* Wittenberg
 Scoto, Girolamo *vide* Venezia
 Scoto, Octaviano *vide* Venezia
 Scoto (Scottus), Octavianus, sen. *vide* Venezia
 Schott, Johann *vide* Strasbourg
 Seitz, Peter *vide* Wittenberg
 Seitz, Peter, haer. *vide* Wittenberg
 Selfisch, Samuel *vide* Rhaw,
 Georgius, haer.
 Sessa *vide* Venezia

Sicz (Lövä, Deutsch-Schützen;
 A)
 Manlius, Johannes 348 (Nr. 3.)

Singriener (Singrenius), Johannes *vide* Wien
 Snellaert, Christian *vide* Delft
 Socer, Andreas *vide* Venezia
 Soter, Johann *vide* Köln
 Steelsius *vide* Antwerpen
 Steinmann, Johann *vide* Leipzig
 Spies, Johannes *vide* Frankfurt
 am Main, Heidelberg
 Stainer (Stayner, Steiner), Heinrich *vide* Augsburg
 Stephanus, Henricus *vide*
 Estienne, Henri
 Stöckel (Monacensis), Wolfgang
vide Leipzig

Strasbourg (Argentina,
 Argentoratum, Edimburgum(!),
 Strassburg; F)
 Albertus, Johannes 271
 (Nr. 200.)

Caephalaëus, Wolf 210 (Nr. 59.),
 223 (Nr. 92.)
 Egenolph, Christian 246
 (Nr. 148.)
 Emmel, Samuel 280 (Nr. 226.)
 Flach, Martin 252 (Nr. 157.)
 Hupfuff, Matthias 198 (Nr. 27.)
 Jobin, Bernhard (Jamaeus,
 Jacobus) 198 (Nr. 28.), 237
 (Nr. 126.), 298 (Nr. 264.), 319
 (Nr. 317.)
 Jucundus, Jacobus 228
 (Nr. 103.)
 Knobloch, Johann, sen. 206
 (Nr. 48.), 263 (Nr. 183.)
 Morhardus, Huldericus 189
 (Nr. 7.)
 Myliana, off. 279 (Nr. 223.)
 Mylius, Christian 215 (Nr. 69.)
 Mylius, Crato 214 (Nr. 66.), 272
 (Nr. 202.), 278 (Nr. 219.,
 220.), 279 (Nr. 221.), 281
 (Nr. 228.), 338 (Nr. 367.)
 Prüss, Johannes 197 (Nr. 27.),
 247 (Nr. 148.), 269 (Nr. 197.)
 Rihel, Josias 208 (Nr. 55.), 213
 (Nr. 63.), 220 (Nr. 83²), 226
 (Nr. 99.), 232 (Nr. 109.)
 Rihel, Theodosius 279
 (Nr. 222.), 329 (Nr. 345.)
 Rihel, Wendelin 218 (Nr. 77.),
 225 (Nr. 98.), 226 (Nr. 99.),
 307 (Nr. 288.)
 Schott, Johann 204 (Nr. 46.),
 247 (Nr. 148.), 293 (Nr. 254.)
 Schurer (Schürer), Matthias 191
 (Nr. 12⁵), 216 (Nr. 73.), 237
 (Nr. 124.)
 Wyrriot, Nicolaus 237 (Nr. 126.)
 s. typ. 191 (Nr. 12.), 226 (Nr. 99.)

Tacuinus, Johannes *vide*
 Venezia
 Tanner, Jakob *vide* Leipzig
 Taurentius, Laurentius *vide* Fi-
 renze
 Tigurum *vide* Zürich
 Tortis, Baptista de *vide* Venezia
 Transylvanus, Jacobus *vide* Ros-
 tock
 Trechsel, Caspar *vide* Lyon
 Trechsel, Melchior *vide* Lyon
 Trino, Ariotus de *vide* Roma
 Troys (Davost), Claudius *vide*
 Lyon

Tübingen (Tubinga, D)
 Anshelm, Thomas 191 (Nr. 12.),
 300 (Nr. 270.)
 Gruppenbach, Georg 203
 (Nr. 43²), 224 (Nr. 94.), 251
 (Nr. 153., 155.), 252
 (Nr. 156.), 318 (Nr. 314²)
 Gruppenbach, Oswald 318
 (Nr. 314.)
 Hoggius, Alexander 197 (Nr. 26.)
 Morhard, Ulrich, *vid.* 202
 (Nr. 38.), 245 (Nr. 145²), 255
 (Nr. 163.), 278 (Nr. 220.), 336
 (Nr. 364.)

Ugoletus, Franciscus *vide* Parma
 Ulhard, Philipp *vide* Augsburg
 Ungleriana, *off. vide* Kraków
 Ursella *vide* Oberursel

Venezia (Venetia, Velence; I)
 Alantsee, Leonhard 308
 (Nr. 290.), 330 (Nr. 348.)
 Alvarottus 190 (Nr. 10.)
 Andreas Jacobus de Paltaszichis
 227 (Nr. 102.)

Battibovis, Antonius 296
 (Nr. 261.)
 Bevilaqua, Simon 219 (Nr. 80.)
 Corvus, Andreas 189 (Nr. 8.)
 Giunta, Luc'Antonio 324
 (Nr. 333.), 334 (Nr. 360.),
 337 (Nr. 366.)
 Gregoriis, Gregorius de 277
 (Nr. 218.)
 Gregorius, Johannes de 277
 (Nr. 218.)
 Gryphius, Joannes 215 (Nr. 70.),
 342 (Nr. 380.)
 Lichtenstein, Petrus 330
 (Nr. 348.)
 Lisona Versellensis, Bernardinus
 fratres 306 (Nr. 282.)
 Lisona Versellensis, Johannes
 fratres 306 (Nr. 282.)
 Locatellus, Bonetus 200
 (Nr. 33.)
 Manuzius, Aldus 234 (Nr. 116.),
 266 (Nr. 188.), 307 (Nr. 287.)
 Pensis, Christophorus 277
 (Nr. 218.)
 Pentius (Pencius), Jacobus 308
 (Nr. 290.)
 Pincius, Philippus 218 (Nr. 79.),
 277 (Nr. 216.)
 Pontio de Leuco, Jacobus 230
 (Nr. 106.)
 Quarengis, Petrus de 305
 (Nr. 279.)
 Ragazonibus, Batholomaeus 262
 (Nr. 181.)
 Ratdolt, Erhard 240 (Nr. 134.)
 Ravonis 259 (Nr. 175.)
 Renaldus de Novimaggio 219
 (Nr. 80.), 258 (Nr. 173.)
 Renner, Franz 276 (Nr. 215.)
 Rottweil, Adam von 189 (Nr. 8.)

Ruffinellus, Venturinus 330
 (Nr. 351.)
 Scoto, Girolamo 332 (Nr. 355.)
 Scoto, Octavianus 200 (Nr. 33.),
 268 (Nr. 196.), 332 (Nr. 355.)
 Scoto (Scottus), Octavianus, sen.
 324 (Nr. 333.)
 Sessa 259 (Nr. 175.)
 Socer, Andreas 234 (Nr. 116.)
 Tacuinus, Johannes 219
 (Nr. 80.), 268 (Nr. 196.), 275
 (Nr. 212⁶)
 Tortis, Baptista de 258 (Nr. 173.)
 Zanis, Augustinus de 304
 (Nr. 277.), 337 (Nr. 366.)
 Zanis, Bartholomaeus de 268
 (Nr. 196.), 277 (Nr. 217.)
 Ziletti, Giordano 323 (Nr. 330.)
 s. typ. 222 (Nr. 90.)

Velagos Var *vide* Némétújvár

Vicenza (I)

Lichtenstein, Hermann 228
 (Nr. 102.)

Vietor, Hieronymus *vide*
 Kraków, Wien
 Vignon, Eustachius *vide* Genève
 Viteberga *vide* Wittenberg
 Vögelin (Vogel), Ernst *vide*
 Leipzig
 Vom Berg (Montanus), Johann
vide Nürnberg

Wechel, André *vide* Paris
 Wechel, Christian *vide* Paris
 Weissenhorn, Alexander *vide*
 Ingolstadt
 Weissenhorn, Samuel *vide*
 Ingolstadt

Welack, Matthaeus *vide* Witten-
 berg
 Wendeln von Bruck, Georg *vide*
 Köln
 Westhemerus, Bartholomaeus
vide Basel

Wien (Vienna, Vienna Austriae; A)

Alantsee, Leonhard 269
 (Nr. 197⁴), 335 (Nr. 363.)
 Alantsee, Lucas 269 (Nr. 197⁴),
 335 (Nr. 363.)
 Apffelius, Michael 252 (Nr. 156.)
 Hoffhalter, Raphael 255
 (Nr. 164.), 299 (Nr. 65.)
 Singriener (Singrenius), Johan-
 nes 239 (Nr. 131.), 247
 (Nr. 148²), 248 (Nr. 148.),
 269 (Nr. 197³), 312 (Nr. 301.),
 313 (301., 302.), 330
 (Nr. 348.), 333 (Nr. 359.)
 Vietor, Hieronymus 269
 (Nr. 197⁴), 335 (Nr. 363.)
 Winter, Johannes 244 (Nr. 142.)
 Winterburger, Joannes 230
 (Nr. 106.)
 Zimmermann, Michael 201
 (Nr. 36.), 210 (Nr. 58.), 286
 (Nr. 236.)

Winter, Robert *vide* Basel
 Winterburger, Johannes *vide*
 Wien
 Wirsung, Markus (Marx) *vide*
 Augsburg

Wittenberg (Viteberga,
 Witeberga; D)
 Crato, Johannes 193 (Nr. 17.),
 196 (Nr. 24.), 197 (Nr. 25.),
 213 (Nr. 65., 66.), 214

(Nr. 67.), 217 (Nr. 74.), 222
 (Nr. 89.), 223 (Nr. 91.), 295
 (Nr. 258.), 302 (Nr. 275.),
 308 (Nr. 291.), 309
 (Nr. 292²), 312 (Nr. 299.), 317
 (Nr. 312², 313.), 332
 (Nr. 356.)
 Crato, Johannes, haer. 253
 (Nr. 160.), 265 (Nr. 187.), 290
 (Nr. 245.)
 Cratoniana, off. 214 (Nr. 66.)
 Gronenberg, Simon 291
 (Nr. 248⁴)
 Klug, Joseph 224 (Nr. 93.), 225
 (Nr. 96.), 270 (Nr. 198.), 282
 (Nr. 228.), 283 (Nr. 230⁵),
 284 (Nr. 230²)
 Kreuzer (Creutzer), Veit 262
 (Nr. 182.), 279 (Nr. 223.), 283
 (Nr. 230⁵), 284 (Nr. 230³)
 Lehmann, Zacharias 214
 (Nr. 66.)
 Lufft, Hans 247 (Nr. 148.)
 Lufft, Johannes 224 (Nr. 93²),
 270 (Nr. 198², 199.), 271
 (Nr. 200.), 273 (Nr. 205.,
 206.), 274 (Nr. 207–209.,
 211.), 281 (Nr. 227.), 283
 (Nr. 230.), 284 (Nr. 230.)
 Rhau (Rhaw), Georg, haer. [Sa-
 muel Selfisch] 222 (Nr. 89.),
 274 (Nr. 210.), 282
 (Nr. 230.), 283 (Nr. 230.),
 342 (Nr. 378.)
 Ruhelius, Conradus 274
 (Nr. 210.)
 Schleich, Clemens 187 (Nr. 2.),
 217 (Nr. 74.), 231 (Nr. 108.)
 Schöne, Antonius 187 (Nr. 2.),
 217 (Nr. 74.), 231 (Nr. 108.)
 Schwenck, Laurentius 231
 (Nr. 107.)

Schwertel, Johann 217 (Nr. 74.),
 328 (Nr. 343.)
 Seitz, Peter 206 (Nr. 49.), 278
 (Nr. 221.), 281 (Nr. 227.)
 Seitz, Peter, haer. 232 (Nr. 110.)
 Welack, Matthaeus 272
 (Nr. 203.), 328 (Nr. 341.)
 s. typ. 211 (Nr. 59.), 307
 (Nr. 286.)

Wolff, Thomas *vide* Basel
 Wolrab, Nicolaus *vide* Leipzig

Württemberg (Hala
 Sueuorum, D)
 Braubach (Brubach), Petrus 278
 (Nr. 219.)
 Frentz, Petrus 278 (Nr. 219.)

Wyssenbach, Rudolf *vide* Zürich

Zanis, Augustinus de *vide*
 Venezia
 Zanis, Bartholomaeus de *vide*
 Venezia
 Zimmermann, Michael *vide*
 Wien

Zürich (Tigurum, CH)
 Cholinus, Maternus 220
 (Nr. 81.)
 Froschover, Christoph 207
 (Nr. 52²), 213 (Nr. 63.), 219
 (Nr. 81.), 229 (Nr. 104.), 242
 (Nr. 137²), 248 (Nr. 149.), 262
 (Nr. 182.), 264 (Nr. 185.), 326
 (Nr. 335.), 333 (Nr. 359.), 343
 (Nr. 381²)
 Froschoviana, off. 207 (Nr. 51.),
 209 (Nr. 55.)
 Gesner, Andreas 329 (Nr. 346.)

Gesner, Andreas, jun. 209
(Nr. 55.)
Gesner, Jacobus 329 (Nr. 346.)
Gesner, Gebrüder 217 (Nr. 75.)
Wyssenbach, Rudolf 209
(Nr. 55.)

(Nr. 136²), 242 (Nr. 137.), 243
(Nr. 140.), 248 (Nr. 148.), 249
(Nr. 150.), 263 (Nr. 183²), 265
(Nr. 186.), 285 (Nr. 234.), 289
(Nr. 243.), 313 (Nr. 301.), 321
(Nr. 325²)

Sine loco et typographo

201 (Nr. 36.), 206 (Nr. 50.), 221
(Nr. 84.), 241 (Nr. 136²), 242

Possessormutató

Kanizsai Pálfi János könyveihez: 354–360. l.

- Beythe Imre (1595) 360
(Nr. 17.)
Beythe István (1554) 355
(Nr. 4.), 360 (Nr. 18.)
- Ceglédi Szabó Pál (1634) 354
(Nr. 2.)
Conventus Comaromiensis *vide*
Komárom, ferencesek
Czor Ginzius, Stephanus (1626)
359 (Nr. 12.)
- Gál, Emericus (1639) 357
(Nr. 7.)
Gál, Stephanus (1639) 357
(Nr. 7.)
Gamauf, Samuel 358 (Nr. 9.)
Gombossy, Daniel 358 (Nr. 9.)
- I. F. G. 358 (Nr. 9.)
- J. P. C. *vide* Kanizsai Pálfi János
Johannes Paulides Canisaeus
vide Kanizsai Pálfi János
- K. N. (1533) 359 (Nr. 12.)
Kanizsai Pálfi János (J. P. C.,
Johannes Paulides Canisaeus;
1620, 1626, 1634) 354
(Nr. 1., 2.), 355 (Nr. 3., 4., 5.),
357 (Nr. 6., 7.), 358 (Nr. 8.,
9., 10., 11.)
Komárom (Révkomárom,
Komarno; SK)
- ferencesek (Conventus
Comaromi-ensis) 360
(Nr. 18.)
- Medio-Montanus, Stephanus
(1729) 355 (Nr. 3.)
- P. CZ. SZ. 358 (Nr. 9.)
Pápa
- coetus scholae 355 (Nr. 3.)
Pruner, Georg (1699) 358
(Nr. 9.)
Pathy, Franciscus (1626) 355
(Nr. 5.)
- S. S. P. C. C. (1639) 357 (Nr. 7.)
Stiglitz, E. J. 358 (Nr. 9.)
- Torkos, Jacobus (1748) 355
(Nr. 3.)
Turh (Thurgh), Joannes 355
(Nr. 5.)

Nyomdahelyek, nyomdászok és kiadók mutatója

Kanizsai Pálfi János könyveihez: 354–363. l.

Alba Iulia *vide* Gyulafehérvár
Aldus *vide* Venezia

Antwerpen (B)

Plantin, Christoph 358 (Nr. 10.,
11.)

Bernhard Máté *vide* Pápa

Basel (Basilea, CH)

Froben, off. 354 (Nr. 1.), 360
(Nr. 18.)

Herwagen, Johann 355 (Nr. 5.)

Oporinus, Johannes 355
(Nr. 4.), 359 (Nr. 12.)

Parcus, Jacobus 355 (Nr. 4.)

Petri 357 (Nr. 6.)

Candidus *vide* Lyon

Cholinus *vide* Köln

Colonia Agrippina *vide* Köln

Cracovia *vide* Kraków

Frobenius *vide* Basel

Gelbhaar *vide* Wien

Gyulafehérvár (Alba Iulia,
RO)

typ. principis 357 (Nr. 7.)

Hagenau (Haganoa, D)

Secer, Johannes 358 (Nr. 9.)

Heidelberg (D)

Lancelotus, Johannes 363
(Nr. 8.)

Herwagen, Johann *vide* Basel
Heyden, Caspar *vide* Wittenberg

Köln (Colonia Agrippina, D)

Cholinus 360 (Nr. 16.)

Kraków (Cracovia, PL)

Lazari, off. 360 (Nr. 17.)

Lancelotus, Johannes *vide* Hei-
delberg

Lazari, off. *vide* Kraków

Lugdunum *vide* Lyon

Lyon (Lugdunum, F)

Candidus 354 (Nr. 3.)

Pápa

Bernhard Máté 362 (Nr. 1²),
363 (Nr. 7.)

Parcus, Jacobus *vide* Basel

Petri *vide* Basel

Plantin, Christoph *vide* Antwer-
pen

Pozsony (Bratislava, Pressburg;
SK)

typ. archiepiscp. 359 (Nr. 14.)

Oporinus, Johannes *vide* Basel

Secer, Johannes *vide* Hagenau

Socer, Andrea *vide* Venezia

Venezia (I)

Aldus 358 (Nr. 9²)

Socer, Andrea 358 (Nr. 9²)

Vienna Austriae *vide* Wien

Wien (Vienna Austriae, A)
coll. Societ. Jesu 359 (Nr. 13.)
Gelbhaar 359 (Nr. 15.)

Wittenberg (Witteberga, D)

Heyden, Caspar 354 (Nr. 2.)

Possessormutató

a Ceglédiék könyveihez: 366–425. l.

- (...), Körmendinus Thomas 414
(Nr. 62.)
- A. E. W. (1605) 393 (Nr. 35.),
422 (Nr. 1.)
- B(?) (...) D. (1568) 392 (Nr. 33.)
- Balogh, Albertus 414 (Nr. 62.)
- Bedö, Michael (notarius in Sö-
vényháza) 407 (Nr. 56.)
- Beythe András (1583, 1585) 367
(Nr. 3.), 394 (Nr. 38.)
- Beythe Imre 392 (Nr. 34.)
- Beythe István (1559) 375
(Nr. 10.), 392 (Nr. 34.), 394
(Nr. 38.), 400 (Nr. 43.)
- Boczárdi, Emericus (pater, 1685)
392 (Nr. 33.)
- C. C. I. (1601) 375 (Nr. 12.)
- Canisaeus, Johannes Paulides
vide Kanizsai Pálfi János
- Ceglédi Szabó Pál (P. C., P. S. C.,
Paulus Sartorius Cegledinus,
Czegledinus) 366 (Nr. 1., 2.),
367 (Nr. 3., 4.), 368 (Nr. 5.,
6.), 369 (Nr. 7.), 374 (Nr. 10.),
376 (Nr. 13., 14.), 377
(Nr. 16.), 378 (Nr. 17., 18.,
19.), 379 (Nr. 20.), 380
(Nr. 21., 22., 23.), 381
(Nr. 24., 25., 26.), 388
(Nr. 27.), 389 (Nr. 28., 29.),
390 (Nr. 30.), 391 (Nr. 31.,
32.), 392 (Nr. 33., 34.), 393
(Nr. 35.), 394 (Nr. 36., 37.),
395 (Nr. 39., 40., 41.), 401
(Nr. 44.), 402 (Nr. 45.), 403
(Nr. 46., 47.), 404 (Nr. 48.,
49., 50.), 405 (Nr. 51., 52.),
406 (Nr. 54.), 407 (Nr. 55.,
56.), 408 (Nr. 57.), 413
(Nr. 59., 60., 61.), 414
(Nr. 62.), 418 (Nr. 63.), 422
(Nr. 1.)
- Czeglédi István 393 (Nr. 35.),
422 (Nr. 1., 2., 3.), 423 (Nr. 4.,
5.)
- Czeglédi János 424 (Nr. 1., 2.,
3., 4.), 425 (Nr. 5.)
- Cziba, Martinus (1612) 368
(Nr. 5.)
- Dienesdi, Benedictus H. 392
(Nr. 33.)
- E. C. A. T. (1595) 368 (Nr. 5.)
- E. R. (1588) 424 (Nr. 1.)
- F. D. (1627) 389 (Nr. 29.)
- F. D. V. G. R. L. (1581/4) 402
(Nr. 45.)
- Farkasdi Péter 393 (Nr. 35.),
422 (Nr. 2.)
- Feölseö, Basilius 375 (Nr. 10.)
- G. A. (1533) 367 (Nr. 4.)
- Gruswein, Albanus L. B. in
Weissburg(?) 397 (Nr. 42.)
- H. Paulus 422 (Nr. 3.)
- Haydeck, J. D. 397 (Nr. 42.)
- Horray, Petrus P. 414 (Nr. 62.)
- I. C. C. (1623) 422 (Nr. 1.)
- I. M. D. (1582) 380 (Nr. 23.)

Kanizsai Pálfi János (Johannes
Paulides Canisaeus, 1634)
369 (Nr. 7.)

Király, Andreas, alias Vizközj
367 (Nr. 4.)

Lengyel, Balthasar (1635) 407
(Nr. 56.)

Lengyel Miklós (1627) 406
(Nr. 54.)

Löher, Jacobus 397 (Nr. 42.)

Müllner, Georgius (1624) 413
(Nr. 61.)

P. C. *vide* Ceglédi Szabó Pál

P. N. T. (1618) 376 (Nr. 13.)

P. O. S. (1612, 1613) 404
(Nr. 48., 50.)

P. S. C *vide* Ceglédi Szabó Pál

Pápai Johannes, N. 423 (Nr. 5.)

Pápai Mihály 405 (Nr. 51.)

Prágai András 388 (Nr. 27.),
389 (Nr. 28.)

Séllyei Helyes Mihály (1637)
394 (Nr. 38.)

Szenci Csene Péter 404
(Nr. 49.)

Szenci Molnár Albert (1612,
1613) 382 (Nr. 26.), 404
(Nr. 49.)

Szylagi, Stephanus Benjamin
423 (Nr. 3.)

Textor Regiopopolitanus, Andreas
(1612) 367 (Nr. 4)

Toot, Demetrius (notarius) 414
(Nr. 62.)

V. H. Z. (1567) 406 (Nr. 54.)

Vizkelethi, Joannes 414
(Nr. 62.)

Vörösmarti Mihály 380
(Nr. 21.)

Wirtz, Johannes 381 (Nr. 26.)

Zondág (Zonczág), Paulus 423
(Nr. 3.)

Nyomdahelyek, nyomdászok és kiadók mutatója

a Ceglédiek könyveihez: 366–425. l.

- Agricola *vide* Aldorf
Albin, Bernhard *vide* Speyer
- Aldorf** (Aldorphium, D)
Agricola 388 (Nr. 26.)
- Am Ende, Valentin *vide* Leipzig
- Amberg** (Amberga, D)
Schönfeldius, Johannes 379
(Nr. 20.), 384 (Nr. 26.)
- Antonius, Guilielmus *vide*
Hanau
- Antwerpen** (Antverpia, B)
Plantin, Christoph 367 (Nr. 3²)
- Apelius, Jacobus *vide* Leipzig
Argentoratum *vide* Strasbourg
Aubry, Johann *vide* Frankfurt
am Main, Hanau
Aurelia Allobrogum *vide* Genève
- Badius Ascensius, Parvus *vide*
Paris
Balck, Uldericus *vide* Franeker
- Bártfa** (Bardejov, Bartfeld; SK)
Klöss, Jakob 386 (Nr. 26.)
- Basel** (Basilea, CH)
Episcopus, Nicolaus 406.
(Nr. 54.)
Frobeniana, off. 392 (Nr. 34.),
400 (Nr. 43.)
- Genathius, Johann Jakob 371
(Nr. 9³), 377 (Nr. 16.), 394
(Nr. 36.)
Henricpetri, Sebastian 404
(Nr. 49.)
Isengrin, Michael 413 (Nr. 61.)
König, Ludovicus 377 (Nr. 16.),
394 (Nr. 36.)
Waldkirch, Conrad 377 (Nr. 16.)
- Baumius, Theodor *vide* Köln
Berger, Clemens *vide* Wittenberg
Bernhard Máté *vide* Pápa
Bertram, Antonius *vide* Strasbo-
urg
Berwald, Zacharias *vide* Leipzig
Beyer, J., haer. *vide* Leipzig
Beyer, Tobias *vide* Leipzig
Biermann, Conrad *vide* Frank-
furt am Main, Hanau
Blaß ins Horn, Wolfgang *vide*
Cornach
Bonellus, Joannes Maria *vide*
Venezia
Bornemisza Péter *vide* Semppte
Börner, Johann *vide* Leipzig
Bratislava *vide* Pozsony
- Bremen** (Brema, D)
Glulichstein, Theodor 402
(Nr. 45.)
Wesselius, Johannes 382
(Nr. 26.)
- Cambiery, Andrea de *vide*
Frankfurt am Main, Zürich
Carolus, Johannes *vide* Strasbo-
urg

Chemlin, Caspar *vide* Gießen
Chevalloni, Claudius *vide* Paris

Chouet, Jacobus *vide* Genève
Chouet, Petrus *vide* Genève
Colonia *vide* Köln
Commelinus, Hieronymus *vide*
Heidelberg

Cornach (Cornana)
Blaß ins Horn, Wolfgang 374
(Nr. 9.)

Corvinus, Christoph *vide*
Herborn
Crationiana, off. (Johann Kraft)
vide Wittenberg
Crispinus, Samuel *vide* Köln

Csáktornyai János *vide* Debrecen

Csepregh
Farkas Imre 416 (Nr. 62.), 417
(Nr. 62²)

Debrecen
Csáktornyai János 416 (Nr. 62.)
s. typ. 416 (Nr. 62.)

Dresda (Dressden, D)
Schütz, H. 399 (Nr. 42³)

Egenolphus *vide* Marburg
Elzevier, Abraham *vide* Leiden
Elzevier, Bonaventura *vide* Leiden

Emmelius *vide* Frankfurt am
Main
Episcopius, Nicolaus *vide* Basel
Esterházy Miklós *vide* Pozsony

Erfurt (Erphordia, D)
Sachse, Jakob (Saxo) 410
(Nr. 58.)

Farkas Imre *vide* Csepregh
Francofurtum *vide* Frankfurt am
Main

Franeker (NL)
Balck, Uldericus 414 (Nr. 62²),
421

Frankfurt am Main
(Francofurtum, D)
Aubry, Johann 368 (Nr. 5.)
Biermann, Conrad 391 (Nr. 32)
Cambiery, Andrea de 376
(Nr. 14.)
Emmelius 384 (Nr. 26.)
Hartmanniana, off. 403
(Nr. 46.)
Lancellotus, Johannes 405
(Nr. 52.)
Marne, Claude 368 (Nr. 5.)
Rosa, Jonas 405 (Nr. 52.), 408
(Nr. 57.)
Roth, Nicolaus 380 (Nr. 22.)
Saur, Johannes 380 (Nr. 22.)
Wechel, Andreas 368 (Nr. 5.)

Frankfurt an der Oder
(Frankofurtum ad Viadrum,
D)
Kochl, Michael 389 (Nr. 29.),
390 (Nr. 29²), 415 (Nr. 62.),
421

Frellonius, Joannes *vide* Lyon
Frobeniana, off. *vide* Basel

Galler, Hieronymus *vide*
Oppenheim

Gamonetus, Stephan *vide*
Genève
Gaubisch, Jacob *vide* Leipzig
Genathius, Johann Jakob *vide*
Basel

Genève (Aurelia Allobrogum,
Geneva, Genf, CH)
Chouet, Jacobus 401 (Nr. 44.)
Chouet, Petrus 401 (Nr. 44.)
Gamonetus, Stephan 403
(Nr. 47.)
Le Preux, Esaias 378 (Nr. 17.)
Vignon, Johannes 376 (Nr. 13.)
s. typ. 375 (N. 12.)

Gießen (D)
Chemlin, Caspar 409 (Nr. 58.)

Glulichstein, Theodor *vide*
Bremen
Gormann, Johann *vide* Witten-
berg
Gronenberg, Simon *vide* Wit-
tenberg
Gruppenbach, Georg *vide* Tü-
bingen
Gymnicus, Joannes *vide* Köln

Halle an der Saale (Hall in
Sachsen, D)
Hynitzsch, Erasmus 411
(Nr. 58.), 412 (Nr. 58.)
Krüsicke, Joachim 411 (Nr. 58.)

Hanau (Hanovia, D)
Antonius, Guilielmus 378
(Nr. 16.)
Aubry, Johann 404 (Nr. 48.)
Marne, Claude 404 (Nr. 48.)
Biermann, Conrad 391 (Nr. 32.)

Villerianus, Thomas 391
(Nr. 32.)
Wechel, Andreas 404 (Nr. 48.)

Hanovia *vide* Hanau

Harderwijk (Hardrovicum,
NL)
Henricus, Thomas 378 (Nr. 17²)
Laurentius, Henricus 378
(Nr. 17²)

Hardrovicum *vide* Harderwijk
Harnisch, Matthaeus *vide*
Neustadt an der Hardt
Hartmanniana, off. *vide* Frank-
furt am Main

Heidelberg (Heidelberga, D)
Commelinus, Hieronymus 366
(Nr. 2.)
Lancellotus, Johannes 370
(Nr. 9.), 381 (Nr. 26.), 382
(Nr. 26⁵), 383 (Nr. 26⁴), 384
(Nr. 26⁴), 385 (Nr. 26⁵), 386
(Nr. 26⁴), 387 (Nr. 26.), 388
(Nr. 26³), 404 (Nr. 50.), 405
(Nr. 51²), 408 (Nr. 57.), 415
(Nr. 62²)
Rhodius, Jonas 423 (Nr. 4³)
Rosa, Jonas 404 (Nr. 50³), 408
(Nr. 57.)
Sanctandreaana, off. 380
(Nr. 21)

Helmstadium *vide* Helmstedt

Helmstedt (Helmstadium, D)
Lucius, Jacobus 402 (Nr. 45.)

Henricus, Thomas *vide*
Harderwijk

Herborn (Herborna
Nassoviorum, D)

Corvinus, Christoph 366
(Nr. 1.), 422 (Nr. 1.)

Helwig, Paul *vide* Wittenberg

Henningius, Petrus *vide* Köln

Henricpetri, Sebastian *vide* Ba-
sel

Heyden, Caspar *vide* Wittenberg

Hierat, Antonius *vide* Köln

Hittorp, Gottfried *vide* Köln

Hof

Pfeilschmidt, Matthaus 390
(Nr. 30.), 390 (Nr. 30.)

Hulsius, Levinus *vide*
Oppenheim

Hynitzsch, Erasmus *vide* Halle
an der Saale

Hutwelcker, Rudolph *vide*
Marburg

Ingolstadt (D)

Sartorius, David 424 (Nr. 2.)

Isengrin, Michael *vide* Basel

Jena (Jhena, D)

Weidern, Johann 411 (Nr. 58.)

Kembachius *vide* Speyer

Kemnitz (D)

Rothe 399 (Nr. 42.)

Kieffer *vide* Strasbourg

Klöss, Jakob *vide* Bártfa

Kochl, Michael *vide* Frankfurt an
der Oder

Köln (Colonia, Colonia Agrippi-
na; D)

Baumius, Theodor 402
(Nr. 45.)

Cholinus, Gosvinus 422 (Nr. 3.)

Crispinus, Samuel 418 (Nr. 63²)

Fabritius, Gualtherus 422
(Nr. 3.)

Gymnicus, Joannes 407
(Nr. 56.), 408 (Nr. 56.), 424
(Nr. 1.)

Henningius, Petrus 388
(Nr. 27.), 389 (Nr. 27., 28²)

Hierat, Antonius 407 (Nr. 56.),
408 (Nr. 56.)

Hittorp, Gottfried 395 (Nr. 39.)

Novesianus, Melchior 368
(Nr. 6.)

Quentell, Petrus 401 (Nr. 43.)

Knoblochiana, off. *vide* Strasbo-
urg

Kober, Lorentz *vide* Leipzig

König, Ludovicus *vide* Basel

Krafft, Johann *vide* Cratoniana,
off.

Krüsicke, Joachim *vide* Halle an
der Saala

Lamberg, Abraham *vide* Leipzig

Lancellotus, Johannes *vide*
Frankfurt am Main, Heidel-
berg

Lantzenberger, Michael *vide*
Lepizig

Laurentius, Henricus *vide*
Harderwijk

Le Preux, Esaias *vide* Genève

Leiden (Lugdunum Batavorum, NL)

Elzevier, Abraham 414
(Nr. 62.), 415 (Nr. 62²)
Elzevier, Bonaventura 414
(Nr. 62.), 415 (Nr. 62²)
s. typ. 394 (Nr. 38.)

Leipzig (Lipsia, D)

Am Ende, Valentin 409
(Nr. 58.), 410 (Nr. 58²)
Apelius, Jacobus 399 (Nr. 42.)
Berwald, Zacharias 399
(Nr. 42.), 409 (Nr. 58.), 410
(Nr. 58.)
Beyer, J., haer. 411 (Nr. 58.)
Beyer, Tobias 410 (Nr. 58²), 411
(Nr. 58.)
Börner, Johann 409 (Nr. 58.)
Gaubisch, Jacob 409 (Nr. 58.),
410 (Nr. 58²)
Kober, Lorentz 411 (Nr. 58.)
Lamberg, Abraham 411
(Nr. 58⁴)
Lantzenberger, Michael 398
(Nr. 42.), 399 (Nr. 42.), 412
(Nr. 58²)
Rhodius, Michael 398 (Nr. 42.)
Schnellboltz, F. 411 (Nr. 58.)
Schürer, Thomas 412 (Nr. 58.)
Vogeliana, off. 393 (Nr. 35²),
422 (Nr. 2²)
Voigt, Bartholomaeus 410
(Nr. 58.), 411 (Nr. 58.)

Lipsia *vide* Lepizig
Lucius, Jacobus *vide* Helmstedt
Lugdunum *vide* Lyon
Lugdunum Batavorum *vide* Leiden

Lyon (Lugdunum, F)

Frellonius, Joannes 367 (Nr. 4.)

Mainz (Moguntia, D)

Albinus, Joannes 369 (Nr. 8²),
378 (Nr. 19.), 379 (Nr. 19²)
Volmar, Johann 388 (Nr. 27.),
389 (Nr. 27., 28²)

Marburg (Marpurgum, D)

Egenolff 383 (Nr. 26.), 385
(Nr. 26.), (Nr. 26.)
Hutwelcker, Rudolph 386
(Nr. 26.), 388 (Nr. 26.)

Machaeropoeus, Georgius *vide*
Strasbourg

Marne, Claude *vide* Frankfurt
am Main, Hanau

Martinus *vide* Strasbourg

Meissner, Wolfgang *vide* Wittenberg

Moguntia *vide* Mainz

Mulhusium *vide* Mülhausen

Müller, Georg *vide* Wittenberg

Mülhausen (Mulhusium, FR)

Spies 387 (Nr. 26.)

Nagyszombat (Tirnavia,

Trnava, Tyrnau; SK)

s. typ. 416 (62.)

Neustadt an der Hardt (D)

Harnisch, Matthaeus 413
(Nr. 60.)

Novesianus, Melchior

Nürnberg (D)

Wagenmann, Abraham 410
(Nr. 58.)

Oppenheim (D)

Galler, Hieronymus 377
 (Nr. 16²), 378 (Nr. 26²), 388
 (Nr. 26.), 406 (Nr. 55.)
 Hulsius, Levinus 377 (Nr. 16²),
 406 (Nr. 55.)

Pápa

Bernhard Máté 416 (Nr. 62.),
 420 (Nr. 2.), 421 (Nr. 8.)

Paris (Parisium, F)

Badius Ascensius, Parvus 375
 (Nr. 11.)
 Chevallonius, Claudius 424
 (Nr. 4.)
 Parvus, Audoenus 424 (Nr. 3.)
 Parvus (Petit), Johannes 391
 (Nr. 33.)
 s. typ. 375 (Nr. 10.)

Parvus (Petit), Johannes *vide*
 Paris
 Pázmány Péter *vide* Pozsony
 Plantin, Christoph *vide* Antwer-
 pen
 Praga *vide* Praha

Pozsony (Bratislava, Pressburg;
SK)

aula achiepisc. 416 (Nr. 62.)
 Esterházy Miklós 416 (Nr. 62.)
 Pázmány Péter 416 (Nr. 62.)
 typ. archiepisc. 405 (Nr. 53.)

Praha (Praga, CZ)

s. typ. 374 (Nr. 9.)

Raab, Bechtold *vide* Wittenberg
 Rhodius, Michael *vide* Lepzig
 Rihel, Josias *vide* Strasbourg

Rihel, Theodosius *vide*

Strasbourg

Rosa, Jonas *vide* Frankfurt am
 Main, Heidelberg

Roth, Nicolaus *vide* Frankfurt
 am Main

Rothe *vide* Kemnitz

Sachse, Jakob (Saxo) *vide* Erfurt
 Salicatus, Altobellus *vide*

Venezia

Sanctandreana, off. *vide* Heidel-
 berg

Sartorius, David *vide* Ingolstadt

Saur, Johannes *vide* Frankfurt
 am Main

Scher *vide* Strasbourg

Schnellboltz, F. *vide* Leipzig

Schönfeldius, Johannes *vide*
 Amberg

Schump, Wolfgangus *vide* Wien

Schürer, Thomas *vide* Leipzig

Schütz, H. *vide* Dresda

Sempte (Šintava, SK)

Bornemisza Péter 376 (Nr. 15.)

Šintava *vide* Sempte

Speyer (Spira, Spira Nemetum;
D)

Albin, Bernhard 380 (Nr. 23.)

Kembachius 384 (Nr. 26²)

Spies *vide* Mülhausen

Spira Nemetum *vide* Speyer

Strasbourg (Argentoratum, F)

Bertram, Antonius 371 (Nr. 9²),
 409 (Nr. 58.)

Carolus, Johannes 369 (Nr. 9.),
370 (Nr. 9⁴), 372 (Nr. 9⁶), 373
(Nr. 9⁹), 374 (Nr. 9⁵)
Kieffer 370 (Nr. 9.), 372
(Nr. 9²), 374 (Nr. 9²)
Knoblochiana, off. 395 (Nr. 41.)
Machaeropoeus, Georgius 395
(Nr. 41.)
Martinus 370 (Nr. 9³), 371
(Nr. 9³)
Rihel, Josias 381 (Nr. 24²)
Rihel, Theodosius 378 (Nr. 18.)
Scher 372 (Nr. 9²)

Tirnavia *vide* Nagyszombat
Trnava *vide* Nagyszombat

Tübingen (D)

Gruppenbach, Georg 410
(Nr. 58.)

Venezia (Venetia, I)

Bonellus, Joannes Maria 425
(Nr. 5.)
Salicatus, Altobellus 419
(Nr. 59.)

Vienna Austriae *vide* Wien
Vignon, Johannes *vide* Genève
Villerianus, Thomas *vide* Hanau
Voigt, Bartholomaeus *vide*
Leipzig
Volmar, Johann *vide* Marburg
Vögeliana, off. *vide* Leipzig

Wagenmann, Abraham *vide*
Nürnberg
Waldkirch, Conrad *vide* Basel

Wechel, Andreas *vide* Frankfurt
am Main, Hanau
Weidern, Johann *vide* Jhena
Wesselius, Johannes *vide*
Bremen

Wien (Vienna Austriae, A)
Schump, Wolfgangus 416
(Nr. 62.)

Wittenberg (Wittenberk, D)

Berger, Celemens 397 (Nr. 42.),
398 (Nr. 42.)
Crationiana, off. (Johann Kraft)
397 (Nr. 42.)
Gormann, Johann 409 (Nr. 58.)
Gronenberg, Simon 398
(Nr. 42.)
Helwig, Paul 398 (Nr. 42.), 400
(Nr. 42²)
Heyden, Caspar 369 (Nr. 7.)
Meissner, Wolfgang 412
(Nr. Nr. 58.)
Müller, Georg 396 (Nr. 42.),
397 (Nr. 42²), 398 (Nr. 42³),
399 (Nr. 42³), 400 (Nr. 42³)
Rab, Bechtold 397 (Nr. 42.),
409 (Nr. 58.)

Wolf, Johannes *vide* Zürich

Zürich (Tigurinum, CH)

Cambiery, Andrea 395 (Nr. 40.)
Lehmann, Z. 398 (Nr. 42²)
Wolf, Johannes 385 (Nr. 26.)

Sine loco et typographo
214 (Nr. 58.)

XI. KÉPEK JEGYZÉKE

1. Johann Manlius egyik németújvári nyomtatványa.....	12
2. Beythe István és Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése.....	17
3. Beythe István feljegyzései Johannes Funck: Chronologia ... (Basel, 1554) című művében.....	18
4. Alsólindva, metszet, 17. sz. vége.....	20
5. Németújvár, metszet, 17. sz. vége.....	20
6. Beythe István bejegyzése Johannes Funk: Chronologia ... (Basel, 1554) című kötetében.....	26
7. Beythe István: Esztendő által való vasárnapi epistolák ... (Németújvár, 1584, Johannes Manlius).....	27
8. Beythe István possessorbejegyzése Tertullianus-kötetében (Basel, 1550)	29
9. Beythe István: Igaz mentség ... (Németújvár, 1599) című kéz- iratának 19. századi másolata	30
10. Charles de L'Écluse: Stirpium Nomenclator Pannonicus ... (Németújvár, 1583, Johannes Manlius). A címlapon Beythe István ajánlóverse 'S. B.' monogrammal	35
11. Beythe István possessorbejegyzése.....	42
12. Johannes Kauasy(?) és Beythe András possessorbejegyzése, valamint Beythe István beírása arról, hogy a könyvet Istvánffy Miklós ajándékozta neki.....	54
13. Beythe István és Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése	55
14. Beythe István és Nyéki Vörös Mátyás possessorbejegyzése	58
15. Beythe András: Fives könyv ... (Németújvár, 1595, Johannes Manlius).....	78
16. Beythe András aláírása füveskönyve ajánlása végén (Németújvár, 1595)	81
17. Beythe István és András fia possessorbejegyzése Rudolf Gwalther: Homiliarum ... (Leiden, 1585) című munkájának címlapján	82
18. Beythe Imre németújvári kiadványa	97
19. Szentgyörgyi János possessorbejegyzése a Benedictus Aretius: Problemata theologica ... (Morges, 1583) című kötet- ben	102
20. Beythe Imre és Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése	103
21. Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése	109
22. Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése	118

23.	<i>Kanizsai Pálfi János possessorbejegyzése Stanisław Sokolowski: Nuntius salutis ... (Kraków, 1584) című kötetében</i>	124
24.	<i>Ceglédi Szabó Pál megjegyzése Zacharias Ursinus: De libro concordiae (1581) című kötetében</i>	132
25.	<i>Ceglédi Szabó Pál saját életrajzi feljegyzései a Bibliorum codex sacer et authenticus ... (Frankfurt, 1614) című kötetében</i>	133
26.	<i>Ceglédi Szabó Pál possessorbejegyzése</i>	136
27.	<i>Ceglédi Szabó Pál supralibrosa</i>	137
28.	<i>Ceglédi Szabó Pál és Prágai András possessorbejegyzése a Johann Andreas Coppenstein-Pierre de Besse: Eucharisticum Coppensteinium ex conceptibus Besseanis ad undenas redactum ... (Köln, 1615) című kötetben</i>	139
29.	<i>Ceglédi Szabó Pál és Szenci Molnár Albert possessorbejegyzése a Wolfgang Musculus: In Davidis psalterium ... (Basel, 1599) című kötetben</i>	140
30.	<i>Zvonarics György: Rövid felelet... (Csepreg, 1626, Farkas Imre)</i>	144
31.	<i>Ceglédi Szabó Pál jegyzete Zvonarics György: Rövid felelet ... (Csepreg, 1626) című kötetében</i>	145
32.	<i>Vörösmarti Mihály (1572–1645) levele az Antoine de La Rochel Chandieu: Opera theologica ... (Heidelberg, 1593) című kötetben</i>	149
33.	<i>Ceglédi Szabó Pál és Czeglédi István possessorbejegyzése a Basilius Faber: Thesaurus eruditionis scholasticae ... (Leipzig, 1605) című kötetben</i>	161
34.	<i>Czeglédi János possessorbejegyzése</i>	162
35.	<i>Zvonarics György cáfolata Kanizsai Pálfi János vitairatára</i>	356

XII. TÁBLÁZATOK

1. <i>A Beythe család könyvei</i>	343
2. <i>Kanizsai Pálfi János könyvei</i>	361
3. <i>A Ceglédiek könyvei</i>	426

A KÁRPÁT–MEDENCE KORA ÚJKORI KÖNYVTÁRAI
(BIBLIOTHEKEN IM KARPATENBECKEN DER FRÜHEN NEUZEIT)

HRSG. V./SOROZATSZERKESZTŐ
MONOK ISTVÁN

- I. Monok István: A Rákóczi család könyvtárai, 1588–1660. Szeged, 1996. LII, 285 p.
- II. Simon Melinda–Szabó Ágnes: Bethlen Kata könyvtárának rekonstrukciója. (La reconstruction de la bibliothèque de Kata Bethlen, 1747–1752.) Szeged, 1997. LVI, 155 p.
- III. Farkas Gábor Farkas: A nagyszombati egyetemi könyvtár az alapításkor. Bp.–Szeged, 2001. LXIV, 258 p.
- IV. Koltai András: Batthyány Ádám és könyvtára. Bp.–Szeged, 2002. 376 p.
- V. Emódi András: A Nagyvárad Székeskáptalan könyvtára a XVIII. században. Bp.–Szeged, 2002. LXVIII, 433 p.
- VI. Viskolcz Noémi: Johann Heinrich Bisterfeld (1605–1655) bibliográfia. A Bisterfeld-könyvtár. Bp.–Szeged, 2003. 234 p.
- VII. Borvölgyi Györgyi: Ráday Pál (1677–1733) könyvtára. Bp.–Szeged, 2004. 300 p.
- VIII. Viskolcz Noémi: A mecénatúra színterei a főúri udvarban. Nádasdy Ferenc Könyvtára. Szeged–Budapest, 2013. 775 p.